

DARIUSZ STOLICKI

ZASADA PODZIAŁU WŁADZ NA SZCZEBLU STANOWYM W USA

TOM II

Zasada podziału władz na szczeblu stanowym w USA

Tom II

SOCIETAS

seria pod redakcją
BOGDANA SZLACHTY

144/2

Dariusz Stolicki

Zasada podziału władz na szczeblu stanowym w USA

Tom II

Kraków 2025

Dariusz Stolicki

Uniwersytet Jagielloński, Kraków

 <https://orcid.org/0000-0002-8295-0848>

 dariusz.stolicki@uj.edu.pl

© Copyright by Dariusz Stolicki & Księgarnia Akademicka, 2025

Recenzja

prof. dr hab. Rett R. Ludwikowski, Columbus School of Law

Opracowanie redakcyjne

Agnieszka Sabak

Skład i łamanie

Pracownia Słowa

Projekt okładki

Tomasz Dudek

ISBN 978-83-8368-214-3 (tom II, druk)

ISBN 978-83-8368-215-0 (tom II, PDF)

ISBN 978-83-8368-216-7 (kolekcja, druk)

ISBN 978-83-8368-217-4 (kolekcja, PDF)

<https://doi.org/10.12797/9788383682150>

Publikacja finansowana ze środków Centrum Badań Ilościowych nad Polityką Uniwersytetu Jagiellońskiego, oparta na badaniach realizowanych w ramach projektu Zasada podziału władz na szczeblu stanowym w USA, finansowanego przez Narodowe Centrum Nauki w konkursie PRELUDIUM, nr 2014/13/N/HS5

WYDAWNICTWO KSIĘGARNIA AKADEMICKA

ul. św. Anny 6, 31-008 Kraków

tel.: 12 421-13-87; 12 431-27-43

e-mail: publishing@akademicka.pl

<https://akademicka.pl>

Spis treści

Rozdział V. Normy strukturalne

1. Zasada rozdziału władz.....	11
1.1. Instytucjonalny wymiar rozdziału władz.....	13
1.2. Funkcjonalny wymiar rozdziału władz.....	20
1.3. Personalny wymiar rozdziału władz.....	29
2. Zasada równorzędności.....	36
2.1. Równorzędność władz w zakresie interpretacji konstytucyjnej.....	37
3. Zasada wzajemnej niezależności.....	42
3.1. Niezależność kompetencyjna.....	42
3.1.1. Niezależność kompetencyjna egzekutywy od legislatury.....	43
3.1.2. Niezależność kompetencyjna sądownictwa od legislatury.....	47
3.1.3. Niezależność kompetencyjna legislatury od sądownictwa.....	50
3.1.4. Niezależność kompetencyjna egzekutywy od sądownictwa.....	52
3.2. Niezależność personalna.....	56
3.3. Niezależność finansowa.....	68
4. Zasada autonomii.....	73
4.1. Autonomia personalna i organizacyjno-administracyjna.....	74
4.1.1. Rozstrzyganie o własnym składzie osobowym.....	74
4.1.2. Wybór organów wewnętrznych.....	80
4.1.3. Uprawnienia kreacyjne.....	83
4.1.4. Prawo odwoływania (<i>removal power</i>).....	94
4.2. Autonomia proceduralna.....	98
4.2.1. Autonomia proceduralna legislatury; reguła oryginalnego druku.....	98
4.2.2. Autonomia proceduralna sądownictwa.....	105
4.3. Autonomia finansowo-budżetowa.....	114
4.4. Swoboda deliberacji.....	118
4.4.1. Swoboda deliberacji legislatorów.....	118
4.4.2. Przywilej deliberatywny egzekutywy.....	120
4.5. Uprawnienia inherentne.....	124
5. Zasada lojalnej współpracy (<i>comity</i>).....	128
5.1. Zasada domniemania konstytucyjności.....	129
5.2. Zasada deferencji.....	133
5.3. Zasada akomodacji.....	141

Rozdział VI. Zasada wzajemnego hamowania i równoważenia się władz

1. Uprawnienia hamujące legislatury wobec egzekutywy	148
1.1. Władza nad sakiewką	148
1.1.1. Apropriacje warunkowe	151
1.1.2. Kontrola legislatury nad zobowiązaniami stanu	154
1.1.3. Problem finansowania pozabudżetowego	156
1.1.4. Pozytywny wymiar władzy nad sakiewką – problem <i>impoundments</i>	158
1.2. Prawo zatwierdzania nominacji	161
1.3. Weto legislatury (<i>legislative veto</i>)	166
1.4. Uprawnienia kontrolne komisji	174
1.5. <i>Impeachment</i>	178
2. Uprawnienia hamujące legislatury wobec sądownictwa	184
2.1. Uprawnienia hamujące wobec indywidualnych sędziów	184
2.2. Kontrola legislatury nad jurysdykcją sądów	185
2.3. Immunitet suwerenny stanów	187
3. Uprawnienia hamujące egzekutywy wobec legislatury	193
3.1. Weto gubernatorskie	193
3.2. Weto selektywne	202
3.3. Wykonawcza kontrola konstytucyjności ustaw (<i>executive review</i>)	206
4. Uprawnienia hamujące egzekutywy wobec sądownictwa	212
4.1. Prawo łaski	212
5. Uprawnienia hamujące sądownictwa wobec legislatury	219
5.1. Sądowa kontrola konstytucyjności ustaw	219
6. Uprawnienia hamujące sądownictwa wobec egzekutywy	228
6.1. Sądowa kontrola nad administracją	228
6.2. Osobista odpowiedzialność cywilna funkcjonariuszy publicznych	235
7. Podsumowanie	239
Zakończenie	241
Załączniki	259
Bibliografia	301
1. Źródła historyczne	301
2. Dokumenty rządowe	307
3. Opinie prawne	309
4. Prace zwarte	314
5. Artykuły	375
6. Raporty badawcze	481
7. Inne	486
Wykaz ważniejszych skrótów	491
Summary	501

Rozdział V

Normy strukturalne

Równie istotne znaczenie dla realizacji zasady podziału władz w systemie politycznym, co odrębność instytucjonalna i dystrybucja kompetencji, mają normy strukturalne odnoszące się do relacji między władzami w znaczeniu podmiotowym. Już bowiem James Madison wskazywał, że bez właściwego uregulowania tego aspektu podział kompetencji pomiędzy trzy władze pozostanie jedynie „papierową barierą” (*parchment barrier*), niezdolną do osiągnięcia swoich funkcji – zapewnienia przestrzegania zasad rządów prawa, ograniczenia władzy oraz ochrony praw i wolności jednostki¹.

Normy rządzące relacjami między władzami ogniskują się wokół sześciu podstawowych zasad. Po pierwsze, jest to zasada rozdziału (*separacji*, ang. *separation*) władz, zapewniająca każdej z nich w znaczeniu podmiotowym instytucjonalną i personalną odrębność, a także zakazująca mieszania w jednym ręku kompetencji powiązanych z różnymi władzami w znaczeniu przedmiotowym². Po drugie, jest to zasada równorzędności władz (ang. *coordinacy*), podkreślająca, iż – przynajmniej od strony formalnej – w swoich wzajemnych relacjach władze zawsze występują jako równie mocno legitymowane³. Po trzecie, jest to zasada wzajemnej niezależności władz, wykluczająca władczą ingerencję jednej z władz w sprawy zastrzeżone dla drugiej⁴. Po czwarte, jest to zasada autonomii, gwarantująca każdej władzy pewną przestrzeń działania niezależnie od pozostałych, która jest niezbędna dla efektywnej realizacji jej podstawowych kompetencji⁵. Po piąte, jest to zasada lojalnej współpracy, nakazująca każdej z władz kierować się dobrą wiarą w relacjach z innymi – i domniemywać istnienia takiej samej dobrej wiary po stronie pozostałych⁶. Wreszcie po szóste, jest to – omówiona w kolejnym rozdziale – zasada wzajemnego hamowania i równoważenia się władz. Dopuszcza ona wyjątki nie tylko

---

¹ J. Madison, *The Federalist No. 48*, [w:] *The Federalist Papers*, G.W. Carey, J. McClellan (ed.), Liberty Fund, Indianapolis, IN, 2001 (wyd. I 1788), s. 256.

² V. np. Va. Const. of 1776, par. 1 (*“The legislative, executive, and judiciary department, shall be separate and distinct, so that neither exercise the powers properly belonging to the other [...]”*) – przepis, który stał się pierwowzorem dla konstytucyjnych norm wyrażających zasadę podziału władz w 39 stanach.

³ V. J. Madison, *The Federalist No. 49*, [w:] *The Federalist Papers*, op. cit., s. 261 (*“The several departments [are] perfectly co-ordinate by the terms of their common commission.”*).

⁴ P.R. Verkuil, *Separation of Powers, the Rule of Law and the Idea of Independence*, 30 Wm. & Mary L. Rev. 301 (1989).

⁵ V. J. Madison, *The Federalist No. 51*, [w:] *The Federalist Papers*, op. cit., s. 268 (*“In order to lay a due foundation for that separate and distinct exercise of the different powers of government, which, to a certain extent, is admitted on all hands to be essential to the preservation of liberty, it is evident that each department should have a will of its own.”*).

⁶ *“While the Constitution diffuses power the better to secure liberty, it also contemplates that practice will integrate the dispersed powers into a workable government. It enjoins upon its branches separateness but interdependence, autonomy but reciprocity.”* *Youngstown Sheet & Tube Co. v. Sawyer*, 343 U.S. 579, 635 (1952) (J. Jackson, concurring).

od poprzednich zasad strukturalnych, ale również od ogólnych zasad alokacji kompetencji między władzami, by w ten sposób zapobiec arbitralności⁷ i naruszaniu norm konstytucyjnych⁸. Wszystkie inne strukturalne normy podziału władz, występujące w stanowym prawie konstytucyjnym, można uznać za uszczegółowienie bądź realizację jednej lub więcej z wymienionych zasad.

Należy podkreślić opozycję istniejącą pomiędzy pierwszymi czterema z wymienionych zasad – rozdziału, równorzędności, niezależności i autonomii władz – a zasadą ich wzajemnego hamowania i równoważenia się. To w odniesieniu do tej opozycji ukształtowały się w orzecznictwie i doktrynie dwa stanowiska, których spór wytycza oś współczesnej dyskusji naukowej nad znaczeniem zasady podziału władz w amerykańskim prawie konstytucyjnym⁹. Pierwszym z nich jest formalizm, który przyznaje raczej prymat zasadom akcentującym rozłączność i niezależność władz oraz potrzebę wypracowania jednoznacznych (i statycznych) reguł rozgraniczających ich sfery działania, przewidziane zaś w ustawach zasadniczych mechanizmy hamowania i równoważenia się władz traktuje jako dyskretne wyjątki od powyższych¹⁰. Z kolei drugie podejście – funkcjonalizm – uznaje granice między władzami (tak w sensie podmiotowym, jak i przedmiotowym) za niedookreślone, a prymat przyznaje ideałowi równowagi władz, która – zdaniem funkcjonalistów – wymaga ciągłego dostosowywania norm ustrojowych do warunków dynamicznej interakcji instytucjonalnej¹¹.

⁷ C. de Montesquieu, *The Spirit of Laws*, [w:] *The Complete Works of M. de Montesquieu*, T. Evans & W. Davis, London, UK, 1777, t. 1, s. 198-199.

⁸ "[T]he great security against a gradual concentration of the several powers in the same department, consists in giving to those who administer each department, the necessary constitutional means, and personal motives, to resist encroachments of the others. [...] Ambition must be made to counteract ambition." J. Madison, *The Federalist* No. 51, [w:] *The Federalist Papers*, op. cit., s. s. 268.

⁹ V. ogólnie M.E. Magill, *The Real Separation in Separation of Powers Law*, 86 Va. L. Rev. 1127 (2000); H.H. Bruff, *On the Constitutional Status of the Administrative Agencies*, 36 Am. U. L. Rev. 491, 495 et seq. (1987); W.B. Gwyn, *The Indeterminacy of the Separation of Powers and the Federal Courts*, 57 Geo. Wash. L. Rev. 474 (1989).

¹⁰ V. m.in. S.G. Calabresi, K.H. Rhodes, *The Structural Constitution: Unitary Executive, Plural Judiciary*, 105 Harv. L. Rev. 1153 (1992); S.G. Calabresi, S.B. Prakash, *The President's Power to Execute the Laws*, 104 Yale L.J. 541 (1994); G. Lawson, *The Rise and Rise of the Administrative State*, 107 Harv. L. Rev. 1231 (1994); idem, *Delegation and Original Meaning*, 88 Va. L. Rev. 327 (2002); M.S. Paulsen, *The Irrepressible Myth of Marbury*, 101 Mich. L. Rev. 2706 (2003); L.S. Liberman, *Morrison v. Olson: A Formalistic Perspective on Why the Court Was Wrong*, 38 Am. U. L. Rev. 313 (1989); S.L. Carter, *Constitutional Improprieties: Reflections on Mistretta, Morrison, and Administrative Government*, 57 U. Chi. L. Rev. 357 (1990); M.H. Redish, *The Constitution as Political Structure*, Oxford University Press, New York, NY, 1995. Wśród prekursorów formalizmu można natomiast wymienić Williama M. Meigs (v. W.M. Meigs, *Independence of Departments of Government*, 23 Am. L. Rev. 594 [1889]) oraz prezydenta – i późniejszego prezesa Sądu Najwyższego – Williama Howarda Tafta (v. W.H. Taft, *The Boundaries between the Executive, the Legislative and the Judicial Branches of the Government*, 25 Yale L.J. 599 [1916] oraz opinia większości w *Myers v. United States*, 272 U.S. 52 [1926]).

¹¹ V. m.in. P.L. Strauss, *Formal and Functional Approaches to Separation-of-Powers Questions. A Foolish Inconsistency?*, 72 Cornell L. Rev. 488 (1987); H.H. Bruff, *Presidential Power and Administrative Rulemaking*, 88 Yale L.J. 451 (1979); M.E. Magill, *Beyond Powers and Branches in Separation of Powers Law*, 150 U. Pa. L. Rev. 603 (2001); C.R. Sunstein, *Constitutionalism After the New Deal*, 101 Harv. L. Rev. 421, 493-496 (1987). Prekursorami funkcjonalizmu byli natomiast czołowi przedstawiciele XX-wiecznej doktryny amerykańskiego prawa administracyjnego: Louis Jaffe (L.L. Jaffe, *Judicial Control of Administrative Action*, Little, Brown & Co., Boston, MA,

1. Zasada rozdziału władz

Pośród wszystkich sporów, jakie treść zasady podziału władzy budziła od w. XVII do czasów współczesnych, można – jak się wydaje – wskazać konsensus co do pewnego „rdzenia” tej zasady, jej najbardziej minimalistycznej wersji, bez której niewątpliwie nie można mówić o jakiegokolwiek formie trójpodziału władzy. Jest nią odrębność legislatywy, egzekutywy i sądownictwa w sensie podmiotowym i przedmiotowym. Poczynając od Clementa Walkera¹² i Marchamonta Nedhama¹³, poprzez Johna Locke’a¹⁴, Monteskiusza¹⁵ i Williama Blackstone’a¹⁶, a kończąc na twórcach pierwszych konstytucji amerykańskich¹⁷, zwolennicy trójpodziału władz niezmiennie wskazywali na połączenie dwóch lub trzech z nich w jednym ręku jako na najgroźniejszą formę tyranii.

Już pierwsze konstytucje stanowe realizowały zasadę odrębności władzy wykonawczej i ustawodawczej¹⁸, aczkolwiek status sądownictwa jako trzeciej, w równym stopniu wyodrębnionej władzy pozostawał niejasny¹⁹. Na szczególną uwagę zasługuje jednak konstytucja Wirginii, która jako pierwsza nie tylko wprowadzała zasadę odrębności wszystkich trzech władz w życie, ale też wyrażała ją *explicite* w tekście konstytucji (i to już w pierwszym swoim ustępie)²⁰. Podobne klauzule zawarte zostały w kartach praw Maryland²¹ i Pn. Karoliny²² oraz

---

1965, v. szczególnie s. 28-32) oraz Kenneth Davis (K.C. Davis, *Administrative Law Treatise*, K.C. Davis Pub. Co., San Diego, 1978).

¹² C. Walker, *Relations and Observations, Historicall and Politick upon the Parliament Begun Anno Dom. 1640* (1648), [w:] *The Founders' Constitution*, P.B. Kurland, R. Lerner (ed.), University of Chicago Press, Chicago, IL, 2000, vol. 1, ch. 10, doc. 1.

¹³ M. Nedham, *The Excellencie of a Free-State*, Gwyn, London 1656, s. 131-133.

¹⁴ J. Locke, *Two Treatises of Government*, T. Hollis, London, UK, 1764 (wyd. I 1680–1690), § 143.

¹⁵ C. de Montesquieu, *The Spirit of Laws*, op. cit., ks. 11, roz. 7, s. 198-199.

¹⁶ W. Blackstone, *Commentaries on the Laws of England*, G. Sharswood, B. Field (ed.), J.B. Lippincott Company, Philadelphia, PA, 1893 (wyd. I 1765–1769), ks. 1, roz. 2, *Of the Parliament*, s. *146-147.

¹⁷ V.G.S. Wood, *The Creation of the American Republic, 1776–1787*, University of North Carolina Press, Chapel Hill, NC, 1998, s. 149-161.

¹⁸ W.P. Adams, *The First American Constitutions: Republican Ideology and the Making of the State Constitutions in the Revolutionary Era*, Rowman & Littlefield, Lanham, MD, 2001, s. 263-265.

¹⁹ V. *supra*, t. 1, rozdz. IV, s. 406.

²⁰ “The legislative, executive, and judiciary department, shall be separate and distinct, so that neither exercise the powers properly belonging to the other: nor shall any person exercise the powers of more than one of them, at the same time; except that the Justices of the County Courts shall be eligible to either House of Assembly.” Va. Const. of 1776, par. 1. Warto przy tym zaznaczyć, iż konstytucjonalizacji odrębności sądownictwa konwencja Wirginii dokonała już wcześniej – w sekcji 5 Deklaracji Praw Wirginii z 12 czerwca 1776 r. (“That the legislative and executive powers of the State should be separate and distinct from the judiciary”).

²¹ “That the legislative, executive and judicial powers of government, ought to be forever separate and distinct from each other.” Md. Bill of Rights of 1776, art. VI.

²² “That the legislative, executive and supreme judicial powers of government, ought to be forever separate and distinct from each other.” N.C. Bill of Rights of 1776, art. 4. Jak się wydaje, ograniczenie zasady odrębności władz do „najwyższej” (supreme) władzy sądowniczej wynikało z faktu, iż zakaz łączenia urzędu sędziowskiego z mandatem w legislaturze dotyczył jedynie sędziów sądów ostatecznej instancji oraz sędziów admiralicji, a nie sędziów pokoju (N.C. Const. of 1776, art. 29).

w konstytucjach Georgii z 1777 r.²³, Massachusetts z 1780 r.²⁴, New Hampshire z 1792 r.²⁵ i Kentucky z tego samego roku²⁶.

Współcześnie klauzula deklarująca wprost zasadę rozdziału władz znajduje się w konstytucjach 39 stanów. W 29 stanowi ona odrębny artykuł²⁷, w 6 jest częścią karty praw²⁸, a w 4 – artykułu ogólnego²⁹ (w Kentucky, gdzie konstytucja nie jest podzielona na jednostki systematyki ogólnej, zasadę rozdziału władz wyrażają art. 27 i 28 konstytucji). Pozostałe 10 stanów³⁰, podobnie jak konstytucja federalna, nie wyraża zasady rozdziału władz wprost, aczkolwiek we wszystkich z nich wynika z artykułów konstytuujących poszczególne władze (i znajduje wyrażne odzwierciedlenie w systematyce konstytucji)³¹. Wszystkie stanowe klauzule podziału władz wskazują na trzy podstawowe władze: legislaturę, egzekutywę i sądownictwo. 21 konstytucji stanowych traktuje o oddzieleniu władz (używając przymiotnika *separate*), 24 zaś – o odrębności (używając przymiotnika *distinct*) (w 11 stanach oba te wymogi współwystępują). Należy jednak zaznaczyć, iż w orzecznictwie różnica między tymi dwoma określeniami nie jest traktowana jako znacząca.

²³ “The legislative, executive, and judiciary departments shall be separate and distinct, so that neither exercise the powers properly belonging to the other.” Ga. Const. of 1777, art. I.

²⁴ “In the government of this commonwealth, the legislative department shall never exercise the executive and judicial powers, or either of them: the executive shall never exercise the legislative and judicial powers, or either of them: the judicial shall never exercise the legislative and executive powers, or either of them: to the end it may be a government of laws and not of men.” Mass. Const. of 1780, Bill of Rights, art. XXX.

²⁵ “In the government of this state, the three essential powers thereof, to wit, the legislative, executive and judicial, ought to be kept as separate from, and independent of each other, as the nature of a free government will admit, or as is consistent with that chain of connexion that binds the whole fabric of the constitution in one indissoluble bond of union and amity.” N.H. Const. of 1792, Bill of Rights, art. XXXVII.

²⁶ “The powers of government shall be divided into three distinct departments, each of them to be confided to a separate body of magistracy, to wit, those which are legislative to one, those which are executive to another, and those which are judiciary to another.” Ky. Const. of 1792, art. I, § 1.

²⁷ Są to: Alabama (art. III), Arizona (art. III), Arkansas (art. 4), Kolorado (art. III), Connecticut (art. II), Idaho (art. II), Illinois (art. II), Indiana (art. III), Iowa (art. III), Luizjana (art. II), Maine (art. III), Minnesota (art. III), Missisipi (art. I), Missouri (art. II), Nebraska (art. II), Newada (art. III), New Jersey (art. III), Nowy Meksyk (art. III), Oklahoma (art. IV), Oregon (art. III), Rhode Island (art. V), Pd. Dakota (art. V), Tennessee (art. II), Teksas (art. II), Utah (art. V), Vermont (ch. I), Wirginia (art. III), Zach. Wirginia (art. V) i Wyoming (art. II).

²⁸ Georgia (art. I, sec. II, cl. III), Maryland (Bill of Rights, § 8), Massachusetts (Bill of Rights, art. XXX), New Hampshire (Bill of Rights, art. XXXVII), Pn. Karolina (art. I, § 6) i Pd. Karolina (art. I, § 8).

²⁹ Kalifornia (art. III (*State of California*), § 2), Floryda (art. II (*General Provisions*), § 3), Michigan (art. III (*General Provisions*), § 2) i Montana (art. III (*General Government*), § 1).

³⁰ Są to: Alaska, Delaware, Hawaje, Kansas, Nowy Jork, Pn. Dakota, Ohio, Pensylwania, Washington i Wisconsin.

³¹ *Alaska Pub. Interest Research Grp. v. State*, 167 P.3d 27, 34-35 (Alaska 2007); *Evans v. State*, 872 A.2d 539, 547-548 (Del. 2005); *Alakai Na Keiki, Inc. v. Matayoshi*, 127 Haw. 263, 274, 277 P.3d 988, 999 (2012); *State v. Greenlee*, 228 Kan. 712, 715, 620 P.2d 1132 (1980); *State ex rel. Morrison v. Sebelius*, 285 Kan. 875, 882, 179 P.3d 366 (2008); *Clark v. Cuomo*, 66 N.Y.2d 185, 189, 486 N.E.2d 794 (1985); *State ex rel. Spaeth v. Meiers*, 403 N.W.2d 392, 394 (N.D. 1987); *State ex rel. Cydrus v. Ohio Pub. Employees Ret. Sys.*, 127 Ohio St. 3d 257, 262, 938 N.E.2d 1028, 1033 (2010); *Robinson Twp., Washington Cty. v. Commonwealth*, 623 Pa. 564, 606-607, 83 A.3d 901, 926-927 (2013); *Brown v. Owen*, 165 Wash.2d 706, 718, 206 P.3d 310 (2009); *Carrick v. Locke*, 125 Wash.2d 129, 135, 882 P.2d 173 (1994); *State v. Stenklyft*, 281 Wis.2d 484, 533, 697 N.W.2d 769, 793 (2005); *Flynn v. Dep’t of Admin.*, 216 Wis.2d 521, 545-546, 576 N.W.2d 245, 255 (1998).

Przewidywany przez konstytucje stanowe rozdział władz można jednak rozpatrywać w trzech wymiarach: instytucjonalnym, funkcjonalnym i personalnym. Po pierwsze, by w ogóle mówić o podziale władz, konieczne jest istnienie odrębnych instytucji lub zespołów instytucji (władz w sensie podmiotowym). Jest to wymiar instytucjonalny rozdziału władz. Po drugie, konieczne jest rozdystrybuowanie kompetencji i zadań publicznych między władze w sensie podmiotowym, tak aby żadna z nich nie wykonywała kompetencji innych niż zaliczane do odpowiadającej jej władzy w sensie przedmiotowym. Reguła ta jest istotą funkcjonalnego rozdziału władz. Po trzecie wreszcie, składy osobowe omawianych instytucji muszą być na tyle rozłączne, by rzeczywiście spełniony był postulat, że żadne dwie władze (w sensie przedmiotowym) nie pozostają w tych samych rękach. Ten personalny wymiar rozdziału władzy jest w tradycji amerykańskiej realizowany poprzez zasadę *incompatibilitas*, tj. niepołączalności stanowisk w różnych władzach.

1.1. Instytucjonalny wymiar rozdziału władz

Jak trafnie zauważył James Madison³², nawet w systemie brytyjskim – będącym wzorem podziału władz dla Monteskiusza, De Lolme’a i Blackstone’a – zasada instytucjonalnej odrębności trzech władz nie była stosowana ściśle. Monarcha, do którego formalnie należała cała władza wykonawcza, był jednym z trzech – obok Izby Lordów i Izby Gmin – członów legislatury³³. Izba Lordów była również najwyższą instancją sądową w sprawach cywilnych (formalnie wykonując władzę sędziowską w imieniu monarchy w Parlamencie)³⁴ oraz sprawowała ograniczoną jurysdykcję kryminalną³⁵. Parlament jako całość był zresztą *de iure* sądem (*High Court of Parliament*)³⁶ i zachowywał pewne uprawnienia sędziowskie. Przed rewolucją podobnie wyglądała również sytuacja w koloniach: urząd gubernatora był jednym z członów legislatury kolonialnej³⁷, jej wyższa izba zaś w większości kolonii uczestniczyła w sprawowaniu władzy sędziowskiej³⁸.

Twórcy pierwszych konstytucji stanowych zerwali jednak w omawianej materii z tradycją brytyjską i przyjęli model ściślejszej odrębności instytucjonalnej władz. Najwyraźniej uwidoczniło się to w pozycji ustrojowej gubernatora: jedynie konstytucje Nowego Jorku³⁹

³² J. Madison, *The Federalist No. 47*, [w:] *The Federalist Papers*, op. cit., s. 249.

³³ J.L. de Lolme, *The Constitution of England or, an Account of the English Government*, G. Robinson, Paternoster-Row, J. Murray, Fleet Street, London, UK, 1784, s. 65; W. Blackstone, *Commentaries on the Laws of England*, op. cit., t. 1, rozdział 2, *Of the Parliament*.

³⁴ *Ibidem*, t. 3, s. *56-57.

³⁵ *Ibidem*, t. 4, s. *259-261.

³⁶ V. m.in. W. Petyt, *Ius Parliamentarium: Or The Ancient Power, Jurisdiction, Rights and Liberties, of the Most High Court of Parliament, Revived and Asserted*, J. Nourse & al., London, UK, 1739.

³⁷ V. *supra*, t. 1, rozdz. I, s. 71, 77.

³⁸ *Ibidem*, s. 72-74.

³⁹ N.Y. Const. of 1777, art. III.

i Massachusetts⁴⁰ przyznawały egzekutywie formalną rolę w procesie legislacyjnym (w Massachusetts prawo weta otrzymał gubernator, w Nowym Jorku – Rada Rewizyjna⁴¹). Jednak nawet w tych stanach rzeczne organy były podmiotami instytucjonalnie całkowicie zewnętrznymi wobec legislatur⁴². Rozwiązanie to – dopuszczenie egzekutywy do udziału w procesie ustawodawczym, ale jako organu pozostającego poza władzą wykonawczą – zostało przejęte w kolejnych konstytucjach stanowych. Współcześnie szereg orzeczeń sądowych wskazuje, iż gubernator stanowy, korzystając z prawa weta, wykonuje uprawnienia ustawodawcze⁴³ (a więc np. przysługuje mu należny legislatorom immunitet materialny wobec roszczeń wynikających z zastosowania weta⁴⁴), ale nie jest częścią legislatury. Zasada ta znajduje również formalne odzwierciedlenie w formułach stanowiących (*enacting clauses*) używanych w poszczególnych stanach – żadna z nich nie wymienia gubernatora jako podmiotu uczestniczącego w akcie stanowiącym⁴⁵.

Większość z pierwszych konstytucji stanowych zerwała również z modelem, w którym jedna z izb legislatury była równocześnie organem sadowym⁴⁶ (wyjątkiem była właściwość drugiej izby w sprawach *impeachmentu*). Niemniej jednak część stanów zachowywała takie rozwiązanie dłużej: w Pd. Karolinie do 1790 r. sądy słuszności sprawował Wicegubernator w Tajnej Radzie⁴⁷, w Connecticut zaś i New Jersey ostatnimi instancjami sądowymi pozostawały odpowiednio wyższa izba legislatury, obradująca pod przewodnictwem Gubernatora (do 1805 r.)⁴⁸, i Gubernator w Radzie (do 1844 r.)⁴⁹. Z kolei w Nowym Jorku aż do 1846 r. wicegubernator i senatorowie z urzędu zasiadali w składzie Sądu ds. Impeachmentów oraz Korekcji Błędów (*Court for the Trial of Impeachments, and the Correction of Errors*), który jednak był instytucjonalnie odrębny od Senatu⁵⁰.

⁴⁰ Mass Const. of 1780, ch. I, sec. I, art. II.

⁴¹ V. szerzej *infra*, rozdz. VI, s. 193.

⁴² Konstytucja Nowego Jorku definiowała legislaturę jako Zgromadzenie i Senat ("[T]he supreme legislative power within this State shall be vested in two separate and distinct bodies of men; the one to be called the assembly of the State of New York, the other to be called the senate of the State of New York; who together shall form the legislature, and meet once at least in every year for the despatch of business.", N.Y. Const. of 1777, art. I), konstytucja Massachusetts zaś – jako Izbę Reprezentantów i Senat ("The department of legislation shall be formed by two branches, a Senate and House of Representatives: each of which shall have a negative on the other.", Mass. Const. of 1780, ch. I, sec. I, art. I).

⁴³ V. np. *Williams v. Kerner*, 195 N.E.2d 680, 30 Ill.2d 11 (1964); *Hallin v. Trent*, 619 P.2d 357, 94 Wash.2d 671 (1980); *Johnson v. Space Saver Corp.*, 656 N.Y.S.2d 715, 172 Misc.2d 147 (1997).

⁴⁴ V. *Tenney v. Brandhove*, 341 U.S. 367 (1951) oraz szerzej S.H. Nahmod, M.L. Wells, T.A. Eaton, *Constitutional Torts*, LexisNexis, New Providence, NJ, 2010, s. 386-401.

⁴⁵ V. *supra*, t. I, rozdz. II, s. 203-204.

⁴⁶ L.M. Friedman, *A History of American Law, Revised Edition*, Simon & Schuster, New York, NY, 2010, s. 140.

⁴⁷ S.C. Const. of 1778, art. XXIV.

⁴⁸ L.M. Friedman, *A History of American Law*, s. 153.

⁴⁹ N.J. Const. of 1776, art. IX. V. też S.D. Gerber, *A Distinct Judicial Power: The Origins of an Independent Judiciary, 1606-1787*, Oxford University Press, Oxford, UK-New York, NY, 2011, s. 237.

⁵⁰ H.W. Scott, *The Courts of the State of New York*, Wilson Pub. Co., New York, NY, 1909, s. 321 et seq.

We wszystkich konstytucjach stanowych przyjmowanych po 1780 r. zasada odrębności instytucjonalnej legislatury, egzekutywy i sądownictwa była już realizowana w jej najbardziej ścisłej formie: nie istniały organy, które jednocześnie byłyby częścią dwóch lub trzech władz. W pewnym sensie wyjątkiem od tej zasady był jedynie – i wciąż pozostaje – urząd wicegubernatora⁵¹: z jednej strony będącego częścią egzekutywy, z drugiej – w ponad połowie stanów z urzędu pełniącego funkcję przewodniczącego Senatu⁵². Podobnie jak w przypadku wiceprezydenta Stanów Zjednoczonych⁵³, przynależność wicegubernatora do władzy wykonawczej lub ustawodawczej nie jest jednoznaczna: w części stanów orzecznictwo uznaje jego urząd za zasadniczo wykonawczy⁵⁴, w innych za mieszany⁵⁵, ale czasem również za ustawodawczy⁵⁶. W świetle jego tradycyjnie ograniczonych kompetencji wykonawczych⁵⁷ oraz równie nieznacznej roli w procesie legislacyjnym⁵⁸ można by nawet rozważać, czy nie jest on urzędem zewnętrznym wobec obydwu omawianych władz. Całkowicie unikatowy charakter miała natomiast sytuacja trwająca do 1909 r. w Rhode Island, gdzie Senatowi przewodniczył sam gubernator (a wicegubernator tylko w razie jego nieobecności)⁵⁹. Należy przy tym zaznaczyć, iż rozwiązanie to było po prostu wyjątkowo długo utrzymującą się pozostałością czasów kolonialnych⁶⁰.

O ile rozłączność rozdziału władz nie nastrocza większych wątpliwości, to jego zupełność jest przedmiotem ostrego sporu między formalistami i funkcjonalistami. Zdaniem pierwszych zasada podziału władz wymaga, by każdy organ wykonujący kompetencje lub zadania publiczne został w sposób jednoznaczny zaliczony do jednej z trzech władz⁶¹. Funkcjonalisci natomiast dopuszczają istnienie instytucji publicznych umiejscowionych poza legislatywą, egzekutywą i sądownictwem. Najdalej z nich poszedł Peter Strauss, przekonując, iż zasada rozdziału odnosi się jedynie do naczelných organów państwowych (na szczeblu federalnym do Kongresu, Prezydenta i sądów „artykułu III”, na szczeblu stanowym *per analogiam* zapewne do legislatury, gubernatora i ewentualnie innych wybieralnych funkcjonariuszy

⁵¹ T. Lynch, *The Problem with the Lieutenant Governor: A Legislative or Executive Position under the Separation of Powers Clause*, 84 Miss. L.J. Supra 87 (2015).

⁵² V. *supra*, t. 1, rozdz. II, s. 224-225.

⁵³ V. *supra*, t. 1, rozdz. III, s. 327, przypis 215.

⁵⁴ V. np. *Rouse v. Johnson*, 28 S.W.2d 745, 234 Ky. 473 (Ky. App. 1930) (“Office of Lieutenant Governor held primarily executive, not legislative.”).

⁵⁵ *Kirksey v. Dye*, 564 So.2d 1333, 1335 (Miss. 1990) (“The Lieutenant Governor is constitutionally an officer of both legislative and executive departments”); *Tucker v. State*, 218 Ind. 614, 35 N.E.2d 270 (1941).

⁵⁶ P.T. Conley, R.G. Flanders, *The Rhode Island State Constitution: A Reference Guide*, Praeger, Westport, CT, 2007, s. 213.

⁵⁷ V. *supra*, t. 1, rozdz. III, s. 327-328.

⁵⁸ V. *supra*, t. 1, rozdz. II, s. 225.

⁵⁹ P.T. Conley, R.G. Flanders, *The Rhode Island State Constitution: A Reference Guide*, Praeger, Westport, Conn., 2007, s. 213.

⁶⁰ O specyficznych uwarunkowaniach, które przyczyniły się do zachowania w Rhode Island wyjątkowo dużej liczby takich kolonialnych anachronizmów v. szerzej M.M. Goldberg, *Rhode Island's Unique Constitutional History*, 72 Alb. L. Rev. 601 (2009).

⁶¹ V. np. T.W. Merrill, *The Constitutional Principle of Separation of Powers*, 1991 Sup. Ct. Rev. 225 (1991).

egzekutywy oraz do sądów konstytucyjnych), wszystkie pozostałe organy zaś znajdują się poza strukturą trzech władz i podlegają w równym stopniu (aczkolwiek za pośrednictwem różnych mechanizmów) każdej z nich⁶².

W orzecznictwie stanowym na ogólną potrzebę zakwalifikowania wszystkich organów państwowych do jednej z trzech władz wskazywały przede wszystkim sądy najwyższe Florydy⁶³, Iowa⁶⁴, Maryland⁶⁵ i Nebraski⁶⁶. Podobny pogląd w *Ex parte Virginia* wyraził Sąd Najwyższy USA⁶⁷. Niemniej jednak znacząca większość orzecznictwa odniosła się do omawianego problemu wyłącznie przez implikację, przyjmując – lub odrzucając – argument z warunku zupełności za zaliczeniem poszczególnych organów do jednej z trzech władz.

Spór nie jest bynajmniej teoretyczny, gdyż amerykańska praktyka ustrojowa dostarcza licznych kandydatów do roli „bezglównej czwartej władzy”⁶⁸. Najczęściej przywoływanym przykładem organów są agencje administracyjne⁶⁹, łączące w sobie kompetencje o charakterze ustawodawczym (wydawanie regulacji), wykonawczym (stosowanie tych regulacji) i sędziowskim

⁶² P.L. Strauss, *Formal and Functional Approaches to Separation-of-Powers Questions. A Foolish Inconsistency?*, 72 Cornell L. Rev. 488 (1987).

⁶³ *Nelson v. Lindsey*, 10 So.2d 131, 133, 151 Fla. 596, 599 (1942) (“The governmental powers of the State are required to be exercised by one of the three departments, subject to constitutional limitations. Administrative and municipal governmental authority, functions and duties may be conferred as provided by law, all of which are subject to control by one or more of the three departments having governmental powers.”).

⁶⁴ *In re Meinert's Estate*, 213 N.W. 938, 939, 204 Iowa 355 (1927) (“The state can operate only through its three departments of government.”).

⁶⁵ *Hyson v. Montgomery County Council*, 217 A.2d 578, 582-583, 242 Md. 55, 63 (1966) (“It is elementary that all governmental bodies, tribunals, agencies, boards (and by whatever other appellations they may be known), and officials, in the performance of their public duties, exercise functions that are divided into three general categories: executive, judicial, and legislative.”).

⁶⁶ *W State ex Rel. Spire v. Conway*, 238 Neb. 766, 472 N.W.2d 403 (1991) Sąd Najwyższy dokonał pełnej klasyfikacji wszystkich organów stanu, uznając władzę wykonawczą za rezydualną i zaliczając do niej wszystkie organy, które nie są ani ustawodawcze, ani sędziowskie.

⁶⁷ *Ex parte Virginia*, 100 U.S. 339, 347, 25 L.Ed. 676, 679 (1879) (“A State acts by its legislative, its executive or its judicial authorities. It can act in no other way.”). Warto jednak zauważyć, iż w *Freytag v. Commissioner*, 501 U.S. 868, 887-888 (1991), większość Sądu sceptycznie ustosunkowała się do argumentu IRS, iż federalny Sąd Podatkowy musi być częścią jednej z trzech konstytucyjnych władz, a skoro nie jest ani organem Kongresu, ani też sądem w rozumieniu art. III Konstytucji, to musi być częścią władzy wykonawczej. Niemniej wnioski zawarte w tej części opinii Sądu zostały odrzucone (choć bez formalnego odstąpienia od *Freytag*) w sprawie *Free Enterprise Fund v. Public Company Accounting Oversight Board*, 561 U.S. 477, 510-511, 130 S.Ct. 3138, 177 L.Ed.2d 706 (2010), więc obecnie stanowisko Sądu Najwyższego USA w omawianej kwestii nie jest jednoznaczne.

⁶⁸ L. Brownlow, *Administrative Management in the Government of the United States*, President's Committee on Administrative Management, Washington, DC, 1937, s. 40.

⁶⁹ *Federal Trade Commission v. Ruberoid Company*, 343 U.S. 470, 487 (1952) (J. Jackson, dissenting) (“They have become a veritable fourth branch of the Government, which has deranged our three-branch legal theories much as the concept of a fourth dimension unsettles our three-dimensional thinking.”). V. też m.in. *Petition of Boston & Maine Corp.*, 251 A.2d 332, 335, 109 N.H. 324, 326-327 (1969); *California Radioactive Materials Management Forum v. Department of Health Services*, 15 Cal.App.4th 841, 861-862, 19 Cal.Rptr.2d 357, 372 (3rd Dist. 1993); *Brown v. Board of Educ., Unified School Dist. No. 333, Cloud County*, 928 P.2d 57, 72, 261 Kan. 134, 155-156 (1996); *Petition of Boston & Maine Corp.*, 251 A.2d 332, 335-336, 109 N.H. 324, 327 (1969); *Tennessee Cent. Ry. Co. v. Pharr*, 198 S.W.2d 289, 292, 29 Tenn.App. 531, 539 (1946).

(rozstrzyganie o indywidualnych prawach i obowiązkach)⁷⁰. Większość orzecznictwa i doktryny uznaje je za organy władzy wykonawczej, wyróżnione jedynie przez odmienny charakter ich kompetencji oraz szczególny tryb postępowania⁷¹. Do takich konkluzji doszły sądy najwyższe m.in. Kalifornii, Illinois, Indiany, Michigan, Montany, Nebraski, New Hampshire, New Jersey i Tennessee⁷², a także Sąd Najwyższy USA⁷³. Jednak szereg sądów stanowych przyjął odmienny pogląd, zgodnie z którym agencje administracyjne są organami hybrydowymi, łączącymi w sobie funkcje różnych władz⁷⁴, albo też zewnętrznymi wobec trzech konstytucyjnych władz (i wykonującymi kompetencje niebędące władzą ustawodawczą, wykonawczą ani sądowniczą w rozumieniu konstytucji stanowych)⁷⁵, co doprowadziło niektórych sędziów do wniosku o ich niekonstytucyjności⁷⁶. Można również (aczkolwiek rzadko) spotkać w orzecznictwie pogląd, iż agencje administracyjne są instrumentami władzy ustawodawczej lub sądowniczej⁷⁷.

⁷⁰ V. *supra*, t. 1, rozdz. III, s. 388-390.

⁷¹ H.H. Bruff, *On the Constitutional Status of the Administrative Agencies*, 36 Am. U. L. Rev. 491, 498-499 (1987).

⁷² V. m.in. *California Radioactive Materials Management Forum v. Department of Health Services*, 15 Cal. App.4th 841, 870, 19 Cal.Rptr.2d 357, 377 (3rd Dist. 1993); *Illinois Bell Telephone Co. v. Fox*, 85 N.E.2d 43, 49, 402 Ill. 617, 626 (1949); *Indiana University v. Hartwell*, 367 N.E.2d 1090, 1093, 174 Ind.App. 325, 330 (1st Dist. 1977); *Town of Walkerton v. New York, C. & St. L. R. Co.*, 18 N.E.2d 799, 803, 215 Ind. 206, 214 (1939); *Judges of 74th Judicial Dist. v. Bay County*, 190 N.W.2d 219, 226, 385 Mich. 710, 727 (1971); *Roosevelt County v. State Bd. of Equalization*, 162 P.2d 887, 889, 118 Mont. 31, 35 (1945); *State ex rel. Stenberg v. Murphy*, 527 N.W.2d 185, 194, 247 Neb. 358, 368 (1995); *St. Regis Paper Co. v. New Hampshire Water Resources Board*, 26 A.2d 832, 836, 92 N.H. 164 (1942); *Matter of Kallen*, 455 A.2d 460, 463, 92 N.J. 14, 20 (1983); *David v. Vesta Co.*, 212 A.2d 345, 357, 45 N.J. 301, 324-325 (1965); *Barrett v. Tennessee Occupational Safety and Health Review Com'n*, 284 S.W.3d 784, 789 (Tenn. 2009); *Plasti-Line v. Tennessee Human Rights Commission*, 746 S.W.2d 691, 692-694 (Tenn. 1988).

⁷³ *Free Enterprise Fund v. Public Company Accounting Oversight Board*, 561 U.S. 477, 130 S.Ct. 3138, 177 L.Ed.2d 706 (2010); *Chevron U.S.A. Inc. v. Natural Resources Defense Council, Inc.*, 467 U.S. 837 (1984). V. też E. Kagan, *Presidential Administration*, 114 Harv. L. Rev. 2245 (2001).

⁷⁴ *Wooley v. State Farm Fire and Cas. Ins. Co.*, 893 So.2d 746, 763 (La. 2005) ("We have previously recognized that administrative agencies are a governmental hybrid whereby they exercise powers similar to those exercised by all three branches of our government."); *Ex parte Darnell*, 76 So.2d 770, 774, 262 Ala. 71, 77 (1954) ("[A]n administrative commission need not be exclusively a branch of the executive, the legislative or the judicial department. It can partake of the nature and powers of all three.").

⁷⁵ V. m.in. *State v. Tucson Gas, Elec. Light & Power Co.*, 138 Pac. 781, 786, 15 Ariz. 294, 306 (1914) ("[T]he Corporation Commission [is] empowered and authorized [...] to exercise not only legislative but the judicial, administrative, and executive functions of the government. While it is not so named, it is, in fact, another department of government, with powers and duties as well defined as any branch of the government, and where it is given exclusive power it is supreme. Its exclusive field may not be invaded by either the courts, the legislative, or executive."); *In re Advisory Opinion to the Governor*, 223 So.2d 35, 40 (Fla. 1969); *Florida Motor Lines v. Railroad Com'rs*, 129 So. 876, 882, 100 Fla. 538, 546-47 (1930); *Board of Com'rs of Franklin County v. Public Utilities Commission*, 140 N.E. 87, 90, 107 Ohio St. 442, 452, 30 A.L.R. 429 (1923); *Pioneer Tel. & Tel. Co. v. State*, 138 Pac. 1033, 1034, 40 Okl. 417 (1914).

⁷⁶ V. np. *Ex parte Legal Environmental Assistance Foundation, Inc.*, 832 So.2d 61, 67-69 (Ala. 2002) (C.J. Moore, concurring specially).

⁷⁷ V. *Humphrey's Executor v. United States*, 295 U.S. 602, 628 (1935) ("To the extent that [a regulatory commission] exercises any executive function, as distinguished from executive power in the constitutional sense, it does so in the discharge and effectuation of its quasi legislative or quasi judicial powers, or as an agency of the legislative or judicial departments of the government.") oraz *I.C.C. v. Chatsworth Co-op. Marketing Ass'n*, 347 F.2d 821, 822

Można także wskazać na inne instytucje na szczeblu stanowym, które trudno zakwalifikować do jednej z trzech władz. Ograniczając się jedynie do organów konstytucyjnych na szczeblu stanowym, wymienić można różnorodne „komisje obywatelskie”⁷⁸ (komisje zgłaszające kandydatów na sędziów w stanach stosujących system Missouri⁷⁹, komisje ds. wynagrodzeń osób pełniących funkcje publiczne w Kalifornii, Idaho, Illinois, Maryland, Michigan, Oklahomie, Utah, Zach. Wirginii i na Hawajach⁸⁰, niezależne komisje wyznaczające okręgi wyborcze w Arizonie i Kalifornii⁸¹ czy komisje ds. standardów etycznych na Florydzie, w Nowej Jorku i w Teksasie⁸²), „sądy legislacyjne”⁸³, organy administracji wyborczej⁸⁴, komisje ds. ułaskawień i zwolnień warunkowych (*Boards of Pardon and Parole*)⁸⁵, komisje ds. rozpatrywania roszczeń przeciwko stanowi⁸⁶, komisje powiernicze zarządzające wydzielonymi funduszami

(7th Cir. 1965), a z orzecznictwa stanowego *House v. Creveling*, 250 S.W. 357, 147 Tenn. 589 (1923), cyt. ostatnio w *In re Sentinel Trust Co.*, 206 S.W.3d 501, 519 (Tenn. App. 2005).

⁷⁸ Są to organy, w których skład konstytucja wymaga powoływania – w części lub w całości – osób niezajmujących stanowisk publicznych w żadnej z trzech władz (w niektórych stanach, np. w Idaho, dyskwalifikujące jest nawet kandydowanie na wybieralne stanowisko z nominacji partyjnej). Z założenia ma to zapewnić, iż komisje te będą zapewniały zewnętrzną, „obywatelską” kontrolę nad decyzjami, których twórcy konstytucji stanowych – ze względu na ryzyko upartyjnienia lub konfliktu interesów – nie chcieli oddawać szeroko rozumianemu *establishmentowi* politycznemu.

⁷⁹ *V. supra*, t. 1, rozdz. IV, s. 486-487. Na Florydzie komisja została zaliczona do władzy wykonawczej. *In re Advisory Opinion to Governor*, 276 So.2d 25 (Fla. 1973).

⁸⁰ Calif. Const. of 1879, art. 3, § 8; Hawaii Const. of 1950, art. III, § 9; Idaho Const. of 1889, art. III, § 23; 25 Ill. Comp. Stat. Ann. ch. 120 (West 2021); Md. Const. of 1867, art. III, § 15 (2); Mich. Const. of 1962, art. IV, § 12; Okla. Const. of 1907, art. V, § 21; Utah Const. of 1895, art. VI, § 9; W.Va. Const. of 1872, art. VI, § 33. Komisja ds. wynagrodzeń w Illinois została zaliczona do władzy ustawodawczej. *Quinn v. Donnewald*, 107 Ill.2d 179, 483 N.E.2d 216, 90 Ill. Dec. 898 (1985).

⁸¹ *V. supra*, t. 1, rozdz. II, s. 220-222.

⁸² Fla. Stat. Ann. §§ 112.320 et seq. (West 2021); Nev. Rev. Stat. Ann. § 281A.200 (West 2016); Tex. Const. of 1875, art. III, § 24a. Na Florydzie komisja ds. standardów etycznych została uznana za organ pomocniczy władzy ustawodawczej. *Commission on Ethics v. Sullivan*, 489 So.2d 10 (Fla. 1986).

⁸³ *V. supra*, t. 1, rozdz. IV, s. 499-500. Status federalnego Sądu Podatkowego, jednego z sądów legislacyjnych, był jedną z kwestii poruszanych przez Sąd Najwyższy w sprawie *Freytag v. Commissioner*, 501 U.S. 868 (1991). Sąd odrzucił argument, że Sąd Podatkowy jest departamentem wykonawczym (oparty właśnie na zasadzie zupełności trójpodziału władz i uznający, iż skoro Sąd Podatkowy nie jest sądem w rozumieniu artykułu III, poświęconego władzy sądowniczej, gdyż jego sędziowie nie są powoływani dożywotnio, i nie jest organem pomocniczym Kongresu, to musi być częścią egzekutywy) (*Ibidem*, s. 882-888), ale nie stwierdził jednoznacznie, iż sąd legislacyjny pozostaje poza strukturą trzech władz.

⁸⁴ Sąd Najwyższy Illinois uznał Stanową Komisję Wyborczą za część władzy wykonawczej. *Walker v. State Board of Elections*, 65 Ill.2d 543, 359 N.E.2d 113, 3 Ill. Dec. 703 (1976).

⁸⁵ *V. infra*, rozdz. VI, s. 214. Większość orzecznictwa uznaje komisje ds. ułaskawień za organy pomocnicze gubernatora, a więc część władzy wykonawczej (v. m.in. *State v. Wagstaff*, 164 Ariz. 485, 488-489, 794 P.2d 118, 121-122 (1990); *Stephens v. State*, 305 Ga.App. 339, 346, 699 S.E.2d 558 (2010); *State v. Starry*, 130 Idaho 834, 835, 948 P.2d 1133, 1134 (Ct. App. 1997); *State v. Dick*, 951 So.2d 124, 133 (La. 2007); *Ways v. Shively*, 264 Neb. 250, 253, 646 N.W.2d 621, 625 (2002); *PA Prison Soc. v. Cortes*, 622 F.3d 215, 219-220 (3rd Cir. 2010) (Penn.); *Figueroa v. State*, 250 S.W.3d 490 (Tex. App. Austin 2008)), ale np. Sąd Najwyższy Alabamy uznał stanową komisję za agencję legislatury (*legislative agency*). *Ex parte Baldwin County Commission*, 526 So.2d 564, 566 (Ala. 1988); *Gholston v. Board of Pardons and Paroles*, 627 So.2d 945, 946-947 (Ala. Civ. App. 1993).

⁸⁶ W Alabamie komisja ds. roszczeń została uznana za organ pomocniczy legislatury (*Medical Laundry Service, a Div of OPLCO Inc v Board of Adjustment*, 486 So.2d 1305 [1986]; *State ex rel. McQueen v. Brandon*, 244 Ala.

skarbu stanowego⁸⁷, rady nadzorcze uniwersytetów stanowych⁸⁸ czy wreszcie organy przedstawicielskie samorządów zawodowych, które wykonują delegowane im przez prawo stanowe funkcje regulacyjne. Większość sądów stanowych uznała, iż organy te nie muszą zostać zakwalifikowane do jednej z trzech konstytucyjnych władz⁸⁹, aczkolwiek można wskazać i orzeczenia przeciwnie⁹⁰.

Najczęściej wskazywano na trzy główne argumenty przemawiające za odmiennym traktowaniem wymienionych organów od agencji administracyjnych. Po pierwsze, w przypadku komisji obywatelskich można zauważyć, iż intencją ich twórców było uczynienie z nich organów zewnętrznych wobec systemu organów państwowych, a więc sztuczne włączanie ich w ten system wydaje się być z tego punktu widzenia nieuzasadnione. Po drugie, część wymienionych organów (np. rady nadzorcze uniwersytetów) nie ma w ogóle publicznych uprawnień władczych, inne zaś – jak komisje nominujące kandydatów na sędziów – pełnią jedynie funkcje kreacyjne⁹¹. Po trzecie wreszcie, w przypadku niektórych „nietypowych” organów – np. komisji regulujących zawody zaufania publicznego, w których zasiadają wyłącznie przedstawiciele samorządu zawodowego – można mieć uzasadnione wątpliwości, czy w ogóle są one organami stanu, a nie podmiotami prywatnymi, którym legislatura delegowała kompetencje regulacyjne⁹².

Przytaczane powyżej orzecznictwo dotyczy przede wszystkim organów umocowanych konstytucyjnie, w których przypadku problem zaliczenia organu do jednej z trzech władz ma charakter wyłącznie klasyfikacyjny. Dużo bardziej zasadnicze znaczenie ma on w części stanów w przypadku organów utworzonych ustawowo, gdyż ich usytuowanie poza strukturą

62, 68, 12 So.2d 319, 325 [1943]; *Hawkins v. State Board of Adjustment*, 242 Ala. 547, 7 So.2d 775 [1942]), ale np. w Idaho jest ona niewątpliwie częścią egzekutywy (J.J. Flynn, *Constitutional Difficulties of Utah's Executive Branch and the Need for Reform*, 1966 Utah L. Rev. 351, 358 (1966)), tak też została zaklasyfikowana w New Hampshire, *Newell v. New Hampshire Div. of Welfare*, 131 N.H. 88, 550 A.2d 109 (1988).

⁸⁷ V. *supra*, t. 1, rozdz. III, s. 345-346.

⁸⁸ *Univ. of Alaska v. Nat'l Aircraft Leasing, Ltd.*, 536 P.2d 121, 128 (Alaska 1975); *Hernandez v. Frohmiller*, 68 Ariz. 242, 251, 204 P.2d 854, 860 (1949); *Straus v. Governor*, 459 Mich. 526, 536, 592 N.W.2d 53 (1999); *South Dakota Bd. of Regents v. Meister*, 309 N.W.2d 121 (1981).

⁸⁹ V. m.in. *Hansen v. Utah State Retirement Bd.*, 652 P.2d 1332 (Utah 1982) (poza trzema władzami pozostaje Rada Powiernicza Stanowego Systemu Emerytalnego, Rada Powiernicza Stanowego Systemu Ubezpieczeń Społecznych oraz Uniwersytet Stanu Utah); *Carlson v. Wiggins*, 760 F.Supp.2d 811 (S.D. Iowa 2011) (komisja ds. nominacji sędziowskich); *Hernandez v. Frohmiller*, 68 Ariz. 242, 204 P.2d 854 (1949) (rada nadzorcza uniwersytetu stanowego). Cf. *Spiers v. Magnolia Petroleum Co.*, 244 P.2d 843, 206 Okla. 503 (1951).

⁹⁰ I tak w *Stolberg v. Caldwell*, 402 A.2d 763, 175 Conn. 586 (1978), Sąd Najwyższy Connecticut uznał, iż zatrudnienie członka legislatury jako pracownika naukowo-dydaktycznego w stanowym uniwersytecie narusza konstytucyjną zasadę niepołączalności stanowisk we władzy ustawodawczej i wykonawczej. Podobnie w *State ex Rel. Spire v. Conway*, 238 Neb. 766, 472 N.W.2d 403 (Neb. 1991). Z kolei w opinii doradczej z 1973 r. Sąd Najwyższy Florydy uznał, iż komisja ds. nominacji sędziowskich jest organem wykonawczym, aczkolwiek niezależnym od gubernatora. In re *Advisory Opinion to the Governor*, 276 So.2d 25, 28-30 (Fla. 1973). V. także *Judicial Nominating Com'n, Ninth Circuit v. Graham*, 424 So.2d 10, 11 (Fla. 1982) oraz *Richardson v. Koshiba*, 693 F.2d 911, 914 (9th Cir. 1982).

⁹¹ *Carlson v. Wiggins*, 760 F.Supp.2d 811, 828-831 (S.D. Iowa 2011).

⁹² V. np. *North Carolina State Board of Dental Examiners v. Federal Trade Comm'n*, 135 S.Ct. 1101 (2015).

legislatywy, egzekutywy i sądownictwa, przy jednoczesnym przyznaniu im uprawnień władczych, może być przesłanką do uznania ustanawiających je przepisów za sprzeczne z konstytucją stanową. I tak Sąd Najwyższy Massachusetts w opinii doradczej zakwestionował konstytucyjność projektu ustawy ws. utworzenia stanowej komisji ds. elektronicznego przetwarzania danych, która miała zarządzać systemami informatycznymi wszystkich trzech władz i w związku z tym w jej skład mieli wchodzić przedstawiciele zarówno gubernatora, jak i legislatury oraz sądownictwa⁹³. Z kolei Sąd Najwyższy Kentucky za sprzeczną z konstytucją uznał ustawę tworzącą Komisję Analityczną Legislatury (*Legislative Research Commission*), która – poza klasycznymi funkcjami pomocniczymi wobec legislatury – miała, w przerwie między sesjami izb, jako „niezależna agencja stanowa” (*independent agency of state government*) sprawować w zastępstwie legislatury kontrolę nad działalnością agencji wykonawczych⁹⁴. Dla Sądu szczególnie niepokojący był ten „niezależny” status agencji, gdyż – jak zauważył w opinii większości sędzia Stephens – „nie może być czwartej władzy”⁹⁵. Jednak nie wszystkie sądy stanowe były równie nieufne wobec ustawowych agencji niezależnych: np. Sąd Najwyższy Kansas zaaprobował utworzenie niezależnej Stanowej Rady Finansów (*State Finance Council*, w której skład wchodził gubernator, wicegubernator, spiker Izby Reprezentantów, przewodniczący *pro tempore* Senatu oraz przewodniczący komisji ds. metod i sposobów w obydwu izbach), mającej zatwierdzać wydatki z nadzwyczajnej rezerwy budżetowej (*state emergency fund*), aczkolwiek za niekonstytucyjne uznał przyznanie jej uprawnień nadzorczych wobec stanowego Departamentu Administracji oraz prawa zatwierdzania stawek wynagrodzeń i szeregu innych świadczeń w stanowej służbie cywilnej⁹⁶.

1.2. Funkcjonalny wymiar rozdziału władz

Kolejnym zasadniczym wymiarem odrębności trzech konstytucyjnych władz jest wymiar funkcjonalny. Istotą funkcjonalnej odrębności władz jest zasada, iż niedopuszczalne jest wykonywanie przez którąkolwiek z władz kompetencji przynależnych pozostałym dwóm, a co za tym idzie – łączenie przez organ należący do jednej z trzech władz kompetencji ustawodawczych, wykonawczych i sądowniczych.

Już pierwsze konstytucje stanowe wyrażające wprost zasadę podziału władz nie ograniczały się do instytucjonalnego rozgraniczenia egzekutywy, legislatury i sądownictwa, ale – za Monteskiuszem⁹⁷ – wymagały także, by żadna z trzech władz nie wykonywała kompetencji należących do którejkolwiek z innych. Również współcześnie ten postulat – zasada

⁹³ *Opinion of the Justices*, 309 N.E.2d 476, 365 Mass. 639 (1974).

⁹⁴ *Legislative Research Com'n By and Through Prather v. Brown*, 664 S.W.2d 907 (Ky. 1984).

⁹⁵ *Ibidem*, s. 916-917.

⁹⁶ *State ex rel. Schneider v. Bennett*, 547 P.2d 786, 219 Kan. 285 (1976). Szerzej o Stanowej Radzie Finansów i analogicznych instytucjach w innych stanach v. *infra*, rozdz. VI, s. 154.

⁹⁷ C. de Montesquieu, *The Spirit of Laws*, *op. cit.*, s. 198-199.

funkcjonalnej odrębności władz – wyrażany jest w konstytucjach 34 stanów⁹⁸ (jedynie w Connecticut, Pn. Karolinie, Rhode Island i Pd. Dakocie klauzule odnoszące się do podziału władz pomijają funkcjonalny aspekt odrębności trzech władz), przy czym znaczna większość z nich – 28 – dopuszcza wyjątki od omawianej zasady jedynie w przypadkach przewidzianych w samej konstytucji⁹⁹. Dla odmiany jedynie konstytucja New Hampshire wprost dostrzega, iż odrębność władz powinna sięgać jedynie tak daleko, jak „natura wolnego rządu pozwala i jak jest to zdolne z tymi powiązaniami, które całą konstytucyjną strukturę łączą w jeden nierozzerwalny związek”¹⁰⁰.

Jednakże pomimo tak pozornie restrykcyjnych postanowień konstytucji stanowych, już od pierwszych lat konstytucjonalizmu amerykańskiego zasada ścisłej odrębności funkcjonalnej władz nie była traktowana dosłownie, na co szereg przykładów przywołuje James Madison w *The Federalist No. 47*¹⁰¹. Autor ten nie widział w tym zresztą nic zdrożnego, przekonując, iż Monteskiuszowski postulat odrębności funkcjonalnej należy rozumieć tak, by żadna z władz nie zgromadziła w swoich rękach całości kompetencji (*whole power*) którejkolwiek z pozostałych¹⁰². Całkowicie natomiast dopuszczalna (a nawet konieczna) była dla Madisonsa sytuacja, w której trzy władze są na tyle połączone, by „każda z nich dysponowała konstytucyjnym mechanizmem kontrolnym wobec pozostałych”¹⁰³.

O ile jednak od czasów debat nad ratyfikacją konstytucji Stanów Zjednoczonych dopuszczalność wyjątków od zasady funkcjonalnej odrębności władz służąca ich wzajemnemu hamowaniu i równoważeniu się nie jest kwestionowana, o tyle problem łączenia różnych rodzajów kompetencji przez jeden organ jest dużo bardziej kontrowersyjny, gdy służy ono nie hamowaniu władzy, ale jej (pragmatycznie uzasadnionej) koncentracji. Klasycznym przykładem są tu oczywiście agencje administracyjne, łączące kompetencje legislacyjne (wydawania prawnie wiążących regulacji), *quasi-sądownicze* (autorytatywnego stosowania prawa w przypadkach

⁹⁸ Alabama, Arizona, Arkansas, Kalifornia, Kolorado, Floryda, Georgia, Idaho, Illinois, Indiana, Iowa, Kentucky, Luizjana, Maine, Maryland, Massachusetts, Michigan, Minnesota, Missisipi, Montana, Nebraska, Newada, New Jersey, Nowy Meksyk, Oklahoma, Oregon, Pd. Karolina, Tennessee, Teksas, Utah, Vermont, Wirginia, Zach. Wirginia i Wyoming.

⁹⁹ Są to: Alabama, Arizona, Arkansas, Kalifornia, Kolorado, Floryda, Georgia, Idaho, Indiana, Iowa, Kentucky, Luizjana, Maine, Michigan, Minnesota, Montana, Nebraska, Newada, New Jersey, Nowy Meksyk, Oklahoma, Oregon, Tennessee, Teksas, Utah, Wirginia, Zach. Wirginia i Wyoming.

¹⁰⁰ „In the government of this state, the three essential powers thereof, to wit, the legislative, executive, and judicial, ought to be kept as separate from, and independent of, each other, as the nature of a free government will admit, or as is consistent with that chain of connection that binds the whole fabric of the constitution in one indissoluble bond of union and amity.” N.H. Const. of 1784, part I, art. 37.

¹⁰¹ J. Madison, *The Federalist No. 47*, [w:] *The Federalist Papers*, op. cit., s. 249 et seq.

¹⁰² “[Montesquieu’s] meaning, as his own words import, and still more conclusively as illustrated by the example in his eye, can amount to no more than this, that where the whole power of one department is exercised by the same hands which possess the whole power of another department, the fundamental principles of a free constitution are subverted.” *Ibidem*, s. 251.

¹⁰³ “[U]nless these departments be so far connected and blended as to give to each a constitutional control over the others, the degree of separation which the maxim requires, as essential to a free government, can never in practice be duly maintained.” *Ibidem*.

indywidualnych) i wykonawcze (wykonywania programów budżetowych, monitorowania przestrzegania norm regulacyjnych i inicjowania postępowań sądowych w celu ich wyegzekwowania)¹⁰⁴. Połączenie tych kompetencji w rękach jednej agencji stanowiło antytezę klasycznego rozumienia podziału władz¹⁰⁵, ale było uzasadniane przede wszystkim przez odwołanie się do (jak uważali jego promotorzy) apolitycznej wiedzy eksperckiej administratorów oraz wymogów efektywności¹⁰⁶. Gdy wiara w apolitycznych ekspertów zaczęła się wyczerpywać w latach 60. i 70. XX w.¹⁰⁷, nowego uzasadnienia pozwalającego pogodzić państwo administracyjne z zasadą podziału władz dostarczyli K. Davis¹⁰⁸ i P. Strauss¹⁰⁹, przekonując, że mechanizmy kontroli działalności agencji przez wszystkie trzy władze konstytucyjne zastępują klasyczne instrumenty podziału władz, realizując te same funkcje w postaci ograniczania arbitralności i hamowania nadużyć. Jednak również współcześnie nie brakuje krytyków amalgamacji władz – by wymienić tylko P. Hamburgera¹¹⁰, G. Lawsona¹¹¹, R. Epsteina¹¹² i T. Lowiego¹¹³. Wskazują oni, że amalgamacja władz jest nie tylko sprzeczna z oryginalnym pojmowaniem zasady podziału władz (a co za tym idzie – realizujących ją amerykańskich konstytucji¹¹⁴) oraz z Coke’owsko-Dicey’owską tradycją rządów prawa¹¹⁵, ale ponadto oznacza powrót do uznawania¹¹⁶, które ograniczenie było jednym z zasadniczych celów zasady podziału władz¹¹⁷.

Spór o konstytucyjną dopuszczalność amalgamacji władz toczy się również w orzecznictwie. Oczywiście współcześnie nie chodzi w nim już o dopuszczalność istnienia agencji administracyjnych – tę kwestię rozstrzygnęła już długotrwała praktyka i lata precedensów – ale

¹⁰⁴ V. *supra*, t. 1, rozdz. III, s. 388-390.

¹⁰⁵ *Nev. Indus. Comm’n v. Reese*, 93 Nev. 115, 560 P.2d 1352 (1977).

¹⁰⁶ V. np. J.M. Landis, *The Administrative Process*, Yale University Press, New Haven, CT, 1938. Tenże autor przekonywał, iż kompleksowa regulacja wyodrębnionego obszaru życia gospodarczego lub społecznego jest w swojej istocie nierozróżnialna od kierowania przedsiębiorstwem – a to nigdzie nie jest oparte na rozproszeniu i wzajemnym hamowaniu się władzy, ale (co podkreślali popularne wówczas teorie „naukowego zarządzania”) na hierarchicznej strukturze kierownictwa (i odpowiedzialności), sprawowanego jednoosobowo. *Ibidem*, s. 10.

¹⁰⁷ V. *supra*, t. 1, rozdz. I, s. 158-160.

¹⁰⁸ K.C. Davis, *Administrative Law Treatise*, K.C. Davis Pub. Co., San Diego, 1978; idem, *Discretionary Justice: A Preliminary Inquiry*, Louisiana State University Press, Baton Rouge, LA, 1969.

¹⁰⁹ P.L. Strauss, *The Place of Agencies in Government: Separation of Powers and the Fourth Branch*, 84 Colum. L. Rev. 573 (1984).

¹¹⁰ P. Hamburger, *Is Administrative Law Unlawful?*, University of Chicago Press, Chicago, IL, 2014.

¹¹¹ G. Lawson, *The Rise and Rise of the Administrative State*, 107 Harv. L. Rev. 1231 (1994).

¹¹² R.A. Epstein, *Why the Modern Administrative State Is Inconsistent with the Rule of Law*, 3 N.Y.U. J. L. & Liberty 491 (2008).

¹¹³ T.J. Lowi, *The End of Liberalism: The Second Republic of the United States*, Norton, New York, NY, 1979; idem, *Two Roads to Serfdom: Liberalism, Conservatism and Administrative Power*, 36 Am. U. L. Rev. 295 (1986)

¹¹⁴ G. Lawson, *The Rise and Rise of the Administrative State*, *op. cit.*, s. 1233 (“[T]he modern administrative state openly flouts almost every important structural precept of the American constitutional order.”).

¹¹⁵ P. Hamburger, *Is Administrative Law Unlawful?*, *op. cit.*, s. 1-30.

¹¹⁶ T.J. Lowi, *Two Roads to Serfdom*, s. 321-323.

¹¹⁷ V. *supra*, t. 1, Wstęp, s. 14-15.

o zakres przysługującego im uznania¹¹⁸. Jeżeli łączenie kompetencji ustawodawczych, wykonawczych i sędziowskich przez agencje jest dopuszczalne, to nie ma podstaw ustrojowych, by sądy ograniczały swobodę administracji w zakresie ich wykonywania bardziej, niż czynią to w stosunku do legislatury czy innych sądów. Jeżeli jednak konstytucja zakazuje łączenia kompetencji – a agencje w swoim obecnym kształcie nie są konstytucyjne – to ich wszystkie kompetencje muszą mieć charakter wykonawczy¹¹⁹. Prowadzi to do wniosku, że pomimo swoich podobieństw do władzy ustawodawczej i sędziowskiej, kompetencje regulacyjne i adjudykacyjne mają co najwyżej charakter *quasi*-ustawodawczy i *quasi*-sędziowski¹²⁰. Rozwiązanie to bywa krytykowane w doktrynie jako fikcja prawna¹²¹, ale wydaje się stałym elementem prawa konstytucyjnego. Różnica ta uzasadnia zaś kontrolę sądową (ale też polityczną) nad działalnością agencji idącą dalej, niż byłoby to możliwe w przypadku „autentycznej” władzy ustawodawczej i sędziowskiej¹²².

Stanowisko formalistyczne w sporze o dopuszczalność amalgamacji władz zakłada, iż – poza przypadkami przewidzianymi w samej konstytucji – jakiegokolwiek łączenie kompetencji różnych władz w tym samym organie jest absolutnie niedopuszczalne. Pogląd ten, do połowy XX w. zdecydowanie dominujący w stanowym prawie konstytucyjnym¹²³, współcześnie najczęściej jest przywoływany w orzecznictwie Georgii¹²⁴, ale za stanowiskiem formalistycznym

¹¹⁸ P.B. McCutchen, *Mistakes, Precedent, and the Rise of the Administrative State: Toward a Constitutional Theory of the Second Best*, 80 Cornell L. Rev. 1 (1994).

¹¹⁹ *City of Arlington v. FCC*, 133 S. Ct. 1863, 1873 n. 4 (2013).

¹²⁰ V. m.in. *Humphrey's Executor v. United States*, 295 U.S. 602 (1935); *McRae v. Robbins*, 151 Fla. 109, 9 So.2d 284, 290 (1942); *Gray v. Gienapp*, 727 N.W.2d 808, 812, 2007 SD 12 (2007); *American Jurisprudence, 2d Edition*, Thomson West, St. Paul, MN, 2004, t. 2, *Administrative Law*, §§ 28 et seq.

¹²¹ “Administrative agencies have been called quasi-legislative, quasi-executive or quasi-judicial, as the occasion required, in order to validate their functions within the separation-of-powers scheme of the Constitution. The mere retreat to the qualifying „quasi” is implicit with confession that all recognized classifications have broken down, and „quasi” is a smooth cover which we draw over our confusion as we might use a counterpane to conceal a disordered bed.” *Federal Trade Commission v. Ruberoid Company*, 343 U.S. 470, 487-488 (1952) (J. Jackson, dissenting).

¹²² *State ex rel. Watson v. Caldwell*, 156 Fla. 618, 23 So.2d 855 (1945).

¹²³ V. m.in. *Langenberg v. Decker*, 31 N.E. 190, 131 Ind. 471 (1892); *State v. Johnson*, 243 Pac. 1073, 75 Mont. 240 (1926); *In re Opinion of the Justices*, 166 A. 640, 86 N.H. 597 (1933) (“Constitutional separation of three departments of government is vital principle in form and structure of government and may not be regarded as mere convenient and variable assignment of duty.”); *Warren v. Indiana Telephone Co.*, 26 N.E.2d 399, 217 Ind. 93 (1940); *Oates v. Rogers*, 144 S.W.2d 457, 201 Ark. 335 (1940) (“The constitutional provision for distinct separation of departments does not contemplate a blending of authority, and overlapping must not be permitted in response to convenience.”); *Trybulski v. Bellows Falls Hydro-Electric Corp.*, 20 A.2d 117, 112 Vt. 1 (1941); *Goodland v. Zimmerman*, 10 N.W.2d 180, 243 Wis. 459 (1943); *McCutcheon v. Smith*, 35 S.E.2d 144, 199 Ga. 685 (1945); *In re Opinion of the Justices*, 64 A.2d 169, 115 Vt. 524 (1949); *Agran v. Checker Taxi Co.*, 105 N.E.2d 713, 412 Ill. 145 (1952); *Dearborn Tp. v. Dail*, 55 N.W.2d 201, 334 Mich. 673 (1952); *Book v. State Office Bldg. Comm'n*, 149 N.E.2d 273, 238 Ind. 120 (1958); *State ex rel. Anderson v. State Office Bldg. Comm'n*, 345 P.2d 674, 185 Kan. 563 (1959); *Reed v. State Election Bd.*, 369 P.2d 156 (Okla. 1962); *Denver Bar Ass'n v. Public Utilities Comm'n*, 391 P.2d 467, 154 Colo. 273 (1964); *Lira v. Billings*, 414 P.2d 13, 196 Kan. 726 (1966).

¹²⁴ V. m.in. *Turner v. Georgia River Network*, 773 S.E.2d 706, 297 Ga. 306 (2015); *Dion v. Y.S.G. Enterprises, Inc.*, 766 S.E.2d 48, 296 Ga. 185 (2014); *Cavalier Convenience, Inc. v. Sarvis*, 699 S.E.2d 104, 305 Ga.App. 141 (2010); *Staley v. State*, 672 S.E.2d 615, 284 Ga. 873 (2009); *Mason v. Home Depot U.S.A., Inc.*, 658 S.E.2d 603, 283 Ga. 271 (2008); *Allen v. Wright*, 644 S.E.2d 814, 282 Ga. 9 (2007); *State v. Fielden*, 629 S.E.2d 252, 280 Ga. 444 (2006).

opowiada się także sądownictwo Alaski¹²⁵, Arkansas¹²⁶, Kentucky¹²⁷, Maine¹²⁸, Missouri¹²⁹, Nebraska¹³⁰, Newady¹³¹, Pn. Karoliny¹³², Teksasu¹³³ i Zach. Wirginii¹³⁴, a pojedyncze nawiązania do formalizmu spotkać można nawet w decyzjach co do zasady funkcjonalistycznych sądów najwyższych Connecticut¹³⁵ i Waszyngtonu¹³⁶.

Niemniej jednak współcześnie podejściem dominującym w orzecznictwie jest funkcjonalizm zakładający, iż granice między trzema władzami (oraz ich kompetencjami) muszą pozostać płynne i elastyczne¹³⁷. Zdaniem funkcjonalistów dopuszczalne jest wykonywanie przez jedną z władz kompetencji generalnie przynależnych innym, o ile nie prowadzi do przejścia przez organ jednej władzy całości uprawnień którejkolwiek z pozostałych dwóch¹³⁸ ani też nie wkracza w zasadnicze funkcje żadnej z nich¹³⁹. Funkcjonalizm pozostawia w związku z tym legislaturze znaczną swobodę w alokacji kompetencji pomiędzy organy trzech władz, pod

---

Ten formalistyczny zwrot pozostaje w kontraście z wcześniejszą, bardziej funkcjonalistyczną retoryką, widoczną w takich decyzjach, jak *Wolcott v. State*, 604 S.E.2d 478, 278 Ga. 664 (2004); *Albany Surgical, P.C. v. Georgia Dept. of Community Health*, 602 S.E.2d 648, 278 Ga. 366 (2004); *Perdue v. Baker*, 586 S.E.2d 606, 277 Ga. 1 (2003) oraz *Ward v. City of Cairo*, 583 S.E.2d 821, 276 Ga. 391 (2003).

¹²⁵ *Bradner v. Hammond*, 553 P.2d 1 (Alaska 1976); *James v. State*, 244 P.3d 542 (Alaska App. 2011).

¹²⁶ *City of Ft. Smith v. McCutchen*, 279 S.W.3d 78, 372 Ark. 541 (2008).

¹²⁷ *Beshear v. Haydon Bridge Co., Inc.*, 416 S.W.3d 280 (Ky. 2013); *Elk Horn Coal Corp. v. Cheyenne Resources, Inc.*, 163 S.W.3d 408 (Ky. 2005).

¹²⁸ *Matter of Benoit*, 487 A.2d 1158 (Maine 1985); *State v. Hunter*, 447 A.2d 797 (Maine 1982).

¹²⁹ *Weinstock v. Holden*, 995 S.W.2d 408 (Mo. 1999); *Missouri Coalition for Environment v. Joint Committee on Administrative Rules*, 948 S.W.2d 125 (Mo. 1997).

¹³⁰ *State v. Philipps*, 521 N.W.2d 913, 246 Neb. 610 (1994).

¹³¹ *City of Sparks v. Sparks Mun. Court*, 302 P.3d 1118 (Nev. 2013); *Halverson v. Hardcastle*, 163 P.3d 428, 123 Nev. 245 (2007); *Galloway v. Truesdell*, 422 P.2d 237, 83 Nev. 13 (1967).

¹³² *Jernigan v. State*, 184 S.E.2d 259, 279 N.C. 556 (1971).

¹³³ *Finance Com'n of Texas v. Norwood*, 418 S.W.3d 566 (Tex. 2013); *Medrano v. State*, 421 S.W.3d 869 (Tex. Civ. App. 2014); *State ex rel. Smith v. Blackwell*, 500 S.W.2d 97 (Tex. Cr. App. 1973).

¹³⁴ *State ex rel. State Bldg. Commission v. Bailey*, 150 S.E.2d 449, 151 W.Va. 79 (1966); *State v. Huber*, 40 S.E.2d 11, 129 W.Va. 198 (1946) ("While abstract analytical lines of separation of powers have not and cannot be drawn, and while there is necessarily some mingling and overlapping of powers between the three separate departments of state government, Supreme Court of Appeals must enforce the true meaning, intent, and purpose of constitutional provision relating to separation of powers rather than encourage departure therefrom.").

¹³⁵ *Washington v. Commissioner of Correction*, 950 A.2d 1220, 287 Conn. 792 (2008).

¹³⁶ *State v. Rice*, 279 P.3d 849, 174 Wash.2d 884 (2012).

¹³⁷ V. m.in. *State v. Baxter*, 686 N.W.2d 846 (Minn. 2004); *Powder River County v. State*, 312 Mont. 198 (2002); *Commonwealth v. Gonsalves*, 432 Mass. 613 (2000); *Best v. Taylor Mach. Works*, 179 Ill.2d 367 (1997); *State v. Prentiss*, 163 Ariz. 81 (1989); *Sadler v. Oregon State Bar*, 275 Or. 279 (1976); *Village of Waterbury v. Melendy*, 109 Vt. 441 (1938); *Beall v. Beall*, 8 Ga. 210 (1850).

¹³⁸ V. m.in. *Montgomery v. Commonwealth*, 751 S.E.2d 692, 62 Va.App. 656 (2013); *In re Phillips*, 574 S.E.2d 270, 265 Va. 81 (2003); *Winchester & Strasburg R.R. Co. v. Commonwealth*, 55 S.E. 692, 106 Va. 264 (1906); *People v. Hammond*, 2011 IL 110044 (2011); *State v. Bodyke*, 126 Ohio St.3d 266 (2010); *State v. Ponce*, 258 Kan. 708 (1995); *People v. Brumfield*, 51 Ill.App.3d 637 (1977); *Canney v. Board of Public Instruction of Alachua County*, 278 So.2d 260 (Fla. 1973); *Coates v. Windham*, 613 S.W.2d 572 (Tex. Civ. App. 1981).

¹³⁹ *Panzer v. Doyle*, 271 Wis.2d 295 (2004); *State ex rel. Thomas v. Rayes*, 213 Ariz. 326 (Ariz. App. 2006); *California School Boards Ass'n v. State*, 171 Cal.App.4th 1183 (2009); *State v. Saavedra*, 433 N.J. Super. 501 (A.D. 2013); *Massett Bldg. Co. v. Bennett*, 4 N.J. 53 (1950).

warunkiem, że nie narusza ona równowagi władz¹⁴⁰ i mechanizmów ich wzajemnego hamowania i równoważenia się¹⁴¹. Ponadto podkreśla znaczenie współpracy między władzami, traktując jej różnorodne formy w sposób szczególnie liberalny (co wynika z założenia, iż celem zasady podziału władz było przeciwdziałanie nadmiernemu wzmocnieniu jednej z nich, a nie harmonijnej kooperacji)¹⁴².

Współcześnie stanowisko funkcjonalistyczne dominuje w orzecznictwie 24 stanów: Arizona¹⁴³, Kalifornii¹⁴⁴, Kolorado¹⁴⁵, Connecticut¹⁴⁶, Florydy¹⁴⁷, Illinois¹⁴⁸, Iowa¹⁴⁹, Kansas¹⁵⁰,

¹⁴⁰ *Amisub of South Carolina, Inc. v. South Carolina Dept. of Health and Environmental Control*, 407 S.C. 583 (2014); *Miami-Dade County v. Rodriguez*, 67 So.3d 1213 (Fla. App. 3rd Dist. 2011).

¹⁴¹ *State v. Rice*, 174 Wash.2d 884 (2012); *Hale v. Wellpinit School Dist. No. 49*, 165 Wash.2d 494 (2009).

¹⁴² *State v. Buckner*, 223 N.J. 1 (2015); *People v. Owens*, 228 P.3d 969 (Colo. 2010); *Klouta v. Sixth Judicial Dist. Dept. of Correctional Services*, 642 N.W.2d 255 (Iowa 2002); *Opinion of the Justices*, 141 N.H. 562 (1997); *Commonwealth v. Tate*, 43 Mass. App. Ct. 446 (1993); *Zicarelli v. New Jersey State Commission of Investigation*, 55 N.J. 249 (1970). V. też *State v. Leonardis*, 73 N.J. 360 (1977) ("Separation of powers doctrine does not require an absolute division of powers among the three branches of government; the aim of the constitutional provision is not to prevent cooperative action among the three branches of government, but to guarantee a system of checks and balances:").

¹⁴³ *State v. Montes*, 226 Ariz. 194 (2011); *State v. Prentiss*, 163 Ariz. 81 (1989); *Seisinger v. Siebel*, 219 Ariz. 163 (App. Div. 1 2008).

¹⁴⁴ *People v. Bunn*, 27 Cal.4th 1 (2002); *Younger v. Superior Court*, 21 Cal.3d 102 (1978); *Southern California Edison Company v. Public Utilities Commission*, 227 Cal.App.4th 172 (2014); *California Assn. of Retail Tobaccoists v. State of California*, 109 Cal.App.4th 792 (2003).

¹⁴⁵ *Coffman v. Williamson*, 348 P.3d 929 (Colo. 2015); *People v. Owens*, 228 P.3d 969 (2010); *C. C. C. v. District Court for Fourth Judicial Dist.*, 188 Colo. 427 (1975).

¹⁴⁶ *Washington v. Commissioner of Correction*, 287 Conn. 792 (2008); *Seymour v. Elections Enforcement Com'n*, 255 Conn. 78 (2000); *Massameno v. Statewide Grievance Committee*, 234 Conn. 539 (1995); *Stolberg v. Caldwell*, 175 Conn. 586 (1978).

¹⁴⁷ *Abdool v. Bondi*, 141 So.3d 529 (Fla. 2014).

¹⁴⁸ *People v. Hammond*, 2011 IL 110044 (2011); *Burger v. Lutheran General Hosp.*, 198 Ill.2d 21 (2001); *In re J.J.*, 142 Ill.2d 1 (1991); *McAlister v. Schick*, 147 Ill.2d 84 (1992); *People v. Walker*, 119 Ill.2d 465 (1988); *Gillespie v. Barrett*, 368 Ill. 612 (1938).

¹⁴⁹ *State v. Ragland*, 836 N.W.2d 107 (Iowa 2013); *Klouta v. Sixth Judicial Dist. Dept. of Correctional Services*, 642 N.W.2d 255 (Iowa 2002); *State v. Hoegh*, 632 N.W.2d 885 (Iowa 2001); *Farrell v. State Bd. of Regents*, 179 N.W.2d 533 (Iowa 1970).

¹⁵⁰ *State v. Ponce*, 258 Kan. 708 (1995); *State v. Reed*, 248 Kan. 792 (1991); *Guardian Title Co. v. Bell*, 248 Kan. 146 (1991); *State ex rel. Schneider v. Bennett*, 219 Kan. 285 (1976).

Marylandu¹⁵¹, Massachusetts¹⁵², Michigan¹⁵³, Montany¹⁵⁴, New Hampshire¹⁵⁵, New Jersey¹⁵⁶, Nowego Meksyku¹⁵⁷, Oklahomy¹⁵⁸, Pensylwanii¹⁵⁹, Rhode Island¹⁶⁰, Tennessee¹⁶¹, Utah¹⁶², Vermont¹⁶³, Wirginii¹⁶⁴, Waszyngtonu¹⁶⁵ i Wisconsin¹⁶⁶.

Odłącznym wątkiem sporu formalistów z funkcjonalistami o funkcjonalny wymiar rozdziału władz jest kwestia zakresu swobody ustawodawcy zwykłego przy dokonywaniu dystrybucji kompetencji między poszczególnymi władzami. Według klasycznego poglądu formalistycznego każda funkcja publicznoprawna jest ze swej natury jednoznacznie przypisana do jednej z trzech władz w znaczeniu przedmiotowym: ustawodawczej, wykonawczej lub sądowej¹⁶⁷. W związku z tym ustawodawca nie ma tutaj żadnej uznaniowej swobody: musi tylko

¹⁵¹ *McCulloch v. Glendening*, 347 Md. 272 (1997); *Christ by Christ v. Maryland Dept. of Natural Resources*, 335 Md. 427 (1994); *Ale v. Department of Natural Resources v. Linchester Sand & Gravel Corp.*, 274 Md. 211 (1975) ("Although some mingling, blending and overlapping of legislative, executive and judicial functions is permissible within administrative agencies, such constitutional "elasticity" cannot be stretched to point where, in effect, there no longer exists separation of governmental power since Constitution does not permit merger of three branches of state government nor does it make any one of three departments subordinate to other, when exercising trust committed to it.").

¹⁵² *Commonwealth v. Gonsalves*, 432 Mass. 613 (2000); *Chief Administrative Justice of the Trial Court v. Labor Relations Com'n*, 404 Mass. 53 (1989); *In re Opinion of the Justices to the Governor*, 369 Mass. 990 (1976); *Commonwealth v. Favulli*, 352 Mass. 95 (1967).

¹⁵³ *Coalition of State Emp. Unions v. State*, 498 Mich. 312 (2015); *Makowski v. Governor*, 495 Mich. 465 (2014); *Hopkins v. Michigan Parole Bd.*, 237 Mich.App. 629 (1999); *People v. Raihala*, 199 Mich.App. 577 (1993).

¹⁵⁴ *Powder River County v. State*, 312 Mont. 198 (2002).

¹⁵⁵ *State v. Addison*, 165 N.H. 381 (2013); *Hynes v. Hale*, 146 N.H. 533 (2001); *Opinion of the Justices*, 141 N.H. 562 (1997); *Opinion of The Justices*, 113 N.H. 287 (1973).

¹⁵⁶ *State v. Buckner*, 223 N.J. 1 (2015); *Communications Workers of America, AFL-CIO v. Florio*, 130 N.J. 439 (1992); *State v. Leonardis*, 73 N.J. 360 (1977); *Perth Amboy Bd. of Educ. v. Christie*, 413 N.J. Super. 590 (A.D. 2010); *New Jersey State Bar Ass'n v. State*, 387 N.J. Super. 24 (A.D. 2006); *State v. Bond*, 365 N.J. Super. 430 (A.D. 2003).

¹⁵⁷ *Benavides v. Eastern New Mexico Medical Center*, 338 P.3d 1265 (N.M. 2014); *State ex rel. Clark v. Johnson*, 120 N.M. 562 (1995); *State ex rel. Taylor v. Johnson*, 125 N.M. 343 (1998).

¹⁵⁸ *Bailey v. State Bd. of Public Affairs*, 194 Okla. 495 (1944); *State v. Claborn*, 870 P.2d 169 (Okla. Cr. App. 1994); *State v. Juvenile Division, Tulsa County Dist. Court*, 560 P.2d 974 (Okla. Cr. App. 1977).

¹⁵⁹ *Grant v. GAF Corp.*, 415 Pa. Super. 137 (1992); *In re 42 Pa. C. S. § 1703*, 482 Pa. 522 (1978).

¹⁶⁰ *In re Request for Advisory Opinion from House of Representatives (Coastal Resources Management Council)*, 961 A.2d 930 (R.I. 2008).

¹⁶¹ *In re Bell*, 344 S.W.3d 304 (2011); *Petition of Burson*, 909 S.W.2d 768 (Tenn. 1995); *In re Sentinel Trust Co.*, 206 S.W.3d 501 (Tenn. App. West. 2005).

¹⁶² *Jones v. Utah Board of Pardons & Parole*, 94 P.3d 283 (Utah 2004).

¹⁶³ *Hunter v. State*, 177 Vt. 339 (2004); *State v. Pierce*, 163 Vt. 192 (1995).

¹⁶⁴ *Montgomery v. Commonwealth*, 751 S.E.2d 692, 62 Va.App. 656 (2013); *In re Phillips*, 574 S.E.2d 270, 265 Va. 81 (2003); *Winchester & Strasburg R.R. Co. v. Commonwealth*, 55 S.E. 692, 106 Va. 264 (1906).

¹⁶⁵ *State v. Gresham*, 173 Wash.2d 405 (2012); *Brown v. Owen*, 165 Wash.2d 706 (2009); *City of Spokane v. County of Spokane*, 158 Wash.2d 661 (2006); *Carrick v. Locke*, 125 Wash.2d 129 (1994).

¹⁶⁶ *State v. Stenklyft*, 281 Wis.2d 484 (2005); *Panzer v. Doyle*, 271 Wis.2d 295 (2004); *J.F. Ahern Co. v. Wisconsin State Bldg. Com'n*, 114 Wis.2d 69 (1983).

¹⁶⁷ V. L.S. Liberman, *Morrison v. Olson*, s. 343 ("A formalist decision uses a syllogistic, definitional approach to determining whether a particular exercise of power is legislative, executive, or judicial. It assumes that all exercises of power must fall into one of these categories and takes no ostensible account of the practicalities of administration in arriving at this determination.") oraz S.G. Calabresi, *The Vesting Clauses as Power Grants*, 88 Nw. U. L. Rev. 1377, 1390 (1994) ("[A]ny governmental power exercised in our system must be either legislative or executive or

ustalić obiektywny charakter danego uprawnienia i przyznać je odpowiedniej władzy lub – jeżeli jest ustawodawcze – zastrzec dla siebie samego¹⁶⁸. Jeżeli dokonana przez ustawodawcę kwalifikacja danej kompetencji jest błędna (co jest kwestią prawa, a więc np. w procesie *judicial review* podlega ocenie sądowej *de novo*), skutkiem jest niekonstytucyjność danego przepisu¹⁶⁹.

Zasada taka nie wytrzymuje jednak konfrontacji z licznymi przykładami uprawnień, które – jak pokazuje amerykańska tradycja konstytucyjna – mogą być wykonywane przez każdą z trzech władz¹⁷⁰ i nabierają charakteru typowego dla tej władzy, do której zostaną przypisane¹⁷¹. Można tu wskazać np. na wielokrotnie już przywoływany *casus* zaspokajania roszczeń przeciwko stanowi, które może się dokonywać na drodze ustawy prywatnej, decyzji administracyjnej lub procesu cywilnego¹⁷² – i przynajmniej tak długo, jak każda z władz procesuje we właściwym dla siebie trybie, nie narusza to zasady podziału władz.

Odpowiedzią na słabości stanowiska formalistycznego jest pogląd funkcjonalistyczny. Zakłada on, iż celem zasady podziału władz nie jest wydzielenie wzajemnie rozłącznych, „wodoszczelnych” zespołów kompetencji¹⁷³, a pewien stopień amalgamacji i wzajemnego przenikania się władz jest konieczny¹⁷⁴. Wobec niedookreśloności definicji trzech władz w znaczeniu przedmiotowym nie należy w ogóle zadawać pytania, do której z nich obiektywnie należy

---

judicial: the premises of the system do not allow for the conclusion that a power could be something other than one of these three (or that it could be two of them at the same time).”). W orzecznictwie v. np. Fox v. McDonald, 101 Ala. 51, 65, 13 So. 416, 417 (1893) i Oates v. Rogers, 144 S.W.2d 457, 201 Ark. 335 (1940) oraz ogólnie Ruling Case Law, W. McKinney (ed.), Edward Thompson Co., Northport, NY, 1914–1921, t. 6, § 144.

¹⁶⁸ M.E. Magill, *Beyond Powers and Branches in Separation of Powers Law*, 150 U. Pa. L. Rev. 603, 608–610 (2001).

¹⁶⁹ M.H. Redisah, *The Constitution as Political Structure*, Oxford University Press, New York, NY, 1995, s. 101.

¹⁷⁰ “Inevitably, there will be areas in which the separate spheres of government overlap, and in which certain functions are shared.” *County of Kane v. Carlson*, 116 Ill.2d 186, 208, 107 Ill.Dec. 569, 507 N.E.2d 482 (1987). V. też S.G. Calabresi, *The Vesting Clauses as Power Grants*, 88 Nw. U. L. Rev. 1377, 1390 n. 46 (1994); *In re Decision of Justices (Elections by Senate)*, 28 R.I. 607, 69 A. 555, 562 (1908).

¹⁷¹ “[T]he power of appointing or electing to office [...] is an executive function when the law has committed it to the executive, a legislative function when the law has committed it to the legislative, and a judicial function, or at least a function of a judge, when the law has committed it to any member or members of the judiciary.” *Fox v. McDonald*, 101 Ala. 51, 74, 13 So. 416, 421 (1893). W australijskim prawie konstytucyjnym analogiczną zasadę nazywa się „doktryną kameleona” (*chameleon powers doctrine*), gdyż uprawnienia nieprzypisane do żadnej z władz przyjmują jak kameleon charakter władzy, której zostały powierzone. *R. v. Davison*, [1954] HCA 46, 90 CLR 353, (1954) ALR 877.

¹⁷² *V. Ex parte Bakelite Corp.*, 279 U.S. 438, 452 (1929) oraz F.D. Shimomura, *The History of Claims Against the United States: The Evolution from a Legislative Toward a Judicial Model of Payment*, 45 La. L. Rev. 625 (1985).

¹⁷³ “[W]e do not and cannot carry out the distinction between legislative and executive action with mathematical precision and divide the branches into watertight compartments.” *Springer v. Government of Philippine Islands*, 277 U.S. 189, 211 (1928) (J. Holmes, dissenting). V. też *Colorado Gen. Assembly v. Lamm*, 700 P.2d 508, 527 (Colo. 1985); *People v. Walker*, 119 Ill.2d 465, 473, 116 Ill.Dec. 675, 519 N.E.2d 890 (1988); *Massett Building Co. v. Bennett*, 4 N.J. 53, 57, 71 A.2d 327, 329 (1950); *Opinions of the Justices*, 372 Mass. 883, 892, 363 N.E.2d 652 (1977); *Bourquin v. Cuomo*, 85 N.Y.2d 781, 784–785, 652 N.E.2d 171, 173 (1995).

¹⁷⁴ *State ex rel. Woods v. Block*, 189 Ariz. 269, 276, 942 P.2d 428, 435 (1997); *People in Interest of R.W.V.*, 942 P.2d 1317, 1320 (Colo. App. 1997); *Ga. Dept. of Human Resources v. Word*, 265 Ga. 461, 458 S.E.2d 110 (1995); *Best v. Taylor Mach. Works*, 179 Ill.2d 367, 411, 689 N.E.2d 1057, 1079 (1997); *Trybulski v. Bellows Falls Hydro-Elec. Corp.*, 112 Vt. 1, 6, 20 A.2d 117, 119 (1941).

dana kompetencja, a ustawodawca powinien kierować się swobodną oceną, która z władz w znaczeniu podmiotowym jest najbardziej właściwa, by ją odpowiednio realizować¹⁷⁵. Ocena ta, zdaniem funkcjonalistów, nie powinna być kwestionowana przez sądy tak długo, jak nie stoi w sprzeczności ze szczegółową normą konstytucyjną¹⁷⁶ i nie prowadzi do zaburzenia równowagi między trzema władzami¹⁷⁷. Szczególną odmianą tego podejścia jest stosowana (przynajmniej w sferze deklaratywnej) m.in. w Wirginii reguła „całości kompetencji” (*whole power doctrine*), zgodnie z którą redystrybucja kompetencji pomiędzy władze jest dopuszczalna, o ile nie skutkuje przekazaniem całości tradycyjnych uprawnień jednej z trzech władz w danej sferze w ręce innej władzy¹⁷⁸.

Stanowisko pośrednie, które można określić mianem neoformalistycznego, opiera się natomiast na uznaniu, że aczkolwiek każda z władz w znaczeniu przedmiotowym posiada pewien „rdzeń” kompetencji, które w żadnym wypadku nie mogą być wykonywane przez inne (np. nakładanie podatków w wypadku legislatury, wydawanie wyroków w sprawach kryminalnych w wypadku sądownictwa czy ściganie przestępstw w wypadku egzekutywy)¹⁷⁹ i są wzajemnie rozłączne¹⁸⁰, to rezydium funkcji publicznoprawnych nie jest jednoznacznie przypisane do którejkolwiek z władz i może być przez ustawodawcę rozdystrybuowane wedle

¹⁷⁵ V. M.E. Magill, *Beyond Powers and Branches in Separation of Powers Law*, op. cit., passim; P.L. Strauss, *The Place of Agencies in Government*, s. 579; J.H. Killian, G.A. Costello, K.R. Thomas et al., *The Constitution of the United States of America: Analysis and Interpretation*, S. Doc. No. 108-17, Congressional Research Service, Washington, DC, 2004, s. 67.

¹⁷⁶ *Oklahoma Pub. Employees Ass'n v. Oklahoma Dep't of Cent. Servs.*, 55 P.3d 1072, 1082 n. 10 (Okla. 2002).

¹⁷⁷ *Nixon v. Administrator of General Services*, 433 U.S. 425, 443 (1977); *Mistretta v. United States*, 488 U.S. 361, 382 (1989); *Kasler v. Lockyer*, 23 Cal.4th 472, 493, 97 Cal.Rptr.2d 334, 2 P.3d 581 (2000); *Best v. Taylor Machine Works*, 179 Ill.2d 367, 411, 228 Ill.Dec. 636, 689 N.E.2d 1057 (1997); M.E. Magill, *Beyond Powers and Branches in Separation of Powers Law*, op. cit., s. 626-628.

¹⁷⁸ *Winchester & Strasburg R.R. Co. v. Commonwealth*, 106 Va. 264, 270, 55 S.E. 692, 694 (1906); *Baliles v. Mazur*, 224 Va. 462, 472, 297 S.E.2d 695, 700 (1982); *Tross v. Commonwealth*, 21 Va.App. 362, 378, 464 S.E.2d 523, 530 (1995); *In re Phillips*, 265 Va. 81, 86, 574 S.E.2d 270, 273 (2003); *Montgomery v. Commonwealth*, 62 Va. App. 656, 665-666, 751 S.E.2d 692, 696 (2013). V. też *Canney v. Bd. of Pub. Instruction of Alachua Cty.*, 278 So.2d 260, 262 (Fla. 1973); *People v. Reiner*, 6 Ill.2d 337, 342, 129 N.E.2d 159, 162 (1955); *In re Derrico G.*, 15 N.E.3d 457, 475, 383 Ill. Dec. 679 (2014); *VanSickle v. Shanahan*, 212 Kan. 426, 451, 511 P.2d 223, 243 (1973); *State v. Comp-ton*, 233 Kan. 690, 696-697, 664 P.2d 1370, 1370 (1983); *State v. Ponce*, 258 Kan. 708, 711, 907 P.2d 876, 879 (1995); *Local 321, State, Co. & Muni. Workers of America v. City of Dearborn*, 311 Mich. 674, 677, 19 N.W.2d 140 (1945); *Makowski v. Governor*, 495 Mich. 465, 482-483, 852 N.W.2d 61, 71 (2014), as amended on reh'g (Sept. 17, 2014); *State v. Bodyke*, 126 Ohio St. 3d 266, 277, 933 N.E.2d 753, 764-765 (2010).

¹⁷⁹ *Carmel Valley Fire Prot. Dist. v. State*, 25 Cal.4th 287, 297, 20 P.3d 533, 538 (2001); *Superior Court v. County of Mendocino*, 13 Cal.4th 45, 53, 51 Cal.Rptr.2d 837, 913 P.2d 1046 (1996); *State Board of Insurance v. Betts*, 158 Tex. 83, 308 S.W.2d 846 (1958); *Coates v. Windham*, 613 S.W.2d 572, 576 (Tex. Civ. App. 1981).

¹⁸⁰ *Nat'l Wildlife Fed'n v. Cleveland Cliffs Iron Co.*, 471 Mich. 608, 644, 684 N.W.2d 800, 822 (2004), overruled by *Lansing Sch. Educ. Ass'n v. Lansing Bd. of Educ.*, 487 Mich. 349, 792 N.W.2d 686 (2010).

uznania¹⁸¹, o ile nie narusza to szczegółowych ograniczeń konstytucyjnych co do trybu działania każdej z trzech władz (np. zasad rozsądzalności)¹⁸².

1.3. Personalny wymiar rozdziału władz

Ostatnim podstawowym wymiarem zasady rozdziału władz jest separacja personalna, wymagająca, by nikt nie pełnił równocześnie stanowisk w więcej niż jednej z władz¹⁸³. Współcześnie wszystkie stany – z wyjątkiem Illinois – zakazują członkom legislatury sprawowania innych urzędów cywilnych¹⁸⁴ (w Illinois zakazane jest tylko pobieranie drugiego wynagrodzenia¹⁸⁵). 46 zakazuje sędziom zajmowania stanowisk niesądowniczych¹⁸⁶. W 27 stanach konstytucje formułują też bardziej generalne zakazy łączenia stanowisk w różnych władzach, a w niektórych przypadkach – jak np. Pn. Karolina – w ogóle¹⁸⁷. Wreszcie w 47 stanach konstytucje zakazują

¹⁸¹ *State v. Atlantic Coast Line R.R. Co.*, 47 So. 969, 974 (Fla. 1908); *State v. Johnson*, 345 So.2d 1069, 1071 (Fla. 1977); *State v. Bates*, 96 Minn. 110, 116-117, 104 N.W. 709, 712 (1905); *State v. Marcus*, 160 Wis. 354, 152 N.W. 419, 440 (1915).

¹⁸² *Nebraska P.P. Dist. v. City of York*, 212 Neb. 747, 326 N.W.2d 22 (1982).

¹⁸³ V. ogólnie S.G. Calabresi, J.L. Larsen, *One Person, One Office: Separation of Powers or Separation of Personnel?*, 79 Cornell L. Rev. 1045 (1994) oraz M.J.C. Vile, *Constitutionalism and the Separation of Powers*, Liberty Fund, Indianapolis, IN, 1998, s. 17. Konstytucyjną zasadę *incompatibilis*, omawianą w tym podrozdziale, należy odróżnić od norm *common law* w tym zakresie, odnoszących się do niekompatybilności funkcjonalnej (np. urzędu sędziego z urzędem pisarza sądowego lub prokuratora dystryktowego czy urzędu skarbnika z urzędem audytora), a nie – jak normy konstytucyjne – strukturalnej. V. m.in. G.B. Conklin, *Plural Office Holding*, 28 Or. L. Rev. 332 (1949) oraz J.F. Barbano, *Dual Office Holding – Federal, State and Municipal*, 10 St. John's L. Rev. 83 (1935).

¹⁸⁴ Alaska Const. of 1956, art. 2, § 5; Ariz. Const. of 1910, art. IV, § 4; Ark. Const. of 1874, art. 5, § 7; Calif. Const. of 1879, art. 4, § 13; Colo. Const. of 1876, art. V, § 8; Conn. Const. of 1965, art. III, § 11; Del. Const. of 1897, art. II, § 14; Ga. Const. of 1982, art. III, sec. V, cl. 4; Hawaii Const. of 1950, art. III, § 8; Ind. Const. of 1851, art. IV, § 30; Iowa Const. of 1857, art. III, § 22; Kan. Const. of 1859, art. II, § 5; Maine Const. of 1819, art. IV, pt. I, § 11; Md. Const. of 1867, art. III, § 10; Mich. Const. of 1962, art. IV, § 8; Minn. Const. of 1857, art. IV, § 5; Mo. Const. of 1944, art. III, § 12; Mont. Const. of 1972, art. V, § 9; Neb. Const. of 1875, art. III, § 9; N.H. Const. of 1792, § 95; N.J. Const. of 1947, art. IV, sec. V, cl. 4; N.Y. Const. of 1894, art. III, § 7; N.D. Const. of 1889, art. IV, § 6; Ohio Const. of 1851, art. 2, § 4; Okla. Const. of 1907, art. V, § 18; Penn. Const. of 1873, art. II, § 6; R.I. Const. of 1842, art. III, § 6; S.C. Const. of 1895, art. III, § 24; S.D. Const. of 1889, art. III, § 3; Tenn. Const. of 1870, art. II, § 26; Tex. Const. of 1875, art. III, § 19; Utah Const. of 1895, art. VI, § 6; Vt. Const. of 1793, sub. II, § 17; Va. Const. of 1970, art. IV, § 4; Wash. Const. of 1889, art. II, § 14; W.Va. Const. of 1872, art. VI, § 13; Wis. Const. of 1848, art. IV, § 13; Wyo. Const. of 1889, art. 3, § 8. W pozostałych 11 stanach zakaz łączenia mandatu legislacyjnego ze stanowiskami w innych władzach wynika z ogólnych przepisów przywoływanych w przypisie 185. Sąd Najwyższy Indyan orzekł, iż omawiana w tym miejscu zasada dotyczy nie tylko urzędów *sensu stricto*, tj. stanowisk, których piastunom przysługują pewne kompetencje związane z wykonywaniem władzy suwerennej, ale też pracowników administracji publicznej. *State ex rel. Black v. Burch*, 226 Ind. 445, 80 N.E.2d 294 (1948). Podobnie v. *Nevada Attorney General's Opinion No. 357*, December 22, 1954 oraz Mich. Const. of 1962, art. IV, § 8. Wbrew temu v. jednak *Winsor v. Hunt*, 29 Ariz. 504, 243 P. 407 (1926); *Hudson v. Annear*, 75 P.2d 587, 588-589 (Colo. 1938); *State ex rel. Biggs v. Corley*, 172 Atl. 415 (Del. 1934); *Golding, State Auditor v. Armstrong*, 231 Miss. 889, 97 So.2d 379 (1957).

¹⁸⁵ Ill. Const. of 1970, art. IV, § 2 (e).

¹⁸⁶ S.G. Calabresi, J.L. Larsen, *One Person, One Office*, s. 1139 n. 473.

¹⁸⁷ Ala. Const. of 1901, art. III, § 42; Ark. Const. of 1874, art. 4, § 2; Colo. Const. of 1876, art. III; Fla. Const. of 1968, art. II, § 5; Idaho Const. of 1889, art. II, § 1; Ind. Const. of 1851, art. III, § 1; Iowa Const. of 1857, art. III, § 1;

łączenia ze stanowiskami federalnymi (zarówno wykonawczymi i sądowymi, jak i legislacyjnymi) mandatu członka legislatury, w 41 – urzędów sędziowskich, a w 26 – stanowisk we władzy wykonawczej¹⁸⁸ (Konstytucja Stanów Zjednoczonych zezwala na taką praktykę¹⁸⁹ poza przypadkiem elektorów prezydenckich¹⁹⁰).

Tak silna zasada separacji personalnej między władzami pojawiła się w amerykańskiej tradycji ustrojowej wraz z pierwszymi konstytucjami stanowymi z 1776 r. i była przez ich twórców postrzegana jako istotna innowacja ustrojowa. W Anglii do Chwalebnej Rewolucji generalnie nie istniały żadne normy ograniczające urzędnikom Korony możliwość zasiadania w Parlamencie¹⁹¹. Umożliwiało to Koronie pozyskiwanie poparcia w drodze korupcji politycznej, poprzez oferowanie parlamentarzystom w zamian za nie intratnych urzędów (w większości synekur)¹⁹². Zasadniczą zmianę wprowadził *Act of Settlement*, zakazując łączenia mandatu w Izbie Gmin z jakimkolwiek urzędem lub wynagrodzeniem przyznany przez Koronę¹⁹³. Przepis ten okazał się jednak krótkotrwały i jeszcze za królowej Anny ustawa o regencji z 1707 r. zastąpiła go innym, bardziej liberalnym: przyjęcie urzędu oznaczało utratę mandatu w Izbie, ale nie unieвозмоżliwiało ubiegania się o reelekcję¹⁹⁴. Zasada ta obowiązywała formalnie aż do 1926 r.¹⁹⁵, ale w żadnym stopniu nie przeszkodziła w formowaniu się najpierw praktyki pozwalającej, a później – konwenansu konstytucyjnego wymagającego powoływania ministrów spośród członków Parlamentu¹⁹⁶ (reelekcje ministerialne już w XIX w. stały się czystą formalnością¹⁹⁷). Do końca XVIII w. nie ograniczyła też znaczenia korupcji politycznej jako mechanizmu budowy większości rządowej w Izbie Gmin¹⁹⁸.

Dla XVIII-wiecznych radykalnych wigów, a także pozostających pod ich wpływem twórców pierwszych konstytucji amerykańskich, korupcja polityczna panująca pod rządami

---

Ky. Const. of 1891, § 28; La. Const. of 1974, art. II, § 2; Maine Const. of 1819, art. III, § 2; Mass. Const. of 1780, art. II; Minn. Const. of 1857, art. III, § 1; Miss. Const. of 1890, art. I, § 2; Mo. Const. of 1944, art. II, § 1; Neb. Const. of 1875, art. II, § 1; Nev. Const. of 1864, art. III, § 1.1; N.H. Const. of 1792, §§ 93-95; N.J. Const. of 1947, art. III, § 1; N.M. Const. of 1910, art. III, § 1; N.C. Const. of 1969, art. VI, § 9; Ore. Const. of 1857, art. III, § 2; Tenn. Const. of 1870, art. II, § 2; Tex. Const. of 1875, art. 2, § 1; Utah Const. of 1895, art. V, § 1; Va. Const. of 1970, art. III, § 1; W.Va. Const. of 1872, art. V, § 1; Wyo. Const. of 1889, art. 2, § 1.

¹⁸⁸ S.G. Calabresi, J.L. Larsen, *One Person, One Office*, s. 1151-1152.

¹⁸⁹ *Ibidem*, s. 1146-1150.

¹⁹⁰ U.S. Const. art. II, § 1, cl. 2 ("[N]o Senator or Representative, or person holding an office of trust or profit under the United States, shall be appointed an elector.").

¹⁹¹ W. Blackstone, *Commentaries on the Laws of England*, op. cit., t. 1, s. *175-176.

¹⁹² S.G. Calabresi, J.L. Larsen, *One Person, One Office*, s. 1053-1054.

¹⁹³ *Act of Settlement 1700 (An Act for the further Limitation of the Crown, and better securing the Rights and Liberties of the Subject)*, § 3, 12 & 13 Will. III c. 2 (1700).

¹⁹⁴ 6 Anne, c. 7, §§ 25-26.

¹⁹⁵ M. Pugh, „Queen Anne Is Dead”: The Abolition of Ministerial By-Elections, 1867–1926, „Parliamentary History” 2008, Vol. 21, No. 3, s. 351-366.

¹⁹⁶ T. Wiecech, *Konwenanse konstytucyjne*, Wydawnictwo UJ, Kraków, 2011, s. 111-113.

¹⁹⁷ J. Cannon, W.A. Speck, *Re-election on Taking Office, 1706–90*, „Historical Research” 1978, Vol. 51, No. 124, s. 206-209; A. Hawkins, *Government Appointment By-Elections: 1832–1886*, [w:] *By-Elections in British Politics, 1832–1914*, T.G. Otte, P. Readman (ed.), Boydell, Woodbridge, Suffolk, 2013, s. 51-76.

¹⁹⁸ L.B. Namier, *The Structure of Politics at the Accession of George III*, Macmillan, London, UK, 1929, s. 1-61.

Hanowerczyków była zasadniczą wadą ustroju brytyjskiego i główną przyczyną procesu, który obserwatorzy amerykańscy interpretowali jako postępującą degenerację wyidealizowanego ustroju zrównoważonego – i źródło ministerialnego „spisku” przeciwko wolnościom kolonii amerykańskich¹⁹⁹. Amerykanie znali zresztą problem również z własnego doświadczenia: w koloniach nie doszło do recepcji nawet ograniczonego zakazu łączenia stanowisk, jaki wprowadzała ustawa o regencji, stąd też skonfliktowani ze zgromadzeniami ustawodawczymi gubernatorzy nader często odwoływali się do patronaży jako do środka prowadzenia polityki²⁰⁰. W rezultacie prawie wszystkie konstytucje stanowe z lat 1776–1780 (za wyjątkiem Nowego Jorku i Pd. Karoliny) wprowadzały ścisłą separację personalną między legislaturą a pozostałymi władzami²⁰¹, a dla wielu ich twórców separacja ta była istotą wyrastającego na czołową zasadę ustrojową podziału władz²⁰².

Pokazuje to, iż początkowo zasada *incompatibilitas* w konstytucjach stanowych miała przede wszystkim tło „antykorupcyjne” – chodziło o to, by uniemożliwić gubernatorowi posługiwanie się patronatem dla zdobywania poparcia wewnątrz legislatury²⁰³. Podobne *ratio legis* powodowało twórcami klauzuli *incompatibilitas* w Konstytucji USA²⁰⁴. Tłumaczy to, dlaczego z jednej strony odnosi się ona wyłącznie do kongresmanów (i w szczególności nie wyklucza łączenia urzędów sędziowskich ze stanowiskami we władzy wykonawczej²⁰⁵), z drugiej zaś – dlaczego towarzyszy jej druga klauzula, zakazująca członkom Kongresu obejmowania stanowisk, które zostały stworzone lub stały się lepiej wynagradzane za ich kadencji przed upływem tejże (niezależnie od rezygnacji z mandatu w Kongresie)²⁰⁶.

Dopiero w XIX w. reguła *incompatibilitas* zaczęła być utożsamiana przede wszystkim z zasadą podziału władz. Można zaryzykować tezę, iż znaczący wpływ miało na to ukształtowanie się parlamentarno-gabinetowego systemu rządów w Wielkiej Brytanii: dla wielu ówczesnych komentatorów amerykańskich to wyłanianie ministrów ze składu izb, a nie odpowiedzialność polityczna rządu, była najbardziej widocznym kontrastem²⁰⁷. Nawet jeżeli uznać tezę S. Calabresi’ego i J. Larsen, iż to zasada separacji personalnej miała rozstrzygające znaczenie

¹⁹⁹ G.S. Wood, *The Creation of the American Republic, 1776–1787*, op. cit., s. 28-35; B. Bailyn, *The Ideological Origins of the American Revolution*, Palladium Press, Birmingham, AL, 2001, s. 48-49.

²⁰⁰ A.B. Keith, *Constitutional History of the First British Empire*, Clarendon Press, Oxford, UK, 1930, s. 234.

²⁰¹ S.G. Calabresi, J.L. Larsen, *One Person, One Office*, s. 1058-1059. V. też G.S. Wood, *The Creation of the American Republic, 1776–1787*, op. cit., s. 155-156.

²⁰² *Ibidem*, s. 156; M.J.C. Vile, *Constitutionalism and the Separation of Powers*, op. cit., s. 134.

²⁰³ S.G. Calabresi, J.L. Larsen, *One Person, One Office*, s. 1060-1062; J. Story, *Commentaries on the Constitution of the United States*, Hilliard, Gray & Co., Brown, Shattuck, & Co., Boston, MA, Cambridge, MA, 1833, § 864.

²⁰⁴ U.S. Const., art. I, § 6, cl. 2.

²⁰⁵ *Mistretta v. United States*, 488 U.S. 361, 397 (1989). V. szerzej S.G. Calabresi, J.L. Larsen, *One Person, One Office*, s. 1122-1125.

²⁰⁶ O której v. szerzej J.H. Killian, G.A. Costello, K.R. Thomas et al., *The Constitution of the United States of America*, s. 145-146 oraz S.G. Calabresi, J.L. Larsen, *One Person, One Office*, s. 1078-1086.

²⁰⁷ J. Bryce, *The American Commonwealth*, Liberty Fund, Indianapolis, IN, 2005 (wyd. I 1888), t. 1, s. 87; W. Bagehot, *The English Constitution*, H.S. King, London, UK, 1872 (I wyd. 1888), s. 57-58; A. Trollope, *North America*, Chapman & Hall, London, UK, 1862, s. 473-474.

dla odrzucenia wzorców parlamentarno-gabinetowych w Stanach Zjednoczonych²⁰⁸, za zbyt śmiałą, to niewątpliwie omawiana zasada przyczyniła się do większej nieufności i bardziej antagonistycznego charakteru relacji między legislaturą a egzekutywą, co z kolei wzmocniło „hamujący” aspekt zasady podziału władz²⁰⁹.

Do połowy XIX w. zasada personalnej separacji legislatury i pozostałych dwóch władz została prawie powszechnie zaakceptowana w amerykańskim prawie konstytucyjnym. Najbardziej prominentnym wyjątkiem było Rhode Island, gdzie – pod wpływem utrzymujących się do 1844 r. tradycji supremacji legislatury²¹⁰ – nie tylko nie wprowadzono konstytucyjnej zasady niekompatybilności mandatu legislacyjnego ze stanowiskami we władzy wykonawczej²¹¹, ale ich łączenie stało się stałym elementem praktyki politycznej, który utrzymywał się aż do końca XX w.²¹² Dopiero w 2004 r. do konstytucji stanowej wprowadzono poprawkę ws. niepołączalności stanowisk w różnych władzach²¹³. Wyjątki od zasady separacji personalnej znajdujemy też w Pd. Karolinie, gdzie członkowie legislatury mogą być powoływani w skład kolegialnych organów wykonawczych, o ile nie stanowią w nich większości²¹⁴. Pojawiające się od czasu do czasu propozycje osłabienia personalnej separacji władz – m.in. wspomniany już przepis Konstytucji Stanów Skonfederowanych pozwalający Kongresowi na dopuszczenie członków gabinetu do udziału w obradach²¹⁵ czy pierwsze wydania *Modelowej konstytucji stanowej* zakładające członkostwo gubernatora w radzie legislacyjnej i udział szefów departamentów w pracach legislatury²¹⁶ – nie doczekały się realizacji w żadnym stanie²¹⁷.

²⁰⁸ S.G. Calabresi, J.L. Larsen, *One Person, One Office*, s. 1086-1094.

²⁰⁹ *Ibidem*, s. 1052, 1094-1097.

²¹⁰ M.M. Goldberg, *Rhode Island's Unique Constitutional History*, 72 Alb. L. Rev. 601 (2009).

²¹¹ *In re Advisory Opinion to the Governor (Rhode Island Ethics Commission–Separation of Powers)*, 732 A.2d 55, 61 (R.I. 1999); *Almond v. Rhode Island Lottery Comm'n*, 756 A.2d 186, 196 (R.I. 2000). V. też P.T. Conley, R.G. Flanders, *The Rhode Island State Constitution*, Oxford University Press, New York, 2011, s. 145-148.

²¹² R.A. Hogarty, *When Legislators Become Administrators: The Problem of Plural Office-Holding*, 4 Roger Williams U. L. Rev. 133 (1998).

²¹³ Rhode Island Question 1, *Amendments to the Constitution of the State (Separation of Powers)* (2004). V. szerzej C.T. Bogus, *The Battle for Separation of Powers in Rhode Island*, 56 Admin. L. Rev. 77 (2004).

²¹⁴ *McLeod v. Edwards*, 269 S.C. 75, 236 S.E.2d 406 (1977); *Tall Tower, Inc., v. South Carolina Procurement Review Panel*, 294 S.C. 225, 363 S.E.2d 683 (1987).

²¹⁵ D. Stoliczki, *The Constitution of the Confederate States of America, 1861*, „Miscellanea Historico-Iuridica” 2013, t. XII, s. 145, 153. Mimo że projekty służące realizacji możliwości stworzonej przez tę klauzulę były zgłaszane w Kongresie, żaden z nich nie został uchwalony. D.P. Currie, *Through the Looking-Glass: The Confederate Constitution in Congress, 1861–1865*, 90 Va. L. Rev. 1257, 1382-1384 (2004). Wydaje się wart zauważenia fakt, iż w przeciwieństwie do innych innowacji instytucjonalnych konstytucji z Montgomery, jak weto częstkowe, akurat zmiany idące w kierunku „parlamentaryzacji” systemu rządów (omawiana klauzula oraz sekcja przyznająca administracji wyłączność w inicjowaniu apropracji) nie spotkały się z recepcją stanową ani federalną – aczkolwiek J. Bryce, *The American Commonwealth*, t. 1, s. 87, wspomina w przypisie o przyjętym w 1881 r. raporcie komisji senackiej, który zalecał umożliwienie członkom gabinetu udziału w debatach Senatu w określone dni tygodnia.

²¹⁶ V. *supra*, t. 1, rozdz. I, s. 146.

²¹⁷ R. Luce, *Legislative Problems: Development, Status, and Trend of the Treatment and Exercise of Law-making Powers*, Houghton Mifflin, Boston, MA, 1935, s. 307-339. O współczesnych – raczej marginalnych

Niemniej w XX w. upowszechniły się innego rodzaju (i mniej widoczne) odstępstwa od zasady ścisłej separacji personalnej władz na szczeblu stanowym w postaci ustaw ustanawiających komisje mieszane, w których skład wchodził zarówno przedstawiciele władzy wykonawczej, jak i ustawodawczej – ci ostatni najczęściej *ex officio*²¹⁸. Zazwyczaj są to organy odpowiedzialne za bieżący nadzór nad wykonaniem budżetu stanowego²¹⁹, zarządzanie Kapitołem stanowym (w większości stanów mieszczącym nie tylko siedzibę legislatury, ale też biura gubernatora i innych organów egzekutywy)²²⁰, nadzór nad realizacją nadzwyczajnych inwestycji budowlanych²²¹ czy współpracę międzystanową²²², ale czasem też za bardziej klasyczne funkcje regulacyjne²²³. Jako uzasadnienie dla omawianej praktyki proponowano konstrukcję,

---

politycznie – propozycjach ograniczenia zasady *incompatibilis*, v. S.G. Calabresi, J.L. Larsen, *One Person, One Office*, s. 1098-1101.

²¹⁸ J. Devlin, *Toward a State Constitutional Analysis of Allocation of Powers: Legislators and Legislative Appointees Performing Administrative Functions*, 66 Temp. L. Rev. 1205, 1250-1264 (1993). V. też D. Laycock, *Legislators on Executive Branch Boards Are Unconstitutional, Period*, 28 Wm. & Mary Bill Rts. J. 1 (2019).

²¹⁹ Jak np. Stanowa Rada ds. Finansów (*State Finance Council*) w Kansas (oprócz wykonania budżetu nadzorująca Departament Administracji, Biuro Budżetu i służbę cywilną, v. *State ex rel. Schneider v. Bennett*, 547 P.2d 786, 798 (Kan. 1976)), Stanowa Komisja ds. Budżetu i Kontroli w Pd. Karolinie (*State Budget and Control Board*, v. *State ex rel. McLeod v. Edwards*, 236 S.E.2d 406, 409 (S.C. 1977)), Komisja ds. Budżetu i Rachunkowości (*Commission on Budget and Accounting*) w Missisipi (v. *Alexander v. State ex rel. Allain*, 441 So.2d 1329, 1339-1342 [Miss. 1983]), Komisja Kontrolingu (*Controlling Board*) w Ohio (v. *State ex rel. Meshel v. Keip*, 66 Ohio St.2d 379, 423 N.E.2d 60 (1981)), Komitet Tymczasowy (*Recess Commission*) w Massachusetts (v. *In re Opinion of the Justices*, 19 N.E.2d 807, 817-818 [Mass. 1939]), Panel ds. Kontroli Zamówień Publicznych (*Procurement Review Panel*) w Pd. Karolinie (v. *Tall Tower v. Procurement Review Panel*, 363 S.E.2d 683 [S.C. 1987]), Komisja ds. Kontroli Zadłużenia (*Debt Oversight Commission*) w Arizonie (v. *Ariz. Rev. Stat. Ann. § 35-504* [West 2016]), Komisja ds. Finansów Stanowych (*State Finance Board*) w Arkansas (v. *Ark. Code § 19-3-701*) czy nieco myląco nazwana Legislacyjna Komisja Studyjna (*Legislative Research Commission*) w Kentucky (v. S. G. Snyder, R.M. Ireland, *The Separation of Governmental Powers Under the Constitution of Kentucky: A Legal and Historical Analysis of L.R.C. v. Brown*, 73 Ky. L.J. 164 (1985)). O roli tych instytucji w wykonaniu budżetu stanowego v. szerzej *infra*, rozdz. VI, s. 154.

²²⁰ Np. Stanowe Komisje ds. Budynków (*State Building Commission* lub *State Office Building Commission*) w Alabamie (v. *Ala. Code Ann. § 41-4-50* [West 2016]), Indianie (v. *Book v. State Office Building Commission*, 149 N.E.2d 273 [Ind. 1958]), Kansas (v. *State ex rel. Anderson v. State Office Bldg. Comm'n*, 345 P.2d 674, 682-683 [Kan. 1959]), Zach. Wirginii (v. *State ex rel. State Office Bldg. Comm'n v. Bailey*, 150 S.E.2d 449, 456 [W. Va. 1966]) i Wisconsin (v. *J.F. Ahern Co. v. Wisconsin State Bldg. Comm'n*, 336 N.W.2d 679 [Wis. Ct. App. 1983]).

²²¹ Tak np. w Georgii specjalna komisja mieszana nadzorowała budowę stanowego centrum kongresowego w Atlancie (v. *Greer v. Georgia*, 212 S.E.2d 836 [Ga. 1975]), w Kansas zaś – stanowego systemu autostrad (v. *State ex rel. Fatzner v. Kansas Turnpike Auth.*, 273 P.2d 198, 207-208 [Kan. 1954]).

²²² Jak kalifornijska Komisja ds. Współpracy Międzystanowej (v. *Parker v. Riley*, 18 Cal.2d 83, 90-91, 113 P.2d 873, 877-878 [1941]).

²²³ Dla przykładu w Pn. Karolinie legislatorzy byli *ex officio* członkami Komisji ds. Środowiska (*North Carolina Environmental Management Commission*), odpowiadającej za wykonywanie ustaw o ochronie środowiska naturalnego (v. *State ex rel. Wallace v. Bone*, 286 S.E.2d 79, 81 [N.C. 1982]), w Oregonie – Komisji ds. Wędkarstwa (*State Fish Commission*) (v. *State v. Hayden*, 184 P.2d 366, 373 [Or. 1947]), w Pensylwanii – Komisji ds. Stosunków Międzyrządowych (*Pennsylvania Intergovernmental Cooperation*), zatwierdzającej finansowe plany naprawcze korporacji municypalnych (v. *Local 22, Philadelphia Fire Fighters' Union v. Commonwealth*, 613 A.2d 522, 526 [Pa. 1992]), w Luizjanie – komisji nadzorujących finansowanie kampanii wyborczych (*Guidry v. Roberts*, 335 So.2d 438 [La. 1976]), w Arizonie zaś – Stanowej Rady ds. Szkół Prywatnych (*State Board of Charter Schools*) (Ariz. Rev. Stat. Ann. § 15-182 (West 2016)).

zgodnie z którą mandat członka komisji mieszanej nie stanowi osobnego urzędu, gdyż legislator zasiada w niej jedynie jako reprezentant władzy ustawodawczej²²⁴. Argument ten nie przekonał jednak sądów stanowych, które m.in. w Georgii, Indianie, Kentucky, Massachusetts, Missisipi, Montanie, Nowym Jorku, Oregonie i Zach. Wirginii uznały wykonywanie przez komisje mieszane kompetencji władczych (a nie tylko doradczo-studyjnych) za sprzeczne z zasadą podziału władz²²⁵. Do podobnego wniosku doszedł w 1976 r. federalny Sąd Najwyższy w sprawie *Buckley v. Valeo*, uznając za sprzeczne z Konstytucją przepisy ustawy o federalnych kampaniach wyborczych zezwalające kierownictwu obu izb Kongresu na powoływanie części członków Federalnej Komisji Wyborczej (nadzorującej finansowanie kampanii prezydenckich i do obu izb Kongresu)²²⁶.

Normy separacji egzekutywy od sądownictwa kształtowały się trochę wolniej: tak np. dwóch spośród trzech pierwszych prezesów Sądu Najwyższego Stanów Zjednoczonych łączyło urząd sędziowski ze stanowiskiem ambasadora nadzwyczajnego (John Jay przy Dworze św. Jakuba, Oliver Ellsworth we Francji)²²⁷, a John Marshall przez kilka tygodni był równocześnie prezesem Sądu Najwyższego i sekretarzem stanu²²⁸. Federalistyczni sędziowie czynnie angażowali się też w politykę²²⁹. Jak się wydaje, przełomem był *impeachment* sędziego Samuela

²²⁴ J. Devlin, *Toward a State Constitutional Analysis of Allocation of Powers*, s. 1253-1254.

²²⁵ *Greer v. Georgia*, 212 S.E.2d 836, 839 (Ga. 1975); *Book v. State Office Building Commission*, 149 N.E.2d 273 (Ind. 1958); *Legislative Research Comm'n v. Brown*, 664 S.W.2d 907 (Ky. 1984); *In re Opinion of the Justices*, 19 N.E.2d 807, 817-818 (Mass. 1939); *Alexander v. State ex rel. Allain*, 441 So.2d 1329, 1339-1342 (Miss. 1983); *State ex rel. Judge v. Legislative Finance Comm.*, 543 P.2d 1317, 1321 (Mont. 1975); *People v. Tremaine*, 252 N.Y. 27, 45-46, 168 N.E. 817, 822-823 (1929); *State v. Hayden*, 184 P.2d 366, 373 (Or. 1947); *State ex rel. State Office Bldg. Comm'n v. Bailey*, 150 S.E.2d 449, 456 (W. Va. 1966). *Ale v. Opinion of the Justices*, 13 So.2d 674 (Ala. 1943); *Branham v. Lange*, 16 Ind. 497 (1861); *State ex rel. Fatzer v. Kansas Turnpike Auth.*, 273 P.2d 198 (Kan. 1954); *State v. Fadely*, 308 P.2d 537 (Kan. 1957); *State ex rel. McLeod v. Edwards*, 236 S.E.2d 406 (S.C. 1977); *Tall Tower v. Procurement Review Panel*, 363 S.E.2d 683 (S.C. 1987); *J.F. Ahern Co. v. Wisconsin State Bldg. Comm'n*, 336 N.W.2d 679 (Wis. Ct. App. 1983). Pośrednie stanowisko, dopuszczające wykonywanie przez komisje niektórych funkcji (jak zatwierdzanie wydatków z rezerw celowych i ogólnych budżetu), ale nie bieżący nadzór nad działalnością departamentów i agencji, przedstawił Sąd Najwyższy Kansas w *State ex rel. Schneider v. Bennett*, 547 P.2d 786 (Kan. 1976).

²²⁶ *Buckley v. Valeo*, 424 U.S. 1 (1976). V. też Note, *Congressional Power under the Appointments Clause after Buckley v. Valeo*, 75 Mich. L. Rev. 627 (1977).

²²⁷ S.G. Calabresi, J.L. Larsen, *One Person, One Office*, s. 1131-1132. V. szerzej R. Wheeler, *Extrajudicial Activities of the Early Supreme Court*, 1973 Sup. Ct. Rev. 123 (1973). Odrębnym problemem były przepisy przyznające prezesowi Sądu Najwyższego *ex officio* członkostwo w kolegialnych organach wykonawczych, jak Komisji ds. Funduszu Obsługi Zadłużenia (*Sinking Fund Commission*) czy Komisji ds. Inspekcji Mennicy. *Ibidem*, s. 140-144. Pewnym echem tej praktyki jest 20 U.S.C. § 42, czyniąca prezesa Sądu Najwyższego *ex officio* członkiem Rady Regensów Smithsonian Institution, obok m.in. Wiceprezydenta i przedstawicieli obu izb Kongresu (na mocy zwyczaju jest on też zawsze wybierany Kanclerzem Instytutu).

²²⁸ A.J. Beveridge, *The Life of John Marshall*, Houghton Mifflin Company, Boston, MA, New York, NY, 1919, s. 558-559. To zresztą Marshall jako sekretarz stanu nie zdążył dostarczyć W. Marbury'emu listu komisyjnego, o który toczył się spór w *Marbury v. Madison*, 5 U.S. (1 Cranch) 137 (1803). C. Warren, *The Supreme Court in United States History*, Little, Brown & Co., Boston, MA, 1922, t. 1, s. 200-203.

²²⁹ L.B. Dubeck, *Understanding Judicial Lockjaw: The Debate over Extrajudicial Activity*, 82 N.Y.U. L. Rev. 569, 589-590 (2007).

Chase'a, któremu zarzucano właśnie nadmierne upolitycznienie urzędu²³⁰. Od początku XIX w. przypadki łączenia stanowisk sędziowskich i wykonawczych – zarówno na szczeblu federalnym, jak i stanowym – należą do rzadkości²³¹.

Na zakończenie wypada wspomnieć, iż niektóre konstytucje stanowe *explicite* przewidują wyjątki od zasady separacji personalnej w odniesieniu do stanowisk lokalnych lub honorowych, których łączenie z mandatem legislacyjnym co najwyżej w minimalnym stopniu zagraża zasadzie podziału władz (można się nawet zastanawiać, czy część z tych wyjątków nie odnosi się do przypadków, które i tak nie byłyby objęte konstytucyjnymi zakazami). Tak więc 15 stanów zastrzega, iż reguła *incompatibilitas* nie dotyczy notariuszy publicznych²³²; również 15 – oficerów pospolitego ruszenia (*militia*)²³³; 7 – oficerów rezerwy Sił Zbrojnych Stanów Zjednoczonych²³⁴; 5 – sędziów pokoju²³⁵, pojedyncze zaś przypadki wyłączają także członków rad szkolnych (Arizona, Missouri), federalnych referendarzy sądowych (*United States magistrates*) (Arizona, Utah), poczmistrzów federalnych (Arizona, Minnesota, Utah), urzędników sądowych (Delaware), koronerów (Maine), niewybieralnych funkcjonariuszy policji lokalnej (Hawaje, Maryland, Pd. Karolina), ochotniczych służb obrony cywilnej (Hawaje, Maryland) i służb ratunkowych (Maryland) oraz członków konwencji konstytucyjnych (Alaska).

²³⁰ *Ibidem*, s. 590-592; W.H. Rehnquist, *Grand Inquests: the Historic Impeachments of Justice Samuel Chase and President Andrew Johnson*, Morrow, New York, NY, 1992, s. 114; L.M. Friedman, *A History of American Law, Revised Edition*, Simon & Schuster, New York, NY, 2010, s. 132.

²³¹ V. R.B. McKay, *The Judiciary and Nonjudicial Activities*, 35 Law & Contemp. Probs. 9, 27-35 (1970). Najbardziej znane przypadki to oczywiście udział pięciu sędziów w Komisji Elektorskiej z 1877 r., udział sędziego Roberta w pracach komisji badającej atak na Pearl Harbor, udział sędziego Jacksona (jako prokuratora) w procesie przed Międzynarodowym Trybunałem Wojskowym w Norymberdze i wreszcie przewodniczenie przez sędziego Warrena komisji badającej zabójstwo prezydenta J.F. Kennedy'ego. V. też S.G. Calabresi, J.L. Larsen, *One Person, One Office*, s. 1135-1137.

²³² Arizona, Kolorado, Hawaje, Maine, Michigan, Minnesota, Missouri, Montana, Nowy Meksyk, Nowy Jork, Ohio, Pd. Karolina, Pd. Dakota, Utah, Wyoming.

²³³ Arizona, Kolorado, Delaware, Maine, Maryland, Missouri, Montana, Nowy Meksyk, Nowy Jork, Ohio, Pd. Karolina, Pd. Dakota, Tennessee, Utah, Wyoming.

²³⁴ Maryland, Michigan, Missouri, Nowy Jork, Ohio, Vermont, Wisconsin.

²³⁵ Arizona, Maine, Pd. Dakota, Tennessee, Utah.

2. Zasada równorzędności

Opisując relacje między władzami, sądownictwo najczęściej odwołuje się do koncepcji równorzędności (ang. *coequality*²³⁶ lub *coordinacy*²³⁷), wyrażającej zasadę formalnej równości trzech władz. Wynika ona przede wszystkim z równości mandatu – każda z władz (w znaczeniu podmiotowym) czerpie swoją legitymację bezpośrednio z woli suwerena wyrażonej

²³⁶ V. np. “The people by their Constitution created three separate, distinct, independent, and coequal departments of government.” *West Coast Hotel v. Parrish*, 300 U.S. 379, 405 (1937) (J. Sutherland, dissenting); “(T)he doctrine is generally accepted that none of the several departments is subordinate, but that all are co-ordinate, independent, coequal, and potentially coextensive.” *Manhattan Bldgs., Inc. v. Hurley*, 231 Kan. 20, 34, 643 P.2d 87, 98 (1982); “The three branches of our government are separate and coequal, a design that preserves the independence of the three branches of government.” *Makowski v. Governor*, 299 Mich. App. 166, 172, 829 N.W.2d 291, 295 (2012), *rev’d*, 495 Mich. 465, 852 N.W.2d 61 (2014), *as amended on reh’g* (Sept. 17, 2014); “Neb. Const. art. II, § 1, distributes the powers of government into three separate and coequal departments or branches and prohibits one branch from exercising any power belonging to another branch.” *Tylle v. Zoucha*, 226 Neb. 476, 491, 412 N.W.2d 438, 446 (1987); “[The] governmental powers are coequal.” *Halverson v. Hardcastle*, 123 Nev. 245, 260, 163 P.3d 428, 439 (2007); “The concept of the separation of powers is the bedrock of the system of government adopted by this State in establishing three coordinate and coequal branches of government, each charged with performing particular functions.” *Soares v. Carter*, 25 N.Y.3d 1011, 1013, 32 N.E.3d 390 (2015); “As we explained in *Sutley*, the doctrine of the separation of governmental powers among the three coequal branches of government—legislative, executive, and judicial—has been inherent in the structure of our government since its inception.” *Friends of Pennsylvania Leadership Charter Sch. v. Chester Cty. Bd. of Assessment Appeals*, 627 Pa. 446, 459, 101 A.3d 66, 73 (2014); “It is generally acknowledged that [the three] branches are coordinate, independent, coequal, and potentially coextensive.” *Anderson Cty. Quarterly Court v. Judges of 28th Judicial Circuit*, 579 S.W.2d 875, 877 (Tenn. Ct. App. 1978); “Government in Vermont is constitutionally divided into three co-equal branches, each of which is separate and distinct and which shall not exercise powers belonging to the other branches.” *State v. Goewey*, 2015 VT 142, ¶ 25, 135 A.3d 1220, 1226 (Vt. 2015); “Our government consists of three coequal branches or departments, each of equal dignity, and entitled to equal consideration.” *Bd. of Directors of Middle Kittitas Irr. Dist. v. Peterson*, 4 Wash. 147, 149, 29 Pac. 995 (1892); “The doctrine of separation of powers divides power into three co-equal branches of government: executive, legislative, and judicial.” *City of Fircrest v. Jensen*, 158 Wash.2d 384, 393–394, 143 P.3d 776 (2006).

²³⁷ “The several departments [are] perfectly co-ordinate by the terms of their common commission.” J. Madison, *The Federalist* No. 49, [w:] *The Federalist Papers*, op. cit., s. 261; “We have always recognized, as we do now, that the three governmental departments are coordinate, and that neither can lawfully encroach upon the province of the other.” *In re House Bill No. 99*, 26 Colo. 140, 143, 56 P. 181, 182 (1899); “It is an ingrained principle in our government that the three departments of government are coordinate and shall co-operate with and complement, and at the same time act as checks and balances against one another but shall not interfere with or encroach on the authority or within the province of the other.” *Smith v. Miller*, 153 Colo. 35, 40, 384 P.2d 738, 741 (1963); *Mann v. Maricopa Cty.*, 104 Ariz. 561, 564, 456 P.2d 931, 934 (1969); *Mowrer v. Rusk*, 95 N.M. 48, 54, 618 P.2d 886, 892 (1980); “By these provisions in the Constitution the three departments of government are made equal, coordinate, and independent.” *State ex rel. Kostas v. Johnson*, 224 Ind. 540, 547, 69 N.E.2d 592, 595 (1946), *za Lafayette M. & B. R. Co. v. Geiger*, 34 Ind. 185 (1870); “Likewise, in Montana each branch of government is equal, coordinate and independent, in that powers belonging to one branch may not be exercised by another.” *MEA-MFT v. McCulloch*, 366 Mont. 266, 273, 291 P.3d 1075, 1080 (2012); “The Legislative, the Executive, and the Judicial Departments are equal and coordinate branches of our government, and none of them may arrogate to itself control over either of the others.” *Jones v. Freeman*, 1943 OK 322, 193 Okla. 554, 146 P.2d 564, 573 (1943), *overruled by Alexander v. Taylor*, 2002 OK 59, 51 P.3d 1204 (2002); “[T]he Constitution [...] provided that the executive and legislative departments should be co-ordinate and independent branches of government, each elected by and answerable to the people.” *Commonwealth ex rel. Vesneski v. Reid*, 265 Pa. 328, 333, 108 A. 829, 831 (1919); “[T]he legislature, the executive, and the judiciary, [...] within their respective departments, are equal and coordinate.” *In re Investigation by Dauphin Cty. Grand Jury*, Sept., 1938, 332 Pa. 342, 357, 2 A.2d 804, 809 (1938).

w konstytucji²³⁸, bez znaczenia dla jej formalnej pozycji ustrojowej jest natomiast fakt, czy jej indywidualni członkowie posiadają mandat wyborczy czy tylko nominacyjny²³⁹. Nie znaczy to jednak oczywiście, że władze są równe pod względem znaczenia powierzonych im kompetencji, wpływów politycznych czy też instytucjonalnych kompetencji i zdolności do efektywnego wykonywania każdego rodzaju zadań publicznych²⁴⁰.

O ile komponenta opisowa zasady równorzędności władz jest łatwa do ustalenia, o tyle dużo trudniejsze jest określenie, jaka idzie za nią samodzielna treść normatywna. Niewątpliwie równorzędność wyklucza istnienie między władzami jakichkolwiek relacji nadrzędności lub podporządkowania²⁴¹. Sądy również wywodziły z niej: ogólną zasadę niezależności władz²⁴²; zakaz uzurpacji przez którąkolwiek wyłącznych uprawnień pozostałych²⁴³; niedopuszczalność kontroli dyskrejonalnych decyzji pozostałych władz w granicach ich konstytucyjnych kompetencji²⁴⁴; zasadę autonomii każdej władzy w zakresie niezbędnym dla umożliwienia jej realizowania własnych funkcji²⁴⁵; wreszcie zamknięty charakter katalogu mechanizmów hamowania i równoważenia się władz²⁴⁶. „Respekt należny decyzji równorzędnej władzy” jest też wskazywany jako źródło zasady lojalnej współpracy²⁴⁷.

2.1. Równorzędność władz w zakresie interpretacji konstytucyjnej

Dla przynajmniej części twórców amerykańskiej Konstytucji federalnej zasada równorzędności władz miała jednak jedną implikację normatywną wykraczającą poza pozostałe zasady strukturalne. Wyłożył ją w *The Federalist No. 49* James Madison: „jeżeli poszczególne władze

²³⁸ “The functions of the several parts of government are thoroughly separated and distinctly assigned to the principal branches of it,—the legislature, the executive, and the judiciary,—which, within their respective departments, are equal and coordinate. Each derives its authority, mediately or immediately, from the people, and each is responsible, mediately or immediately, to the people for the exercise of it.” *Barnett v. State*, 42 Tex. Crim. 302, 322, 62 S.W. 765, 776 (1900).

²³⁹ Tak więc federalny Sąd Najwyższy, mimo braku mandatu wyborczego, mógł powiedzieć o sobie, że jest “equal in origin and equal in title to the legislative and executive branches of the government.” *Gordon v. United States*, 117 U.S. 697, 701 (1864).

²⁴⁰ *Attorney Gen. ex rel. Bashford v. Barstow*, 4 Wis. 567, 634 (1855).

²⁴¹ *Whaley v. Indep. Cty.*, 212 Ark. 320, 321, 205 S.W.2d 861, 862 (1947).

²⁴² *Jones v. Freeman*, 1943 OK 322, 193 Okla. 554, 146 P.2d 564, 573 (1943), *overruled on other grounds by Alexander v. Taylor*, 2002 OK 59, 51 P.3d 1204 (2002).

²⁴³ *MEA-MFT v. McCulloch*, 366 Mont. 266, 273, 291 P.3d 1075, 1080 (2012).

²⁴⁴ *Attorney Gen. ex rel. Bashford v. Barstow*, 4 Wis. 567, 634 (1855); *Brown v. Owen*, 165 Wash.2d 706, 723, 206 P.3d 310, 319 (2009).

²⁴⁵ *Smith v. Miller*, 153 Colo. 35, 40, 384 P.2d 738, 741 (1963).

²⁴⁶ *Commonwealth ex rel. Vesneski v. Reid*, 265 Pa. 328, 333, 108 A. 829, 831 (1919).

²⁴⁷ *Zivotofsky ex rel. Zivotofsky v. Clinton*, 132 S. Ct. 1421, 1433 (2012); *Malone v. Meekins*, 650 P.2d 351, 357 (Alaska 1982); *Wright v. City of Miami Gardens*, 200 So. 3d 765, 774 (Fla. 2016); *Judicial Atty's Ass'n v. State*, 459 Mich. 291, 304-305, 586 N.W.2d 894, 900 (1998); *Sharood v. Hatfield*, 296 Minn. 416, 423, 210 N.W.2d 275, 279 (1973); *Corum v. Univ. of N. Carolina Bd. of Governors*, 330 N.C. 761, 785, 413 S.E.2d 276, 291 (1992); *State v. Rich*, 218 Or. App. 642, 650, 180 P.3d 744, 748 (2008); *Brown v. Owen*, 165 Wash.2d 706, 723, 206 P.3d 310, 319 (2009); *State ex rel. La Follette v. Stitt*, 114 Wis.2d 358, 368-369, 338 N.W.2d 684, 689 (1983).

są równorzędne pod względem swojego mandatu, to żadna z nich – co ewidentne – nie może pretendować do prawa ostatecznego rozstrzygania sporów kompetencyjnych między nimi²⁴⁸. Innymi słowy, równorzędność władz oznacza w tym ujęciu brak jednego arbitra znaczenia norm konstytucyjnych – przynajmniej w zakresie samej zasady podziału władz²⁴⁹. Żadna z trzech władz nie jest bowiem uprawniona, by swoją interpretację prawa konstytucyjnego narzucić pozostałym – ale nie jest też zobowiązana do akceptacji poglądów którejkolwiek z pozostałych (ani nawet obydwu z nich) w tej materii²⁵⁰.

W amerykańskiej historii konstytucyjnej można wskazać na licznych obrońców takiej interpretacji zasady równorzędności władz, w literaturze nazywanej departamentalizmem (*departmentalism*). Oprócz J. Madisona²⁵¹ opowiadali się za nią m.in. James Wilson²⁵², Thomas Jefferson²⁵³, Andrew Jackson²⁵⁴, Edward Bates²⁵⁵ i Edwin Meese²⁵⁶. Współcześnie jednak przedstawiony pogląd pozostaje w mniejszości: zarówno w doktrynie amerykańskiego prawa konstytucyjnego, jak i w dyskursie publicznym zdecydowanie dominuje rozwiązanie przeciwne – model supremacji sędziowskiej²⁵⁷. Zakłada on, iż wykładnia konstytucji dokonywana

²⁴⁸ “The several departments being perfectly co-ordinate by the terms of their common commission, neither of them, it is evident, can pretend to an exclusive or superior right of settling the boundaries between their respective powers.” J. Madison, *The Federalist* No. 49, [w:] *The Federalist Papers*, op. cit., s. 261.

²⁴⁹ M.S. Paulsen, *The Most Dangerous Branch: Executive Power to Say What the Law Is*, 83 Geo. L.J. 217, 229-238 (1994).

²⁵⁰ “The opinion of the judges has no more authority over Congress, than the opinion of Congress has over the judges; and, on that point, the President is independent of both.” A. Jackson, *Veto Message Regarding the Bill to Modify and Continue the Act entitled “An act to incorporate the subscribers to the Bank of the United States”*, 21 Senate Journal 433, 438-439, 22nd Cong., 1st Sess. (July 10, 1832).

²⁵¹ Oprócz cytowanego już fragmentu z *The Federalist* No. 49 v. także przemówienie J. Madisona w Izbie Reprezentantów podczas debaty nad projektem ustawy ustanawiającej Department Spraw Zagranicznych (1 *Annals of Congress* 495, 500-501, June 16, 1789) oraz J. Madison, *Unaddressed Letter of 1834* (1834), [w:] *Letters and Other Writings of James Madison*, J.B. Lippincott & Co., Philadelphia, PA, 1867, t. 4, s. 349.

²⁵² “[W]hoever would be obliged to obey a constitutional law, is justified in refusing to obey an unconstitutional act of the legislature – and that, when a question, even of this delicate nature, occurs, every one who is called to act, has a right to judge: he must, it is true, abide by the consequences of a wrong judgment.” J. Wilson, *Lectures on Law* (1804), [w:] *Collected Works of James Wilson*, K.L. Hall, M.D. Hall (ed.), Liberty Fund, Indianapolis, IN, 2007, t. 1, s. 572.

²⁵³ T. Jefferson, *Letter to Mrs. Adams* (Sept. 11, 1804), [w:] *Writings of Thomas Jefferson*, P.L. Ford (ed.), G.P. Putnam’s Sons, New York, NY, 1905, t. 11, s. 49; T. Jefferson, *The Paragraph Omitted from the Final Draft of Jefferson’s Message to Congress, December 8, 1801*, [w:] *The Life of John Marshall*, A.J. Beveridge (ed.), Houghton Mifflin Company, Boston, MA, New York, NY, 1919 (wyd. I 1801), t. 3, s. 605.

²⁵⁴ A. Jackson, *Veto Message Regarding*, s. 438-439.

²⁵⁵ “Our fathers, having divided the government into co-ordinate departments, did not even try (and if they had tried would probably have failed) to create an arbiter among them to adjudge their conflicts and keep them within their respective bounds.” E. Bates, *Opinion of the Attorney General on the Suspension of the Writ of Habeas Corpus*, 10 Op. Att’y Gen. 74, 76 (1861).

²⁵⁶ E. Meese, III, *Perspective on the Authoritativeness of Supreme Court Decisions: The Law of the Constitution*, 61 Tul. L. Rev. 979 (1987).

²⁵⁷ V.L.D. Kramer, *The Supreme Court, 2000 Term: Foreword: We, the Court*, 115 Harv. L. Rev. 4, 6-7 (2001) (“It seems fair to say that, as a descriptive matter, judges, lawyers, politicians, and the general public today accept the principle of judicial supremacy – indeed, they assume it as a matter of course. I am certain that the vast majority of law professors also shares this view...”) N. Devins, L. Fisher, *Judicial Exclusivity and Political Instability*, 84 Va. L.

przez władzę sądowniczą (a przynajmniej przez sądy najwyższe poszczególnych jurysdykcji) ma moc wiążącą dla wszystkich pozostałych władz²⁵⁸. Przyznaje w ten sposób judykatywie rolę (przynajmniej potencjalnego) arbitra w sporach kompetencyjnych między nimi²⁵⁹. Za poglądem tym opowiadał się Sąd Najwyższy USA²⁶⁰ oraz wiele stanowych sądów najwyższych²⁶¹, a spośród przedstawicieli doktryny i władz politycznych – m.in. Joseph Story²⁶², Spencer Roane²⁶³, St. George Tucker²⁶⁴ oraz Daniel Webster²⁶⁵.

Współcześnie spór departamentalistów ze zwolennikami supremacji sądownictwa pozostaje przede wszystkim domeną doktryny, a dokładniej teoretyków konstytucyjnych²⁶⁶. Wyróżnić w nim można co najmniej cztery stanowiska. Pierwsze z nich akceptuje model supremacji sądownictwa w całości, podkreślając znaczenie istnienia jednego autorytatywnego źródła

---

Rev. 83, 83-84 (1998). V. także G.P. Miller, *The President's Power of Interpretation: Implications of a Unified Theory of Constitutional Law*, 56 Law & Contemp. Probs. 35, 41-42 (1993); A.Z. Huq, *Enforcing (but not Defending) 'Unconstitutional' Laws*, 98 Va. L. Rev. 1001, 1036-1037 (2012).

²⁵⁸ D.A. Farber, *The Supreme Court and the Rule of Law: Cooper v. Aaron Revisited*, 1982 U. Ill. L. Rev. 387 (1982); B. Neuborne, *The Binding Quality of Supreme Court Precedent*, 61 Tul. L. Rev. 991 (1987).

²⁵⁹ Błędem byłoby jednak utożsamianie supremacji sądownictwa z tezą o jego wyłączności na rozstrzyganie kwestii konstytucyjnych. Wprost przeciwnie – nawet w stanach, w których orzecznictwo jednoznacznie wskazuje na Sąd Najwyższy jako na ostatecznego arbitra znaczenia konstytucji podkreśla się, iż każda z władz jest zobowiązana do rozstrzygania w pierwszej instancji o swoich własnych konstytucyjnych uprawnieniach i obowiązkach. V. np. *Lipscomb v. State By & Through State Bd. of Higher Educ.*, 305 Or. 472, 478-479, 753 P.2d 939, 943 (1988); *Stilp v. Commonwealth*, 588 Pa. 539, 905 A.2d 918 (2006).

²⁶⁰ *Cooper v. Aaron*, 358 U.S. 1 (1958); *Baker v. Carr*, 369 U.S. 186, 211 (1961); *United States v. Nixon*, 418 U.S. 683, 703 (1974).

²⁶¹ V. m.in. *Washington Cty. Bd. of Equalization v. Petron Dev. Co.*, 109 P.3d 146, 149 (Colo. 2005); *State v. Horwitz*, 191 So. 3d 429, 438 (Fla. 2016); *State v. Fields*, 67 Haw. 268, 282, 686 P.2d 1379, 1390 (1984); *Rose v. Council for Better Educ., Inc.*, 790 S.W.2d 186, 209 (Ky. 1989); *State v. Lunsford*, 226 N.J. 129, 153, 141 A.3d 270, 284 (2016), as corrected (Aug. 3, 2016); *Montano v. Cty. Legislature of Cty. of Suffolk*, 70 A.D.3d 203, 211, 891 N.Y.S.2d 82, 88 (2009); *Stilp v. Commonwealth*, 588 Pa. 539, 590, 905 A.2d 918, 948 (2006); *Commonwealth ex rel. Greene v. Gregg*, 29 Atl. 297, 298, 161 Pa. 582, 587 (1894); *Seattle Sch. Dist. No. 1 of King Cty. v. State*, 90 Wash.2d 476, 503, 585 P.2d 71, 87 (1978); *Schilling v. State Crime Victims Rights Bd.*, 278 Wis.2d 216, 224, 692 N.W.2d 623, 626-627 (2005).

²⁶² J. Story, *Commentaries on the Constitution of the United States*, op. cit., § 387.

²⁶³ *Kamper v. Hawkins*, 3 Va. (1 Va.Cas.) 20, 38-39 (Va. Gen. Ct. 1793) (J. Roane, seriatim).

²⁶⁴ *Ibidem*, s. 78-79 (J. Tucker, seriatim).

²⁶⁵ D. Webster, *Second Reply to Hayne*, U.S. Senate, 21st Cong., 1st Sess. (Jan. 26-27, 1830), [w:] *Register of Debates*, Gales & Seaton, Washington, DC, 1830, t. 8, s. 78.

²⁶⁶ Spór ten należy odróżnić od innego sporu doktrynalnego – o to, w jakim stopniu sądownictwo, dokonując interpretacji konstytucyjnej, powinno kierować się szczególną deferencją względem stanowiska władz politycznych. Pogląd wykluczający taką deferencję też nazywany jest w literaturze „supremacją sądownictwa”, R.A. Schapiro, *Judicial Deference and Interpretive Coordinacy in State and Federal Constitutional Law*, 85 Cornell L. Rev. 656, 657-658 (2000), ale nie jest tożsamy z „supremacją sądownictwa”, o której mowa w tekście tego podrozdziału. Różnice między nimi można łatwo pokazać na przykładzie sprawy *City of Boerne v. Flores*, 521 U.S. 507 (1997), której często zarzuca się supremację w tym pierwszym znaczeniu. Sąd uznał tam, iż oceniając konstytucyjność ustaw przyjętych w celu wykonania XIV poprawki do Konstytucji musi kierować się swoją interpretacją poprawki, a nie deferencją względem Kongresu (który jest *explicite* upoważniony do wykonania poprawki w drodze legislacji). Takie rozstrzygnięcie jest zgodne (a przynajmniej niesprzeczne) zarówno z supremacją sądownictwa w drugim znaczeniu, jak i z zasadą departamentalizmu (gdyż Sąd nie wymaga, by Kongres kierował się jego interpretacją przy uchwalaniu ustaw, a tylko sam oświadcza, iż nie będzie kierował się interpretacją przyjętą przez Kongres).

wykładni norm konstytucyjnych dla całego systemu konstytucyjnego²⁶⁷. Drugim jest tzw. model dedukcyjnej lub funkcjonalnej supremacji sądownictwa, zgodnie z którym sądowa wykładnia norm konstytucyjnych nie jest formalnie wiążąca dla innych władz, ale ponieważ sądownictwo jest najbardziej predysponowane instytucjonalnie do dokonywania obiektywnej wykładni prawa – oraz historycznie lepiej wywiązywało się z tego obowiązku niż inne władze – to pozostałe władze powinny kierować się bardzo silnym (graniczącym z konkluzywnym) domniemaniem poprawności interpretacji sędziowskiej²⁶⁸. Trzeci pogląd również nie zakłada formalnej supremacji sądownictwa, ale uznaje, iż władze polityczne powinny akceptować interpretację sądownictwa w tych sprawach, w których do judykatury należy ostatnie słowo²⁶⁹ – a więc w znacznej większości przypadków stosowania prawa²⁷⁰ – gdyż odmienne postępowanie byłoby bezcelowe²⁷¹, ale mogą samodzielnie interpretować konstytucję tam, gdzie ich decyzje nie podlegają kontroli sądowej²⁷². Wreszcie czwarty pogląd – pełny departamentalizm – uznaje, iż na każdej z władz spoczywa obowiązek dokonywania samodzielnej wykładni konstytucji i dostosowywania swoich zachowań do tejże wykładni, a stanowisko innych władz może mieć co najwyżej walor perswazyjny²⁷³.

Jak się wydaje, za trafną wypada uznać diagnozę Sanforda Levinsona, iż osią sporu między zwolennikami supremacji sądownictwa a departamentalistami jest nie tyle rozumienie

²⁶⁷ Np. L. Alexander, F. Schauer, *On Extrajudicial Constitutional Interpretation*, 110 Harv. L. Rev. 1359 (1997); Neuborne, *The Binding Quality of Supreme Court Precedent*, op. cit.; E. Chemerinsky, *Interpreting the Constitution*, Praeger, New York, NY, 1987, s. 86-89; E. Gressman, *Take Care, Mr. President*, 64 N.C. L. Rev. 381 (1986).

²⁶⁸ D. Tyler, *Clarifying Departmentalism: How the Framers' Vision of Judicial and Presidential Review Makes the Case for Deductive Judicial Supremacy*, 50 Wm. & Mary L. Rev. 2215 (2009); C.L. Eisgruber, *The Most Competent Branches: A Response to Professor Paulsen*, 83 Geo. L.J. 347, 353-365 (1994). Cf. D.E. Johnsen, *Functional Departmentalism and Nonjudicial Interpretation: Who Determines Constitutional Meaning?*, 67 Law & Contemp. Probs. 105 (2004). V. też J. Madison, *Unaddressed Letter of 1834* (1834), t. 4, s. 349 ("Without losing sight therefore of the co-ordinate relations of the three Depts. to each other, It may always be expected that the Judicial Bench when happily filled, will for the reasons suggested, most engage the respect & reliance of the public, as the surest Expositor of the Constitution").

²⁶⁹ Byłaby to forma zastosowania do problemu alokacji kompetencji interpretacyjnych między władzami słynnej konstatacji sędziego Jacksona: "We are not final because we are infallible, but we are infallible only because we are final." *Brown v. Allen*, 344 U.S. 443, 540 (1953) (Jackson, J., concurring).

²⁷⁰ "[I]n the ordinary course of Government [...] the exposition of the laws and Constitution devolves upon the Judiciary." Wypowiedź J. Madisona, 1 *Annals of Congress* 500, June 16, 1789.

²⁷¹ Cf. H. Wechsler, *The Courts and the Constitution*, 65 Colum. L. Rev. 1001, 1008-1009 (1965).

²⁷² Ponieważ decyzje niepodlegające kontroli sądowej to przede wszystkim decyzje negatywne (uchylenie ustawy, weto, ułaskawienie, odmowa wniesienia oskarżenia etc.), zasada taka w praktyce oznaczałaby, iż egzekutywa i legislatura mogłyby realizować swoją własną interpretację konstytucji tylko wówczas, gdy byłaby ona bardziej restrykcyjna niż ta sądowa.

²⁷³ M.S. Paulsen, *The Most Dangerous Branch*; S. Levinson, *Could Meese Be Right This Time?*, 61 Tul. L. Rev. 1071 (1987); W.M. Meigs, *Independence of Departments of Government*, 23 Am. L. Rev. 594 (1889). V. też S. Prakash, J.C. Yoo, *The Origins of Judicial Review*, 70 U. Chi. L. Rev. 887 (2003); J. Harrison, *The Constitutional Origins and Implications of Judicial Review*, 84 Va. L. Rev. 333 (1998). Wielu innych autorów nie zajmuje stanowiska jednoznacznie departamentalistycznego, ale zauważa, iż jest on prawdopodobnie bliższy intencjom twórców Konstytucji USA niż supremacja sądownictwa. V. H. Wechsler, *The Courts and the Constitution*, 65 Colum. L. Rev. 1001, 1008 (1965); A.S. Miller, *Toward a Concept of Constitutional Duty*, 1968 Sup. Ct. Rev. 199, 202 przyp. 11 (1968); D.E. Engdahl, *John Marshall's "Jeffersonian" Concept of Judicial Review*, 42 Duke L.J. 279 (1992).

samego podziału władz, ile natura konstytucjonalizmu jako takiego²⁷⁴. Zdaniem pierwszych, jeżeli prawo ma mieć przełożenie na działania jednostek, to musi istnieć sposób na autorytatywne rozstrzyganie wątpliwości co do jego znaczenia, a sądownictwo jest tutaj najbardziej odpowiednią ze wszystkich władz²⁷⁵. Departamentaliści natomiast są „konstytucyjnymi protestantami”²⁷⁶, dla których ostatecznie „każdy, kto jest wezwany do działania, musi osądzić” znaczenie norm konstytucyjnych, które odnoszą się do danego przypadku²⁷⁷, i żadna wykładnia nie zwolni go z tego *stricte* indywidualnego obowiązku. Za przekonaniem tym stoi typowo protestancka obawa, że władza dokonywania ostatecznej wykładni jest tak naprawdę równoważna władzy redefiniowania norm prawa²⁷⁸.

O ile spór o supremację sądownictwa zdefiniowaną jak powyżej ma znaczenie raczej teoretyczne, gdyż przypadki otwartego ignorowania przez legislaturę lub egzekutywę precedensów sądu ostatniej instancji w danej jurysdykcji są skrajnie rzadkie²⁷⁹, o tyle duże znaczenie praktyczne ma pytanie o dopuszczalność niestosowania się przez organy egzekutywy do decyzji sądów niższych instancji, które nie mają ogólnostanowej (lub ogólnokrajowej) mocy obowiązującej²⁸⁰. S. Estreicher i R. Revesz wskazują szereg argumentów za odpowiedzią twierdzącą: alternatywą byłoby albo odejście od jednolitości polityki regulacyjnej na całym terytorium stanu (lub kraju), co zapewne byłoby sprzeczne z intencją legislatury²⁸¹, albo przyznanie uniwersalnej mocy obowiązującej pierwszej chronologicznie decyzji sądowej wbrew zasadzie, iż

²⁷⁴ S. Levinson, *Constitutional Protestantism in Theory and Practice: Two Questions for Michael Stokes Paulsen and One for His Critics*, 83 Geo. L.J. 373 (1994). P.L. Colby, *Two Views on the Legitimacy of Nonacquiescence in Judicial Opinions*, 61 Tul. L. Rev. 1041 (1987), zauważa, iż zasadzie supremacji sądownictwa sprzyja też przyjęcie perspektywy prawnorealistycznej na charakter precedensu, podczas gdy podejście formalistyczne skłania raczej ku departamentalizmowi.

²⁷⁵ L. Alexander, F. Schauer, *On Extrajudicial Constitutional Interpretation*, op. cit., s. 1371-1372.

²⁷⁶ S. Levinson, *Constitutional Faith*, Princeton University Press, Princeton, NJ, 2011, s. 27-30, 37-50.

²⁷⁷ J. Wilson, *Lectures on Law*, op. cit., t. 1, s. 572.

²⁷⁸ B. Hoadley, Bishop of Bangor, *The Nature of the Kingdom, or Church, of Christ*, Sermon Preached Before the King, Royal Chapel at St. James's (March 31, 1717), [w:] *Sixteen Sermons, to Which are Added Six Sermons upon Public Occasions*, J. & P. Knapton, London, UK, 1754, s. 291 ("Whoever hath an absolute authority to interpret any written or spoken laws, it is he who is truly the lawgiver to all intents and purposes, and not the person who first wrote or spoke them.").

²⁷⁹ V. K.E. Whittington, *Political Foundations of Judicial Supremacy: The Presidency, the Supreme Court, and Constitutional Leadership in U.S. History*, Princeton University Press, Princeton, NJ, 2007 oraz D. Stoliczka, *Executive review. Kontrola konstytucyjności prawa przez władzę wykonawczą w Stanach Zjednoczonych*, Kontekst, Kraków, 2013, s. 37, przypis 118.

²⁸⁰ V. S. Estreicher, R.L. Revesz, *Nonacquiescence by Federal Administrative Agencies*, 98 Yale L.J. 679 (1989); S.P. Eichel, *Respectful Disagreement: Nonacquiescence by Federal Administrative Agencies in United States Courts of Appeals Precedents*, 18 Colum. J. L. & Soc. Probs. 463 (1985); M.J. Froehlich, *Administrative Nonacquiescence in Judicial Decisions*, 53 Geo. Wash. L. Rev. 147 (1985); R.E. Davies, *Remedial Nonacquiescence*, 89 Iowa L. Rev. 65 (2003).

²⁸¹ S. Estreicher, R.L. Revesz, *Nonacquiescence by Federal Administrative Agencies*, op. cit., s. 723-725, 743, 747-748.

wypowiedzenie się jak największej liczby sądów w danej kwestii prawnej wpływa pozytywnie na proces interpretacyjny²⁸².

3. Zasada wzajemnej niezależności

Samo rozdzielenie instytucji i kompetencji nie wystarcza jednak dla realizacji celów zasady podziału władz (z wyjątkiem specjalizacji funkcjonalnej). Jeżeli ma ona zapobiegać arbitralności władzy, chronić wolność jednostek i wymuszać konsens polityczny, to konieczne jest, aby każda z władz stanowiła samodzielny ośrodek decyzyjny – miała, jak to ujął James Madison, „własną wolę”²⁸³, niezależną od pozostałych dwóch. Przyznanie którejkolwiek z władz (albo większej ich liczbie) uprawnień do kierowania działaniami pozostałych w sferze kompetencji tychże redukowałoby bowiem podział władz do systemu „papierowych barier”, w którym jeden lub więcej ośrodków *de facto* dysponuje kompetencjami wszystkich władz, a tylko realizuje je za pośrednictwem różnych instytucji, wydając im instrukcje. Stąd też niezbędnym elementem systemu podziału władz jest zasada ich niezależności²⁸⁴.

3.1. Niezależność kompetencyjna

Podstawowym elementem zasady wzajemnej niezależności władz jest niezależność kompetencyjna. Wymaga ona, by żadna z władz nie mogła skutecznie dyktować innej, jak ta ma realizować powierzone jej dyskrecyjne lub częściowo dyskrecyjne kompetencje²⁸⁵.

Z perspektywy zasady niezależności kompetencyjnej to egzekutywa jest zdecydowanie „najmniej niebezpieczną władzą”, gdyż nie dysponuje żadnymi instrumentami konstytucyjnymi, które mogłaby wykorzystywać z zachowaniem chociaż pozorów poprawności formalnej. Każda forma wiążącego nakazu czy instrukcji wydanej przez organ władzy wykonawczej czy to legislaturze, czy też sądownictwu byłaby aktem albo oczywiście bezskutecznym, albo – jeżeli poparta zostanie przymusem – jawnie antykonstytucyjnym, przechodzącym z obszaru

²⁸² *Ibidem*, s. 735-739.

²⁸³ J. Madison, *The Federalist No. 51*, [w:] *The Federalist Papers*, *op. cit.*, s. 268 (“In order to lay a due foundation for that separate and distinct exercise of the different powers of government, which, to a certain extent, is admitted on all hands to be essential to the preservation of liberty, it is evident that each department should have a will of its own.”).

²⁸⁴ P.R. Verkuil, *Separation of Powers, the Rule of Law and the Idea of Independence*, 30 Wm. & Mary L. Rev. 301, 322 (1989).

²⁸⁵ “The essential principle underlying the policy of the division of powers of government into three departments is that powers properly belonging to one of the departments ought not to be directly and completely administered by either of the other departments, and further that none of them ought to possess directly or indirectly an overruling influence over the others.” *State ex rel. Bryant v. Akron Metro. Park Dist. for Summit Cty.*, 120 Ohio St. 464, 473, 166 N.E. 407, 410 (1929), *aff’d sub nom. State of Ohio ex rel. Bryant v. Akron Metro. Park Dist. for Summit Cty.*, 281 U.S. 74 (1930). V. też *Powder River Cty. v. State*, 312 Mont. 198, 231-232, 60 P.3d 357, 380 (2002); *Lummi Indian Nation v. State*, 170 Wash.2d 247, 262, 241 P.3d 1220, 1229 (2010); *Danielley v. City of Princeton*, 113 W.Va. 252, 255, 167 S.E. 620, 622 (1933).

zainteresowań prawa konstytucyjnego w sferę prawa kryminalnego²⁸⁶. Natomiast zarówno legislatura, jak i sądownictwo dysponują instrumentami, przez które są w stanie władczo kierować działaniami pozostałych władz – w postaci odpowiednio ustaw i wyroków sądowych. Dla każdej z tych dwóch władz konieczne jest więc wytyczenie granicy między dopuszczalną realizacją jej własnych kompetencji a niekonstytucyjną ingerencją w sferę samodzielności innej władzy²⁸⁷.

3.1.1. Niezależność kompetencyjna egzekutywy od legislatury

Niezależność egzekutywy od legislatury ma trzy podstawowe aspekty²⁸⁸. Po pierwsze, legislatura nie może stanowić norm wiążących władzę wykonawczą inaczej niż w drodze ustawy²⁸⁹. Po drugie, ustawa nie może afirmatywnie nakazywać egzekutywie, w jaki sposób ta ma realizować swoje kompetencje dyskrecyjne przyznane jej w konstytucji lub mające inherentnie wykonawczy charakter²⁹⁰. Po trzecie, ustawa nie może zawęzić swobodnego uznania egzekutywy, jeżeli wynika ono wprost z normy konstytucyjnej²⁹¹. W opiniach doradczych i doktrynie proponowana jest jeszcze czwarta reguła, zakazująca legislaturze „mikrozarządzania” egzekutywą, ale jej status konstytucyjny jest wątpliwy²⁹².

Najbardziej jednoznaczny charakter ma pierwsza z omawianych norm. Odwołuje się ona do założenia, iż co do zasady jedyną formą aktu legislatury wywołującego skutki prawne dla podmiotów znajdujących się poza strukturą władzy ustawodawczej *sensu largo*, jest ustawa (lub wspólna rezolucja z mocą ustawy, o ile prawo stanowe przewiduje takową)²⁹³. W części stanów, w drodze wyjątku od tej zasady, dopuszcza się wykonywanie w drodze rezolucji jednej lub obu izb weta legislatury²⁹⁴, ale wydawanie organom władzy wykonawczej poleceń

²⁸⁶ Wyjątkiem, wykraczającym poza zakres niniejszej pracy, gdyż mającym zastosowanie w federalnym prawie konstytucyjnym, a diskutowanym co najmniej od wojny meksykańskiej z lat 1846–1848, jest problem, czy egzekutywa może realizować swoje jednostronne kompetencje – np. w zakresie prowadzenia dyplomacji lub (formalnie pokojowej) dyslokacji wojsk – w taki sposób, by spowodować konflikt zbrojny bez upoważnienia Kongresu lub wywołać sytuację międzynarodową, w której faktycznie Kongres nie będzie mógł odmówić wypowiedzenia wojny lub autoryzowania użycia siły zbrojnej.

²⁸⁷ *Opinion of the Justices to the Senate*, 375 Mass. 827, 841, 376 N.E.2d 1217, 1225 (1978).

²⁸⁸ V. ogólnie *American Jurisprudence*, 2d Edition, Thomson West, St. Paul, MN, 2009, t. 16A, *Constitutional Law*, § 258.

²⁸⁹ *Immigration and Naturalization Service v. Chadha*, 462 U.S. 919 (1983); *Application of N.Y. S. & W. R. Co.*, 25 N.J. 343, 348–349, 136 A.2d 408, 411 (1957).

²⁹⁰ V. np. *State ex rel. Warren v. Nusbaum*, 59 Wis.2d 391, 448, 208 N.W.2d 780, 813 (1973).

²⁹¹ V. np. *Murphy v. State*, 65 Ariz. 338, 359, 181 P.2d 336, 350 (1947); *Hanlon v. Civil Serv. Comm'n*, 253 Mich. App. 710, 717–718, 660 N.W.2d 74, 79–80 (2002).

²⁹² V. np. W.P. Barr, *Common Legislative Encroachments on Executive Branch Authority*, 13 Op. O.L.C. 248, 253 (1989) oraz L.G. Crovitz, J.A. Rabkin (ed.), *The Fettered Presidency: Legal Constraints on the Executive Branch*, American Enterprise Institute, Washington, DC, 1989.

²⁹³ N.J. Singer, J.D.S. Singer, *Sutherland's Statutes and Statutory Construction*, Thomson West, St. Paul, MN, 2008, § 29:3.

²⁹⁴ V. *infra*, rozdz. VI, s. 173.

i instrukcji w drodze takiej rezolucji (a tym bardziej w drodze decyzji komisji) jest bardziej problematyczne konstytucyjnie²⁹⁵. Niemniej jednak bywa stosowane na poziomie stanowym²⁹⁶ zarówno na podstawie uprzednich upoważnień ustawowych (najczęściej dotyczących zlecenia zadań dochodzeniowo-śledczych związanych z działalnością administracji stanowej)²⁹⁷, jak i bez takowych upoważnień (głównie by zlecać jednostkom administracji stanowej zadania sprawozdawcze i studyjne oraz opracowywanie projektów i rekomendacji)²⁹⁸. Większość orzeczeń odnoszących się do problemu dopuszczalności tego typu rezolucji uznawała je jednak za niekonstytucyjne, jeżeli wykraczały poza przedstawiony obszar i dotyczyły substantywnych kompetencji organów wykonawczych²⁹⁹.

Po drugie, legislatura nawet w drodze ustawy nie może ingerować w sferę dyskrecyjnych kompetencji egzekutywy, czy to nakazując podjęcie działań z tej sfery, czy też ograniczając uznanie organu wykonawczego tam, gdzie wprost przyznaje je konstytucja. I tak orzecznictwo wskazuje, że legislatura nie może kierować prowadzeniem kampanii wojskowych przez Prezydenta lub Gubernatora jako głównodowodzącego sił zbrojnych³⁰⁰ czy nakazać mu „wydać nieprzyjacielowi bitwę jutro pod Manassas”³⁰¹, zlecać Prokuratorowi Generalnemu podjęcia czynności procesowych w konkretnej sprawie³⁰² czy też zobowiązać egzekutywę do pełnego

²⁹⁵ C. Cushing, *Resolutions of Congress*, 6 Op. Att’y Gen. 680 (1854).

²⁹⁶ R.W. Ginnane, *The Control of Federal Administration by Congressional Resolutions and Committees*, 66 Harv. L. Rev. 569, 590-592 (1953), podaje też przykłady zastosowania zgodnej rezolucji do wydawania instrukcji organom egzekutywy federalnej. Dotyczą one m.in. wydawania proklamacji o zachowaniu ścisłej neutralności na podstawie ustawy o neutralności z 1939 r. (22 U.S.C. § 441) czy wprowadzania stanu nadzwyczajnego w zakresie obrony cywilnej (*state of civil defense emergency*) na podstawie federalnej ustawy o obronie cywilnej z 1950 r. (*Federal Civil Defense Act of 1950*, Jan. 12, 1951, 81st Cong., 2nd Sess., c. 1228, § 301, 64 Stat. 1245, 1251 [1950]). V. również J.P. Harris, *Congressional Control of Administration*, Brookings Institution, Washington, DC, 1964, s. 235-236.

²⁹⁷ V. np. Fla. Rev. Stat. § 943.04(2)(a) (West 2016); Nev. Rev. Stat. Ann. § 6-135 (West 2016); N.J. Stat. Ann. § 52:9M-3 (West 2016); S.D. Cod. Laws § 1-11-7 (West 2016). Do innych zastosowań zgodnych rezolucji związanych z wydawaniem instrukcji organom egzekutywy należy: określanie wymaganych informacji uzupełniających w związku z projektem budżetu (Wash. Rev. Code Ann. § 43.88.030 (West 2016)) i zlecenie prac studyjnych (Va. Code Ann. § 30-158 (B) (West 2016)). Warto też nadmienić, że w Idaho legislatura w drodze wspólnej rezolucji może wydawać wiążące instrukcje reprezentantom stanu w ciałach kolegialnych o charakterze międzystanowym. V. np. Idaho Code Ann. § 61-1207.

²⁹⁸ Rozwiązanie takie jest szczególnie często wykorzystywane w Luizjanie, v. np. S.Con. Res. No. 92 (La. 2015); H. Con. Res. No. 65 (La. 2006); S. Con. Res. No. 145 (La. 2004); S. Con. Res. No. 116 (1969), ale spotyka się je również w innych stanach, v. np. H. Con. Res. No. 1003 (Okla. 1969) oraz H. Res. No. 78 (Hawaii 1968).

²⁹⁹ V. m.in. *Application of N.Y. S. & W. R. Co.*, 25 N.J. 343, 348-349, 136 A.2d 408, 411 (1957); *Moran v. La Guardia*, 270 N.Y. 450, 452-453, 1 N.E.2d 961, 962 (1936); *Springer v. Philippine Islands*, 277 U.S. 189 (1928). V. również R.W. Kenny, *Opinion No. 46-154*, 7 Ops. Cal. Atty. Gen. 381 (1946) oraz M.K. Soong, *Opinion No. 68-6*, 1968 WL 199450 (Haw. A.G. 1968).

³⁰⁰ *Ex parte Milligan*, 71 U.S. (4 Wall.) 2, 139 (1866) (Chase, C.J., concurring in the judgment). Ale v. szerzej D.J. Barron, M.S. Lederman, *The Commander-in-Chief at the Lowest Ebb: Framing the Problem, Doctrine, and Original Understanding*, 121 Harv. L. Rev. 689 (2008) i eidem, *The Commander-in-Chief at the Lowest Ebb – A Constitutional History*, 121 Harv. L. Rev. 941 (2008).

³⁰¹ *Congressional Globe*, 37th Cong., 2nd Sess. 502 (Jan. 27, 1862) (wypowiedź W. Sheffielda z Rhode Island w Izbie Reprezentantów), cyt. za D.J. Barron, M.S. Lederman, *Constitutional History*, op. cit., s. 1012.

³⁰² *In re Opinion Of Justices*, 162 N.H. 160, 27 A.3d 859 (2011).

wydatkowania wszystkich apropracji niezależnie od celowości i ekonomiczności³⁰³. Może jednak regulować tryb wykonywania tych uprawnień dyskrejonalnych, o ile nie ogranicza w ten sposób konstytucyjnie gwarantowanej swobody decyzyjnej władzy wykonawczej³⁰⁴.

Zakres chronionego konstytucyjnie uznania egzekutywy, szczególnie w wypadku kompetencji niewymienionych wprost w konstytucji, jest jednak kwestią sporną. O ile np. panuje konsens, że ustawa nie może nakazać egzekutywie wniesienia (ani wycofania) aktu oskarżenia w konkretnej sprawie³⁰⁵, o tyle sądy są podzielone w kwestii tego, jak daleko legislatura może ograniczyć uznanie prokuratorskie w ogóle. Z jednej strony Sąd Apelacyjny ds. Kryminalnych Teksasu orzekł, iż bezwzględne ograniczenie prokuratorowi czasu na przygotowanie procesu jest niekonstytucyjną ingerencją w uznanie prokuratorskie³⁰⁶, z drugiej – sądy kalifornijskie jednogłośnie podtrzymały przepisy zobowiązujące prokuratorów do występowania o podwyższony wymiar kary w przypadku trzeciego i następnych poważnych przestępstw popełnionych przez tego samego oskarżonego³⁰⁷.

Szczególnie ciekawym problemem jest ingerencja legislatury w kompetencje szefa egzekutywy do rekomendowania inicjatyw politycznych. Federalne OLC wielokrotnie zgłaszało głosy sprzeciwu wobec przepisów ustawowych wymagających od Prezydenta lub administracji opracowania projektu ustawy lub jego założeń, zwłaszcza jeżeli Kongres określał przy okazji również wytyczne co do treści takiego projektu³⁰⁸, a w stanowisku tym poparli je przynajmniej niektórzy przedstawiciele doktryny³⁰⁹. Na szczęble stanowym problem występuje rzadziej, głównie dlatego, że zadania związane z przygotowaniem projektów są zwykle zlecane przez legislaturę nie gubernatorowi jako takiemu, ale poszczególnym agencjom. Niemniej Sąd Najwyższy Wisconsin w 1973 r. orzekł, iż dyktowanie gubernatorowi, co merytorycznie powinny zawierać jego rekomendacje (w tym konkretnym wypadku projekt budżetu), jest niedopuszczalne konstytucyjnie³¹⁰. Sąd Najwyższy Montany doszedł jednak w tej samej kwestii do przeciwnej konkluzji³¹¹.

Problem mikrozarządzania egzekutywą na drodze ustawowej jest dwuaspektowy. Pierwszy aspekt dotyczy mikrozarządzania organizacyjnego – tego, w jakim stopniu legislatura może

³⁰³ *Opinion of the Justices to the Senate*, 375 Mass. 827, 838-839, 376 N.E.2d 1217, 1224 (1978).

³⁰⁴ *Ale v. In re Advisory Opinion of The Governor*, 334 So.2d 561, 562 (Fla. 1976) ("Where the Constitution sufficiently prescribes rules for the manner of exercise of power granted to the executive branch, legislative interference into the manner of exercise is unwarranted.").

³⁰⁵ *State v. Fleming*, 26 Tenn. 152 (1846).

³⁰⁶ *Meshell v. State*, 739 S.W.2d 246, 257 (Tex. Crim. App. 1987).

³⁰⁷ *People v. Gray*, 66 Cal. App. 4th 973, 994-995, 78 Cal. Rptr.2d 191, 202 (1998); *People v. Kilborn*, 41 Cal. App.4th 1325, 1333-1334, 49 Cal.Rptr.2d 152, 154 (1996).

³⁰⁸ V. m.in. W.P. Barr, *Common Legislative Encroachments*, s. 256; J.P. Elwood, *Presidential Signing Statements. Testimony before the House Committee on the Judiciary*, 31 Op. O.L.C., s. *8, 2007 WL 5964723 (Jan. 31, 2007) (preliminary print). V. też D. Stolicki, *Executive review*, s. 126 (przegląd prezydenckich zastrzeżeń do konstytucyjności ustaw).

³⁰⁹ J.G. Sidak, *The Recommendations Clause*, 77 Geo. L.J. 2079 (1989).

³¹⁰ *State ex rel. Warren v. Nusbaum*, 59 Wis.2d 391, 449-450, 208 N.W.2d 780, 814 (1973).

³¹¹ *Huber v. Groff*, 171 Mont. 442, 558 P.2d 1124 (Mont. 1976).

regulować strukturę i tryb funkcjonowania jednostek organizacyjnych egzekutywy, zwłaszcza biura gubernatora będącego stanowym odpowiednikiem Urzędu Wykonawczego Prezydenta³¹². Większość konstytucji stanowych nie artykułuje w tej materii żadnych ograniczeń³¹³, jednak w kilku stanach orzecznictwo uznało, iż zbyt daleko idąca ingerencja w strukturę organizacyjną i personel administracji narusza niezależność egzekutywy. I tak Sąd Najwyższy Kolorado uznał, iż niekonstytucyjne jest określenie w ustawie apropriacyjnej liczby pracowników Departamentu Usług Socjalnych na każdy powiat w rozbiciu na poszczególne stanowiska³¹⁴, Sąd Najwyższy Michigan orzekł, że ustawa nie może ingerować w wewnętrzne mechanizmy subdelegacji uprawnień w biurze szeryfa (choć może w ogóle zakazać subdelegacji określonych uprawnień)³¹⁵, Sąd Najwyższy New Jersey za niedopuszczalny uznał przepis narzucający gubernatorowi wykaz kategorii personelu, które miały być wyłączone z wymaganych ustawą apropriacyjną redukcji *pro rata*³¹⁶, kilka lat wcześniej zaś Wydział Apelacyjny w tym samym stanie dopatrył się naruszenia podziału władz nawet w przepisie wymagającym, by przed zredukowaniem w jednostce liczby pracowników służby cywilnej obniżyć do określonego poziomu pensje personelu zarządzającego³¹⁷. Nie wydaje się przypadkowy fakt, iż wszystkie przytoczone decyzje pochodzą ze stanów, które przyjęły model silnego gubernatora³¹⁸.

Drugim aspektem mikrozarządzania jest mikrozarządzanie administracyjne: szczegółowa ingerencja ustawowa w proces realizacji polityki, mająca pozostawić egzekutywie jak najmniejszą swobodę. Jako przykład wskazuje się często w literaturze federalny budżet obronny, w którego przypadku Kongres zatwierdza ustawowo nie tylko ogólne kategorie, ale również indywidualne systemy uzbrojenia³¹⁹. W większości stanów obowiązuje zasada, iż to wyłącznie

³¹² O urzędach obsługujących gubernatorów v. L. Lipson, *The American Governor: From Figurehead to Leader*, University of Chicago Press, Chicago, IL, 1939, s. 127 et seq. oraz M.R. Ferguson, *The Executive Branch of State Government: People, Process, and Politics*, ABC-CLIO, Santa Barbara, CA, 2006, s. 176-179. O Urzędzie Wykonawczym v. m.in. R.M. Małajny, *Amerykański prezydencałizm*, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa, 2012, s. 378-381; M. Jagielski, *Prezydent USA jako szef administracji*, Zakamycze, Kraków, 2000; J.P. Burke, *The Institutional Presidency: Organizing and Managing the White House from FDR to Clinton*, Johns Hopkins University Press, Baltimore, MD, 2000.

³¹³ Skądinąd warto w tym miejscu zauważyć, iż do połowy XX w. normą było, że szef egzekutywy nie miał w ogóle obsługującej go jednostki organizacyjnej, a tylko osobistego sekretarza i nieliczny personel biurowy. L. Lipson, *The American Governor*, s. 31-46. Nawet federalny Urząd Wykonawczy Prezydenta powstał dopiero w 1939 r. V. *Reorganization Plan No. I*, 53 Stat. 1423, § 1 (Apr. 25, 1939) oraz szerzej A.D. Sander, *A Staff for the President: The Executive Office, 1921-1952*, Greenwood Press, New York, NY, 1989.

³¹⁴ *Anderson v. Lamm*, 195 Colo. 437, 445-446, 579 P.2d 620, 626 (1978).

³¹⁵ *Nat'l Union of Police Officers Local 502-M, AFL-CIO v. Bd. of Comm'rs of Wayne Cty.*, 93 Mich. App. 76, 89, 286 N.W.2d 242, 248 (1979).

³¹⁶ *Communications Workers of America, AFL-CIO v. Florio*, 130 N.J. 439, 461, 617 A.2d 223, 234-235 (1992).

³¹⁷ *Karcher v. Kean*, 190 N.J. Super. 197, 210-211, 462 A.2d 1273, 1278-1280 (App. Div. 1983), *aff'd in part, rev'd in part*, 97 N.J. 483, 479 A.2d 403 (1984).

³¹⁸ Z drugiej strony Sąd Najwyższy New Hampshire uznał, że legislatura ma prawo zobowiązać gubernatora do wskazania konkretnej agencji jako stanowego urzędu nadzorującego realizację federalnych grantów blokowych. *Opinion of the Justs.*, 118 N.H. 7, 381 A.2d 1204 (1978).

³¹⁹ V. np. K.R. Mayer, *Policy Disputes as a Source of Administrative Controls: Congressional Micromanagement of the Department of Defense*, "Public Administration Review" 1993, Vol. 53, No. 4, s. 293-302 oraz M.T. Owens,

od legislatury zależy, jak dużą swobodę uznania pozostawi ona władzy wykonawczej w zakresie realizacji zadań ustawowych³²⁰. Znów jednak mniejszość stanów uznała, iż pewna swoboda uznania jest konstytucyjnie wymagana³²¹. Dobrym przykładem może być tutaj decyzja Sądu Stanowego Pensylwanii, zgodnie z którą apropriacja nie może określać, którym dokładnie podmiotom prywatnym mają zostać przyznane granty lub kontrakty w toku jej realizacji³²². Z drugiej strony Sąd Najwyższy Wirginii zaakceptował rozwiązanie, w którym każda nowa inwestycja budowlana Stanowego Zarządu Budynków Publicznych wymaga uprzedniej zgody legislatury w formie ustawowej³²³.

3.1.2. Niezależność kompetencyjna sądownictwa od legislatury

Niezależność kompetencyjna sądownictwa od legislatury sprowadza się przede wszystkim do jednej zasady: ustawa nie może dyktować sądom sposobu rozstrzygnięcia konkretnej sprawy niezależnie od mających zastosowanie norm prawa materialnego, remedialnego i proceduralnego³²⁴. Reguła ta jest jednak tylko pozornie prosta: legislatura może bowiem często osiągnąć identyczny rezultat – wpłynąć na kształt rozstrzygnięcia w danej sprawie – zmieniając te właśnie normy prawne, gdyż zarówno sądy pierwszej instancji, jak i apelacyjne każdorazowo rozstrzygają według prawa obowiązującego w chwili wydawania decyzji (oczywiście konsekwencje zdarzeń przeszłych oceniając według prawa obowiązującego w czasie ich wystąpienia)³²⁵. Jeżeli uwzględnić jeszcze dopuszczalność ustawodawstwa prywatnego, granica pomiędzy

---

Micromanaging the Defense Budget, "Public Interest" 1990, Vol. 105, No. 100, s. 131-146. Ale wbrew temu v. L. Fisher, *Micromanagement by Congress: Reality and Mythology*, [w:] *The Fettered Presidency: Legal Constraints on the Executive Branch*, L.G. Crovitz, J.A. Rabkin (ed.), American Enterprise Institute, Washington, DC, 1989, s. 139-157.

³²⁰ *Opinion of the Justices*, 892 So.2d 332 (Ala. 2004).

³²¹ *Flint City Council v. State of Michigan*, 253 Mich. App. 378, 391, 655 N.W.2d 604, 610-611 (2002).

³²² *Common Cause of Penn. v. Com.*, 668 A.2d 190, 206 (Pa. Commw. Ct. 1995), *aff'd*, 544 Pa. 512, 677 A.2d 1206 (1996).

³²³ *Baliles v. Mazur*, 224 Va. 462, 297 S.E.2d 695 (Va. 1982).

³²⁴ *United States v. Klein*, 80 U.S. (13 Wall.) 128 (1871); *Agran v. Checker Taxi Co.*, 412 Ill. 145, 150, 105 N.E.2d 713, 715 (1952); *Richardson v. Fitzgerald*, 132 Iowa 253, 109 N.W. 866, 867 (1906); *State v. Moore*, 210 Neb. 457, 474, 316 N.W.2d 33, 43 (1982); *Leahey v. Farrell*, 362 Pa. 52, 56, 66 A.2d 577, 579 (1949); *State v. Garnett*, 63 A.2d 777, 780 (R.I. 1949); *State v. Costen*, 141 Tenn. 539, 213 S.W. 910 (1919); *State v. Mitchell*, 144 Wis.2d 596, 617-618, 424 N.W.2d 698, 705-706 (1988). Jest to zresztą aspekt szerszej zasady, zgodnie z którą wydawanie wyroków co do meritum sprawy jest istotą samodzielnej funkcji sędziowskiej, *Moreau v. Fuller*, 276 Va. 127, 136, 661 S.E.2d 841, 846 (2008), i nawet sąd wyższej instancji poprzez *mandamus* może nakazać tylko przystąpienie do wyrokowania, ale nie wydanie wyroku konkretnej treści. *In re Commonwealth's Attorney for the City of Roanoke*, 265 Va. 313, 319, 576 S.E.2d 458, 462 (2003).

³²⁵ *United States v. Schooner Peggy*, 5 U.S. (1 Cranch) 103 (1801); *People v. Bunn*, 27 Cal.4th 1, 17, 115 Cal. Rptr.2d 192, 37 P.3d 380 (2002); *People ex rel. Coen v. Henry*, 301 Ill. 51, 53, 133 N.E. 636, 636 (1921); *Presley v. Mississippi State Highway Comm'n*, 608 So.2d 1288, 1294-1295 (Miss. 1992); *Port of Seattle v. Pollution Control Hearings Bd.*, 151 Wash.2d 568, 625, 90 P.3d 659 (2004). V. szerzej D.L. Bassett, *In the Wake of Schooner Peggy: Deconstructing Legislative Retroactivity Analysis*, 69 U. Cin. L. Rev. 453 (2001).

niedopuszczalną ingerencją w niezależność kompetencyjną sądownictwa a zindywidualizowaną i retroaktywną zmianą prawa na korzyść konkretnej strony okazuje się bardzo płynna³²⁶.

Casus classicus w zakresie dyktowania rezultatów trwających spraw jest decyzja Sądu Najwyższego USA w sprawie *United States v. Klein* z 1870 r.³²⁷ W tej nietypowej sprawie Sąd uznał za niekonstytucyjną ustawę nakazującą we wszystkich apelacjach od wyroków Sądu ds. Roszczeń na rzecz byłych uchylać wyroki pierwszej instancji bez merytorycznego rozpoznania apelacji i zwracać sprawę do Sądu ds. Roszczeń w celu odrzucenia pozwu z braku jurysdykcji³²⁸. Celem tej skomplikowanej konstrukcji było retroaktywne cofnięcie jurysdykcji Sądu ds. Roszczeń w sprawach, w których zapadły już (jeszcze nieostateczne) wyroki³²⁹. Sąd Najwyższy uznał jednak, iż ustawa – uniemożliwiając mu rozpoznanie sprawy co do meritum, a równocześnie wymagając wydania wyroku – stanowiła niedopuszczalną ingerencję w sferę władzy sądowniczej³³⁰.

Reguła wyrażona w sprawie *United States v. Klein* w kolejnych decyzjach została jednak ograniczona do jej wysoce nietypowych okoliczności. W sprawie *Pope v. United States* Sąd orzekł, iż nie narusza niezależności sądownictwa ustawa zmieniająca z mocą wsteczną reguły odpowiedzialności *ex contractu* w odniesieniu do jednego, wskazanego w niej indywidualnie roszczenia (przeciwko Stanom Zjednoczonym, więc nie było problemu praw nabytych)³³¹. W sprawie *Robertson v. Seattle Audubon Soc.* Sąd zastosował ustawę uznającą konkretną decyzję administracyjną za „adekwatną” w świetle innych przepisów dla potrzeb dwóch wskazanych z nazwy spraw³³². Wreszcie w sprawie *Bank Markazi v. Peterson* za zgodną z Konstytucją uznano ustawę dopuszczającą – wyłącznie w jednej, wskazanej z nazwy i sygnatury sprawie – egzekucję z zamrożonych w USA aktywów irańskiego banku państwowego³³³.

Sądy stanowe miały więcej okazji, by stwierdzić naruszenie omawianej reguły i w ten sposób nakreślić jej granice. Naruszenia niezależności kompetencyjnej sądownictwa dopatrywały

³²⁶ *Bank Markazi v. Peterson*, 136 S. Ct. 1310, 1336 (2016) (C.J. Roberts, dissenting).

³²⁷ *United States v. Klein*, 80 U.S. (13 Wall.) 128 (1871).

³²⁸ Powód – były Konfederata, ulaskawiony przez prezydenta Johnsona – wniósł skargę o zwrot majątku skonfiskowanego podczas wojny. Zgodnie z decyzjami Sądu (v. m.in. *United States v. Padelford*, 76 U.S. [9 Wall.] 531, 542-543 [1870]) ulaskawienie było konkluzywnym dowodem lojalności i uprawniało do takiego zwrotu. Kongres uchwalił omawianą ustawę już po wydaniu wyroku na rzecz powoda przez Sąd ds. Roszczeń. G.S. Young, *Congressional Regulation of Federal Courts' Jurisdiction and Processes: United States v. Klein Revisited*, 1981 Wis. L. Rev. 1189 (1981).

³²⁹ V. szerzej D.P. Currie, *The Constitution in the Supreme Court: The First Hundred Years, 1789–1888*, University of Chicago Press, Chicago, IL, 1985, s. 308-311.

³³⁰ *Klein*, *supra*, s. 145-147. Szerzej o *Klein v. D.J. Meltzer*, *Congress, Courts, and Constitutional Remedies*, 86 Geo. L.J. 2537 (1998) oraz H.M. Hart, *The Power of Congress to Limit the Jurisdiction of Federal Courts: An Exercise in Dialectic*, 66 Harv. L. Rev. 1362, 1371-1373 (1953).

³³¹ *Pope v. United States*, 323 U.S. 1 (1944).

³³² *Robertson v. Seattle Audubon Soc.*, 503 U.S. 429 (1992). W sprawie znów nie wchodziły w grę prawa nabyte – kwestionowane decyzje dotyczyły gospodarki leśnej na gruntach publicznych, a interes prawny powodów miał charakter publicznoprawny i związany był z ochroną środowiska naturalnego.

³³³ *Bank Markazi v. Peterson*, 136 S. Ct. 1310 (2016).

się przede wszystkim w przypadkach, w których legislatura usiłowała narzucić sądom własne ustalenia faktyczne (pozostawiając im zastosowanie prawa) czy to wprost³³⁴, czy też – częściej – manipulując zasadami prawa dowodowego (np. uznając określone rodzaje dowodów za konkluzywne)³³⁵. Podobnie legislatura nie może narzucić sądom wiążącej wykładni prawa przeszłego³³⁶. Ustawa nie może również określać wiążącej dla sądownictwa kwalifikacji przeszłych zdarzeń prawnych³³⁷, przyznawać przymiotu ostateczności decyzjom wydanym jako nieprawomocne³³⁸ oraz nakazywać sądom stosowania przeszłych reguł decyzyjnych, które nie obowiązywały ani w momencie powstania roszczenia, ani na żadnym etapie sprawy (włącznie z chwilą wydawania ostatecznego wyroku apelacyjnego)³³⁹. Legislatura nie może wreszcie nakazać umorzenia trwającego postępowania kryminalnego³⁴⁰ ani cywilnego³⁴¹ (aczkolwiek w tym pierwszym wypadku może retroaktywnie wyłączyć odpowiedzialność), czy też wyłączyć jurysdykcji sądowej w sprawach z istniejących roszczeń³⁴². Współcześnie nie są już spotykane znane z pierwszych lat republiki rażące przypadki ingerencji legislatury w proces sądowy – np. ustawy przyznające w konkretnych sprawach ponowny proces sądowy³⁴³. Sąd Najwyższy

³³⁴ *Board of Education v. State*, 51 Ohio St. 531, 38 N.E. 614 (1894); *State ex rel. Klise v. Town of Riverdale*, 244 Iowa 423, 57 N.W.2d 63 (1953).

³³⁵ V. m.in. *San Carlos Apache Tribe v. Superior Court ex rel. Cty. of Maricopa*, 193 Ariz. 195, 212, 972 P.2d 179, 196 (1999); *Carolene Products Co. v. McLaughlin*, 365 Ill. 62, 5 N.E.2d 447 (1936); *Liberty Foundries Co. v. Indus. Comm'n*, 373 Ill. 146, 149, 25 N.E.2d 790, 792 (1940); *People v. Spegal*, 5 Ill.2d 211, 220, 125 N.E.2d 468, 472 (1955); *State v. Moore*, 210 Neb. 457, 474, 316 N.W.2d 33, 43 (1982); *Yocum v. Greenbriar Nursing Home*, 2005 OK 27, 130 P.3d 213, 220-221 (2005); *Church v. Town of S. Kingstown*, 22 R.I. 381, 48 A. 3 (1901); *Washington State Farm Bureau Fed'n v. Gregoire*, 162 Wash.2d 284, 304, 174 P.3d 1142, 1152 (2007).

³³⁶ *Martin v. Moore*, 61 Ariz. 92, 143 P.2d 334 (1943); *People ex rel. Juhan v. District Ct.*, 439 P.2d 741, 745 (Colo. 1968); *Sioux City v. Young*, 97 N.W.2d 907 (Iowa 1959); *Cottingham v. State Board of Examiners*, 134 Mont. 1, 328 P.2d 907 (1958); *Robinson v. Barfield*, 6 N.C. 391 (1818); *Arrington v. Cotton*, 60 Tenn. 316 (1872); *Washington State Highway Commission v. Pacific Northwest Bell Telephone Co.*, 59 Wn.2d 216, 59 Wash.2d 216, 367 P.2d 605 (1961). Wbrew temu *v. Tax Commissioner v. Estate of Bissell*, 173 Conn. 232, 377 A.2d 305 (1977). Oczywiście perspektywna zmiana wykładni ustalonej przez orzecznictwo jest dopuszczalna, nawet jeżeli wynika ona z przekonania, że wykładnia sądowa jest błędna. *Chevron Chemical Co. v. Superior Court*, 131 Ariz. 431, 641 P.2d 1275 (Ariz. 1982).

³³⁷ *Akers v. Baldwin*, 736 S.W.2d 294, 309-310 (Ky. 1987).

³³⁸ *New England Trust Co. v. Paine*, 317 Mass. 542, 545, 59 N.E.2d 263, 267 (1945); *Bigham v. State ex rel. Ocala Brick & Tile Co.*, 115 Fla. 852, 881, 156 So. 246, 257 (1934).

³³⁹ Ustawa nakazywała stosować w kwestii rozstrzygania o zakresie immunitetu suwerennego stanu prawo obowiązujące przed wskazaną z nazwy decyzją z 1981 r. *Presley v. Mississippi State Highway Comm'n*, 608 So.2d 1288, 1294-1296 (Miss. 1992). V. też *Washington State Farm Bureau Fed'n v. Gregoire*, 162 Wash.2d 284, 304, 174 P.3d 1142, 1152 (2007) ("*The legislature violates separation of powers principles by prescribing new rules to be applied to pending litigation only when doing so infringes on a judicial function by 'imped[ing] upon the court's right and duty to apply new law to the facts of this case, [...]*"). Legislatura może natomiast wydawać dyrektywy interpretacyjne. O potencjalnych granicach tego uprawnienia v. L.D. Jellum, "*Which Is to Be Master, the Judiciary or the Legislature? When Statutory Directives Violate Separation of Powers*", 56 UCLA L. Rev. 837 (2009).

³⁴⁰ *State v. Costen*, 141 Tenn. 539, 213 S.W. 910 (1919); *State v. Fleming*, 26 Tenn. 152 (1846).

³⁴¹ *Fisher's Negroes v. Dabbs*, 14 Tenn. 119 (1834).

³⁴² *Puterbaugh v. Gila County*, 45 Ariz. 557, 46 P.2d 1064 (1935); *Solomon v. Atlantis Development, Inc.*, 145 Vt. 70, 483 A.2d 253 (Vt. 1984).

³⁴³ Jeden z ostatnich takich przypadków to ustawa uznana za niekonstytucyjną w sprawie *Dechastellux v. Fairchild*, 15 Pa. 18, 18 (1850).

Illinois za naruszenie niezależności sądownictwa uznał też ustawowe ograniczenie wysokości odszkodowań, ale jest w tym poglądzie odosobniony³⁴⁴.

3.1.3. Niezależność kompetencyjna legislatury od sądownictwa

Istotą niezależności kompetencyjnej legislatury od sądownictwa jest niedopuszczalność wydawania przez sądy – w drodze *mandamus*, *prohibition*, interdyktu, wyroku deklaratoryjnego czy jakiegokolwiek innego remedium z zakresu prawa lub słuszności – nakazów bądź zakazów skierowanych do legislatury jako takiej, bądź do jej organów wewnętrznych wykonujących funkcje legislacyjne³⁴⁵. A zatem sąd nie może nakazać ciała ustawodawczemu uchwalenia ustawy³⁴⁶ – nawet jeżeli przyjęcia regulacji ustawowej w danej kwestii wymaga *explicite* sama konstytucja lub jeżeli ustawa jest konieczna dla realizacji konstytucyjnie chronionych praw podmiotowych³⁴⁷ – ani też dokonania apropracji³⁴⁸. Podobnie sąd nie jest władny zakazać legislaturze procedowania projektu ustawy bez względu na to, jak rażąco byłby on niekonstytucyjny³⁴⁹. Ochronie podlega nie tylko sam akt stanowienia prawa, ale całość procesu legislacyjnego: równie niedopuszczalne, co sądowy nakaz uchwalenia ustawy, byłoby polecenie

³⁴⁴ *Best v. Taylor Mach. Works*, 179 Ill.2d 367, 689 N.E.2d 1057, 228 Ill. Dec. 636 (1997).

³⁴⁵ V. ogólnie R.T.K., *Mandamus to Members or Officer of Legislature*, 136 A.L.R. 677 (1942). Ale w kwestii wyroków deklaratoryjnych wbrew temu v. *Colorado Common Cause v. Bledsoe*, 810 P.2d 201, 211 (Colo. 1991).

³⁴⁶ *Mandel v. Myers*, 29 Cal.3d 531, 551, n. 9, 174 Cal.Rptr. 841, 629 P.2d 935 (1981); *City of Sacramento v. California State Legislature*, 187 Cal. App. 3d 393, 396-397, 231 Cal. Rptr. 686, 688 (Ct. App. 1986); *Cty. of San Diego v. State*, 164 Cal. App. 4th 580, 594, 79 Cal. Rptr. 3d 489, 501 (2008); *Lamson v. Secretary of Com.*, 168 N.E.2d 480, 341 Mass. 264 (1960); *Marriott v. Chatham County*, 187 N.C. App. 491, 495, 654 S.E.2d 13, 16 (2007). Nie podlega kontroli sądowej również arbitralna odmowa uchwalenia ustawy specjalnej, nawet jeżeli inne podobnie sytuowane podmioty z takową się nie spotykały. „A legislature’s failure to enact a special law is itself unreviewable.” *Bd. of Educ. of Kiryas Joel Vill. Sch. Dist. v. Grumet*, 512 U.S. 687, 703 (1994).

³⁴⁷ *Colo. Common Cause v. Bledsoe*, 810 P.2d 201, 208 (Colo.1991); *Nielsen v. State*, 236 Conn. 1, 670 A.2d 1288 (1996); *Fergus v. Marks*, 321 Ill. 510, 517-518, 152 N.E. 557, 560 (1926); *Hoag v. State*, 889 So.2d 1019 (La. 2004); *State ex rel. Barrett v. Hitchcock*, 241 Mo. 433, 146 S.W. 40, 69 (1912); *State v. S. Dakota Rural Credits Bd.*, 45 S.D. 619, 189 N.W. 704, 706-707 (1922).

³⁴⁸ *State for Use of Dep’t of Corr. v. Pena*, 855 P.2d 805 (Colo. 1993); *Bromfield v. Treasurer Receiver General*, 390 Mass. 665, 459 N.E.2d 445 (Mass. 1983); *Bates v. Dir. of the Ofc. of Campaign*, 436 Mass. 144, 763 N.E.2d 6 (Mass. 2002). Ale już podobny nakaz do rady powiatu byłby dopuszczalny – przynajmniej w Ohio. *State, ex Rel. Edwards, v. Murray*, 48 Ohio St.2d 303, 358 N.E.2d 577 (Ohio 1976).

³⁴⁹ *City of Palo Alto v. Pub. Employment Relations Bd.*, No. H041407, 2016 WL 6902091, s. *23 (Cal. Ct. App. Nov. 23, 2016); *Collins v. Horten*, 111 So.2d 746, 751 (Fla. Dist. Ct. App. 1959); *Durrett Hardware & F. Co. v. City of Monroe*, 199 La. 329, 5 So.2d 911, 140 A.L.R. 433 (1942); *Maryland-Nat’l Capital Park & Planning Comm’n v. Randall*, 209 Md. 18, 27, 120 A.2d 195, 199 (1956); *State ex rel. Aamoth v. Sathre*, 110 N.W.2d 228, 230 (N.D. 1961); *Goodland v. Zimmerman*, 243 Wis. 459, 472, 10 N.W.2d 180, 184-185 (1943). W *Goodland* sąd uznał, iż władza sądownicza nie może powstrzymać publikacji ustawy poświadczoną przez przewodniczących obu izb bez względu na formalne, proceduralne czy materialne wątpliwości co do jej zgodności z konstytucją.

judykawy, by legislatura rozpatrzyła projekt³⁵⁰, odbyła głosowanie³⁵¹ lub czytanie³⁵², przeprowadziła wysłuchania przed komisją³⁵³ czy zamknęła sesję³⁵⁴ bądź też by konkretny legislator zgłosił poprawkę lub projekt ustawy³⁵⁵. Sąd nie jest również władny nakazać ciału uznającemu się za izbę legislatury, ale nieprawidłowo zwołanemu lub ukonstytuowanemu, zaprzestania obrad – jedyną sankcją, jaką może zastosować, jest uznanie jego aktów za niebyłe i nieważne³⁵⁶.

Miarą wzrastającego aktywizmu sądów stanowych w ostatnich dekadach są jednak okazjonalne decyzje dopuszczające ingerencję sądów w wykonywanie kompetencji przez legislaturę. Najbardziej drastycznym przykładem była decyzja Sądu Najwyższego Pensylwanii w sprawie *State Ass'n of Cty. Comm'rs v. Commonwealth*³⁵⁷, uznająca (przy dwóch zdaniach odrębnych), iż Sąd ma prawo nakazać legislaturze przyjęcie adekwatnego systemu finansowania sądów niższych instancji³⁵⁸. Decyzja ta nie doczekała się jednak recepcji (ani nawet przychylnych cytowań) poza Pensylwanią³⁵⁹, z jednym wyjątkiem: w sprawie *Guinn v. Legislature of Nevada* Sąd Najwyższy Nowejdy nakazał legislaturze stanowej uchwalić adekwatny budżet dla stanowego systemu szkolnego, zezwalając przy tym na nałożenie w tym celu podatków zwykłą większością głosów, a nie konstytucyjnie wymaganą większością $\frac{2}{3}$ ³⁶⁰. Trzy lata później decyzja ta została jednak uznana za błędną i abrogowaną³⁶¹. Nieco inne tło miały decyzje Sądu Najwyższego Kolorado uznające dopuszczalność wydawania wyroków deklaratoryjnych

³⁵⁰ *Mecham v. Gordon*, 156 Ariz. 297, 302, 751 P.2d 957, 962 (1988); *Beauprez v. Avalos*, 42 P.3d 642, 648 (Colo. 2002).

³⁵¹ *Judicial Watch, Inc. v. U.S. Senate*, 432 F.3d 359, 361 (D.C. Cir. 2005). Cf. także *Common Cause v. Biden*, 909 F. Supp.2d 9, 31 (D.D.C. 2012), *aff'd on other grounds*, 748 F.3d 1280 (D.C. Cir. 2014) oraz *Page v. Shelby*, 995 F. Supp. 23, 29 (D.D.C.), *aff'd*, 172 F.3d 920 (D.C. Cir. 1998).

³⁵² *Tuck v. Blackmon*, 798 So.2d 402 (Miss. 2001).

³⁵³ *Gray v. Gienapp*, 2007 S.D. 12, 727 N.W.2d 808, 815 (2007); *Consumers Ed. and Protective Ass'n v. Nolan*, 470 Pa. 372, 368 A.2d 675 (1977).

³⁵⁴ *Wells v. Purcell*, 267 Ark. 456, 592 S.W.2d 100 (1979).

³⁵⁵ *Rose v. Council for Better Educ., Inc.*, 790 S.W.2d 186, 60 Ed. Law Rep. 1289 (Ky. 1989).

³⁵⁶ *Simpson v. Hill*, 1927 OK 453, 128 Okla. 269, 263 P. 635, 56 A.L.R. 706 (1927).

³⁵⁷ *Pennsylvania State Ass'n of Cty. Comm'rs v. Commonwealth*, 545 Pa. 324, 331, 681 A.2d 699, 702 (1996).

³⁵⁸ Szerzej o tej sprawie v. D. Stuchell, *Constitutional Crisis in Pennsylvania: Pennsylvania Supreme Court v. Pennsylvania General Assembly*, 102 Dick. L. Rev. 201 (1997). W 2012 Sąd Najwyższy, już w całkowicie zmienionym składzie, powołując się na zasady *stare decisis* i *law of the case* odmówił abrogowania decyzji z 1996 r., ale odrzucił wniosek o wykonanie rekomendacji raportu specjalnego rzecznika generalnego dotyczącego implementacji tejże decyzji i umorzył całą sprawę. *Pennsylvania State Ass'n of Cty. Comm'rs v. Com.*, 617 Pa. 231, 52 A.3d 1213 (2012).

³⁵⁹ Krytycznie odnosi się do omawianej decyzji również większość przedstawicieli doktryny, m.in. D. Stuchell, *Constitutional Crisis in Pennsylvania*; P.M. Shane, *Interbranch Accountability in State Government and the Constitutional Requirement of Judicial Independence*, 61 Law & Contemp. Probs. 21 (1998); G.G. Webb, K.E. Whittington, *Judicial Independence, the Power of the Purse, and Inherent Judicial Powers*, 88 Judicature 12 (2001).

³⁶⁰ *Guinn v. Legislature of Nevada*, 71 P.3d 1269 (Nev. 2003).

³⁶¹ *Nevadans for Nevada v. Beers*, 122 Nev. 930, 944, 142 P.3d 339, 348 (2006). Jak zauważa M. Hernandez, *Constitutionally Speaking, Does Retention Matter?*, 75 Alb. L. Rev. 1823, 1831-1832 (2012), wpływ na to miał fakt, iż dwoje sędziów, będących autorami opinii, odeszło z sądu rok po jej wydaniu na skutek nikłych szans reelekcji, które stanowi komentatorzy wiązali właśnie z decyzją w *Guinn*. Wśród głosów krytycznych wobec *Guinn* przytoczyć warto m.in. E. Volokh, *Nevada Supreme Court Orders Violation of Nevada Constitution*, The Volokh Conspiracy (July 10, 2003), <http://www.mail-archive.com/volokh-l@listserv.ucla.edu/.html>.

w sprawie niekonstytucyjności wymagania od legislatorów deklaracji poparcia dla linii partyjnej przed głosowaniem³⁶² oraz obowiązku przeprowadzenia wysłuchania w komisji ws. projektu ustawy³⁶³. W obydwu wypadkach Sąd uznał jednak ingerencję w proces ustawodawczy za uzasadnioną szczegółowym upoważnieniem konstytucyjnym w postaci przyjętej w referendum poprawki *GAVEL Act*, która m.in. zakazywała stosowania dyscypliny partyjnej i wymagała rozpatrzenia przez komisje wszystkich zgłoszonych projektów ustaw³⁶⁴.

3.1.4. Niezależność kompetencyjna egzekutywy od sądownictwa

Ostatnim aspektem zasady niezależności kompetencyjnej władz jest niezależność kompetencyjna egzekutywy od sądownictwa. Wskazuje się na jej dwa podstawowe aspekty: po pierwsze, sądy nie są – lub przynajmniej są tylko w ograniczonym stopniu – władne wydawać nakazów i zakazów skierowanych wprost do gubernatora³⁶⁵. Po drugie, sądownictwo nie może zobowiązywać egzekutywy do wykorzystywania w określony sposób jej dyskrejonalnych kompetencji – w szczególności sąd nie jest władny np. nakazać prokuratorowi wniesienia lub popierania oskarżenia w sprawie kryminalnej³⁶⁶.

Zasada zakazująca sądom adresowania nakazów i zakazów (głównie w postaci writów *mandamus* i interdyktów) bezpośrednio do gubernatora (w jego urzędowym charakterze) sięga połowy XIX w.³⁶⁷ Wczesne decyzje wskazywały przy tym trzy częściowo alternatywne, częściowo komplementarne podstawy dla takiej konkluzji: po pierwsze, równorzędny status władzy sądowniczej i wykonawczej, zdaniem XIX-wiecznych sądów wykluczający wydawanie przez jedną poleceń drugiej³⁶⁸; po drugie, niemożliwość wyegzekwowania nakazów i zakazów wobec gubernatora, wynikająca z przysługującego mu przywileju nietykalności osobistej³⁶⁹;

³⁶² *Colorado Common Cause v. Bledsoe*, 810 P.2d 201 (Colo. 1991).

³⁶³ *Grossman v. Dean*, 80 P.3d 952 (Colo. App. 2003).

³⁶⁴ V. szerzej M. Binder, V. Kogan, T. Kousser, *How GAVEL Changed Party Politics in Colorado's General Assembly*, [w:] *State of Change: Colorado Politics in the Twenty-First Century*, J.A. Straayer (ed.), University Press of Colorado, Boulder, CO, 2011, s. 153-173 oraz *supra*, t. 1, rozdz. II, s. 243, przypis 587.

³⁶⁵ V. ogólnie E.R. Heinselman, *Mandamus to Governor*, 105 A.L.R. 1124 (1936) oraz *Corpus Juris Secundum*, Thomson West, St. Paul, MN, 2009, t. 55, *Mandamus*, § 157.

³⁶⁶ V. m.in. *Wayte v. United States*, 470 U.S. 598, 607 (1985); *Public Defender Agency v. Superior Court, Third Judicial Dist.*, 534 P.2d 947 (Alaska 1975); *Piggly Wiggly No. 208, Inc. v. Dutton*, 601 So.2d 907, 910 (Ala. 1992); *In re Padgett*, 678 P.2d 870 (Wyo. 1984).

³⁶⁷ V. m.in. *Hawkins v. Governor*, 1 Ark. 570 (1839); *State ex rel. Low v. Towns*, 8 Ga. 360 (1850); *People ex rel. Harless v. Hatch*, 33 Ill. 9 (1863); *In re Dennett*, 32 Me. 508 (1851); *Miles v. Bradford*, 22 Md. 170 (1864); *State ex rel. Gledhill v. Governor*, 25 N.J.L. 331 (1856); *Mauran v. Smith*, 8 R. I. 192, 5 Am. Rep. 564 (1864); *State ex rel. Resley v. Farwell*, 3 Pin. 393 (Wis. 1852). V. też *Mississippi v. Johnson*, 71 U.S. (4 Wall.) 475 (1866). Ale wbrew temu v. *Middleton v. Low*, 30 Cal. 596 (1866), *Cotten v. Ellis*, 52 N.C. (7 Jones, L.) 545 (1860) oraz *State ex rel. Whiteman v. Chase*, 5 Ohio St. 528 (1856).

³⁶⁸ *In re Dennett*, 32 Me. 508, 511 (1851); *Miles v. Bradford*, 22 Md. 170, 184 (1864); *State ex rel. Gledhill v. Governor*, 25 N.J.L. 331 (1856).

³⁶⁹ *State ex rel. Low v. Towns*, 8 Ga. 360, 372 (1850); *Vicksburg & M. R. Co. v. Lowry*, 61 Miss. 102, 48 Am. Rep. 76 (1883). V. też *Note, Immunity from Judicial Control of Executive Officers and Members of the Legislature*,

po trzecie wreszcie, z zasady, iż *mandamus* przysługuje jedynie dla wyegzekwowania obowiązków natury ministerialnej³⁷⁰, w połączeniu z domniemaniem, iż wszystkie obowiązki gubernatora mają charakter polityczny i dyskrejonalny³⁷¹.

We współczesnym prawie konstytucyjnym problem traktowany jest jako bardziej złożony. Część z wcześniejszych argumentów straciła aktualność: sądy przestały traktować zdolność przymusowego wykonania wyroku jako warunek konieczny rozsądzalności³⁷², a gubernator coraz częściej staje się depozytariuszem również kompetencji natury ministerialnej. We wszystkich stanach wciąż akceptowana jest reguła wykluczająca możliwość skierowania przez sąd *mandamus* lub interdyktu do gubernatora w przypadku obowiązków natury politycznej³⁷³. Ale już w przypadku funkcji ministerialnych w orzecznictwie istnieje różnica zdań (choćby współcześnie wydają się przeważać decyzje dopuszczające nakazy sądowe). I tak *mandamus* lub interdykt przeciwko gubernatorowi przysługuje w Alabamie³⁷⁴, Arizonie³⁷⁵, Kalifornii³⁷⁶,

---

23 Harv. L. Rev. 633, 634 (1910). *Ale v. Cotten v. Ellis*, 52 N.C. (7 Jones, L.) 545 (1860) oraz *People ex rel. Sutherland v. Governor*, 29 Mich. 320, 18 Am. Rep. 89 (1874).

³⁷⁰ *Marbury v. Madison*, 5 U.S. (1 Cranch) 137, 166 (1803); *United States ex rel. White v. Bayard*, 16 D.C. (5 Mackey) 428 (1887), *rev'd*, 127 U.S. 246, 8 S.Ct. 1223 (1888).

³⁷¹ *Hawkins v. Governor*, 1 Ark. 570 (1839); *People ex rel. Harless v. Hatch*, 33 Ill. 9 (1863); *People ex rel. Sutherland v. Governor*, 29 Mich. 320 (1874).

³⁷² *V. supra*, t. 1, rozdz. IV, s. 453 oraz *Winsor v. Hunt*, 29 Ariz. 504, 243 Pac. 407 (1926); *State ex rel. Kinsella v. Eberhart*, 116 Minn. 313, 133 N.W. 857 (1911); *State ex rel. Irvine v. Brooks*, 14 Wyo. 393, 84 Pac. 488 (1906).

³⁷³ *State ex rel. Martin v. Henderson*, 199 Ala. 701, 74 So. 952 (1917); *Industrial Comm'n v. Price*, 37 Ariz. 245, 292 Pac. 1099 (1930); *Berryman v. Perkins*, 55 Cal. 483 (1880); *Harrington v. Pardee*, 1 Cal. App. 278, 82 Pac. 83 (1905); *Greenwood Cemetery Land Co. v. Routt*, 17 Colo. 156, 28 Pac. 1125 (1892); *Twin Falls County v. Ross*, 52 Idaho, 328, 14 P.2d 622 (1932); *Hovey v. State*, 127 Ind. 588, 27 N.E. 175 (1891); *Householder v. Morrill*, 55 Kan. 317, 40 Pac. 664 (1895); *Gordon v. Morrow*, 186 Ky. 713, 218 S.W. 258 (1920); *Geveden v. Commonwealth*, 142 S.W.3d 170 (Ky. App. 2004); *State ex rel. Young v. Hall*, 135 La. 420, 65 So. 596 (1914); *State ex rel. Birkeland v. Christianson*, 179 Minn. 337, 229 N.W. 313 (1930); *State ex rel. Robb v. Stone*, 120 Mo. 428, 25 S.W. 376 (1894); *State ex rel. State Pub. Co. v. Smith*, 23 Mont. 44, 57 Pac. 449 (1899); *State ex rel. State Journal Co. v. Boyd*, 36 Neb. 60, 53 N.W. 1116 (1893); *Brouillard v. Governor and Council*, 114 N.H. 541, 323 A.2d 901 (1974); *People ex rel. Broderick v. Morton*, 156 N.Y. 136, 50 N.E. 791 (1898); *State ex rel. Watkins v. Donahey*, 110 Ohio St. 494, 144 N.E. 125 (1924); *Oklahoma City v. Haskell*, 27 Okla. 495, 112 Pac. 992 (1910); *Putnam v. Norblad*, 134 Or. 433, 293 Pac. 940 (1930); *Blalock v. Johnston*, 180 S.C. 40, 185 S.E. 51, 105 A.L.R. 1115 (1936); *Allen v. Byrd*, 151 Va. 21, 144 S.E. 469 (1928); *State ex rel. Irvine v. Brooks*, 14 Wyo. 393, 84 Pac. 488 (1906).

³⁷⁴ *State ex rel. Turner v. Henderson*, 199 Ala. 244, 74 So. 344 (1917); *State ex rel. Hartman v. Thompson*, 627 So.2d 966, 971 (Ala. Civ. App. 1993).

³⁷⁵ *Sellers v. Frohmiller*, 42 Ariz. 239, 24 P.2d 666 (1933); *Winsor v. Hunt*, 29 Ariz. 504, 509-514, 243 P. 407, 409-411 (1926); *Community Council v. Jordan*, 102 Ariz. 448, 432 P.2d 460, 462 (1967).

³⁷⁶ *State of S. Dakota v. Brown*, 20 Cal. 3d 765, 769, 576 P.2d 473, 476 (1978); *Jenkins v. Knight*, 46 Cal.2d 220, 222, 293 P.2d 6, 7 (1956); *Hollman v. Warren*, 32 Cal.2d 351, 355, 196 P.2d 562, 565 (1948).

Kolorado³⁷⁷, Illinois³⁷⁸, Indianie³⁷⁹, Kansas³⁸⁰, Kentucky³⁸¹, Luizjanie³⁸², Maryland³⁸³, Missouri³⁸⁴, Montanie³⁸⁵, Nebrasce³⁸⁶, Nowadzie³⁸⁷, Nowym Meksyku³⁸⁸, Pn. Karolinie³⁸⁹, Ohio³⁹⁰, Oregonie³⁹¹, Pensylwanii³⁹², Pd. Karolinie³⁹³, Zach. Wirginii³⁹⁴ i Wyoming³⁹⁵ oraz na Florydzie³⁹⁶ i Hawajach³⁹⁷. Nie przysługuje natomiast w Maine³⁹⁸, Massachusetts³⁹⁹, Michigan⁴⁰⁰, Missisipi⁴⁰¹, Nowym Jorku⁴⁰², Oklahomie⁴⁰³, Tennessee⁴⁰⁴ i – na mocy wyraźnej regulacji konstytucyjnej – w Teksasie⁴⁰⁵. Sądy odrzucające *mandamus* przeciwko gubernatorowi we wszystkich

³⁷⁷ *Greenwood Cemetery Land Co. v. Routt*, 17 Colo. 156, 28 Pac. 1125 (1892). Nie dotyczy to jednak funkcji gubernatora związanych z procesem legislacyjnym. *Beauprez v. Avalos*, 42 P.3d 642, 648 (Colo. 2002).

³⁷⁸ *Rock v. Thompson*, 85 Ill.2d 410, 416, 426 N.E.2d 891, 895 (1981).

³⁷⁹ *Ellingham v. Dye*, 178 Ind. 336, 99 N.E. 1 (1912).

³⁸⁰ *Martin v. Ingham*, 38 Kan. 641, 17 Pac. 162 (1888).

³⁸¹ *Gordon v. Morrow*, 186 Ky. 713, 218 S.W. 258 (1920); *Jarvis v. Stanley*, 176 Ky. 630, 197 S.W. 183 (1917); *Cochran v. Beckham*, 28 Ky. L. Rep. 370, 89 S.W. 262 (1905).

³⁸² *Graham v. Jones*, 198 La. 507, 528, 3 So.2d 761, 768 (1941).

³⁸³ *Magruder v. Swann*, 25 Md. 173 (1866); *Warfield v. Vandiver*, 101 Md. 78, 60 Atl. 538 (1905).

³⁸⁴ *State ex rel. Cason v. Bond*, 495 S.W.2d 385, 388-389 (Mo. 1973).

³⁸⁵ *State ex rel. Danaher v. Miller*, 52 Mont. 562, 160 Pac. 513 (1916).

³⁸⁶ *State ex rel. Bates v. Thayer*, 31 Neb. 82, 47 N.W. 704 (1891).

³⁸⁷ *State Bar of Nevada v. List*, 97 Nev. 367, 632 P.2d 341 (1981); *State ex rel. White v. Dickerson*, 33 Nev. 540, 113 Pac. 105 (1910).

³⁸⁸ *State ex rel. Sego v. Kirkpatrick*, 1974-NMSC-059, ¶ 6, 86 N.M. 359, 363, 524 P.2d 975, 979 (1974).

³⁸⁹ *Cotten v. Ellis*, 52 N.C. (7 Jones, L.) 545 (1860).

³⁹⁰ *State ex rel. Herbert v. Bricker*, 139 Ohio St. 499, 517, 41 N.E.2d 377, 386 (1942); *State ex rel. Watkins v. Donahey*, 110 Ohio St. 494, 144 N.E. 125 (1924).

³⁹¹ *Putnam v. Norblad*, 134 Or. 433, 293 P. 940 (1930); *Gantenbein v. West*, 74 Or. 334, 144 Pac. 1171 (1915).

³⁹² *Morganelli v. Casey*, 166 Pa.Cmwlth. 574, 646 A.2d 744, 747 (1994); *Penn. Human Relations Comm'n v. Sch. Dist. of Philadelphia*, 681 A.2d 1366, 1381 (Pa. Commw. Ct. 1996).

³⁹³ *Easler v. Maybank*, 191 S.C. 511, 5 S.E.2d 288 (1939); *Blalock v. Johnston*, 180 S.C. 40, 185 S.E. 51 (1936).

³⁹⁴ *State ex rel. Just. v. King*, 244 W. Va. 225, 234-235, 852 S.E.2d 292, 301-302 (2020). Zach. Wirginia dopuszcza nawet *mandamus* w przypadku kompetencji dyskrejonalnych gubernatora, aczkolwiek oczywiście wtedy sąd może jedynie nakazać podjęcie decyzji (np. dokonanie nominacji), bez determinowania jej treści. *State ex rel. Brotherton v. Moore*, 159 W. Va. 934, 938-941, 230 S.E.2d 638, 641-642 (1976). Pogląd ten został natomiast odrzucony w Wirginii w sprawie *Allen v. Byrd*, 151 Va. 21, 144 S.E. 469 (1928).

³⁹⁵ *State ex rel. Irvine v. Brooks*, 14 Wyo. 393, 84 Pac. 488 (1906).

³⁹⁶ *Willits v. Askew*, 279 So.2d 1, 1-2 (Fla. 1973) (wbrew wcześniejszym decyzjom, jak *State ex rel. Axleroad v. Cone*, 137 Fla. 496, 497, 188 So. 93, 93 (1939)).

³⁹⁷ *Hanabusa v. Lingle*, 119 Haw. 341, 350-351, 198 P.3d 604, 613-614 (2008).

³⁹⁸ *Kelly v. Curtis*, 287 A.2d 426, 429 (Me. 1972).

³⁹⁹ *Town of Milton v. Com.*, 416 Mass. 471, 475-476, 623 N.E.2d 482, 485 (1993); *Rice v. Governor (Rice v. Draper)*, 207 Mass. 577, 93 N.E. 821 (1911).

⁴⁰⁰ *People ex rel. Sutherland v. Governor*, 29 Mich. 320, 18 Am. Rep. 89 (1874).

⁴⁰¹ *Barbour v. State ex rel. Hood*, 974 So.2d 232 (Miss. 2008); *Fordice v. Thomas*, 649 So.2d 835, 840 (Miss. 1995); *Wood v. State*, 169 Miss. 790, 142 So. 747 (1932); *State v. McPhail*, 182 Miss. 360, 180 So. 387 (1938).

⁴⁰² *Boling v. Rockefeller*, 52 Misc.2d 745, 747, 277 N.Y.S.2d 168, 171-172 (Sup. Ct. 1967); *People ex rel. Broderick v. Morton*, 156 N.Y. 136, 50 N.E. 791 (1898).

⁴⁰³ *Brunson v. Commissioners of Land Office*, 145 Okla. 219, 292 Pac. 562 (1930).

⁴⁰⁴ *State ex rel. Latture v. Board of Inspectors*, 114 Tenn. 516, 86 S.W. 319 (1904); *Bates v. Taylor*, 87 Tenn. 319, 11 S.W. 266 (1889).

⁴⁰⁵ Tex. Const. of 1875, art. V, § 3 (a).

przypadkach wskazują szczególnie na płynną granicę między kompetencjami ministerialnymi i politycznymi, która powoduje, że dopuszczenie *mandamus* w przypadku tych pierwszych prowadziłoby do erozji niezależności gubernatora również w zakresie drugich⁴⁰⁶. Ciekawa i chyba unikalna jest decyzja Sądu Najwyższego w New Hampshire (który nie odniósł się do dopuszczalności *mandamus* przeciwko urzędującemu gubernatorowi), dopuszczająca *mandamus* przeciwko wicegubernatorowi nakazujący mu przejście obowiązków gubernatora w związku z chorobą tego ostatniego⁴⁰⁷.

Sąd Najwyższy USA uznał w 1861 r., że przed sądem federalnym nie przysługuje *mandamus* przeciwko gubernatorowi stanowemu w celu wyegzekwowania obowiązku ekstradycji osób ściganych w innych stanach⁴⁰⁸. Jednak w 1987 r. w sprawie *Puerto Rico v. Branstad* decyzja ta została uchylona, a zastosowanie interdyktu przeciwko gubernatorowi – dopuszczone⁴⁰⁹. Natomiast co najmniej od początku XX w. nie ma wątpliwości co do tego, iż na podstawie *Ex parte Young* sąd federalny może w drodze interdyktu zakazać gubernatorowi stanu wykonywania ustaw sprzecznych z Konstytucją Stanów Zjednoczonych⁴¹⁰. Kwestia dostępności *mandamus* i interdyktu przeciwko Prezydentowi USA jest nierozstrzygnięta⁴¹¹.

Do rzadkości należą sytuacje, w której decyzje gubernatora podlegają kontroli sądowej w trybie kontroli bezpośredniej, aczkolwiek należy wskazać na rozwiązania przyjęte w New Jersey, Kentucky, Pn. Dakocie i Pd. Karolinie, gdzie ustawowe (w New Jersey konstytucyjne) prawo skargi na decyzję gubernatora przysługuje urzędnikom odwołanym przez niego przed końcem ich kadencji⁴¹². W Minnesocie na początku XX w. przy braku uregulowań ustawowych sąd dopuścił w omawianym przypadku kontrolę w trybie *certiorari*⁴¹³. W większości stanów gubernator nie jest natomiast „agencją” w rozumieniu stanowych ustaw o procedurze

⁴⁰⁶ *Rice v. Governor (Rice v. Draper)*, 207 Mass. 577, 579, 93 N.E. 821, 823 (1911).

⁴⁰⁷ *Barnard v. Taggart*, 66 N.H. 362, 29 A. 1027 (1890).

⁴⁰⁸ *Kentucky v. Dennison*, 65 U.S. (24 How.) 66, 107 (1861).

⁴⁰⁹ *Puerto Rico v. Branstad*, 483 U.S. 219 (1987).

⁴¹⁰ Tak jak każdemu innemu urzędnikowi stanowemu. *Ex parte Young*, 209 U.S. 123 (1908).

⁴¹¹ Sąd Apelacyjny Okręgu D.C. uznał się za właściwy, by wydać *mandamus* skierowany do Prezydenta, *National Treasury Employees Union v. Nixon*, 492 F.2d 587 (D.C. Cir. 1974), ale oczywiście decyzja ta ma walor precedensowy tylko w Okręgu D.C. Sądy dystryktowe w niektórych przypadkach wydawały interdykty skierowane do Prezydenta. V. szerzej J.R. Siegel, *Suing the President: Nonstatutory Review Revisited*, 97 Colum. L. Rev. 1612 (1997) oraz L.K. Ray, *From Prerogative to Accountability: The Amenability of the President to Suit*, 80 Ky. L.J. 739 (1992). Jak jednak zauważa pierwszy z cytowanych autorów, „the Supreme Court has been the lone holdout from the entire theory [of injunctive relief against the President].” J.R. Siegel, *Suing the President*, s. 1679.

⁴¹² P.M.D., *Constitutionality of Statute Providing for Direct Appeal or Other Review of Orders and Rulings of Governor*, 66 Admin. L. Rev. 586 (1930). V. też *State v. Ballentine*, 152 S.C. 365, 150 S.E. 46, 66 A.L.R. 574 (1929); *State ex rel. Wehe v. Frazier*, 47 N.D. 314, 182 N.W. 545 (1921); *Holliday v. Fields*, 207 Ky. 462, 269 S.W. 539 (1925). Z kolei w Pd. Karolinie Sąd Najwyższy dopuścił bezpośrednią kontrolę nominacji gubernatorskiej w sprawie o interdykt przeciwko m.in. gubernatorowi. *Fowler v. Beasley*, 322 S.C. 463, 472 S.E.2d 630 (1996).

⁴¹³ *State ex rel. Kinsella v. Eberhart*, 116 Minn. 313, 133 N.W. 857 (1911).

administracyjnej⁴¹⁴, więc przewidziany w nich tryb kontroli bezpośredniej decyzji administracyjnych nie ma zastosowania do aktów gubernatora⁴¹⁵.

3.2. Niezależność personalna

Niezależność kompetencyjna władz sama byłaby jednak tylko martwą literą, gdyby decydenci – wchodzący w skład którejkolwiek z nich – byli personalnie uzależnieni od innej. W związku z tym niezbędnym uzupełnieniem zasady niezależności kompetencyjnej jest zasada niezależności personalnej, której podstawowym elementem jest ochrona osób zajmujących stanowiska w strukturze poszczególnych władz przed utratą tychże stanowisk na skutek działań jednej lub obydwu innych władz.

Zasada niezależności personalnej może być realizowana na trzy podstawowe sposoby. Pierwszym z nich, zapewniającym największą niezależność, jest dożywotniość urzędu (tzw. *tenure quamdiu se bene gesserint*, dosłownie – pod warunkiem prawidłowego sprawowania się)⁴¹⁶. Wyklucza ona oczywiście jakąkolwiek odpowiedzialność polityczną lub wyborczą, stąd też w tradycji amerykańskiej stosowana bywa wyłącznie w stosunku do urzędów sędziowskich (aczkolwiek Alexander Hamilton w trakcie konwencji filadelfijskiej postulował wprowadzenie dożywotniości prezydentury i mandatu senatorskiego⁴¹⁷). Konstytucja Stanów Zjednoczonych wymaga dożywotniości wszystkich sędziów federalnych⁴¹⁸. Podobny wymóg był powszechny w pierwszych konstytucjach stanowych⁴¹⁹, ale współcześnie funkcjonuje jedynie

⁴¹⁴ V. Revised Model State Administrative Procedure Act (2010), § 102 (3), 15 U.L.A. 1 (West 2012 supp.) (“«Agency» means a state board, authority, commission, institution, department, division, office, officer, or other state entity that is authorized by law of this state to make rules or to adjudicate. The term does not include the Governor, the [Legislature], or the Judiciary.”). Warto zauważyć, iż w wersji z 1981 r. wyłączenie gubernatora było traktowane jako jedna z opcji dla stanów uchwalających ustawę (które twórcy zaproponowali też rozwiązanie pośrednie – wyłączenie gubernatora tylko w zakresie jego konstytucyjnych funkcji). Model State Administrative Procedure Act (1981), § 1-102 (1), 15 U.L.A. 1 (2000) (“«Agency» means a board, commission, department, officer, or other administrative unit of this State [...]. The term does not include the [legislature] or the courts [, or the governor] [, or the governor in the exercise of powers derived directly and exclusively from the constitution of this State].”).

⁴¹⁵ V. m.in. W. Vill. Comm. Inc. v. Zagata, 242 A.D.2d 91, 99, 669 N.Y.S.2d 674, 677 (1998), partially overruled on other grounds, Concern, Inc. v. Pataki, Misc. 3d 1030(A), 801 N.Y.S.2d 232 (Sup. Ct. 2005); James v. Hunt, 43 N.C. App. 109, 258 S.E.2d 481 (1979); Outagamie Cty. v. Smith, 38 Wis.2d 24, 32-33, 155 N.W.2d 639, 644 (1968). Wbrew temu v. Fordice v. Thomas, 649 So.2d 835, 842-843 (Miss. 1995) (abrogowany jednak w świetle późniejszej ustawy, Miss Code Ann. § 25-43-5 [1997]). Cf. również Franklin v. Massachusetts, 505 U.S. 788 (1992) (Prezydent USA nie jest agencją w rozumieniu federalnej APA).

⁴¹⁶ E. Coke, *The First Part of the Institutes of the Laws of England, or, A Commentary upon Littleton*, E. Brooke, R. Brooke, London, UK, 1794 (wyd. I 1608), f. 42a.

⁴¹⁷ *The Hamilton Plan; Records of the Federal Convention of 1787*, M. Farrand (ed.), Yale University Press, New Haven, CT, 1911, Appendix F, t. 3, s. 614, art. III, § 6 i art. IV, § 9.

⁴¹⁸ U.S. Const., art. III, § 1 (“The judges, both of the supreme and inferior courts, shall hold their offices during good behaviour.”).

⁴¹⁹ M.A. Ziskind, *Judicial Tenure in the American Constitution: English and American Precedents*, 1969 Sup. Ct. Rev. 135, 138-147 (1969).

w ustawach zasadniczych Massachusetts, New Hampshire i Rhode Island (przy czym w dwóch pierwszych przewidziany jest obowiązkowy wiek emerytalny – 70 lat)⁴²⁰.

Drugim rozwiązaniem jest kadencyjność rozumiana jako sprawowanie urzędu przez czas określony w sposób pewny (i ewentualnie dłużej, do czasu powołania następcy). Zapewnia ona jednak niezależność personalną władz tylko wtedy, jeżeli ma charakter sztywny, tj. żadna z władz nie jest w stanie skrócić lub przerwać kadencji członków innej. Stąd też już pierwsze konstytucje stanowe odrzuciły możliwość rozwiązania legislatury, jaką w czasach kolonialnych dysponował wobec ciała przedstawicielskiego gubernator⁴²¹. Odrzucono również możliwość odwołania szefa egzekutywy decyzją legislatury⁴²². Postulat odejścia od zasady sztywnej kadencyjności powracał od czasu do czasu na pograniczu amerykańskiej myśli ustrojowej – w sposób najbardziej prominentny w *Modelowej konstytucji stanowej*, której pierwsze wydania przewidywały możliwość odwołania gubernatora przez legislaturę większością $\frac{2}{3}$ głosów⁴²³ – ale w żadnym stanie nie doczekały się recepcji. W części stanów funkcjonuje natomiast procedura *recall*, pozwalająca indywidualnie odwołać osoby pełniące stanowiska wybieralne w drodze referendum z inicjatywy obywatelskiej⁴²⁴. Ze względu jednak na brak udziału w niej innych władz nie ma powodów, by uznać ją za odstępstwo od zasady wzajemnej niezależności personalnej władz.

Trzecim możliwym rozwiązaniem w zakresie obsady urzędów publicznych jest swobodna usuwalność. Jest ona jednak zgodna z zasadą niezależności personalnej w relacjach między władzami tylko wówczas, gdy prawo dokonywania zmian personalnych posiada wyłącznie ta władza (w znaczeniu podmiotowym), do której należy dane stanowisko⁴²⁵. Dopuszczalność udziału innych władz jest zróżnicowana: część orzeczeń wyklucza go całkowicie⁴²⁶, inne aprobują pod warunkiem, że inicjatywa pozostaje w rękach odpowiedniej podmiotowo władzy⁴²⁷,

⁴²⁰ V. *supra*, t. 1, rozdz. I, s. 487.

⁴²¹ V. *supra*, t. 1, rozdz. I, s. 80.

⁴²² Najbardziej znanymi przykładami są tutaj decyzje konwencji federalnej odrzucające wnioski, by Prezydent był odwoływalny przez legislaturę krajową na wniosek większości legislatur stanowych (wniosek J. Dickinsona z 2 czerwca, *Records of the Federal Convention of 1787*, op. cit., t. 1, s. 78, odrzucony stosunkiem głosów 1 (Delaware) do 9) i by „złe zarządzanie” (*maladministration*) stanowiło jedną z przesłanek *impeachmentu* (wniosek G. Masona z 8 września, wycofany pod wpływem krytyki J. Madisona, iż „[s]o vague a term will be equivalent to a tenure during pleasure of the Senate.”, *Records of the Federal Convention of 1787*, op. cit., t. 2, s. 550).

⁴²³ Committee on State Government, *A Model State Constitution*, National Municipal League, New York, NY, 1924, § 48.

⁴²⁴ Ł. Jakubiak, *Instytucja recall w amerykańskim prawodawstwie stanowym*, [w:] *Idee, instytucje i praktyka ustrojowa Stanów Zjednoczonych Ameryki*, P. Laidler, J. Szymanek (red.), Wydawnictwo UJ, Kraków, 2014, s. 77-94.

⁴²⁵ *Buback v. Romney*, 380 Mich. 209, 216, 156 N.W.2d 549, 553 (1968).

⁴²⁶ V. m.in. *Myers v. United States*, 272 U.S. 52 (1926) oraz *Citizens Clean Elections Comm'n v. Myers*, 196 Ariz. 516, 523, 1 P.3d 706, 713 (2000).

⁴²⁷ Tak np. w *Bowsher v. Synar*, 478 U.S. 714, 727-731 (1986), Sąd Najwyższy uznał, iż Kongres zastrzegł sobie zbyt daleko idącą kontrolę nad Komptrolerem Generalnym, gdyż ustawa przewidywała możliwość złożenia go z urzędu w drodze wspólnej rezolucji obu izb, pomimo faktu, że Prezydentowi przysługiwało prawo weta wobec takiej rezolucji. V. też *Barranca v. Prince George's Cty.*, 264 Md. 562, 571, 287 A.2d 286, 291 (1972).

jeszcze inne zaś wymagają tylko, by odpowiednia podmiotowo władza zachowała w całym procesie prawo weta⁴²⁸. Warto zauważyć, iż jakkolwiek różnice między tymi trzema rozwiązaniami mają zasadnicze znaczenie z punktu widzenia zasady autonomii władz⁴²⁹, każde z nich skutecznie zabezpiecza niezależność personalną.

Ten relatywnie prosty model zasady niezależności personalnej ulega jednak istotnemu skomplikowaniu na skutek istnienia w każdym stanie szeregu nadzwyczajnych procedur pozwalających na usunięcie ze stanowiska funkcjonariusza publicznego (również pełniącego funkcję dożywotnio lub kadencyjnie). W pierwszej kolejności należy tutaj wspomnieć oczywiście o procedurze *impeachmentu*. We wszystkich stanach, z wyjątkiem Oregonu⁴³⁰, konstytucje stanowe przewidują, iż gubernator, sędziowie (poza Indianą) i inni urzędnicy cywilni (ale nie członkowie legislatur⁴³¹) tracą stanowisko w wypadku skazania w omawianej procedurze (aczkolwiek szczegółowe przesłanki są zróżnicowane)⁴³². Procedura *impeachmentu* została szerzej omówiona w podrozdziale 1.5 kolejnego rozdziału⁴³³.

W części stanów przepisy konstytucyjne, w pozostałych zaś praktyka ustrojowa, ograniczają jednak stosowanie *impeachmentu* do sędziów i najwyższych rangą urzędników władzy wykonawczej⁴³⁴. Wiele stanów przewiduje więc alternatywne procedury usunięcia niższych urzędników (zwłaszcza osób zajmujących wybieralne stanowiska na szczeblu lokalnym) w wypadku nadużyć, zaniedbywania obowiązków i innych zawinionych nieprawidłowości w pełnieniu urzędu (ang. *malfesance*)⁴³⁵. Najczęściej mają one postać postępowania sądowego

⁴²⁸ V. np. *Marine Forests Soc'y v. California Coastal Com.*, 104 Cal. App. 4th 1232, 128 Cal. Rptr.2d 869, 880-884 (2002), *as modified on denial of reh'g* (Jan. 23, 2003), *rev'd*, 36 Cal. 4th 1, 113 P.3d 1062 (2005).

⁴²⁹ V. *infra*, s. 73 et seq.

⁴³⁰ *The Book of States*, A.S. Wall, H.M. Perkins (ed.), Council of State Governments, Lexington, KY, 2016, tabela 4.8.

⁴³¹ W odniesieniu do reguły, iż członkowie legislatur nie podlegają procedurze *impeachmentu*, wskazuje się zwykle na przypadek federalnego *impeachmentu* senatora Williama Blounta z 1798 r. Senat umorzył sprawę przeciwko niemu z braku jurysdykcji – jak się powszechnie przyjmuje w doktrynie, uznając, iż Senatorowie nie są cywilnymi funkcjonariuszami Stanów Zjednoczonych w rozumieniu przepisów o *impeachmentie*. V. m.in. M.J. Gerhardt, *The Federal Impeachment Process: A Constitutional and Historical Analysis*, University of Chicago Press, Chicago, IL, 2000, s. 48-49; D.P. Currie, *The Constitution in Congress: The Federalist Period, 1789-1801*, University of Chicago Press, Chicago, IL, 1997, s. 275-281; G.H. Haynes, *The Senate of the United States: Its History and Practice*, Russell & Russell, New York, NY, 1960, t. 2, s. 862-865. Ale wbrew temu v. B.F. Melton, Jr., *Let Me Be Blunt: In Blount, the Senate Never Said that Senators Aren't Impeachable*, 33 Quinnipiac L. Rev. 33 (2014).

⁴³² D. Duffy, J. Brierton, G. Coppola, J. Holstead et al., *Constitutional and Statutory Impeachment Provisions in 50 States*, Connecticut Office of Legislative Research, OLR Report 2004-R-0146 (2004).

⁴³³ V. *infra*, rozdz. VI, s. 178 et seq.

⁴³⁴ *Ibidem*, s. 182-183.

⁴³⁵ V. ogólnie *Corpus Juris Secundum*, Thomson West, St. Paul, MN, 2012, t. 67, *Officers and Public Employees*, §§ 232-239. Sądy podkreślają, że kategoria *malfesance* w tym wypadku obejmuje jedynie poważne, zawinione przypadki naruszenia prawa, a nie działania w dobrej wierze, choć z pogranicza legalności, gdyż usunięcie ze stanowiska publicznego jest remedium drastycznym, ingerującym w funkcjonowanie innej władzy lub bezpośrednio w decyzję wyborców. *State v. Morrison*, 302 Kan. 804, 817, 359 P.3d 60, 69 (2015). Tym bardziej nie jest uzasadnioną różnicą zdań między urzędnikiem a gubernatorem. *State ex rel. Beck v. Obbink*, 172 Neb. 242, 109 N.W.2d 288 (1961).

o mieszanym, kryminalno-cywilnym charakterze, inicjowanym przez wielką ławę przysięgłych i prowadzonym przed sądem jurysdykcji ogólnej⁴³⁶, ale spotyka się też przypadki, w których o złożeniu z urzędu decyduje w postępowaniu administracyjnym gubernator⁴³⁷, gubernator na wniosek obu izb legislatury⁴³⁸, gubernator za zgodą senatu⁴³⁹ lub senat na wniosek gubernatora⁴⁴⁰. Znaczącym, ale ograniczonym odstępstwem od zasady niezależności władz jest ustawa Connecticut, w której prawo usuwania szeryfów w wypadku nadużyć finansowych przysługuje samodzielnie legislaturze (bez udziału gubernatora)⁴⁴¹. W niektórych stanach różne procedury istnieją równolegle – np. w Nowym Jorku urzędników stanowych powoływanych przez gubernatora za radą i zgodą Senatu odwołuje Senat na wniosek gubernatora⁴⁴², tych powoływanych samodzielnie przez gubernatora – gubernator w trybie administracyjnym⁴⁴³, urzędników lokalnych zaś – sąd⁴⁴⁴. Jednak tam, gdzie tryb odwoływania ze stanowiska jest określony

⁴³⁶ V. m.in. Ala. Const. of 1901, art. VII, § 175 oraz Ala. Code Ann. §§ 36-11-1 et seq. (West 2016); Ariz. Rev. Stat. Ann. §§ 38-341 et seq. (West 2016); Calif. Gov't Code Ann. §§ 3060 et seq. (West 2016); Idaho Code Ann. §§ 19-4101 et seq. (West 2016); Ind. Code Ann. §§ 5-8-1-21 et seq. (West 2016); Iowa Code Ann. §§ 66.1 et seq. (West 2016); Ky. Const. of 1891, § 227; La. Const. of 1974, art. X, § 25 oraz La. Rev. Stat. § 42:1412 (West 2016); Mo. Stat. Ann. §§ 106.220 et seq. (West 2016); Neb. Rev. Stat. Ann. §§ 23-2001 et seq. (West 2016); Nev. Rev. Stat. Ann. §§ 283.300 et seq. (West 2016); N.M. Stat. Ann. §§ 10-4-1 (West 2016); N.Y. Pub. Off. Law § 36 (West 2016); S.D. Cod. Laws §§ 3-17-6 et seq. (West 2016); Tex. Const. of 1876, art. V, § 24 oraz Tex. Local Gov't Code Ann. §§ 87.011 et seq. (West 2016); Utah Code Ann. §§ 77-6-1 et seq. (West 2016). W Kansas o złożeniu z urzędu sąd decyduje w postępowaniu *quo warranto* (Kan. Stat. Ann. § 60-1205). V. szerzej *Corpus Juris Secundum*, *op. cit.*, t. 67, *Officers and Public Employees*, §§ 304-309.

⁴³⁷ V. np. Ill. Const. of 1970, art. V, § 10 (tylko urzędnicy mianowani przez gubernatora); Md. Const. of 1867, art. II, § 15 (jw.); Neb. Const. of 1875, art. IV, § 10 (jw.); Mich. Const. of 1962, art. V, § 10 oraz Mich. Comp. Laws Ann. §§ 201.5 et seq. (West 2016); N.J. Const. of 1947, art. V, sec. IV, cl. 5 (z zastrzeżeniem kontroli sądowej w trybie bezpośrednim); N.Y. Pub. Off. Law §§ 33, 34 (tylko urzędnicy stanowi samodzielnie powoływani przez gubernatora oraz niektórzy lokalni); S.C. Code Ann. § 1-3-240 (West 2016); S.D. Cod. Laws § 3-17-1 (West 2016). W New Jersey prawo do *judicial review* gwarantuje sama konstytucja. W pozostałych stanach sądy przeważnie uznają, iż uprawnienia gubernatora na podstawie cytowanych przepisów mają charakter wykonawczy i podlegają kontroli sądowej tylko w zakresie faktów jurysdykcyjnych i dochowania norm proceduralnych: *State ex rel. Hardie v. Coleman*, 115 Fla. 119, 155 So. 129 (1934); *People, ex Rel. Johnson, v. Coffey*, 237 Mich. 591, 213 N.W. 460 (1927); *State v. Frazier*, 47 N.D. 314, 182 N.W. 545 (1921); *State ex rel Vogt v. Donahey*, 108 Ohio St. 440, 140 N.E. 609 (1923); *Craig v. Jensen*, 66 S.D. 93, 278 N.W. 545 (1938); *Taylor v. Lee*, 119 Utah 302, 226 P.2d 531 (1951).

⁴³⁸ Del. Const. of 1897, art. III, § 13; S.C. Const. of 1895, art. XV, § 3; N.H. Const. of 1792, § 73. W Delaware i Pd. Karolinie wymagana jest w obu izbach większość $\frac{2}{3}$ głosów, w New Hampshire zaś organem decydującym o złożeniu z urzędu nie jest samodzielnie Gubernator, ale Gubernator w Radzie.

⁴³⁹ Penn. Const. of 1873, art. VI, § 7 oraz 16 Penn. Stat. § 3450 (West 2016). Dla wyrażenia zgody na decyzję gubernatora wymagana jest w Senacie większość $\frac{2}{3}$ głosów.

⁴⁴⁰ Fla. Const. of 1968, art. IV, § 7 oraz Fla. Stat. Ann. §§ 112.40 et seq. (West 2016); N.Y. Pub. Off. Law § 32 (West 2016). Warto zauważyć, iż jeżeli legislatura zdecydowała się powierzyć ostateczną decyzję organowi wykonawczemu lub legislacyjnemu, to niedopuszczalne jest zaangażowanie sądów na wcześniejszym etapie postępowania – np. w celu wyjaśnienia stanu faktycznego lub wątpliwości prawnych – gdyż wyrok sądu nie miałby w takiej sytuacji konstytucyjnie niezbędnego waloru ostateczności. *In re Williams*, 154 Vt. 318, 577 A.2d 686 (1990); *In re Richardson*, 247 N.Y. 401, 160 N.E. 655 (1928).

⁴⁴¹ Conn. Gen'l Stat. Ann. § 6-36 (West 2016).

⁴⁴² N.Y. Pub. Off. Law § 32 (West 2016).

⁴⁴³ N.Y. Pub. Off. Law §§ 33, 34 (West 2016).

⁴⁴⁴ N.Y. Pub. Off. Law § 36 (West 2016).

w konstytucji stanowej, uznaje się co do zasady, iż ma on charakter wyłączny i wyklucza tworzenie alternatywnych procedur ustawowych⁴⁴⁵.

Szczegółne procedury utraty stanowiska przewidują z zasady konstytucje stanowe w wypadku sędziów i legislatorów. Ci pierwsi w 45 stanach mogą zostać złożeni z urzędu decyzją stanowego Sądu Najwyższego w ramach odpowiedzialności dyscyplinarnej, ale cała procedura odbywa się tutaj wewnątrz władzy sądowniczej⁴⁴⁶. Natomiast odstępstwem od zasady niezależności personalnej władz – ale we wszystkich stosujących je stanach *explicite* legitymowanym przez konstytucję stanową – są procedury odwoływania sędziów przez gubernatora na zgodny wniosek (*address*) obu izb legislatury (w 11 stanach⁴⁴⁷) lub przez samą legislaturę w drodze zgodnej rezolucji (w 5 stanach⁴⁴⁸). Zabezpieczeniem przed nadużyciem tych procedur jest jednak obecny w 13 z 16 stosujących je stanów (poza Maine, Massachusetts i New Hampshire) wymóg większości kwalifikowanej ($\frac{2}{3}$, a w Waszyngtonie nawet $\frac{3}{4}$ głosów) oraz – również w 13 (poza Connecticut, Maine i Massachusetts) – konieczność określenia uzasadnionej przyczyny i dania sędziemu możliwości obrony⁴⁴⁹. W praktyce przypadki zastosowania omawianej procedury należą do rzadkości.

W przypadku legislatorów co do zasady wyłączną ścieżką złożenia z urzędu jest procedura ekspulsji (aczkolwiek przepisy przewidujące automatyczną utratę stanowisk po wyroku skazującym skutkują wygaśnięciem mandatu z mocy prawa, z pominięciem omawianego trybu⁴⁵⁰). Konstytucje 45 stanów wprost wymieniają prawo ekspulsji⁴⁵¹, ale – jak zauważył Sąd

⁴⁴⁵ V. np. *State ex rel. Green v. Collison*, 39 Del. 245, 197 A. 836 (1938), *rev'd on other grounds*, 39 Del. 460, 2 A.2d 97, 119 A.L.R. 1422 (1938); *State ex rel. Craven v. Schorr*, 50 Del. 365, 131 A.2d 158 (1957); *Commonwealth ex rel. Attorney Gen. v. Howard*, 297 Ky. 488, 489-490, 180 S.W.2d 415, 416 (1944); *Fitzgerald v. Kuppinger*, 163 Neb. 286, 79 N.W.2d 547 (1956); *State v. Miller*, 57 N.W. 193, 196 (N.D. 1893); *In re Petition to Recall Reese*, 542 Pa. 114, 124, 665 A.2d 1162, 1167 (1995).

⁴⁴⁶ V. szerzej *supra*, t. 1, rozdz. 4, s. 488.

⁴⁴⁷ Arkansas, Connecticut, Maine, Maryland, Massachusetts, Michigan, Missisipi, New Hampshire, Pd. Karolinie, Teksasie i Wisconsin.

⁴⁴⁸ Nowadzie, Nowym Jorku, Ohio, Tennessee i Waszyngtonie.

⁴⁴⁹ V. J.T. Nugent, Note, *Removal of Judges by Legislative Action*, 6 J. Legis. 140 (1979) oraz *supra*, t. 1, rozdz. IV, s. 487-488. O procedurach usuwania sędziów v. też National Center for State Courts, *Removal of Judges* (2014), http://www.judicialselection.com/judicial_selection/methods/_of_judges.cfm?state.

⁴⁵⁰ V. np. *Ruiz v. Regan*, 143 Misc.2d 773, 542 N.Y.S.2d 469 (Sup. Ct. 1989).

⁴⁵¹ Ala. Const. of 1901, art. IV, § 53; Alaska Const. of 1956, art. 2, § 12; Ariz. Const. of 1910, art. IV, § 11; Ark. Const. of 1874, art. 5, § 12; Calif. Const. of 1879, art. 4, § 5 (a); Colo. Const. of 1876, art. V, § 12; Conn. Const. of 1965, art. III, § 13; Del. Const. of 1897, art. II, § 9; Fla. Const. of 1968, art. III, § 4 (d); Ga. Const. of 1982, art. III, sec. IV, cl. 7; Hawaii Const. of 1950, art. III, § 12; Idaho Const. of 1889, art. III, § 11; Ill. Const. of 1970, art. IV, § 6 (d); Ind. Const. of 1851, art. IV, § 14; Iowa Const. of 1857, art. III, § 9; Kan. Const. of 1859, art. II, § 8; Ky. Const. of 1891, § 39; La. Const. of 1974, art. III, § 7 (A); Maine Const. of 1819, art. IV, pt. I, § 4; Md. Const. of 1867, art. III, § 19; Mich. Const. of 1962, art. IV, § 16; Minn. Const. of 1857, art. IV, § 7; Miss. Const. of 1890, art. 4, § 55; Mo. Const. of 1944, art. III, § 18; Mont. Const. of 1972, art. V, § 10 (1); Neb. Const. of 1875, art. III, § 10; Nev. Const. of 1864, art. 4, § 6; N.J. Const. of 1947, art. IV, sec. IV, cl. 3; N.M. Const. of 1910, art. IV, § 11; N.D. Const. of 1889, art. IV, § 12; Ohio Const. of 1851, art. 2, § 6; Okla. Const. of 1907, art. V, § 30; Ore. Const. of 1857, art. IV, § 15; Penn. Const. of 1873, art. II, § 11; R.I. Const. of 1842, art. III, § 7; S.C. Const. of 1895, art. III, § 12; Tenn. Const. of 1870, art. II, § 12; Tex. Const. of 1875, art. III, § 11; Utah Const. of 1895, art. VI, § 10; Vt. Const. of 1793, sub. II,

Najwyższy Massachusetts⁴⁵² – jest ono w anglosaskiej tradycji parlamentarnej traktowane jako inherentne prawo ciała przedstawicielskiego i może być wykonywane również bez wyraźnego upoważnienia konstytucyjnego⁴⁵³. W 44 stanach ekspulsja wymaga większości kwalifikowanej ($\frac{2}{3}$ głosów)⁴⁵⁴. Przesłanką ekspulsji mogą być nie tylko przestępstwa związane z pełnioną funkcją, ale każdy czyn „niekompatybilny z zaufaniem publicznym i obowiązkami członka izby”⁴⁵⁵. W 26 stanach⁴⁵⁶ konstytucje zakazują dwukrotnej ekspulsji za ten sam czyn, w Vermont zaś – w związku z zarzutami znanymi w dniu wyborów⁴⁵⁷. Przepisy te mają zapewnić wyborcom prawo ostatecznej oceny kandydata, zapobiegając nadużyciom (jak oceniali je koloniści amerykańscy) prawa ekspulsji znanym z brytyjskiej praktyki parlamentarnej, na czele z *cause célèbre* Johna Wilkesa⁴⁵⁸. Ekspulsja jest jednak w amerykańskiej praktyce politycznej spotykana bardzo rzadko⁴⁵⁹.

§ 14; Va. Const. of 1970, art. IV, § 7; Wash. Const. of 1889, art. II, § 9; W.Va. Const. of 1872, art. VI, § 25; Wis. Const. of 1848, art. IV, § 8; Wyo. Const. of 1889, art. 3, § 12.

⁴⁵² *Hiss v. Bartlett*, 69 Mass. (3 Gray) 468, 63 Am. Dec. 768, 770 (1855).

⁴⁵³ Spośród 5 stanów niewspominających o ekspulsji w swoich konstytucjach, 3 – Massachusetts, Nowy Jork i Pn. Karolina – odnotowały przypadki jego wykorzystania, v. B. Erickson, *Expulsion of State Legislators* (2008), http://ncsl.typepad.com/the_thicket/files/expulsion_2.DOC oraz North Carolina General Assembly, Research Division, *Disciplinary Actions by the General Assembly Against Members of the House or Senate* (2012), <http://www.ncleg.net/library/Documents/DisciplinaryActionsAgainstMembers.pdf>. Spośród nich jedynie w Nowym Jorku procedura ta ma umocowanie zewnętrzne względem prawa parlamentarnego (N.Y. Legis. Law Ann. § 3 (West 2016)). W Pd. Dakocie nie odnotowano przypadków ekspulsji, ale przewidują ją regulaminy izb (Rule H 6-8 i Rule S 8-8). Jedynie w New Hampshire nie ma żadnych uregulowań ani precedensów dotyczących tej kwestii.

⁴⁵⁴ Wyjątkami są Kansas, Massachusetts, New Hampshire, Nowy Jork, Pn. Karolina i Vermont.

⁴⁵⁵ *In re Chapman*, 166 U.S. 661, 669-670 (1897).

⁴⁵⁶ Alabama, Arkansas, Kolorado, Connecticut, Illinois, Indiana, Iowa, Kentucky, Maine, Maryland, Michigan, Minnesota, Missisipi, Missouri, Nebraska, Nowy Meksyk, Ohio, Oregon, Pensylwania, Rhode Island, Pd. Karolina, Tennessee, Teksas, Waszyngton, Zach. Wirginia, Wisconsin.

⁴⁵⁷ Cf. A.C. Hinds, *Hinds' Precedents of the House of Representatives of the United States*, Government Printing Office, Washington, DC, 1907-1908, §§ 1283-1289.

⁴⁵⁸ V. D. Bowman, J.F. Bowman, *Article I, Section 5: Congress' Power to Expel – An Exercise in Self-Restraint*, 29 Syracuse L. Rev. 1071, 1073-1083 (1978) oraz D.D. Ellis, Jr., *Powell v. McCormack and the Power to Expel: Some Unanswered Questions Regarding the Framers' Intent*, 5 Ga. L. Rev. 203 (1971).

⁴⁵⁹ B. Erickson, *Expulsions of State Legislators are Rare*, The Thicket (April 1, 2013), http://ncsl.typepad.com/the_thicket/2013/04/expulsions-of-state-legislators-are-rare.html, zidentyfikowała zaledwie 19 przypadków w okresie od 1963 r. do 2013 r. W Kongresie od 1789 r. miało miejsce 20 ekspulsji (15 senatorów i 5 reprezentantów). Zdecydowana większość z nich – 17 przypadków – miała miejsce podczas wojny secesyjnej i dotyczyła Konfederatów, którzy nie złożyli mandatów w Kongresie. Z pozostałych trzech przypadków dwa dotyczyły korupcji (kongresman M. Myers w 1980 r. i kongresman J. Traficant w 2002 r.), a jeden zdrady stanu (senator W. Blount w 1797 r.). A.M. Butler, W. Wolff, S.P. Burke, *United States Senate Election, Expulsion, and Censure Cases, 1793-1990*, Government Printing Office, Washington, DC, 1995.

Wszystkie stany ograniczają możliwość pełnienia urzędów publicznych przez osoby skazane za poważne przestępstwa⁴⁶⁰. W części stanów, m.in. Alabamie⁴⁶¹, Arkansas⁴⁶², Kalifornii⁴⁶³, Delaware⁴⁶⁴, Georgii⁴⁶⁵, Illinois⁴⁶⁶, Indianie⁴⁶⁷, Luizjanie⁴⁶⁸, Maryland⁴⁶⁹, Minnesocie⁴⁷⁰, Missouri⁴⁷¹, Montanie⁴⁷², Pn. Dakocie⁴⁷³, New Jersey⁴⁷⁴, Oklahomie⁴⁷⁵, Oregonie⁴⁷⁶, Pensylwanii⁴⁷⁷, Pd. Dakocie⁴⁷⁸, Tennessee⁴⁷⁹, Teksasie⁴⁸⁰, Wirginii⁴⁸¹, Waszyngtonie⁴⁸², Zach. Wirginii⁴⁸³ i Wyoming⁴⁸⁴, skazanie za przestępstwo rangi *felony* stanowiące *malum in se* automatycznie skutkuje opróżnieniem urzędu (w części stanów w momencie uprawomocnienia się wyroku, w innych wraz z orzeczeniem kary w pierwszej instancji, a jeszcze w innych już wraz z ogłoszeniem werdyktu)⁴⁸⁵. W Massachusetts⁴⁸⁶ i Wisconsin⁴⁸⁷ podobny skutek ma orzeczenie kary pozbawienia wolności. W Kolorado⁴⁸⁸, Delaware⁴⁸⁹ i na Florydzie⁴⁹⁰ opróżnienie urzędu

⁴⁶⁰ V. M.C. Love, S.M. Kuzma, *Civil Disabilities of Convicted Felons. A State-by-State Survey*, U.S. Dept. of Justice, Office of Pardon Attorney, Washington, DC, 1996.

⁴⁶¹ Ala. Code Ann. § 36-9-2 (West 2016).

⁴⁶² Ark. Code Ann. § 21-12-302 (West 2016) (przy czym złożenie z urzędu jest częścią wyroku, a nie tylko jego kolateralną konsekwencją). V. też E.C. Wills, *Constitutional Crisis: Can the Governor (or Other State Officeholder) Be Removed from Office in A Court Action After Being Convicted of A Felony?*, 50 (1997).

⁴⁶³ Cal. Gov't Code Ann. § 1770 (h) w związku z § 3000 (West 2016). Przepis ten dotyczy jednak tylko przestępstw związanych z pełnionym urzędem.

⁴⁶⁴ Del. Const. of 1897, art. II, § 21.

⁴⁶⁵ Ga. Code Ann. § 45-5-2 (West 2016).

⁴⁶⁶ 5 Ill. Comp. Stat. Ann. § 280/1 (West 2016).

⁴⁶⁷ Ind. Code Ann. § 5-8-1-38 (West 2016).

⁴⁶⁸ La. Rev. Stat. § 42:1411 (A) (West 2016).

⁴⁶⁹ Md. Const. of 1867, art. XV, § 2.

⁴⁷⁰ Minn. Stat. Ann. § 351.02 (West 2016).

⁴⁷¹ Mo. Stat. Ann. § 561.021 (West 2016).

⁴⁷² Mont. Code Ann. § 2-16-501 (8) (West 2016).

⁴⁷³ N.D. Cent. Code Ann. § 44-10-12 (West 2016) (również tutaj złożenie z urzędu jest częścią wyroku).

⁴⁷⁴ N.J. Stat. Ann. § 2C:51-2 (a) (West 2016).

⁴⁷⁵ 22 Okla. Stat. Ann. § 1192 (West 2016) (również tutaj złożenie z urzędu jest częścią wyroku).

⁴⁷⁶ Ore. Rev. Stat. Ann. § 236.010 (c) (West 2016).

⁴⁷⁷ Penn. Const. of 1873, art. VI, § 7.

⁴⁷⁸ S.D. Cod. Laws Ann. § 3-4-1 (6) (West 2016).

⁴⁷⁹ Tenn. Const. of 1870, art. V, § 5.

⁴⁸⁰ Tex. Local Gov't Code Ann. §§ 21.031 i 87.031 (West 2016).

⁴⁸¹ Va. Code Ann. § 24.2-231 (West 2016).

⁴⁸² Wash. Rev. Code Ann. § 42.12.010 (5) (West 2016).

⁴⁸³ West Va. Code Ann. § 6-6-9 (West 2016).

⁴⁸⁴ Wyo. Stat. Ann. § 6-5-113 (West 2016).

⁴⁸⁵ S.L. Thomas, *What Constitutes Conviction within Statutory or Constitutional Provision Making Conviction of Crime Ground of Disqualification for, Removal from, or Vacancy in, Public Office*, 10 A.L.R. 5th 139 (1993).

⁴⁸⁶ Mass. Gen. Laws Ann. c. 279, § 30 (West 2016).

⁴⁸⁷ Wis. Stat. Ann. § 17.03 (5) (West 2016).

⁴⁸⁸ Conn. Rev. Stat. Ann. § 30-10-105 (West 2016).

⁴⁸⁹ Del. Const. of 1897, art. XV, § 6.

⁴⁹⁰ Fla. Stat. Ann. § 112.52 (West 2016).

następuje dopiero w momencie stwierdzenia faktu skazania przez gubernatora lub odpowiedni organ władz lokalnych.

W przypadku urzędów mających wyłącznie umocowanie ustawowe, a nie konstytucyjne (a właściwie w każdym stanie stanowią one przeważającą większość wszystkich stanowisk) legislatura stanowa dysponuje jeszcze jednym narzędziem potencjalnie zagrażającym niezależności piastujących je: może ich urząd po prostu zlikwidować (lub np. zmienić długość ich kadencji)⁴⁹¹. Najbardziej znanym przypadkiem zastosowania tego instrumentu w celu dokonania zmian o charakterze personalnym była słynna sprawa „nocnych sędziów” z 1801 r. W ostatnich dniach swojej kadencji (i już po przegranych wyborach) zdominowany przez Federalistów 6. Kongres utworzył wówczas kilkanaście nowych stanowisk sędziowskich, które ustępujący prezydent John Adams zdążył jeszcze obsadzić – oczywiście Federalistami. Nowy, republikański Kongres, nie mogąc zgodnie z Konstytucją usunąć sędziów, dokonał tego okrężną drogą – likwidując nowe sądy i przywracając stary ustrój sądownictwa⁴⁹². Oczywiście już wówczas dopuszczalność takiego kroku budziła ostre spory⁴⁹³, ale należy pamiętać, że z punktu widzenia omawianego problemu był to przypadek szczególny. Nieodwoływalność sędziów gwarantowała sama Konstytucja, podczas gdy w przypadku większości stanowisk umocowanych ustawowo wszelkie gwarancje nieusuwalności lub kadencyjności również mają charakter ustawowy. Ponieważ zaś urząd w prawie amerykańskim nie jest prawem nabytym⁴⁹⁴ (inaczej niż w ukształtowanym pod wpływem idei feudalnych *common law*, gdzie urząd był rodzajem własności realnej⁴⁹⁵), nic nie stoi na przeszkodzie, by legislatura takie ustawowe gwarancje jego posiadania mogła znieść⁴⁹⁶.

Wątpliwości budzi jednak sytuacja, w której zniesienie urzędu ma charakter pozorny, gdyż legislatura od razu zastępuje go innym, podobnym czy wręcz identycznym zarówno pod względem funkcjonalnym, jak i strukturalnym. Sugeruje to bowiem, że prawdziwym celem

⁴⁹¹ *Heck v. Hall*, 238 Ala. 274, 190 So. 280 (1939); *Ingard v. Barker*, 27 Idaho 124, 147 P. 293, 295 (1915); *Swanson v. State*, 132 Neb. 82, 271 N.W. 264 (1937). V. ogólnie J.E. Keefe, Jr., *Power to Abolish or Discontinue Office*, 172 A.L.R. 1366 (1948) (2016 Cum. Supp.) oraz B. B., *Power to Abolish or Discontinue Office*, 4 A.L.R. 205 (1919).

⁴⁹² V. szerzej m.in. K. Turner, *The Midnight Judges*, 109 U. Pa. L. Rev. 494 (1961); J. Glickstein, *After Midnight: The Circuit Judges and the Repeal of the Judiciary Act of 1801*, 24 Yale J.L. & Human. 543 (2013).

⁴⁹³ D.P. Currie, *The Constitution in Congress: The Jeffersonians, 1801–1829*, University of Chicago Press, Chicago, IL, 2001, s. 11–22.

⁴⁹⁴ “The view that public office is not property has been generally entertained in this country.” *Taylor and Marshall v. Beckham*, 178 U. S. 548, 576 (1899). V. szerzej W.G. Stoner, *Legislating the Incumbent Out of Office*, 12 Mich. L. Rev. 293 (1914).

⁴⁹⁵ W. Blackstone, *Commentaries on the Laws of England*, op. cit., t. 2, s. *36. Do czasu ustawy 5 & 6 Edw. VI, c. 16, istotna część urzędów stanowiła nawet prawa zbywalne.

⁴⁹⁶ *Commissioners of Sinking Fund v. George*, 104 Ky. 260, 47 S.W. 779 (1898). Ale wbrew temu v. *Blake v. State*, 115 N.H. 431, 343 A.2d 223 (1975) (“[I]f plaintiff relied on the language of the commission of office which provided that he should hold office ‘from and after May 18, 1970, provided you are of good behavior during said term’ he was entitled to protection which that language afforded unclassified public employees so that he could not be discharged without cause and without prior notice and hearing.”).

ustawodawcy nie była zmiana instytucjonalna, ale personalna. Sądy m.in. w Arizonie⁴⁹⁷, Connecticut⁴⁹⁸, Delaware⁴⁹⁹, Massachusetts⁵⁰⁰, New Jersey⁵⁰¹, Pensylwanii⁵⁰², Tennessee⁵⁰³ i Utah⁵⁰⁴ uznały, iż tego typu ustawa będzie sprzeczna z konstytucją stanową. Jednak w orzecznictwie występuje również pogląd przeciwny, zgodnie z którym ustalenie naruszenia konstytucyjnego w takiej sprawie wymagałoby niedopuszczalnego wnikania sądu w motywy powodujące legislaturę przy uchwalaniu danej ustawy⁵⁰⁵.

Orzecznictwo jest też podzielone w ocenie ustaw skracających kadencje organu kadencyjnego⁵⁰⁶. Sąd Najwyższy Maryland uznał taką ustawę za niekonstytucyjną, zauważając, że służyła ona wyłącznie wymianie składu Komisji ds. Przedsiębiorstw Użyteczności Publicznej i była powodowana negatywną opinią legislatury o planowanej podwyżce taryf za energię⁵⁰⁷. Przypadki skrócenia kadencji dopuściły natomiast sądy w Delaware⁵⁰⁸, Michigan⁵⁰⁹ i Rhode Island⁵¹⁰, przy czym z opinii w tych sprawach nie wynika, czy również w nich istniała motywacja polityczna (czy tylko sądy nie próbowały jej ustalić).

Sąd Najwyższy USA w *United States v. Lovett*⁵¹¹ uznał natomiast za niekonstytucyjną ustawę apropriacyjną wymagającą zwolnienia kilku wskazanych imiennie pracowników administracji federalnej. Oparł jednak swoją decyzję (inaczej niż orzekający w tej sprawie w pierwszej instancji Sąd ds. Roszczeń⁵¹²) nie na zasadzie wzajemnej niezależności władz, ale na konstytucyjnym zakazie stosowania ustaw proskrypcyjnych⁵¹³. Podobny przypadek wystąpił w Missouri w sprawie *State ex rel. Tolerton v. Gordon*, gdzie legislatura uzależniła dostępność apropriacji dla Departamentu Łowiectwa od rezygnacji imiennie wskazanego członka zarządzającej nim komisji. Stanowy Sąd Najwyższy uznał to za niekonstytucyjną próbę ustawowego odwołania urzędnika należącego do władzy wykonawczej⁵¹⁴.

⁴⁹⁷ *Ahearn v. Bailey*, 104 Ariz. 250, 254-256, 451 P.2d 30, 34-36 (1969).

⁴⁹⁸ *State ex rel. Birdsey v. Baldwin*, 45 Conn. 134, 143-144 (1877).

⁴⁹⁹ *State ex rel. Craven v. Schorr*, 50 Del. 365, 370-371, 131 A.2d 158, 161 (1957).

⁵⁰⁰ *Williams v. City of New Bedford*, 303 Mass. 213, 215-216, 21 N.E.2d 265, 266 (1939).

⁵⁰¹ *State v. Inhabitants of the City of Trenton*, 50 N.J.L. 338, 343, 14 A. 578, 581 (Sup. Ct. 1888).

⁵⁰² *Commonwealth ex rel. Kelley v. Clark*, 327 Pa. 181, 186-189, 193 A. 634, 636-638 (1937).

⁵⁰³ *State ex rel. v. Link*, 172 Tenn. 258, 111 S.W.2d 1024, 1025 (1938).

⁵⁰⁴ *State ex rel. Hammond v. Maxfield*, 103 Utah 1, 132 P.2d 660, 663 (1942).

⁵⁰⁵ V. np. *Gentry v. Harrison*, 194 Ark. 916, 110 S.W.2d 497, 500 (1937).

⁵⁰⁶ *Corpus Juris Secundum*, op. cit., t. 67, *Officers and Public Employees*, § 150.

⁵⁰⁷ *Schisler v. State*, 394 Md. 519, 907 A.2d 175 (2006). V. też m.in. *Commonwealth Att'y Gen'l v. Howard*, 297 Ky. 488, 180 S.W.2d 415 (Ky. Ct. App. 1944).

⁵⁰⁸ *New Castle County Council v. State*, 698 A.2d 401 (1996), *aff'd*, 692 A.2d 414 (1997), *opinion issued*, 688 A.2d 888 (1996).

⁵⁰⁹ *Attorney General ex rel. Rich v. Jochim*, 23 L.R.A. 699 (Mich. 1894).

⁵¹⁰ *Gorham v. Robinson*, 57 R.I. 1, 186 Atl. 832, 842 (1936).

⁵¹¹ *United States v. Lovett*, 328 U.S. 303 (1946) („*Lovett II*”).

⁵¹² *Lovett v. United States*, 66 F.Supp. 142, 104 Ct.Cl. 557 (1945).

⁵¹³ *Lovett II*, *supra*, 328 U.S. 315-316.

⁵¹⁴ *State ex rel. Tolerton v. Gordon*, 236 Mo. 142, 139 S.W. 403 (1911).

Sądy nie kwestionują natomiast reguły, zgodnie z którą utrata urzędu następuje automatycznie na skutek utraty kwalifikacji niezbędnych dla jego zajmowania. A zatem pozbawienie prokuratora dystryktowego prawa praktykowania przed sądami danego stanu nie jest ingerencją w niezależność egzekutywy⁵¹⁵, podobnie jak ustawowe wprowadzenie (z odpowiednim *vacatio legis*) wymogu ukończenia przez członków lokalnych władz szkolnych odpowiednich szkoleń i uzyskania potwierdzających to certyfikatów⁵¹⁶.

Odrębnym aspektem zasady niezależności personalnej władz jest immunitet formalny. Jego zakres jest jednak w amerykańskiej tradycji konstytucyjnej bardzo ograniczony, gdyż szeroki immunitet formalny Korony w *common law* został po ogłoszeniu niepodległości przeniesiony na stan jako na osobę prawną, a nie żadną z trzech władz indywidualnie⁵¹⁷. Osobom zajmującym stanowiska publiczne nie przysługuje immunitet formalny w sprawach cywilnych⁵¹⁸ (właściwie jedynym istotnym precedensem w tej kwestii jest decyzja Sądu Najwyższego USA w sprawie *Clinton v. Jones* z 1997 r., odrzucająca tezę, iż immunitet taki chroni Prezydenta również w sprawach niezwiązanych z pełnionym przez niego urzędem⁵¹⁹). Kontrowersje dotyczą natomiast kwestii immunitetu formalnego w sprawach kryminalnych. Wskazuje się czasem na wyłączność procedury *impeachmentu* w egzekwowaniu odpowiedzialności karnej osób zajmujących naczelne stanowiska publiczne⁵²⁰. Jednak praktyka ustrojowa jednoznacznie przeczy tezie, iż każdy urzędnik, który może zostać usunięty ze stanowiska w drodze *impeachmentu*, cieszy się immunitetem formalnym⁵²¹. Oparcie w precedensach mają też postępowania karne

⁵¹⁵ *Commonwealth v. Stump*, 247 Ky. 589, 57 S.W.2d 524 (1933); *In re Mattera*, 168 A.2d 38, 42 (N.J. 1961).

⁵¹⁶ *DeKalb Cty. Sch. Dist. v. Georgia State Bd. of Educ.*, 294 Ga. 349, 751 S.E.2d 827 (2013). Ale zmiana granic okręgów sądowych – skutkująca utratą rezydencji przez prokuratora dystryktowego i mająca na celu usunięcie go z urzędu – naruszała zasadę podziału władz. *Adams v. Roberts*, 119 Ky. 364, 83 S.W. 1035 (1904).

⁵¹⁷ *V. infra*, rozdz. VI, s. 188.

⁵¹⁸ W przypadku gubernatora wyjątkiem są sprawy, w których roszczenie jest faktycznie skierowane przeciwko stanowi – powód żąda nie osobistego aktu gubernatora, ale urzędowego aktu w imieniu stanu (np. płatności ze skarbu stanowego). Są one wówczas uznawane za sprawy w istocie przeciwko stanowi i natrafiają na barierę immunitetu suwerennego. *V. np. Ex parte Madrazzo*, 32 U.S. (7 Pet.) 627 (1833).

⁵¹⁹ *Clinton v. Jones*, 520 U.S. 681 (1997).

⁵²⁰ *V. np. K. King, Indicting the President: Can A Sitting President Be Criminally Indicted?*, 30 Sw. U. L. Rev. 417, 429-430 (2001).

⁵²¹ E.M. Freedman, *The Law as King and the King as Law: Is a President Immune from Criminal Prosecution before Impeachment?*, 20 Hastings Const. L.Q. 7, 37-39 (1992). *V. też Weems v. Anderson*, 257 Ark. 376, 380, 516 S.W.2d 895, 898 (1974); *Rudd v. State ex rel. Christian*, 310 So.2d 295 (Fla. 1975); *Cargile v. State*, 20 S.E.2d 416, 420 (Ga. 1942); *Commonwealth v. Rowe*, 66 S.W. 29, 29-30 (Ky. 1902); *State v. Hastings*, 55 N.W. 774, 784-85 (Neb. 1893).

przeciwko urzędującym legislatorom⁵²², sędziom⁵²³, prokuratorom generalnym⁵²⁴, a nawet (i to przed sądem stanowym) Wiceprezydentowi Stanów Zjednoczonych⁵²⁵.

Bardziej złożony jest problem immunitetu formalnego prezydenta lub gubernatora⁵²⁶, gdyż jego pozycja ustrojowa jest pod wieloma względami unikalna⁵²⁷: jest organem jednoosobowym i funkcjonuje w trybie ciągłym⁵²⁸. W związku z tym jego udział w charakterze oskarżonego w postępowaniu karnym wiąże się z istotnie większym zakłóceniem funkcjonowania jednej z władz niż taki sam udział indywidualnego legislatora lub sędziego⁵²⁹. Ponadto istnieją poważne wątpliwości co do możliwości zastosowania przeciwko niemu środka zapobiegawczego lub karnego wiążącego się z pozbawieniem lub ograniczeniem wolności⁵³⁰. Te argumenty funkcjonalne przekonały sąd dystryktowy w Kentucky do konkluzji, że postępowanie kryminalne przeciwko urzędującemu gubernatorowi powinno zostać wstrzymane na czas jego kadencji⁵³¹. Decyzja ta jest zgodna z konkluzjami federalnego OLC⁵³² (ale też prowadzącego sprawę niezależnego prokuratora⁵³³) dotyczącymi możliwości oskarżenia prezydenta Nixona w związku ze sprawą Watergate, ale stoi w sprzeczności z przynajmniej kilkoma precedensami (*de facto*) ze stanowej praktyki ustrojowej⁵³⁴. Oczywiście nawet jeżeli gubernatorowi

⁵²² *Burton v. United States*, 202 U.S. 344 (1906); *Williamson v. United States*, 207 U.S. 425, 446 (1908); *United States v. Helstoski*, 442 U.S. 477 (1979); E.M. Freedman, *The Law as King and the King as Law*, s. 38 n. 90 (przykłady stanowe).

⁵²³ *United States v. Isaacs*, 493 F.2d 1124 (7th Cir.); *United States v. Hastings*, 681 F.2d 706 (11th Cir. 1982); *United States v. Claiborne*, 727 F.2d 842 (9th Cir.).

⁵²⁴ *State v. Hastings*, 55 N.W. 774, 784-785 (Neb. 1893).

⁵²⁵ Wielkie ławy przysięgłych w Nowym Jorku i New Jersey w 1804 r. wniosły akty oskarżenia przeciwko wiceprezydentowi Aaronowi Burrowi w związku z zabójstwem w pojedynku Alexandra Hamiltona. Burr jednak nie stanął przed sądem w żadnym z tych stanów, gdyż od razu opuścił ich terytorium i udał się do Waszyngtonu. E.M. Freedman, *The Law as King and the King as Law*, s. 22-24. V. też Memorandum for the United States Concerning the Vice President's Claim of Constitutional Immunity, *In re Proceedings of the Grand Jury Impaneled December 5, 1972: Application of Spiro T. Agnew, Vice President of the United States*, No. 73-965 (D. Md. 1973) (filed Oct. 5, 1973).

⁵²⁶ Kwestię immunitetu materialnego prezydenta rozstrzygnął częściowo Sąd Najwyższy w sprawie *Trump v. United States*, 603 U.S. ___, 144 S. Ct. 2312 (2024), uznając, że prezydentowi przysługuje immunitet w zakresie funkcji urzędowych.

⁵²⁷ K. King, *Indicting the President*, s. 427.

⁵²⁸ *Ibidem*, s. 427-428.

⁵²⁹ A.R. Amar, N.K. Katyal, *Executive Privileges and Immunities: The Nixon and Clinton Cases*, 108 Harv. L. Rev. 701, 713-714 (1995).

⁵³⁰ *V. infra*, s. 67 et seq.

⁵³¹ *Commonwealth v. Fletcher*, No. 06-M-00812 (Franklin Dist. Ct. Aug. 22, 2006) (niepublikowana opinia). V. szerzej N. Jones, *Mansion or Fortress? The Legal Merits of Temporary Immunity from Criminal Prosecution for Kentucky's Chief Executive*, 96 Ky. L.J. 669, 678-680 (2008).

⁵³² R.G. Dixon, *Amenability of the President, Vice President and other Civil Officers to Federal Criminal Prosecution while in Office* (O.L.C. Sept. 24, 1973) (unpublished memorandum), cyt. za R.D. Moss, *A Sitting President's Amenability to Indictment and Criminal Prosecution*, 24 Op. O.L.C. 222 (Oct. 16, 2000).

⁵³³ E.M. Freedman, *The Law as King and the King as Law*, s. 10.

⁵³⁴ Gubernator Arizony E. Mechem został w 1988 r. oskarżony o krzywoprzysięstwo i ukrywanie wpłat na kampanię wyborczą. *Mechem v. Gordon*, 751 P.2d 957, 959 (Ariz. 1988). Przed zakończeniem postępowania został usunięty w procedurze *impeachmentu*. W grudniu 1992 r. gubernator Alabamy H. Guy Hunt został

przysługuje immunitet z punktu widzenia prawa stanowego, nie chroni go on przed oskarżeniem o przestępstwo federalne⁵³⁵.

Szerszy konsens panuje w kwestii przywileju nietykalności osobistej. Konstytucje 45 stanów gwarantują go legislatorom, ale wyłącznie podczas sesji i podróży z lub na sesję (czasami ograniczonej czasowo)⁵³⁶. Zakres tego przywileju jest jednak w wielu wypadkach niejasny: typowe sformułowanie, znane z Konstytucji federalnej, wyłącza przypadki „zdrady, felonii i naruszenia pokoju publicznego” (*treason, felony or breach of the peace*), a więc wszelkie zarzuty kryminalne⁵³⁷. Przywilej dotyczyłby więc jedynie aresztu w sprawach cywilnych (*capias*), który w XVIII w. w wielu stanach był jedną z form rozpoczęcia procesu cywilnego w *common law*, ale obecnie wyszedł z użycia⁵³⁸. Część konstytucji stanowych formułuje jednak omawiany przywilej w sposób szerszy, obejmujący również sprawy kryminalne, które nie stanowią faktycznego (a nie tylko prawnego) naruszenia pokoju publicznego (a w innych takie rozszerzenie dokonało się w drodze interpretacji)⁵³⁹. Z kolei w 11 stanach przywilej rozszerzony jest na wszystkie

---

oskarżony o wykorzystywanie urzędu dla korzyści osobistej. Po wydaniu werdyktu o winie Hunt ustąpił z urzędu. *Hunt v. Alabama*, 642 So.2d 999, 1002-1003 (Ala. Crim. App. 1993). W 1922 r. gubernator Illinois Lennington Small został oskarżony o defraudację. Note, *Immunity of State Executive from Arrest*, 35 Harv. L. Rev. 185 (1921). Proces zakończył się werdyktem niewinniającym. W 1993 r. gubernator Oklahomy David Walters, a w 2005 r. gubernator Ohio Robert Taft zostali oskarżeni o wykroczenia przeciwko przepisom dotyczącym konfliktów interesów. Obydwaj przyznali się do winy. M. Jones, *Mansion or Fortress?*, s. 705. Wreszcie Sąd Najwyższy Pensylwanii w *In re Investigation by Dauphin County Grand Jury*, 2 A.2d 783 (Pa. 1938) wprost uznał, iż gubernatorowi nie przysługuje immunitet. *Ibidem*, s. 787.

⁵³⁵ W. Booth, *Arizona Governor Convicted; Will Quit Friday*, „Chicago Sun-Times” Sept. 4, 1997, s. 21 podaje przykłady federalnych zarzutów kryminalnych przeciw gubernatorom stanowym z XX w.

⁵³⁶ Ala. Const. of 1901, art. IV, § 56; Alaska Const. of 1956, art. 2, § 6; Ariz. Const. of 1910, art. IV, § 6; Ark. Const. of 1874, art. 5, § 15; Calif. Const. of 1879, art. 4, § 14; Colo. Const. of 1876, art. V, § 16; Conn. Const. of 1965, art. III, § 15; Del. Const. of 1897, art. II, § 13; Ga. Const. of 1982, art. III, sec. IV, cl. 9; Hawaii Const. of 1950, art. III, § 7; Idaho Const. of 1889, art. III, § 7; Ill. Const. of 1970, art. IV, § 12; Ind. Const. of 1851, art. IV, § 8; Iowa Const. of 1857, art. III, § 11; Kan. Const. of 1859, art. II, § 22; Ky. Const. of 1891, § 43; La. Const. of 1974, art. III, § 8; Maine Const. of 1819, art. IV, pt. I, § 8; Mass. Const. of 1780, pt. II, ch. I, sec. III, art. X; Mich. Const. of 1962, art. IV, § 11; Minn. Const. of 1857, art. IV, § 10; Miss. Const. of 1890, art. 4, § 48; Mo. Const. of 1944, art. III, § 19; Mont. Const. of 1972, art. V, § 8; Neb. Const. of 1875, art. III, § 15; Nev. Const. of 1864, art. 4, § 11; N.H. Const. of 1792, § 21; N.J. Const. of 1947, art. IV, sec. IV, cl. 9; N.M. Const. of 1910, art. IV, §13; N.D. Const. of 1889, art. IV, § 15; Ohio Const. of 1851, art. 2, § 12; Okla. Const. of 1907, art. V, § 22; Ore. Const. of 1857, art. IV, § 9; Penn. Const. of 1873, art. II, § 15; R.I. Const. of 1842, art. III, § 5; S.C. Const. of 1895, art. III, § 14; S.D. Const. of 1889, art. III, § 11; Tenn. Const. of 1870, art. II, § 13; Tex. Const. of 1875, art. III, § 14; Utah Const. of 1895, art. VI, § 8; Va. Const. of 1970, art. IV, § 9; Wash. Const. of 1889, art. II, § 16; W.Va. Const. of 1872, art. VI, § 17; Wis. Const. of 1848, art. IV, § 15; Wyo. Const. of 1889, art. 3, § 16.

⁵³⁷ Każde przestępstwo lub wykroczenie jest z definicji czynem zabronionym przeciwko pokojowi i godności stanu. *Williamson v. United States*, 207 U.S. 425, 446 (1908); *Long v. Ansell*, 293 U.S. 76 (1934). V. też J. Story, *Commentaries on the Constitution of the United States*, op. cit., § 862.

⁵³⁸ R.W. Millar, *Civil Procedure of the Trial Court in Historical Perspective*, Lawbook Exchange, Clark, NJ, 2004 (wyd. I 1952), s. 74-81. W słuszności odpowiednikiem *capias* był writ *attachment ad respondendum*. J. Harrison, J.G. Williams, *The Practice of the Court of Chancery*, William P. Farrand, Philadelphia, PA, 1807, s. 177-183.

⁵³⁹ Wirginia i Alaska *explicite* przewidują zastosowanie przywilejów nietykalności w sprawach karnych. New Jersey, Luizjana i Pn. Dakota pomijają wśród wyjątków sformułowanie o naruszeniu pokoju publicznego. Wreszcie Montana przewiduje wyjątek od nietykalności jedynie w wypadku ujęcia *in flagrante delicto*.

formy przymusu sądowego w sprawach cywilnych (a więc np. również zajęcie majątku w celu zabezpieczenia go na czas procesu)⁵⁴⁰.

Szereg komentatorów, poczynając od sędziego Story'ego, postuluje przyznanie całkowitego przywileju nietykalności szefowi egzekutywy⁵⁴¹. Pogląd o takiej nietykalności gubernatora rzeczywiście dominuje w orzecznictwie stanowym (głównie w *dicta*)⁵⁴², ale np. w Illinois miał miejsce przypadek aresztowania i przymusowego doprowadzenia gubernatora na proces kryminalny, w którym był on oskarżonym⁵⁴³. Najczęściej przywoływanym argumentem za nietykalnością osobistą Prezydenta i gubernatora jest fakt, iż będąc aresztowanym, nie może on wykonywać swoich obowiązków (które przechodzą odpowiednio na Wiceprezydenta lub wicegubernatora), a więc areszt jest równoznaczny z (przynajmniej tymczasowym) złożeniem z urzędu, co stanowi ingerencję w wyłączne kompetencje legislatury w zakresie *impeachmentu*⁵⁴⁴.

3.3. Niezależność finansowa

Ostatnim z podstawowych aspektów niezależności władz, współcześnie może mniej widocznym, ale dla twórców Konstytucji USA pierwszoplanowym, jest niezależność finansowa⁵⁴⁵. W Konstytucji Stanów Zjednoczonych znajduje ona odzwierciedlenie w dwóch podstawowych zasadach: wynagrodzenie prezydenta nie może w ogóle ulec zmianie w trakcie kadencji (nie może on również otrzymywać żadnego dodatkowego uposażenia od Stanów Zjednoczonych ani poszczególnych stanów)⁵⁴⁶, wynagrodzenie sędziowskie zaś nie może zostać obniżone w trakcie pełnienia urzędu⁵⁴⁷. Zapobiega to manipulowaniu wynagrodzeniami przez legislaturę

⁵⁴⁰ Są to: Arizona, Kalifornia, Connecticut, Idaho, Indiana, Kansas, Michigan, Oregon, Rhode Island, Pd. Karolina i Wisconsin.

⁵⁴¹ J. Story, *Commentaries on the Constitution of the United States*, op. cit., § 1563 ("The president cannot, therefore, be liable to arrest, imprisonment, or detention, while he is in the discharge of the duties of his office; and for this purpose his person must be deemed, in civil cases at least, to possess an official inviolability.").

⁵⁴² V. szerzej *Immunity of State Executive from Arrest*, op. cit.

⁵⁴³ Sprawa gubernatora L. Smalla, v. *supra*, przypis 534.

⁵⁴⁴ *Mississippi v. Johnson*, 71 U.S. (4 Wall.) 475, 487 (1866) (argument prokuratora generalnego H. Stanbery'ego) ("Certainly a jail, or a dungeon it may be, is not a fit place to perform the duties and functions of President. You have made the President incapable of performing his duties. What is the effect of that? You have removed the President, for that is one of the conditions in which the President's office becomes vacant, that he is incapable of performing his duties."); A. Bickel, *The Constitutional Tangle*, "New Republic" Oct. 6, 1973, s. 15. Wbrew temu v. E.M. Freedman, *The Law as King and the King as Law*, op. cit., s. 51-59 i T. Yetter, *Governing the Governor: How the States Should Indict a Sitting State Executive*, 85 Miss. L.J. *Supra* ___, s. 33 (2015), https://papers.ssrn.com/sol3/cfm?_id=2559983.

⁵⁴⁵ J. Madison, *The Federalist No. 51*, [w:] *The Federalist Papers*, op. cit., s. 268. V. też A. Vermeule, *The Constitutional Law of Official Compensation*, 102 Colum. L. Rev. 501 (2002).

⁵⁴⁶ U.S. Const., art. II, § 1, cl. 7 ("The President shall, at stated times, receive for his services, a compensation, which shall neither be increased nor diminished during the period for which he shall have been elected, and he shall not receive within that period any other emolument from the United States, or any of them.").

⁵⁴⁷ U.S. Const., art. III, § 1 ("The judges, both of the supreme and inferior courts, [...] shall, at stated times, receive for their services, a compensation, which shall not be diminished during their continuance in office.").

w celu wywarcia wpływu na decyzje innych władz (lub po prostu wyrażenia dezaprobaty dla ich polityki), co było częstą praktyką w czasach kolonialnych⁵⁴⁸.

Analogiczne przepisy występują w 33 konstytucjach stanowych⁵⁴⁹: w Alabamie⁵⁵⁰, Arizonie⁵⁵¹, Arkansas⁵⁵², Kalifornii⁵⁵³, Kolorado⁵⁵⁴, Connecticut⁵⁵⁵, Delaware⁵⁵⁶, Idaho⁵⁵⁷, Illinois⁵⁵⁸, Indianie⁵⁵⁹, Kansas⁵⁶⁰, Maine⁵⁶¹, Massachusetts⁵⁶², Missisipi⁵⁶³, Missouri⁵⁶⁴, Nebrasce⁵⁶⁵, Newadzie⁵⁶⁶, New Jersey⁵⁶⁷, Nowym Meksyku⁵⁶⁸, Pn. Karolinie⁵⁶⁹, Ohio⁵⁷⁰, Oklahomie⁵⁷¹, Pensylwanii⁵⁷², Rhode Island⁵⁷³, Pd. Dakocie⁵⁷⁴, Pd. Karolinie⁵⁷⁵, Tennessee⁵⁷⁶, Wirginii⁵⁷⁷, Zach. Wirginii⁵⁷⁸,

⁵⁴⁸ V. *supra*, t. 1, rozdz. I, s. 87-88.

⁵⁴⁹ W większości z nich dotyczą one nie tylko gubernatora i sędziów, ale wszystkich wybieralnych urzędników egzekutywy – albo nawet wszystkich urzędników o określonej kadencji. V. np. *State ex rel. Glander v. Ferguson*, 76 N.E.2d 373 (Ohio 1947); *Ballangee v. Board of County Commissioners, Fremont Co.*, 66 Wyö. 390, 212 P.2d 71 (Wyö. 1949).

⁵⁵⁰ Ala. Const. of 1901, art. V, § 118, art. VI, § 150 oraz art. XVII, § 281.

⁵⁵¹ Ariz. Const. of 1910, art. IV, § 17.

⁵⁵² Ark. Const. of 1874, art. 19, § 11.

⁵⁵³ Calif. Const. of 1879, art. 3, § 4 (a).

⁵⁵⁴ Colo. Const. of 1876, art. IV, § 19 oraz art. VI, § 18.

⁵⁵⁵ Conn. Const. of 1965, art. IV, § 7 oraz Amend. XIX (1982).

⁵⁵⁶ Del. Const. of 1897, art. III, § 7 oraz art. IV, § 4.

⁵⁵⁷ Idaho Const. of 1889, art. V, § 27.

⁵⁵⁸ Ill. Const. of 1970, art. V, § 21 oraz art. VI, § 14.

⁵⁵⁹ Ind. Const. of 1851, art. V, § 22 oraz art. VII, § 19.

⁵⁶⁰ Kansas Const. of 1859, art. I, § 13 oraz art. III, § 13. Kansas dopuszcza obniżenie wynagrodzeń sędziów i wybieralnych urzędników egzekutywy, jeżeli dokonuje się to w drodze ustawy ogólnej mającej zastosowanie do wszystkich pracowników opłacanych z budżetu stanowego.

⁵⁶¹ Maine Const. of 1820, art. V, pt. 1, § 6 oraz art. VI, § 2.

⁵⁶² Mass. Const. of 1780, pt. II, ch. II, sec. I, art. XIII.

⁵⁶³ Miss. Const. of 1890, art. 5, § 118 oraz art. 6, § 166.

⁵⁶⁴ Mo. Const. of 1944, art. IV, § 21 oraz art. V, § 20.

⁵⁶⁵ Neb. Const. of 1875, art. III, § 19.

⁵⁶⁶ Nev. Const. of 1864, art. 15, § 9.

⁵⁶⁷ N.J. Const. of 1947, art. V, sec. I, cl. 10 oraz art. VI, sec. VI, cl. 6.

⁵⁶⁸ N.M. Const. of 1910, art. IV, § 27.

⁵⁶⁹ N.C. Const. of 1969, art. III, § 9 oraz art. IV, § 21.

⁵⁷⁰ Ohio Const. of 1851, art. 3, § 19 oraz art. 4, § 12 (B).

⁵⁷¹ Okla. Const. of 1907, art. VI, § 34 oraz art. VII, § 11 (a).

⁵⁷² Penn. Const. of 1873, art. II, § 27.

⁵⁷³ R.I. Const. of 1842, art. IX, § 11 oraz art. X, § 6. Konstytucja Rhode Island chroni tylko wynagrodzenia sędziów sądów konstytucyjnych – uposażenia sędziów sądów ustanowionych ustawą mogą być dowolnie zmieniane. *Gorham v. Robinson*, 186 Atl. 832, 844 (R.I. 1936).

⁵⁷⁴ S.D. Const. of 1889, art. XII, § 3.

⁵⁷⁵ S.C. Const. of 1895, art. IV, § 16 oraz art. V, § 16.

⁵⁷⁶ Tenn. Const. of 1870, art. II, § 7 oraz art. VI, § 7. W Tennessee wynagrodzenie sędziego nie może być ani obniżone, ani zwiększone w trakcie kadencji. Tenn. Att. Gen. Op. 87–171 (Nov. 5, 1987).

⁵⁷⁷ Va. Const. of 1970, art. V, § 4 oraz art. VI, § 9.

⁵⁷⁸ W.Va. Const. of 1872, art. VI, §§ 37, 38.

Wisconsin⁵⁷⁹ i Wyoming⁵⁸⁰ oraz na Alasce⁵⁸¹ i na Hawajach⁵⁸². Arizona i Wisconsin dodatkowo wymagają, by podwyżki wynagrodzeń były równe dla wszystkich sędziów tego samego sądu. Georgia⁵⁸³, Kentucky⁵⁸⁴, Luizjana⁵⁸⁵, Maryland⁵⁸⁶, Michigan⁵⁸⁷, Minnesota⁵⁸⁸, Montana⁵⁸⁹, New Hampshire⁵⁹⁰, Nowy Jork⁵⁹¹, Pn. Dakota⁵⁹², Oregon⁵⁹³, Utah⁵⁹⁴ i Waszyngton⁵⁹⁵ chronią przed zmianą wyłącznie wynagrodzenia sędziów. W Teksasie konstytucja stanowa określa minimalne wynagrodzenie sędziów i wybieralnych urzędników stanowych, ale jeżeli legislatura zdecyduje się przyznać większe, to może je następnie zredukować⁵⁹⁶. W Kalifornii, Maryland i Michigan wynagrodzenia osób pełniących naczelne urzędy stanowe (w tym gubernatora i sędziów Sądu Najwyższego) ustalają niezależne od trzech władz komisje⁵⁹⁷. Żaden stan nie stosuje już obecnie powszechnej w XIX w. praktyki określania wynagrodzeń naczelnich organów trzech władz bezpośrednio w ustawie zasadniczej⁵⁹⁸. Jedynie Floryda, Iowa i Vermont nie realizują na poziomie konstytucyjnym zasady niezależności finansowej władz. Sądy nie są skłonne wywodzić omawianej reguły z zasady podziału władz bez upoważnienia konstytucyjnego⁵⁹⁹.

Federalny Sąd Najwyższy w 1920 r. orzekł, iż obciążenie wynagrodzeń sędziowskich podatkiem dochodowym naruszałoby ich konstytucyjną ochronę⁶⁰⁰. Potwierdził tym samym

⁵⁷⁹ Wis. Const. of 1848, art. IV, § 26.

⁵⁸⁰ Wyo. Const. of 1889, art. 3, § 32.

⁵⁸¹ Ala. Const. of 1901, art. V, § 118 oraz art. 4, § 13. Alaska dopuszcza obniżenie wynagrodzeń sędziowskich, jeżeli dokonuje się to w drodze ustawy ogólnej mającej zastosowanie do wszystkich pracowników opłacanych z budżetu stanowego.

⁵⁸² Hawaii Const. of 1950, art. V, § 3 oraz art. VI, § 3.

⁵⁸³ Ga. Const. of 1982, art. VI, sec. VII, cl. 5.

⁵⁸⁴ Ky. Const. of 1891, § 120.

⁵⁸⁵ La. Const. of 1974, art. V, § 21.

⁵⁸⁶ Md. Const. of 1867, art. IV, §§ 14, 24.

⁵⁸⁷ Mich. Const. of 1962, art. VI, § 18.

⁵⁸⁸ Minn. Const. of 1857, art. VI, § 5.

⁵⁸⁹ Mont. Const. of 1972, art. VII, § 7 (1).

⁵⁹⁰ N.H. Const. of 1792, §§ 35, 59.

⁵⁹¹ N.Y. Const. of 1894, art. VI, § 25 (a).

⁵⁹² N.D. Const. of 1889, art. VI, §§ 7, 9.

⁵⁹³ Ore. Const. of 1857, art. VII, § 1.

⁵⁹⁴ Utah Const. of 1895, art. VIII, § 14.

⁵⁹⁵ Wash. Const. of 1889, art. IV, §§ 13, 14.

⁵⁹⁶ Tex. Const. of 1875, art. III, § 61-a. Minimalne wynagrodzenia odpowiadają tym na dzień 1 I 1953 r., ale z racji braku waloryzacji są one współcześnie znikome, przez co wartość gwarancji konstytucyjnej jest niewielka.

⁵⁹⁷ V. Calif. Const. of 1879, art. 3, § 8; Md. Const. of 1867, art. II, § 21A; Mich. Const. of 1962, art. IV, § 12.

⁵⁹⁸ G. Braden, D. Anderson, R. Bickerstaff, D. Blakeway et al., *The Constitution of the State of Texas: An Annotated and Comparative Analysis*, Texas Advisory Comm'n on Intergov. Relations, Austin, TX, 1977, s. 311.

⁵⁹⁹ *Graham v. Bd. of Pub. Instruction of Dade Cty.*, 76 So.2d 874 (Fla. 1955). V. też *State ex rel. Albritton v. Lee*, 134 Fla. 59, 70, 183 So. 782, 786 (1938) (głosy sędziów równo podzielone w kwestii tego, czy zasada nieredukowalności wynagrodzeń sędziowskich wpływa z istoty niezależności sądownictwa i obowiązuje niezależnie od braku konkretnej regulacji konstytucyjnej w tej kwestii).

⁶⁰⁰ *Evans v. Gore*, 253 U.S. 245 (1920). V. szerzej J.L. Entin, E.M. Jensen, *Taxation, Compensation, and Judicial Independence*, 56 Case W. Res. L. Rev. 965 (2006).

rozumowanie przyjęte w 1869 r. przez prokuratora generalnego Ebenezer Hoara⁶⁰¹, który uznał, iż ustawa o podatku dochodowym nie dotyczy wynagrodzeń sędziów i Prezydenta⁶⁰². Decyzja ta utraciła istotne znaczenie po 1939 r., kiedy to Sąd dopuścił obciążenie podatkiem dochodowym wynagrodzeń nowo powoływanych sędziów – i uznał, że podniesienie stawki podatku nie stanowi już w takiej sytuacji konstytucyjnie zakazanej obniżki wynagrodzenia⁶⁰³. *Evans* został ostatecznie uchylony w 2001 r., kiedy Sąd orzekł, iż wynagrodzenia sędziowskie mogą być obciążane podatkami na zasadach równych dla ogółu obywateli⁶⁰⁴.

Jedynie mniejszość stanów recypowała interpretację przyjętą przez Sąd w sprawie *Evans* do swojego prawa konstytucyjnego (były to m.in. Maryland⁶⁰⁵ i Pn. Karolina⁶⁰⁶, przy czym w tym pierwszym już rok później przyjęto poprawkę konstytucyjną dopuszczającą opodatkowanie wynagrodzeń sędziów i egzekutywy na zwykłych zasadach⁶⁰⁷). Sąd Najwyższy Idaho, powołując się na sprawę *Evans*, uznał, iż podatek od wynagrodzeń sędziowskich byłby wątpliwy konstytucyjnie, więc w myśl zasady ostrożności konstytucyjnej nie doszukał się go w ogólnej ustawie podatkowej⁶⁰⁸. Sąd Najwyższy Alabamy orzekł, iż podatek zawodowy od pewnych kategorii urzędników stanowych jest niedopuszczalny⁶⁰⁹, ale duże znaczenie miało tutaj podejrzenie, że celem legislatury było obejście prawa.

W większości stanów (m.in. Delaware⁶¹⁰, Missouri⁶¹¹, Montanie⁶¹² i Nowym Jorku⁶¹³) podatki od wynagrodzeń urzędowych spotkały się z akceptacją orzecznictwa. Tylko w nielicznych przypadkach sądy próbowały odróżnić *Evans* – w Kentucky na podstawie zasady, iż stanowa władza nakładania podatków dochodowych (w przeciwieństwie do federalnej) jest ograniczona⁶¹⁴, w Wisconsin zaś w oparciu o przepis konstytucyjny *explicite* dopuszczający podatki dochodowe (aczkolwiek bez odniesienia do omawianej kwestii)⁶¹⁵. Część stanów dopuszcza

⁶⁰¹ E.R. Hoar, *The President and the Judges – Tax on Salaries of*, 13 Op. Att’y Gen. 161 (1869).

⁶⁰² Na podstawie tej opinii Departament Skarbu nie pobierał podatków od wynagrodzeń wymienionych osób. W 1919 r. Kongres *explicite* wprowadził taki wymóg, czego rezultatem była decyzja Sądu w *Evans*.

⁶⁰³ *O’Malley v. Woodrough*, 307 U.S. 277 (1939).

⁶⁰⁴ *United States v. Hatter*, 532 U.S. 557 (2001). Jednak nałożenie na sędziów obowiązkowej składki na ubezpieczenie społeczne, w sytuacji, w której dla kongresmenów i większości służby cywilnej była ona opcjonalna, już naruszało art. III Konstytucji. *Ibidem*, s. 578-581.

⁶⁰⁵ *Gordy v. Dennis*, 176 Md. 106, 5 A.2d 69 (1939).

⁶⁰⁶ *Long v. Watts*, 183 N.C. 99, 110 S.E. 765, 770 (1922).

⁶⁰⁷ Md. Const. of 1867, art. III, § 35A (1940).

⁶⁰⁸ *Girard v. Defenbach*, 61 Idaho 702, 106 P.2d 1010, 1012-1013 (1940).

⁶⁰⁹ *In re Opinions of the Justices*, 225 Ala. 502, 144 So. 111 (1932).

⁶¹⁰ *Du Pont v. Green*, 38 Del. 566, 195 Atl. 273 (1937).

⁶¹¹ *Taylor v. Gehner*, 329 Mo. 511, 515, 45 S.W.2d 59, 60 (1931).

⁶¹² *Poorman v. State Bd. of Equalization*, 99 Mont. 543, 45 P.2d 307 (1935).

⁶¹³ *Black v. Graves*, 257 A.D. 176, 12 N.Y.S.2d 785 (App. Div.), *aff’d*, 281 N.Y. 792, 24 N.E.2d 478 (1939).

⁶¹⁴ *Martin v. Wolford*, 269 Ky. 411, 107 S.W.2d 267, 271 (Ky. 1937).

⁶¹⁵ *State ex rel. Wickham v. Nygaard*, 159 Wis. 396, 150 N.W. 513, 515-516 (1915).

również obciążenie wynagrodzeń sędziów i egzekutywy składkami na ubezpieczenia zdrowotne i społeczne⁶¹⁶, ale można również spotkać decyzje przeciwnie⁶¹⁷.

Orzecznictwo generalnie nie wymaga, by wynagrodzenia sędziów były waloryzowane cenowo⁶¹⁸ (aczkolwiek Sąd Najwyższy New Jersey dopatrzyl się naruszenia konstytucji w gubernatorskim wecie częściowym redukującym apropriację na ten właśnie cel⁶¹⁹), ale jeżeli prawo stanowe przewiduje automatyczną waloryzację wynagrodzeń w sferze budżetowej, a następnie uchyla ją w trakcie kadencji sędziego, to dochodzi do naruszenia ustawy zasadniczej⁶²⁰. Zakazu zmian w trakcie kadencji nie stosuje się natomiast do waloryzacji wynikającej z ustaw obowiązujących w dniu rozpoczęcia kadencji⁶²¹ ani też innych zmian automatycznie wynikających z przepisów prawa⁶²². Wynagrodzenia sędziów i egzekutywy nie mogą ulegać obniżeniu na podstawie przepisów redukujących *pro rata* wszystkie pozycje budżetowe w wypadku wystąpienia niespodziewanego deficytu⁶²³, bez względu na to, jak poważny jest kryzys budżetowy i gospodarczy⁶²⁴. Warto wreszcie nadmienić interesującą decyzję Wydziału Apelacyjnego Nowego Jorku, iż naruszeniem konstytucji było powiązanie w jednej ustawie podwyżek wynagrodzeń legislatorów i sędziów w sytuacji, gdy gubernator zapowiadał weto tych pierwszych, gdyż legislatura ma obowiązek traktować omawianą kwestię merytorycznie, a nie jako element transakcji politycznej⁶²⁵.

Konstytucyjne zasady ochrony wynagrodzeń mają zastosowanie wyłącznie do wynagrodzenia *sensu stricto*, nie do incydentalnych składników uposażenia, takich jak diety dojazdowe⁶²⁶ czy rezerwy na zwrot wydatków związanych z pełnieniem funkcji⁶²⁷. Dość oczywista

⁶¹⁶ V. np. *State ex rel. Patteson v. Sims*, 136 W. Va. 106, 65 S.E.2d 730 (1951).

⁶¹⁷ V. np. *DePascale v. State*, 211 N.J. 40, 47 A.3d 690 (2012).

⁶¹⁸ *Maron v. Silver*, 14 N.Y.3d 230, 252-254, 925 N.E.2d 899, 909-911 (2010). V. też M.H. Redish, *Federal Judicial Independence: Constitutional and Political Perspectives*, 46 Mercer L. Rev. 697, 704 (1995).

⁶¹⁹ *Jorgensen v. Blagojevich*, 211 Ill.2d 286, 811 N.E.2d 652 (2004).

⁶²⁰ *Olson v. Cory*, 26 Cal. 3d 672, 636 P.2d 532 (1980). W prawie federalnym wynagrodzenia w administracji i sądownictwie ulegają automatycznej waloryzacji z początkiem roku fiskalnego, o ile Kongres nie wstrzyma jej ustawą. Sąd Najwyższy orzekł, iż dopuszczalność zastosowania takiej ustawy do wynagrodzeń sędziów zależy od tego, czy zostanie ona uchwalona przed początkiem roku fiskalnego. *United States v. Will*, 449 U.S. 200 (1980).

⁶²¹ *Overton Cty. v. State ex Rel. Hale*, 588 S.W.2d 282 (Tenn. 1979). Ale wbrew temu v. *Stift el v. Malarkey*, 384 A.2d 9, 17 (Del. 1977).

⁶²² Dla przykładu – wynagrodzenie urzędnika może być ustawowo zależne od populacji okręgu, w którym pełni on urząd, i wówczas zmiana tego parametru w trakcie kadencji może przełożyć się na zmianę wynagrodzenia, o ile ma ona charakter automatyczny, a nie choćby częściowo dyskrejonalny. *County of Yuma v. Sturges*, 15 Ariz. 538, 140 P. 504 (1914).

⁶²³ *Abramson v. Hard*, 229 Ala. 2, 10, 155 So. 590, 597 (1934).

⁶²⁴ *Grimball v. Beattie*, 174 S.C. 422, 177 S.E. 668, 677 (1934).

⁶²⁵ *Larabee v. Governor of State*, 65 A.D.3d 74, 93–94, 880 N.Y.S.2d 256, 271 (2009), *aff'd as modified sub nom. Maron v. Silver*, 14 N.Y.3d 230, 925 N.E.2d 899 (2010). Szerzej o tym sporze v. J.S. Teff, *The Judges v. the State: Obtaining Adequate Judicial Compensation and New York's Current Constitutional Crisis*, 72 Alb. L. Rev. 191 (2009).

⁶²⁶ *Taxpayers' League of Carbon County v. McPherson*, 1936 WY 20, 49 Wyo. 497, 57 P.2d 793 (1936).

⁶²⁷ *Earhart v. Frohmler*, 65 Ariz. 221, 224, 178 P.2d 436 (1947).

wyduje się też decyzja Sądu Najwyższego Wyoming, zgodnie z którą prawo patronatu politycznego nie jest elementem uposażenia urzędu⁶²⁸.

Zawieszenie wynagrodzenia sędziego przez organ odpowiedzialności dyscyplinarnej w toku odpowiedniego postępowania nie narusza zasady niezależności personalnej władz, o ile nie ma charakteru automatycznego⁶²⁹. Niedopuszczalne konstytucyjnie byłoby natomiast automatyczne potrącanie części wynagrodzenia sędziego, który ma zbyt duże zaległości w rozstrzyganiu przypisanych mu spraw⁶³⁰.

4. Zasada autonomii

Uzupełnieniem zasady wzajemnej niezależności władz jest zasada ich autonomii. Wynika ona z konstatacji, iż żadna z władz nie realizuje swoich kompetencji w próżni – jej decyzje (zwłaszcza współcześnie) powstają w drodze złożonego procesu rozpoznania i analizy okoliczności, ustalenia opcji, wyboru celów, doboru środków i wreszcie nadania podjętemu rozstrzygnięciu odpowiedniego kształtu formalnego. Samodzielność decyzyjna władz wymaga, by każda z nich zachowywała, w możliwie szerokim zakresie, pełną kontrolę nad tym procesem, zarówno w aspekcie negatywnym – związanym z powstrzymaniem się pozostałych władz od ingerencji w jego przebieg (tak uprzedniej, jak i następczej)⁶³¹ – jak i pozytywnym – posiadając wszystkie kompetencje incydentalne, które są niezbędne dla jego prawidłowego funkcjonowania⁶³².

Zasada autonomii władz jest uogólnioną formą znanej dobrze w doktrynie prawa konstytucyjnego zasady autonomii parlamentu⁶³³. Wzorując się na dotyczących jej ustaleniach, można wyróżnić cztery podstawowe aspekty autonomii władz: personalną (wyłączność rozstrzygania o własnym składzie, wyboru organów wewnętrznych oraz doboru personelu pomocniczego), organizacyjno-administracyjną, proceduralną (prawo ustalania i dokonywania wykładni własnych procedur) i finansowo-budżetową. Dodatkowo elementami zasady autonomii władz są: zasada swobody deliberacji oraz posiadanie przez każdą z władz tzw. uprawnień inherentnych, tj. uprawnień incydentalnych niezbędnych dla skutecznej realizacji własnych kompetencji decyzyjnych.

Wypada też zauważyć, iż autonomia władz – bardziej niż którakolwiek inna zasada strukturalna, oprócz oczywiście zasady wzajemnego hamowania i równoważenia się władz – ma

⁶²⁸ *Reals v. Smith*, 1899 WY 2, 8 Wyo. 159, 56 Pac. 690 (1899).

⁶²⁹ *Opinion of the Justices (Judicial Salary Suspension)*, 140 N.H. 297, 666 A.2d 523 (1995).

⁶³⁰ *In Matter of Complaint Against Grady*, 118 Wis.2d 762, 348 N.W.2d 559 (1984); *State ex Rel. Watson v. Meri-ald*, 70 Nev. 322, 268 P.2d 922 (Nev. 1954).

⁶³¹ *Citizens Action Coal. of Indiana v. Koch*, 51 N.E.3d 236, 241 (Ind. 2016), *reh'g denied* (July 12, 2016); *Spokane County v. State*, 136 Wash.2d 663, 668, 966 P.2d 314 (1998).

⁶³² *City of Fircrest v. Jensen*, 158 Wash.2d 384, 394, 143 P.3d 776 (2006); *Matter of Salary of Juvenile Dir.*, 87 Wash.2d 232, 245, 552 P.2d 163, 171 (1976).

⁶³³ V. m.in. L. Garlicki, *Regulamin Sejmu w systemie źródeł prawa*, "Przegląd Sejmowy" 1994, nr 4 (8), s. 9-28; Z. Czeszejko-Sochacki, *Prawo parlamentarne w Polsce*, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa, 1997, s. 28.

charakter silnie asymetryczny: dużo szersze uprawnienia autonomiczne przysługują legislaturze i sądownictwu niż egzekutywie. Wynika to przede wszystkim z uwarunkowań historycznych: autonomia legislatury wywodzi się z angielskiej autonomii Parlamentu (ang. *privilege of Parliament*, w szerszym znaczeniu tego określenia)⁶³⁴, autonomia sądownictwa zaś – z koncepcji uprawnień inherentnych sądów królewskich⁶³⁵. Egzekutywy amerykańskie natomiast tylko w niewielkim stopniu weszły w prerogatywy angielskiej Korony, więc ich autonomia ogranicza się do reguł uzasadnionych czysto funkcjonalnie, bez możliwości swobodnego czerpania z precedensów historycznych.

4.1. Autonomia personalna i organizacyjno-administracyjna

Na personalną i organizacyjno-administracyjną autonomię władz składają się cztery podstawowe uprawnienia: po pierwsze, do samodzielnego rozstrzygania o własnym składzie, tj. o ważności wyboru i kwalifikacjach swoich członków; po drugie, do swobodnego konstytuowania swoich organów wewnętrznych; po trzecie, do samodzielnego wyboru swojego personelu pomocniczego i wykonawczego i wreszcie, po czwarte, do instrumentów skutecznej kontroli nad tym personelem – włącznie z prawem jego odwołania.

4.1.1. Rozstrzyganie o własnym składzie osobowym

Wszystkie konstytucje stanowe przyznają izbom legislatur prawo do orzekania o kwalifikacjach i ważności wyboru swoich członków oraz rozstrzygania sporów wyborczych⁶³⁶. W literaturze

⁶³⁴ V. szerzej T.E. May, *A Treatise on the Law, Privileges, Proceedings and Usage of Parliament*, Butterworths, London, UK, 1883, s. 68 et seq.

⁶³⁵ W.S. Holdsworth, *A History of English Law*, Methuen & Co., London, UK, 1926, t. 9, t. 1, s. 73-74.

⁶³⁶ Ala. Const. of 1901, art. IV, § 51; Alaska Const. of 1956, art. 2, § 12; Ariz. Const. of 1910, art. IV, § 8; Ark. Const. of 1874, art. 5, § 11; Calif. Const. of 1879, art. 4, § 5 (a); Colo. Const. of 1876, art. V, § 10; Conn. Const. of 1965, art. III, § 7; Del. Const. of 1897, art. II, § 8; Fla. Const. of 1968, art. III, § 2; Ga. Const. of 1982, art. III, sec. IV, cl. 7; Hawaii Const. of 1950, art. III, § 12; Idaho Const. of 1889, art. III, § 9; Ill. Const. of 1970, art. IV, § 6 (d); Ind. Const. of 1851, art. IV, § 10; Iowa Const. of 1857, art. III, § 7; Kan. Const. of 1859, art. II, § 8; Ky. Const. of 1891, § 38; La. Const. of 1974, art. III, § 7 (A); Maine Const. of 1819, art. IV, pt. I, § 3; Md. Const. of 1867, art. III, § 19; Mass. Const. of 1780, pt. II, ch. I, sec. III, art. X oraz sec. II, art. IV; Mich. Const. of 1962, art. IV, § 16; Minn. Const. of 1857, art. IV, § 6; Miss. Const. of 1890, art. 4, § 38; Mo. Const. of 1944, art. III, § 18; Mont. Const. of 1972, art. V, § 10 (1); Neb. Const. of 1875, art. III, § 10; Nev. Const. of 1864, art. 4, § 6; N.H. Const. of 1792, §§ 22, 35; N.J. Const. of 1947, art. IV, sec. IV, cl. 2; N.M. Const. of 1910, art. IV, § 7; N.Y. Const. of 1894, art. III, § 9; N.C. Const. of 1969, art. II, § 20; N.D. Const. of 1889, art. IV, § 12; Ohio Const. of 1851, art. 2, § 6; Okla. Const. of 1907, art. V, § 30; Ore. Const. of 1857, art. IV, § 11; Penn. Const. of 1873, art. II, § 9; R.I. Const. of 1842, art. III, § 6; S.C. Const. of 1895, art. III, § 11; S.D. Const. of 1889, art. III, § 9; Tenn. Const. of 1870, art. II, § 11; Tex. Const. of 1875, art. III, § 8; Utah Const. of 1895, art. VI, § 10; Vt. Const. of 1793, sub. II, § 14; Va. Const. of 1970, art. IV, § 7; Wash. Const. of 1889, art. II, § 8; W.Va. Const. of 1872, art. VI, § 24; Wis. Const. of 1848, art. IV, § 7; Wyo. Const. of 1889, art. 3, § 10. Na Hawajach cytowany przepis współistnieje jednak z art. II, § 10, zgodnie z którym spory wyborcze są rozstrzygane przez właściwy sąd w trybie opisanym ustawą (a zatem kompetencja legislatury ograniczona jest do przypadków niespornych). Z kolei w Pn. Dakocie Konstytucja powierza decyzje w sprawach spornych izbom, ale poddaje je *judicial review*. Tryb wykonywania jurysdykcji w sprawach wyborczych przez sądy w tych dwóch

wskazuje się, że zdobycie tego uprawnienia przez Izbę Gmin na początku XVII w.⁶³⁷ (za przełomowy punkt uznaje się spór o mandat z Buckinghamshire z 1604 r.⁶³⁸) miało kluczowe znaczenie dla emancypacji politycznej izby w czasach Stuartów⁶³⁹. Jak bowiem zauważali członkowie izby podczas debat z 1604 r., gdyby prawo to pozostało w rękach Lorda Kanclerza, Korona zyskałaby bezpośredni wpływ na skład osobowy izby (a przynajmniej narzędzie do eliminowania najgroźniejszych oponentów)⁶⁴⁰. W kolejnych latach izba zazdrośnie broniła tego przywileju⁶⁴¹ i uzyskiwała uznanie jego wyłączności przez Koronę, Izbę Lordów i sądy⁶⁴². Już w 1619 r. do tego precedensu odwołało się pierwsze zgromadzenie ustawodawcze Wirginii⁶⁴³, kilkanaście lat później Zgromadzenie Ogólne Massachusetts⁶⁴⁴, a do połowy XVIII w. prawo rozstrzygania o ważności wyborów zapewniły już sobie legislatury wszystkich kolonii⁶⁴⁵.

Izby rozstrzygają o ważności wyboru w dwóch podstawowych trybach⁶⁴⁶: niespornym – jeżeli zostanie zgłoszona wątpliwość co do kwalifikacji lub okoliczności wyboru członka-elekta⁶⁴⁷, lub spornym – jeżeli jeden z przegranych konkurentów wyborczych złoży formalną skargę⁶⁴⁸. W obydwu trybach przeprowadza się z zasady formalne postępowanie dowodowe przed właściwą komisją stałą⁶⁴⁹, po czym na podstawie jej rekomendacji o ważności wyboru

---

stanach regulują odpowiednio Haw. Rev. Stat. Ann. § 11-174.5 (West 2016) oraz N.D. Cent. Code Ann. § 16.1-16-04 (West 2016).

⁶³⁷ W średniowiecznej Anglii o ważności wyboru parlamentarzystów decydowała Kancelaria, gdyż to do niej adresowane były sprawozdania wyborcze szeryfów (tzw. *election returns*). W. Stubbs, *The Constitutional History of England in Its Origin and Development*, Clarendon Press, Oxford, UK, 1903, t. 3, s. 437-439.

⁶³⁸ A. Thrush, *Commons v. Chancery: The 1604 Buckinghamshire Election Dispute Revisited*, "Parliamentary History" 2007, Vol. 26, No. 3, s. 301-309.

⁶³⁹ P.E. Salamanca, J.E. Keller, *The Legislative Privilege to Judge the Qualifications, Elections, and Returns of Members*, 95 Ky. L.J. 241, 268 (2007).

⁶⁴⁰ Jeden z członków Izby wprost stwierdził, że uznanie prawa Kancelarii do oceny ważności wyboru członków izby oznaczałoby, że "*none shall be chosen but such as shall please the king and council*". A. Thrush, *Commons v. Chancery*, s. 306.

⁶⁴¹ W. Petyt, *Ius Parliamentarium: Or The Ancient Power, Jurisdiction, Rights and Liberties, of the Most High Court of Parliament, Revived and Asserted*, J. Nourse & al., London, UK, 1739, s. 171-184.

⁶⁴² T.E. May, *A Treatise on the Law, Privileges*, s. 59.

⁶⁴³ J. Pory, *Proceedings of the General Assembly of Virginia, July 30–August 4, 1619*, W.J. Van Schreeven, G.H. Reese (ed.), Jamestown Foundation, Jamestown, VA, 1969, s. 17-19.

⁶⁴⁴ *Records of the Governor and Company of the Massachusetts Bay in New England*, N.B. Shurtleff (ed.), William White, Boston, MA, 1853, s. 119; C. Dalton, J. Wirkkala, A. Thomas, *Leading the Way: a History of the Massachusetts General Court, 1629–1980*, Office of the Massachusetts Sec. of State, Boston, MA, 1984, s. 23.

⁶⁴⁵ M.P. Clarke, *Parliamentary Privilege in the American Colonies*, Da Capo Press, New York, NY, 1971, s. 123-150, 154-157. V. też A.B. Keith, *Constitutional History of the First British Empire*, op. cit., 239-240 oraz P.E. Salamanca, J.E. Keller, *The Legislative Privilege*, s. 269-277.

⁶⁴⁶ L. Deschler, *Deschler's Precedents of the United States House of Representatives*, H. Doc. 94-661, 94th Cong., 2nd Sess., ch. 9, § 17, s. 1023-1025.

⁶⁴⁷ *Ibidem*, ch. 8, § 17, s. 957-962. Izba może zainicjować procedurę niesporną na wniosek wyborcy lub z urzędu. *Reeder v. Whitfield*, 1 Bart. 185, 189 (1856).

⁶⁴⁸ L. Deschler, *Deschler's Precedents of the United States House of Representatives*, op. cit., ch. 9, § 18, s. 1025-1027.

⁶⁴⁹ G.W. McCrary, H.L. McCune, *A Treatise on the American Law of Elections*, Callaghan & Co., Chicago, IL, 1897, § 448.

rozstrzyga cała izba⁶⁵⁰. Izba ma prawo wnikać w każdy aspekt procedury wyborczej – interesuje ją nie tylko prawidłowość samego ustalenia wyniku wyborów, ale również kwestie dotyczące przebiegu głosowania, a nawet kwalifikacje wyborców⁶⁵¹.

Od czasu decyzji Izby Lordów w sprawie *Ashby v. White*⁶⁵² nie ulega wątpliwości, że jurysdykcja izb w kwestiach dotyczących prawidłowości procesu wyborczego nie jest wyłączna. Sądy mogą zatem chronić wykonywanie i efektywność czynnego prawa wyborczego⁶⁵³, rozpatrywać odwołania od decyzji organów wyborczych w sprawie odmowy rejestracji kandydatury⁶⁵⁴, rozpoznawać skargi na procedurę wyborczą⁶⁵⁵ i granice okręgów wyborczych⁶⁵⁶, zarządzać ponowne przeliczenie głosów (ang. *recount*)⁶⁵⁷, a nawet rozpoznawać skargi na decyzje organów wyborczych ustalające wynik głosowania⁶⁵⁸ bez naruszania wyłącznego prawa izb do rozstrzygania o ważności wyboru. Ich rozstrzygnięcia w wymienionych kwestiach nie są jednak wiążące dla legislatury⁶⁵⁹.

Problematyczne z konstytucyjnego punktu widzenia jest natomiast ustawowe umożliwienie legislaturze przekazywania wniesionych do niej sporów wyborczych sądom. Dla przykładu Sąd Najwyższy Vermont uznał, iż ponieważ legislatura nie może odebrać sobie

⁶⁵⁰ L. Deschler, *Deschler's Precedents of the United States House of Representatives*, ch. 9, § 42, s. 1084-1090.

⁶⁵¹ G.W. McCrary, H.L. McCune, *A Treatise on the American Law of Elections*, op. cit., §§ 569-584.

⁶⁵² *Ashby v. White*, 2 Ld. Raym. 938, 92 Eng. Rep. 126 (H.L. 1 Anne) (per C.J. Holt).

⁶⁵³ *Reynolds v. Perkins*, 274 Ky. 808, 120 S.W.2d 663 (1938); *Caulfield v. Cravens*, 138 La. 283, 70 So. 226 (1915); *Coffin v. Coffin*, 4 Mass. 1, 35, 3 Am. Dec. 189 (1808); *Lamb v. Hammond*, 308 Md. 286, 303-304, 518 A.2d 1057, 1065-1066 (1987); *Valdez v. Gonzales*, 50 N.M. 281, 176 P.2d 173 (1946); *Schwartz v. Heffernan*, 201 Misc. 101, 102-103, 105 N.Y.S.2d 516, 518-519 (Sup. Ct. 1951), *aff'd*, 279 A.D. 898, 111 N.Y.S.2d 94 (App. Div. 1952), *aff'd*, 304 N.Y. 474, 109 N.E.2d 68 (1952); *Pemberton v. State*, 187 Tenn. 497, 216 S.W.2d 13 (1948).

⁶⁵⁴ P.S. Wattson, *Judging Elections, Returns and Qualifications of a Legislator*, State of Minnesota, Office of Senate Counsel (2008), http://www.ncsl.org/Portals/1/documents/lssss/judging_elections.pdf; *Deculus v. Welborn*, 970 So.2d 1057, 1060 (La. App. 1 Cir. 2007), *aff'd*, 964 So.2d 930 (La. 2007); *Moe v. Alsop*, 288 Minn. 323, 328-329, 180 N.W.2d 255, 258-259 (1970); *State ex rel. Gralike v. Walsh*, 483 S.W.2d 70, 73 (Mo. 1972); *State ex rel. O'Connell v. Dubuque*, 68 Wash.2d 553, 413 P.2d 972 (1966). Ale wbrew temu v. *In re McGee*, 36 Cal.2d 592, 594-595, 226 P.2d 1, 2-3 (1951); *Fuller v. Bowen*, 203 Cal. App. 4th 1476, 1487, 138 Cal. Rptr. 3d 394, 402 (2012); *Foster v. Harden*, 536 So.2d 905 (Miss. 1988).

⁶⁵⁵ *Lee v. Tuttle*, 965 S.W.2d 483 (Tenn. 1998). Ale wbrew temu v. *Harden v. Garrett*, 483 So.2d 409, 410 (Fla. 1985); *Duffy v. Conaway*, 295 Md. 242, 258-259, 455 A.2d 955, 963-964 (1983).

⁶⁵⁶ *Prouty v. Stover*, 11 Kan. 235 (1873); *Baker v. Carr*, 369 U.S. 186 (1961); *Davis v. Bandemer*, 478 U.S. 109 (1986); *Vieth v. Jubelirer*, 541 U.S. 267 (2004).

⁶⁵⁷ *Roudebush v. Hartke*, 405 U.S. 15 (1972); *Meyer v. Lamm*, 846 P.2d 862 (Colo. 1993); *State ex rel. Wheeler v. Shelby Circuit Court*, 266 Ind. 296, 297, 362 N.E.2d 477, 479, *on rel'g*, 267 Ind. 265, 369 N.E.2d 933 (1977); *In re Primary Election Ballot Disputes 2004*, 2004 ME 99, 857 A.2d 494, 497 (2004); *State ex rel. Olson v. Bakken*, 329 N.W.2d 575, 579 (N.D. 1983); *McKye v. State Election Bd. of State of Oklahoma*, 1995 OK 15, 890 P.2d 954, 957 (1995); *Wickersham v. State Election Bd.*, 357 P.2d 421, 425 (Okla. 1960); *McIntyre v. Wick*, 1996 S.D. 147, 558 N.W.2d 347, 351 (1996). Ale wbrew temu v. *State ex rel. Acker v. Reeves*, 229 Ind. 126, 95 N.E.2d 838 (1951).

⁶⁵⁸ *Lamb v. Hammond*, 308 Md. 286, 303-304, 518 A.2d 1057, 1065-1066 (1987); *State ex rel. Olson v. Thompson*, 248 N.W.2d 347, 352-353 (N.D. 1976); *Williamson v. State Election Bd.*, 1967 OK 13, 431 P.2d 352, 355 (1967).

⁶⁵⁹ *State ex rel. Wheeler v. Shelby Circuit Court*, 267 Ind. 265, 268, 369 N.E.2d 933, 935 (1977); *Wheatley v. Sec'y of Com.*, 439 Mass. 849, 854, 792 N.E.2d 645, 649 (2003); *People ex rel. Drake v. Mahaney*, 13 Mich. 481, 1865 WL 2115 (1865) (Cooley, J.). Ale wbrew temu v. *Comer v. Ashe*, 514 S.W.2d 730, 741 (Tenn. 1974) (jeżeli sąd uznał kandydata za pozbawionego kwalifikacji, decyzyja ta wiąże legislaturę).

prawa wydawania ostatecznego rozstrzygnięcia⁶⁶⁰, to rola sądu w całym sporze sprowadza się do wydania konstytucyjnie niedopuszczalnej opinii doradczej, podlegającej rewizji ze strony odpowiedniej izby⁶⁶¹. Podobnie Sąd Apelacyjny Maryland za niekonstytucyjną uznał ustawę wymagającą, by na wniosek wyborcy sąd przeprowadził postępowanie w celu ustalenia, czy podczas wyborów doszło do nieprawidłowości, i przekazał raport ze swoich ustaleń odpowiedniej izbie⁶⁶². Ale Sąd Najwyższy Kansas we wczesnym *dictum* dopuścił, by legislatura zlecała sądom ustalenie faktów w sporach wyborczych, o ile sama zachowuje prawo ostatecznej decyzji⁶⁶³. W Minnesocie Sąd Najwyższy wydał opinię doradczą w sporze wyborczym na wniosek wyborcy, nie legislatury (która o takową nie wystąpiła), ale podkreślił jej niewiążący charakter dla izby⁶⁶⁴.

Orzecznictwo uznaje decyzje legislatury w kwestii rozstrzygnięcia sporu wyborczego lub uznania ważności bądź nieważności wyboru kandydata za ostateczne i niepodlegające kontroli sądowej⁶⁶⁵. Właściwie jedynymi wyjątkami są dwie decyzje Sądu Najwyższego z lat 60. XX w.: w sprawie *Powell v. McCormack* Sąd uznał, iż decyzja Izby Reprezentantów o nieważności wyboru kongresmana ze względów innych niż nieważność wyborów lub brak konstytucyjnie wymaganych kwalifikacji jest *ultra vires* i może być zakwestionowana kolateralnie⁶⁶⁶, a w sprawie *Bond v. Floyd* orzekł, iż sądy federalne mogą uznać za nieważną ekskluzję motywowaną poglądami politycznymi elekta, gdyż stanowi ona naruszenie 1. Poprawki do Konstytucji federalnej⁶⁶⁷.

Nawet jeżeli legislatura formalnie nie zbadała kwalifikacji kandydata, a tylko uznała jego wybór za ważny z braku sprzeciwu, sądy nie są władne kwestionować jego prawa do wykonywania mandatu po wyborach⁶⁶⁸. Jedynym wyjątkiem jest tu decyzja Sądu Najwyższego Kentucky

⁶⁶⁰ W tej kwestii v. też *Duffy v. Conaway*, 295 Md. 242, 455 A.2d 955 (1983); *State v. Dist. Court of the Fourteenth Judicial Dist. in & for Broadwater Cty.*, 50 Mont. 134, 145 P. 721, 723 (1914); *Harden v. Garrett*, 483 So.2d 409 (Fla. 1985).

⁶⁶¹ *Kennedy v. Chittenden*, 142 Vt. 397, 457 A.2d 626 (1983).

⁶⁶² *Duffy v. Conaway*, 295 Md. 242, 455 A.2d 955 (1983).

⁶⁶³ *State v. Gilmore*, 20 Kan. 551, 554-555 (1878).

⁶⁶⁴ *Scheibel v. Pavlak*, 282 N.W.2d 843 (Minn. 1979).

⁶⁶⁵ *State ex rel. Biggs v. Corley*, 36 Del. 135, 172 Atl. 415 (1934); *Wheatley v. Sec'y of Com.*, 439 Mass. 849, 856, 792 N.E.2d 645, 650 (2003); *State ex rel. Carrington v. Human*, 544 S.W.2d 538 (Mo. 1976); *Brown v. Lamprey*, 106 N.H. 121, 206 A.2d 493 (1965); *Jubelirer v. Singel*, 162 Pa. Cmwlth. 55, 638 A.2d 352 (1994); *Bailey v. Burns*, 118 R.I. 428, 375 A.2d 203 (1977). Jednak uchwała legislatury uznająca brak kwalifikacji kandydata jeszcze przed wyborami jest nieważna i nie wiąże sądów (ani przyszłej legislatury). *In re Jones*, 505 Pa. 50, 68-69, 476 A.2d 1287, 1296-1297 (1984).

⁶⁶⁶ *Powell v. McCormack*, 395 U.S. 486 (1969). Z opinii Sądu wynika, że ustalenia faktyczne izb Kongresu co do braku konstytucyjnych kwalifikacji byłyby wiążące dla sądów, ale Izba takowych nie poczyniła (przyczyną ekskluzji powoda były zarzuty korupcyjne dotyczące jego poprzedniej kadencji).

⁶⁶⁷ *Bond v. Floyd*, 385 U.S. 116 (1966).

⁶⁶⁸ *Nunn v. Baker*, 518 So.2d 711 (Ala. 1987); *Buskey v. Amos*, 294 Ala. 1, 310 So.2d 468 (1975); *State ex rel. Evans v. Wheatley*, 197 Ark. 997, 125 S.W.2d 101 (1939); *McPherson v. Flynn*, 397 So.2d 665, 667 (Fla. 1981); *Lund ex rel. Wilbur v. Pratt*, 308 A.2d 554, 561 (Me. 1973); *Opinion of the Justices*, 375 Mass. 795, 815, 376 N.E.2d 810 (1978); *State ex rel. Carrington v. Human*, 544 S.W.2d 538 (Mo. 1976); *State v. Cutts*, 53 Mont. 300, 163 P. 470 (1917); *In re Opinion of the Justices*, 56 N.H. 570 (1875); *Balmer v. Pippy*, 702 A.2d 587, 591 (Pa. Commw. Ct.

uznając, że jeżeli postępowanie zostało wszczęte przed wyborami (nawet w ostatnim dniu), to sąd zachowuje jurysdykcję, by orzec o braku kwalifikacji do kandydowania zwycięzcy wyborów, pomimo że w międzyczasie rozpoczęła się sesja nowo wybranej legislatury i pozwany zaczął już wykonywać mandat⁶⁶⁹. Sąd nie może również w drodze interdyktu nakazać legislaturze, by wstrzymała się z zaprzysiężeniem kandydata do czasu rozpoznania zarzutów o nieprawidłowe finansowanie kampanii⁶⁷⁰. Jeżeli legislator później uznany przez izbę za nieprawidłowo wybranego (albo uznany przez sąd za wybranego z nieprawidłowo ukształtowanego okręgu) uczestniczył w pracach legislatury, nie rzutuje to na ważność głosowań, w których brał udział (nawet gdyby jego głos był decydujący)⁶⁷¹.

W przypadku sądownictwa prawo rozstrzygania o legalnym ukonstytuowaniu własnego składu ma nieporównywalnie krótszy rodowód. Niemniej jednak w każdej ze stosunkowo nielicznych spraw, w których tego typu problem wystąpił, sędziowie uznawali się za uprawnionych do badania legalności powołania kolegów na stanowiska, w tym również ważności ich wyboru⁶⁷². Nie dotyczy to jednak rozstrzygania sporów wyborczych, gdyż ta kwestia jest generalnie regulowana ustawowo⁶⁷³. W 22 stanach dokonują tego sądy na podstawie ogólnych przepisów o rozstrzyganiu sporów wyborczych⁶⁷⁴; w Idaho, Illinois, Missouri, Ohio, Oregonie, Pensylwanii, Pd. Dakocie i Tennessee – sądy na podstawie ustaw odnoszących się wprost do wyborów sędziowskich⁶⁷⁵; w Michigan i Nowym Jorku – sądy w procedurze *quo warranto*⁶⁷⁶. W Zach. Wirginii spory wyborcze w wyborach sędziowskich rozpoznaje w pierwszej instancji doraźnie powoływany sąd arbitrażowy (do którego każda ze stron wyznacza jednego sędziego, a ci następnie wybierają trzeciego; w razie braku porozumienia desygnuje go gubernator)⁶⁷⁷. W 4 stanach prawo przewiduje udział innych władz w rozstrzyganiu sporów o wynik wyborów

---

1997); *State ex rel. Walter v. Gutzler*, 249 N.W.2d 271, 273 (S.D. 1977); *State ex rel. Schieck v. Hathaway*, 493 P.2d 759 (Wyo. 1972).

⁶⁶⁹ *Stephenson v. Woodward*, 182 S.W.3d 162, 170-171 (Ky. 2005), *as modified* (Jan. 19, 2006). Krytycznie o tej decyzji v. P.E. Salamanca, J.E. Keller, *The Legislative Privilege*, s. 361-382.

⁶⁷⁰ *Opinion of the Justices to the Senate*, 375 Mass. 795, 376 N.E.2d 810 (1978).

⁶⁷¹ *Lyons v. Woods*, 153 U.S. 649 (1894); *Sincock v. Gately*, 262 F. Supp. 739 (D. Del. 1967); *Reif v. Barrett*, 355 Ill. 104, 188 N.E. 889 (1933); *People ex rel. Drake v. Mahaney*, 13 Mich. 481, 1865 WL 2115 (1865); *State ex rel. Herron v. Smith*, 44 Ohio St. 348, 7 N.E. 447 (1886); *State Bank of Drummond v. Nuesse*, 13 Wis.2d 74, 108 N.W.2d 283 (1961).

⁶⁷² *Wheeler v. Bd. of Trustees of Fargo Consol. Sch. Dist.*, 200 Ga. 323, 37 S.E.2d 322 (1946); *Cline v. Greenwood*, 10 Or. 230 (1882); *State v. Cochran*, 55 Or. 157, 105 Pac. 884 (1909).

⁶⁷³ V. ogólnie J.A. Douglas, *Procedural Fairness in Election Contests*, 88 Ind. L.J. 1, 20-24 (2013).

⁶⁷⁴ Są to: Alaska, Arizona, Arkansas, Kalifornia, Kolorado, Floryda, Georgia, Iowa, Kansas, Kentucky, Maryland, Minnesota, Missisipi, Montana, Nowy Meksyk, Pn. Dakota, Oklahoma, Teksas, Utah, Waszyngton, Wisconsin, Wyoming. *Ibidem*, Appendix, s. 58-81.

⁶⁷⁵ *Ibidem*, s. 21-22 oraz Appendix. W Idaho w razie równej liczby głosów w Sądzie Najwyższym spór rozstrzyga gubernator. Idaho Code Ann. § 34-2004 (West 2016).

⁶⁷⁶ Mich. Comp. Laws Ann. § 600.5401 (West 2016); N.Y. Exec. Law Ann. § 63-b (West 2016).

⁶⁷⁷ J.A. Douglas, *Procedural Fairness in Election Contests*, *op. cit.*, s. 23. Sąd specjalny nie jest częścią władzy sądowniczej, tylko nadzwyczajnym trybunałem legistacyjnym, *McWhorter v. Dorr*, 50 S.E. 838, 838 (W. Va. 1905), ale od jego decyzji przysługuje apelacja do Sądu Najwyższego, *Terry v. Sencindiver*, 171 S.E.2d 480, 481 (W. Va. 1969).

sędziowskich: w Indianie i Pn. Karolinie dokonują tego niezależne komisje wyborcze (ale od ich decyzji przysługuje sądowa ścieżka odwoławcza)⁶⁷⁸, w Alabamie i Newadzie zaś – połączone sesje izb legislatury w takim samym trybie jak w wyborach gubernatora⁶⁷⁹. Nebraska, jako jedyny stan stosujący wybory sędziowskie, nie precyzuje trybu rozstrzygania dotyczących ich sporów.

Egzekutywa jako jedyna z władz w żadnym stanie nie odgrywa roli w ustalaniu ważności wyboru własnego składu (co oczywiście wiąże się z jednoosobowym charakterem jej najważniejszych organów)⁶⁸⁰. Pewnym odzwierciedleniem zasady autonomii personalnej w przypadku egzekutywy jest jednak przewidziana w 25. Poprawce do Konstytucji USA – i odwzorowana w Luizjanie⁶⁸¹ i Pd. Karolinie⁶⁸² – procedura orzekania o niezdolności Prezydenta do wykonywania obowiązków. Zakłada ona bowiem, że procedurę odsunięcia Prezydenta z rzeszonej przyczyny mogą zainicjować jedynie członkowie egzekutywy – Wiceprezydent z poparciem większości Gabinetu, a Kongres włącza się jedynie wówczas, gdy wewnątrz egzekutywy powstaje spór (Prezydent kontestuje decyzję Wiceprezydenta)⁶⁸³. W większości stanów określających konstytucyjną procedurę odsunięcia gubernatora autonomia egzekutywy jest mniejsza. Na Florydzie oraz w Georgii, Kentucky, Maine, Missisipi, Montanie i New Hampshire członkowie egzekutywy mają monopol inicjatywy, ale o odsunięciu gubernatora decyduje Sąd Najwyższy⁶⁸⁴. W Alabamie i Wirginii członkowie egzekutywy mają równoległe prawo inicjatywy z przewodniczącymi izb ustawodawczych⁶⁸⁵. W Kalifornii inicjatywa, w Missouri zaś i Delaware – ostateczna decyzja należy do ciał mieszanych, przy czym tylko w Missouri przedstawiciele egzekutywy są w większości⁶⁸⁶. W Kolorado, Indianie, Maryland, Michigan,

⁶⁷⁸ Ind. Code Ann. § 3-12-10-18 (West 2016); N.C. Gen. Stat. Ann. § 163-182.10 (West 2016).

⁶⁷⁹ Ala. Code Ann. § 17-16-54 (West 2016); Nev. Rev. Stat. Ann. § 293.430 (West 2016). W obydwu tych stanach dotyczy to wyłącznie wyborów sędziów Sądu Najwyższego – spory dotyczące wyborów do sądów niższych instancji rozstrzygają sądy według ogólnych przepisów o sporach wyborczych.

⁶⁸⁰ Na poziomie federalnym Wiceprezydent Stanów Zjednoczonych zlicza głosy elektorskie w obecności obu izb Kongresu. U.S. Const., art. II, § 1 oraz Amend. XII; 3 U.S.C. § 15; F.M. Riddick, A.S. Frumin, *Riddick's Senate Procedure: Precedents and Practices*, S. Doc. No. 101-28 (1992). Nie jest to jednak forma realizacji autonomii personalnej egzekutywy, gdyż *primo*, występuje on tam nie jako Wiceprezydent, ale Przewodniczący Senatu, *secundo* zaś – spory dotyczące ważności głosów elektorskich rozstrzygają same izby. S.A. Siegel, *The Conscientious Congressman's Guide to the Electoral Count Act of 1887*, 56 Fla. L. Rev. 541 (2004); J.W. Burgess, *The Law of the Electoral Count*, 3 Pol. Sci. Q. 633 (1888).

⁶⁸¹ La. Const. of 1974, art. IV, § 18.

⁶⁸² S.C. Const. of 1895, art. IV, § 12.

⁶⁸³ J.K. Goldstein, *Taking from the Twenty-Fifth Amendment: Lessons in Ensuring Presidential Continuity*, 79 Fordham L. Rev. 959, 129-133 (2010).

⁶⁸⁴ Fla. Const. of 1968, art. IV, § 3; Ga. Const. of 1982, art. V, sec. IV; Ky. Const. of 1891, § 84; Me. Const. of 1820, art. V, pt. 1, § 15; Miss. Const. of 1890, art. 5, § 131; Mont. Const. of 1972, art. VI, § 14; N.H. Const. of 1792, § 49-a.

⁶⁸⁵ Ala. Const. of 1901, art. V, § 128; Va. Const. of 1970, art. V, § 16.

⁶⁸⁶ W Kalifornii o odsunięciu Gubernatora postanawia Sąd Najwyższy (Calif. Const. of 1879, art. 5, § 10) na wniosek pięciosobowej komisji, w której skład wchodzi przewodniczący obu izb, Prezydent Uniwersytetu Kalifornijskiego, Kanclerz Stanowego Systemu College'ów i Dyrektor Departamentu Finansów. Cal Gov't Code Ann. § 12070. W Delaware o niezdolności gubernatora do wykonywania obowiązków orzeka trzyosobowa komisja – Prezes Sądu Najwyższego, Prezes Stanowego Towarzystwa Medycznego i Komisarz Departamentu Zdrowia

Pn. Karolinie, Ohio i Utah egzekutywa jest natomiast całkowicie wyłączona z procesu odsunięcia gubernatora⁶⁸⁷.

4.1.2. Wybór organów wewnętrznych

Następnym kluczowym elementem autonomii personalnej władz jest prawo organów kolegialnych trzech władz – izb legislatury oraz sądów – do wyboru własnych organów wewnętrznych. W przypadku legislatur prawo to gwarantują wszystkie konstytucje stanowe oprócz Georgii i Pn. Dakoty (gdzie również ono istnieje, tylko nie jest wprost wyrażone w ustawie zasadniczej)⁶⁸⁸, aczkolwiek częstym wyjątkiem od niego jest wspominana już kilkakrotnie sytuacja, w której wicegubernator jest z urzędu przewodniczącym Senatu⁶⁸⁹. Poza tym rozwiązaniem odstępstwa od zasady autonomii personalnej legislatury w kwestii wyboru organów wewnętrznych należą w amerykańskiej tradycji ustrojowej do rzadkości: w czasach kolonialnych gubernator formalnie zatwierdzał spikera izby niższej, ale już w XVIII w. był to akt wyłączanie ceremonialny⁶⁹⁰. W niektórych stanach południowych (m.in. w Teksasie) wicegubernator powołuje skład komisji senackich – ale czyni to w imieniu i z upoważnienia izby (która może je cofnąć, zmieniając swój regulamin)⁶⁹¹. Sąd Najwyższy Alabamy za niedopuszczalną uznał próbę powołania przez Gubernatora komisji międzysesyjnej legislatury, pomimo że miała ona

---

Psychicznego. Del. Const. of 1897, art. III, § 20 (b). W Missouri właściwa jest dziewięćosobowa komisja złożona z Wicegubernatora, Sekretarza Stanu, Skarbnika, Audytora, Prokuratora Generalnego, przewodniczących izb i liderów większości w obu izbach. Mo. Const. of 1944, art. IV, § 11 (b).

⁶⁸⁷ Colo. Const. of 1876, art. IV, § 13 (6); Ind. Const. of 1851, art. V, § 10; Md. Const. of 1867, art. II, § 6; Mich. Const. of 1962, art. V, § 26; N.C. Const. of 1969, art. III, § 3; Ohio Const. of 1851, art. 3, § 22; Utah Const. of 1895, art. VII, § 11.

⁶⁸⁸ Ala. Const. of 1901, art. IV, § 51; Alaska Const. of 1956, art. 2, § 12; Ariz. Const. of 1910, art. IV, § 8; Ark. Const. of 1874, art. 5, § 11; Calif. Const. of 1879, art. 4, § 7 (a); Colo. Const. of 1876, art. V, § 10; Conn. Const. of 1965, art. III, § 12; Del. Const. of 1897, art. II, § 7; Fla. Const. of 1968, art. III, § 2; Hawaii Const. of 1950, art. III, § 12; Idaho Const. of 1889, art. III, § 9; Ill. Const. of 1970, art. IV, § 6 (d); Ind. Const. of 1851, art. IV, § 10; Iowa Const. of 1857, art. III, § 7; Kan. Const. of 1859, art. II, § 8; Ky. Const. of 1891, § 34; La. Const. of 1974, art. III, § 7 (C); Maine Const. of 1819, art. IV, pt. I, §§ 7, 8; Md. Const. of 1867, art. III, § 19; Mass. Const. of 1780, pt. II, ch. I, sec. III, art. X oraz sec. II, art. VII; Mich. Const. of 1962, art. IV, § 16; Minn. Const. of 1857, art. IV, § 15; Miss. Const. of 1890, art. 4, § 38; Mo. Const. of 1944, art. III, § 18; Mont. Const. of 1972, art. V, § 10 (1); Neb. Const. of 1875, art. III, § 10; Nev. Const. of 1864, art. 4, § 6; N.H. Const. of 1792, § 22, 23; N.J. Const. of 1947, art. IV, sec. IV, cl. 3; N.M. Const. of 1910, art. IV, § 9; N.Y. Const. of 1894, art. III, § 9; N.C. Const. of 1969, art. II, §§ 14 (3), 15; Ohio Const. of 1851, art. 2, § 7; Okla. Const. of 1907, art. V, § 28; Ore. Const. of 1857, art. IV, § 11; Penn. Const. of 1873, art. II, § 9; R.I. Const. of 1842, art. VII, § 2 oraz art. VIII, § 2; S.C. Const. of 1895, art. III, § 12; S.D. Const. of 1889, art. III, § 9; Tenn. Const. of 1870, art. II, § 11; Tex. Const. of 1875, art. III, § 9 (c); Utah Const. of 1895, art. VI, § 12; Vt. Const. of 1793, sub. II, §§ 14, 19; Va. Const. of 1970, art. IV, § 7; Wash. Const. of 1889, art. II, § 10; W.Va. Const. of 1872, art. VI, § 24; Wis. Const. of 1848, art. IV, § 9; Wyo. Const. of 1889, art. 3, § 10.

⁶⁸⁹ V. *supra*, t. 1, rozdz. II, s. 224-225.

⁶⁹⁰ M.P. Clarke, *Parliamentary Privilege in the American Colonies*, *op. cit.*, s. 75-76.

⁶⁹¹ V. *supra*, t. 1, rozdz. II, s. 225. Tezę, iż przyznanie wicegubernatorowi prawa powoływania komisji narusza autonomię legislatury odrzucił Sąd Najwyższy Missisipi. *Dye v. State ex rel. Hale*, 507 So.2d 332 (Miss. 1987).

pełnić jedynie funkcje studyjne⁶⁹², ale Sąd Najwyższy Luizjany dopuścił udział Gubernatora w powoływaniu wspólnej komisji budżetowej, gdy takie rozwiązanie przewidywała ustawa⁶⁹³.

Na poziomie praktyki politycznej sytuacja staje się bardziej skomplikowana: w części stanów „Głębokiego Południa” (m.in. w Alabamie i Luizjanie) w okresie jednopartyjności ukształtował się zwyczaj, zgodnie z którym obsada stanowisk przewodniczących izb – a za ich pośrednictwem również przewodniczących komisji – należała faktycznie do gubernatora (oczekiwano od niego wskazania kandydatów, którzy prawie zawsze byli wybierani przez izby)⁶⁹⁴. Miało mu to zapewnić kontrolę nad realizacją przez izby swojego programu politycznego. Był to jednak przejaw specyficznego frakcyjnego charakteru polityki w stanach południowych w omawianym okresie (co skutkowało brakiem typowej organizacji partyjnej)⁶⁹⁵ i po nastaniu normalnej konkurencji międzypartyjnej na Południu wpływ gubernatora na obsadę stanowisk legislacyjnych zanikł.

Autonomia legislatury w zakresie wyboru organów wewnętrznych obejmuje nie tylko ich powoływanie i odwoływanie, ale również rozstrzyganie sporów dotyczących ich obsady. Powołując się na tę zasadę, Sąd Najwyższy Nowego Jorku uznał się za niewłaściwy, by ustalić, który z konkurujących kandydatów powinien zostać uznany za lidera mniejszości w niższej izbie legislatury⁶⁹⁶.

W przypadku sądownictwa sytuacja znów wygląda nieco odmiennie. Jedynie w 21 stanach Sąd Najwyższy wybiera swojego przewodniczącego⁶⁹⁷. W Indianie dokonuje tego Komisja ds. Nominacji Sędziowskich⁶⁹⁸, w Maryland – Gubernator⁶⁹⁹, w Pn. Dakocie zaś – ogół sędziów stanowych⁷⁰⁰. W 20 stanach (podobnie jak na szczeblu federalnym) stanowisko sędziego naczelnego (*Chief Justice*) jest odrębnym stanowiskiem sędziowskim, obsadzonym w takim samym trybie jak stanowiska pozostałych sędziów (*Associate Justices*)⁷⁰¹ i *ex officio* uprawniającym do przewodniczenia sądowi⁷⁰². Wreszcie w Kansas, Luizjanie, Missisipi, Newadzie,

⁶⁹² *In re Opinion of the Justices*, 249 Ala. 637, 32 So.2d 539 (1947).

⁶⁹³ *State ex rel. Guste v. Legislative Budget Comm.*, 347 So.2d 160 (La. 1977).

⁶⁹⁴ C.B. Ransone, *The Office of Governor in the South*, Bureau of Public Administration, University of Alabama, Birmingham, AL, 1951, s. 99-101; J.D. Thomas, W.H. Stewart, *Alabama Government & Politics*, University of Nebraska Press, Lincoln, NE, 1988, s. 65-66.

⁶⁹⁵ C.B. Ransone, *The Office of Governor in the South*, *op. cit.*, s. 66-69.

⁶⁹⁶ *Mele v. O'Dwyer*, 86 Misc.2d 326, 382 N.Y.S.2d 912 (Sup. Ct. 1976).

⁶⁹⁷ Alaska, Arizona, Kolorado, Floryda, Georgia, Idaho, Illinois, Iowa, Kentucky, Michigan, Missouri, Nowy Meksyk, Oklahoma, Oregon, Pd. Dakota, Tennessee, Utah, Wirginia, Waszyngton, Zach. Wirginia i Wyoming.

⁶⁹⁸ Ind. Const. of 1851, art. VII, § 3.

⁶⁹⁹ Md. Const. of 1867, art. IV, pt. I, § 14.

⁷⁰⁰ N.D. Cent. Code Ann. § 27-02-01 (West 2016).

⁷⁰¹ Objęcie przez jednego z *Associate Justices* stanowiska sędziego naczelnego oznacza opróżnienie miejsca zajmowanego wcześniej i tym samym nowy wakat w składzie sądu.

⁷⁰² Zwyczajowo w literaturze polskiej przyjęło się nazywać amerykańskich sędziów naczelnych prezesami sądów, ale nie oddaje to trafnie ani odrębnego charakteru tych stanowisk, ani roli sędziego naczelnego w ustroju stanowym: nie jest on wyłącznie przewodniczącym Sądu Najwyższego, ale głową całego sądownictwa stanowego. Warto zauważyć, iż aby podkreślić ten ostatni czynnik, prezes federalnego Sądu Najwyższego jeszcze w XIX w. zaczął używać (m.in. na pieczęciach) tytułu *Chief Justice of the United States*, a nie *Chief Justice of the Supreme*

Pensylwanii i Wisconsin prezesem Sądu Najwyższego jest każdorazowo najstarszy stażem sędzia⁷⁰³. W przypadku sądów niższych instancji pojawia się jeszcze czwarte rozwiązanie: powoływanie prezesa sądu (zwykle ang. *chief judge*) przez Sąd Najwyższy⁷⁰⁴.

W prawie wszystkich stanach kontrolę nad powoływaniem swoich głównych urzędników (sekretarzy i bajlifów) mają sądy najwyższej instancji lub ich prezesi⁷⁰⁵ (tylko w Maine i Utah są oni mianowani przez Urzędy Obsługi Administracyjnej Sądów – które podlegają władzy sądowniczej, więc jest to ograniczenie autonomii poszczególnych sądów, ale nie sądownictwa jako takiego – w Montanie zaś sekretarz Sądu Najwyższego jest wybierany w wyborach powszechnych⁷⁰⁶). Sądy apelacyjne średniego szczebla mają w pełni autonomiczną kontrolę nad powoływaniem urzędników sądowych w 21 stanach⁷⁰⁷; w 12 ich sekretarzy powołuje Sąd Najwyższy⁷⁰⁸, w Pn. Dakocie i Oregonie – jego prezes, a w Utah – Urząd Obsługi Administracyjnej Sądów. W Indianie i Iowa sekretarzem Sądu Apelacyjnego (w Indianie także Sądu Podatkowego) jest z urzędu sekretarz Sądu Najwyższego, w Ohio zaś – sekretarz Sądu Spraw Cywilnych. Wreszcie na Hawajach stanowisko sekretarza Sądu Apelacyjnego obsadzane jest w ramach systemu służby cywilnej⁷⁰⁹. Najbardziej zróżnicowana sytuacja występuje w sądach niższych instancji: można tutaj spotkać powoływanie urzędników sądowych przez sam sąd, jeden z sądów wyższej instancji, Urząd Obsługi Administracyjnej Sądów, a w 28 stanach – Alabamie, Arizonie, Arkansas, Georgii, Idaho, Illinois, Indianie, Kentucky, Maryland, Massachusetts, Michigan, Missisipi, Missouri, Montanie, Nebrasce, Nowadzie, Nowym Meksyku, Ohio, Pensylwanii, Pd. Karolinie, Tennessee, Teksasie, Wirginii, Waszyngtonie, Zach. Wirginii, Wisconsin, Wyoming i na Florydzie – wybory powszechne⁷¹⁰. W Delaware sekretarzem sądów *common law* jest z urzędu powiatowy protonotariusz, a sekretarza Sądu Kanclerskiego powołuje Kanclerz⁷¹¹.

Court. V. P.G. Fish, The Office of Chief Justice of the United States: Into the Federal Judiciary's Bicentennial Decade, [w:] The Office of Chief Justice, White Burkett Miller Center of Public Affairs, University of Virginia Press, Charlottesville, VA, 1984, s. 1 oraz W.A. Richardson, Chief Justice of the United States, or Chief Justice of the Supreme Court of the United States?, 49 New Eng. Hist. & Gen. Reg. 275 (1895).

⁷⁰³ S.M. Strickland, R.Y. Schaffler, R.C. LaFountain, K.A. Holt, *State Court Organization*, National Center for State Courts, Williamsburg, VA, 2012, tabela 24 (a); *The Book of States 2016, op. cit.*, tabela 5.1.

⁷⁰⁴ Stosowane m.in. na Alasce, w Arkansas, Kolorado, Connecticut, Idaho, Michigan, New Jersey, Pn. Dakocie i Oregonie. *State Court Organization, loc. cit.*

⁷⁰⁵ *State Court Organization, op. cit.*, tabela 25 (b).

⁷⁰⁶ Mont. Code Ann. § 3-2-401 (West 2016).

⁷⁰⁷ Alabama, Arizona, Kalifornia, Kolorado, Floryda, Georgia, Illinois, Kentucky, Luizjana, Maryland, Massachusetts, Michigan, Missouri, Nowy Meksyk, Nowy Jork, Pn. Karolina, Pensylwania, Pd. Karolina, Teksas, Wirginia, Waszyngton.

⁷⁰⁸ Alaska, Arkansas, Connecticut, Idaho, Kansas, Minnesota, Missisipi, Nebraska, New Jersey, Oklahoma, Tennessee, Wisconsin.

⁷⁰⁹ *State Court Organization, op. cit.*, tabela 25 (b).

⁷¹⁰ *State Court Organization, op. cit.*, tabela 42 (a). V. też Ala. Const. of 1901, Amend. 328; Ariz. Const. of 1910, art. VI, § 23; Ark. Const. of 1874, art. VII, § 19; Ind. Code Ann. § 3-10-2-13; N.M. Const. of 1910, art. VI, § 22; Tenn. Const. of 1870, art. VI, § 13; Wash. Const. of 1889, art. XI, § 5; Wyo. Const. of 1889, art. 5, § 13.

⁷¹¹ Del. Const. of 1897, art. IV, § 26.

4.1.3. Uprawnienia kreacyjne

Jest oczywiste, że (zwłaszcza współcześnie) żadna z trzech władz nie może prawidłowo wykonywać swoich kompetencji samodzielnie, bez personelu pomocniczego. Każda z władz potrzebuje personelu doradczego, odpowiedzialnego za gromadzenie i analizę informacji, wsparcie podejmowania i formułowania decyzji i inne zadania o charakterze informacyjno-doradczym, a także personelu administracyjnego, zapewniającego obsługę biurową, finansową, księgową czy informatyczną. Każda również, ale w szczególnym stopniu egzekutywa (mniej sądownictwo, a stosunkowo najmniej legislatura), potrzebuje personelu wykonawczego odpowiedzialnego za realizację podjętych decyzji. Jak zauważył sędzia Taft w sprawie *Myers v. United States*, Prezydent (ani żaden inny jednoosobowy organ) nie jest w stanie wykonywać wszystkich praw samodzielnie – musi działać za pośrednictwem podwładnych⁷¹². Aby jednak zachować autonomię władz, każda z nich musi mieć możliwość samodzielnego doboru własnego personelu⁷¹³.

Stwierdzenie to nie jest generalnie kwestionowane w odniesieniu do personelu bezpośrednio wspomagającego i obsługującego procesy decyzyjne każdej z władz⁷¹⁴: nie ma wątpliwości, że naruszeniem autonomii władz byłoby pozbawienie legislatury prawa obsady swoich organów pomocniczych, gubernatora do wyboru doradców i personelu własnego biura⁷¹⁵ czy sędziów Sądu Najwyższego do wyboru asystentów (*law clerks*)⁷¹⁶. Przedmiotem sporów w orzecznictwie i doktrynie jest jednak zasięg tej zasady, a dokładniej pytanie, w jakim stopniu wynika z niej ogólne rozwiązanie jednego z najbardziej kontrowersyjnych problemów w amerykańskim prawie podziału władz: ulokowania kompetencji kreacyjnych rozumianych jako

⁷¹² “[T]he President alone and unaided could not execute the laws. He must execute them by the assistance of subordinates.” *Myers v. United States*, 272 U.S. 52, 117-118 (1926).

⁷¹³ *City Council of City of Richmond v. Wilder*, 74 Va. Cir. 382 (2007); F. Ames w Kongresie, 1 *Annals of Congress* 492 (1789).

⁷¹⁴ *V. Cross v. Alexander*, 498 So.2d 740 (La. 1986) (ustawa zakazująca zatrudniania przez którąkolwiek z władz osób spoza systemu służby cywilnej bez rekomendacji Komisarza ds. Administracji i zezwolenia Wspólnej Komisji ds. Budżetu niezgodna z konstytucyjnym wymogiem autonomii władz).

⁷¹⁵ W 1974 r. Kongres objął wymogiem zgody Senatu prezydenckie nominacje Dyrektora i Wicedyrektora Urzędu Zarządzania i Budżetu (OMB), Pub. L. No. 93-250, 88 Stat. 11 (1974), 31 U.S.C. § 16, a w kolejnych latach pojawiały się postulaty objęcia nim również stanowiska prezydenckiego Doradcy ds. Bezpieczeństwa Narodowego. V. m.in. *The National Security Adviser: Role and Accountability*, Hearings Before the Senate Committee on Foreign Relations, 96th Cong., 2nd Sess. (1980) oraz P.M. Shane, H.H. Bruff, *Separation of Powers Law: Cases and Materials*, Carolina Academic Press, Durham, NC, 2011, s. 402-405. Zwolennicy tych projektów uzasadniali je jednak faktem, iż w praktyce politycznej Dyrektor OMB i Doradca ds. Bezpieczeństwa nie pełnią już tylko funkcji doradczych, ale samodzielnie podejmują decyzje. V. m.in. House Committee on Government Operations, *Report to Accompany H.R. 11337 to Amend the Budget and Accounting Act of 1921*, H.R. Rep. No. 93-697, 93rd Cong., 1st Sess. (Dec. 17, 1973), 1974 U.S.C.A.N. 2778 oraz Senate Committee on Government Operations, *Senate Confirmation of Director and Deputy Director of the Office of Management and Budget. Report to Accompany S. 37*, S. Rep. No. 93-237, 93rd Cong., 1st Sess. (June 18, 1973).

⁷¹⁶ V. ABA Standards Relating to Court Organization, *Non-Judicial Personnel of Court System*, § 1.42(b) (iii) (1990) oraz *Report of the Proceedings of the Judicial Conference of the United States* (Dec. 1996), s. 4. Ale v. T.H. Norris, *The Judicial Clerkship Selection Process: An Applicant's Perspective on Bad Apples, Sour Grapes, and Fruitful Reform*, 81 Cal. L. Rev. 765, 589-591 (1993).

prawo obsady stanowisk publicznych nie pochodzących z wyborów powszechnych⁷¹⁷. Historycznie ukształtowały się przynajmniej trzy poglądy na tę kwestię. Pierwszy, który można określić mianem strukturalnego, zakłada, iż kompetencje kreacyjne mają charakter incydentalny i przysługują każdej z władz w zakresie stanowisk do niej zaliczanych (co oczywiście w praktyce znaczy, iż przeważająca większość uprawnień kreacyjnych należy do egzekutywy)⁷¹⁸. Drugi – historyczny – zauważa, iż w Wielkiej Brytanii to Korona była „źródłem urzędów” (*fountain of office*)⁷¹⁹, w związku z czym kompetencje kreacyjne należy uznać za ściśle wykonawcze (a ich wykonywanie przez sądownictwo lub legislaturę jest dopuszczalne wyłącznie w przypadku personelu pomocniczego tych dwóch władz i ma charakter całkowicie incydentalny)⁷²⁰. Trzeci pogląd – rezydualny – przyjmuje wreszcie, iż uprawnienia kreacyjne w większości przypadków⁷²¹ nie są ani wykonawcze, ani ustawodawcze, ani sądownicze⁷²², ale należą do rezydium funkcji, które legislatura może co do zasady swobodnie rozdystrybuować pomiędzy władze⁷²³.

Większość orzecznictwa wydaje się przychylić ku ostatniemu pogładowi, ale dyskusji niewątpliwie nie można uznać za rozstrzygniętą. Na poziomie federalnym ma ona mniejsze znaczenie, gdyż Konstytucja USA *explicite* dystrybuje kompetencje kreacyjne, powierzając je Prezydentowi działającemu za radą i zgodą Senatu, ale zezwalając przy tym Kongresowi na powierzenie ich – w wypadku urzędników niższej rangi – samemu Prezydentowi, szefom

⁷¹⁷ Nie ma wątpliwości co do tego, że prawo ustanawiania urzędów – które w Wielkiej Brytanii było częścią królewskich prerogatyw kreacyjnych – w konstytucjach amerykańskich przysługuje co do zasady wyłącznie legislaturze. *Cochnower v. United States*, 248 U.S. 405, 407 (1919), *judgment modified on other grounds*, 249 U.S. 588 (1919); *Leek v. Theis*, 217 Kan. 784, 539 P.2d 304 (1975); *Commissioner of Admn. v. Kelley*, 350 Mass. 501, 505, 215 N.E.2d 653, 657 (1966); *Reilly v. Ozzard*, 33 N.J. 529, 166 A.2d 360, 89 A.L.R.2d 612 (1960).

⁷¹⁸ “The appointing power [...] was no doubt intended to be exercised by the department of the government to which the officer to be appointed most appropriately belonged.” *Ex parte Hennen*, 38 U.S. (13 Pet.) 230, 257-258 (1839) (*dicta*). Echa tego poglądu można odnaleźć m.in. w *Jones v. Chiles*, 638 So.2d 48, 50 (Fla. 1994).

⁷¹⁹ W. Blackstone, *Commentaries on the Laws of England*, *op. cit.*, t. 1, s. *271-272.

⁷²⁰ “The power to appoint officers is in the executive, where it is not merely an incident to the exercise of some other power expressly granted.” *Tucker v. State*, 218 Ind. 614, 652, 35 N.E.2d 270, 284 (1941). V. również *Taylor v. Commonwealth*, 26 Ky. 401, 3 J.J.Marsh (1830); *Sibert v. Garrett*, 197 Ky. 17, 246 S.W. 455, 457-461 (1922); *Fray-sure v. Kentucky Unemployment Comp. Comm’n*, 305 Ky. 164, 170, 202 S.W.2d 377, 381 (1947); *Commissioner of Admn. v. Kelley*, 350 Mass. 501, 505, 215 N.E.2d 653, 657 (1966); *State ex inf. Hadley v. Washburn*, 167 Mo. 680, 67 S.W. 592, 595 (1902); *State ex rel. Johnson v. Myers*, 74 N.D. 678, 689, 19 N.W.2d 745, 750 (1945); *Daly v. Hemphill*, 411 Pa. 263, 270, 191 A.2d 835, 840 (1963); *Myers v. United States*, 272 U.S. 52, 117-119 (1926); A. Hamilton, *Pacificus No. 1* (1793), [w:] *The Pacificus-Helvidius Debates of 1793-1794: Toward the Completion of the American Founding*, M.J. Frisch (ed.), Liberty Fund, Indianapolis, IN, 2007, s. 12.

⁷²¹ *Marine Forests Soc. v. California Coastal Comm’n*, 36 Cal. 4th 1, 42-43, 113 P.3d 1062, 1085-1086 (2005).

⁷²² *Fox v. McDonald*, 101 Ala. 51, 72-73, 13 So. 416, 420-421 (1893); *Riley v. State*, 43 Okla. 65, 141 P. 264, 264 (1914); *In re Application of Oklahoma Dep’t of Transp.*, 2003 OK 105, 82 P.3d 1000, 1005 (2003).

⁷²³ *Clinton v. Clinton*, 305 Ark. 585, 590-591, 810 S.W.2d 923, 926-927 (1991); *Ingard v. Barker*, 27 Idaho 124, 147 Pac. 293, 295 (1915); *Mayor & City Council of Baltimore ex rel. Bd. of Police of City of Baltimore*, 15 Md. 376, 377 (1860); *Oren v. Bolger*, 128 Mich. 355, 361, 87 N.W. 366, 368 (1901); *Cunningham v. Sprinkle*, 124 N.C. 638, 33 S.E. 138, 139 (1899); *State v. Frazier*, 47 N.D. 314, 182 N.W. 545, 548 (1921); *State ex rel. Standish v. Boucher*, 3 N.D. 389, 56 N.W. 142, 147 (1893).

departamentów lub sądom⁷²⁴. Jednak analogiczny przepis można odnaleźć jedynie w Konstytucji Rhode Island (i to dopiero od 2004 r.)⁷²⁵. Konstytucje Alaski, Hawajów, Luizjany, Michigan, Missouri, Montany, Nebraska, Pd. Dakoty i Wirginii przyznają gubernatorom prawo powoływania szefów departamentów, w tym członków kolegialnych organów kierowniczych departamentów⁷²⁶; konstytucja Massachusetts – sędziów, solicytora generalnego i koronerów⁷²⁷; konstytucja New Hampshire – sędziów, prokuratora generalnego, oficerów marynarki wojennej oraz wyższych oficerów pospolitego ruszenia⁷²⁸. 15 konstytucji stanowych przyznaje gubernatorowi rezydualne kompetencje kreacyjne odnośnie do wszystkich stanowisk, dla których konstytucja ani ustawa nie określają innego trybu powoływania⁷²⁹. Cztery – Delaware, Georgii, Minnesoty i Pensylwanii – ograniczają kompetencje kreacyjne gubernatora do przypadków określonych w ustawie⁷³⁰. Pozostałe 22 stanowe ustawy zasadnicze milczą w kwestii uprawnień kreacyjnych gubernatora.

Odzwierciedlając opisany powyżej spór o charakter kompetencji kreacyjnych, w orzecznictwie ukształtowały się dwa podstawowe stanowiska. Większościowe uznaje, iż gubernator nie ma żadnych inherentnych czy pozaustawowych uprawnień kreacyjnych (może poza personelem kierowniczym jednostek organizacyjnych bezpośrednio go obsługujących)⁷³¹, a legislatura może uregulować kwestię trybu obsadzania stanowisk wedle własnego uznania (ograniczonego ewentualnie innymi normami konstytucyjnymi)⁷³² – również cofając lub ograniczając uprawnienia uprzednio przyznane gubernatorowi⁷³³. Stanowisko przeciwne, zakładające, że wyłączenie z wykonywania funkcji kreacyjnej gubernatora możliwe jest tylko w przypadkach

⁷²⁴ U.S. Const., art. II, § 2 (“[The President] shall appoint ambassadors, other public ministers and consuls, judges of the Supreme Court, and all other officers of the United States, whose appointments are not herein otherwise provided for [...]: but the Congress may by law vest the appointment of such inferior officers, as they think proper, in the President alone, in the courts of law, or in the heads of departments.”).

⁷²⁵ R.I. Const. of 1842, art. IX, § 5.

⁷²⁶ V. szerzej *supra*, t. 1, rozdz. III, s. 324-325.

⁷²⁷ Mass. Const. of 1780, pt. II, ch. II, sec. I, art. IX.

⁷²⁸ N.H. Const. of 1792, § 46.

⁷²⁹ Colo. Const. of 1876, art. IV, § 6 (1); Hawaii Const. of 1950, art. V, § 6; Idaho Const. of 1889, art. IV, § 6; Ill. Const. of 1970, art. V, § 9 (a); Maine Const. of 1819, art. V, pt. 1, § 8; Md. Const. of 1867, art. II, § 10; Mont. Const. of 1972, art. VI, § 8; Neb. Const. of 1875, art. IV, §§ 1, 10; N.J. Const. of 1947, art. V, sec. I, cl. 12; N.M. Const. of 1910, art. V, § 5; N.C. Const. of 1969, art. III, § 5 (8); Tex. Const. of 1875, art. IV, § 12 (a); Utah Const. of 1895, art. VII, § 10; W.Va. Const. of 1872, art. VII, § 8; Vt. Const. of 1793, sub. I, § 20.

⁷³⁰ Del. Const. of 1897, art. III, § 9; Ga. Const. of 1982, art. V, sec. II, cl. 9; Minn. Const. of 1857, art. V, § 3; Penn. Const. of 1873, art. IV, § 8 (a).

⁷³¹ *Cox v. State*, 72 Ark. 94, 78 S.W. 756 (1904); *State ex rel. Morford v. Emerson*, 40 Del. 233, 8 A.2d 154, 156-158 (Del. Super. Ct. 1939); *Cunningham v. Sprinkle*, 124 N.C. 638, 33 S.E. 138, 139 (1899); *In re Application of Oklahoma Dep't of Transp.*, 2003 OK 105, 82 P.3d 1000, 1005 (2003); *Brumby v. Boyd*, 28 Tex. Civ. App. 164, 169, 66 S.W. 874, 876 (1902); *People ex rel. Warren v. Christian*, 58 Wyo. 39, 123 P.2d 368, 371 (1942).

⁷³² *State, to Use of Brown v. Crow*, 20 Ark. 209, 210 (1859); *People v. Osborne*, 7 Colo. 605, 4 Pac. 1074 (1884); *Betts v. Vill. of Calumet Park*, 20 Ill.2d 524, 525, 170 N.E.2d 563, 564 (1960); *Comm'n on Med. Discipline v. Stillman*, 291 Md. 390, 409-410, 435 A.2d 747, 757 (1981).

⁷³³ *Ingard v. Barker*, 27 Idaho 124, 147 Pac. 293, 295 (1915).

odpowiednio uzasadnionych, wyrażane jest przede wszystkim w decyzjach sądów Indiany⁷³⁴, Florydy⁷³⁵ i Luizjany⁷³⁶.

Z kompetencjami kreacyjnymi gubernatora wiąże się problem ewentualnego ograniczania przez legislaturę jego samodzielności nominacyjnej, czy to przez określanie kwalifikacji, jakie musi spełnić kandydat na stanowisko, czy też przez dużo dalej idący wymóg wyboru nominata z określonej puli kandydatów wskazanej przez inny organ⁷³⁷. Z jednej strony, nawet w systemie federalnym i tych stanach, w których uprawnienia nominacyjne gubernatora chronione są konstytucyjnie, praktyka historyczna pełna jest przypadków ograniczania swobody nominacji przez wymogi obywatelstwa, rezydencji, wieku, kwalifikacji zawodowych czy parytetu partyjnego⁷³⁸. Trudno sobie wyobrazić, aby legislatura nie mogła wymagać np. by mianowany prokurator generalny miał wykształcenie prawnicze⁷³⁹. Z drugiej strony – odpowiednio wąsko zakreślając kwalifikacje, legislatura jest w stanie narzucić swojego kandydata, redukując władzę nominacyjną organu egzekutywy do czystej formalności⁷⁴⁰. Z tego względu federalny OLC zajmuje stanowisko wykluczające dopuszczalność wielu (ale nie wszystkich) ustawowych ograniczeń swobody nominacyjnej Prezydenta⁷⁴¹, aczkolwiek w praktyce egzekutywa stosuje się do nich (z nielicznymi wyjątkami)⁷⁴².

⁷³⁴ V. przede wszystkim *Tucker v. State*, 218 Ind. 614, 653-654, 35 N.E.2d 270, 285 (1941).

⁷³⁵ V. np. *Jones v. Chiles*, 638 So.2d 48, 50 (Fla. 1994).

⁷³⁶ *Murrill v. Edwards*, 613 So.2d 185, 190 (La. Ct. App. 1992), writ denied, 614 So.2d 65 (La. 1993).

⁷³⁷ V. ogólnie H.M. Volokh, *The Two Appointments Clauses: Statutory Qualifications for Federal Officers*, 10 U. Pa. J. Const. L. 745 (2008); L. Fisher, *The Law of the Executive Branch*, Oxford University Press, New York, NY, 2014, s. 131-132; L. Fisher, *Constitutional Conflicts between Congress and the President*, University Press of Kansas, Lawrence, Kan., 1991, s. 24-28.

⁷³⁸ V. m.in. *Ibidem*, s. 769-773; *Myers v. United States*, 272 U.S. 52, 265-274 (1926) (J. Brandeis, dissenting); H.B. Hogue, *Statutory Qualifications for Executive Branch Positions*, CRS Report RL33886 (2015), s. 7-12 oraz Appendix. V. również Note, *Congressional Restrictions on the President's Appointment Power and the Role of Long-standing Practice in Constitutional Interpretation*, 120 Harv. L. Rev. 1914 (2007).

⁷³⁹ V. np. *An Act to Establish the Judicial Courts of the United States*, Sept. 24, 1789, 1st Cong., 1st Sess., c. 20, § 35, 1 Stat. 73 (1789) ("And there shall also be appointed a meet person, learned in the law, to act as attorney-general for the United States [...]").

⁷⁴⁰ H.B. Hogue, *Statutory Qualifications for Executive Branch Positions*, op. cit., s. 4, podaje przykład ustawy z 1916 r. wymagającej, by tworzone na nowo stanowisko w korpusie prawnym Armii USA (*Judge Advocate General's Corps*) został powołany kandydat „cywilny, w wieku od 45 do 50 lat, który przynajmniej 10 lat pełnił urząd sędziego Sądu Najwyższego Filipin, przez przynajmniej dwa lata służył w stopniu kapitana w armii regularnej lub ochotniczej i jest biegły w języku i prawach hiszpańskich”. Tylko jeden kandydat spełniał te wymogi.

⁷⁴¹ V. np. G.W. Bush, *Statement on Signing the Postal Accountability and Enhancement Act*, 42 Week. Comp. Pres. Doc. 2196 (Dec. 20, 2006), 2006 U.S.C.A.N. S76; C.H. Schroeder, *Constitutionality of Statute Governing Appointment of United States Trade Representative*, 20 Op. O.L.C. 279 (July 1, 1996); A.T. Akerman, *Civil Service Commission*, 13 Op. Att'y Gen. 516 (1871). Niektórzy komentatorzy idą dalej, odrzucając jakiekolwiek ustawowe kwalifikacje ograniczające kompetencje Prezydenta. V. np. M.J. Gerhardt, *Toward a Comprehensive Understanding of the Federal Appointments Process*, 21 Harv. J.L. & Pub. Pol'y 567 (1998); D.J. Kochan, *The Unconstitutionality of Class-Based Statutory Limitations on Presidential Nominations: Can a Man Head the Women's Bureau at the Department of Labor?*, 37 Loy. U. Chi. L.J. 43 (2005).

⁷⁴² H.M. Volokh, *The Two Appointments Clauses*, s. 772-773.

Sądownictwo federalne nigdy nie ustosunkowało się do dopuszczalności ograniczania władzy nominacyjnej egzekutywy poprzez ustawowo określone kwalifikacje⁷⁴³, natomiast do kwestii tej odnosi się dość bogate orzecznictwo stanowe. Większość sądów dopuszcza różne formy ograniczeń, od prostego określenia kwalifikacji zawodowych i wymogów doświadczenia⁷⁴⁴ oraz zakazów skierowanych przeciwko praktyce „drzwi obrotowych”, mających zapobiegać konfliktom interesów⁷⁴⁵, poprzez wymogi parytetu płci w składzie organu⁷⁴⁶ oraz powołania do komisji regulacyjnej trzech przedstawicieli regulowanej branży⁷⁴⁷, po nakazy, by gubernator powoływał kandydatów z listy przekazanej przez szefa departamentu⁷⁴⁸, organizację weteranów⁷⁴⁹, Stanowe Towarzystwo Medyczne (będące prywatną organizacją non-profit)⁷⁵⁰ czy nawet legislatorów z danego powiatu⁷⁵¹. Podobnie Sąd Najwyższy Idaho za konstytucyjny uznał wymóg, by gubernator, powołując kandydatów do Komisji ds. Sądownictwa, uwzględnił rekomendacje Stanowego Towarzystwa Sądowników, stwierdzając w *dicta*, iż zamknięta lista też byłaby dopuszczalna⁷⁵². Sąd Najwyższy Kolorado nie dopatrył się naruszenia konstytucji w ustawie nakazującej powoływać urzędników na stanowiska ustawowe z list przesyłanych przez Komisję Służby Cywilnej, ale za niedopuszczalne uznał zastosowanie jej przepisów do wakatów na stanowiskach konstytucyjnych, obsadzanych co do zasady w drodze wyborów⁷⁵³. Jednak nie wszystkie sądy stanowe akceptują ograniczenia władzy nominacyjnej gubernatora: Sąd Najwyższy Florydy za naruszenie podziału władz uznał zobowiązanie gubernatora do dokonywania wyboru z listy kandydatów przekazanej przez prywatne stowarzyszenie⁷⁵⁴ oraz wymóg ponownego powołania na stanowisko sędziego administracyjnego, który uzyskał pozytywną ocenę pracy za poprzednią kadencję⁷⁵⁵. Sąd Najwyższy Missouri za niekonstytucyjny uznał wymóg, by powoływać członków miejskich komisji wyborczych z grona kandydatów wskazanych przez lokalne komitety głównych partii politycznych⁷⁵⁶. Wreszcie Sąd Najwyższy

⁷⁴³ Ale v. *dicta* sędziego Tafta i sędziego Brandeisa w *Myers v. United States*, 272 U.S. 52 (1926) (s. 128-129 (Taft, C.J.) oraz 265-275 (J. Brandeis)).

⁷⁴⁴ V. m.in. *Goodrich v. Mitchell*, 75 P. 1034, 1035 (Kan. 1904); *State ex rel. Butz v. Marion Circuit Court*, 72 N.E.2d 225, 230 (Ind. 1947); *State ex rel. Associated Master Barbers & Beauticians v. Eischen*, 76 N.W.2d 385 (Minn. 1956); *Fair Housing Council, Inc., v. New Jersey Real Estate Comm.*, 358 A.2d 221, 223 (N.J. Super. Ct. App. Div.), cert. denied, 366 A.2d 681 (N.J. 1976); *In re Campbell*, 197 Pa. 581, 47 Atl. 860 (1901).

⁷⁴⁵ *In re Advisory From the Governor*, 633 A.2d 664 (R.I. 1993).

⁷⁴⁶ *State v. Daniel*, 87 Fla. 270, 99 So. 804 (1924).

⁷⁴⁷ *Miami Laundry Co. v. Florida Dry Cleaning & Laundry Bd.*, 134 Fla. 1, 183 So. 759 (1938); *Robinson v. Florida Dry Cleaning & Laundry Bd.*, 141 Fla. 899, 194 So. 269 (1940).

⁷⁴⁸ *Fraysure v. Kentucky Unemployment Comp. Comm'n*, 305 Ky. 164, 202 S.W.2d 377 (1947).

⁷⁴⁹ *Elrod v. Willis*, 305 Ky. 225, 203 S.W.2d 18 (1947).

⁷⁵⁰ *Seidenberg v. New Mexico Bd. of Med. Examiners*, 80 N.M. 135, 452 P.2d 469 (1969).

⁷⁵¹ *Little v. Willimon*, 103 S.C. 50, 87 S.E. 435 (1915).

⁷⁵² *Ingard v. Barker*, 27 Idaho 124, 147 P. 293 (1915).

⁷⁵³ *People v. Capp*, 61 Colo. 396, 158 P. 143 (1916).

⁷⁵⁴ *Westlake v. Merritt*, 85 Fla. 28, 95 So. 662 (1923). Lista zawierająca niewiążące dla gubernatora zalecenia byłaby jednak dopuszczalna. *Schneider v. Sweetland*, 214 So.2d 338 (Fla. 1968).

⁷⁵⁵ *Jones v. Chiles*, 638 So.2d 48 (Fla. 1994).

⁷⁵⁶ *State ex rel. Hadley v. Washburn*, 167 Mo. 680, 67 S.W. 592 (1902).

Zach. Wirginii zdecydował, iż legislatura w sposób sprzeczny z ustawą zasadniczą wkroczyła w kompetencje kreacyjne egzekutywy, ograniczając wybór gubernatora do puli kandydatów przedstawionych przez przewodniczących izb ustawodawczych⁷⁵⁷.

Jak wspomniano, w większości stanów legislatura nie musi powierzać kompetencji kreacyjnych gubernatorowi, ale może je powierzyć wedle swojego uznania innym podmiotom. Granice tego uznania wyznaczają trzy kwestie: *primo*, dopuszczalność wykonywania kompetencji kreacyjnych przez samą legislaturę⁷⁵⁸; *secundo*, konstytucyjność powierzenia obsady stanowisk wykonawczych organom sądowym; *tertio*, możliwość delegowania władzy kreacyjnej podmiotom niezależnym od stanu. Najwięcej orzeczeń sądowych odnosi się do tej pierwszej kwestii. Za możliwością wykonywania uprawnień kreacyjnych przez samą legislaturę świadczyłaby praktyka historyczna: legislatury kolonialne w XVIII w. obsadzały znaczną liczbę stanowisk⁷⁵⁹, zwłaszcza związanych z administracją fiskalną⁷⁶⁰, legislatury stanowe zaś po wojnie o niepodległość skupiły w swoim ręku prawie całość władzy kreacyjnej⁷⁶¹. Z drugiej strony, wprowadzenie wybieralności głównych stanowisk wykonawczych w XIX w. oznaczało świadome odrzucenie przez twórców konstytucji rozwiązań powierzających kompetencje kreacyjne ciałom przedstawicielskim (przynajmniej na szczeblu ogólnostanowym)⁷⁶².

Na podstawie stanowiska orzecznictwa w kwestii dopuszczalności wykonywania kompetencji kreacyjnych przez legislaturę można wyróżnić cztery grupy stanów. W pierwszej nie podlega ona żadnym dorozumianym ograniczeniom – izby mogą samodzielnie obsadzać wszystkie stanowiska utworzone w drodze ustawy (zarówno przyznając sobie samym kompetencje kreacyjne, jak i wskazując w treści ustawy imiennie członków danego organu). Do tej grupy stanów należą Delaware⁷⁶³, Georgia⁷⁶⁴, Kansas⁷⁶⁵, Maine⁷⁶⁶, Minnesota⁷⁶⁷, Newada⁷⁶⁸,

⁷⁵⁷ *State ex rel. W. Va. Citizens Action Grp. v. Econ. Dev. Grant Comm.*, 213 W.Va. 255, 580 S.E.2d 869 (2003).

⁷⁵⁸ O tej kwestii v. również J. Devlin, *Toward a State Constitutional Analysis of Allocation of Powers*, s. 1242-1250.

⁷⁵⁹ J.P. Greene, *The Role of the Lower Houses of Assembly in Eighteenth-Century Politics*, "Journal of Southern History" 1961, Vol. 27, No. 4, s. 451, 469.

⁷⁶⁰ C.R. Young, *The Evolution of the Pennsylvania Assembly, 1682-1748*, "Pennsylvania History" 1968, Vol. 35, No. 2, s. 147, 153.

⁷⁶¹ G.S. Wood, *The Creation of the American Republic, 1776-1787*, *op. cit.*, s. 143-150.

⁷⁶² *V. supra*, t. 1, rozdz. I, s. 127-128.

⁷⁶³ *State ex rel. Morford v. Emerson*, 40 Del. 233, 8 A.2d 154, 158 (Del. Super. Ct. 1939); *State ex rel. Craven v. Schorr*, 50 Del. 365, 131 A.2d 158 (1957).

⁷⁶⁴ *Caldwell v. Bateman*, 252 Ga. 144, 312 S.E.2d 320 (1984).

⁷⁶⁵ *State ex rel. Fatzer v. Kansas Tpk. Auth.*, 176 Kan. 683, 273 P.2d 198 (1954); *Parcell v. State*, 228 Kan. 794, 620 P.2d 834 (1980); *Sedlak v. Dick*, 256 Kan. 779, 887 P.2d 1119 (1995).

⁷⁶⁶ V. K.T. Palmer, G.T. Taylor, M.A. LiBrizzi, *Maine Politics & Government*, University of Nebraska Press, Lincoln, NE, 1992, s. 66 i cytowane tam decyzje sądowe.

⁷⁶⁷ *Daley v. City of St. Paul*, 7 Minn. 390, 396-397 (1862).

⁷⁶⁸ *State v. Swift*, 11 Nev. 128, 138-139 (1876).

Oregon⁷⁶⁹, Pd. Karolina⁷⁷⁰ i Tennessee⁷⁷¹. Jeszcze do 2004 r. do grona tego należało również Rhode Island⁷⁷².

Drugą grupę stanowią stany, w których udział legislatury w wykonywaniu funkcji kreacyjnych jest dopuszczalny, ale podlega istotnym ograniczeniom. I tak w Kalifornii⁷⁷³, Connecticut⁷⁷⁴ i Oklahomie⁷⁷⁵ wykonywanie uprawnień kreacyjnych przez legislaturę jest dopuszczalne, jeżeli dotyczy organów wykonujących funkcje mieszane (np. regulacyjno-wykonawcze) lub nie ingeruje nadmiernie w zdolność gubernatora i innych organów egzekutywy do realizacji swoich konstytucyjnych zadań. W Arkansas⁷⁷⁶ i na Florydzie⁷⁷⁷ legislatury mogą sobie zastrzec powoływanie organów pełniących funkcje *quasi*-ustawodawcze, jak komisje regulujące przedsiębiorstwa użyteczności publicznej⁷⁷⁸. W Luizjanie władza ustawodawcza może uczestniczyć w powoływaniu organów wykonawczych, o ile nie zachowuje ona później możliwości władczego wpływania na nie (np. przez przyznanie sobie prawa do odwoływania powołanych przez siebie członków takich organów)⁷⁷⁹. W Pensylwanii Sąd Stanowy dopuścił mianowanie przez legislaturę części członków mieszanej Komisji ds. Etyki, aczkolwiek skarga nie dotyczyła naruszenia podziału władz, a pominięcia w składzie komisji przedstawicieli władz lokalnych⁷⁸⁰.

⁷⁶⁹ *Biggs v. McBride*, 17 Or. 640, 650-651, 21 P. 878, 881 (1889); *Eddy v. Kincaid*, 28 Or. 537, 41 P. 156 (1895); *State ex rel. Wagner v. Compson*, 34 Or. 25, 27, 54 P. 349, 349 (1898).

⁷⁷⁰ *Little v. Willimon*, 103 S.C. 50, 87 S.E. 435 (1915); *Tucker v. S.C. Dep't of Highways & Pub. Transp.*, 314 S.C. 131, 442 S.E.2d 171 (1994). Ale już powoływanie członków legislatury nawet w skład organów doraźnych władz jest niedopuszczalne. *Ashmore v. Greater Greenville Sewer Dist.*, 211 S.C. 77, 44 S.E.2d 88 (1947).

⁷⁷¹ *Richardson v. Young*, 122 Tenn. 471, 125 S.W. 664 (1910).

⁷⁷² *In re Advisory Opinion to the Governor*, 732 A.2d 55 (R.I. 1999). W przypadku części organów legislatura zastrzegła sobie wyłączne kompetencje kreacyjne, w przypadku pozostałych wprowadziła regulę, że jeżeli kandydat gubernatora zostanie odrzucony przez Senat stanowy, to ten ostatni może samodzielnie obsadzić dane stanowisko. V.R.A. Hogarty, *When Legislators Become Administrators*, s. 135-140.

⁷⁷³ *Marine Forests Soc. v. California Coastal Comm'n*, 36 Cal. 4th 1, 43-52, 113 P.3d 1062, 1088-1092 (2005). V. też *People ex rel. Waterman v. Freeman*, 80 Cal. 233, 22 Pac. 173 (1889).

⁷⁷⁴ *Seymour v. Elections Enforcement Comm'n*, 255 Conn. 78, 762 A.2d 880 (2000).

⁷⁷⁵ *In re Application of Oklahoma Dep't of Transp.*, 2003 OK 105, 82 P.3d 1000 (2003).

⁷⁷⁶ *Cox v. State*, 72 Ark. 94, 100, 78 S.W. 756, 757 (1904). Ale już obsada stanowisk sędziowskich przez legislaturę – nawet tymczasowa, w postaci ustawy przewidującej, iż asesor Sądu Kanclerskiego w pierwszym okręgu sądowym może pełnić obowiązki dodatkowego sędziego do najbliższych wyborów – jest sprzeczna z konstytucją. *Howell v. Howell*, 213 Ark. 298, 208 S.W.2d 22 (1948).

⁷⁷⁷ *Chiles v. Pub. Serv. Comm'n Nominating Council*, 573 So.2d 829 (Fla. 1991). Sąd dopuścił przy tym konstrukcję, w której pierwszeństwo w dokonywaniu nominacji miał gubernator, ale jeżeli nie przedstawiłby odpowiedniego kandydata w określonym czasie, wówczas legislatura mogła samodzielnie dokonać wyboru.

⁷⁷⁸ W Arkansas decyzja Sądu Najwyższego była nawet konieczna dla ustalenia, iż uprawnienie to legislatura mogła delegować gubernatorowi. *Clinton v. Clinton*, 305 Ark. 585, 590-591, 810 S.W.2d 923, 926-927 (1991).

⁷⁷⁹ *State Through Bd. of Ethics for Elected Officials v. Green*, 566 So.2d 623 (La. 1990).

⁷⁸⁰ *Penn. State Ass'n of Twp. Sup'rs v. Thornburgh*, 45 Pa. Cmwlth. 361, 364-365, 405 A.2d 614, 616 (1979).

Jeszcze dalej idą ograniczenia funkcji kreacyjnych legislatury w Kentucky, gdzie nie może ona obsadzać stałych stanowisk wykonawczych⁷⁸¹, ale może w ustawie desygnować z nazwiska członków doraźnych komisji realizujących funkcje wykonawcze (np. założenia dwóch nowych college'ów stanowych)⁷⁸². Z kolei w Idaho⁷⁸³ i Pn. Dakocie⁷⁸⁴ decyzje dopuszczające udział legislatury w wykonywaniu funkcji kreacyjnych dotyczyły jedynie ustaw wprowadzających wymóg zgody Senatu na nominacje gubernatorskie⁷⁸⁵.

Kolejną grupę stanowi 12 stanów, w których orzecznictwo zdecydowanie wykluczyło wszelkie pozakonstytucyjne formy zaangażowania legislatury w realizację kompetencji kreacyjnych, zauważając, iż połączenie władzy stanowienia prawa i wyznaczania wykonujących je osób jest szczególnie niebezpieczne z punktu widzenia celów zasady podziału władz. I tak wymienić tu można decyzje sądów najwyższych Alaski⁷⁸⁶, Arizony⁷⁸⁷, Indiany⁷⁸⁸, Iowa⁷⁸⁹,

⁷⁸¹ *Pratt v. Breckinridge*, 112 Ky. 1, 65 S.W. 136 (1901) (uchylająca wcześniejszy precedens *Commissioners of Sinking Fund v. George*, 104 Ky. 260, 47 S.W. 779 (1898), dopuszczający ustawowe przyznanie legislaturze uprawnień kreacyjnych); *Sibert v. Garrett*, 197 Ky. 17, 246 S.W. 455 (1922); *Legislative Research Comm'n By & Through Prather v. Brown*, 664 S.W.2d 907 (Ky. 1984).

⁷⁸² *Craig v. O'Rear*, 199 Ky. 553, 251 S.W. 828 (1923).

⁷⁸³ *Ingard v. Barker*, 27 Idaho 124, 147 P. 293, 295 (1915).

⁷⁸⁴ *State ex rel. Standish v. Boucher*, 3 N.D. 389, 56 N.W. 142 (1893).

⁷⁸⁵ Szerzej o wymogu zgody Senatu *v. infra*, rozdz. VI, s. 161 et seq.

⁷⁸⁶ *Bradner v. Hammond*, 553 P.2d 1 (Alaska 1976).

⁷⁸⁷ *State ex rel. Woods v. Block*, 189 Ariz. 269, 278, 942 P.2d 428, 437 (1997). Sąd nie orzekł jednak definitywnie, że każda forma udziału legislatury w obsadzie stanowisk wykonawczych byłaby niedopuszczalna – zauważył tylko, iż w rozpatrywanym przypadku ingerencja legislatury w realizację funkcji egzekutywy szła szczególnie daleko. Wcześniejsze decyzje dopuszczały powoływanie przez legislaturę audytora (*Lockwood v. Jordan*, 72 Ariz. 77, 231 P.2d 428 [1951]) i bibliotekarza stanowego (*Dunbar v. Cronin*, 18 Ariz. 583, 164 P. 447 (1917)), ale w obydwu przypadkach były to organy pomocnicze legislatury.

⁷⁸⁸ *State v. Denny*, 118 Ind. 382, 21 N.E. 252 (1889); *City of Evansville v. State*, 118 Ind. 426, 21 N.E. 267 (1889); *State ex rel. Yancey v. Hyde*, 121 Ind. 20, 22 N.E. 644 (1889); *State ex rel. Worrel v. Peelle*, 121 Ind. 495, 22 N.E. 654 (1889); *Tucker v. State*, 218 Ind. 614, 35 N.E.2d 270 (1941). W 1890 r. Sąd odrzucił interesujący argument, zgodnie z którym wystawienie przez gubernatora listu komisijnego dla osoby powołanej na stanowisko przez legislaturę stanowiło sankcję gubernatorską dla tej nominacji. *State v. Peelle*, 124 Ind. 515, 24 N.E. 440 (1890). Na uwagę w Indianie zasługuje jeszcze ciekawa linia decyzji z 1889 r. dopuszczających wybór przez legislaturę członków rad powierniczych stanowych instytucji edukacyjnych i dobroczynnych. *Hovey v. State ex rel. Riley*, 119 Ind. 386, 21 N.E. 890 (1889); *Hovey v. State ex rel. Carson*, 119 Ind. 395, 21 N.E. 21 (1889).

⁷⁸⁹ *Welden v. Ray*, 229 N.W.2d 706 (Iowa 1975). Legislatura nie przyznała sobie samej kompetencji kreacyjnych, ale uzależniła wysokość apropracji dla jednego z departamentów od powołania na jego kierownika wskazanej z nazwiska osoby.

Massachusetts⁷⁹⁰, Nebraska⁷⁹¹, Pn. Karoliny⁷⁹², Ohio⁷⁹³, Rhode Island⁷⁹⁴, Utah⁷⁹⁵ i Zach. Wirginii⁷⁹⁶. *Explicite* wykonywania przez legislaturę kompetencji kreacyjnych zakazują ustawy zasadnicze Missisipi⁷⁹⁷ i Ohio⁷⁹⁸. Sąd Najwyższy Indiany zastrzegł jednak, iż legislatura ma prawo obsadzać stanowiska, których funkcje są incydentalne względem jej konstytucyjnych zadań, np. Komisję ds. Rejestracji Lobbystów⁷⁹⁹.

W stanach zakazujących legislaturze obsady stanowisk wykonawczych albo przynajmniej ograniczających tę możliwość pojawiają się kolejne problemy konstytucyjne związane z realizacją kompetencji kreacyjnych. Powstaje np. problem, czy dodając nowe obowiązki już istniejącemu organowi, legislatura nie omija konstytucyjnego zakazu powoływania osób pełniących funkcje wykonawcze⁸⁰⁰. Generalnie testem jest tutaj tzw. *germaneness*, czyli związek merytoryczny między starymi i nowymi funkcjami, przy czym jest on stosowany dość permissywnie⁸⁰¹. Bardziej restrykcyjnie sądy podchodzą do przypadków wydłużenia kadencji inkumbenta⁸⁰² (czego zresztą wprost zakazują konstytucje Pensylwanii, Zach. Wirginii i Wyoming⁸⁰³), ale Sąd Najwyższy Pn. Karoliny uznał, iż uzasadnione większą reformą instytucjonalną jednorazowe opóźnienie wyborów, wskutek którego kadencje inkumbentów uległy wydłużeniu, nie narusza zasady podziału władz⁸⁰⁴. Wreszcie trzecim rodzajem problematycznych przepisów ustawowych są normy desygnujące na dane stanowisko innego urzędnika publicznego *ex officio*.

⁷⁹⁰ *In re Opinion of the Justices*, 302 Mass. 605, 19 N.E.2d 807 (1939); *In re Opinion of the Justices*, 303 Mass. 615, 21 N.E.2d 551 (1939).

⁷⁹¹ *Wittler v. Baumgartner*, 180 Neb. 446, 144 N.W.2d 62 (1966).

⁷⁹² *Clark v. Stanley*, 66 N.C. 59, 59 (1872); *Welker v. Bledsoe*, 68 N.C. 457, 458 (1873); *Rogers v. McGowan*, 68 N.C. 520, 521 (1873); *Howerton v. Tate*, 68 N.C. 546, 546 (1873); *State ex rel. Wallace v. Bone*, 304 N.C. 591, 286 S.E.2d 79 (1982); *State v. Berger*, 368 N.C. 633, 781 S.E.2d 248 (2016). Ale *v. Cunningham v. Sprinkle*, 124 N.C. 638, 33 S.E. 138, 139 (1899) (ustawa przewidująca wybór członków kolegialnych władz Departamentu Rolnictwa przez legislaturę uznana za zgodną z Konstytucją; Sąd nie odniósł się do wcześniejszych decyzji z lat 1872–1873, być może ze względu na ogólną niechęć do cytowania decyzji z czasów rekonstrukcji).

⁷⁹³ *State ex rel. Atty. Gen. v. Kennon*, 7 Ohio St. 546 (1857); *State ex rel. Burns v. Di Salle*, 172 Ohio St. 363, 176 N.E.2d 428 (1961) (ustawowy wymóg zgody Senatu dla nominacji gubernatorskich niekonstytucyjny).

⁷⁹⁴ *In re Request for Advisory Opinion from House of Representatives (Coastal Res. Mgmt. Council)*, 961 A.2d 930 (R.I. 2008).

⁷⁹⁵ *Rampton v. Barlow*, 23 Utah 2d 383, 464 P.2d 378 (1970). Za niekonstytucyjny Sąd uznał również ustawowy wymóg zgody Senatu dla gubernatorskich nominacji sędziowskich. *Matheson v. Ferry*, 641 P.2d 674 (Utah 1982).

⁷⁹⁶ *State ex rel. W. Virginia Citizens Action Grp. v. W. Virginia Econ. Dev. Grant Comm.*, 213 W. Va. 255, 580 S.E.2d 869 (2003).

⁷⁹⁷ “The Legislature shall not elect any other than its own officers and State Librarian.” Miss. Const. of 1890, art. 4, § 99.

⁷⁹⁸ “[N]o appointing power shall be exercised by the General Assembly, except as prescribed in this constitution.” Ohio Const. of 1851, art. 2, § 27.

⁷⁹⁹ *Common Cause, Inc. v. State*, 691 N.E.2d 1358 (Ind. Ct. App. 1998).

⁸⁰⁰ M. Hunter, *Legislating Around the Appointments Clause*, 91 B.U. L. Rev. 753 (2011).

⁸⁰¹ *Kilgour v. Drainage Comm’rs*, 111 Ill. 342 (1884); *Opinion of the Justices*, 412 A.2d 958 (Me. 1980); *Shoe-maker v. United States*, 147 U.S. 282, 301 (1893).

⁸⁰² *People ex rel. Loew v. Batchelor*, 22 N.Y. 128, 130 (1860); *People ex rel. Fowler v. Bull*, 46 N.Y. 57, 58 (1871).

⁸⁰³ Penn. Const. of 1873, art. II, § 27; W.Va. Const. of 1872, art. VI, § 37; Wyo. Const. of 1889, art. 3, § 32.

⁸⁰⁴ *State ex rel. Martin v. Preston*, 325 N.C. 438, 385 S.E.2d 473 (1989).

Spotykają się one generalnie z aprobatą sądownictwa (m.in. na Florydzie i w Indianie)⁸⁰⁵, ale Sąd Najwyższy Arkansas uznał je za sposób na ominięcie władzy kreacyjnej gubernatora⁸⁰⁶.

Bardziej przychylnie orzecznictwo traktuje powoływanie organów wykonawczych (zwłaszcza tych realizujących funkcje *quasi-sądownicze*) przez sądy⁸⁰⁷. Właściwie bez kwalifikacji dopuszczają taką praktykę decyzje z Illinois⁸⁰⁸, Indiany⁸⁰⁹, Minnesoty⁸¹⁰, Nowego Meksyku⁸¹¹, Ohio⁸¹², Oklahomy⁸¹³ i Wisconsin⁸¹⁴ (a także Dystryktu Columbii, gdzie sąd okręgowy powoływał radę szkolną⁸¹⁵). W Pn. Karolinie Sąd dopuścił powoływanie przez swojego prezesa Dyrektora Urzędu ds. Rozpraw Administracyjnych⁸¹⁶, w New Hampshire zaś w opinii doradczej za zgodne z konstytucją sędziowie uznali mianowanie przez Sąd Najwyższy członków Komisji ds. Przedsiębiorstw Użyteczności Publicznej⁸¹⁷. W Kolorado Sąd Najwyższy uznał, iż sądy mogą wykonywać tylko funkcje kreacyjne incydentalne względem ich podstawowych kompetencji, ale zaliczył do takich powoływanie okręgowego zarządu wodnego⁸¹⁸, w Connecticut zaś za funkcję incydentalną uznano mianowanie prokuratorów dystryktowych⁸¹⁹. Sąd Najwyższy USA jeszcze w XIX w. zaaprobował powoływanie przez sądy dystryktowe komisarzy wyborczych kontrolujących prawidłowość przebiegu wyborów w stanach południowych⁸²⁰, a w 1988 r. w sprawie *Morrison v. Olson* – powoływanie przez Wydział Specjalny Sądu Okręgowego dla Okręgu D.C. niezależnego prokuratora badającego nieprawidłowości we władzy wykonawczej⁸²¹, w obydwu przypadkach podkreślając związek przedmiotowych stanowisk z władzą sądowniczą (bez kwestionowania ich wykonawczego charakteru). Natomiast wielokrotnie

⁸⁰⁵ V. np. *State ex rel. Watson v. Caldwell*, 156 Fla. 618, 23 So.2d 855 (1945), *supplemented*, 157 Fla. 70, 24 So.2d 797 (1946); *French v. State ex rel. Harley*, 141 Ind. 618, 41 N.E. 2 (1895).

⁸⁰⁶ *Howell v. Howell*, 213 Ark. 298, 208 S.W.2d 22 (1948).

⁸⁰⁷ Jest to tradycyjnie często spotykane w przypadku władz specjalnych jednostek terytorialnych, np. okręgowych zarządów urządzeń wodnych, które nie są wybierane w wyborach powszechnych, a (ponieważ ich granice nie pokrywają się z granicami powiatów) nie ma naturalnego kandydata, któremu można byłoby powierzyć kompetencje kreacyjne.

⁸⁰⁸ *Betts v. Vill. of Calumet Park*, 20 Ill.2d 524, 525-526, 170 N.E.2d 563, 564 (1960) (Stanowy Zarząd Budynków Publicznych).

⁸⁰⁹ *Martin v. Ben Davis Conservancy District*, 238 Ind. 502, 153 N.E.2d 125 (1958) (Okręgowy Zarząd Wodny).

⁸¹⁰ *State ex rel. Skordahl v. Flaherty*, 140 Minn. 19, 167 N.W. 122 (1918).

⁸¹¹ *In re Proposed Middle Rio Grande Conservancy District*, 31 N.M. 188, 242 Pac. 683 (1925).

⁸¹² *Miami County v. City of Dayton*, 92 Ohio St. 215, 110 N.E. 726 (1915).

⁸¹³ *Bridal v. Cottonwood Creek Conservancy District No. 11*, 405 P.2d 17 (Okla. 1965).

⁸¹⁴ *In re Appointment of Revisor*, 141 Wis. 592, 124 N.W. 670, 678 (1910).

⁸¹⁵ *Hobson v. Hansen*, 265 F.Supp. 902 (D.C. 1967).

⁸¹⁶ *State ex rel. Martin v. Melott*, 320 N.C. 518, 359 S.E.2d 783 (1987). O urzędach ds. rozpraw administracyjnych v. *supra*, t. 1, rozdz. III, s. 387-388.

⁸¹⁷ *Opinion of the Justices*, 102 N.H. 195, 152 A.2d 878 (1959).

⁸¹⁸ *People ex rel. Rogers v. Letford*, 102 Colo. 284, 79 P.2d 274 (1938); *People ex rel. Keyes v. Lee*, 72 Colo. 598, 213 P. 583 (1923). Kompetencja kreacyjna sądów jest jednak w tym wypadku ograniczona prawem wyborców danego okręgu do odwołania zarządu lub jego członków w referendum. W.R. Kelly, *Water Conservancy District*, 22 Rocky Mountain L. Rev. 432 (1950).

⁸¹⁹ *State v. Luban*, 28 Conn. Supp. 366, 263 A.2d 87 (Super. Ct. 1970).

⁸²⁰ *Ex parte Siebold*, 100 U.S. 371 (1880).

⁸²¹ *Morrison v. Olson*, 487 U.S. 654, 673-677 (1988).

z dezaprobatą orzecznictwa spotkało się powierzenie sądom kompetencji kreacyjnych w Massachusetts, gdzie sądy dopuszczają je tylko w przypadku agencji władzy sądowniczej *sensu stricto*⁸²². Podobnie w Utah Sąd Najwyższy za niekonstytucyjne uznał upoważnienie sądów do powoływania okręgowych zarządów wodnych⁸²³, a w Missisipi – urzędników odpowiedzialnych za egzekwowanie obowiązku szkolnego⁸²⁴.

Również w przypadku delegacji kompetencji kreacyjnych na rzecz podmiotów prywatnych orzecznictwo jest podzielone. W Missisipi, gdzie Stanowe Towarzystwo Medyczne powoływało władze Departamentu Zdrowia Publicznego⁸²⁵, Sąd Najwyższy uznał takie rozwiązanie za dopuszczalne⁸²⁶. Podobna decyzja zapadła w Maryland w sprawie Lekarskiej Komisji Odpowiedzialności Zawodowej⁸²⁷, a za możliwością delegowania kompetencji kreacyjnych prywatnemu stowarzyszeniu wypowiedział się w *dicta* również Sąd Najwyższy Idaho⁸²⁸. Przeciwnego zdania były sądy m.in. w Kentucky, gdzie zostało to uznane za delegację władzy wykonawczej podmiotom niezależnym od jej wybieralnych urzędników⁸²⁹, i w Pensylwanii, gdzie sąd uznał to za naruszenie ogólnej zasady ustrojowej wymagającej, by władzę publiczną wykonywali wybrani reprezentanci narodu lub osoby przed nimi odpowiedzialne⁸³⁰. Interesującym problemem jest zwłaszcza dopuszczalność upoważnienia władz partii politycznych (oczywiście w sposób niedyskryminacyjny) do powoływania organów publicznych, np. komisji wyborczych. Rozwiązanie takie zostało dopuszczone w Delaware⁸³¹, ale uznane za niekonstytucyjne w Missouri⁸³².

Sąd Apelacyjny Pn. Karoliny uznał, że jeżeli konstytucja wprost wyłącza niektóre departamenty spod kontroli gubernatora, stawiając na ich czele niezależnie wybieranych funkcjonariuszy, to im – a nie gubernatorowi – powinny przysługiwać uprawnienia kreacyjne wewnętrznych tych departamentów⁸³³. Sąd Najwyższy Kalifornii nie podzielił jednak w pełni tej logiki, stwierdzając, iż ustawa upoważniająca gubernatora do redukcji liczby etatów w jednostkach

⁸²² *Opinion of the Justices*, 365 Mass. 639, 643-644, 309 N.E.2d 476, 480 (1974); *Burnside v. Bristol County Bd. of Retirement*, 352 Mass. 481, 226 N.E.2d 234 (1967); *Opinion of the Justices*, 300 Mass. 596, 599, 14 N.E.2d 465 (1938); *Opinion of the Justices*, 302 Mass. 605, 622, 19 N.E.2d 807, 818 (1939); *Case of Supervisors of Election*, 114 Mass. 247, 249, 251 (1873).

⁸²³ *Timpanogos Planning & Water Mgmt. Agency v. Cent. Utah Water Conservancy Dist.*, 690 P.2d 562 (Utah 1984).

⁸²⁴ *In Interest of R.G.*, 632 So.2d 953 (Miss. 1994).

⁸²⁵ Miss. Code Ann. § 41-3-1 (2007). Obecnie takie rozwiązanie funkcjonuje jeszcze w Alabamie. Ala. Code Ann. § 22-2-4 (West 2016).

⁸²⁶ *Clark v. State ex rel. Mississippi State Med. Ass'n*, 381 So.2d 1046, 1049 (Miss. 1980).

⁸²⁷ *Comm'n on Med. Discipline v. Stillman*, 291 Md. 390, 411-412, 435 A.2d 747, 758 (1981).

⁸²⁸ *Ingard v. Barker*, 27 Idaho 124, 147 P. 293, 295 (1915).

⁸²⁹ *Yeoman v. Com., Health Policy Bd.*, 983 S.W.2d 459 (Ky. 1998).

⁸³⁰ *Hetherington v. McHale*, 458 Pa. 479, 329 A.2d 250 (1974).

⁸³¹ *State ex rel. James v. Schorr*, 45 Del. 18, 25, 65 A.2d 810, 813 (1948).

⁸³² *State ex inf. Hadley v. Washburn*, 167 Mo. 680, 67 S.W. 592 (1902).

⁸³³ *Carrington v. Brown*, 136 N.C. App. 554, 565-566, 525 S.E.2d 230, 238 (2000).

administracji stanowej z powodu kryzysu budżetowego może zgodnie z Konstytucją Kalifornii zostać zastosowana również do urzędów podległych innym wybieralnym organom stanowym⁸³⁴.

Na zakończenie analizy funkcji kreacyjnej należy wspomnieć o sporze o to, w jakim stopniu uprawnienia kreacyjne mają charakter dyskrejonalny, a w jakim obligatoryjny. Nie jest oczywiście kwestionowany fakt, iż sam wybór kandydata jest aktem czysto dyskrejonalnym – pytanie dotyczy tego, czy istnieje w ogóle obowiązek dokonania nominacji, czy też organ nominujący może wstrzymywać ją przez dowolnie długi czas⁸³⁵. Za tym pierwszym poglądem opowiedział się federalny Sąd Dystryktowy dla Dystryktu Columbii, uznając, iż prezydent Nixon ma obowiązek mianować odpowiednią liczbę kandydatów, by ukonstytuować Komitet Doradczy ds. Edukacji dla Indian⁸³⁶. Przeciwnie stanowisko zajął Sąd Apelacyjny Pierwszego Okręgu Luizjany⁸³⁷.

4.1.4. Prawo odwoływania (*removal power*)

Sam wpływ na obsadę stanowisk pomocniczych i wykonawczych (czy nawet pełna samodzielność w tej kwestii) nie wystarcza, by zapewnić, że każda z władz będzie mogła realizować swoje kompetencje przy pomocy zaufanego personelu. Jak zauważył sędzia Taft, konieczne jest jeszcze, by organ, któremu powierzone są kompetencje danej władzy, mógł dokonać zmiany w obsadzie rzeczonych stanowisk w wypadku utraty zaufania do ich piastunów⁸³⁸. Bez tego uprawnienia efektywna realizacja tych kompetencji będzie w najlepszym razie bardzo utrudniona, a w skrajnym przypadku – całkowicie niemożliwa.

Konstytucja Stanów Zjednoczonych (poza przepisami dotyczącymi *impeachmentu*) nie wspomina nic na temat wyposażenia którejkolwiek z władz w prawo odwoływania osób zajmujących urzędy federalne⁸³⁹. Jak zauważa S. Breker-Cooper, w orzecznictwie federalnym i praktyce politycznej wykształciły się i wciąż konkurują ze sobą cztery poglądy na temat charakteru „władzy odwoływania” (*removal power*)⁸⁴⁰. W pierwszym jest ona traktowana jako korelat

⁸³⁴ *Brown v. Chiang*, 198 Cal. App. 4th 1203, 132 Cal. Rptr. 3d 48 (2011).

⁸³⁵ H.J. Krent, *Presidential Powers*, New York University Press, New York, NY, 2005, s. 34; L. Fisher, *Constitutional Conflicts*, s. 27-28.

⁸³⁶ *Minnesota Chippewa Tribe v. Carlucci*, 358 F. Supp. 973 (D.D.C. 1973).

⁸³⁷ *Murrill v. Edwards*, 613 So.2d 185, 190 (La. Ct. App. 1992), *writ denied*, 614 So.2d 65 (La. 1993).

⁸³⁸ *Myers v. United States*, 272 U.S. 52, 119 (1926) (“[T]hose in charge of and responsible for administering functions of government, who select their executive subordinates, need in meeting their responsibility to have the power to remove those whom they appoint.”). Podobnie J. Madison w Kongresie stwierdził, iż wprowadzenie wymogu uzyskania zgody Senatu dla odwoływania piastunów stanowisk wykonawczych byłoby takim samym przykładem narzucania personelu pomocniczego egzekutywie przez inną władzę, co upoważnienie Senatu do samodzielnego obsadzania tych stanowisk. 1 *Annals of Congress* 394-395 (1789). V. również F. Ames w Kongresie, 1 *Annals* 492 (1789).

⁸³⁹ J.H. Killian, G.A. Costello, K.R. Thomas et al., *The Constitution of the United States of America*, s. 573.

⁸⁴⁰ S. Breker-Cooper, *The Appointments Clause and the Removal Power: Theory and Seance*, 60 Tenn. L. Rev. 841, 853-890 (1993). Piąty pogląd, pozbawiony jednak naśladowców, wyraził w debacie w Kongresie w 1789 r.

kompetencji kreacyjnej przysługujący (*ex praesumptio*) temu samemu podmiotowi⁸⁴¹. W swojej silnej wersji zakłada on, iż zmiana na stanowisku może się dokonać wyłącznie poprzez mianowanie na nie kolejnej osoby – a więc w takim samym trybie jak oryginalne mianowanie⁸⁴². W wersji słabszej wskazuje jedynie na depozytariusza władzy usuwania, ale nie przesądza trybu i przesłanek jej wykorzystywania – ani tego, czy wymaga ono zgody wszystkich uczestników procesu powoływania (a więc także Senatu w przypadku czołowych stanowisk), czy tylko podmiotu ostatecznie dokonującego aktu mianowania⁸⁴³. Drugi pogląd, opierający się przede wszystkim na wzorcach historycznych, uznaje władzę usuwania za część władzy wykonawczej, lokując ją zatem w rękach Prezydenta i właściwie nie dopuszczając jej ustawowych ograniczeń⁸⁴⁴. Trzecie stanowisko, które można określić mianem strukturalnego, wymaga, by każdej z władz przysługiwało prawo odwoływania w zakresie niezbędnym dla realizacji jej konstytucyjnych kompetencji (np. Prezydentowi w zakresie koniecznym dla zachowania możliwości wypełniania przez niego konstytucyjnego obowiązku dbania o wierne wykonywanie praw)⁸⁴⁵. Akceptuje ono możliwość ograniczenia władzy usuwania w przypadku stanowisk, które mają funkcjonować niezależnie od szefa egzekutywy⁸⁴⁶. Wreszcie czwarte uznaje, iż prawo określania trybu i zasad odwoływania ze stanowiska jest incydentem prawa tworzenia stanowisk przysługującego Kongresowi⁸⁴⁷.

Wymienione koncepcje rywalizowały ze sobą w federalnej doktrynie konstytucyjnej od słynnej debaty w Izbie Reprezentantów Pierwszego Kongresu nad wniesionym przez J. Madisona projektem ustawy o utworzeniu Departamentu Spraw Zagranicznych (późniejszego

---

William L. Smith z Pd. Karoliny, twierdząc, iż *impeachment* jest jedyną procedurą odwoływania ze stanowiska, a Kongres ma tylko wybór między dożywotnością i kadencyjnością urzędów. 1 *Annals* 387 (1789).

⁸⁴¹ *Ex parte Hennen*, 38 U.S. (13 Pet.) 230, 260 (1839).

⁸⁴² Co ciekawe, pogląd taki wyrażał podczas debat ratyfikacyjnych A. Hamilton, *The Federalist No. 77*, [w:] *The Federalist Papers*, op. cit., s. 396 ("It has been mentioned as one of the advantages to be expected from the cooperation of the senate, in the business of appointments, that it would contribute to the stability of the administration. The consent of that body would be necessary to displace as well as to appoint."). V. też J. Story, *Commentaries on the Constitution of the United States*, op. cit., § 1532.

⁸⁴³ Ten pierwszy pogląd miał licznych obrońców w Kongresie podczas opisanej w następnym akapicie debaty nad ustawą tworzącą Departament Spraw Zagranicznych z 1789 r., m.in. T. Blanda, E. Gerry'ego, J. Jacksona, S. Livermore'a i T. White'a (1 *Annals* 388-389, 391, 395-396, 497). Sąd Najwyższy długo unikał rozstrzygnięcia tej kwestii poprzez odwoływanie się do technik interpretacyjnych, które dzisiaj nazwalibyśmy mianem ostrożności konstytucyjnej – np. w *Parsons v. United States*, 167 U.S. 324 (1897), orzekł, iż ustawa przewidująca powoływanie prokuratorów dystryktowych na czteroletnie kadencje nie ogranicza możliwości ich odwoływania przed upływem kadencji.

⁸⁴⁴ *Myers v. United States*, 272 U.S. 52, 117-119 (1926) (Taft, C.J.); G. Clymer w Kongresie, 1 *Annals* 397 (1789).

⁸⁴⁵ *Ibidem*, s. 131-135.

⁸⁴⁶ *Humphrey's Executor v. United States*, 295 U.S. 602, 628-629 (1935); *Morrison v. Olson*, 487 U.S. 654, 691 (1988) (C.J. Rehnquist) oraz 708-711 (J. Scalia, dissenting). Różnica między sędzią Rehnquistem i sędzią Scalią w *Morrison* dotyczyła przede wszystkim tego, czy ściganie przestępstw przeciwko Stanom Zjednoczonym jest obszarem, w którym taka niezależność jest dopuszczalna.

⁸⁴⁷ *Myers*, supra, s. 179 et seq. (J. McReynolds, dissenting); J. Laurance w Kongresie, 1 *Annals* 392 (1789).

Departamentu Stanu)⁸⁴⁸, kiedy to Kongres *implicite* przyznał Prezydentowi prawo odwoływania sekretarza rzeczzonego departamentu bez zgody Senatu⁸⁴⁹, poprzez spór z czasów prezydenta A. Jacksona dotyczący odwołania sekretarza skarbu W. Duane'a za odmowę wycofania depozytów z Banku Stanów Zjednoczonych⁸⁵⁰ oraz konflikt o ustawę o kadencji urzędników cywilnych (*Tenure of Office Act*) z 1867 r.⁸⁵¹ i będący jego konsekwencją *impeachment* prezydenta Johnsona⁸⁵², po decyzje Sądu Najwyższego w sprawach *Myers v. United States* (1926)⁸⁵³, *Humphrey's Executor v. United States* (1935)⁸⁵⁴, *Morrison v. Olson* (1988)⁸⁵⁵ i *Free Enterprise*

⁸⁴⁸ D.P. Currie, *The Constitution in Congress: The Federalist Period, 1789–1801*, University of Chicago Press, Chicago, IL, 1997 s. 36–41.

⁸⁴⁹ *An Act for establishing an Executive Department, to be denominated the Department of Foreign Affairs*, Jul. 27, 1789, 1st Cong., 1st Sess., c. 4, § 2, 1 Stat. 28 (1789), wyznaczała urzędnika mającego zastępować sekretarza w razie opróżnienia urzędu „wskutek śmierci, rezygnacji lub odwołania go przez Prezydenta”. Interpretacja tego rozstrzygnięcia nie jest jednak jasna: zdaniem części komentatorów świadczyło ono o uznaniu przez Kongres konstytucyjnego prawa Prezydenta do odwoływania podległych mu urzędników (v. np. J. Kent, *Commentaries on American Law*, O. Halsted, New York, NY, 1826, t. 1, s. *310; J. Story, *Commentaries on the Constitution of the United States*, op. cit., §§ 1536–1537; *Myers*, supra, s. 111–116, 120–133; S.G. Calabresi, S.B. Prakash, *The President's Power to Execute the Laws*, 104 Yale L.J. 541, 642–645 [1994]), zdaniem innych – było wynikiem paradoksu Condorceta, gdyż żadne z trzech stanowisk (brak prawa odwoływania, prawo odwoływania wynikające z ustawy, prawo odwoływania wynikające z Konstytucji) nie miało poparcia większości (D.P. Currie, *The Constitution in Congress*, s. 40–41). Interpretację „decyzji z 1789 r.” komplikuje dodatkowo fakt, iż J. Madison – główny proponent prezydenckiego prawa odwoływania w debacie nad departamentem spraw zagranicznych – kilka dni później proponował, by Prezydent nie mógł odwołać Komptrolera Departamentu Skarbu, gdyż urzędnik ten miał pełnić funkcje *quasi-sądownicze*. 1 *Annals* 635–639 (1789); D.P. Currie, *The Constitution in Congress*, s. 41, przypis 245. Kongres nie przyjął jednak takiego rozwiązania.

⁸⁵⁰ *Myers*, supra, s. 150–152. O sporze tym v. szerzej D.P. Currie, *The Constitution in Congress: Democrats and Whigs, 1829–1861*, University of Chicago Press, Chicago, IL, 2005, s. 67–71 oraz L.D. White, *The Jacksonians. A Study in Administrative History, 1829–1861*, Macmillan, New York, NY, 1954, s. 35–37.

⁸⁵¹ *An Act regulating the Tenure of certain Civil Officers*, March 2, 1867, 39th Cong., 2nd Sess., c. 154, 14 Stat. 430 (1867). Ustawa, wymagająca zgody Senatu dla odwoływania urzędników cywilnych, dla których powołania konieczna była taka zgoda, została przyjęta wbrew wetu prezydenta A. Johnsona (*Veto Message Regarding the Bill to Regulate the Tenure of Certain Civil Officers*, 59 Senate Journal 412–416, 39th Cong., 2nd Sess. (March 2, 1867)), v. szerzej D.P. Currie, *The Reconstruction Congress*, 75 U. Chi. L. Rev. 383, s. 414–416 (2008) i pozostawała w mocy aż do uchylecia w 1887 r. *An Act to repeal certain sections of the Revised Statutes of the United States relating to the appointment of civil officers*, March 3, 1887, 49th Cong., 2nd Sess., c. 353, 24 Stat. 500 (1887).

⁸⁵² V. szerzej M.L. Benedict, *The Impeachment and Trial of Andrew Johnson*, Norton, New York, NY, 1973 oraz W.H. Rehnquist, *Grand Inquests*, s. 215–244, a także D. Stolicki, *Executive review*, s. 116–117.

⁸⁵³ *Myers v. United States*, 272 U.S. 52 (1926) (ustawa wymagająca zgody Senatu dla odwołania poczmistrza drugiej klasy z Portland niezgodna z Konstytucją; zdaniem sędziego Tafta Prezydent dysponował konstytucyjną władzą odwoływania urzędników powołanych przez siebie za radą i zgodą Senatu, której Kongres nie mógł ograniczyć – aczkolwiek być może mógłby ograniczyć możliwość odwoływania niższych urzędników).

⁸⁵⁴ *Humphrey's Executor v. United States*, 295 U.S. 602 (1935) (ustawa zakazująca odwoływania członków Federalnej Komisji Handlu (FTC), będącej niezależną agencją regulacyjną, bez uzasadnionej przyczyny uznana za zgodną z Konstytucją; zdaniem sędziego Sutherlanda *Myers* odnosił się tylko do urzędników pełniących funkcje *stricte* wykonawcze, agencje administracyjne zaś wykonują również kompetencje *quasi*-ustawodawcze i *quasi*-sądownicze, więc mogą zostać wyłączone ustawowo spod bezpośredniej kontroli prezydenckiej).

⁸⁵⁵ *Morrison v. Olson*, 487 U.S. 654 (1988) (ustawa tworząca urząd niezależnego prokuratora do badania nieprawidłowości na najwyższych szczeblach egzekutywy uznana za zgodną z Konstytucją; zdaniem sędziego Rehnquista urząd niezależnego prokuratora był co prawda *stricte* wykonawczy, ale wyłączenie w jego przypadku

Fund v. Public Company Accounting Oversight Board (2010)⁸⁵⁶. Rezultatem tego procesu jest norma przyznająca Prezydentowi konstytucyjnie chronioną władzę odwoływania, ale przy kilku dość szerokich wyjątkach (zwłaszcza w wypadku agencji administracyjnych pełniących funkcje *quasi*-legislacyjne i *quasi*-sądownicze).

Sytuacja większości gubernatorów stanowych pod względem władzy odwoływania jest zdecydowanie gorsza⁸⁵⁷. Wynika to przede wszystkim z faktu, iż konstytucje stanowe, wprowadzając pluralizm egzekutywy, przeczą tezie, na której ufundowane są najbardziej proprezydenckie rozstrzygnięcia w zakresie władzy odwoływania – jej nieodzowności dla zachowania przez Prezydenta skutecznej kontroli nad wykonywaniem prawa przez całą egzekutywę federalną. Istnienie niezależnych od gubernatora organów władzy wykonawczej wskazuje, iż albo konstytucja stanowa nie wymaga pełnej kontroli gubernatora nad egzekutywą, albo nie uznaje władzy odwoływania za niezbędną dla jej realizacji. Wskutek tego większość orzecznictwa uznaje, iż legislatura może wedle uznania uregulować kwestię odwoływalności osób pełniących większość stanowisk publicznych⁸⁵⁸. Szerokie kompetencje samodzielne gubernatora do odwoływania urzędników wykonawczych uznał jedynie Sąd Najwyższy Arizony⁸⁵⁹, sądy w Pensylwanii zaś przyznały mu analogiczne uprawnienie (również rangi konstytucyjnej)

---

prezydenckiej władzy odwoływania, inaczej niż *Tenure of Office Act*, nie pozbawiało Prezydenta efektywnej kontroli nad władzą wykonawczą).

⁸⁵⁶ *Free Enterprise Fund v. Public Company Accounting Oversight Board*, 561 U.S. 477, 130 S.Ct. 3138, 177 L.Ed.2d 706 (2010) (ustawa tworząca „podwójnie niezależną” agencję administracyjną, tj. taką, której członkowie mogli być odwoływani jedynie przez inną niezależną agencję, uznana w tym zakresie za sprzeczną z Konstytucją, gdyż zapośredniczenie prezydenckiej władzy odwoływania w razie wystąpienia uzasadnionej przyczyny nadmiernie osłabiało prezydencką kontrolę nad administracją).

⁸⁵⁷ Tylko trzy konstytucje stanowe wspominają o ogólnej władzy odwoływania. La. Const. of 1974, art. IV, § 5 (I); Neb. Const. of 1875, art. IV, § 10; N.M. Const. of 1910, art. V, § 5. Znaczenie tych przepisów jest jednak marginalne: konstytucje Luizjany i Nebraski *explicite* wyłączają gubernatorską władzę odwoływania w przypadku urzędów kadencyjnych, a konstytucja Nowego Meksyku przyznaje gubernatorowi swobodną władzę odwoływania „tylko o ile ustawa nie stanowi inaczej.” Z kolei Konstytucja Florydy, Fla. Const. of 1968, art. IV, § 6 (a), wprost stwierdza, że legislatura może uzależnić skuteczność odwołania ze stanowiska od zgody Senatu lub od zgody trzech członków Gabinetu (spośród których tylko jeden, wicegubernator, jest wybierany wspólnie z gubernatorem). Konstytucje Hawajów (Hawaii Const. of 1950, art. V, § 6), Montany (Mont. Const. of 1972, art. VI, § 8 (1)), Nebraski (Neb. Const. of 1875, art. IV, § 1) i Pd. Dakoty (S.D. Const. of 1889, art. IV, § 9) przyznają gubernatorowi swobodne prawo dymisjonowania szefów departamentów (poza prokuratorem generalnym, którego odwołanie wymaga zgody Senatu).

⁸⁵⁸ *Bruce v. Matlock*, 86 Ark. 555, 111 S.W. 990, 991 (1908); *People ex rel. Finlay v. Jewett*, 6 Cal. 291 (1856); *Marine Forests Soc. v. California Coastal Comm'n*, 36 Cal. 4th 1, 39-40, 113 P.3d 1062, 1083-1084 (2005); *Gray v. McLendon*, 134 Ga. 224, 67 S.E. 859, 860 (1910); *Barrett v. Duff*, 114 Kan. 220, 217 P. 918 (1923); *State ex rel. Nagle v. Sullivan*, 98 Mont. 425, 40 P.2d 995, 99 A.L.R. 321 (1935); *State v. Frazier*, 47 N.D. 314, 182 N.W. 545, 548 (1921); *State ex rel. Taylor v. Cowen*, 96 Ohio St. 277, 117 N.E. 238 (1917); *Wentz v. Thomas*, 1932 OK 636, 159 Okla. 124, 15 P.2d 65, 71 (1932); *Hall v. Tirey*, 1972 OK 118, 501 P.2d 496 (1972); *Watson v. Pennsylvania Turnpike Commission*, 386 Pa. 117, 125 A.2d 354, 356-357 (1956); *Commonwealth ex rel. Sortino v. Singley*, 481 Pa. 367, 392 A.2d 1337, 1339 (1978); *Burger v. School Board of McGuffey School District*, 592 Pa. 194, 923 A.2d 1155, 1164 (2007); *Bodmer v. Police Mut. Aid Ass'n*, 94 Utah 450, 78 P.2d 640 (1938); *Gogerty v. Dep't of Institutions*, 71 Wash.2d 1, 426 P.2d 476 (1967).

⁸⁵⁹ *Ahearn v. Bailey*, 104 Ariz. 250, 253, 451 P.2d 30, 33 (1969).

w przypadku stanowisk bezpośrednio podlegających jego kontroli⁸⁶⁰. Natomiast w większości stanów funkcjonuje domniemanie, że jeżeli legislatura nie określiła wprost kadencji ani przesłanek odwoływalności, to upoważniła organ dokonujący obsady stanowiska do odwoływania jego aktualnego piastuna⁸⁶¹.

4.2. Autonomia proceduralna

Następnym kluczowym aspektem zasady autonomii władz jest autonomia proceduralna. Składają się na nią dwa podstawowe elementy: prawo do samodzielnego ustanawiania i modyfikowania przepisów regulujących własny tryb postępowania oraz prawo do autonomicznego dokonywania ich (wiążącej dla pozostałych władz) wykładni. Można zaobserwować, że tak rozumiana autonomia proceduralna przysługuje w pełni legislaturze i sądownictwu, ale tylko w bardzo ograniczonym stopniu egzekutywie: procedury działania organów władzy wykonawczej w przypadku wydawania regulacji, stosowania prawa w sprawach indywidualnych, wydatkowania środków publicznych czy przyznawania zamówień publicznych – by wymienić tylko najbardziej klasyczne funkcje – są (często drobiazgowo) uregulowane w ustawodawstwie, a ich przestrzeganie przez agencje (podobnie jak zachowywanie przez nie własnych regulacji proceduralnych) podlega kontroli sądowej. Jedynie gubernatorowi przysługuje pewien zakres autonomii proceduralnej, ale trudno powiedzieć, w jakim stopniu jest to kwestia praktyki politycznej, a w jakim – rzeczywistej ochrony konstytucyjnej.

4.2.1. Autonomia proceduralna legislatury; reguła oryginalnego druku

Jak to już szerzej omówiono w rozdziale II, w 49 stanach każdej izbie legislatury przysługuje prawo określania własnego regulaminu⁸⁶² (wyjątkiem jest Alaska, gdzie izby przyjmują jednolity regulamin w drodze zgodnej rezolucji – ale i tu uczestniczą w tym procesie tylko

⁸⁶⁰ “[A]lthough the legislature has the general authority to limit the removal power, the legislature cannot restrict the Governor’s removal power when it comes to executive officials who are clearly under the influence and control of the Governor because this would violate the separation of powers doctrine [...]. As a result, a governor can dismiss, at-will, a plethora of gubernatorial appointees within the executive branch in order to effectuate his/her political policies.” *Arneson v. Wolf*, 117 A.3d 374, 395 n. 21 (Pa. Commw. Ct.), *aff’d and adopted*, 124 A.3d 1225 (Pa. 2015).

⁸⁶¹ *Venesky v. Ridge*, 789 A.2d 862 (Pa. Commw. Ct.), *aff’d sub nom. Venesky v. Schweiker*, 570 Pa. 461, 809 A.2d 899 (2002).

⁸⁶² *V. supra*, t. 1, rozdz. II, s. 251-252. *V. też* *Birmingham-Jefferson Civic Ctr. Auth. v. City of Birmingham*, 912 So.2d 204, 217 (Ala. 2005); *Opinion of the Justices*, 295 Ala. 26, 26, 322 So.2d 107, 107 (1975); *Opinion of the Justices No. 185*, 278 Ala. 522, 524-525, 179 So.2d 155, 158 (1965); *People’s Advocate, Inc. v. Superior Court*, 181 Cal. App. 3d 316, 325, 226 Cal. Rptr. 640 (1986); *Mission Hosp. Reg’l Med. Ctr. v. Shewry*, 168 Cal. App. 4th 460, 484, 85 Cal. Rptr. 3d 639, 654 (2008); *Bd. of Trustees of Judicial Form Ret. Sys. v. Attorney Gen. of Com.*, 132 S.W.3d 770, 777 (Ky. 2003); *Baines v. New Hampshire Senate President*, 152 N.H. 124, 130, 876 A.2d 768, 776 (2005); *State ex rel. Coleman v. Lewis*, 181 S.C. 10, 186 S.E. 625, 630 (1936); *Nat’l Ass’n of Soc. Workers v. Harwood*, 69 F.3d 622, 631-633 (1st Cir. 1995); *Parker v. Merlino*, 646 F.2d 848, 853 (3rd Cir. 1981).

organy władzy ustawodawczej⁸⁶³). W praktyce przepisy te są interpretowane jako dopuszczające ustawową regulację materii proceduralnych⁸⁶⁴, ale przy zastrzeżeniu, iż nie ogranicza ona autonomii izb *pro futuro* – zachowują one pełne prawo do jednostronnej normy przepisów proceduralnych zawartych w ustawie poprzez przyjęcie sprzecznych z nimi przepisów regulaminowych⁸⁶⁵. Uzupełnieniem prawa legislatury do ustalania przepisów proceduralnych jest prawo ich zmiany lub zawieszania (w trybie i na zasadach wynikających z obowiązującej procedury)⁸⁶⁶.

Autonomia proceduralna legislatury dotyczy nie tylko tworzenia przepisów proceduralnych, ale również ich stosowania i wykładni⁸⁶⁷. Interpretacja regulaminów i innych przepisów proceduralnych przyjęta przez właściwą izbę jest wiążąca dla sądów⁸⁶⁸. Judykatura nie będzie także kontrolować, czy w postępowaniu ustawodawczym nad daną ustawą nie doszło do naruszenia regulaminu⁸⁶⁹, ani nie nakaze żadnej z izb podjęcia czynności proceduralnych wymaganych przez prawo parlamentarne (nawet wówczas, gdy założonym beneficjentem przepisów są osoby trzecie – np. w przypadku norm dotyczących transparentności procesu

⁸⁶³ Alaska Const. of 1956, art. 2, § 12.

⁸⁶⁴ A. Bruhl, *Using Statutes To Set Legislative Rules: Entrenchment, Separation of Powers, and the Rules of Proceedings Clause*, 19 J.L. & Pol. 345 (2003).

⁸⁶⁵ *Ibidem*, s. 363-369. V. też *People's Advocate, Inc. v. Superior Court*, 181 Cal. App. 3d 316, 326-327, 226 Cal. Rptr. 640, 645-646 (Ct. App. 1986); *Coggin v. Davey*, 211 S.E.2d 708, 710-711 (Ga. 1975); *Des Moines Register & Tribune Co. v. Dwyer*, 542 N.W.2d 491 (Iowa 1996); *Board of Trustees v. Atty. Gen. of Com.*, 132 S.W.3d 770, 777 (Ky.2004); *Hughes v. Speaker of the New Hampshire House of Representatives*, 152 N.H. 276, 284, 876 A.2d 736, 744 (2005). Kilka sądów stanowych uznało natomiast za niedopuszczalne przyjmowanie przepisów regulaminowych w drodze obywatelskiej inicjatywy ustawodawczej. V. *People's Advocate*, *supra*, s. 327; *Paisner v. Atty Gen.*, 458 N.E.2d 734 (Mass. 1983) oraz szerzej J.E. Castello, *The Limits of Popular Sovereignty: Using the Initiative Power to Control Legislative Procedure*, 74 Cal. L. Rev. 491 (1986). Ale inicjatywa obywatelska zakazująca wysyłania biuletynów za środki publiczne mogła być zgodnie z konstytucją stanową zastosowana do legislatury. *Watson v. Fair Political Practices Com.*, 217 Cal. App. 3d 1059, 1070, 266 Cal. Rptr. 408, 413 (Ct. App. 1990).

⁸⁶⁶ P. Mason, *Mason's Manual of Legislative Procedure*, National Conference of State Legislatures, Denver, CO, 2010, § 284. V. też *French v. Senate of State of Cal.*, 146 Cal. 604, 608-609, 80 P. 1031, 1033 (1905); *Sumner v. New Hampshire Sec'y of State*, 168 N.H. 667, 672, 136 A.3d 101, 106 (2016); *Rutherford v. City of Nashville*, 168 Tenn. 499, 79 S.W.2d 581, 584 (1935); *Anderson v. Grossenbacher*, 381 S.W.2d 72, 74 (Tex. Civ. App. 1964), *writ refused* NRE (Oct. 21, 1964).

⁸⁶⁷ *Mason's Manual*, *op. cit.*, § 4; *Opinion of the Justices*, 252 Ala. 205, 208, 40 So.2d 623, 626 (1949); *Moffitt v. Willis*, 459 So.2d 1018, 1021-1022 (Fla.1984); *Brown v. Owen*, 165 Wash.2d 706, 722, 206 P.3d 310, 318 (2009).

⁸⁶⁸ *Tuck v. Blackmon*, 798 So.2d 402, 406-407 (Miss. 2001). Ale wbrew temu v. *United States v. Smith*, 286 U.S. 6, 30-31 (1932) (gdy reguła proceduralna wpływa na prawa i obowiązki podmiotów trzecich – np. na to, kiedy uchwała Senatu wyrażająca zgodę na nominację staje się ostateczna – sąd nie jest związany interpretacją izby; podobnie *Michigan Taxpayers United v. Governor*, 236 Mich. App. 372, 376, 600 N.W.2d 401, 404 (1999)).

⁸⁶⁹ *Moffitt v. Willis*, 459 So.2d 1018, 1021-1022 (Fla.1984); *S. Georgia Power Co. v. Baumann*, 169 Ga. 649, 151 S.E. 513, 513 (1929); *Keenan v. Price*, 68 Idaho 423, 437, 195 P.2d 662, 669 (1948); *State v. Gray*, 221 La. 868, 60 So.2d 466, 468 (1952); *Des Moines Register & Tribune Co. v. Dwyer*, 542 N.W.2d 491, 496 (Iowa 1996); *Bane v. Superintendent of Boston State Hosp.*, 350 Mass. 637, 638, 216 N.E.2d 111, 112 (1966); *Mich. Taxpayers United, Inc. v. Governor*, 236 Mich.App. 372, 379, 600 N.W.2d 401 (1999); *Bednar v. King*, 110 N.H. 475, 476-477, 272 A.2d 616, 618-619 (1970); *State ex rel. Lynch v. Conta*, 71 Wis.2d 662, 695, 239 N.W.2d 313, 335 (1976); *State ex rel. City Loan & Sav. Co. of Wapakoneta v. Moore*, 124 Ohio St. 256, 258-259, 177 N.E. 910, 910-911 (1931); *State ex rel. La Follette v. Stitt*, 114 Wis.2d 358, 338 N.W.2d 684, 687 (1983); *Mason's Manual*, *op. cit.*, § 73. Ale v. *Conway v. Searles*, 954 F. Supp. 756, 769 (D. Vt. 1997).

legislacyjnego i dostępu do informacji publicznej)⁸⁷⁰. Legislatura ma również wyłączone prawo rozstrzygania, czy w indywidualnym przypadku istniał konflikt interesów wymagający od legislatora powstrzymania się od udziału w głosowaniu⁸⁷¹; czy zachowanie członka izby naruszało prawo parlamentarne i mogło być przedmiotem sankcji⁸⁷²; jakie skutki parlamentarnoprawne rodzi uchwała izby lub obydwu izb dotycząca ich wewnętrznych spraw⁸⁷³; co jest oficjalną korespondencją izby, jej organów i biur legislatorów⁸⁷⁴; wreszcie, czy doszło do zamknięcia sesji lub recessu jednej bądź obydwu izb⁸⁷⁵. Jednak szereg decyzji Sądu Najwyższego USA dotyczących działalności Komisji Izby Reprezentantów ds. Działalności Antyamerykańskiej przyznaje sądom ograniczone prawo badania przestrzegania regulaminu podczas przesłuchań przed komisjami wykonującymi kompetencje śledcze⁸⁷⁶.

Bardziej złożony problem przedstawia kontrola sądowa nad interpretacją i przestrzeganiem przez legislaturę zasad proceduralnych mających rangę konstytucyjną, np. wymogu kworum, zasady trzech czytań czy nakazu publikacji ogłoszenia w przypadku ustaw lokalnych i prywatnych⁸⁷⁷. Z jednej strony badanie przez sąd, czy przy uchwalaniu ustawy nie doszło do naruszenia konstytucyjnych norm proceduralnych, stanowi bezprecedensowe w tradycji anglosaskiej wtargnięcie sądownictwa w proces ustawodawczy⁸⁷⁸, a do tego wprowadza dodatkowy element niepewności prawa – konstytucyjności ustawy nie da się już ocenić wyłącznie

⁸⁷⁰ *Malone v. Meekins*, 650 P.2d 351, 358 (Alaska 1982); *Abood v. League of Women Voters of Alaska*, 743 P.2d 333, 339-340 (Alaska 1987); *Progress Missouri, Inc. v. Missouri Senate*, 494 S.W.3d 1, 6 (Mo. Ct. App. 2016); *Gewertz v. Joint Legislative Comm. on Ethical Standards*, 132 N.J. Super. 435, 436-437, 334 A.2d 64, 64-65 (App. Div. 1975); *Dank v. Benson*, 2000 OK 40, 5 P.3d 1088, 1092 (2000); *Mayhew v. Wilder*, 46 S.W.3d 760 (Tenn. Ct. App. 2001).

⁸⁷¹ *Stovall v. Gartrell*, 332 S.W.2d 256 (Ky. 1960).

⁸⁷² *Berry v. Crawford*, 990 N.E.2d 410, 414-420 (Ind. 2013).

⁸⁷³ *Opinion of the Justices No. 95*, 252 Ala. 205, 40 So.2d 623 (1949); *State ex rel. Hartman v. Thompson*, 627 So.2d 966, 971 (Ala. Civ. App. 1993).

⁸⁷⁴ *Urban Justice Ctr. v. Silver*, 66 A.D.3d 567, 569, 887 N.Y.S.2d 571, 575 (2009).

⁸⁷⁵ *Opinion of Justices*, 2015 ME 107, 123 A.3d 494, 504 (2015). V. też *NLRB v. Canning*, --- U.S. ---, 134 S.Ct. 2550, 2574-2575 (2014) (Prezydent nie mógł uznać sesji *pro forma* Senatu za fikcję prawną i skorzystać z uprawnień przysługujących mu wyłącznie podczas recessu, gdy izba formalnie się zbierała, aczkolwiek tylko w składzie jednego senatora odraczającego natychmiast obrady z braku kworum).

⁸⁷⁶ *V. m.in. Christoffel v. United States*, 338 U.S. 84, 88-89 (1949) (brak kworum podczas przesłuchania wyłącza odpowiedzialność karną za odmowę odpowiedzi na pytanie); *Yellin v. United States*, 374 U.S. 109, 114 (1963) (naruszenie procedury zarządzania przesłuchań na posiedzeniu niejawnym wyklucza odpowiedzialność karną za odmowę odpowiedzi).

⁸⁷⁷ V. ogólnie m.in. N.J. Singer, J.D.S. Singer, *Sutherland's Statutes and Statutory Construction*, op. cit., §§ 15:1-15:18; W.N. Eskridge, P.P. Frickey, E. Garrett, *Cases and Materials on Legislation: Statutes and the Creation of Public Policy*, Thomson West, St. Paul, MN, 2007, s. 253-255 oraz I. Bar-Siman-Tov, *Legislative Supremacy in the United States: Rethinking the Enrolled Bill Doctrine*, 97 Geo. L.J. 323 (2009).

⁸⁷⁸ *Marshall Field & Co. v. Clark*, 143 U.S. 649, 672 (1892); *Roeschlein v. Thomas*, 258 Ind. 16, 30, 280 N.E.2d 581, 590 (1972); B.W. Bell, *R-E-S-P-E-C-T: Respecting Legislative Judgments in Interpretive Theory*, 78 N.C. L. Rev. 1253, 408-410 (2000).

na podstawie jej tekstu⁸⁷⁹. Z drugiej strony intencją twórców konstytucyjnych uregulowań procedury legislacyjnej było ograniczenie nadużyć, jakich dopuszczali się legislatury, więc pozostawienie ocenie tych ciał, czy przy uchwalaniu ustawy nie doszło do naruszenia ustawy zasadniczej, mogłoby prowadzić do nulifikacji omawianych przepisów, które suweren uznał za dostatecznie ważne, by nadać im rangę konstytucyjną⁸⁸⁰.

W orzecznictwie funkcjonują cztery podstawowe stanowiska odnośnie do omawianego problemu⁸⁸¹. Pierwsze to tzw. reguła „oryginalnego druku” (*enrolled bill rule*), zgodnie z którą oryginalny druk ustawy, uwierzytelniony przez przewodniczących i sekretarzy izb⁸⁸², jest konkluzywnym dowodem dopełnienia przez legislaturę wszystkich wymogów proceduralnych związanych z procesem jego uchwalenia – a więc defekty proceduralne nie mogą posłużyć do podważenia konstytucyjności ustawy⁸⁸³. Pogląd taki przyjmuje orzecznictwo Arizony⁸⁸⁴, Kalifornii⁸⁸⁵,

⁸⁷⁹ *United States v. Munoz-Flores*, 495 U.S. 385, 408-410 (1990) (J. Scalia, dissenting); N.J. Singer, J.D.S. Singer, *Sutherland's Statutes and Statutory Construction*, op. cit., § 15:3; E.H. Cobb, *Judicial Review of the Legislative Enactment Process: Louisiana's "Journal Entry" Rule*, 41 La. L. Rev. 1187, 1190 (1981).

⁸⁸⁰ *Pub. Citizen v. Clerk*, U.S. Dist. Court For D.C., 451 F. Supp.2d 109, 126 (D.D.C. 2006), *aff'd*, 486 F.3d 1342 (D.C. Cir. 2007); R.F. Williams, *State Constitutional Limits on Legislative Procedure: Legislative Compliance and Judicial Enforcement*, "Publius. The Journal of Federalism" 1987, Vol. 17, s. 91, 114.

⁸⁸¹ *Ibidem*, s. 106-112.

⁸⁸² Takiego uwierzytelnienia (często w obecności kworum właściwej izby) *explicite* wymagają konstytucje 31 stanów: Ala. Const. of 1901, art. IV, § 66; Ariz. Const. of 1910, art. IV, § 15; Colo. Const. of 1876, art. V, § 26; Fla. Const. of 1968, art. III, § 7; Ga. Const. of 1982, art. III, sec. V, cl. 10; Hawaii Const. of 1950, art. III, § 16; Idaho Const. of 1889, art. III, § 21; Ill. Const. of 1970, art. IV, § 8 (d); Iowa Const. of 1857, art. III, § 15; Ky. Const. of 1891, § 56; La. Const. of 1974, art. III, § 17 (A); Md. Const. of 1867, art. III, § 30; Minn. Const. of 1857, art. IV, § 20; Miss. Const. of 1890, art. 4, § 59; Mo. Const. of 1944, art. III, § 30; Neb. Const. of 1875, art. III, § 14; N.M. Const. of 1910, art. IV, § 20; N.C. Const. of 1969, art. II, § 22 (1); N.D. Const. of 1889, art. IV, § 13; Ohio Const. of 1851, art. 2, § 15 (E); Okla. Const. of 1907, art. V, § 35; Ore. Const. of 1857, art. IV, § 25 (3); Penn. Const. of 1873, art. II, § 8; S.C. Const. of 1895, art. III, § 18; S.D. Const. of 1889, art. III, § 19; Tenn. Const. of 1870, art. II, § 18; Tex. Const. of 1875, art. III, § 38; Utah Const. of 1895, art. VI, § 24; Va. Const. of 1970, art. IV, § 11; Wash. Const. of 1889, art. II, § 32; Wyo. Const. of 1889, art. 3, § 28. Konstytucja Minnesoty dodatkowo przewiduje, że przewodniczący odmawiający uwierzytelnienia ustawy prawidłowo przyjętej przez izbę podlega karze utraty praw publicznych. Autorowi nie udało się ustalić, czy ten nietypowy przepis był odpowiedzią na jakieś konkretne przypadki nadużyć, czy też tylko został przyjęty *ex abundancia cautione*.

⁸⁸³ N.J. Singer, J.D.S. Singer, *Sutherland's Statutes and Statutory Construction*, op. cit., § 15:3.

⁸⁸⁴ *Hernandez v. Frohmiller*, 68 Ariz. 242, 259, 204 P.2d 854, 865 (1949); *Cherry v. Steiner*, 716 F.2d 687, 693 (9th Cir. 1983) (decyzja stosująca prawo Arizony na podstawie 28 U.S.C. § 1652); *Allen v. State*, 14 Ariz. 458, 469, 130 P. 1114, 1118 (1913).

⁸⁸⁵ *Sherman v. Story*, 30 Cal. 253 (1866); *People v. Burt*, 43 Cal. 560, 564 (1872); *Pulskamp v. Martinez*, 2 Cal. App. 4th 854, 863-864, 3 Cal. Rptr.2d 607, 613 (1992). Kalifornia dopuszcza jednak zakwestionowanie ustawy w oparciu o defekt proceduralny widoczny na samym druku ustawy (np. wniesienie w nieodpowiedniej izbie). *Planned Parenthood Affiliates v. Swoap*, 173 Cal. App. 3d 1187, 1195, 219 Cal. Rptr. 664, 669 (Ct. App. 1985).

Delaware⁸⁸⁶, Georgii⁸⁸⁷, Illinois⁸⁸⁸, Indiany⁸⁸⁹, Maine⁸⁹⁰, Missisipi⁸⁹¹, Newady⁸⁹², New Jersey⁸⁹³, Nowego Meksyku⁸⁹⁴, Oklahomy⁸⁹⁵, Pd. Karoliny⁸⁹⁶, Pd. Dakoty⁸⁹⁷, Teksasu⁸⁹⁸ i Waszyngtonu⁸⁹⁹, a także Sąd Najwyższy USA⁹⁰⁰. Drugim stanowiskiem jest reguła „afirmatywnego zaprzeczenia” (*affirmative contradiction rule*): istnieje silne domniemanie poprawności przyjęcia ustawy, ale może ono zostać obalone, jeżeli z dzienników legislatury wprost wynika naruszenie

⁸⁸⁶ *Ingersoll v. Rollins Broadcasting of Delaware, Inc.*, 269 A.2d 217, 220 (Del. 1970); *State ex rel. Craven v. Schorr*, 131 A.2d 158 (Del. 1957).

⁸⁸⁷ *Smith v. McMichael*, 203 Ga. 74, 77-78, 45 S.E.2d 431, 435 (1947); *Williams v. MacFeeley*, 186 Ga. 145, 148-149, 197 S.E. 225, 227-228 (1938). V. też *Bleckley v. Vickers*, 225 Ga. 593, 594, 170 S.E.2d 695 (1969).

⁸⁸⁸ *Friends of Parks v. Chicago Park Dist.*, 203 Ill.2d 312, 328-329, 786 N.E.2d 161, 171 (2003); *Cutinello v. Whitley*, 161 Ill.2d 409, 424, 204 Ill.Dec. 136, 641 N.E.2d 360 (1994); *Geja's Cafe v. Metropolitan Pier & Exposition Authority*, 153 Ill.2d 239, 259, 606 N.E.2d 1212 (1992).

⁸⁸⁹ *State v. Clark*, 247 Ind. 490, 496-497, 217 N.E.2d 588, 591-592 (1966); *Welsh v. Sells*, 244 Ind. 423, 431-432, 192 N.E.2d 753, 758 (1963); *Mogilner v. Metro. Plan Comm'n of Marion Cty.*, 236 Ind. 298, 320-321, 140 N.E.2d 220, 231 (1957). *Dicta* wskazują, iż sądy mogą odstąpić od omawianej reguły w razie ewidentnego fałszerstwa.

⁸⁹⁰ *Weeks v. Smith*, 81 Me. 538, 547, 18 A. 325, 327 (1889); *Town of Wells v. Town of Ogunquit*, 2001 ME 122, 775 A.2d 1174, 1176 n. 2 (2001).

⁸⁹¹ *Conyers v. State*, 196 So. 3d 170, 172 (Miss. Ct. App. 2016); *In re Hooker*, 87 So. 3d 401, 410-411 (Miss. 2012); *Ex parte Wren*, 63 Miss. 512 (1886).

⁸⁹² *State v. Swift*, 10 Nev. 176, 180-188 (1875); *State v. Nye*, 23 Nev. 99, 42 Pac. 866, 867 (1895); *State v. Brodigan*, 37 Nev. 245, 141 Pac. 988, 989 (1914).

⁸⁹³ *Pangborn v. Young*, 32 N.J.L. 29, 34-35 (Sup. Ct. 1866); *Campbell v. City of Hackensack*, 115 N.J.L. 209, 216, 178 A. 794, 797 (1935); *Ex parte Hague*, 104 N.J. Eq. 31, 56-57, 144 A. 546, 557 (Ch.), *aff'd*, 104 N.J. Eq. 369, 145 A. 618 (1929) (ale nie dotyczy rezolucji realizujących funkcje niestawodawcze).

⁸⁹⁴ *Thompson v. Saunders*, 52 N.M. 1, 3, 189 P.2d 87, 88 (1947).

⁸⁹⁵ *Jones v. Winters*, 1961 OK 224, 365 P.2d 357, 365-366 (1961); *Goddard v. Kirkpatrick*, 1943 OK 265, 193 Okla. 92, 141 P.2d 292, 295 (Okla. Crim. App. 1943).

⁸⁹⁶ *Med. Soc. of S.C. v. Med. Univ. of S.C.*, 334 S.C. 270, 278-279, 513 S.E.2d 352, 356-357 (1999); *State ex rel. Roddey v. Byrnes*, 219 S.C. 485, 496, 66 S.E.2d 33, 36 (1951); *Wingfield v. S.C. Tax Comm'n*, 147 S.C. 116, 144 S.E. 846, 849-850 (1928).

⁸⁹⁷ *In re Rounds*, 659 N.W.2d 374, 2003 S.D. 30 (2003); *Indep. Cmty. Bankers Ass'n of S. Dakota, Inc. v. State By & Through Meierhenry*, 346 N.W.2d 737, 742-743 (S.D. 1984). W Pd. Dakocie obowiązuje zmodyfikowana wersja omawianej reguły, zgodnie z którą Sąd może zakwestionować ustawę pomimo poprawności oryginalnego druku, jeżeli Konstytucja *explicite* wymaga odnotowania faktów związanych z procedurą jej przyjęcia (np. wyników imiennych ostatecznego głosowania oraz głosowania nad odrzuceniem weta) w dziennikach izb, a wpisów takich w rzezonnych dziennikach nie ma.

⁸⁹⁸ *Jackson v. Walker*, 121 Tex. 303, 49 S.W.2d 693, 694 (1932); *Beckendorff v. Harris-Galveston Coastal Subsidence Dist.*, 558 S.W.2d 75, 78 (Tex.Civ.App.-Houston [14th Dist.] 1977), *writ ref'd n.r.e.*, 563 S.W.2d 239 (Tex. 1978). W *Ass'n of Tex. Prof'l Educators v. Kirby*, 788 S.W.2d 827, 829-830 (Tex. 1990) Sąd Najwyższy dopuścił wyjątek w sytuacji, w której ustawa podpisana przez gubernatora nie była tożsama (np. na skutek błędu pisarskiego) z ustawą przyjętą przez legislaturę, ale potwierdził obowiązywanie reguły ostatecznego druku w innych wypadkach.

⁸⁹⁹ *Brown v. Owen*, 165 Wash.2d 706, 722-723, 206 P.3d 310, 318-319 (2009); *Washington State Grange v. Locke*, 153 Wash.2d 475, 499-500, 105 P.3d 9, 22 (2005); *State ex rel. Wash. Toll Bridge Auth. v. Yelle*, 61 Wash.2d 28, 34, 377 P.2d 466 (1962); *Derby Club, Inc. v. Becket*, 41 Wash.2d 869, 882, 252 P.2d 259 (1953) (J. Hill, concurring).

⁹⁰⁰ *Marshall Field & Co. v. Clark*, 143 U.S. 649 (1892). Podobna reguła obowiązywała również w Anglii. V. *Rex and Hunsdon v. Countess of Arundel*, Hob. 109, 80 Eng. Rep. 258 (Ch. 14 Jac. I). V. też *Pilkington's Case*, Y.B. Pasch. 33 Hen. 6, f. 17a, pl. 8 (Ex. Ch. 1455) (Seipp 18943).

konstytucyjnych norm proceduralnych⁹⁰¹. Reguła ta obowiązuje w Alabamie⁹⁰², Arkansas⁹⁰³, Kolorado⁹⁰⁴, Idaho⁹⁰⁵, Iowa⁹⁰⁶, Kansas⁹⁰⁷, Luizjanie⁹⁰⁸, Missouri⁹⁰⁹, Montanie⁹¹⁰, Nebrasce⁹¹¹, Pn. Karolinie⁹¹², Pn. Dakocie⁹¹³, Oregonie⁹¹⁴, Tennessee⁹¹⁵, Utah⁹¹⁶, Zach. Wirginii⁹¹⁷, Wisconsin⁹¹⁸, Wyoming⁹¹⁹ i na Florydzie⁹²⁰. Trzeci pogląd to reguła „wpisu w dzienniku” (*journal entry rule*), wymagająca dla ważności ustawy, by każda konstytucyjnie wymagana czynność proceduralna była odzwierciedlona przez wpis w dzienniku legislatury⁹²¹. Współcześnie jest

⁹⁰¹ N.J. Singer, J.D.S. Singer, *Sutherland's Statutes and Statutory Construction*, op. cit., § 15:4.

⁹⁰² *Alabama Citizens Action Program v. Kennamer*, 479 So.2d 1237, 1240 (Ala. 1985); *Childers v. Couey*, 348 So.2d 1349, 1352 (Ala. 1977); *Bachelor v. State*, 216 Ala. 356, 362, 113 So. 67, 72 (1927).

⁹⁰³ *Phillips v. Rothrock*, 194 Ark. 945, 110 S.W.2d 26, 33 (1937); *State Military Note Bd. v. Casey*, 185 Ark. 271, 47 S.W.2d 23, 26 (1932); *Hill v. Am. Book Co.*, 171 Ark. 427, 285 S.W. 20, 22-23 (1926).

⁹⁰⁴ *Gallup v. Rule*, 81 Colo. 335, 337, 255 Pac. 463, 464 (1927); *People ex rel. Manville v. Leddy*, 123 Pac. 824, 825, 53 Colo. 109, 113 (1912). Kolorado dopuszcza dowody świadczące o modyfikacji dziennika *ex post facto*, jeżeli oryginalna wersja świadczyła o defekcie proceduralnym (np. odnotowanie na polecenie izby fikcyjnego czytania z datą wsteczną).

⁹⁰⁵ *In re Drainage Dist. No. 1*, 26 Idaho 311, 143 P. 299, 301 (1914).

⁹⁰⁶ *Carlton v. Grimes*, 237 Iowa 912, 927-939, 23 N.W.2d 883, 891-897 (1946).

⁹⁰⁷ *Harris v. Shanahan*, 192 Kan. 183, 194, 387 P.2d 771, 782 (1963); *State ex rel. Godard v. Andrews*, 64 Kan. 474, 67 P. 870, 872-873 (1902).

⁹⁰⁸ *Wall v. Close*, 203 La. 345, 361-362, 14 So.2d 19, 24-25 (1943).

⁹⁰⁹ *State v. Adams*, 323 Mo. 729, 735, 19 S.W.2d 671, 673 (1929); *Ex parte Seward*, 299 Mo. 385, 253 S.W. 356, 358 (1923); *State ex rel. Schmoll v. Drabelle*, 261 Mo. 515, 170 S.W. 465, 471-473 (1914).

⁹¹⁰ *Standard Oil Co. v. State Bd. of Equalization*, 110 Mont. 5, 7, 99 P.2d 229, 230 (1940).

⁹¹¹ *State ex rel. Loseke v. Fricke*, 126 Neb. 736, 254 N.W. 409, 411 (1934); *State ex rel. Davis v. Cox*, 105 Neb. 75, 178 N.W. 913, 914-915 (1920).

⁹¹² *Frazier v. Bd. of Comm'rs of Guilford Cty.*, 194 N.C. 49, 138 S.E. 433, 436 (1927). *Ale v. Carr v. Coke*, 116 N.C. 223, 22 S.E. 16, 18-19 (1895).

⁹¹³ *State v. Steen*, 55 N.D. 239, 212 N.W. 843, 845 (1927); *State v. Schultz*, 44 N.D. 269, 174 N.W. 81, 83 (1919).

⁹¹⁴ *Young v. Galloway*, 177 Or. 617, 621-622, 164 P.2d 427, 428-429 (1945); *Oregon Bus. & Tax Research v. Farrell*, 176 Or. 532, 536-541, 159 P.2d 822, 824-825 (1945).

⁹¹⁵ *Fuqua v. Davidson Cty.*, 189 Tenn. 645, 651-652, 227 S.W.2d 12, 14-15 (1950); *Wilson v. State*, 143 Tenn. 55, 224 S.W. 168, 172 (1920).

⁹¹⁶ *Jensen v. Matheson*, 583 P.2d 77, 79-80 (Utah 1978).

⁹¹⁷ *State v. Heston*, 137 W. Va. 375, 391-392, 71 S.E.2d 481, 490-491 (1952).

⁹¹⁸ *State ex rel. Gen. Motors Corp., AC Elecs. Div. v. City of Oak Creek*, 49 Wis.2d 299, 317, 182 N.W.2d 481, 490 (1971); *Integration of the Bar Case*, 244 Wis. 8, 21-22, 11 N.W.2d 604, 610-611 (1943); *Milwaukee Cty. v. Isenring*, 109 Wis. 9, 85 N.W. 131, 137-138 (1901).

⁹¹⁹ *State ex rel. Bd. of Comm'rs of Laramie Cty. v. Wright*, 62 Wyo. 112, 120-123, 163 P.2d 190, 192-193 (1945); *State ex rel. Hynds v. Cahill*, 12 Wyo. 225, 75 Pac. 433, 436 (1904); *White v. Hinton*, 3 Wyo. 753, 30 Pac. 953, 954 (1892).

⁹²⁰ *State v. Kaufman*, 430 So.2d 904, 905-906 (Fla. 1983); *State v. Pinellas Cty.*, 160 Fla. 549, 552-553, 36 So.2d 216, 218 (1948); *State v. City of Palmetto*, 99 Fla. 401, 406, 126 So. 781, 783 (1930); *Amos v. Gunn*, 84 Fla. 331, 339, 94 So. 615, 633 (1922).

⁹²¹ N.J. Singer, J.D.S. Singer, *Sutherland's Statutes and Statutory Construction*, op. cit., § 15:5.

ona stosowana w Maryland⁹²², Michigan⁹²³, Minnesocie⁹²⁴, New Hampshire⁹²⁵, Ohio⁹²⁶ i Rhode Island⁹²⁷. I wreszcie reguła „swobody dowodu” (*extrinsic evidence rule*) dopuszcza, by domniemanie dochowania procedur, nawet jeżeli jest wsparte dziennikiem legislatury, móc obalić przez dowód przeciwnych faktów (np. nieobecności kworum czy pominięcia wymaganego czytania) oparty nie o akta legislatury, ale o inne środki dowodowe⁹²⁸. Została ona przyjęta w 1980 r. w Kentucky⁹²⁹, może być również stosowana w Pensylwanii, jeżeli sąd uzna, iż defekt proceduralny jest dostatecznie poważny, a dowody odpowiednio jednoznaczne⁹³⁰. W Nowym Jorku Sąd Apelacyjny (najwyższa instancja) nie zajął stanowiska, opinie Sądu Najwyższego są zaś sprzeczne – jedne przyjmują regułę swobody dowodu, inne afirmatywnego zaprzeczenia⁹³¹. Również Sąd Najwyższy Wirginii przyznaje, iż w tym stanie kwestia możliwości obalenia domniemania poprawności proceduralnej uchwalonej ustawy nie jest rozstrzygnięta⁹³². Na Alasce i Hawajach oraz w Connecticut, Massachusetts i Vermont brak orzeczeń ustosunkowujących się do omawianego problemu.

Z przywoływanych orzeczeń wynika natomiast prawie uniwersalna (poza Kentucky, Pensylwanią i być może Nowym Jorkiem) zasada konluzywnego domniemania poprawności dziennika legislatury w sprawach nieustawodawczych, w których jest on jedynym urzędowym protokołem jej obrad i decyzji⁹³³. Orzecznictwo wyklucza podważenie poprawności dziennika poprzez odwołanie się do innych dowodów⁹³⁴. Sąd nie może zatem uznać w oparciu o zeznania

⁹²² *Cty. Comm'rs of Washington Cty. v. Baker*, 141 Md. 623, 119 A. 461, 466 (1922).

⁹²³ *McClellan v. Stein*, 229 Mich. 203, 211, 201 N.W. 209, 212 (1924).

⁹²⁴ *State ex rel. Foster v. Naftalin*, 246 Minn. 181, 187, 74 N.W.2d 249, 254 (1956); *Bull v. King*, 205 Minn. 427, 430, 286 N.W. 311, 312-313 (1939); *Bd. of Sup'rs of Ramsey Cty. v. Heenan*, 2 Minn. 330, 334 (1858).

⁹²⁵ *Bezio v. Neville*, 113 N.H. 278, 280-281, 305 A.2d 665, 667-668 (1973).

⁹²⁶ *Hoover v. Board of County Comm'rs*, 19 Ohio St. 3d 1, 4, 482 N.E.2d 575, 579 (1985).

⁹²⁷ *State Terminal Corp. v. General Scrap Iron, Inc.*, 107 R.I. 24, 30, 264 A.2d 334, 337 (1970); *Moore v. Langton*, 92 R.I. 141, 146-147, 167 A.2d 558, 560-561 (1961); *O'Neil v. Demers*, 44 R.I. 504, 118 A. 677, 680-681 (1922).

⁹²⁸ N.J. Singer, J.D.S. Singer, *Sutherland's Statutes and Statutory Construction*, op. cit., § 15:6.

⁹²⁹ *D & W Auto Supply v. Dep't of Revenue*, 602 S.W.2d 420, 424-425 (Ky. 1980).

⁹³⁰ *City of Philadelphia v. Commonwealth*, 575 Pa. 542, 564-566, 838 A.2d 566, 580-581 (2003); *Consumer Party of Pennsylvania v. Commonwealth*, 510 Pa. 158, 176-178, 180, 507 A.2d 323, 332-334 (1986); *Parker v. Dept. of Labor and Industry*, 115 Pa.Cmwlth. 93, 540 A.2d 313 (1988); *Common Cause of Pennsylvania v. Commonwealth*, 710 A.2d 108 (Pa.Cmwlth.1998), *aff'd*, 562 Pa. 632, 757 A.2d 367 (2000); *Marcavage v. Rendell*, 888 A.2d 940, 944 (Pa. Commw. Ct. 2005). V. szerzej D.B. Snyder, *The Rise and Fall of the Enrolled Bill Doctrine in Pennsylvania*, 60 Temp. L.Q. 315 (1987).

⁹³¹ *Franklin Nat. Bank of Long Island v. Clark*, 26 Misc.2d 724, 742, 212 N.Y.S.2d 942, 964 (Sup. Ct. 1961). Ale *v. City of Rye v. Ronan*, 67 Misc.2d 972, 977, 325 N.Y.S.2d 548, 554 (Sup. Ct. 1971), *aff'd*, 40 A.D.2d 950, 338 N.Y.S.2d 384 (1972).

⁹³² *City of Portsmouth v. City of Chesapeake*, 205 Va. 259, 269, 136 S.E.2d 817, 825 (1964).

⁹³³ W przeciwieństwie do sprawozdań stenograficznych, do których sądy odwołują się co najwyżej w charakterze pomocy interpretacyjnej. N.J. Singer, J.D.S. Singer, *Sutherland's Statutes and Statutory Construction*, op. cit., § 8:1.

⁹³⁴ V. również *State v. Martin*, 160 Ala. 181, 186, 48 So. 846, 847 (1909); *Sangamon Cty. Fair & Agr. Ass'n v. Stanard*, 9 Ill.2d 267, 276, 137 N.E.2d 487, 493 (1956); *In re Div. of Howard Cty.*, 15 Kan. 194, 213 (1875); *City of Covington v. Ludlow*, 58 Ky. 295, 298 (1858); *Michigan Taxpayers United, Inc. v. Governor*, 236 Mich. App. 372, 379, 600 N.W.2d 401, 405 (1999); *Bezio v. Neville*, 113 N.H. 278, 280-281, 305 A.2d 665, 667 (1973);

legislatorów lub innych osób obecnych podczas głosowania, że zarejestrowany w dzienniku wynik nie odpowiada rzeczywistości, lub wbrew dziennikowi uznać, iż na sali obrad nie było obecne kworum⁹³⁵. Może jednak zbadać, czy legislatura poprawnie zinterpretowała wymogi konstytucyjne, uznając, iż kworum ustala się w odniesieniu do liczby obsadzonych mandatów, a nie ustawowej liczby mandatów, lub też że większość kwalifikowaną stanowi określony ułamek liczby głosujących, a nie ogólnej liczby członków izby⁹³⁶. Przejawem autonomii legislatury w prowadzeniu dziennika jest też zasada, iż sąd nie nakaże jej skorygowania dziennika lub wykreślenia z niego jakichkolwiek wpisów, nawet jeżeli te naruszają reputację osób trzecich lub dotyczą zatartego już wyroku skazującego⁹³⁷.

4.2.2. Autonomia proceduralna sądownictwa

O ile zakres i charakter autonomii proceduralnej legislatury jest dość stały i – poza kwestią dopuszczalności sądowej kontroli przestrzegania konstytucyjnych norm postępowania ustawodawczego – nie budzi większych kontrowersji, to autonomia proceduralna sądownictwa zwłaszcza w XX w. stała się przedmiotem ostrych sporów. Dotyczą one przede wszystkim kwestii rozgraniczenia obszaru całkowitej autonomii sądownictwa od obszaru równoległych kompetencji władzy ustawodawczej i sądowniczej.

Największa koncepcja autonomii sądownictwa ogranicza się do ochrony sędziowskiego procesu decyzyjnego. W tym ujęciu niedopuszczalne byłoby określanie przez legislaturę, do jakich źródeł mogą się odwoływać opinie sądowe, jak powinien wyglądać tryb prac nad decyzjami kolegialnymi czy też który z członków składu orzekającego będących w większości powinien być odpowiedzialny za przygotowanie opinii⁹³⁸. Sędzia Field, jeszcze jako sędzia Sądu Najwyższego Kalifornii, uznał niegdyś za niekonstytucyjne wymogi co do formy opinii sądu⁹³⁹. Część sędziów federalnego Sądu Najwyższego sygnalizowała poważne wątpliwości konstytucyjne co do zgłaszanych w Kongresie projektów ustaw mających umożliwić transmisję na żywo

---

Billington v. Cotner, 25 Ohio St.2d 140, 150, 267 N.E.2d 410, 416-417 (1971); *State ex rel. Loomis v. Moffitt*, 5 Ohio (5 Hamm.) 358 (Ohio Dec. 1832); *Wise v. Bigger*, 79 Va. 269, 280 (1884); *State v. Heston*, 137 W. Va. 375, 391-392, 71 S.E.2d 481, 490-491 (1952); *White v. Hinton*, 3 Wyo. 753, 30 Pac. 953, 954 (1892). Ale *v. Rohrbacher v. City of Jackson*, 51 Miss. 735, 763 (1875). Omawiana reguła opiera się na bardzo zadawnionej zasadzie *common law*, iż dowody z zeznań świadków lub ekwiwalentne (*parol evidence*) są niedopuszczalne, by podważyć prawdziwość akt sądowych i państwowych (*record*). R. de Glanville, *The Treatise on the Laws and Customs of the Realm of England* (ca. 1188), G.D.G. Hall (ed.), Clarendon Press, Oxford, UK, 1993, s. 100-101.

⁹³⁵ *Birmingham-Jefferson Civic Ctr. Auth. v. City of Birmingham*, 912 So.2d 204, 221 (Ala. 2005); *Auditor Gen. v. Bd. of Suprs of Menominee Cty.*, 89 Mich. 552, 583-584, 51 N.W. 483, 493-494 (1891); *Wise v. Bigger*, 79 Va. 269, 280 (1884).

⁹³⁶ *United States v. Ballin*, 144 U.S. 1 (1892); *Heimbach v. State*, 89 A.D.2d 138, 147, 454 N.Y.S.2d 993, 998 (1982), *aff'd*, 59 N.Y.2d 891, 452 N.E.2d 1264 (1983).

⁹³⁷ *State ex rel. Holmes v. Clawges*, 226 W. Va. 479, 702 S.E.2d 611 (2010).

⁹³⁸ G. Lawson, *Controlling Precedent: Congressional Regulation of Judicial Decision-Making*, 18 Const. Commentary 191 (2001).

⁹³⁹ *Houston v. Williams*, 13 Cal. 24 (1859). V. też *In re Griffiths*, 118 Ind. 83, 20 N.E. 513 (1889).

z rozpraw (*oral arguments*), na co Sąd od dawna odmawia zgody⁹⁴⁰. Szersza, ale wciąż bardzo umiarkowana koncepcja autonomii proceduralnej sądownictwa wymaga także zachowania przez sąd samodzielności w zakresie kontroli wokandy⁹⁴¹. Z tej perspektywy naruszeniem zasady podziału władz byłyby np. przepisy narzucające sądom sztywny porządek rozpatrywania spraw lub ograniczające dopuszczalny czas rozstrzygnięcia sprawy⁹⁴². Jednak pewna ingerencja legislatury w ten proces – w postaci wymogów priorytetowego rozpoznawania niektórych kategorii spraw⁹⁴³ lub ustaw nakazujących rozpoczęcie procesu kryminalnego w określonym czasie od wniesienia aktu oskarżenia⁹⁴⁴ – jest uznawana za dopuszczalną, jeżeli sądownictwo zachowuje odpowiednio duży zakres elastyczności, a ograniczenia nie interferują ze swobodą procesu decyzyjnego⁹⁴⁵.

Dużo więcej kontrowersji budzi problem autonomii sądów w zakresie regulacji prawa procesowego w sensie ścisłym: trybu wszczynania postępowania, doręczania pozwów, nakazów i pism, zasad sporządzania *pleadings* (merytorycznych pism procesowych) i wniosków, procedury *discovery*, rozpatrywania zarzutów formalnych (*demurrers*), przebiegu przewodu sądowego, postępowania odwoławczego etc. W Anglii regulacja procedury była *de facto* kompetencją równoległą⁹⁴⁶: procedura *common law* rozwijała się ewolucyjnie, w drodze precedensowej⁹⁴⁷, a procedura słuszności była w dużym stopniu kształtowana przez Lorda Kanclerza, niemniej jednak Parlament od najdawniejszych czasów ingerował w prawo procesowe – proceduralny charakter ma znaczna część wczesnego ustawodawstwa, m.in. *Magna Carty*⁹⁴⁸,

⁹⁴⁰ B. Smith, *The Least Televised Branch: A Separation of Powers Analysis of Legislation to Televiser the Supreme Court*, 97 Geo. L.J. 1409 (2009).

⁹⁴¹ *Landis v. N. Am. Co.*, 299 U.S. 248, 254 (1936).

⁹⁴² *State ex rel. Kostas v. Johnson*, 224 Ind. 540, 69 N.E.2d 592 (1946); *Atchison, T. & S.F. Ry. Co. v. Long*, 1926 OK 963, 122 Okla. 86, 251 P. 486, 489 (1926); *Schario v. State*, 105 Ohio St. 535, 539, 138 N.E. 63, 64 (1922). V. szerzej W.F. Ryan, *Rush to Judgment: A Constitutional Analysis of Time Limits on Judicial Decisions*, 77 B.U. L. Rev. 761 (1997).

⁹⁴³ Jak tego wymaga np. federalna ustawa o *habeas corpus*, 28 U.S.C. § 1657(a).

⁹⁴⁴ V. np. 18 U.S.C. § 3161(c)(1).

⁹⁴⁵ *In re Grady*, 348 N.W.2d 559, 569 (Wis. 1984).

⁹⁴⁶ A.L. Levin, A.G. Amsterdam, *Legislative Control over Judicial Rule-Making: A Problem in Constitutional Revision*, 107 U. Pa. L. Rev. 1, 3-4 (1958); R.U. Whitten, *Separation of Powers Restrictions on Judicial Rulemaking: A Case Study of Federal Rule 4*, 40 Me. L. Rev. 41, 48-49 (1988).

⁹⁴⁷ Sądy wydawały już wówczas przepisy regulaminowe (*regulae generales*; W. Tidd, *The Practice of the Courts of King's Bench, and Common Pleas in Personal Actions, and Ejectment*, Towar & Hogan, Philadelphia, PA, 1828, s. XXXV, przedstawia ich stosunkowo pełny katalog od 1457 r.), ale ich znaczenie do końca XVIII w. nie było szczególnie duże. Największa reforma procedury *common law*, jaka dokonana się za pośrednictwem zmian regulaminowych – słynne *Hilary Rules* z 1834 r. – powstała już w oparciu o wyraźne upoważnienie ustawowe – ustawę 3 & 4 Will. IV, c. 42.

⁹⁴⁸ V. np. 9 Hen. III c. 12 (regulujący asyzy *novel disseisin* i *mort d'ancestor*), 13 (dotyczący asyzy *darrein presentment*), 24 (dotyczący wydawania writów *precipe quod reddat* i *quia dominus remisit curiam suam*), 26 (dotyczący postępowania na podstawie writu *de odio et atia*), 28 (dotyczący procedury *wager of law*) czy 34 (dotyczący spraw kryminalnych z oskarżenia prywatnego).

statutów z Merton⁹⁴⁹ i Marlborough⁹⁵⁰ oraz trzech statutów westminsterskich⁹⁵¹, ale też ustawodawstwo późniejsze, by wspomnieć tylko serię *statutes of jeofails*⁹⁵² czy ustawę o poprawieniu prawa królowej Anny, wprowadzające liczne (aczkolwiek inkrementalne) zmiany w procedurach *common law* i słuszności⁹⁵³. Podobnie wyglądała praktyka w czasach kolonialnych i pierwszych dekadach państwowości amerykańskiej⁹⁵⁴.

Początek wyraźnego prymatu legislatury przyniósł jednak nowojorski kodeks Fielda i jego recepcja w innych stanach⁹⁵⁵. Po raz pierwszy legislatura zajęła właściwie całe pole procedury cywilnej, minimalizując w tym obszarze rolę sądów. Zwrot dokonał się na początku XX w.⁹⁵⁶, kiedy to reformatorzy procedury, na czele z Roscoe Poundem⁹⁵⁷, zaczęli się opowiadać za przejęciem przez samą władzę sądowniczą prymatu w kwestiach tworzenia prawa proceduralnego. Na początku stanowisko to było uzasadniane pragmatycznie – sądownictwo miało być tą władzą, która poprzez codzienny kontakt z prawem procesowym najlepiej rozpoznawała jego słabości i dostrzegała potrzebę zmian, a ponadto była w stanie dokonać kompleksowej reformy niezależnie od nacisków politycznych w legislaturach – ale reformatorzy odwoływali się też do praktyki historycznej, wskazując, że kompleksowa regulacja ustawowa procedury ma w kulturze *common law* dość krótką tradycję. Niemniej jednak sam Pound nie twierdził, że wyłączność – czy przynajmniej prymat – tworzenia prawa proceduralnego jest inherentnym

⁹⁴⁹ V. np. 20 Hen. III c. 3 (dotyczący formy postępowania *redisseisin*) i 10 (dotyczący występowania przez pełnomocników w sądach lokalnych i feudalnych).

⁹⁵⁰ V. np. 52 Hen. III c. 2 (dotyczący stosowania procedury *distress* w celu wyegzekwowania stawiennictwa w sądach baronialnych), 7 (dotyczący postępowania *in communi custodia*), 9 (dotyczący obowiązków współwłaścicieli w zakresie stawiennictwa w sądach baronialnych), 12 (dotyczący wezwań w sprawach o *dower* i *quare impedit*), 13 i 19 (dotyczące *essoins*), 26 (dotyczący włączania do sprawy gwarantów tytułu), 29 (dotyczący formy postępowania *entry sur disseisin*), etc.

⁹⁵¹ V. np. 3 Edw. I cc. 11, 12, 15, 29, 38, 40, 41-44, 46, 49; 13 Edw. I cc. 6, 8, 9, 10, 17, 24, 25, 27, 28, 30, 31, 48.

⁹⁵² 14 Edw. III, c. 6; 9 Hen. V, c. 4; 4 Hen. VI, c. 3; 8 Hen. VI, cc. 12, 15; 32 Hen. VIII, c. 30; 18 Eliz. I, c. 14; 21 Jac. I, c. 13; 16 & 17 Car. I, c. 8; 4 & 5 Anne, c. 16.

⁹⁵³ *An Act for the Amendment of the Law, and the better Advancement of Justice*, 4 Anne, c. 3.

⁹⁵⁴ V. ogólnie R.W. Millar, *Civil Procedure of the Trial Court in Historical Perspective*, op. cit., s. 39-42.

⁹⁵⁵ V. *supra*, t. 1, rozdz. I, s. 131.

⁹⁵⁶ A.L. Levin, A.G. Amsterdam, *Legislative Control over Judicial Rule-Making*, s. 4-5.

⁹⁵⁷ V. R. Pound, *Regulation of Judicial Procedure by Rules of Court*, 10 Ill. L. Rev. 163 (1915) oraz idem, *The Rule-Making Power of the Courts*, 12 A.B.A. J. 599 (1926).

atrybutem władzy sądowniczej⁹⁵⁸. Z tezą taką wystąpił po raz pierwszy J. Wigmore w 1928 r.⁹⁵⁹, ale w orzecznictwie po raz pierwszy została zaakceptowana w New Jersey w 1950 r.⁹⁶⁰

Kluczowe znaczenie dla upowszechnienia się sądowej regulacji procedury miała jednak reforma federalnego prawa procesowego z lat 30. XX w.⁹⁶¹ W 1934 r. Kongres uchwalił ustawę upoważniającą Sąd Najwyższy do wydania jednolitego regulaminu proceduralnego dla sądów federalnych w sprawach cywilnych⁹⁶². Wprowadzony w 1938 r. Federalny Regulamin Procedury Cywilnej okazał się wielkim sukcesem i stał się – jak 90 lat wcześniej kodeks Fielda – wzorem dla reformatorów procedury⁹⁶³. Ponieważ istotnym elementem reformy federalnej było zastąpienie regulacji ustawowej regulaminem wydanym przez sąd ostatniej instancji, również to rozwiązanie stało się elementem pakietów reform proceduralnych w poszczególnych stanach⁹⁶⁴.

Można wyróżnić sześć podstawowych wariantów rozwiązań w zakresie sądowej regulacji prawa procesowego funkcjonujących na szczeblu stanowym⁹⁶⁵. Pierwszy – najsłabszy – to model prymatu legislatury, w którym ustawa jest głównym źródłem prawa proceduralnego, a regulaminy wydawane przez sądy mają wyłącznie charakter uzupełniający. W przypadku kolizji między normą ustawową a regulaminową obowiązuje zawsze ta pierwsza. Model taki

⁹⁵⁸ M.B. Browde, M.E. Occhialino, *Separation of Powers and the Judicial Rule-Making Power in New Mexico: The Need for Prudential Constraints*, 15 N.M. L. Rev. 407, 421-425 (1985).

⁹⁵⁹ J.H. Wigmore, *All Legislative Rules for Judiciary Procedure Are Void Constitutionally*, 23 Ill. L. Rev. 276 (1928). Jak jednak zauważyli B. Kaplan, W.J. Greene, *The Legislature's Relation to Judicial Rule-Making: An Appraisal of Winberry v. Salisbury*, 65 Harv. L. Rev. 234, 251 (1951), „argumentacja Wigmore'a jest raczej *jeu d'esprit* mistrza niż poważną analizą konstytucyjną” (*“Wigmore's omnibus argument is better taken as the jeu d'esprit of a master than as a serious constitutional analysis.”*). V. też J.B. Weinstein, *Reform of Court Rule-Making Procedures*, Ohio State University Press, Columbus, OH, 1977, s. 79 (*“No serious student of the subject would today accept Wigmore's thesis that the legislature has no power to effect judicial procedure.”*).

⁹⁶⁰ *Winberry v. Salisbury*, 5 N.J. 240, 74 A.2d 406 (1950). V. szerzej B. Kaplan, W.J. Greene, *The Legislature's Relation to Judicial Rule-Making: An Appraisal of Winberry v. Salisbury*, 65 Harv. L. Rev. 234 (1951). V. też A.L. Levin, A.G. Amsterdam, *Legislative Control over Judicial Rule-Making*, s. 24.

⁹⁶¹ V. ogólnie C.A. Wright, A.R. Miller, *Federal Practice and Procedure*, Thomson West, St. Paul, MN, 1969–2012, §§ 1003-1005, C.E. Clark, J.W. Moore, *A New Federal Civil Procedure – I. The Background*, 44 Yale L.J. 387 (1935) oraz S.N. Subrin, *How Equity Conquered Common Law: The Federal Rules of Civil Procedure in Historical Perspective*, 135 U. Pa. L. Rev. 909, 948-961 (1987).

⁹⁶² *Rules Enabling Act of 1934*, June 19, 1934, c. 651, 73rd Cong., 2nd Sess., 48 Stat. 1064 (1934). V. szerzej S.B. Burbank, *The Rules Enabling Act of 1934*, 130 U. Pa. L. Rev. 1015 (1982). W 1941 r. Sąd uznał, iż ustawa z 1934 r. nie była niekonstytucyjną delegacją władzy ustawodawczej. *Sibbach v. Wilson*, 312 U.S. 1 (1941).

⁹⁶³ C.E. Clark, *Two Decades of the Federal Civil Rules*, 58 Colum. L. Rev. 435 (1958).

⁹⁶⁴ A.L. Levin, A.G. Amsterdam, *Legislative Control over Judicial Rule-Making* s. 4. V. szerzej J.B. Weinstein, *Reform of Court Rule-Making Procedures*, Ohio State University Press, Columbus, OH, 1977.

⁹⁶⁵ V. ogólnie D.J. Pugh, C.A. Korbakes, J.J. Alfini, C.W. Grau, *Judicial Rulemaking: A Compendium*, American Judicature Society, Chicago, IL, 1984.

funkcjonuje w Kalifornii⁹⁶⁶, Kansas⁹⁶⁷, Luizjanie⁹⁶⁸, Nowym Jorku⁹⁶⁹, Pn. Karolinie⁹⁷⁰ i Oklahomie⁹⁷¹. Drugi jest model federalny⁹⁷², w którym prawo procesowe zawarte jest przede wszystkim w regulaminach wydawanych przez sądy na podstawie upoważnienia ustawowego (lub rzadziej

⁹⁶⁶ V. G.S. Koppel, *Populism, Politics, and Procedure: The Saga of Summary Judgment and the Rulemaking Process in California*, 24 Pepp. L. Rev. 455 (1997); Calif. Civ. Proc. Code (West 2016) (kodeks postępowania cywilnego); Calif. Const. of 1879, art. 6, § 6 (d) (upoważnienie Rady Sądownictwa, reprezentującej różne struktury sądowej, do wydawania regulaminów proceduralnych niesprzecznych z ustawą); *In re Lance W.*, 694 P.2d 744, 755-756 (Cal. 1985); *Solberg v. Superior Court*, 561 P.2d 1148, 1154 (Cal. 1977); *Sacramento & San Joaquin Drainage Dist. v. Superior Court*, 238 P. 687, 694 (Cal. 1925) (reguły kolizyjne).

⁹⁶⁷ W Kansas aktem regulującym procedurę jest regulamin procedury cywilnej (*Kansas Rules of Civil Procedure*, Kan. Sess. Laws 1963, ch. 303, Kan. Stat. Ann. §§ 60-101 et seq.), ale wbrew nazwie jest on zwykłą ustawą. Upoważnienie Sądu Najwyższego do dokonywania poprawek w przyjętym przez legislaturę regulaminie, Kan. Sess. Laws 1963, ch. 303, § 60-2607, zostało w 1981 r. uchylone. Kan. Sess. 1981, ch. 237. Sądowe przepisy proceduralne nie mogą być sprzeczne z ustawą. Kan. Stat. Ann. § 60-267 (West 2016). Jedynie Sąd Najwyższy ma swobodę w kształtowaniu własnego regulaminu proceduralnego, gdyż ustawodawca nie reguluje szczegółowo postępowania apelacyjnego. S.A. Gard, R.C. Casad, L.N. Mulligan, *Kansas Law and Practice*, Thomson West, St. Paul, MN, 2016, t. 6, Code of Civ. Proc. Anno., App. A.

⁹⁶⁸ W Luizjanie, ze względu na silny wpływ tradycji *civil law*, głównym źródłem prawa procesowego jest kodeks z 1960 r., La. Code Civ. Proc. (West 2016) (v. szerzej H.T. McMahon, *The Louisiana Code of Civil Procedure*, 21 La. L. Rev. 1 (1960)). Sąd Najwyższy i sądy niższych instancji upoważnione są do wydawania niesprzecznych z nim przepisów proceduralnych. La. Const. of 1974, art. V, § 5 (d); La. Code Civ. Proc. art. 193.

⁹⁶⁹ Konstytucja Nowego Jorku *explicitie* zachowuje prawo legislatury do tworzenia prawa procesowego, upoważniając ją do delegowania Sądowi Najwyższemu uprawnień w tym zakresie, ale nie wymagając tego. N.Y. Const. of 1894, art. VI, § 30. Podstawą prawa proceduralnego jest oparte na kodeksie Fielda prawo o postępowaniu cywilnym (*New York Civil Practice Law*) z 1962 r. (N.Y. Laws 1962, ch. 308). S. Lease, C.M. Ross, K.C. Simmons, *Carmody-Wait, 2d, Cyclopedia of New York Practice with Forms*, Thomson West, St. Paul, MN, 2016, §§ 2:297-298. Sądy mają delegowane (*Ibidem*, § 2:300) i inherentne (*People v. Ricardo B.*, 73 N.Y.2d 228, 538 N.Y.S.2d 796, 535 N.E.2d 1336 [1989]) kompetencje do wydawania norm regulaminowych, ale w razie kolizji z ustawą obowiązuje ta ostatnia. Legislatura nie może jednak ingerować w inherentne kompetencje sądów do zarządzania sprawami i wokandą. *Riglander v. Star Co.*, 98 A.D. 101, 104-105, 90 N.Y.S. 772, 774-775 (App. Div. 1904), *aff'd sub nom. Riglander v. Morning Journal Ass'n*, 181 N.Y. 531, 73 N.E. 1131 (1905); *Cohn v. Borchard Affiliations*, 25 N.Y.2d 237, 243, 250 N.E.2d 690, 692 (1969).

⁹⁷⁰ Podobnie jak w Kansas, w Pn. Karolinie procedurę cywilną normuje regulamin przyjęty w drodze ustawy przez legislaturę w 1967 r. N.C. Gen. Stat. Ann. ch. 1A; 1 N.C. Civl Prac. and Proc. § 1:1. Sąd Najwyższy jest jednak konstytucyjnie upoważniony do regulowania procedury apelacyjnej, N.C. Const. of 1969, art. IV, § 13(2), i w tym zakresie jego kompetencje mają charakter wyłączny. *State v. Bennett*, 308 N.C. 530, 535, 302 S.E.2d 786, 790 (1983); *State v. Stocks*, 319 N.C. 437, 355 S.E.2d 492 (1987); *State v. Tutt*, 171 N.C. App. 518, 523, 615 S.E.2d 688, 692 (2005).

⁹⁷¹ Konstytucja Oklahomy nie wspomina o sądowych regulaminach proceduralnych, ale do ich wydawania Sąd Najwyższy jest upoważniony ustawowo. 12 Okla. Stat. Ann. § 74. Główne normy proceduralne zawiera uchwalony w 1910 r. (Rev. Stat. 1910, §§ 4641 et seq., ale gruntownie zmodernizowany w 1984 r., Sess. Laws 1984, c. 164) kodeks oparty na kodeksie Fielda. W razie kolizji między normą regulaminową a ustawową prymat ma zawsze ta druga. *Eberle v. Dyer Constr. Co.*, 1979 OK 49, 598 P.2d 1189, 1192 (1979); *Keel v. Wright*, 1995 OK 18, 890 P.2d 1351, 1353 (1995).

⁹⁷² Orzecznictwo federalne nie pozostawia wątpliwości co do tego, że regulacja procedury jest funkcją ustawodawczą, którą Sąd wykonuje jedynie na podstawie delegacji. Kongres – gdyby zechciał – mógłby w całości zastąpić federalne regulaminy proceduralne. *Willy v. Coastal Corp.*, 503 U.S. 131, 136 (1992); *Hanna v. Plumer*, 380 U.S. 460, 472 (1965); *Sibbach v. Wilson & Co.*, 312 U.S. 1, 9-10 (1941) ("*undoubted power*"); *Livingston v. Story*, 34 U.S. (1 Pet.) 632, 656 (1835); *Bank of United States v. Halstead*, 23 U.S. (1 Wheat.) 51, 53 (1825) ("*it cannot be contended that Congress does not possess uncontrolled power [in the field of procedure]*"); *Wayman v. Southard*, 23 U.S. (1 Wheat.) 1, 22, 42-43 (1825). Ale wbrew temu v. L.S. Mullenix, *Judicial Power and the Rules Enabling Act*,

konstytucyjnego) i derogujących ustawy proceduralne obowiązujące w chwili ich wydania, ale legislatura zachowuje prawo ich zmieniania. Takie rozwiązanie funkcjonuje w Delaware⁹⁷³, Iowa⁹⁷⁴, Maine⁹⁷⁵, Massachusetts⁹⁷⁶, Nebraska⁹⁷⁷, Oregonie⁹⁷⁸, Rhode Island⁹⁷⁹, Pd. Karolinie⁹⁸⁰, Wirginii⁹⁸¹ i Wyoming⁹⁸². Szczególna odmiana tego modelu stosowana jest na Alasce, gdzie uchwalenie przepisów proceduralnych przez legislaturę wymaga większości kwalifikowanej ⅔ głosów⁹⁸³. Trzeci wariant to model uprawnień konkurencyjnych, w którym stanowy sąd najwyższy i legislatura dysponują identycznymi kompetencjami w zakresie regulacji procedury, reguły kolizyjne zaś nie preferują ani ustawy, ani regulaminu (tylko każda kolizja rozstrzygana

46 Mercer L. Rev. 733 (1995); eadem, *Unconstitutional Rulemaking: The Civil Justice Reform Act and Separation of Powers*, 77 Minn. L. Rev. 1283 (1993).

⁹⁷³ V. 10 Del. Code Ann. § 161 (West 2016) oraz Del. Const. of 1897, art. IV, § 13 (1).

⁹⁷⁴ V. Iowa Code Ann. §§ 602.4201-4202 (West 2016). Przed wejściem w życie zmiany regulaminowe przekazywane są Radzie Legislacyjnej, która może wstrzymać ich wejście w życie do 1 maja następnego roku, aby umożliwić legislaturze ustosunkowanie się do zmian. Konstytucja stanowa wprowadza zasadę prymatu ustawy w kwestiach proceduralnych, nakazując legislaturze przyjąć ogólne zasady systemu proceduralnego ("*general system of practice*"). Iowa Const. of 1857, art. V, § 14. V. też 11 Iowa Practice Series, Civil & App. Proc. § 1:7 (2016 ed.). Sądy mają inherentne uprawnienia w kwestii regulacji procedury, ale mają one charakter rezidualny. *Iowa Civil Liberties Union v. Critelli*, 244 N.W.2d 564, 569 (Iowa 1976).

⁹⁷⁵ V. 4 Maine Rev. Stat. Ann. §§ 8, 9 (West 2016). Przykłady zmian wprowadzonych do prawa procesowego w drodze późniejszych ustaw podaje 2 Maine Civ. Prac. § 1:4 (3d ed.). Źródło to wskazuje jednak, iż proces kształtowania prawa proceduralnego w Maine opiera się w praktyce na kooperacji między legislaturą a Sądem Najwyższym. Sąd nie kwestionuje prawa legislatury do zmieniania przepisów proceduralnych, ale legislatura nie korzysta z niego bez konsultacji z Sądem i powstrzymuje się od głębokich ingerencji w system proceduralny. Domniemywa się, iż ustawa incydentalnie dotycząca kwestii proceduralnych nie miała na celu uchylenia przez implikację norm regulaminu. *Your Homes, Inc. v. Portland Bd. of Zoning Appeals*, 285 A.2d 372 (Me. 1972).

⁹⁷⁶ V. Mass. Gen. Laws Ann. c. 213, § 3 (West 2016) oraz inne ustawy upoważniające sądy do wydawania norm proceduralnych, cytowane w J.R. Nolan, B.R. Henry, *Massachusetts Civil Practice*, Thomson West, St. Paul, MN, 2016, t. 9, § 1.17. Sądy wskazują na inherentne kompetencje sądownictwa do wydawania norm proceduralnych w kwestiach nieuregulowanych ustawowo. *Fanciullo v. B.G. & S. Theatre Corp.*, 297 Mass. 44, 50-51, 8 N.E.2d 174, 178 (1937); *Boyajian v. Hart*, 312 Mass. 264, 267, 44 N.E.2d 964, 966 (1942).

⁹⁷⁷ Neb. Const. of 1875, art. V, § 25, upoważnia Sąd Najwyższy do wydawania norm proceduralnych nie-sprzecznych z ustawą. Od 1982 wydany przez Sąd regulamin reguluje procedurą *discovery*, a od 2002 r. – *pleading*, a więc kluczowy element postępowania cywilnego. Ustawy przekazujące te kwestie do regulacji sądowej, Neb. Rev. Stat. Ann. §§ 25-1273.01, 25-801.01 (West 2016), nie upoważniły jednak sądu do derogowania sprzecznych z nią norm ustawowych – zrobiła to sama legislatura. V. szerzej 5 Neb. Prac. Series, Civil Proc. § 1:6 (2016).

⁹⁷⁸ Ore. Rev. Stat. Ann. § 1.735 (West 2016). Podobnie jak w Kalifornii, również w Oregonie regulaminów proceduralnych nie wydaje Sąd Najwyższy, a Rada ds. Prawa Procesowego, złożona z przedstawicieli różnych szczebli sądownictwa oraz reprezentantów adwokatury.

⁹⁷⁹ V. R.I. Gen. Laws Ann. § 8-6-2 (West 2016) oraz *Letendre v. Rhode Island Hosp. Trust Co.*, 74 R.I. 276, 60 A.2d 471 (1948).

⁹⁸⁰ S.C. Const. of 1895, art. V, § 4; *Stokes v. Denmark Emergency Med. Servs.*, 315 S.C. 263, 266-267, 433 S.E.2d 850, 852 (1993).

⁹⁸¹ V. Va. Const. of 1970, art. VI, § 5; *Helms v. Manspile*, 277 Va. 1, 7, 671 S.E.2d 127, 130 (2009); *Application of Cummins*, 19 Va. App. 128, 129, 449 S.E.2d 263, 264 (1994); J. Gilmore, *Civil Remedies and Procedure: General Provisions as to Civil Cases*, 1996 Va. Op. Att'y Gen. 24, 1996 WL 717157 (Nov. 19, 1996).

⁹⁸² V. Wyo. Stat. Ann. § 5-2-113 (West 2016). Sądy mają inherentne uprawnienia do regulowania procedury, ale nie mogą wykorzystywać ich niezgodnie z ustawą. *State v. District Court*, 399 P.2d 583, 584 (Wyo. 1965).

⁹⁸³ Alaska Const. of 1956, art. 4, § 15. Zamiar abrogowania normy proceduralnej przyjętej przez Sąd Najwyższy musi wyraźnie wynikać z treści ustawy. *Leege v. Martin*, 379 P.2d 447 (Alaska 1963).

jest na korzyść aktu późniejszego). Taki system funkcjonuje w Alabamie⁹⁸⁴, Arkansas⁹⁸⁵, Georgii⁹⁸⁶, Idaho⁹⁸⁷, Maryland⁹⁸⁸, Missouri⁹⁸⁹, Newadzie⁹⁹⁰, New Hampshire⁹⁹¹, Pd. Dakocie⁹⁹²,

⁹⁸⁴ Ala. Const. of 1901, art. VI, § 11; *Ex parte Leeth National Bank*, 38 So.2d 1 (Ala. 1948); *Opinion of the Justices No. 229*, 342 So.2d 361 (1977); *Ex parte Boykin*, 611 So.2d 322, 327 (Ala. 1992); *Holsemback v. State*, 443 So.2d 1371 (Ala. Crim. App. 1983); T.A. Moore, *Does the Alabama Supreme Court Have the Power to Make Rules of Evidence?*, 25 Cumb. L. Rev. 331, 342-345 (1995).

⁹⁸⁵ Sąd Najwyższy uznał, iż Ark. Const. of 1874, Amend. 80, § 3, przyznaje sądownictwu wyłączne prawo wydawania norm proceduralnych (*Johnson v. Rockwell Automation, Inc.*, 2009 Ark. 241, 308 S.W.3d 135 (2009); przed wprowadzeniem 80. poprawki prawo to miało charakter inherentny, *v. Jennings v. State*, 633 S.W.2d 373, 374 (Ark. 1982), ale było dzielone z legislaturą, *v. D. Newbern J.J. Watkins, D. Price Marshall, B.J. Harrison, Arkansas Civil Practice and Procedure, 5th*, Thomson West, St. Paul, MN, 2016, ale Ark. Const. of 1874, Amend. 80, § 9, zastrzega legislaturze (większością $\frac{2}{3}$ głosów) prawo ich uchylania lub zmiany. V. szerzej A.A. King, *A Problematic Procedure: The Struggle for Control of Procedural Rulemaking Power*, 67 Ark. L. Rev. 759 (2014); S. Foster, *Arkansas's Current Procedural Rulemaking Conundrum: Attempting to Quell the Political Discord*, 37 U. Ark. Little Rock L. Rev. 105 (2014).

⁹⁸⁶ W orzecznictwie Georgii występuje konflikt między poglądem o konkurencyjnym charakterze uprawnień sądownictwa i legislatury a tezą o prymacie tego pierwszego. Cf. *Dallas Blue Haven Pools, Inc. v. Taslimi*, 180 Ga. App. 734, 350 S.E.2d 265 (1986) z *Wyse v. Potamkin Chrysler-Plymouth, Inc.*, 189 Ga. App. 64, 374 S.E.2d 785 (1988). V. też Ga. Practice & Procedure § 2:2 (2016).

⁹⁸⁷ W Idaho uprawnienie sądów do wydawania przepisów proceduralnych wynika z ustawy, Idaho Code Ann. §§ 1-212, 1-213 (West 2016), ale Sąd Najwyższy orzekł, iż nie jest ona delegacją uprawnień, a jedynie aktem uznającym inherentne kompetencje sądownictwa w zakresie autonomii proceduralnej i regulującym tryb ich wykonywania. *R.E.W. Const. Co. v. District Court of the Third Jud. Dist.*, 88 Idaho 426, 433-435, 400 P.2d 390, 394-395 (1965); *State v. Griffith*, 97 Idaho 52, 539 P.2d 604 (1975). Taki pogląd przemawiałby za wykluczeniem w ogóle legislatury z procesu tworzenia prawa procesowego, ale nie pozwala na to wyraźna norma konstytucyjna, Idaho Const. of 1889, art. IV, § 13, uprawniającą ją „to regulate by law, when necessary, the methods of proceeding in the exercise of their powers of all the courts below the Supreme Court, so far as the same may be done without conflict with this Constitution”. Warto zauważyć, iż przepis ten wyłącza ustawową regulację procedury w Sądzie Najwyższym.

⁹⁸⁸ Md. Const. of 1867, art. IV, pt. I, § 18 (a).

⁹⁸⁹ Mo. Const. of 1944, art. V, § 5; *State ex rel. Pressner & Co. v. Scott*, 387 S.W.2d 539 (Mo. 1965); *State v. Tate*, 658 S.W.2d 940 (Mo. Ct. App. E.D. 1983); *Miller v. Russell*, 593 S.W.2d 598 (Mo. Ct. App. W.D. 1979). V. szerzej 15 Mo. Prac., Civil Rules Practice § 41.02:1 (2016 ed.).

⁹⁹⁰ V. Nev. Rev. Stat. § 2.120 (West 2016); *State v. Second Judicial Dist. Court ex rel. Cty. of Washoe*, 116 Nev. 953, 959-960, 11 P.3d 1209, 1213 (2000); *State v. Connery*, 99 Nev. 342, 345, 661 P.2d 1298, 1300 (1983); *Nevada Power Co. v. Haggerty*, 115 Nev. 353, 364-365, 989 P.2d 870, 877 (1999); *Margold v. Eighth Judicial Dist. Court In & For Cty. of Clark*, 109 Nev. 804, 806, 858 P.2d 33, 35 (1993); *Bowyer v. Taack*, 107 Nev. 625, 628, 817 P.2d 1176, 1178 (1991); *State v. Ryan*, 103 Wash.2d 165, 691 P.2d 197, 206 (1984). V. też *Whitehead v. Nevada Comm'n on Judicial Discipline*, 111 Nev. 70, 104, 893 P.2d 866, 887 (1995).

⁹⁹¹ V. N.H. Const. of 1792, § 73-a; N.H. Rev. Stat. Ann. § 490:4 (West 2016). W *Boody v. Watson*, 64 N.H. 162, 9 Atl. 794 (1886), wydawanie norm proceduralnych zostało uznane za inherentną kompetencję judykatywy.

⁹⁹² S.D. Const. of 1889, art. V, § 12.

Teksasie⁹⁹³, Utah⁹⁹⁴, Vermont⁹⁹⁵, Waszyngtonie⁹⁹⁶ i Wisconsin⁹⁹⁷.

Czwartym funkcjonującym w orzecznictwie stanowiskiem jest model prymatu sądownictwa, w którym Sąd Najwyższy ma niezależne od legislatury kompetencje tworzenia prawa proceduralnego, ale regulacja ustawowa także jest dopuszczalna. W wypadku kolizji norm pierwszeństwo ma jednak norma regulaminowa. Taki model realizowany jest na Hawajach⁹⁹⁸, w Indianie⁹⁹⁹, Kentucky¹⁰⁰⁰, Minnesocie¹⁰⁰¹, Missisipi¹⁰⁰², Ohio¹⁰⁰³ i Zach. Wirginii¹⁰⁰⁴,

⁹⁹³ R.W. McDonald, E.G. Carlson, *McDonald & Carlson Texas Civil Practice*, West Group, St. Paul, MN, 1998, § 1:6; B.L. Dean, *Rule-Making in Texas: Clarifying the Judiciary's Power to Promulgate Rules of Civil Procedure*, 20 St. Mary's L.J. 139, 185 (1988); *Few v. Charter Oak Fire Ins. Co.*, 463 S.W.2d 424, 425 (Tex. 1971); *Clear Lake City Water Auth. v. Clear Lake Util's Co.*, 549 S.W.2d 385 (Tex. 1977); Tex. Gov't Code Ann. § 22.004 (b) (West 2016). Konkurencyjność kompetencji w Teksasie prowadziła niekiedy do konfliktów, jak w 1987 r., gdy Sąd Najwyższy abrogował przyjęte przez legislaturę przepisy dotyczące sankcji za wnoszenie, oczywiście bezzasadnych, roszczeń i zarzutów zaledwie miesiąc po ich podpisaniu przez gubernatora. B.L. Dean, *Rule-Making in Texas*, s. 140-142.

⁹⁹⁴ Utah Const. of 1895, art. VIII, § 4 (wymóg ⅔ głosów dla zmiany regulaminów przyjętych przez Sąd Najwyższy). K.R. Hart, *Court Rulemaking in Utah Following the 1985 Revision of the Utah Constitution*, 1992 Utah L. Rev. 153 (1992), zauważa, iż kwestia ta nie jest wciąż rozstrzygnięta jednoznacznie (nie wiadomo, czy legislatura może działać tylko reaktywnie, czy też sama inicjować zmiany proceduralne), ale w praktyce politycznej przyjęto to pierwsze stanowisko. V. też *State v. Drej*, 2010 UT 35, 233 P.3d 476, 484 (2010). W 1983 r. w *Brickyard Homeowners' Ass'n Mgmt. Comm. v. Gibbons Realty Co.*, 668 P.2d 535, 539 (Utah 1983) Sąd Najwyższy uznał regulację procedury za wyłączną funkcję sądownictwa, ale w *Ryan v. Gold Cross Servs.*, 903 P.2d 423, 425 (Utah 1995), potwierdził, że decyzja ta została abrogowana przez przyjęcie w 1984 r. obecnej regulacji konstytucyjnej omawianego problemu.

⁹⁹⁵ Vt. Const. of 1793, sub. IV, § 37.

⁹⁹⁶ H.D. Spitzer, *Court Rulemaking in Washington*, 6 U. Puget Sound L. Rev. 31 (1982).

⁹⁹⁷ Wis. Stat. Ann. § 751.12 (West 2016) dopuszcza, by regulaminy wydawane przez sądy uchylały przepisy ustaw proceduralnych. D.J. Pugh, C.A. Korbakes, J.J. Alfini, C.W. Grau, *Judicial Rulemaking*, s. 247, zauważa, iż dopuszczalność zastąpienia normy regulaminowej ustawową wynika z praktyki politycznej.

⁹⁹⁸ Hawaii Const. of 1950, art. VI, § 7; *Kudlich v. Ciciarelli*, 48 Haw. 290, 301, 401 P.2d 449, 455 (1965).

⁹⁹⁹ *Bowyer v. Indiana Dept. of Natural Resources*, 798 N.E.2d 912 (Ind. Ct. App. 2003); *Jackson v. City of Jeffersonville*, 771 N.E.2d 703 (Ind. Ct. App. 2002); *Phillips v. Bd. of Zoning Appeals for City of New Albany*, 661 N.E.2d 903, 906 (Ind. Ct. App. 1996); *Humbert v. Smith*, 665 N.E.2d 602 (Ind. Ct. App. 1995), *aff'd*, 664 N.E.2d 356 (Ind. 1996); 21 Ind. Prac., Civil Trial Practice § 1.10 (2d ed.). Uprawnienia do wydawania regulaminów procesowych w Indianie nie mają oparcia w konstytucji, tylko w ustawie, Ind. Code § 34-8-1-3 (West 2016) i inherentnych kompetencjach sądownictwa, *Epstein v. State*, 190 Ind. 693, 128 N.E. 353 (1920).

¹⁰⁰⁰ Ky. Const. of 1891, § 116; *Kuprion v. Fitzgerald*, 888 S.W.2d 679, 688 (Ky. 1994); *Craft v. Commonwealth*, 343 S.W.2d 150, 151 (Ky. 1961). V. też *Burton v. Mayer*, 118 S.W.2d 547 (Ky. 1938).

¹⁰⁰¹ *Wick Bldg. Sys., Inc. v. Employers Ins.*, 546 N.W.2d 306, 308 (Minn. Ct. App. 1996); *Lake Superior Ctr. Auth. v. Hammel, Green & Abrahamson, Inc.*, 715 N.W.2d 458, 471 (Minn. Ct. App. 2006).

¹⁰⁰² Miss. Code Ann. § 9-3-61 (West 2016) (ustawa uznająca prawo regulowania procedury za inherentną kompetencję sądów); *Newell v. State*, 308 So.2d 71 (Miss. 1975). V. też 3 Miss. Practice § 19:183 (2d ed.).

¹⁰⁰³ *Proctor v. Kardassilaris*, 115 Ohio St. 3d 71, 74, 873 N.E.2d 872, 876 (2007); *City of Cuyahoga Falls v. Bowers*, 9 Ohio St. 3d 148, 150 n. 4, 459 N.E.2d 532, 534 (1984); *State v. Slatter*, 66 Ohio St.2d 452, 454, 423 N.E.2d 100, 102 (1981); *Boyer v. Boyer*, 46 Ohio St.2d 83, 346 N.E.2d 286 (1976).

¹⁰⁰⁴ W.Va. Const. of 1872, art. VIII, § 3; *State v. Arbaugh*, 215 W. Va. 132, 136, 595 S.E.2d 289, 293 (2004); *Games-Neely ex rel. W. Virginia State Police v. Real Prop., Including a Brick Ranch House & Garage, Commonly Known as 1175 Sam Mason Rd. Located in Mill Creek Dist. of Berkeley Cty.*, 211 W. Va. 236, 244-245, 565 S.E.2d 358, 366-367 (2002); *State v. Wallace*, 205 W.Va. 155, 517 S.E.2d 20 (1999); *Teter v. Old Colony Co.*, 190 W. Va. 711, 714, 441 S.E.2d 728, 731 (1994); *Bennett v. Warner*, 179 W.Va. 742, 372 S.E.2d 920 (1988); *State v. Gary*, 162 W. Va. 136, 139, 247 S.E.2d 420, 421 (1978).

a z pewnymi modyfikacjami również w Illinois¹⁰⁰⁵. Piąte stanowisko – reprezentowane w orzecznictwie Arizony¹⁰⁰⁶, Kolorado¹⁰⁰⁷, Connecticut¹⁰⁰⁸, Florydy¹⁰⁰⁹, Michigan¹⁰¹⁰, New Jersey¹⁰¹¹ i Nowego Meksyku¹⁰¹² – uznaje, że regulacja procedury jest wyłączną kompetencją władzy sądowniczej, ale ustawy mogą derogować regulaminy proceduralne, jeżeli dotyczą sfery pośredniej między procedurą a prawem materialnym (np. prawa dowodowego czy wyboru remediów) lub jeżeli są incydentalne wobec przepisów materialnoprawnych i niesprzeczne z podstawowymi zasadami regulacji regulaminowej. Wreszcie szósty model to zasada całkowitej wyłączności sądownictwa, obowiązująca w Pn. Dakocie¹⁰¹³, Pensylwanii¹⁰¹⁴ i Tennessee¹⁰¹⁵, a w zmodyfikowanej wersji także w Montanie (gdzie legislatura ma prawo weta wobec

¹⁰⁰⁵ V. generalnie *People v. Jackson*, 69 Ill.2d 252, 259, 371 N.E.2d 602, 605-606 (1977); *Zavaleta v. Zavaleta*, 43 Ill. App. 3d 1017, 1021, 3 Ill. Dec. 13, 358 N.E.2d 13, 16 (1st Dist. 1976). Ale v. *People ex rel. Stamos v. Jones*, 40 Ill.2d 62, 237 N.E.2d 495 (1968). Należy przy tym zauważyć, iż w Illinois wciąż obowiązuje ustawowa kodyfikacja procedury, ale Sąd Najwyższy może wprowadzać do niej poprawki na podstawie upoważnienia ustawowego, 735 Ill. Comp. Stat. Ann. § 5/1-104, oraz inherentnych kompetencji sądownictwa, *People v. Lobb*, 17 Ill.2d 287, 299, 161 N.E.2d 325, 332 (1959); *Robbins v. Campbell*, 65 Ill. App.2d 478, 481, 213 N.E.2d 641, 643 (5th Dist. 1965). V. szerzej W.D. Kelly, *Exclusive Judicial Power to Regulate Appellate Practice and Procedure – People v. Cox*, 30 DePaul L. Rev. 969 (1981).

¹⁰⁰⁶ Ariz. Const. of 1910, art. VI, § 5.5; *State ex rel. Collins v. Seidel*, 142 Ariz. 587, 591, 691 P.2d 678, 682 (1984); *Readenour v. Marion Power Shovel*, 149 Ariz. 442, 444-445, 719 P.2d 1058, 1060-1061 (1986).

¹⁰⁰⁷ Colo. Const. of 1876, art. VI, § 21; *Page v. Clark*, 197 Colo. 306, 592 P.2d 792 (Colo. 1979); *Kolkman v. People*, 300 P. 575, 584-585 (Colo. 1931). O kształtowaniu się w Kolorado granicy między kompetencjami legislatury i sądów w zakresie regulacji prawa procesowego v. C.H. Peterson, *Rule-Making in Colorado: An Unheralded Crisis in Procedural Reform*, 38 U. Colo. L. Rev. 137 (1966).

¹⁰⁰⁸ *State v. James*, 211 Conn. 555, 560 A.2d 426 (1989); *Bartholomew v. Schweizer*, 217 Conn. 671, 587 A.2d 1014 (1991); *State v. Clemente*, 353 A.2d 723, 731 (Conn. 1974). V. szerzej J.F. Sullivan, *The Scope of Procedural Rule-Making in Connecticut: Further Confusion in State v. James and Bartholomew v. Schweizer*, 65 Conn. B.J. 4111 (1991).

¹⁰⁰⁹ *Massey v. David*, 979 So.2d 931, 936 (Fla. 2008); *Allen v. Butterworth*, 756 So.2d 52, 59 (Fla. 2000); *Knealing v. Puleo*, 675 So.2d 593 (Fla. 1996); *Cagle v. Tuttle's Design-Build, Inc.*, 753 So.2d 49, 54 (Fla. 2000); *VanBibber v. Hartford Accident & Indem. Ins. Co.*, 439 So.2d 880, 883 (Fla. 1983).

¹⁰¹⁰ *Perin v. Peuler*, 130 N.W.2d 4, 9-10 (Mich. 1964); *McDougall v. Schanz*, 597 N.W.2d 148 (Mich. 1999). Omawiany wyjątek od wyłączności sądownictwa jest w Michigan dopuszczalny, gdyż stanowy regulamin proceduralny *explicitie* dopuszcza subsydiarne zastosowanie norm ustawowych. Mich. Gen. Ct. Rule 16 (1963).

¹⁰¹¹ *Winberry v. Salisbury*, 5 N.J. 240, 74 A.2d 406 (1950); *Busik v. Levine*, 307 A.2d 571 (N.J. 1973); *Ward v. Public Serv. Elec. and Gas Co.*, 14 N.J. Super. 148, 151, 81 A.2d 203, 204 (L. 1951); *Streader v. Streader*, 17 N.J. Super. 123, 127, 85 A.2d 532, 534 (App. Div. 1951).

¹⁰¹² *Ammerman v. Hubbard Broad., Inc.*, 551 P.2d 1354, 1359 (N.M. 1976); *State v. Doe*, 90 N.M. 568, 566 P.2d 117 (Ct.App. 1977); *Alexander v. Delgado*, 84 N.M. 717, 718, 507 P.2d 778, 779 (1973). V. też M.B. Browde, M.E. Occhialino, *Separation of Powers and the Judicial Rule-Making Power in New Mexico: The Need for Prudential Constraints*, 15 N.M. L. Rev. 407 (1985).

¹⁰¹³ *Arneson v. Olsen*, 270 N.W.2d 125, 132 (N.D. 1978).

¹⁰¹⁴ *Commonwealth v. McMullen*, 961 A.2d 842, 848 (Pa. 2008); *Commonwealth v. Sorrell*, 456 A.2d 1326, 1327 (Pa. 1987); *In re Pa. C. S. § 1703*, 394 A.2d 450 (Pa. 1978); *Garrett v. Bamford*, 582 F.2d 810 (3rd Cir. 1978). Krytycznie do tej dość konfrontacyjnej linii orzecznictwa odnoszą się m.in. J. Bologna, *An Abuse of Power: How the Pennsylvania Supreme Court Uses Article v, Section 10(c) of the Pennsylvania Constitution to Dominate Procedural Lawmaking, and Why Pennsylvania Should Amend This Constitutional Provision*, 71 Temp. L. Rev. 711 (1998) i C. Geyh, *Highlighting a Low Point on a High Court: Some Thoughts on the Removal of Pennsylvania Supreme Court Justice Rolf Larsen and the Limits of Judicial Self-Regulation*, 68 Temp. L. Rev. 1041, 1076 (1995).

¹⁰¹⁵ *Webb v. Nashville Area Habitat for Humanity, Inc.*, 346 S.W.3d 422, 436 (Tenn. 2011).

regulaminów proceduralnych, ale Sąd Najwyższy uznał, iż uprawnienie to ma charakter czysto negatywny – legislatura nie może uchwalić własnych przepisów na miejsce zawetowanych czy też zainicjować zmian w regulaminie¹⁰¹⁶.

Oczywiście kompetencje stanowych sądów najwyższych w zakresie regulacji procedury obejmują jedynie prawo proceduralne, a nie materialne¹⁰¹⁷. Jednak w praktyce rozróżnienie to nie jest łatwe do zastosowania¹⁰¹⁸, a sądom – zwłaszcza tym bardziej aktywistycznym, np. w Pensylwanii – zdarza się w ramach regulacji proceduralnej głęboko wejść w kwestie materialnoprawne¹⁰¹⁹. Tradycyjnym źródłem problemów jest prawo dowodowe¹⁰²⁰. Mimo że w większości stanów sądy – czy to na podstawie ogólnych upoważnień do regulacji procedury, czy też dodatkowych upoważnień ustawowych – wydają regulaminy prawa dowodowego (*rules of evidence*)¹⁰²¹, tylko nieliczne (Pensylwania, Pn. Dakota) traktują to jako obszar wyłącznej kompetencji judykatury¹⁰²². W innych stanach stosowane są różne rozwiązania kooperatywne, np. w Kentucky¹⁰²³ i na Florydzie¹⁰²⁴ regulaminy prawa dowodowego zostały równolegle przyjęte przez sądy najwyższe i legislatury, a ich zmiana wymaga zgody obydwu władz.

4.3. Autonomia finansowo-budżetowa

Ostatnim z podstawowych aspektów autonomii władz jest autonomia finansowo-budżetowa. W wąskim rozumieniu obejmuje ona prawo każdej z władz do samodzielnego opracowywania i wykonywania własnego budżetu¹⁰²⁵, ale nie prawo do ustalania jego wysokości – to bowiem, w świetle jednoznacznych przepisów konstytucyjnych przyznających władzę nad sakiewką legislaturze, jest traktowane jako jej wyłączna prerogatywa. Nie wyłącza również dopuszczalności zewnętrznego audytu wykonania budżetu, przynajmniej jeżeli jest on ograniczony do

¹⁰¹⁶ Mont. Const. of 1972, art. VII, § 2 (3); *Coate v. Omholt*, 203 Mont. 488, 504-505, 662 P.2d 591, 600 (1983).

¹⁰¹⁷ V. np. *State v. Williams*, 681 P.2d 313 (Alaska 1984); *Massey v. David*, 979 So.2d 931, 936 (Fla. 2008); *Howard v. Svoboda*, 877 N.W.2d 562, 568 (Minn. Ct. App. 2016), *review granted* (May 17, 2016).

¹⁰¹⁸ T. Bishop, *Evidence Rulemaking: Balancing the Separation of Powers*, 43 Conn. L. Rev. 265, 280-285 (2010); K. Petroski, *Statutory Genres: Substance, Procedure, Jurisdiction*, 44 Loy. U. Chi. L.J. 189 (2012).

¹⁰¹⁹ V. np. *Laudenberger v. Port Authority of Allegheny Co.*, 436 A.2d 147, 155 (Pa. 1981) (Sąd uznał za konstytucyjny przepis regulaminu proceduralnego określający zasady naliczania odsetek przed wyrokiem).

¹⁰²⁰ V. m.in. C.A. Riedl, *To What Extent May Courts Under the Rule-making Power Prescribe Rules of Evidence?*, 26 A.B.A. J. 601 (1940); T. Bishop, *Evidence Rulemaking: Balancing the Separation of Powers*, *op. cit.*; T.A. Moore, *Does the Alabama Supreme Court Have the Power to Make Rules of Evidence?*, *op. cit.*

¹⁰²¹ D.J. Pugh, C.A. Korbakes, J.J. Alfini, C.W. Grau, *Judicial Rulemaking*, s. 278.

¹⁰²² V. *supra*, przepisy 1013 i 1014.

¹⁰²³ R. Lawson, *Modifying the Kentucky Rules of Evidence – A Separation of Powers Issue*, 88 Ky. L.J. 525 (2000).

¹⁰²⁴ *In re Florida Evidence Code*, 372 So.2d 1369 (Fla. 1979), *opinion clarified by* 376 So.2d 1161 (Fla. 1979).

¹⁰²⁵ Prawo to rzadko bywa przedmiotem sporów, aczkolwiek można wskazać na konflikt z lat 60. XX w. między Sądem Najwyższym Alaski a Departamentem Administracji o samodzielność budżetową tego pierwszego (rozstrzygnięty na korzyść Sądu). V. G.A. McBeath, T.A. Morehouse, *Alaska Politics & Government*, University of Nebraska Press, Lincoln, NE, 1994, s. 201-202.

kwestii legalności poszczególnych wydatków¹⁰²⁶. Jednak w 2. połowie XX w. w orzecznictwie pojawiła się też dużo bardziej ekspansywna interpretacja zasady autonomii finansowo-budżetowej władz w odniesieniu do sądownictwa. Zakłada ona, że niezależność władzy sądowniczej wymaga, by przeznaczane na nią środki budżetowe były adekwatne do potrzeb systemu sądowego – i by to samo sądownictwo było ostatecznym sędzią ich adekwatności¹⁰²⁷.

Geneza tak szerokiej koncepcji autonomii finansowej sądownictwa leżała w mechanizmach finansowania sądownictwa na poziomie lokalnym. Do XIX w. włącznie większość powiatów nie miała sformalizowanej instytucji budżetów, ale funkcjonowała na podstawie recypowanego z metropolii systemu *county rates*: naczelnny organ kolegialny (w koloniach – jak w Anglii – byli to sędziowie pokoju na sesjach kwartalnych, później ich rolę stopniowo przejmowały kolegia komisarzy, ang. *commissioners courts* lub *boards of supervisors*¹⁰²⁸) co pewien czas szacował wydatki i naliczał podatek od nieruchomości, a następnie nie sporządzał planu finansowego ani nie dokonywał apropracji, ale z jednolitego funduszu rozliczał przedkładane mu wydatki operacyjne poszczególnych instytucji lokalnych – w tym sądów¹⁰²⁹. W tym systemie było dość naturalne, iż ustawodawstwo pozostawiało sądom ocenę, które wydatki są konieczne dla ich funkcjonowania¹⁰³⁰.

Problemy zaczęły powstawać, gdy z jednej strony na skutek unifikacji systemu sądowego budżet stanowy – dzielony przez legislaturę w politycznym i scentralizowanym procesie apropracyjnym – przejął całość czy przynajmniej większość odpowiedzialności za finansowanie systemu sądownictwa¹⁰³¹, z drugiej zaś – wzrost liczby ludności i liczby spraw (zwłaszcza drobnych spraw kryminalnych) oraz reformy systemu penalnego wywołały bezprecedensowy wzrost kosztów funkcjonowania sądownictwa¹⁰³². Do pierwszej konfrontacji doszło w Pensylwanii, gdzie Sąd Najwyższy – na wniosek sędziego z Filadelfii – wydał *mandamus*

¹⁰²⁶ V. np. *Giss v. Jordan*, 309 P.2d 779 (Ariz. 1957); J.D. Van de Kamp, *Opinion No. 87-1204*, 71 Ops. Cal. Atty. Gen. 275 (1988); D. Stenberg, *Constitutionality of LB 579, a proposal to restrict the authority of the Auditor of Public Accounts*, 1993 WL 143412 (Neb. A.G. Mar. 4, 1993).

¹⁰²⁷ V. Comment, *State Court Assertion of Power to Determine and Demand Its Own Budget*, 120 U. Pa. L. Rev. 1187 (1972); W.S. Ferguson, *Judicial Financial Autonomy and Inherent Power*, 57 Cornell L. Rev. 975 (1972); C. Baar, *Judicial Activism in State Courts: The Inherent Powers Doctrine*, [w:] *State Supreme Courts: Policymakers in the Federal System*, M.C. Porter, G.A. Tarr (ed.), Greenwood Press, Westport, CT, 1982, s. 129-151; J. Jackson, *Judicial Independence, Adequate Court Funding, and Inherent Judicial Powers*, 52 Md. L. Rev. 217 (1993); W. Swearingen, *Wachtler v. Cuomo: Does New York's Judiciary Have an Inherent Right of Self-Preservation?*, 14 Pace L. Rev. 153 (1994); P. Shane, *Interbranch Accountability in State Government and the Constitutional Requirement of Judicial Independence*, 61 Law & Contemp.Probs. 21, 44-48 (1998); G.G. Webb, K.E. Whittington, *Judicial Independence*; M. Buenger, *Of Money and Judicial Independence: Can Inherent Powers Protect State Courts in Tough Fiscal Times?*, 92 Ky. L.J. 979 (2004); A.W. Yates, *Using Inherent Judicial Power in a State-Level Budget Dispute*, 62 Duke L.J. 1463 (2013).

¹⁰²⁸ K. Porter, *County and Township Government in the United States*, Macmillan, New York, NY, 1922, s. 70-71.

¹⁰²⁹ *Ibidem*, s. 126-130.

¹⁰³⁰ W.S. Ferguson, *Judicial Financial Autonomy*, s. 977-979; G.G. Webb, K.E. Whittington, *Judicial Independence*, s. 14-15.

¹⁰³¹ G. Hazard, M. McNamara, I.F. Sentilles, *Court Finance and Unitary Budgeting*, 81 Yale L.J. 1286 (1972); A.W. Yates, *Using Inherent Judicial Power*, s. 1478-79.

¹⁰³² M. Buenger, *Of Money and Judicial Independence*, s. 1012-1021.

nakazujący władzom tego miasta zwiększenie budżetu lokalnego Sądu Spraw Cywilnych o blisko 1,5 mln dolarów¹⁰³³. Sąd odwołał się do precedensów przyznających sądom lokalnym prawo rozstrzygania, które wydatki są potrzebne dla ich prawidłowego funkcjonowania, reinterpretując je jako odzwierciedlające nie specyfikę systemu finansów lokalnych, ale kompetencje inherentne w pojęciu niezależnego sądownictwa. Kolejne decyzje przyniosły ekspansywną interpretację autonomii budżetowej sądownictwa¹⁰³⁴, osiągając w 1996 r. kulminację w sprawie *Pennsylvania State Ass'n of Cty. Comm'rs v. Commonwealth*, w której Sąd Najwyższy uznał, iż ma prawo nakazać legislaturze stanowej w trybie *mandamus* zreformowanie systemu finansowania sądów i zlecił sędziemu Montomuro jako specjalnemu rzecznikowi generalnemu (*special master*) opracowanie planu takiej reformy¹⁰³⁵. Taki plan powstał, ale nie został zrealizowany przez legislaturę¹⁰³⁶ (która jednak w 1999 r. poczyniła pewne kompromisowe kroki w kierunku reformy finansowania sądów). Sąd Najwyższy nie zdecydował się na wydanie *mandamus*, a w 2008 r. umorzył całe postępowanie, uznając, że kroki w kierunku reformy świadczą o dobrej woli władz politycznych i wykluczają drastyczne remedia¹⁰³⁷. W latach 1991–1992 podobny kryzys – tym razem zainicjowany przez prezesa stanowego Sądu Apelacyjnego – miał miejsce w Nowym Jorku, ale zakończył się ugodą¹⁰³⁸.

Podobne jak w Pensylwanii, próby powoływania się przez sądy na inherentne kompetencje do ustalania własnego budżetu miały również miejsce w innych stanach. Ekspansywne teorie autonomii finansowo-budżetowej sądownictwa zostały przyjęte m.in. w Kolorado¹⁰³⁹, Georgii¹⁰⁴⁰, Indianie¹⁰⁴¹, Luizjanie¹⁰⁴², Massachusetts¹⁰⁴³, Michigan¹⁰⁴⁴, Nowadzie¹⁰⁴⁵, New Jersey¹⁰⁴⁶, Nowym Jorku¹⁰⁴⁷, Pn. Karolinie¹⁰⁴⁸, Ohio¹⁰⁴⁹ i Waszyngtonie¹⁰⁵⁰. Bardziej umiarkowane

¹⁰³³ *Commonwealth ex rel. Carroll v. Tate*, 442 Pa. 45, 274 A.2d 193 (1971).

¹⁰³⁴ *V. m.in. County of Allegheny v. Commonwealth of Pennsylvania*, 517 Pa. 65, 534 A.2d 760, 765 (1987).

¹⁰³⁵ *Pennsylvania State Ass'n of Cty. Comm'rs v. Commonwealth*, 545 Pa. 324, 331, 681 A.2d 699, 702 (1996).

¹⁰³⁶ D. Stuchell, *Constitutional Crisis in Pennsylvania*.

¹⁰³⁷ *Pennsylvania State Ass'n of Cty. Comm'rs v. Com.*, 617 Pa. 231, 52 A.3d 1213 (2012).

¹⁰³⁸ W. Swearingen, *Wachtler v. Cuomo*; H.B. Glaser, *Wachtler v. Cuomo: The Limits of Inherent Power*, 14 Pace L. Rev. 111 (1994).

¹⁰³⁹ *Pena v. Dist. Court of Second Judicial Dist. For City & Cty. of Denver*, 681 P.2d 953, 958-959 (Colo. 1984).

¹⁰⁴⁰ *Gwinnett Cty. Ass'n of Justices of the Peace v. Gwinnett Cty. Bd. of Comm'rs*, 251 Ga. 28, 29, 302 S.E.2d 561, 562 (1983).

¹⁰⁴¹ *Gary City Court v. City of Gary*, 489 N.E.2d 511, 512 (Ind. 1986).

¹⁰⁴² *City Court of Breaux Bridge v. Town of Breaux Bridge*, 440 So.2d 1374, 1376 (La. Ct. App. 1983).

¹⁰⁴³ *Cty. of Barnstable v. Com.*, 410 Mass. 326, 332, 572 N.E.2d 548, 551 (1991).

¹⁰⁴⁴ *Judges for the Third Judicial Circuit v. Wayne County*, 190 N.W.2d 228 (Mich. 1971).

¹⁰⁴⁵ *Sun Realty v. District Court*, 91 Nev. 774, 776, 542 P.2d 1072, 1073 (1975).

¹⁰⁴⁶ *Matter of Court Reorganization Plan of Hudson Cty.*, 161 N.J. Super. 483, 491, 391 A.2d 1255, 1259 (App. Div. 1978), *aff'd*, 78 N.J. 498, 396 A.2d 1144 (1979).

¹⁰⁴⁷ *McCoy v. Mayor*, 73 Misc.2d 508, 342 N.Y.S.2d 83 (Sup. 1973), *judgment modified on other grounds*, 41 A.D.2d 929, 344 N.Y.S.2d 984 (1st Dep't 1973).

¹⁰⁴⁸ *Matter of Alamance Cty. Court Facilities*, 329 N.C. 84, 99, 405 S.E.2d 125, 132 (1991).

¹⁰⁴⁹ *State ex rel. Lohn v. Medina Cty. Bd. of Commrs.*, 124 Ohio St. 3d 241, 244, 921 N.E.2d 611, 615 (2009); *State ex rel. Morley v. Lordi*, 72 Ohio St.3d 510, 511, 651 N.E.2d 937 (1995).

¹⁰⁵⁰ *Matter of Salary of Juvenile Dir.*, 87 Wash.2d 232, 245, 552 P.2d 163, 171 (1976).

stanowisko zajęły sądy w Wisconsin¹⁰⁵¹, Minnesocie¹⁰⁵², Missisipi¹⁰⁵³ i Montanie¹⁰⁵⁴, uznając, iż sądowy nakaz przyznania apropracji jest uzasadniony tylko wtedy, gdy jej brak uniemożliwia sądowi realizację jego konstytucyjnie wymaganych funkcji. Sąd Najwyższy Alabamy uznał, iż sądownictwo nie może uzurpować sobie zastrzeżonego dla legislatury prawa do ustalania wysokości własnej apropracji¹⁰⁵⁵, ale może badać, czy redukcje budżetowe *pro rata*, wynikające z niespodziewanego deficytu, nie interferują z jego funkcjonowaniem i w razie czego nakazać wyłączenie z nich swojego budżetu do pełnej wysokości apropracji¹⁰⁵⁶. Z kolei Sąd Najwyższy Kansas uznał, iż w sytuacji, w której apropracja jest niewystarczająca dla odpowiedniej realizacji funkcji sądowniczych, judykatura nie może nakazać jej zwiększenia, ale może uzupełnić deficyt przez tymczasowe podniesienie opłat sądowych¹⁰⁵⁷.

Doktryna w większości bardzo krytycznie odnosi się do przedstawionej ekspansywnej interpretacji autonomii budżetowej sądownictwa¹⁰⁵⁸. Zauważa się m.in., iż jest ona pozbawiona oparcia w precedensach i praktyce historycznej¹⁰⁵⁹; opiera się na nadinterpretacji kategorii uprawnień inherentnych, która tradycyjnie miała wymiar defensywny – chroniła sądownictwo przed ingerencją innych władz – a nie była źródłem roszczeń względem tych władz¹⁰⁶⁰; stoi w sprzeczności z jednoznacznym konstytucyjnym upoważnieniem władzy ustawodawczej do ustalania poziomu wydatków budżetowych¹⁰⁶¹; ignoruje rolę władzy nad sakiewką jako mechanizmu hamowania sądownictwa przez legislaturę¹⁰⁶²; narusza zasadę, iż żadna z władz nie jest ostatecznym sędzią swoich uprawnień¹⁰⁶³; wreszcie szkodzi autorytetowi sądownictwa w opinii publicznej, czyniąc z niego czynnego uczestnika – a nie tylko arbitra – sporów politycznych¹⁰⁶⁴. Jest też niekonsekwentna – analogiczne roszczenie egzekutywy za Karola I do samodzielnego ustalania koniecznej wysokości wydatków na obronność (choć początkowo

¹⁰⁵¹ *Flynn v. Dep't of Admin.*, 216 Wis.2d 521, 554-555, 576 N.W.2d 245, 258-259 (1998).

¹⁰⁵² *Clerk of Court's Comp. for Lyon Cty. v. Lyon Cty. Comm'rs*, 308 Minn. 172, 181-182, 241 N.W.2d 781, 786-787 (1976).

¹⁰⁵³ *Hosford v. State*, 525 So.2d 789, 798 (Miss. 1988).

¹⁰⁵⁴ *Butte-Silver Bow Local Gov't v. Olsen*, 743 P.2d 564, 566 (Mont. 1987).

¹⁰⁵⁵ *Morgan County Commission v. Powell*, 293 So.2d 830, 835-838, 292 Ala. 300 (1974).

¹⁰⁵⁶ (sąd nie może nakazać legislaturze uchwalenia apropracji dla sądownictwa w określonej wysokości). Ale *v. Folsom v. Wynn*, 631 So.2d 890, 896 (Ala. 1993) (sąd może nakazać wstrzymanie automatycznych redukcji *pro rata* budżetu władzy sądniczej, jeżeli zagraża to jej poprawnemu funkcjonowaniu).

¹⁰⁵⁷ Kansas Supreme Court Order 2002 SC 13, as amended March 22, 2002 (zarchiwizowany pod adresem <http://web.archive.org/web/20030511050145/://www.kscourts.org/surcharg.htm>).

¹⁰⁵⁸ Ale *v. A.W. Yates, Using Inherent Judicial Power*, s. 1467.

¹⁰⁵⁹ *State Court Assertion of Power to Determine and Demand Its Own Budget*, *op. cit.*, s. 1190-1195.

¹⁰⁶⁰ H.B. Glaser, *Wachtler v. Cuomo*, s. 137-139; G.G. Webb, K.E. Whittington, *Judicial Independence*, s. 45.

¹⁰⁶¹ H.B. Glaser, *Wachtler v. Cuomo*, s. 136-137; A.W. Yates, *Using Inherent Judicial Power*, s. 1482-1483.

¹⁰⁶² G.G. Webb, K.E. Whittington, *Judicial Independence*, s. 45; H.B. Glaser, *Wachtler v. Cuomo*, s. 138. V. też T.D. Peterson, *Controlling the Federal Courts Through the Appropriations Process*, 1998 Wis. L. Rev. 993 (1998).

¹⁰⁶³ *State Court Assertion of Power to Determine and Demand Its Own Budget*, *op. cit.*, s. 1196.

¹⁰⁶⁴ M. Buenger, *Of Money and Judicial Independence*, s. 1042-1048; A.W. Yates, *Using Inherent Judicial Power*, s. 1483-84; W. Swearingen, *Wachtler v. Cuomo*, s. 147-149.

uznane przez sądy¹⁰⁶⁵) zostało odrzucone jeszcze przez Długi Parlament¹⁰⁶⁶. Wreszcie wskazuje się, że sądy federalne, które nigdy nie powoływały się na tak szeroką autonomię budżetową, przeczą tezie, iż bez niej niemożliwe byłoby poprawne wykonywanie przez sądownictwo swoich konstytucyjnych funkcji¹⁰⁶⁷.

4.4. Swoboda deliberacji

Uzupełnieniem wymienionych aspektów zasady autonomii władz jest zasada swobody deliberacji, mająca chronić procesy decyzyjne każdej z władz poprzez zapewnienie ich uczestnikom nieskrępowanej swobody wyrażania poglądów. Z racji zupełnie odmiennego charakteru procesów decyzyjnych legislatury z jednej strony, a egzekutywy i sądownictwa z drugiej, zasada ta realizuje się w różnych rozwiązaniach instytucjonalnych, służących jednak temu samemu celowi.

4.4.1. Swoboda deliberacji legislatorów

W tradycji amerykańskiej podkreśla się znaczenie publicznego charakteru obrad legislatury, gwarantowanego zresztą wprost przez 34 konstytucje stanowe¹⁰⁶⁸. Wypowiedzi legislatorów podczas debaty w izbie czy w komisjach mają więc charakter publiczny. Zagwarantowaniu ich swobody służy immunitet materialny¹⁰⁶⁹, wywodzący się w prostej linii z brytyjskiego (wcześniej angielskiego) *privilege of Parliament* (w węższym znaczeniu tego określenia; szersze jest zbliżone do pojęcia autonomii Parlamentu)¹⁰⁷⁰. Wymaga on, by za wypowiedzi na forum izby lub podczas wykonywania funkcji ustawodawczych jej członkowie nie ponosili

¹⁰⁶⁵ *R v. Hampden (The Ship-Money Case)*, 3 How. St. Tr. 825 (Ex. Ch. 1637). V. szerzej D.L. Keir, *The Case of the Ship-Money*, 52 L. Q. Rev. 546 (1936).

¹⁰⁶⁶ *An Act for the declaring unlawfull and void the late proceedings touching Ship money and for the vacating of all Records and Processe concerning the same*, 16 Car. I. c. 14 (1640).

¹⁰⁶⁷ P. Shane, *Interbranch Accountability in State Government*, s. 45.

¹⁰⁶⁸ Ala. Const. of 1901, art. IV, § 57; Ark. Const. of 1874, art. 5, § 13; Calif. Const. of 1879, art. 4, § 7 (c)(1); Colo. Const. of 1876, art. V, § 14; Conn. Const. of 1965, art. III, § 16; Del. Const. of 1897, art. II, § 11; Fla. Const. of 1968, art. III, §§ 4 (b), (e); Ga. Const. of 1982, art. III, sec. IV, cl. 11; Idaho Const. of 1889, art. III, § 12; Ill. Const. of 1970, art. IV, § 5 (c); Ind. Const. of 1851, art. IV, § 13; Iowa Const. of 1857, art. III, § 13; La. Const. of 1974, art. III, § 15 (A); Md. Const. of 1867, art. III, § 21; Mich. Const. of 1962, art. IV, § 20; Minn. Const. of 1857, art. IV, § 14; Miss. Const. of 1890, art. 4, § 58; Mo. Const. of 1944, art. III, § 20; Mont. Const. of 1972, art. V, § 10 (3); Neb. Const. of 1875, art. III, § 11; Nev. Const. of 1864, art. 4, § 15; N.H. Const. of 1792, § 8; N.M. Const. of 1910, art. IV, § 12; N.D. Const. of 1889, art. IV, § 14; Ohio Const. of 1851, art. 2, § 13; Ore. Const. of 1857, art. IV, § 14; Penn. Const. of 1873, art. II, § 13; S.C. Const. of 1895, art. III, § 23; S.D. Const. of 1889, art. III, § 15; Tex. Const. of 1875, art. III, § 16; Utah Const. of 1895, art. VI, § 15; Vt. Const. of 1793, sub. II, § 8; Wash. Const. of 1889, art. II, § 11; Wis. Const. of 1848, art. IV, § 10.

¹⁰⁶⁹ *Coffin v. Coffin*, 4 Mass. 1, 28 (1808). V. ogólnie S.F. Huefner, *The Neglected Value of the Legislative Privilege in State Legislatures*, 45 Wm. & Mary L. Rev. 221 (2003); R.J. Reinstein, H.A. Silverglate, *Legislative Privilege and the Separation of Powers*, 86 Harv. L. Rev. 1113 (1973).

¹⁰⁷⁰ T.E. May, *A Treatise on the Law, Privileges*, s. 118 et seq.

żadnej odpowiedzialności sądowej. W Anglii prawo to sięga co najmniej czasów Ryszarda II¹⁰⁷¹ i zostało wprost zagwarantowane w Deklaracji Praw¹⁰⁷². Wymieniają je również pierwsze konstytucje stanowe¹⁰⁷³, Konstytucja Stanów Zjednoczonych¹⁰⁷⁴ oraz współczesne konstytucje 43 stanów¹⁰⁷⁵. Immunitet materialny legislatorów stanowych uznaje również federalne prawo konstytucyjne¹⁰⁷⁶.

Immunitet chroni wyłącznie akty legislacyjne¹⁰⁷⁷: głosowania¹⁰⁷⁸, wypowiedzi w debatach i na posiedzeniach komisji¹⁰⁷⁹, opracowywanie i oficjalną dystrybucję sprawozdań¹⁰⁸⁰,

¹⁰⁷¹ V. szerzej C.F. Wittke, *The History of English Parliamentary Privilege*, Ohio State University, Columbus, OH, 1921; A.J. Cella, *The Doctrine of Legislative Privilege of Freedom of Speech and Debate: Its Past, Present and Future as a Bar to Criminal Prosecutions in the Courts*, 2 Suffolk U.L. Rev. 1, 3-16 (1968). T.E. May, *A Treatise on the Law, Privileges*, s. 119 podaje przypadek uchylenia przez jeden z pierwszych Parlamentów Henryka IV wyroku na członka Izby Gmin za wypowiedzi na forum Izby „*si bien en accomplissement de droit, come pur salvation des libertes de lez ditz communes*” 3 Rot. Parl. 430.

¹⁰⁷² *An Act Declaring the Rights and Liberties of the Subject and Settling the Succession of the Crown*, § 8, 2 Will. & Mar. c. 2 (1689) (“*That the freedom of speech and debates or proceedings in Parliament ought not to be impeached or questioned in any court or place out of Parliament*”). O różnicach między brytyjską i amerykańską tradycją immunitetu parlamentarnego v. J.A. Chafetz, *Democracy's Privileged Few: Legislative Privilege and Democratic Norms in the British and American Constitutions*, Yale University Press, New Haven, CT, 2007.

¹⁰⁷³ V. np. Md. Const. of 1776, Bill of Rights, art. VIII; Mass. Const. of 1780, pt. I, art. XXI; N.H. Const. of 1784, pt. I, art. XXX; Ga. Const. of 1789, art. I, § 14; Del. Const. of 1792, art. II, § 11.

¹⁰⁷⁴ U.S. Const. art. I, § 6, cl. 1.

¹⁰⁷⁵ Ala. Const. of 1901, art. IV, § 56; Alaska Const. of 1956, art. 2, § 6; Ariz. Const. of 1910, art. IV, § 7; Ark. Const. of 1874, art. 5, § 15; Colo. Const. of 1876, art. V, § 16; Conn. Const. of 1965, art. III, § 15; Del. Const. of 1897, art. II, § 13; Ga. Const. of 1982, art. III, sec. IV, cl. 9; Hawaii Const. of 1950, art. III, § 7; Idaho Const. of 1889, art. III, § 7; Ill. Const. of 1970, art. IV, § 12; Ind. Const. of 1851, art. IV, § 8; Kan. Const. of 1859, art. II, § 22; Ky. Const. of 1891, § 43; La. Const. of 1974, art. III, § 8; Maine Const. of 1819, art. IV, pt. I, § 8; Md. Const. of 1867, art. III, § 18; Mass. Const. of 1780, pt. I, art. XXX; Mich. Const. of 1962, art. IV, § 11; Minn. Const. of 1857, art. IV, § 10; Mo. Const. of 1944, art. III, § 19; Mont. Const. of 1972, art. V, § 8; Neb. Const. of 1875, art. III, § 26; N.H. Const. of 1792, pt. I, art. 30; N.J. Const. of 1947, art. IV, sec. IV, cl. 9; N.M. Const. of 1910, art. IV, § 13; N.Y. Const. of 1894, art. III, § 11; N.D. Const. of 1889, art. IV, § 15; Ohio Const. of 1851, art. 2, § 12; Okla. Const. of 1907, art. V, § 22; Ore. Const. of 1857, art. IV, § 9; Penn. Const. of 1873, art. II, § 15; R.I. Const. of 1842, art. III, § 5; S.D. Const. of 1889, art. III, § 11; Tenn. Const. of 1870, art. II, § 13; Tex. Const. of 1875, art. III, § 21; Utah Const. of 1895, art. VI, § 8; Vt. Const. of 1793, ch. I, § 14; Va. Const. of 1970, art. IV, § 9; Wash. Const. of 1889, art. II, § 17; W.Va. Const. of 1872, art. VI, § 17; Wis. Const. of 1848, art. IV, § 16; Wyo. Const. of 1889, art. 3, § 16. W 7 stanach niewymieniających immunitetu materialnego legislatorów w konstytucjach wynika on z ustawy (Iowa Code Ann. § 2.17 [West 2016]; Nev. Rev. Stat. Ann. § 41.071 [West 2016]; N.C. Gen. Stat. Ann. § 25-1-101 [West 2016]) lub *common law* (*Allen v. Superior Court*, 340 P.2d 1030, 1034 (Cal. Dist. Ct. App. 1959); *League of Women Voters of Florida v. Florida House of Representatives*, 132 So. 3d 135, 144-145 (Fla. 2013)).

¹⁰⁷⁶ *Tenney v. Brandhove*, 341 U.S. 367, 373 (1951); *United States v. Johnson*, 383 U.S. 169, 180 (1966) (dicta); *United States v. Craig*, 528 F.2d 773 (7th Cir. 1976); *In re Grand Jury Proceedings*, 563 F.2d 577 (3rd Cir. 1977). V. też R.J. Palmer, *The Case for a Speech or Debate Privilege for State Legislators in Federal Courts*, 13 Val. U. L. Rev. 501 (1979). Zakres immunitetu w takich przypadkach jest kwestią prawa federalnego, nie stanowego. *Favors v. Cuomo*, 285 F.R.D. 187 (E.D. N.Y. 2012).

¹⁰⁷⁷ V. ogólnie W.M. Howard, *Construction and Application of Federal and State Constitutional and Statutory Speech or Debate Provisions*, 24 A.L.R. 6th 255 (2007).

¹⁰⁷⁸ *Kilbourn v. Thompson*, 103 U.S. 168, 204 (1881); *Powell v. McCormack*, 395 U.S. 486, 502 (1969).

¹⁰⁷⁹ *United States v. Johnson*, 383 U.S. 169 (1966) (niezależnie od motywów); *In re Arnold*, 991 So.2d 531 (La. Ct. App. 1st Cir. 2008); *Tanner v. Gault*, 20 Ohio App. 243, 245-246, 153 N.E. 124, 125 (1925).

¹⁰⁸⁰ *Doe v. McMillan*, 566 F.2d 713 (D.C. Cir. 1977).

inne formy udziału w procesie legislacyjnym (np. zgłaszanie poprawek)¹⁰⁸¹, zbieranie informacji w szeroko rozumianych celach służbowych¹⁰⁸², ale też nieformalne rozmowy z innymi legislatorami (lobbying, zawieranie porozumień, handel polityczny, a nawet szantaż)¹⁰⁸³. Nie chroni natomiast np. kampanii wyborczych¹⁰⁸⁴, rozsyłania biuletynów do wyborców¹⁰⁸⁵, prywatnej publikacji materiałów niejawnych lub poufnych uzyskanych w związku z pełnioną funkcją¹⁰⁸⁶, zatrudniania personelu¹⁰⁸⁷, składania oświadczeń majątkowych¹⁰⁸⁸, rozliczania wyjazdów służbowych¹⁰⁸⁹ czy przyjmowania nielegalnych korzyści majątkowych w zamian za określone zachowania na forum legislatury¹⁰⁹⁰. Niedopuszczalne jest również przesłuchiwanie legislatorów odnośnie do ich działalności legislacyjnej¹⁰⁹¹, przymus przedstawienia związanych z nią dokumentów¹⁰⁹² lub przeszukiwanie gabinetów¹⁰⁹³. Immunitet chroni nie tylko samych legislatorów, ale też asystentów, gdy w ich imieniu wykonują funkcje legislacyjne¹⁰⁹⁴, a także sekretarza izby, który sporządza dziennik i inne sprawozdania z jej prac¹⁰⁹⁵.

4.4.2. Przywilej deliberatywny egzekutywy

Inne potrzeby w zakresie ochrony procesu deliberatywnego mają pozostałe dwie władze. Zarówno egzekutywa, jak i sądownictwo podejmują decyzje po deliberacjach niejawnych, co ma umożliwić swobodną i szczerą wymianę poglądów. Wymiana taka nie byłaby jednak

¹⁰⁸¹ *Ex parte Marsh*, 145 So. 3d 744 (Ala. 2013); *State v. Dankworth*, 672 P.2d 148 (Alaska Ct. App. 1983). Oczywiście beczynność w procesie legislacyjnym – np. niezgłoszenie poprawki mimo instrukcji wyborców – też jest chroniona. *Gralike v. Cook*, 191 F.3d 911 (8th Cir. 1999), *aff'd on other grounds*, 531 U.S. 510 (2001).

¹⁰⁸² *Dombrowski v. Eastland*, 387 U.S. 82 (1967); *Brown & Williamson Tobacco Corp. v. Williams*, 62 F.3d 408, 416, 419-420 (D.C. Cir. 1995); *Miller v. Transamerican Press, Inc.*, 709 F.2d 524, 530 (9th Cir. 1983).

¹⁰⁸³ *Firetree, Ltd. v. Fairchild*, 920 A.2d 913 (Pa. Commw. Ct. 2007); *State v. Neufeld*, 260 Kan. 930, 926 P.2d 1325 (1996).

¹⁰⁸⁴ *State v. Chvala*, 271 Wis.2d 115, 2004 WI App 53, 678 N.W.2d 880 (Ct. App. 2004), *summarily aff'd*, 2005 WI 30, 279 Wis.2d 216, 693 N.W.2d 747 (2005).

¹⁰⁸⁵ *Hutchinson v. Proxmire*, 443 U.S. 111 (1979).

¹⁰⁸⁶ *Gravel v. United States*, 408 U.S. 606 (1972).

¹⁰⁸⁷ *Davis v. Passman*, 442 U.S. 228 (1979).

¹⁰⁸⁸ *United States v. Hansen*, 566 F. Supp. 162 (D.D.C. 1983); *State v. Gregorio*, 186 N.J. Super. 138, 451 A.2d 980 (Law Div. 1982).

¹⁰⁸⁹ *People v. Norman*, 6 Misc. 3d 317, 789 N.Y.S.2d 613 (Sup 2004).

¹⁰⁹⁰ *United States v. Brewster*, 408 U.S. 501 (1972). Ale czynności legislacyjne chronione immunitetem nie mogą być wykorzystane podczas procesu do udowodnienia winy. *United States v. Helstoski*, 442 U.S. 477 (1979); *Blondes v. State*, 16 Md. App. 165, 294 A.2d 661 (1972).

¹⁰⁹¹ *Eastland v. United States Servicemen's Fund*, 421 U.S. 491 (1975).

¹⁰⁹² *Brown & Williamson Tobacco Corp. v. Williams*, 62 F.3d 408 (D.C. Cir. 1995); *United Transp. Union v. Springfield Terminal Ry. Co.*, 132 F.R.D. 4, 6-9 (D. Me. 1990).

¹⁰⁹³ *United States v. Rayburn House Office Building, Room 2113*, 497 F.3d 654 (D.C. Cir. 2007). Ale wbrew temu *United States v. Renzi*, 651 F.3d 1012, 1034 (9th Cir. 2011).

¹⁰⁹⁴ *Gravel v. United States*, 408 U.S. 606, 616-617 (1972); *DeRolph v. State*, 747 N.E.2d 823 (Ohio 2001); *Edwards v. Vesilind*, 790 S.E.2d 469 (Va. 2016); *State v. Beno*, 116 Wis.2d 122, 341 N.W.2d 668 (1984).

¹⁰⁹⁵ *Rangel v. Boehner*, 20 F. Supp. 3d 148 (D.D.C. 2013).

w pełni nieskrępowana, gdyby ujawnienie poufnych rad i dyskusji było możliwe po fakcie¹⁰⁹⁶. Stąd też zarówno praktyka ustrojowa, jak i orzecznictwo dostrzegają potrzebę uznania „przywileju deliberatywnego” (ang. *deliberative process privilege*)¹⁰⁹⁷, chroniącego uczestników procesu decyzyjnego przed przymusowym ujawnianiem ich stanowisk, rad i opinii¹⁰⁹⁸, oraz silniejszych przywilejów chroniących poufność kontaktów szefa egzekutywy z doradcami i personelem pomocniczym (ang. *chief executive communications privilege*¹⁰⁹⁹ lub *presidential communications privilege*¹¹⁰⁰), a także poufność wymiany zdań między sędziami (oraz ich asystentami)¹¹⁰¹. Ze względu na fakt, iż najczęściej to egzekutywa powołuje się na wymienione przywileje, w literaturze często określa się je ogólnym terminem *executive privilege*¹¹⁰².

Do konfrontacji na tle *executive privilege* najczęściej dochodziło na szczeblu federalnym między Prezydentem a Kongresem¹¹⁰³, aczkolwiek trudno o jednoznaczną identyfikację pierwszego przypadku¹¹⁰⁴. Najbardziej prawdopodobny wydaje się incydent z 1833 r., kiedy to

¹⁰⁹⁶ *United States v. Nixon*, 418 U.S. 683, 705 (1974). Warto zauważyć, że i legislatura – pomimo dominującej w jej funkcjonowaniu jawności – potrzebuje również czasami poufności, której ochrona jest może mniej widocznym, ale równie istotnym aspektem przysługującego jej przywileju deliberatywnego, co immunitet materialny. E.L. Carroll, *The Institutional Speech or Debate Protection: Nondisclosure as Separation of Powers*, 63 Duke L.J. 1153 (2014).

¹⁰⁹⁷ Przywilej (*privilege*) jest tutaj użyty w znaczeniu specyficznym dla anglosaskiego prawa dowodowego, jako prawo podmiotowe osoby lub instytucji do odmowy składania zeznań lub ujawnienia dokumentów czy dowodów rzeczowych bądź do uniemożliwienia dopuszczenia wymienionych środków dowodowych z udziałem osoby trzeciej. C.A. Wright, A.R. Miller, *Federal Practice and Procedure*, op. cit., § 5423.

¹⁰⁹⁸ V. ogólnie R.L. Weaver, J.T. Jones, *The Deliberative Process Privilege*, 54 Mo. L. Rev. 279 (1989); C.A. Wright, A.R. Miller, *Federal Practice and Procedure*, op. cit., § 5680.

¹⁰⁹⁹ M.W. Warnock, *Stifling Gubernatorial Secrecy: Application of Executive Privilege to State Executive Officials*, 35 Cap. U. L. Rev. 983, 984 (2007).

¹¹⁰⁰ *In re Sealed Case*, 121 F.3d 729, 738 (D.C. Cir. 1997). V. także *Loving v. Dep't of Defense*, 550 F.3d 32, 37-38 (D.C. Cir. 2008).

¹¹⁰¹ C.A. Wright, A.R. Miller, *Federal Practice and Procedure*, op. cit., § 5674; *Matter of Certain Complaints Under Investigation*, 783 F.2d 1488 (11th Cir. 1986); *In re Cohen's Estate*, 174 N.Y.S. 427, 105 Misc. 724 (Sur.Ct. 1919); *Beuhler v. Small*, 64 P.3d 78, 81, 115 Wash.App. 914 (2003).

¹¹⁰² V. m.in. A. Cox, *Executive Privilege*, 122 U. Pa. L. Rev. 1383 (1974); R. Berger, *Executive Privilege: A Constitutional Myth*, Harvard University Press, Cambridge, MA, 1974; M.J. Rozell, *Executive Privilege: Presidential Power, Secrecy, and Accountability*, University Press of Kansas, Lawrence, KS, 2002; C.A. Wright, A.R. Miller, *Federal Practice and Procedure*, op. cit., § 5673; M. Jagielski, *Prezydent USA jako szef administracji*, Zakamycze, Kraków, 2000, s. 252-274.

¹¹⁰³ V. m.in. T.B. Olson, *History of Refusals by Executive Branch Officials to Provide Information Demanded by Congress. Part I – Presidential Invocations of Executive Privilege Vis-à-Vis Congress*, 6 Op. O.L.C. 751, 1982 WL 170737 (Dec. 14, 1982); M. Rosenberg, *Presidential Claims of Executive Privilege: History, Law, Practice and Recent Developments*, CRS Report RL30319 (2008); P.M. Shane, *Legal Disagreement and Negotiation in a Government of Laws: The Case of Executive Privilege Claims Against Congress*, 71 Minn. L. Rev. 461 (1987); L. Fisher, *Constitutional Conflicts*, s. 177-185.

¹¹⁰⁴ W pierwszym wspomnianym w literaturze przypadku odmowy współpracy egzekutywy z jedną z izb, gdy ta wnioskuje do niej o dokumenty – kiedy to prezydent Washington odmówił przekazania Izbie Reprezentantów korespondencji dotyczącej traktatu Jaya – uzasadnieniem nie był przywilej egzekutywy, ale brak kompetencji Izby w sprawach dotyczących traktatów. D.P. Currie, *The Reconstruction Congress*, s. 211-217. Prezydenci – co najmniej od Jamesa Monroe – odmawiali również przekazywania izbom (przynajmniej w otwartej sesji) informacji dotyczących trwających negocjacji dyplomatycznych oraz działań śledczych, tłumacząc to potrzebą zachowania

prezydent Jackson odmówił przekazania Senatowi kopii memorandum ws. wycofania depozytów z Banku Stanów Zjednoczonych, jakie odczytał na posiedzeniu Gabinetu¹¹⁰⁵. Dwa lata później również Jackson odmówił również przekazania Senatowi informacji o przyczynach odwołania Geodety Generalnego, zauważając, iż Konstytucja i ustawy pozostawiają tę kwestię wyłącznie w gestii Prezydenta¹¹⁰⁶. Kolejne przypadki powołania się na *executive privilege* zdarzały się w XIX w.¹¹⁰⁷ i 1. połowie XX w.¹¹⁰⁸. Ich liczba znacząco wzrosła w 2. połowie XX w., ale do pierwszej ostrej konfrontacji doszło dopiero za Richarda Nixona w związku z odmową przekazania komisjom badającym sprawę Watergate nagrań z Gabinetu Owального¹¹⁰⁹. Później ostry konflikt o przywilej egzekutywy miał miejsce jeszcze za administracji R. Reagana¹¹¹⁰, a mniej ostre (ale częstsze) spory za B. Clintona i G.W. Busha¹¹¹¹. Przypadki powołania się na *executive privilege* wobec sądów z okresu przed sprawą Watergate są dużo rzadsze, ale oczywiście słynny jest incydent, kiedy to podczas procesu Aarona Burra w 1807 r. prezydent Jefferson w odpowiedzi na *subpoena* odmówił ujawnienia dokumentów, które uznał za uprzywilejowane¹¹¹².

Większość sporów między Prezydentem a Kongresem dotyczących przywileju egzekutywy (a do Watergate wszystkie) rozstrzygane były na drodze politycznej – zwykle poprzez ustępstwo jednej ze stron lub kompromis polegający na niepełnym ujawnieniu dokumentów bądź zagwarantowaniu ich tajności przez wnioskującą o nie komisję¹¹¹³. Kongres jest wyposażony w katalog sankcji, po jakie może sięgnąć, od sankcji politycznych po oskarżenie o obrazę Kongresu – aczkolwiek jeżeli chce dochodzić tego ostatniego przed sądami, musi liczyć się z *nolle prosequi* Prokuratora Generalnego (do 2014 r. zdarzyło się ono w trzech przypadkach¹¹¹⁴). Jurdyzacja *executive privilege* rozpoczęła się od sporów między Prezydentem a judykaturą podczas sprawy Watergate o ujawnienie wielkiej ławie przysięgłych badającej zarzuty obstrukcji

---

tajności. Większość z pozostałych przypadków z XIX w. należy pominąć w powyższych rozważaniach, gdyż Kongres *explicitie* upoważnił w nich Prezydenta do przekazania dokumentów tylko w tym zakresie, w jakim, jego zdaniem, byłoby to w interesie publicznym. A. Cox, *Executive Privilege*, s. 1397.

¹¹⁰⁵ T.B. Olson, *History of Refusals*, s. 757.

¹¹⁰⁶ *Ibidem*, s. 758.

¹¹⁰⁷ *Ibidem*, s. 760-761 (prezydent Tyler), 762 (prezydent Polk), 767 (prezydent Grant, prezydent Cleveland); A. Cox, *Executive Privilege*, s. 1399, przypis 60, punkt (2) (prezydent Hayes).

¹¹⁰⁸ T.B. Olson, *History of Refusals*, s. 768-769 (prezydent T. Roosevelt), 771 (prezydent F. Roosevelt), 771-772 (prezydent Truman).

¹¹⁰⁹ M.J. Rozell, *Executive Privilege*, s. 57-62.

¹¹¹⁰ R.L. Claveloux, *The Conflict Between Executive Privilege and Congressional Oversight: The Gorsuch Controversy*, 1983 Duke L.J. 1333 (1983).

¹¹¹¹ M. Rosenberg, *Presidential Claims of Executive Privilege*, s. 36-38. V. też M.J. Rozell, *Executive Privilege Revived: Secrecy and Conflict During the Bush Presidency*, 52 Duke L.J. 403 (2002).

¹¹¹² J.C. Yoo, *The First Claim: The Burr Trial, United States v. Nixon, and Presidential Power*, 83 Minn. L. Rev. 1435 (1998). W kwestii samej sprawy *v. United States v. Burr*, 25 F. Cas. 187, 191 (C.C. D. Va. 1807).

¹¹¹³ P.M. Shane, *Legal Disagreement and Negotiation*; N. Devins, *Congressional-Executive Information Access Disputes: A Modest Proposal – Do Nothing*, 48 Admin. L. Rev. 109 (1996); L. Fisher, *Invoking Executive Privilege: Navigating Ticklish Political Waters*, 8 Wm. & Mary L. Rev. 583 (2000).

¹¹¹⁴ L. Fisher, *The Law of the Executive Branch*, *op. cit.*, s. 212-213. V. też T.D. Peterson, *Prosecuting Executive Branch Officials for Contempt of Congress*, 66 N.Y.U. L. Rev. 563 (1991).

wymiaru sprawiedliwości taśm z Gabinetu Ovalnego. Tezę o absolutnym charakterze przywileju prezydenckiego odrzucił najpierw Sąd Apelacyjny dla Okręgu D.C.¹¹¹⁵, a później Sąd Najwyższy, który uznał istnienie przywileju, ale stwierdził też, że może on zostać przez sądy uchylony w odpowiednio istotnej sprawie¹¹¹⁶. Uznanie sporów o przywilej za rozsądalne otworzyło drogę do judykalizacji również konfliktów między Prezydentem a Kongresem. W grudniu 1973 r. Kongres uchwalił ustawę przyznającą sądom dystryktowym jurysdykcję w sporach o ważność *subpoeny* wydanej przez komisję¹¹¹⁷, na której podstawie w *Senate Select Committee v. Nixon* Sąd Apelacyjny Okręgu D.C. wydał pierwszą decyzję w tej kwestii, uznając, iż interes komisji senackiej w uzyskaniu taśm dotyczących sprawy Watergate był niewystarczający dla uchylecia przywileju, gdy taśmy te uzyskała już Izba Reprezentantów w związku z toczącym się postępowaniem przygotowawczym w sprawie *impeachmentu*¹¹¹⁸. Jednak w kolejnych decyzjach sądy unikały rozstrzygania sporów o zakres przywileju, wymagając, by najpierw władze polityczne podjęły próbę pozasądowego rozstrzygnięcia konfliktu¹¹¹⁹. Dopiero w latach 90. XX w. zaczęła się kształtować merytoryczna linia orzecznictwa dotycząca omawianej kwestii¹¹²⁰. Wprowadziło ono wspomniane już rozróżnienie między szerszym przywilejem prezydenckim, dotyczącym procesów decyzyjnych Białego Domu, oraz węższym przywilejem deliberatywnym, mającym zastosowanie także na niższych szczeblach administracji.

Orzecznictwo stanowe w kwestii przywileju egzekutywy wyraźnie wzoruje się na federalnym prawie konstytucyjnym¹¹²¹. W 12 stanach sądy uznały istnienie przywileju: na Alasce¹¹²², w Kalifornii¹¹²³, Delaware¹¹²⁴, Kentucky¹¹²⁵, Maryland¹¹²⁶, New Jersey¹¹²⁷, Nowym Meksyku¹¹²⁸,

¹¹¹⁵ *Nixon v. Sirica*, 487 F.2d 750 (D.C. Cir. 1973).

¹¹¹⁶ *United States v. Nixon*, 418 U.S. 683 (1974). V. też *Office of Governor v. Select Comm. of Inquiry*, 271 Conn. 540, 577-586, 858 A.2d 709, 731-736 (2004) (przywilej egzekutywy może zostać uchylony w postępowaniu przygotowawczym dla procedury *impeachmentu*).

¹¹¹⁷ Pub. L. No. 93-190, 87 Stat. 736 (1973), obecnie 28 U.S.C. § 1365.

¹¹¹⁸ *Senate Select Committee on Presidential Campaign Activities v. Nixon*, 498 F.2d 725 (D.C. Cir. 1974).

¹¹¹⁹ V. m.in. *United States v. AT&T*, 567 F.2d 121 (D.C. Cir. 1977); *United States v. House of Representatives*, 556 F. Supp. 150 (D.D.C. 1983).

¹¹²⁰ V. m.in. *In re Sealed Case*, 121 F.3d 729 (D.C. Cir. 1997) ("*Espy*"); *In re Grand Jury Subpoena Duces Tecum*, 112 F.3d 910 (8th Cir. 1997); *In re Sealed Case*, 124 F.3d 230 (D.C. Cir. 1997); *In re Sealed Case*, 148 F.3d 1073 (D.C. Cir. 1998); *In re Bruce R. Lindsey (Grand Jury Testimony)*, 148 F.3d 1100 (D.C. Cir. 1998); *Judicial Watch, Inc. v. Department of Justice*, 365 F.3d 1108 (D.C. Cir. 2004).

¹¹²¹ M.W. Warnock, *Stifling Gubernatorial Secrecy*.

¹¹²² *Doe v. Alaska Super. Ct.*, 721 P.2d 617, 623 (Alaska 1986); *Capital Info. Grp. v. State, Office of Governor*, 923 P.2d 29, 35 (Alaska 1996).

¹¹²³ *Times Mirror Co. v. Super. Ct.*, 813 P.2d 240, 250-252 (Cal. 1991).

¹¹²⁴ *Guy v. Jud. Nominating Comm'n*, 659 A.2d 777, 785 (Del. Super. Ct. 1995).

¹¹²⁵ *Courier-Journal v. Jones*, 895 S.W.2d 6, 8-9 (Ky. Ct. App. 1995).

¹¹²⁶ *Hamilton v. Verdow*, 414 A.2d 914, 924 (Md. 1980).

¹¹²⁷ *Nero v. Hyland*, 386 A.2d 846, 853 (N.J. 1978).

¹¹²⁸ *State ex rel. Attorney General v. First Jud. Dist. Ct. of N.M.*, 629 P.2d 330, 333 (N.M. 1981).

Oklahomie¹¹²⁹, Vermont¹¹³⁰ i Wirginii¹¹³¹ już po sprawie *United States v. Nixon*, w Pensylwanii zaś jeszcze w XIX w.¹¹³² Tezę o istnieniu stanowego przywileju egzekutywy odrzucił natomiast jednoznacznie Sąd Najwyższy Massachusetts¹¹³³.

4.5. Uprawnienia inherentne

Ostatnim z podstawowych aspektów autonomii władz jest wyposażenie każdej z nich w podstawowe instrumenty działania, bez których nie byłyby w stanie wykonywać swoich konstytucyjnych funkcji bez popadania w zależność od pozostałych¹¹³⁴. Są to tzw. uprawnienia inherentne *sensu stricto*¹¹³⁵. Najczęściej wskazuje się tutaj na trzy grupy: kompetencje służące zapewnieniu dostępu do informacji, kompetencje stosowania przymusu egzekucyjnego dla wykonania decyzji danej władzy oraz kompetencje służące obronie danej władzy przed podmiotami zakłócającymi jej prawidłowe funkcjonowanie.

Istotą prawa do zapewniania sobie dostępu do informacji jest inherentne uprawnienie legislatury i sądownictwa (ale nie egzekutywy, której organy mogą je wykonywać wyłącznie na podstawie upoważnienia ustawowego¹¹³⁶) do wzywania świadków pod przymusem stawienictwa oraz do pozyskiwania dokumentów i dowodów rzeczowych¹¹³⁷. Narzędziem realizacji

¹¹²⁹ *Vandelay Entm't, LLC v. Fallin*, 343 P.3d 1273 (Okla. 2014).

¹¹³⁰ *Killington, Ltd. v. Lash*, 572 A.2d 1368, 1375 (Vt. 1990).

¹¹³¹ *Taylor v. Worrell Enters., Inc.*, 409 S.E.2d 136, 139 (Va. 1991).

¹¹³² *Appeal of Hartranft*, 85 Pa. 433, 5 W.N.C. 105 (1877), później cytowane z aprobatą m.in. w *Com. v. Klein*, 40 Pa. Super. 352, 358 (1909); *In re Investigation by Dauphin Cty. Grand Jury, June, 1938*, 332 Pa. 289, 295, 2 A.2d 783, 787 (1938), *Costello v. Rice*, 397 Pa. 198, 204, 153 A.2d 888, 892 (1959) i *Markham v. Wolf*, 147 A.3d 1259, 1273 (Pa. Commw. Ct. 2016).

¹¹³³ *Babets v. Sec'y of Exec. Office of Human Servs.*, 526 N.E.2d 1261, 1266 (Mass. 1988).

¹¹³⁴ *In re Dunleavy*, 2003 ME 124, 838 A.2d 338, 346 (2003); *City of Sparks v. Sparks Mun. Court*, 129 Nev. Adv. Op. 38, 302 P.3d 1118, 1128 (2013); *Vandelay Entm't, LLC v. Fallin*, 343 P.3d 1273, 1276-1277 (Okla. 2014); *In re Mowery*, 141 Wash. App. 263, 281, 169 P.3d 835, 844 (2007), *as amended* (Nov. 8, 2007).

¹¹³⁵ Termin ten funkcjonuje również w znaczeniu szerszym, jako ogół kompetencji na tyle związanych z daną władzą, iż mieszczą się w określeniu „władza ustawodawcza”, „władza wykonawcza” czy „władza sądownicza” (w znaczeniu przedmiotowym) niezależnie od tego, czy konstytucja stanowa o nich wspomina. S.B. Prakash, *A Taxonomy of Presidential Powers*, 88 B.U. L. Rev. 327, 329-330 (2008); *Idaho Press Club, Inc. v. State Legislature of the State*, 142 Idaho 640, 643, 132 P.3d 397, 400 (2006).

¹¹³⁶ *Kenrich Petrochemicals, Inc. v. NLRB*, 893 F.2d 1468, 1484 (3d Cir. 1990); *Silverman v. Commodity Futures Trading Commission*, 549 F.2d 28, 33 (7th Cir. 1977); *In re Whitcomb*, 120 Mass. 118, 1876 WL 10723 (1876); *Massachusetts Bonding & Ins. Co. v. Commissioner of Ins.*, 329 Mass. 265, 107 N.E.2d 807 (1952); *Hinds County School Dist. Bd. of Trustees v. R.B. ex rel. D.L.B.*, 10 So. 3d 387 (Miss. 2008); *Brooks v. Pool-Leffler*, 636 S.W.2d 113, 119 (Mo. App. 1982); *Gerlach v. Missouri Comm'n on Human Rights*, 980 S.W.2d 589, 591-594 (Mo. App. 1998); M. Asimow, R.M. Levin, A.E. Bonfield, *State and Federal Administrative Law*, Thomson West, St. Paul, MN, 2009, s. 145; D. LeDuc, *Michigan Administrative Law*, Lawyers Cooperative Pub., Rochester, NY, 1993, § 3:25.

¹¹³⁷ *McGrain v. Daugherty*, 273 U.S. 135, 161 (1927); *Howard Jarvis Taxpayers Assn. v. Padilla*, 62 Cal. 4th 486, 499, 363 P.3d 628, 634 (2016), *reh'g denied* (Feb. 24, 2016); *Eggers v. Kenny*, 15 N.J. 107, 114-115, 104 A.2d 10 (1954); R.D. Rotunda, J.E. Nowak, *Treatise on Constitutional Law: Substance and Procedure*, Thomson West, St. Paul, MN, 2007, § 8:1. Niektóre konstytucje stanowe wprost wymieniają prawo legislatury do pozyskiwania informacji. V. m.in. Fla. Const. of 1968, art. III, § 5; Ill. Const. of 1970, art. IV, § 7 (c); Ky. Const. of 1891, § 39; La. Const. of 1974, art. III, § 7 (B); Md. Const. of 1867, art. III, § 24; Miss. Const. of 1890, art. 4, § 60; Ohio Const. of

tych kompetencji są dwa wywodzące się z *common law* writy: *subpoena ad testificandum* nakazująca stawienie się przed organem w charakterze świadka oraz *subpoena duces tecum* zobowiązująca do przedstawienia dowodów¹¹³⁸. Prawo ich wydawania może zostać delegowane przez obydwie wymienione władze ich organom pomocniczym, np. komisjom legislatury¹¹³⁹.

Orzecznictwo dotyczące uprawnień śledczych legislatury wskazuje jednak, iż uprawnienie do przymusowego pozyskiwania informacji ma charakter incydentalny względem podstawowych kompetencji każdej z władz¹¹⁴⁰. Oznacza to zatem, iż może ono być wykorzystywane wyłącznie wówczas, gdy da się wykazać, że służy ono ustaleniu faktów związanych z realizacją jednej z nich – np. rzutujących na możliwość i celowość wszczęcia procedury *impeachmentu*¹¹⁴¹, ważność wyboru członka izby¹¹⁴² czy celowość przyjęcia regulacji ustawowej – a nie „ujawnieniu nieprawidłowości dla samego ich ujawnienia”¹¹⁴³. Praktyczne znaczenie przedstawionego ograniczenia jest jednak marginalne, gdyż prawie zawsze legislatura (zwłaszcza legislatura stanowa przy jej ogólnych kompetencjach ustawodawczych) jest w stanie wykazać, że pozyskanie informacji służy rozpoznaniu problemów, którym można będzie zapobiec w drodze legislacji, a zatem pośrednio właśnie przygotowaniu takowej¹¹⁴⁴. I tak np. słynne przesłuchania przed Komisją Izby Reprezentantów ds. Działalności Antyamerykańskiej miały formalnie służyć zebraniu materiałów pozwalających ocenić zasadność podjęcia kroków legislacyjnych przeciwko infiltracji komunistycznej ważnych sektorów amerykańskiego życia publicznego¹¹⁴⁵, aczkolwiek wielu komentatorów zapatruje się na to wyjaśnienie dość sceptycznie.

Z prawem pozyskiwania informacji wiąże się drugie uprawnienie inherentne – do egzekwowania własnych nakazów (jak np. wspomnianych *subpoenas*) bez odwoływania się do

1851, art. 2, § 6; Okla. Const. of 1907, art. V, § 42. Inne wywodzą je z klauzul generalnych przyznających legislaturze „wszystkie uprawnienia niezbędne władzy ustawodawczej wolnego państwa” (*“all other powers necessary to the legislature of a free state”*). V. Ala. Const. of 1901, art. IV, § 53; Colo. Const. of 1876, art. V, § 12; Conn. Const. of 1965, art. III, § 13; Del. Const. of 1897, art. II, § 9; Ore. Const. of 1857, art. IV, § 17; Penn. Const. of 1873, art. II, § 11; Tenn. Const. of 1870, art. II, § 12; Wyo. Const. of 1889, art. 3, § 12.

¹¹³⁸ C.A. Wright, A.R. Miller, *Federal Practice and Procedure*, op. cit., § 2451.

¹¹³⁹ *Barenblatt v. United States*, 360 U.S. 109, 122 (1959).

¹¹⁴⁰ *Kilbourn v. Thompson*, 103 U.S. 168, 194-196 (1881); *Ex parte D.O. McCarthy*, 29 Cal. 395, 404 (1866); *Ex parte Hague*, 105 N.J. Eq. 134, 147 Atl. 220 (Ch. 1929), *aff'd*, 123 N.J. Eq. 475, 9 N.J. Misc. 89, 150 Atl. 322 (Ct. Err. & App. 1930); J. Landis, *Constitutional Limitations on the Congressional Power of Investigation*, 40 Harv. L. Rev. 153 (1926); M.E. Dimock, *Congressional Investigating Committees*, AMS Press, New York, NY, 1971, rozdział 2.

¹¹⁴¹ *Office of Governor v. Select Comm. of Inquiry*, 271 Conn. 540, 858 A.2d 709 (2004); *Kilbourn v. Thompson*, 103 U.S. 168, 190 (1881) (*dicta*). V. też *In re Chapman*, 166 U.S. 661 (1897) (ekspulsja kongresmana).

¹¹⁴² *Barry v. United States ex rel. Cunningham*, 279 U.S. 597 (1929).

¹¹⁴³ *Watkins v. United States*, 354 U.S. 178, 200 (1957) (*“We have no doubt that there is no congressional power to expose for the sake of exposure.”*). V. też *Kilbourn v. Thompson*, 103 U.S. 168 (1881).

¹¹⁴⁴ J.H. Killian, G.A. Costello, K.R. Thomas et al., *The Constitution of the United States of America*, s. 100-102. V. też *Sinclair v. United States*, 279 U.S. 263 (1929); *Hutcheson v. United States*, 369 U.S. 599 (1962); *Sweezy v. New Hampshire*, 354 U.S. 234 (1957).

¹¹⁴⁵ *Barenblatt v. United States*, 360 U.S. 109, 129-132 (1959); *Watkins v. United States*, 354 U.S. 178 (1957); *Flaxer v. United States*, 358 U.S. 147 (1958); *Wilkinson v. United States*, 365 U.S. 399 (1961); *Deutch v. United States*, 367 U.S. 456 (1961).

pomocy innych władz¹¹⁴⁶. Odmowę wykonania takowych nakazów w *common law* określa się mianem *civil contempt*¹¹⁴⁷, co przyjęło się tłumaczyć – być może niezbyt fortunnie – jako obrazę danej władzy. W *common law* każdy sąd królewski (*court of record*) miał inherentne prawo karania – w uproszczonej procedurze – nieposłuszeństwa względem jego nakazów¹¹⁴⁸. Identyczne prawo przysługiwało Parlamentowi i jego izbom¹¹⁴⁹ i – po części *per analogiam*, a po części dla zapewnienia autonomii władz – przysługuje amerykańskim legislaturom¹¹⁵⁰. Poszkodowany sąd (lub izba) może wówczas wezwać osobę, wobec której adresowany jest zarzut nieposłuszeństwa (kontumanta) (a w razie niestawiennictwa nakazać jej przymusowe doprowadzenie), po czym zastosować odpowiedni środek przymusu w postaci zajęcia dóbr (*attachment of goods*) lub pozbawienia wolności (*attachment of a person*)¹¹⁵¹. Środek ten może trwać tak długo, aż kontumator wykona wcześniejszy nakaz lub zostanie z niego zwolniony¹¹⁵²,

¹¹⁴⁶ *Marshall v. Gordon*, 243 U.S. 521 (1917); *Jurney v. MacCracken*, 294 U.S. 125 (1935).

¹¹⁴⁷ V. m.in. *American Jurisprudence*, 2d Edition, Thomson West, St. Paul, MN, 2004, t. 17, *Contempt*, § 4; J.H. Beale, *Contempt of Court, Criminal and Civil*, 21 Harv. L. Rev. 161 (1908); R.J. Martineau, *Contempt of Court: Eliminating the Confusion between Civil and Criminal Contempt*, 50 U. Cin. L. Rev. 677 (1981); E.C. Dudley, Jr., *Getting Beyond the Civil / Criminal Distinction: A New Approach to the Regulation of Indirect Contempts*, 79 Va. L. Rev. 1025 (1993); M. Livingston, *Disobedience and Contempt*, 75 Wash. L. Rev. 345 (2000). V. szerzej R.L. Goldfarb, *The Contempt Power*, Anchor Books, Garden City, NY, 1971.

¹¹⁴⁸ A.M. Alger, *What Is a Court of Record?*, 34 Am. L. Rev. 70 (1900).

¹¹⁴⁹ *Brass Crosby's Case*, 19 How. St. Tr. 1138, 3 Wils. 188, 2 Black W. 754, 96 Eng. Rep. 441 (C.P. East 11 Geo. III); *Burdett v. Abbott*, 14 East 1, 104 Eng. Rep. 501 (K.B. Mich. 51 & 52 Geo. III); *Stockdale Case of the Sheriff of Middlesex*, 11 Ad. & E. 273, 113 Eng. Rep. 419 (Q.B. 1840); T.E. May, *A Treatise on the Law, Privileges*, s. 73.

¹¹⁵⁰ *Anderson v. Dunn*, 19 U.S. (6 Wheat.) 204 (1821); *Groppi v. Leslie*, 404 U.S. 496 (1972); *In re Gunn*, 32 Pac. 470, 50 Kan. 155 (1893); *In re Leach*, 197 A.D. 702, 189 N.Y.S. 352 (1st Dep't 1921), *aff'd*, 232 N.Y. 600, 134 N.E. 588 (1922); *Ex parte Wolters*, 64 Tex. Crim. 238, 144 S.W. 531 (1911); C.S. Potts, *Power of Legislative Bodies to Punish for Contempt*, 74 U.Pa. L.Rev. 691 (1926); *American Jurisprudence*, 2d, *op. cit.*, t. 17, *Contempt*, § 232. W 29 stanach omawiane prawo jest wprost wymienione w ustawach zasadniczych: Ala. Const. of 1901, art. IV, § 55; Ark. Const. of 1874, art. 5, § 12; Colo. Const. of 1876, art. V, § 13; Fla. Const. of 1968, art. III, § 4 (c); Ga. Const. of 1982, art. III, sec. V, cl. 1; Hawaii Const. of 1950, art. III, § 12; Ill. Const. of 1970, art. IV, § 7 (b); Ind. Const. of 1851, art. IV, § 12; Ky. Const. of 1891, § 40; La. Const. of 1974, art. III, § 10 (B); Maine Const. of 1819, art. IV, pt. I, § 5; Mass. Const. of 1780, pt. II, ch. III, sec. III, art. X, XI; Md. Const. of 1867, art. III, § 22; Minn. Const. of 1857, art. IV, § 15; Miss. Const. of 1890, art. 4, § 55; Mo. Const. of 1944, art. III, § 26; Neb. Const. of 1875, art. III, § 11; Nev. Const. of 1864, art. 4, § 14; N.H. Const. of 1792, § 24; N.M. Const. of 1910, art. IV, § 12; N.D. Const. of 1889, art. IV, § 13; Ohio Const. of 1851, art. 2, § 9; Okla. Const. of 1907, art. V, § 30; Ore. Const. of 1857, art. IV, § 13; Penn. Const. of 1873, art. II, § 12; R.I. Const. of 1842, art. VI, § 8; S.C. Const. of 1895, art. III, § 22; Tenn. Const. of 1870, art. II, § 21; Tex. Const. of 1875, art. III, § 12; Wash. Const. of 1889, art. II, § 11. Agencje administracyjne i inne organy wykonawcze nie mogą samodzielnie karać nieposłuszeństwa jako *civil contempt*, ale muszą wystąpić do sądu o zastosowanie odpowiedniej formy sankcji lub przymusu. *In re Haring*, 193 F. 168 (W.D. Mich. 1912), *aff'd*, 203 F. 229 (6th Cir. 1913); *A-Z Intern. v. Phillips*, 179 F.3d 1187 (9th Cir. 1999); *District of Columbia Office of Tax and Revenue v. Shuman*, 82 A.3d 58 (D.C. 2013).

¹¹⁵¹ R.D. Rotunda, J.E. Nowak, *Treatise on Constitutional Law*, § 8.3(a); C.A. Wright, A.R. Miller, *Federal Practice and Procedure*, *op. cit.*, § 703; D.I. Levine, *Remedies: Public and Private*, Thomson West, St. Paul, MN, 2006, s. 34; R.L. Goldfarb, *The Contempt Power*, *op. cit.*, s. 59-61.

¹¹⁵² *International Union, United Mine Workers of America v. Bagwell*, 512 U.S. 821, 828 (1994); *United States v. Rose*, 437 F. Supp.2d 1166 (S.D. Cal. 2006); *In re Paternity of M.P.M.W.*, 908 N.E.2d 1205 (Ind. Ct. App. 2009). Ponieważ w przypadku *civil contempt* pozbawienie wolności jest środkiem przymusu, a nie sankcją, nie jest ono ograniczone czasowo ani prawem (o ile ustawa wprost nie stanowi inaczej, jak np. 28 U.S.C. § 1826 w przypadku świadków odmawiających zeznań w sądzie federalnym), ani zasadą proporcjonalności, gdyż kontumant cały czas

ale w przypadku legislatur – nie dłużej niż do końca sesji (ze względu na zasadę dyskontynuacji)¹¹⁵³. Jeżeli nakaz doprowadzenia lub zastosowania środka przymusu wydała izba legislatury, nie przysługuje od niego żaden środek odwoławczy, aczkolwiek możliwy jest atak kolateralny w postępowaniu o *habeas corpus*¹¹⁵⁴.

Niektóre legislatury – w tym Kongres – sięgnęły również po dodatkowe sankcje przeciwko osobom odmawiającym wykonywania nakazów w postępowaniach dochodzeniowych przed ich komisjami w postaci tzw. procedury *statutory contempt*¹¹⁵⁵. Czyni ona nieposłuszeństwo wobec wydanej przez izbę *subpoeny* (albo odmowę składania zeznań przed komisją) przestępstwem i przewiduje jego ściganie przez prokuratora okręgowego lub generalnego na wniosek poszkodowanej izby¹¹⁵⁶. Sankcja jest wówczas niezależna od późniejszego wykonania nakazu czy dyskontynuacji sesji legislatury¹¹⁵⁷. Procedura ta ma charakter uzupełniający i nie zastępuje inherentnego prawa ścigania *civil contempt*s przez samą legislaturę¹¹⁵⁸.

Od *civil* i *statutory contempt* można płynnie przejść do obrazu izby lub sądu w ścisłym tego słowa znaczeniu – tzw. *criminal contempt*¹¹⁵⁹. Pod tym pojęciem kryje się właściwie każda forma bezprawnej interferencji z właściwym funkcjonowaniem odpowiedniej władzy, poczynając od zakłócania obrad, poprzez znieważenie organu lub jego funkcjonariusza podczas wykonywania obowiązków¹¹⁶⁰, po wywieranie bezprawnego wpływu na jego decyzję poprzez zastraszanie, szantaż czy przekupstwo sędziów bądź legislatorów¹¹⁶¹, ale też stron i świadków¹¹⁶². W *common law* również publiczna, pozasądowa krytyka wykraczająca poza dość płynną granicę dopuszczalności oraz ujawnienie tajemnicy obrad stanowiły formę obrazu izby, ale współczesne orzecznictwo amerykańskie pod wpływem 1. Poprawki generalnie zawęża

---

„ma w ręku klucz do własnej celi” w postaci możliwości wykonania nakazu. *Gompers v. Bucks Stove & Range Co.*, 221 U.S. 418, 442 (1911). Jeżeli jest to niemożliwe, *civil contempt* traci efekt przymusowy i kontumant musi zostać zwolniony (aczkolwiek dalej może zostać zastosowana sankcja o charakterze odstrasającym). *In re Grand Jury Investigation*, 600 F.2d 420 (3d Cir. 1979); *Anyanwu v. Anyanwu*, 339 N.J. Super. 278, 771 A.2d 672 (App. Div. 2001); *Turner v. Rogers*, 131 S. Ct. 2507 (2011).

¹¹⁵³ *Anderson v. Dunn*, 19 U.S. (6 Wheat.) 204, 230-31 (1821).

¹¹⁵⁴ R.D. Rotunda, J.E. Nowak, *Treatise on Constitutional Law*, § 8.3(b).

¹¹⁵⁵ *Ibidem*, § 8.4.

¹¹⁵⁶ V. np. Act of Jan. 24, 1857, 11 Stat. 155 (1857), obecnie 2 U.S.C. § 194.

¹¹⁵⁷ *Quinn v. United States*, 239 U.S. 155, 169 (1955).

¹¹⁵⁸ *In re Chapman*, 166 U.S. 661, 671-672 (1897).

¹¹⁵⁹ *Gompers v. Buck's Stove & Range Co.*, 221 U.S. 418, 441 (1911); *Bloom v. Illinois*, 391 U.S. 194, 201 (1968); C.A. Wright, A.R. Miller, *Federal Practice and Procedure*, op. cit., § 702; *American Jurisprudence*, 2d, op. cit., t. 17, *Contempt*, § 7.

¹¹⁶⁰ *United States v. Marshall*, 371 F.3d 42 (2d Cir. 2004); *In re Smith*, 926 So.2d 878 (Miss. 2006); *Tyler v. Heywood*, 258 Neb. 901, 607 N.W.2d 186 (2000); *State v. North*, 186 Vt. 27, 2009 VT 40, 978 A.2d 435 (2009).

¹¹⁶¹ *Anderson v. Dunn*, 19 U.S. (6 Wheat.) 204 (1821) (próba przekupienia członka Izby); A.C. Hinds, *Hinds' Precedents of the House of Representatives*, §§ 1599-1603 (podobnie), §§ 1618-1619 (wyzwanie kongresmana na pojedynek za wypowiedź podczas debaty); *State ex rel. Burrell-El v. Autrey*, 752 S.W.2d 895 (Mo. Ct. App. E.D. 1988) (groźby pod adresem sędziego).

¹¹⁶² *Snow v. Hawkes*, 183 N.C. 365, 111 S.E. 621, 23 A.L.R. 183 (1922); *People v. Hazlewood*, 297 A.D.2d 752, 747 N.Y.S.2d 561 (2d Dep't 2002); *Carney v. CNH Health & Welfare Plan*, 2007 WI App 205, 305 Wis.2d 443, 740 N.W.2d 625 (Ct. App. 2007).

tę kategorię do przypadków, w których wypowiedzi pozasądowe uniemożliwiają realizację prawa stron do rzetelnego procesu (a w ogóle wyklucza obrazę w przedstawionej formie ciał ustawodawczych)¹¹⁶³.

Amerykańskie prawo konstytucyjne uznaje zdolność legislatury i sądownictwa do samodzielnego karania tego typu interferencji z własnym funkcjonowaniem za niezbędną dla autonomii władz¹¹⁶⁴. Obraza *sensu stricto* popełniona *in facie curiae* może być ukarana w trybie doraźnym¹¹⁶⁵, ale w pozostałych przypadkach konieczne jest formalne postępowanie kryminalne¹¹⁶⁶. Legislatura nie może samodzielnie stosować sankcji wykraczającej poza czas trwania jej sesji, sądy zaś muszą – jeżeli sankcja wykracza poza sześciomiesięczny lub krótszy areszt – zapewnić proces przed ławą przysięgłych¹¹⁶⁷. Szczególnym przejawem autonomii sądownictwa jest prawo powoływania specjalnych oskarżycieli w celu ścigania przypadków kryminalnej obrazy sądu niezależnie od władzy wykonawczej¹¹⁶⁸.

5. Zasada lojalnej współpracy (*comity*)

Konstytucja – jak zauważył w sprawie *Youngstown Sheet & Tube Co. v. Sawyer* sędzia Jackson – „rozprasza władzę, by lepiej zabezpieczyć wolność, ale zakłada, iż praktyka połączy rozdzielone władze w jeden działający system. Wymaga od nich odrębności, ale współzależności; autonomii, ale też wzajemności”¹¹⁶⁹. To stwierdzenie chyba najlepiej ujmuje istotę kolejnej zasady stosunków między władzami – zasady lojalnej współpracy (*comity*).

W przeciwieństwie do wcześniej analizowanych zasad strukturalnych, zasada lojalnej współpracy jest raczej źródłem zaleceń niż sztywnych norm jurydycznych. Trudniej też zidentyfikować jej treść normatywną: reguły stanowiące prawną operacjonalizację zasady podziału władz powstają zwykle w drodze precedensowych rozstrzygnięć sporów sądowych czy

¹¹⁶³ J.W. Oliver, *Contempt by Publication and the First Amendment*, 27 Mo. L. Rev. 171 (1962); S.J. Krause, *Punishing the Press: Using Contempt of Court to Secure the Right of a Fair Trial*, 76 B.U. L. Rev. 537 (1996).

¹¹⁶⁴ *Anderson v. Dunn*, 19 U.S. (6 Wheat.) 204 (1821); *Michaelson v. United States ex rel. Chicago, St. P., M., & O. Ry.*, 266 U.S. 42, 65-66 (1924); *Public Defender Agency v. Superior Court, Third Judicial Dist.*, 534 P.2d 947 (Alaska 1975); *State v. Doe*, 149 Idaho 353, 233 P.3d 1275 (2010); *People v. Geiger*, 2012 IL 113181, 365 Ill. Dec. 558, 978 N.E.2d 1061 (Ill. 2012); *Smith v. Pace*, 313 S.W.3d 124 (Mo. 2010); *Ex parte Parra*, 2013 WL 5221110 (Tex. Crim. App. 2013); *In re Silva*, 166 Wash.2d 133, 206 P.3d 1240 (2009).

¹¹⁶⁵ *United States v. Wilson*, 421 U.S. 309, 95 S. Ct. 1802, 44 L. Ed.2d 186 (1975); *In re Smith*, 926 So.2d 878 (Miss. 2006); C.A. Wright, A.R. Miller, *Federal Practice and Procedure*, op. cit., § 706. Cf. Fed. Rules Crim. Proc., Rule 42(b).

¹¹⁶⁶ *Bloom v. Illinois*, 391 U.S. 194 (1968); *Bloodman v. State*, 2010 Ark. 169, 370 S.W.3d 174 (2010); *In re J.L.*, 140 Wash. App. 438, 166 P.3d 776, 223 Ed. Law Rep. 984 (Div. 2 2007).

¹¹⁶⁷ *Bloom v. Illinois*, 391 U.S. 194 (1968).

¹¹⁶⁸ *Young v. United States ex rel. Vuitton et Fils S.A.*, 481 U.S. 787, 796 (1987).

¹¹⁶⁹ “While the Constitution diffuses power the better to secure liberty, it also contemplates that practice will integrate the dispersed powers into a workable government. It enjoins upon its branches separateness but interdependence, autonomy but reciprocity.” *Youngstown Sheet & Tube Co. v. Sawyer*, 343 U.S. 579, 635 (1952) (J. Jackson, concurring).

instytucjonalnych, w których jedna z władz powołuje się na jakąś kompetencję lub immunitet w aspekcie negatywnym i roszczenie to zostaje uznane lub odrzucone, a nie poprzez kooperację. Niemniej jednak wyróżnić można co najmniej trzy aspekty treści normatywnej zasady lojalnej współpracy władz, mające silne odzwierciedlenie w praktyce ustrojowej i orzecznictwie. Po pierwsze, będzie to zasada nakazująca każdej z władz domniemywać istnienie dobrej wiary w działaniach pozostałych dwóch¹¹⁷⁰. Jej praktyczną konsekwencją jest zasada domniemania konstytucyjności. Po drugie, jest to powiązany wymóg traktowania z odpowiednią deferecją rozstrzygnięć każdej z władz w jej obszarze specjalizacji: legislatury w sferze „alokacji wartości” i wyboru celów i założeń polityki publicznej, egzekutywy (a zwłaszcza agencji administracyjnych) w sferze ocen natury eksperckiej i sądownictwa w sferze interpretacji norm prawnych¹¹⁷¹. Po trzecie wreszcie, zasada lojalnej współpracy wymaga od władz akomodacji (unikania konfliktów), jeżeli nie służą one wyższym wartościom konstytucyjnym, a co za tym idzie – powstrzymywania się, o ile nie jest to konieczne, od nadmiernie agresywnego wykorzystywania swoich jednostronnych uprawnień (zarówno pozytywnych, jak i negatywnych)¹¹⁷².

5.1. Zasada domniemania konstytucyjności

Zasada domniemania konstytucyjności jest jedną z podstawowych zasad regulujących rozstrzyganie przez sądy (jak również przez egzekutywę¹¹⁷³) wątpliwości co do zgodności ustaw (oraz aktów władzy wykonawczej) z konstytucją (federalną lub stanową)¹¹⁷⁴. Ma ona trzy podstawowe komponenty. *Primo*, sąd (lub inny organ) powinien powstrzymywać się od podnoszenia wątpliwości konstytucyjnych (niedotyczących jego właściwości) z urzędu, jeżeli nie czynią tego zainteresowane strony¹¹⁷⁵. *Secundo*, zgodnie z omawianą zasadą ciężar uzasadnienia (*burden of persuasion*), dlaczego ustawa jest niezgodna z konstytucją, spoczywa na stronie

¹¹⁷⁰ *Stith Petroleum Co. v. Dep't of Audit & Control of Indiana*, 211 Ind. 400, 405, 5 N.E.2d 517, 519 (1937).

¹¹⁷¹ P. Horwitz, *Three Faces of Deference*, 83 Notre Dame L. Rev. 551 (2008); R.A. Schapiro, *Judicial Deference and Interpretive Coordinacy*.

¹¹⁷² M.S. Paulsen, *The Most Dangerous Branch*, s. 332.

¹¹⁷³ V. np. W. Dellinger, *Presidential Authority to Decline to Execute Unconstitutional Statutes*, 18 Op. O.L.C. 199, 200 (1994) oraz D.E. Johnsen, *Presidential Non-Enforcement of Constitutionally Objectionable Statutes*, 63 Law & Contemp. Probs. 101, 123-137 (2000).

¹¹⁷⁴ N.J. Singer, J.D.S. Singer, *Sutherland's Statutes and Statutory Construction*, op. cit., § 2:1. V. też m.in. *Fletcher v. Peck*, 10 U.S. (6 Cranch) 87, 128 (1810); *Ogden v. Saunders*, 25 U.S. (12 Wheat.) 213, 270 (1827); *Union Pacific R. Co. v. United States*, 99 U.S. 700, 718 (1878); *Davis v. Department of Labor and Industries of Washington*, 317 U.S. 249, 257 (1942); *Belk v. Westbrooks*, 469 S.E.2d 149, 151, 266 Ga. 628, 629 (1996); *People v. Dinelli*, 841 N.E.2d 968, 397, 217 Ill.2d 387, 975 (2005); *Soloco, Inc. v. Dupree*, 707 So.2d 12, 14 (La. 1998); *State v. Barker*, 705 N.W.2d 768, 771 (Minn. 2005); *People v. Pagnotta*, 253 N.E.2d 202, 205, 25 N.Y.2d 333, 337 (1969); *In re Housing Bonds*, 296 S.E.2d 281, 57, 307 N.C. 52, 284 (1982); *Commonwealth v. Cotto*, 753 A.2d 217, 219, 562 Pa. 32, 35 (2000); *School Districts' Alliance for Adequate Funding of Special Educ. v. State*, 244 P.3d 1, 4, 170 Wash.2d 599, 605 (2010).

¹¹⁷⁵ *Ashwander v. Tennessee Valley Authority*, 297 U.S. 288, 346-348 (1936) (J. Brandeis, concurring).

podnoszącej ten argument¹¹⁷⁶. *Tertio* wreszcie, wątpliwości co do właściwego rozstrzygnięcia kolizji powinny być rozpatrywane na korzyść ustawy¹¹⁷⁷. Należy przy tym zaznaczyć z całą stanowczością, iż zasada domniemania konstytucyjności odnosi się jedynie do mentalnego procesu interpretacji prawa. Nie jest ona odstępstwem od leżącego u podstaw amerykańskiego modelu kontroli konstytucyjności założenia, iż niekonstytucyjna ustawa nie jest prawem, lecz jest *ab initio* nieważna¹¹⁷⁸. Niekonstytucyjność w tym ujęciu jest stanem istniejącym obiektywnie, który sąd (lub inny organ) tylko stwierdza, a nie kreuje. Domniemanie konstytucyjności określa, jak proces tego stwierdzania powinien być ustrukturyzowany, ale nie ogranicza, kto może dokonać oceny konstytucyjności, ani też samo w sobie nie nakazuje nikomu, kto takiej oceny dokonał, by pomimo to stosował niekonstytucyjną ustawę¹¹⁷⁹.

W orzecznictwie i doktrynie wskazuje się na trzy podstawowe uzasadnienia dla domniemania konstytucyjności. Najbardziej tradycyjne odwołuje się do rozpatrywanej tutaj zasady lojalnej współpracy władz¹¹⁸⁰. Zakłada ono, iż ze składanej przez członków każdej legislatury przysięgi zachowywania i przestrzegania konstytucji wynika obowiązek indywidualnej oceny konstytucyjności każdego rozpatrywanego projektu¹¹⁸¹; iż członkowie legislatury wywiązują się z tego obowiązku poprawnie i popierają jedynie te projekty i wnioski, co do których konstytucyjności są przekonani¹¹⁸²; iż ze związku z tym uchwalenie ustawy odzwierciedla świadomą ocenę legislatury, iż jest ona nie tylko politycznie uzasadniona, ale dopuszczalna konstytucyjnie¹¹⁸³. W takim ujęciu sprawy naturalne wydaje się wymaganie, by sąd rozpatrujący wątpliwości konstytucyjne wobec ustawy uwzględnił ocenę równorzędnej władzy i odrzucił ją jedynie wówczas, gdy jest przekonany co do jej mylności¹¹⁸⁴. Jednak w świetle ustaleń współczesnych nauk politycznych przytoczone założenia wydają się dość wątpliwe. Nie uwzględniają one, że

¹¹⁷⁶ *Abbott ex rel. Abbott v. Burke*, 971 A.2d 989, 993, 199 N.J. 140, 148 (2009); *O’Gorman & Young, Inc. v. Hartford Fire Ins. Co.*, 282 U.S. 251, 257-258 (1931); *Brown v. Superior Court*, 487 P.2d 1224, 1231, 5 Cal.3d 509, 520 (1971); *American Jurisprudence*, 2d, op. cit., t. 16A, *Constitutional Law*, § 165.

¹¹⁷⁷ *Cooley, Constitutional Limitations*, op. cit., s. 218-222; *State ex rel. Evans v. Brotherhood of Friends*, 247 P.2d 787, 793, 41 Wash.2d 133, 143 (1952); *Davis v. Cox*, 593 S.W.2d 180, 182, 268 Ark. 78, 80-81 (1980); *Engle v. Personnel Appeal Bd.*, 394 A.2d 731, 735, 175 Conn. 127, 134 (1978); *Justice v. Gatchell*, 325 A.2d 97, 102 (Del. 1974); *State v. Lombardo*, 738 N.E.2d 653, 655 (Ind. 2000); *Martin v. Kansas Dept. of Revenue*, 176 P.3d 938, 943, 285 Kan. 625, 629 (2008); *Phillips v. Mirac, Inc.*, 685 N.W.2d 174, 179, 470 Mich. 415, 422-423 (2004); *Osburn v. Staley*, 5 W. Va. 85, 1871 WL 2745 (1871), s. *6.

¹¹⁷⁸ *V. infra*, rozdz. VI, s. 222-223.

¹¹⁷⁹ D. Stolicki, *Executive review*, s. 56-57.

¹¹⁸⁰ F.A. Hessick, *Rethinking the Presumption of Constitutionality*, 85 Notre Dame L. Rev. 1447, 1462-1469 (2010).

¹¹⁸¹ *City of Boerne v. Flores*, 521 U.S. 507, 535 (1997) (“When Congress acts within its sphere of power and responsibilities, it has not just the right but the duty to make its own informed judgment on the meaning and force of the Constitution.”); V. Snyder, *You’ve Taken an Oath to Support the Constitution, Now What? The Constitutional Requirement for a Congressional Oath of Office*, 23 U. Ark. Little Rock L. Rev. 897, 916-917 (2001).

¹¹⁸² *National Endowment for the Arts v. Finley*, 524 U.S. 569, 604 n.3 (1998) (J. Souter, dissenting); *Edwards v. Aguillard*, 482 U.S. 578, 610 (1987) (J. Scalia, dissenting).

¹¹⁸³ *Joint Anti-Fascist Refugee Comm. v. McGrath*, 341 U.S. 123, 164 (1951) (J. Frankfurter, concurring).

¹¹⁸⁴ “This considered judgment on the part of the coordinate branches of our government is one that the third branch has a solemn duty to respect.” *Thomasson v. Perry*, 80 F.3d 915, 923 (4th Cir. 1996).

legislatorzy kierują się nie tylko konstytucyjnością projektu, ale też własnymi preferencjami politycznymi, oczekiwaniami wyborców i relacjami wewnątrz izby¹¹⁸⁵; są podatni na błędy poznawcze; wreszcie czasami widzą sądową kontrolę konstytucyjności jako formę „podziału pracy”, w której zadaniem legislatury jest stworzyć ustawę najlepszą politycznie, bez uwzględniania wątpliwości konstytucyjnych, a zadaniem sądów – ocenić te wątpliwości¹¹⁸⁶.

Drugie, bardziej współczesne uzasadnienie dla domniemania konstytucyjności zakłada, iż ponieważ legislatury mają mandat demokratyczny i wyrażają preferencje większości, sądy zaś są takiej legitymacji pozbawione, to uznanie ustawy za niekonstytucyjną jest aktem kontrwiększościowym (*countermajoritarian*)¹¹⁸⁷, który powinien mieć miejsce tylko w ostateczności – w sytuacji wyraźnego konfliktu między ustawą a konstytucją¹¹⁸⁸. Również i to uzasadnienie budzi wątpliwości, gdyż zauważa się, że stoi ono w sprzeczności z tradycyjną amerykańską koncepcją, w której to konstytucja wyraża „demokratyczną” wolę suwerena, a ustawa – wyłączanie wolę jego reprezentantów¹¹⁸⁹. W tym ujęciu to zastosowanie konstytucji zamiast ustawy jest aktem posłuszeństwa suwerenowi, a pytanie o legitymację kontroli konstytucyjności prawa jest źle postawione: legitymację (opartą w konstytucji) musi wykazać legislatura jako podmiot, który domaga się uznania swoich kompetencji, a nie podmioty, które istnieniu takich kompetencji przeczą¹¹⁹⁰.

Trzecie uzasadnienie dla domniemania konstytucyjności jest bardziej pragmatyczne i zauważa, iż legislatura jest często lepiej zorientowana w regulowanej materii i ma większą zdolność instytucjonalną do wyważania licznych sprzecznych interesów niż sądy. Ponadto uznanie ustawy za niekonstytucyjną poza przypadkami oczywistej sprzeczności destabilizuje w pewnym stopniu porządek prawny i oczekiwania podmiotów regulacji, które faktycznie kierują się domniemaniem konstytucyjności. Względny te przemawiają znów za ostrożnym stosowaniem *judicial review*, któremu służy zasada domniemania konstytucyjności¹¹⁹¹.

¹¹⁸⁵ A.J. Mikva, *How Well Does Congress Support and Defend the Constitution?*, 61 N.C. L. Rev. 587, 609-610 (1983). V. też L. Fisher, *Constitutional Interpretation by Members of Congress*, 63 N.C. L. Rev. 707, 719-722 (1985) (przykłady z debaty nad projektem ustawy ws. weta częściowego).

¹¹⁸⁶ A.J. Mikva, *How Well Does Congress Support*, s. 589; M.A. Graber, *The Nonmajoritarian Difficulty: Legislative Deference to the Judiciary*, „Studies in American Political Development” 1993, Vol. 7, s. 35-73. Za takim stanowiskiem opowiadał się m.in. F.D. Roosevelt, *Letter to Representative Samuel B. Hill on H.R. 8479* (July 6, 1935), Public Papers & Addresses of Franklin D. Roosevelt, The American Presidency Project, <http://www.presidency.ucs.edu/ws/.php?z=14894> (“[T]he situation is so urgent and the benefits of the legislation so evident that all doubts should be resolved in favor of the bill, leaving to the courts, in an orderly fashion, the ultimate question of constitutionality. [...] I hope your committee will not permit doubts as to constitutionality, however reasonable, to block the suggested legislation.”).

¹¹⁸⁷ A.M. Bickel, *The Least Dangerous Branch: the Supreme Court at the Bar of Politics*, Yale University Press, New Haven, CT, 1986, s. 16.

¹¹⁸⁸ F.A. Hessick, *Rethinking the Presumption of Constitutionality*, *op. cit.*, s. 1469-1472.

¹¹⁸⁹ V. *supra*, t. 1, rozdz. I, s. 101.

¹¹⁹⁰ Cf. A. Jamróz, *Refleksje o suwerenności narodu. Od genezy do współczesnego jej rozumienia*, [w:] *Konstytucjonalizm, doktryny, partie. Księga jubileuszowa Profesora Andrzeja Zięby*, R. Kłosowicz, Ł. Jakubiak, B. Kosowska-Gąstoł, G. Kowalski et al. (red.), Wydawnictwo UJ, Kraków, 2016, s. 307-311.

¹¹⁹¹ F.A. Hessick, *Rethinking the Presumption of Constitutionality*, *op. cit.*, s. 1472-1481.

Problem ze stosowaniem zasady domniemania konstytucyjności dotyczy przede wszystkim tego, iż alokuje ona ciężar przekonywania i określa regułę rozstrzygania wątpliwości, ale nie rozstrzyga, jaki jest standard dowodu i jak poważne muszą być zarzuty konstytucyjne, by obalić domniemanie. Na jednym biegunie jest pogląd wiązany z osobą Jamesa Thayera, ale historycznie popierany również przez wielu innych badaczy, zgodnie z którym tylko oczywista i rażąca sprzeczność między ustawą i konstytucją może uzasadniać odmowę zastosowania tej pierwszej¹¹⁹². Na drugim znajduje się teza, że kontrola konstytucyjności powinna mieć charakter właściwie *de novo*, a tylko gdy argumenty za i przeciw są całkowicie wyrównane, sąd może odwołać się do domniemania konstytucyjności¹¹⁹³. W praktyce orzecznictwo zajmuje stanowisko pośrednie (aczkolwiek bliższe temu drugiemu) – nawet w stanach, w których sądy deklarują, iż niekonstytucyjność powinna być wykazana ponad rozsądną wątpliwość, praktyka nie przystaje do tezy J. Thayera¹¹⁹⁴.

W wielu obszarach prawa konstytucyjnego sądy uzależniają konstytucyjność ustawy od jej poparcia faktami natury ogólnej (tzw. faktami legislacyjnymi). Tak np. ograniczenia wolności wypowiedzi ze względu na treść są dopuszczalne wyłącznie wówczas, gdy służą interesowi publicznemu najwyższej wagi (*compelling government interest*) i są zakrojone w sposób ściśle odpowiadający temu, co niezbędne dla realizacji tego interesu¹¹⁹⁵. Zwłaszcza ta druga część tekstu ma istotną komponentę faktyczną. Podobnie regulacja przez Kongres działalności gospodarczej wymaga zademonstrowania, iż przedmiot regulacji istotnie wpływa na między-stanowe stosunki gospodarcze (*interstate commerce*)¹¹⁹⁶. Sposób działania zasady domniemania konstytucyjności odnośnie do tego typu wymogów zależy od tzw. „poziomu kontroli” (*level of scrutiny*)¹¹⁹⁷. W przypadku ścisłej kontroli (*strict scrutiny*) i podwyższonej kontroli (*intermediate scrutiny*), stosowanych zwłaszcza w obszarach ochrony konstytucyjnych praw i wolności jednostki, ciężar zademonstrowania niezbędnych faktów spoczywa na legislaturze¹¹⁹⁸. Ale już

¹¹⁹² V. J.B. Thayer, *The Origin and Scope of the American Doctrine of Constitutional Law*, 7 Harv. L. Rev. 129 (1893). V. też m.in. J.H. Ely, *Democracy and Distrust: A Theory of Judicial Review*, Harvard University Press, Cambridge, MA, 1980; L. Kramer, *The People Themselves: Popular Constitutionalism and Judicial Review*, Oxford University Press, New York, NY, 2004.

¹¹⁹³ S.G. Calabresi, *Thayer's Clear Mistake*, 88 Nw. U. L. Rev. 269 (1993).

¹¹⁹⁴ V.R.E. Barkow, *More Supreme than Court? The Fall of the Political Question Doctrine and the Rise of Judicial Supremacy*, 102 Colum. L. Rev. 237 (2002).

¹¹⁹⁵ E. Volokh, *The First Amendment and Related Statutes: Problems, Cases and Policy Arguments*, Foundation Press, New York, NY, 2011, s. 259-264.

¹¹⁹⁶ *National Labor Relations Board v. Jones & Laughlin Steel Corp.*, 301 U.S. 1 (1937); *Wickard v. Filburn*, 317 U.S. 111 (1942); *Perez v. United States*, 402 U.S. 146 (1971); *United States v. Lopez*, 514 U.S. 549 (1995); *United States v. Morrison*, 529 U.S. 598 (2000); *Gonzales v. Raich*, 545 U.S. 1 (2005); *National Federation of Independent Business v. Sebelius*, 132 S.Ct. 2566 (2012).

¹¹⁹⁷ *Ale v. C. Borgmann, Rethinking Judicial Deference to Legislation Fact-Finding*, 84 Ind. L.J. 1, 11-13 (2009).

¹¹⁹⁸ W.W. Buzbee, R.A. Schapiro, *Legislative Record Review*, 54 Stan. L. Rev. 87 (2001).

w przypadku kontroli pod kątem racjonalnych podstaw (*rational basis scrutiny*)¹¹⁹⁹, dotyczącej większości obszarów regulacji gospodarczej, zasada domniemania konstytucyjności pozwala sądowi założyć prawdziwość faktów uzasadniających potrzebę regulacji i przerzucić ciężar wykazania ich nieprawdziwości na stronę kwestionującą konstytucyjność ustawy¹²⁰⁰.

5.2. Zasada deferencji

Z zasadą domniemania konstytucyjności jest powiązana zasada deferencji. Wychodzi ona od faktu, iż uwarunkowania instytucjonalne i polityczne sprawiają, że każda z władz specjalizuje się w innych funkcjach: legislatura jest najbardziej reprezentatywna, a proces ustawodawczy najlepiej oddaje zasady pluralizmu politycznego, co zapewnia władzy ustawodawczej przewagę w zakresie formułowania celów politycznych, wyważania wartości i alokacji zasobów; egzekutywa jest najbardziej wyspecjalizowana, przez co jej silną stroną jest ocena faktów wymagających wiedzy eksperckiej, a codzienny kontakt z problemami funkcjonowania poszczególnych polityk regulacyjnych daje jej również szczególne doświadczenie praktyczne; wreszcie sądownictwo, dzięki specjalizacji prawniczej, kulturze instytucjonalnej izolującej je od bieżącej polityki i gwarancjom bezstronności, ma przewagę nad pozostałymi w sferze wykładni norm prawnych. Zasada deferencji wymaga, by – gdy jedna z władz w toku realizacji swoich konstytucyjnych lub ustawowych zadań dokonuje oceny w sferze, w której ma szczególną przewagę – pozostałe władze uwzględniły tę przewagę przy podejmowaniu własnych decyzji implikujących ten sam problem¹²⁰¹.

Jakkolwiek zasada deferencji jest wytyczną skierowaną do wszystkich władz, najczęściej problemy związane z jej zastosowaniem pojawiają się w związku z procesem kontroli sądowej decyzji legislatury i egzekutywy. W przypadku kontroli aktów ustawodawczych problem deferencji wiąże się ściśle z omówionym już zagadnieniem domniemania konstytucyjności. W tym miejscu więc wywód zostanie ograniczony do kwestii deferencji względem egzekutywy, a w szczególności agencji administracyjnych.

Jednym z uzasadnień dla przyznania agencjom administracyjnym kompetencji regulacyjnych i adiudykacyjnych była specjalizacja. Stąd też zwolennicy rozbudowy „państwa administracyjnego” w latach 30. i 40. XX w. byli przeciwni objęciu decyzji agencji szeroką kontrolą sądową, uznając, iż zastąpi ona „eksperską” (ich zdaniem) ocenę agencji oceną generalistycznego sądu. Wychodząc częściowo naprzeciw tym obawom, federalna APA i pierwsze ustawy stanowe o procedurze administracyjnej przyjęły model bardzo deferencyjnej kontroli nad ustaleniami faktycznymi agencji: sąd mógł uchylić decyzję z ich powodu jedynie, jeżeli

¹¹⁹⁹ *United States v. Carolene Products Co.*, 304 U.S. 144 (1938); *Williamson v. Lee Optical*, 348 U.S. 483, 486 (1955); *U.S. Dept. of Agriculture v. Moreno*, 413 U.S. 528, 533 (1973); *Armour v. City of Indianapolis*, 132 S. Ct. 2073, 2080 (2012); T. Nachbar, *The Rationality of Rational Basis Review*, 102 Va. L. Rev. 1627 (2016).

¹²⁰⁰ F.A. Hessick, *Rethinking the Presumption of Constitutionality*, *op. cit.*, s. 1452-1455.

¹²⁰¹ P. Horwitz, *Three Faces of Deference*, *op. cit.*

„nie były poparte istotnym materiałem dowodowym” (*unsupported by substantial evidence*) przedstawionym w toku sprawy¹²⁰². Sąd Najwyższy w sprawie *Universal Camera v. NLRB*¹²⁰³ zinterpretował ten standard w sposób bardzo przychylny dla agencji, nakazując sądom przy ocenie dostateczności dowodów przedstawionych podczas postępowania administracyjnego uwzględnić szczególne predyspozycje agencji; podobnie też czyniły sądy stanowe¹²⁰⁴. Dopiero w końcu XX w. narastający sceptycyzm sądów doprowadził do (wciąż nieznacznego) zaostreżenia standardu kontroli¹²⁰⁵.

Bardziej złożony był problem właściwego traktowania kwestii prawnych. APA i wzorowane na niej ustawy stanowe stanowiły jedynie, iż sąd kontrolujący decyzję administracyjną musi rozstrzygnąć wszystkie relewantne kwestie prawne, zinterpretować odpowiednie przepisy konstytucyjne i ustawowe oraz określić znaczenie i zakres zastosowania decyzji agencji¹²⁰⁶. W orzecznictwie powstały dwa sprzeczne podejścia do interpretacji tego przepisu¹²⁰⁷. Jedno zakładało, iż zadania wyspecjalizowanej agencji regulacyjnej obejmują także zapewnienie spójności polityki, a więc sąd powinien deferencyjnie podchodzić do jej interpretacji prawnej¹²⁰⁸. Drugie natomiast wskazywało, iż interpretacja prawa jest tradycyjną funkcją sądownictwa i nawet decyzje sądów niższych instancji podlegają kontroli *de novo* w procedurze apelacyjnej, w związku z czym również wykładnia przyjęta przez agencję – nawet jeżeli zasługuje na deferencję – musi podlegać niezależnej weryfikacji sądowej¹²⁰⁹. Klasyczną syntezą tego podejścia była decyzja Sądu Najwyższego USA w sprawie *Skidmore v. Swift & Co.*¹²¹⁰, uznająca, iż deferencja wobec decyzji agencji powinna być funkcją takich czynników jak gruntowność

¹²⁰² *Administrative Procedure Act*, June 11, 1946, 79th Cong., 2nd Sess., c. 324, § 10 (e)(2)(E), 60 Stat. 237 (1946), obecnie 5 U.S.C. § 706 (2)(E).

¹²⁰³ *Universal Camera Corp. v. National Labor Relations Bd.*, 340 U.S. 474 (1951).

¹²⁰⁴ L.L. Jaffe, *Judicial Control of Administrative Action*, Little, Brown & Co., Boston, MA, 1965, s. 600-618.

¹²⁰⁵ *Allentown Mack Sales and Service, Inc. v. National Labor Relations Bd.*, 522 U.S. 359 (1998).

¹²⁰⁶ “To the extent necessary to decision and when presented, the reviewing court shall decide all relevant questions of law, interpret constitutional and statutory provisions, and determine the meaning or applicability of the terms of an agency action.” APA, *supra*, § 10 (e) *in principio*, obecnie 5 U.S.C. § 706 *in principio*.

¹²⁰⁷ S.G. Breyer, R.B. Stewart, C.R. Sunstein, A. Vermeule, *Administrative Law and Regulatory Policy: Problems, Text, and Cases*, Aspen Publishers, New York, NY, 2006, s. 232-234. V. też *Pittston Stevedoring Corp. v. Dellaventura*, 544 F.2d 35 (2nd Cir. 1976); *National Resources Defense Council v. EPA*, 725 F.2d 761, 767 (D.C. Cir. 1984); *J.R. Simplot Co. v. Idaho State Tax Comm’n*, 820 P.2d 1206, 1213, 1215, 1217 (Idaho 1991) (podobna niejednoznaczność podejścia na szczeblu stanowym); *Springfield Educ. Ass’n v. Springfield Sch. Dist.*, 621 P.2d 547, 551-552 (Or. 1980) (ditto).

¹²⁰⁸ *Rochester Telephone Corp. v. United States*, 307 U.S. 125, 146 (1939); *Gray v. Powell*, 314 U.S. 402, 411 (1941); *National Labor Relations Bd. v. Hearst Pub.*, 322 U.S. 111 (1944); *Ford Motor Co. v. National Labor Relations Bd.*, 441 U.S. 488 (1979); *Ford Motor Co. v. Milhollin*, 44 U.S. 555, 565 (1980); *Federal Elections Comm’n v. Democratic Senatorial Campaign Comm.*, 454 U.S. 27, 39 (1981).

¹²⁰⁹ *Davies Warehouse Co. v. Bowles*, 321 U.S. 144 (1944); *National Labor Relations Bd. v. Highland Park Mfg. Co.*, 341 U.S. 322 (1951); *Office Employees Intl. Union v. National Labor Relations Bd.*, 353 U.S. 313 (1957); *National Labor Relations Bd. v. Insurance Agents*, 361 U.S. 477, 499 (1960); *Morton v. Ruiz*, 415 U.S. 199, 237 (1974); *Northeast Marine Terminal Co. v. Caputo*, 432 U.S. 249 (1977); *Alcoa v. Central Lincoln People’s Util. Dist.*, 467 U.S. 380, 402 (1984).

¹²¹⁰ *Skidmore v. Swift & Co.*, 323 U.S. 134 (1944).

analizy problemu przez agencję, poprawność jej rozumowania, stabilność interpretacji „i inne przesłanki nadające jej moc przekonywania, nawet jeżeli nie ma charakteru wiążącego”¹²¹¹. W praktyce ta pozornie deferencyjna wobec praktyki administracyjnej opinia nie pozostawiała jednak wątpliwości, iż praktyka ta ma walor wyłącznie perswazyjny, a ostatnie słowo należy do sądu¹²¹².

Długoletni spór w orzecznictwie federalnym został wreszcie rozstrzygnięty przez Sąd Najwyższy w 1984 r. w sprawie *Chevron v. NRDC*¹²¹³, uznanej za jedną z najważniejszych decyzji w amerykańskim prawie administracyjnym¹²¹⁴. Sąd w *Chevron* uznał, iż jeżeli Kongres uczynił agencję odpowiedzialną za implementację ustawy regulacyjnej i upoważnił ją, by w zakresie jej wykonania tworzyła normy mające moc powszechnie obowiązującą, to w sytuacji powstania wieloznaczności w tejże ustawie, której nie można jednoznacznie rozstrzygnąć klasycznymi narzędziami wykładni, racjonalna interpretacja agencji jest wiążąca dla sądownictwa¹²¹⁵. Jako przykład takiej sytuacji sąd podał przedmiotową sprawę, w której spór toczył się o to, czy stacjonarnym źródłem emisji zanieczyszczeń w rozumieniu ustawy o czystości powietrza jest cała elektrownia (jak chciała tego agencja) czy pojedynczy blok spalający węgiel (jak chciały organizacje ekologiczne skarżące regulację)¹²¹⁶. Zdaniem sądu w tego typu sytuacjach problem interpretacyjny miał w istocie charakter polityczny, gdyż jego rozstrzygnięcie zależało od tego,

¹²¹¹ “The weight of such a judgment in a particular case will depend upon the thoroughness evident in its consideration, the validity of its reasoning, its consistency with earlier and later pronouncements, and all those factors which give it power to persuade, if lacking power to control.” *Ibidem*, s. 140. Podobnie złożone, ale w gruncie rzeczy niewiążące teksty artykułowały także federalne sądy apelacyjne oraz sądy stanowe. V. np. *Pittston Stevedoring Corp. v. Dellaventura*, 544 F.2d 35 (2nd Cir. 1976); *Springfield Educ. Ass’n v. Springfield Sch. Dist.* No. 19, 290 Or. 217, 221-222, 621 P.2d 547, 552 (1980).

¹²¹² J. Rossi, *Respecting Deference: Conceptualizing Skidmore within the Architecture of Chevron*, 42 Wm. & Mary L. Rev. 1105, 1125-1128 (2001). Ale v. K. Hickman, M.D. Krueger, *In Search of the Modern Skidmore Standard*, 107 Colum. L. Rev. 1235 (2007).

¹²¹³ *Chevron U.S.A. Inc. v. Natural Resources Defense Council, Inc.*, 467 U.S. 837 (1984).

¹²¹⁴ C.R. Sunstein, *Law and Administration After Chevron*, 90 Colum. L. Rev. 2071 (1990); T.W. Merrill, *The Story of Chevron: The Making of an Accidental Landmark*, [w:] *Administrative Law Stories*, P.L. Strauss (ed.), Foundation Press, New York, NY, 2006, s. 399; S.G. Breyer, R.B. Stewart, C.R. Sunstein, A. Vermeule, *Administrative Law and Regulatory Policy*, s. 247. *Chevron* jest też najczęściej cytowaną decyzją Sądu Najwyższego w amerykańskim prawie administracyjnym. C. Walker, *Most Cited Supreme Court Administrative Law Decisions*, Notice & Comment, Yale Journal on Regulation / ABA Section of Administrative Law & Regulatory Practice (Oct. 9, 2014), <http://yalejreg.com/nc/most-cited-supreme-court-administrative-law-decisions-by-chris-walker/>. Na duże znaczenie *Chevron* dla praktyki kontroli sądowej nad administracją wskazują też P.H. Schuck, E.D. Elliott, *To the Chevron Station: An Empirical Study of Federal Administrative Law*, 1990 Duke L.J. 984 (1991). Ale wbrew temu v. T.W. Merrill, *Judicial Deference to Executive Precedent*, 101 Yale L.J. 969 (1992).

¹²¹⁵ *Chevron*, *supra*, s. 842-845 (“When a court reviews an agency’s construction of the statute which it administers, it is confronted with two questions. First, always, is the question whether Congress has directly spoken to the precise question at issue. If the intent of Congress is clear, that is the end of the matter; for the court, as well as the agency, must give effect to the unambiguously expressed intent of Congress. If, however, the court determines Congress has not directly addressed the precise question at issue, the court does not simply impose its own construction on the statute, as would be necessary in the absence of an administrative interpretation. Rather, if the statute is silent or ambiguous with respect to the specific issue, the question for the court is whether the agency’s answer is based on a permissible construction of the statute.”).

¹²¹⁶ Szerzej o tym sporze v. T.W. Merrill, *The Story of Chevron: The Making of an Accidental Landmark*, *op. cit.*

które rozwiązanie lepiej realizowałoby cele regulacji¹²¹⁷. Oceny takiej powinna zaś dokonywać agencja (wyspecjalizowana i bliższa władzom politycznym, a przez to pośrednio odpowiedzialna politycznie za swój wybór), a nie sądy¹²¹⁸. Późniejsi komentatorzy zwracali uwagę, że istotną dla sądu, aczkolwiek niewyartykułowaną wprost w opinii kwestią było również zapewnienie agencji elastyczności w wyborze kształtu regulacji: gdyby decyzję podjął *de novo* Sąd (nawet uwzględnwszy stanowisko agencji zgodnie ze *Skidmore*), stałaby się ona precedensem, którego zmiana byłaby możliwa wyłącznie w drodze ustawy¹²¹⁹. Takiej petryfikacji polityki regulacyjnej Sąd chciał uniknąć.

Komentatorzy dostrzegli od razu wagę decyzji w *Chevron*, ale podzielili się w kwestii jej interpretacji¹²²⁰. Jedna wersja uznawała, iż *Chevron* miał charakter *quasi*-konstytucyjny i dotyczył dystrybucji kompetencji kształtowania polityki publicznej między egzekutywą a sądownictwo¹²²¹, a decyzja faworyzująca egzekutywę wynikała z uznania roli Prezydenta jako odpowiedzialnej przed wyborcami głowy „państwa administracyjnego”¹²²². Druga traktowała *Chevron* jako decyzję dotyczącą interpretacji ustaw regulacyjnych i opartą na intencji Kongresu, by to agencja, a nie sądy, nadawała kształt polityce regulacyjnej¹²²³. W tym ujęciu ewentualne przepisy innych ustaw wskazujące na przeciwną intencję ustawodawcy wymagałyby ograniczenia deferencji do poziomu bardziej zbliżonego do *Skidmore*. Wreszcie trzecia przyjmowała, iż Sąd w *Chevron* sformułował nowy kanon wykładni, wyrażający domniemaną (a niekoniecznie rzeczywistą) intencję Kongresu w analogicznych przypadkach, ale również zmienialną w drodze

¹²¹⁷ *Chevron*, *supra*, s. 864-865. V. też S.G. Breyer, *Judicial Review of Questions of Law and Policy*, 38 Admin. L. Rev. 363 (1986).

¹²¹⁸ *Chevron*, *supra*, s. 865-866 (“While agencies are not directly accountable to the people, the Chief Executive is, and it is entirely appropriate for this political branch of the Government to make such policy choices – resolving the competing interests which Congress itself either inadvertently did not resolve, or intentionally left to be resolved by the agency charged with the administration of the statute in light of everyday realities.”).

¹²¹⁹ R.W. Murphy, A “New” Counter-Marbury: Reconciling *Skidmore* Deference and Agency Interpretive Freedom, 56 Admin. L. Rev. 1 (2004); J.J. McGruther, Note, *Chevron vs. Stare Decisis: Should Circuit Courts Follow Judicial Precedent or Defer to Agencies as Mandated in Chevron U.S.A., Inc. v. NRDC?*, 81 Wash. U. L.Q. 611 (2003); R.L. Pierce, Jr., *Reconciling Chevron and Stare Decisis*, 85 Geo. L.J. 2225 (1997).

¹²²⁰ S.G. Breyer, *Judicial Review of Questions of Law and Policy*, s. 247-250; M. Seidenfeld, A Syncopated *Chevron*: Emphasizing Reasoned Decisionmaking in Reviewing Agency Interpretations of Statutes, 73 Tex. L. Rev. 83, 84 (1994); D.M. Hasen, *The Ambiguous Basis of Judicial Deference to Administrative Rules*, 17 Yale J. on Reg. 327 (2000); R.L. Weaver, *A Foolish Consistency Is the Hobgoblin of Little Minds*, 44 Baylor L. Rev. 529 (1992).

¹²²¹ C. Sunstein, *Beyond Marbury: The Executive’s Power To Say What the Law Is*, 115 Yale L.J. 2580 (2006); D.J. Barron, E. Kagan, *Chevron’s Nondelegation Doctrine*, 2001 Sup. Ct. Rev. 201 (2001); J.F. Manning, *Constitutional Structure and Judicial Deference to Agency Interpretations of Agency Rules*, 96 Colum. L. Rev. 612 (1996).

¹²²² E. Kagan, *Presidential Administration*, 114 Harv. L. Rev. 2245 (2001).

¹²²³ K.W. Starr, *Judicial Review in the Post-Chevron Era*, 3 Yale J. on Reg. 283 (1986); C.R. Sunstein, *Law and Administration After Chevron*, *op. cit.*, s. 2084.

ustawy¹²²⁴. Dalsze orzecznictwo dość jednoznacznie zaprzeczyło temu pierwszemu stanowisku, oscylując między drugim a trzecim¹²²⁵.

Orzecznictwo podzieliło proces oceny dopuszczalności interpretacji prawnej agencji według decyzji w *Chevron* na trzy etapy konceptualne. Etap wstępny – „krok zerowy” – sprowadza się do rozstrzygnięcia, czy *Chevron* w ogóle ma zastosowanie w sprawie¹²²⁶. Kluczowe pytanie dotyczy tutaj tego, czy (dorożumianą) intencją Kongresu było, aby w danej materii agencja miała kompetencje prawotwórcze¹²²⁷. Zależy to w pierwszej kolejności od roli agencji w stosowaniu danej ustawy. *Chevron* odnosi się do klasycznych ustaw regulacyjnych, tworzących zamknięty system norm, których wykonanie powierza się jednej agencji (tzw. *enabling acts*)¹²²⁸. Nie dotyczy natomiast ustaw ogólnych (jak sama APA), norm konstytucyjnych i *common law*¹²²⁹. Nie ma również zastosowania do interpretacji ustawy dokonywanej incydentalnie przez agencję inną niż ta co do zasady odpowiedzialna za jej wykonywanie¹²³⁰. Po drugie, tryb stosowania ustawy musi świadczyć o intencji powierzenia agencji kompetencji wypełniania luk interpretacyjnych: zazwyczaj będzie to w takim wypadku regulacja w procedurze otwartych konsultacji (*notice and comment*), a nie np. wydawanie indywidualnych interpretacji¹²³¹. Po trzecie, domniemuje się, iż nie było intencją Kongresu delegowanie agencji uprawnień do rozstrzygania kwestii o dużym znaczeniu politycznym lub społecznym, które w chwili uchwalania

¹²²⁴ A. Scalia, *Judicial Deference to Administrative Interpretations of Law*, 1989 Duke L.J. 511 (1989); C.N. Raso, W.N. Eskridge, *Chevron as a Canon, Not a Precedent: An Empirical Study of What Motivates Justices in Agency Deference Cases*, 110 Colum. L. Rev. 1727 (2010).

¹²²⁵ R.J. Krotoszyński, Jr., *Why Deference?: Implied Delegations, Agency Expertise, and the Misplaced Legacy of Skidmore*, 54 Admin. L. Rev. 735 (2002).

¹²²⁶ C.R. Sunstein, *Chevron Step Zero*, 92 Va. L. Rev. 187 (2006); T.W. Merrill, K. Hickman, *Chevron's Domain*, 89 Geo. L.J. 833 (2001).

¹²²⁷ *United States v. Mead Corp.*, 533 U.S. 218, 226-227 (2001); (“[A]dministrative implementation of a particular statutory provision qualifies for *Chevron* deference when it appears that Congress delegated authority to the agency generally to make rules carrying the force of law, and that the agency interpretation claiming deference was promulgated in the exercise of that authority.”).

¹²²⁸ L. Noah, *Interpreting Agency Enabling Acts: Misplaced Metaphors in Administrative Law*, 41 Wm. & Mary L. Rev. 1463 (2000).

¹²²⁹ *V. m.in. Metro Stevedore Co. v. Rambo*, 521 U.S. 121, 137 n. 9 (1997); *Prof'l Reactor Operator Society v. Nuclear Regulatory Comm'n*, 939 F.2d 1047, 1051 (D.C. Cir. 1991); *DuBois v. U.S. Dep't of Agriculture*, 102 F.3d 1273, 1285 n. 15 (1st Cir. 1996); *Reporters Comm. for Freedom of the Press v. U.S. Dep't of Justice*, 816 F.2d 730 (D.C. Cir. 1987). V. też M.M. Berry, *Beyond Chevron's Domain: Agency Interpretations of Statutory Procedural Provisions*, 30 Seattle U. L. Rev. 541 (2007).

¹²³⁰ *Wagner Seed Co. v. Bush*, 946 F.2d 918, 920 (D.C. Cir. 1991); *Am. Fed'n of Gov't Employees v. Fed. Labor Relations Auth.*, 46 F.3d 73, 76 (D.C. Cir. 1995); *Rapaport v. U.S. Dep't of the Treasury*, 59 F.3d 212, 216-217 (D.C. Cir. 1995). V. też R.L. Weaver, *Deference to Regulatory Interpretations: Interagency Conflicts*, 43 Ala. L. Rev. 35 (1991).

¹²³¹ *United States v. Mead Corp.*, 533 U.S. 218 (2001). V. też *Christensen v. Harris County*, 529 U.S. 576 (2000); *Clackamas Gastroenterology Assoc. v. Wells*, 538 U.S. 440, 459 (2003). *Ale v. Edelman v. Lynchburg College*, 535 U.S. 106, 115 (2002) (“[D]eference under *Chevron* [...] does not necessarily require an agency's exercise of express notice-and-comment rulemaking power.”) (*dictum*). V. szerzej A. Vermeule, *Mead in the Trenches*, 71 Geo. Wash. L. Rev. 347 (2003).

ustawy regulacyjnej znajdowały się na uboczu jej właściwości¹²³². W 2013 r. Sąd rozstrzygnął natomiast długoletni spór, czy *Chevron* ma zastosowanie do przypadków, w których agencja interpretuje przepisy określające zakres jej jurysdykcji, udzielając na to pytanie odpowiedzi twierdzącej¹²³³.

Kolejnym krokiem jest ustalenie, czy klasyczne metody wykładni jednoznacznie rozstrzygają kwestię interpretacyjną. Na tym etapie sądy mogą stosować nie tylko wykładnię językową i systemową, ale też odwoływać się do historii legislacyjnej¹²³⁴ oraz kanonów wykładni (w tym kanonu ostrożności konstytucyjnej)¹²³⁵. Za zastrzeżoną dla agencji uznają jednak wykładnię celowościową. Jeżeli sąd uzna, iż klasyczne metody wykładni pozostawiają wieloznaczność, ostatnim krokiem jest rozstrzygnięcie, czy interpretacja agencji jest racjonalna i mieści się w granicach uznania pozostawionego jej przez ustawodawcę¹²³⁶.

Doktryna *Chevron* dotyczy jedynie interpretacji ustaw. W sprawie *Auer v. Robbins* Sąd uznał, iż analogiczny poziom deferencji przysługuje agencjom również w procesie interpretacji ich własnych regulacji¹²³⁷. W przeciwieństwie jednak do *Chevron*, którego pozycja w orzecznictwie jest stabilna¹²³⁸, *Auer* jest krytykowany przez istotną część sędziów¹²³⁹ oraz przedstawicieli doktryny¹²⁴⁰ jako niezgodny z zasadami podziału władz i rządów prawa. Wskazują oni, że przyznanie agencjom deferencji w kwestii interpretacji ich własnych regulacji zachęca je do

¹²³² *King v. Burwell*, 135 S. Ct. 2480, 2488-2489 (2015); *FDA v. Brown & Williamson Tobacco Corp.*, 529 U.S. 120, 159 (2000). V. szerzej m.in. L. Lederman, J.C. Dugan, *King v. Burwell: What Does It Portend for Chevron's Domain?*, 2015 Pepp. L. Rev. 72 (2015).

¹²³³ *City of Arlington v. FCC*, 133 S. Ct. 1863, 1874-1875 (2013). V. też S.L. Feder, M.E. Price, A.C. Noll, *City of Arlington v. FCC: The Death of Chevron Step Zero?*, 66 Fed. Comm. L.J. 47 (2013); T.W. Merrill, *Step Zero after City of Arlington*, 83 Fordham L. Rev. 753 (2014).

¹²³⁴ M. Forte, *May Legislative History Be Considered at Chevron Step One: The Third Circuit Dances the Chevron Two-Step in United States v. Geiser*, 54 Vill. L. Rev. 727, 735-742 (2009), przedstawia przegląd orzeczeń. Wbrew temu v. J.F. Manning, *Chevron and Legislative History*, 82 Geo. Wash. L. Rev. 1517 (2014).

¹²³⁵ *Babbitt v. Sweet Home Chapter of Communities for a Great Oregon*, 515 U.S. 687 (1995); *MCI Telecomm. Corp. v. American Telephone & Telegraph Co.*, 512 U.S. 218 (1994); *Public Citizen v. Young*, 831 F.2d 1108 (D.C. Cir. 1987).

¹²³⁶ V. m.in. *Verizon Communications v. FCC*, 535 U.S. 467, 501 (2002); *Consumer Fedn. of Am. v. DHHS*, 83 F.3d 1497 (D.C. Cir. 1996); *Florida Manufactured Housing Assn. v. Cisneros*, 53 F.3d 1565 (11th Cir. 1995).

¹²³⁷ *Auer v. Robbins*, 519 U.S. 452 (1997). V. też *Bowles v. Seminole Rock & Sand Co.*, 325 U.S. 410 (1945). V. szerzej K.M. Stack, *Interpreting Regulations*, 111 Mich. L. Rev. 355 (2012).

¹²³⁸ Aczkolwiek w doktrynie pojawiają się istotne głosy krytyczne pod adresem *Chevron*. V. m.in. C.R. Farina, *Statutory Interpretation and the Balance of Power in the Administrative State*, 89 Colum. L. Rev. 452 (1989), S.N. Caust-Ellenbogen, *Blank Checks: Restoring the Balance of Powers in the Post-Chevron Era*, 32 B.C. L. Rev. 757 (1991) oraz M. Herz, *Deference Running Riot: Separating Interpretation and Lawmaking Under Chevron*, 6 Admin. L.J. Am. U. 187 (1992).

¹²³⁹ V. m.in. *Perez v. Mortgage Bankers Assoc.*, 135 S. Ct. 1199, 1211 (2015) (J. Scalia, concurring) oraz 1217 (J. Thomas, concurring) (a także s. 1208 n. 4 – *dictum* sędziego Alito); *Decker v. Nw. Envtl. Def. Ctr.*, 133 S. Ct. 1326, 1339 (2013) (J. Scalia, dissenting) oraz 1338-1339 (C.J. Roberts, concurring); *Talk America v. Michigan Bell Telephone*, 131 S. Ct. 2254, 2266 (2011) (*dictum* sędziego Scalii).

¹²⁴⁰ V. m.in. J.F. Manning, *Constitutional Structure and Judicial Deference*; ; A. Kovvali, *Seminole Rock and the Separation of Powers*, 36 Harv. J.L. & Pub. Pol'y 849 (2013); C. Clarke, *The Uneasy Case Against Auer and Seminole Rock*, 33 Yale L. & Pol'y Rev. 175 (2014). Ale v. S.H. Angstreich, *Shoring Up Chevron: A Defense of Seminole Rock Deference to Agency Regulatory Interpretations*, 34 U.C. Davis L. Rev. 49 (2000).

wydawania regulacji nieprecyzyjnych, a później arbitralnego (gdyż chronionego przed kontrolą *de novo*) wypełniania ich treścią w procesie stosowania. Doktryna *Chevron* unika tego problemu, gdyż w jej przypadku to nie legislatura, ale konkurencyjna wobec niej egzekutywa, jest beneficjentem niejednoznaczności regulacji¹²⁴¹.

Aczkolwiek stanowe prawo administracyjne rozwija się pod wyraźnym wpływem federalnego i zazwyczaj recypuje podejścia wypracowane w tym ostatnim, to akurat recepcja doktryny *Chevron* w stanach jest dość ograniczona¹²⁴². Została ona bez zmian przyjęta tylko w jedenastu z nich: Kolorado¹²⁴³, Idaho¹²⁴⁴, Indianie¹²⁴⁵, Kansas¹²⁴⁶, Kentucky¹²⁴⁷, Maine¹²⁴⁸, Massachusetts¹²⁴⁹, Missisipi¹²⁵⁰, Pensylwanii¹²⁵¹, Zach. Wirginii¹²⁵² i na Hawajach¹²⁵³. Zbliżoną do *Chevron* silną deferencję przyznają interpretacjom prawa w wykonaniu agencji także Alabama¹²⁵⁴, Connecticut¹²⁵⁵,

¹²⁴¹ J.F. Manning, *Constitutional Structure and Judicial Deference*, s. 638-640.

¹²⁴² V. szerzej M. Pappas, *No Two-Stepping in the Laboratories: State Deference Standards and Their Implications for Improving the Chevron Doctrine*, 39 McGeorge L. Rev. 977 (2008); W.A. McGrath, C.M. Lazzaro, J.C. Bilzor, A.E. Bomar et al., *Project: State Judicial Review of Administrative Action*, 43 Admin. L. Rev. 571-817 (1991); B.W. Bell, *The Model APA and the Scope of Judicial Review: Importing Chevron into State Administrative Law*, 20 Widener L.J. 801 (2010); A. Graham, *Chevron Lite: How Much Deference Should Courts Give to State Agency Interpretation?*, 68 La. L. Rev. 1105 (2008); W.R. Andersen, *Chevron in the States: An Assessment and a Proposal*, 58 Admin. L. Rev. 1017 (2006); A.J. Saiger, *Chevron and Deference in State Administrative Law*, 83 Fordham L. Rev. 555 (2014); W.N. Eskridge, P.P. Frickey, E. Garrett, *Cases and Materials on Legislation*, s. 1258-1261.

¹²⁴³ *Huber v. Kenna*, 205 P.3d 1158, 1164 (Colo. 2009).

¹²⁴⁴ *J.R. Simplot Co. v. Idaho State Tax Comm'n*, 820 P.2d 1206, 1218 (Idaho 1991).

¹²⁴⁵ *Ind. Wholesale Wine & Liquor Co. v. State ex rel. Ind. Alcoholic Beverage Comm'n*, 695 N.E.2d 99, 105-106 (Ind. 1998); *Ind. Dep't of Env'tl. Mgmt. v. Constr. Mgmt. Assocs.*, 890 N.E.2d 107, 113 (Ind. Ct. App. 2008).

¹²⁴⁶ *In re Appeal of United Teleservices, Inc.*, 983 P.2d 250, 258 (Kan. 1999).

¹²⁴⁷ *Louisville/Jefferson Cnty. Metro Gov't v. TDC Group, LLC*, 283 S.W.3d 657, 661 (Ky. 2009).

¹²⁴⁸ *Cobb v. Bd. of Counseling Prof'ls Licensure*, 896 A.2d 271, 275 (Me. 2006).

¹²⁴⁹ *Meyer v. Town of Nantucket*, 937 N.E.2d 990, 994 (Mass. App. Ct. 2010).

¹²⁵⁰ *Rayner v. Barbour*, 47 So.3d 128, 131 (Miss. 2010).

¹²⁵¹ *Seeton v. Pa. Game Comm'n*, 937 A.2d 1028, 1037 (Pa. 2007).

¹²⁵² *Kokochak v. W. Va. State Lottery Comm'n*, 695 S.E.2d 185, 190 (W. Va. 2010).

¹²⁵³ *Jou v. Hamada*, 201 P.3d 614, 621 (Haw. Ct. App. 2009).

¹²⁵⁴ *Ex parte State Health Planning & Dev. Agency*, 855 So.2d 1098, 1102 (Ala. 2002); *McCullar v. Universal Underwriters Life Ins. Co.*, 687 So.2d 156, 163 (Ala. 1996).

¹²⁵⁵ *Autotote Enters., Inc. v. State, Div. of Special Revenue*, 898 A.2d 141, 144 (Conn. 2006); *Wood v. Zoning Bd. of Appeals*, 784 A.2d 354, 360 (Conn. 2001); *Trumbull Falls, LLC v. Planning & Zoning Comm'n of Trumbull*, 902 A.2d 706, 711 (Conn. App. Ct. 2006); *Rweyemamu v. Comm'n on Human Rights & Opportunities*, 911 A.2d 319, 327 (Conn. App. Ct. 2006).

Floryda¹²⁵⁶, Georgia¹²⁵⁷, Michigan¹²⁵⁸, Montana¹²⁵⁹, Pd. Karolina¹²⁶⁰, Tennessee¹²⁶¹, Vermont¹²⁶² i Wyoming¹²⁶³. Pośredni poziom deferencji (odpowiadający w pewnym przybliżeniu *Chevron* z bardzo rozbudowanym „krokiem zerowym”) za odpowiedni uznają sądy w Arizonie¹²⁶⁴, Arkansas¹²⁶⁵, Illinois¹²⁶⁶, Missouri¹²⁶⁷, Newadzie¹²⁶⁸, New Jersey¹²⁶⁹, Pn. Karolinie¹²⁷⁰, Pn. Dakocie¹²⁷¹, Ohio¹²⁷², Oregonie¹²⁷³, Rhode Island¹²⁷⁴, Teksasie¹²⁷⁵ i Wisconsin¹²⁷⁶. Podejście zbliżone

¹²⁵⁶ *Cagle v. St. Johns County Sch. Dist.*, 939 So.2d 1085, 1089 (Fla. Dist. Ct. App. 2006); *Palm Beach Polo, Inc. v. Village of Wellington*, 918 So.2d 988, 995 (Fla. Dist. Ct. App. 2006); *Pub. Employees Relations Comm'n v. Dade County Police Benevolent Ass'n*, 467 So.2d 987, 989 (Fla. 1985).

¹²⁵⁷ *Metro. Atlanta Rapid Transit Auth. v. Reid*, 640 S.E.2d 300, 304-305 (Ga. Ct. App. 2006); *Piedmont Healthcare, Inc. v. Ga. Dep't of Human Res.*, 638 S.E.2d 447, 450-451 (Ga. Ct. App. 2006); *Moulder v. Bartow County Bd. of Educ.*, 599 S.E.2d 495, 497 (Ga. Ct. App. 2004).

¹²⁵⁸ *Bureau of Worker's & Unemployment Comp. v. Detroit Med. Ctr.*, 705 N.W.2d 524, 529 (Mich. Ct. App. 2005); *Wolfe v. Wayne-Westland Cmty. Sch.*, 703 N.W.2d 480, 486 (Mich. Ct. App. 2005).

¹²⁵⁹ *Lewis v. B & B Pawnbrokers, Inc.*, 968 P.2d 1145, 1153 (Mont. 1998); *Waste Mgmt. Partners of Bozeman, Ltd. v. Mont. Dep't of Pub. Serv. Regulation*, 944 P.2d 210, 213 (Mont. 1997).

¹²⁶⁰ *Brown v. BiLo, Inc.*, 581 S.E.2d 836, 838 (S.C. 2003); *Hall v. United Rentals, Inc.*, 636 S.E.2d 876, 883 (S.C. Ct. App. 2006).

¹²⁶¹ *Riggs v. Burson*, 941 S.W.2d 44, 51 (Tenn. 1997).

¹²⁶² *Butson v. Dep't of Employment & Training*, 892 A.2d 255, 256 (Vt. 2006); *In re Sleigh ex rel. Unnamed Motorists Accused of DWI Infractions*, 872 A.2d 363, 366 (Vt. 2005).

¹²⁶³ *Buehner Block Co. v. Wyo. Dep't of Revenue*, 139 P.3d 1150, 1153 (Wyo. 2006); *Qwest Corp. v. State ex rel. Wyo. Dep't of Revenue*, 130 P.3d 507, 511 (Wyo. 2006).

¹²⁶⁴ *Stearns v. Ariz. Dep't of Revenue*, 131 P.3d 1063, 1066 (Ariz. Ct. App. 2006); *Phelps Dodge Corp. v. Ariz. Dep't of Water Res.*, 118 P.3d 1110, 1116 (Ariz. Ct. App. 2005); *Thomas & King, Inc. v. City of Phoenix*, 92 P.3d 429, 432 (Ariz. Ct. App. 2004); *E. Vanguard Forex v. Ariz. Corp. Comm'n*, 79 P.3d 86, 97 (Ariz. Ct. App. 2003).

¹²⁶⁵ *Lamar Outdoor Adver. v. Ark. Highway & Transp. Dep't*, 184 S.W.3d 461, 466 (Ark. Ct. App. 2004); *Ark. State Med. Bd. v. Bolding*, 920 S.W.2d 825, 828 (Ark. 1996).

¹²⁶⁶ *Niles Township High Sch. Dist. 219, Cook County v. Illinois Educ. Labor Relations Bd.*, 859 N.E.2d 57, 66 (Ill. App. Ct. 2006); *Hawthorne Race Course, Inc. v. Ill. Racing Bd.*, 851 N.E.2d 214, 219 (Ill. App. Ct. 2006).

¹²⁶⁷ *Morton v. Mo. Air Conservation Comm'n*, 944 S.W.2d 231, 236-237 (Mo. Ct. App. 1997).

¹²⁶⁸ *Bacher v. Office of State Eng'r of Nev.*, 146 P.3d 793, 798 (Nev. 2006); *Cable v. State ex rel. ITS Employers Ins. Co. of Nev.*, 127 P.3d 528, 532 (Nev. 2006); *State, Dep't of Bus. & Indus., Office of Labor Comm'r v. Granite Constr. Co.*, 40 P.3d 423, 428 (Nev. 2002).

¹²⁶⁹ *In re Dennis*, 897 A.2d 399, 403 (N.J. App. Div. 2006); *Pryce v. Scharff*, 894 A.2d 668, 679 (N.J. App. Div. 2006); *T.H. v. Div. of Developmental Disabilities*, 886 A.2d 194, 199 (N.J. App. Div. 2005).

¹²⁷⁰ *Wake Forest Univ. Health Scis. v. Dep't of Health & Human Servs.*, 638 S.E.2d 219, 221 (N.C. Ct. App. 2006); *Craven Reg'l Med. Auth. v. Dep't of Health & Human Servs.*, 625 S.E.2d 837, 844 (N.C. Ct. App. 2006).

¹²⁷¹ *Simon v. Simon*, 709 N.W.2d 4, 10 (N.D. 2006); *Victor v. Workforce Safety & Ins.*, 711 N.W.2d 188, 192 (N.D. 2006); *GO Comm. ex rel. Hale v. City of Minot*, 701 N.W.2d 865, 871 (N.D. 2005).

¹²⁷² *Sandusky Dock Corp. v. Jones*, 834 N.E.2d 786, 789 (Ohio 2005); *Ohio Consumers' Counsel v. Pub. Util. Comm'n*, 856 N.E.2d 940, 950 (Ohio 2006).

¹²⁷³ *Qwest Corp. v. Pub. Util. Comm'n*, 135 P.3d 321, 326 (Or. Ct. App. 2006); *Gambie v. Dep't of Forestry*, 81 P.3d 734, 739 (Or. Ct. App. 2003); *Thomas Creek Lumber & Log Co. v. Bd. of Forestry*, 69 P.3d 1238, 1244 (Or. Ct. App. 2003).

¹²⁷⁴ *Rossi v. Employees' Ret. Sys.*, 895 A.2d 106, 110 (R.I. 2006); *State v. Cluley*, 808 A.2d 1098, 1103 (R.I. 2002).

¹²⁷⁵ *TXU Generation Co. v. Pub. Util. Comm'n*, 165 S.W.3d 821, 830 (Tex. App. 2005); *Strayhorn v. Willow Creek Res.*, 161 S.W.3d 716, 720 (Tex. App. 2005); *Houston v. Nelson*, 147 S.W.3d 589, 591 (Tex. App. 2004).

¹²⁷⁶ *State v. Harenda Enters., Inc.*, 724 N.W.2d 434, 438 (Wis. Ct. App. 2006); *Patrick Cudahy Inc. v. Labor & Indus. Review Comm'n*, 723 N.W.2d 756, 762 (Wis. Ct. App. 2006); *Wis. Dep't of Workforce Dev. v. Labor & Indus. Review Comm'n*, 725 N.W.2d 304, 310 (Wis. Ct. App. 2006).

do *Skidmore* stosowane jest w orzecznictwie Alaski¹²⁷⁷, Kalifornii¹²⁷⁸, Iowa¹²⁷⁹, Maryland¹²⁸⁰, Minnesoty¹²⁸¹, New Hampshire¹²⁸², Nowego Meksyku¹²⁸³, Utah¹²⁸⁴ i Waszyngtonu¹²⁸⁵. Wreszcie w Delaware¹²⁸⁶, Nebrasce¹²⁸⁷, Nowym Jorku¹²⁸⁸, Oklahomie¹²⁸⁹ i Wirginii¹²⁹⁰ decyzje sądowe wymagają, by kwestie prawne interpretować *de novo*, bez deferencji dla stanowiska agencji.

5.3. Zasada akomodacji

Zasada akomodacji zaleca, by każda z władz powstrzymała się – o ile nie jest to konieczne dla zapobieżenia naruszeniom konstytucji lub obrony innych nadrzędnych wartości – od konfrontacji z pozostałymi¹²⁹¹. Będzie to przemawiać np. za unikaniem stosowania instrumentów unilateralnego prowadzenia polityki, gdy te same cele można osiągnąć na drodze kooperatywnej, oraz za powstrzymywaniem się od działań świadczących o przyjęciu szczególnie ekspansywnej koncepcji własnych kompetencji, które zmuszają pozostałe władze do reakcji i prowadzą do konfliktów konstytucyjnych. Przykładem realizacji tej zasady w praktyce mogą być kooperatywne relacje istniejące w sferze wykonania budżetu na szczeblu federalnym, gdzie

¹²⁷⁷ *Bartley v. Dep't of Admin., Teacher's Ret. Bd.*, 110 P.3d 1254, 1256 n. 2 (Alaska 2005); *Grimm v. Wagoner*, 77 P.3d 423, 433 (Alaska 2003); *United Parcel Serv. Co. v. Dep't of Revenue*, 1 P.3d 83, 84 (Alaska 2000).

¹²⁷⁸ *Hoechst Celanese Corp. v. Franchise Tax Bd.*, 22 P.3d 324, 335 (Cal. 2001); *Divers' Envtl. Conservation Org. v. State Water Res. Control Bd.*, 51 Cal. Rptr. 3d 497, 501 (Cal. Ct. App. 2006); *Matea v. Workers' Comp. Appeals Bd.*, 51 Cal. Rptr. 3d 314, 321 (Cal. Ct. App. 2006); *Church v. Jamison*, 50 Cal. Rptr. 3d 166, 174 (Cal. Ct. App. 2006); *Santa Clara Valley Transp. Auth. v. Rea*, 45 Cal. Rptr. 3d 511, 519 (Cal. Ct. App. 2006); *Cmtys. For A Better Env't v. State Water Res. Control Bd.*, 1 Cal. Rptr. 3d 76, 86-87 (Cal. Ct. App. 2003).

¹²⁷⁹ *City of Des Moines v. Employment Appeal Bd.*, 722 N.W.2d 183, 191 (Iowa 2006); *Lee v. Iowa Dep't of Transp., Motor Vehicle Div.*, 693 N.W.2d 342, 344 (Iowa 2005); *Grundmeyer v. Weyerhaeuser Co.*, 649 N.W.2d 744, 750 (Iowa 2002).

¹²⁸⁰ *Bereano v. State Ethics Comm'n*, 920 A.2d 1137, 1147 (Md. Ct. Spec. App. 2007).

¹²⁸¹ *Martin ex rel. Hoff v. City of Rochester*, 642 N.W.2d 1, 21 (Minn. 2002); *State ex rel. Guth v. Fabian*, 716 N.W.2d 23, 30 (Minn. App. 2006); *Mattice v. Minn. Prop. Ins. Placement*, 655 N.W.2d 336 (Minn. App. 2002).

¹²⁸² *N.H. Dep't of Revenue Admin. v. Pub. Employee Labor Relations Bd.*, 380 A.2d 1085, 1086 (N.H. 1977).

¹²⁸³ *Dona Ana Mut. Dom. Water Consumers Ass'n v. N.M. Pub. Regulation Comm'n*, 139 P.3d 166, 169-170 (N.M. 2006); *Phelps Dodge Tyrone v. N.M. Water Quality Control Comm'n*, 143 P.3d 502, 506 (N.M. Ct. App. 2006).

¹²⁸⁴ *Comm. of Consumer Servs. v. Pub. Serv. Comm'n*, 75 P.3d 481, 484 (Utah 2003); *Wood v. Labor Comm'n*, 128 P.3d 41, 43 (Utah App. 2005); *Ekshteyn v. Dep't of Workforce Servs.*, 45 P.3d 173, 175 (Utah App. 2002).

¹²⁸⁵ *Preserve Our Islands v. Shorelines Hearings Bd.*, 137 P.3d 31, 37 (Wash. Ct. App. 2006); *Seattle Area Plumbers v. Wash. State Apprenticeship & Training Council*, 129 P.3d 838, 843 (Wash. Ct. App. 2006); *Starr v. Wash. State Dep't of Employment Sec.*, 123 P.3d 513, 516 (Wash. Ct. App. 2005).

¹²⁸⁶ *Himeisen v. Champlain Cable Corp.*, 892 A.2d 1056, 1059 (Del. 2006); *New Castle County Dep't of Land Use v. Univ. of Del.*, 842 A.2d 1201, 1211 (Del. 2004).

¹²⁸⁷ *Gracey v. Zwonechek*, 643 N.W.2d 381, 384 (Neb. 2002).

¹²⁸⁸ *O'Brien v. Spitzer*, 851 N.E.2d 1195, 1196 (N.Y. 2006); *Kreitzer v. N.Y. City Dep't of Bldgs.*, 806 N.Y.S.2d 532, 533 (N.Y. App. Div. 2005).

¹²⁸⁹ *Metcalf v. Okla. Bd. of Med. Licensure & Supervision*, 848 P.2d 48, 50 (Okla. Civ. App. 1992).

¹²⁹⁰ *Brandt v. Maha Lakshmi Motors, Inc.*, 632 S.E.2d 628, 630 (Va. Ct. App. 2006); *Mattaponi Indian Tribe v. Commonwealth*, 601 S.E.2d 667, 675 (Va. Ct. App. 2004); *Virginia Imports Ltd. v. Kirin Brewery of Am., LLC*, 589 S.E.2d 470, 477 (Va. Ct. App. 2003).

¹²⁹¹ M.S. Paulsen, *The Most Dangerous Branch*, s. 332.

egzekutywa nie wykorzystuje swoich ustawowych kompetencji do dokonywania przesunięć wewnątrz pozycji budżetowych między podkategoriami wyróżnionymi w sprawozdaniach komisji apropriacyjnych Kongresu bez konsultacji z tymi komisjami (w zamian za co te rezygnują ze szczegółowej itemizacji)¹²⁹². Z kolei przykładem negatywnych konsekwencji niestosowania tej zasady (również ze szczebla federalnego) była polityka administracji G.W. Busha w zakresie działań antyterrorystycznych. Dążąc do ustanowienia korzystnych dla egzekutywy precedensów, administracja – pomimo sprzyjającej jej większości w Kongresie – powoływała się przede wszystkim na unilateralne kompetencje Prezydenta w kwestiach stosowania detencji wojskowej czy tworzenia trybunałów wojskowych¹²⁹³, co doprowadziło do kosztownych politycznie porażek sądowych¹²⁹⁴, których administracja mogłaby uniknąć, od początku działając w ściślejszej współpracy z Kongresem.

Jurydycznym aspektem zasady akomodacji są tzw. reguły unikania kwestii konstytucyjnych (*constitutional avoidance*), mające zapobiegać orzekaniu o konstytucyjności ustaw przez sądy¹²⁹⁵, jeżeli nie jest to absolutnie konieczne dla rozstrzygnięcia sprawy¹²⁹⁶. Najbardziej klasyczny katalog tych reguł przedstawił w opinii odrębnej w sprawie *Ashwander v. Tennessee Valley Authority* sędzia Brandeis¹²⁹⁷. Po pierwsze, sądy nie rozstrzygają o konstytucyjności ustaw w postępowaniach pozbawionych autentycznie spornego charakteru¹²⁹⁸. Po drugie, nie antycypują (nawet w kontekście konkretnej sprawy) kwestii konstytucyjnych, które mogą wynikać z zastosowania ustawy, ale nie występują bezpośrednio w danym przypadku¹²⁹⁹. Po trzecie, unikają formułowania reguł prawa konstytucyjnego szerszych niż jest to potrzebne

¹²⁹² A. Schick, *The Federal Budget: Politics, Policy, Process*, Brookings Institution Press, Washington, DC, 2007, s. 281-289; *Principles of Federal Appropriations Law*, 3rd ed., Government Accountability Office, Washington, DC, 2004-2012, t. 1, s. 229-233. V. też *infra*, s. 152-153.

¹²⁹³ V. ogólnie J.L. Goldsmith, *The Terror Presidency: Law and Judgment inside the Bush Administration*, W.W. Norton & Co., New York, NY, 2007.

¹²⁹⁴ V. m.in. *Rasul v. Bush*, 542 U.S. 466 (2004), *Hamdan v. Rumsfeld*, 548 U.S. 557 (2006) oraz *Boumediene v. Bush*, 553 U.S. 723 (2008).

¹²⁹⁵ Jak również przez egzekutywę – v. T.W. Morrison, *Constitutional Avoidance in the Executive Branch*, 106 Cornell L. Rev. 1189 (2006); M.T. Crabb, Comment, "The Executive Branch Shall Construe": The Canon of Constitutional Avoidance and the Presidential Signing Statement, 56 U. Kan. L. Rev. 711 (2008) – oraz agencje administracyjne – v. D. Stolicke, *Executive review*, s. 138-139.

¹²⁹⁶ V. m.in. *Edward J. DeBartolo Corp. v. Florida Gulf Coast Building & Constr. Trades Council*, 485 U.S. 568, 575 (1988); *Ex parte Randolph*, 20 F. Cas. 242 (C.C.D.Va. 1833) (No. 11,558); A.M. Bickel, *The Supreme Court 1960 Term. Foreword: The Passive Virtues*, 75 Harv. L. Rev. 40 (1961); R.D. Rotunda, J.E. Nowak, *Treatise on Constitutional Law*, § 23:10 oraz P. Laidler, *Sąd Najwyższy Stanów Zjednoczonych Ameryki: od prawa do polityki*, Wydawnictwo UJ, Kraków, 2011, s. 86-87.

¹²⁹⁷ *Ashwander v. Tennessee Valley Authority*, 297 U.S. 288, 346-349 (1936) (J. Brandeis, concurring).

¹²⁹⁸ "The Court will not pass upon the constitutionality of legislation in a friendly, nonadversary, proceeding, declining because to decide such questions 'is legitimate only in the last resort, and as a necessity in the determination of real, earnest, and vital controversy between individuals.'" *Ibidem*, s. 346, za *Chicago & Grand Trunk Ry. Co. v. Wellman*, 143 U.S. 339, 345 (1893). Cf. *supra*, rozdział IV, s. 415 et seq.

¹²⁹⁹ "The best teaching of this Court's experience admonishes us not to entertain constitutional questions in advance of the strictest necessity." *Parker v. County of Los Angeles*, 338 U.S. 327, 333 (1949); *Poe v. Ullman*, 367 U.S. 497, 503 (1961); *Ashwander*, *supra*, s. 346-347.

dla uzasadnienia wyroku¹³⁰⁰. Po czwarte, nie orzekają o zgodności ustaw z konstytucją, jeżeli możliwe jest rozstrzygnięcie sprawy w oparciu o inne kwestie, np. związane z interpretacją ustaw¹³⁰¹. Po piąte, wymagają od strony kwestionującej konstytucyjność ustawy dodatkowej legitymacji, wykraczającej poza interes prawny w rozstrzygnięciu sprawy (tzw. *prudential standing*). Strona ta musi być bezpośrednio poszkodowana przez sprzeczność ustawy z Konstytucją; nie wystarcza fakt, że sprzeczność taka istnieje (ale dotyczy praw osób trzecich) i jest na tyle centralna dla regulacji ustawowej, by podważyć również przepisy mające zastosowanie dla skarżącego¹³⁰². Po szóste, odwołując się do zasad słuszności¹³⁰³, sądy zwykle nie dopuszczają, by beneficjent ustawy kwestionował jej zgodność z konstytucją w kwestiach kolateralnych¹³⁰⁴. Po siódme wreszcie, jeżeli niekonstytucyjne – lub wątpliwe konstytucyjnie – są tylko niektóre z możliwych wykładni ustawy, sądy przyjmują za obowiązujące te zgodne z konstytucją, aby nie imputować niesłusznie Kongresowi błędu konstytucyjnego¹³⁰⁵.

Największe znaczenie ma ostatnia z wymienionych reguł, znana też jako kanon ostrożności konstytucyjnej¹³⁰⁶. Praktyka orzecznicza nie traktuje jej bowiem wyłącznie jako normy rozstrzygania wątpliwości¹³⁰⁷ – nakazującej w przypadku istnienia dwóch lub więcej równie prawdopodobnych interpretacji ustawy przyjąć tą mniej problematyczną konstytucyjnie¹³⁰⁸ – ale jako regułę uzasadniającą, w odpowiednich przypadkach, odstępstwo od wykładni językowej,

¹³⁰⁰ “The Court will not ‘formulate a rule of constitutional law broader than is required by the precise facts to which it is to be applied.’” Ashwander, *supra*, s. 347, za *Liverpool, N.Y. & Philadelphia Steamship Co. v. Commissioners of Emigration*, 113 U.S. 33, 39 (1885).

¹³⁰¹ *Rescue Army v. Municipal Court of City of Los Angeles*, 331 U.S. 549, 568-571 (1947). V. generalnie L.A. Kloppenberg, *Avoiding Constitutional Questions*, 35 B.C. L. Rev. 1003 (1994).

¹³⁰² R.H. Fallon, H.M. Hart, H. Wechsler, D.J. Meltzer et al., *Hart and Wechsler’s Federal Courts and the Federal System*, Foundation Press, New York, NY, 2003, s. 170-199.

¹³⁰³ *American Jurisprudence, 2d Edition*, Thomson West, St. Paul, MN, 2011, t. 28, *Estoppel and Waiver*, § 65.

¹³⁰⁴ Wyjątkiem od tej reguły jest zasada pozwalająca beneficjentom ustaw kwestionować niekonstytucyjne warunki, na jakich korzyści są przyznawane. V. szerzej K.M. Sullivan, *Unconstitutional Conditions*, 102 Harv. L. Rev. 1413 (1989). V. też *Arnett v. Kennedy*, 416 U.S. 134, 153 (1974).

¹³⁰⁵ *Bond v. United States*, 564 U.S. ___, 134 S.Ct. 2077, 2083 (2014); *Northwest Austin Municipal Utility District No. 1 v. Holder*, 557 U.S. 193, 205-206 (2009); *Zadvydas v. Davis*, 533 U.S. 678, 689 (2001); *Immigration and Naturalization Service v. St. Cyr*, 533 U.S. 289, 299 (2001); *Vt. Agency of Natural Res. v. United States ex rel. Stevens*, 529 U.S. 765, 787 (2000); *Rust v. Sullivan*, 500 U.S. 173, 190 (1991); *United States v. X-Citement Video, Inc.*, 513 U.S. 64, 69 (1994) oraz historycznie *Crowell v. Benson*, 285 U.S. 22, 62 (1932), *Michaelson v. United States ex rel. Chicago, St. Paul, Minneapolis & Omaha Ry. Co.*, 266 U.S. 42, 64 (1924) i *United States v. Delaware & Hudson Co.*, 213 U.S. 366, 408 (1909).

¹³⁰⁶ N.J. Singer, J.D.S. Singer, *Sutherland’s Statutes and Statutory Construction*, op. cit., § 45:11.

¹³⁰⁷ Sąd stosuje kanon nie tylko w wypadku sprzeczności ustawy z konstytucją, ale również wątpliwości co do jej zgodności. *Almendarez-Torres v. United States*, 523 U.S. 224, 238 (1998); E.S. Fish, *Constitutional Avoidance as Interpretation and as Remedy*, 114 Mich. L. Rev. 1275, 1282-1285 (2016). Stąd też M.R. Slack, *Avoiding Avoidance: Why Use of the Constitutional Avoidance Canon Undermines Judicial Independence – A Response to Lisa Kloppenberg*, 56 Case W. Res. L. Rev. 1057, 1065-1067 (2006) uznała, iż *de facto* wprowadza on domniemanie niekonstytucyjności.

¹³⁰⁸ Cf. *Blodgett v. Holden*, 275 U.S. 142, 148 (1927) (“[B]etween two interpretations of a statute, by one of which it would be unconstitutional and by the other valid, our plain duty is to adopt that which will save the Act.”).

systemowej i funkcjonalnej oraz historii legislacyjnej¹³⁰⁹. Dobrym przykładem może być tutaj decyzja Sądu Najwyższego w sprawie *NFIB v. Sebelius*¹³¹⁰, w której Sąd uznał, iż co prawda intencją Kongresu było wprowadzenie powszechnego obowiązku ubezpieczenia zdrowotnego egzekwowanego w drodze kary finansowej naliczanej przez Służbę Podatków Wewnętrznych (IRS) przy okazji rozliczenia podatkowego¹³¹¹, ale ponieważ wprowadzenie takiego obowiązku wykraczało poza konstytucyjne kompetencje federacji, ustawę należało zinterpretować jako wprowadzającą podatek od osób nieubezpieczonych, aby w ten sposób uratować ją od defektu konstytucyjnego¹³¹². Tak ekspansywna interpretacja kanonu ostrożności spotyka się z krytyką doktryny, uznającej, iż w ten sposób sądy – w imię unikania konfrontacji konstytucyjnych z legislaturami – faktycznie wypaczają intencję tych ostatnich¹³¹³, ale – jak się wydaje – na dobre przyjęła się w orzecznictwie.

---

¹³⁰⁹ V. A. Vermeule, *Saving Constructions*, 85 Geo. L.J. 1945 (1997); E.S. Fish, *Constitutional Avoidance as Interpretation and as Remedy*, *op. cit.*, s. 1285-1288; *Hooper v. California*, 155 U.S. 648, 657 (1895) (“[E]very reasonable construction must be resorted to in order to save a statute from unconstitutionality”). Ale *v. George Moore Ice Cream Co. v. Rose*, 289 U.S. 373, 379 (1933); *United States v. Locke*, 471 U.S. 84, 96 (1985) (“[A court cannot] press statutory construction to the point of disingenuous evasion even to avoid a constitutional question”); *United States v. Oakland Cannabis Buyers’ Coop.*, 532 U.S. 483, 494 (2001) (“[The avoidance canon] has no application in the absence of statutory ambiguity”).

¹³¹⁰ *National Federation of Independent Business v. Sebelius*, 132 S.Ct. 2566 (2012).

¹³¹¹ *Ibidem*, s. 2582-2583, 2593-2594.

¹³¹² *Ibidem*, s. 2586-2593.

¹³¹³ V. m.in. F. Schauer, *Ashwander Revisited*, 1995 Sup. Ct. Rev. 71 (1995); E.A. Young, *Constitutional Avoidance, Resistance Norms, and the Preservation of Judicial Review*, 78 Tex. L. Rev. 1549, 1573-1585 (2000); W.K. Kelley, *Avoiding Constitutional Questions as a Three-Branch Problem*, 86 Cornell L. Rev. 831 (2001); G. Gunther, *The Subtle Vices of the “Passive Virtues” – A Comment on Principle and Expediency in Judicial Review*, 64 Colum. L. Rev. 1 (1964).

Rozdział VI

**Zasada wzajemnego hamowania
i równoważenia się władz**

Omówione w poprzednim rozdziale zasady strukturalne mają na celu: maksymalne odseparowanie władz poprzez ich instytucjonalne, funkcjonalne i personalne rozdzielenie, zapewnienie wzajemnej nieingerencji, umożliwienie samodzielnej realizacji zadań niezależnie od pozostałych i redukcję konfliktów między nimi. Jak jednak już w 1788 r. zauważył James Madison, to wciąż nie wystarcza dla realizacji celów ustrojowych zasady podziału władz. „Nie można [bowiem] zaprzeczyć, że w naturze władzy leży nieuprawniona ekspansja (*encroachment*), w związku z czym trzeba ją skutecznie ograniczyć, by nie wykraczała poza przepisane jej granice”¹. 200 lat później w sprawie *INS v. Chadha* Sąd Najwyższy określił obrazowo to samo zjawisko „ciśnieniem hydraulicznym wewnątrz każdej z władz, napierającym od wewnątrz na granice jej kompetencji”². Powstrzymanie tej tendencji było głównym problemem interesującym J. Madisona w poświęconych zasadzie podziału władz numerach *Federalist Papers*. Uznawszy, iż: nie wystarczą „papierowe bariery” w postaci samych norm Konstytucji³; wobec równorzędności władz żadna z nich nie może być ostatecznym sędzią w sporach między nimi (zresztą żadna nie jest też wolna od tendencji ku akumulacji władzy)⁴; nieskuteczne okażą się takie instrumenty, jak nadzwyczajny arbiter w postaci Rady Cenzorów⁵ czy okresowe odwołanie się do suwerena, aby za pośrednictwem konwencji rozsądził spory i powstrzymał uzurpację⁶, w numerze 51. przedstawił wreszcie propozycję rozwiązania: „[w]ielkim zabezpieczeniem przed postępującą koncentracją władzy w ręku jednej instytucji jest wyposażenie każdej z trzech władz w odpowiednie narzędzia konstytucyjne i osobiste motywacje do przeciwstawiania się ekspansji pozostałych. Środki obrony muszą w tym, jak w każdym innym przypadku być współmierne do grożącego ataku. Ambicja musi się przeciwstawiać ambicji, a interesy jednostki zostać powiązane z konstytucyjnymi prerogatywami instytucji”⁷. W tym cytacie kryje się źródło ostatniej, ale być może najistotniejszej z zasad strukturalnych rządzących relacjami między władzami – zasadzie wzajemnego hamowania i równoważenia się. Zasada ta stanowi

---

¹ “It will not be denied, that power is of an encroaching nature, and that it ought to be effectually restrained from passing the limits assigned to it.” J. Madison, *The Federalist* No. 48 [w:] *The Federalist Papers*, G. W. Carey, J. McClellan (ed.), Liberty Fund, Indianapolis, IN, 2001 (wyd. I 1788), s. 256.

² *Immigration and Naturalization Service v. Chadha*, 462 U.S. 919, 951 (1983).

³ J. Madison, *The Federalist* No. 48, [w:] *The Federalist Papers*, op. cit., s. 256.

⁴ Idem, *The Federalist* No. 49, [w:] *The Federalist Papers*, op. cit., s. 261.

⁵ Idem, *The Federalist* No. 50, [w:] *The Federalist Papers*, op. cit., s. 264.

⁶ Idem, *The Federalist* No. 49, [w:] *The Federalist Papers*, op. cit., s. s. 261-264.

⁷ “But the great security against a gradual concentration of the several powers in the same department, consists in giving to those who administer each department, the necessary constitutional means, and personal motives, to resist encroachments of the others. The provision for defence must in this, as in all other cases, be made commensurate to the danger of attack. Ambition must be made to counteract ambition. The interest of the man, must be connected with the constitutional rights of the place.” Idem, *The Federalist* No. 51, [w:] *The Federalist Papers*, op. cit., s. 268.

konstytucyjne *lex specialis*, derogując w zakresie niezbędnym dla wyposażenia każdej władzy w odpowiednie hamulce ustrojowe wcześniej omówione zasady i przecinając bariery oddzielające poszczególne władze, aby poprzez te wyjątki ochronić samą zasadę podziału władz⁸.

Przed rozpatrzeniem katalogu uprawnień hamujących, jakie amerykańskie konstytucje stanowe oddają do dyspozycji poszczególnych władz, należy jednak poczynić jeszcze jedną uwagę natury ogólnej. Hamulce ustrojowe rozumie się zazwyczaj w sensie pozytywnym, jako kompetencje pozwalające każdej z władz wpływać na pozostałe lub przynajmniej blokować ich działania. Ale hamulce ustrojowe miewają też wymiar negatywny: są to różnego rodzaju immunitety (w znaczeniu hohfeldowskim) uniemożliwiające poszczególnym władzom pełną realizację swoich kompetencji bez współdziałania lub przynajmniej akceptacji pozostałych.

1. Uprawnienia hamujące legislatury wobec egzekutywy

1.1. Władza nad sakiewką

Najstarszym z uprawnień hamujących leżących w gestii legislatury jest tzw. władza nad sakiewką (*power of the purse*), tj. wyłączna kontrola nad przychodami i rozchodami budżetowymi⁹. To na tym uprawnieniu, wywalczonym przez Parlament w XIII w.¹⁰ i obronionym w XVII w.¹¹, swoją czołową pozycję ustrojową zbudowała w Anglii, a następnie w Wielkiej Brytanii, Izba Gmin¹². To dzięki władzy nad sakiewką legislatury kolonialne stały się równorzędnymi przeciwnikami gubernatorów¹³ – i to próba faktycznego odebrania im tej władzy leżała u podłoża konfliktu, który przyniósł zerwanie Stanów Zjednoczonych z metropolią¹⁴. To wreszcie ta władza została przez twórców Konstytucji Stanów Zjednoczonych wymieniona na pierwszym miejscu wśród kompetencji Kongresu¹⁵.

⁸ *Nixon v. Administrator of Gen. Servs.*, 433 U.S. 425, 443 (1977); *Kent Co. Prosecutor v. Kent Co. Sheriff (On Rehearing)*, 428 Mich. 314, 322, 409 N.W.2d 202 (1987).

⁹ K. Stith, *Congress' Power of the Purse*, 97 Yale L.J. 1343 (1988); R.M. Małajny, *Amerykański prezydencjalizm*, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa, 2012, s. 107-135; idem, *Pozycja ustrojowa Kongresu USA*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice, 1992-1995, t. 1, s. 139-146.

¹⁰ *Magna Carta*, 9 Hen. III, c. 37; *Confirmatio Cartarum*, 25 Edw. I, Stat. 2, c. 6; *Statutum de Tallagio non concedendo*, 34 Edw. I, Stat. 4, c. 1.

¹¹ *Petition of Right*, § 1, 3 Car. I c. 1 (1628) ("That no man hereafter be compelled to make or yeild any Gift, Loan, Benevolence, Tax, or such like Charge without common consent by Act of Parliament").

¹² P. Figley, J. Tidmarsh, *The Appropriations Power and Sovereign Immunity*, 107 Mich. L. Rev. 1207, 1217-1230 (2009).

¹³ *V. supra*, t. 1, rozdz. I, s. 78-79.

¹⁴ *Ibidem*, s. 89.

¹⁵ U.S. Const. art. I, § 8, cl. 1 ("The Congress shall have power to lay and collect taxes, duties, imposts and excises, to pay the debts and provide for the common defense and general welfare of the United States").

Kluczowe znaczenie polityczne władzy nad sakiewką wynika z trzech przyczyn. Po pierwsze, wynika z niej, iż to do legislatury należy ustalanie priorytetów budżetowych¹⁶, a co za tym idzie – politycznych. Po drugie, jak zauważa Kate Stith, daje ona legislaturze kontrolę nad zakresem działania całości administracji publicznej, gdyż każda jej jednostka wymaga dla swojego funkcjonowania środków finansowych, a co za tym idzie – apropriacji¹⁷. Po trzecie wreszcie, władza nad sakiewką umożliwia legislaturze uzyskanie od egzekutywy ustępstw politycznych, których ta nie byłaby skłonna poczynić w innych sytuacjach. Wielka przewaga władzy nad sakiewką nad innymi uprawnieniami hamującymi legislatury wynika z faktu, iż w amerykańskiej polityce działanie i beczynność legislatury nie są symetryczne: praktyka polityczna i uwarunkowania proceduralne (np. weto gubernatorskie, wymogi większości kwalifikowanej) sprzyjają tej drugiej¹⁸. Tymczasem w przypadku wykonywania władzy nad sakiewką beczynność działa na korzyść egzekutywy, co wzmacnia pozycję przetargową władzy ustawodawczej. Jak jednak pokazują federalne kryzysy budżetowe z 1995 i 2013 r., logika ta ma swoje polityczne ograniczenia: w wypadku przeciągającej się konfrontacji budżetowej opinia publiczna może zwrócić się przeciwko legislaturze, uznając, że to ona jest winna odmowie uchwalenia apropriacji¹⁹.

Istota władzy nad sakiewką kryje się w wyrażonym wprost w 44 konstytucjach stanowych (w pozostałych zaś stanach wywiedzionym przez implikację z zasady podziału władz) wymogu, iż „żadne środki publiczne nie mogą być wycofywane ze skarbu inaczej niż na podstawie apropriacji przyjętej w drodze ustawy”²⁰. Bez zgody legislatury wyrażonej w ustawie²¹ nie

¹⁶ *Rateree v. Rockett*, 852 F.2d 946, 950-951 (7th Cir. 1988); *Abramson v. Hard*, 229 Ala. 2, 155 So. 590 (1934); *State v. Dankworth*, 672 P.2d 148, 151 (Alaska Ct. App. 1983); *Davis v. Moon*, 289 P.2d 614, 617 (Idaho 1955); *Winter v. Barrett*, 186 N.E. 113, 127 (Ill. 1933) (per curiam); *Legislative Research Comm'n ex rel. Prather v. Brown*, 664 S.W.2d 907, 925 (Ky. 1984).

¹⁷ K. Stith, *Congress' Power of the Purse*, op. cit., s. 1346-1360.

¹⁸ W.N. Eskridge, *Interpreting Legislative Inaction*, 87 Mich. L. Rev. 67, 98-99 (1988).

¹⁹ R. Williams, E. Jubb, *Shutting Down Government: Budget Crises in the American Political System*, "Parliamentary Affairs" 1996, Vol. 49, No. 3, s. 471, 482.

²⁰ Ala. Const. of 1901, art. IV, § 72; Alaska Const. of 1956, art. 9, § 13; Ariz. Const. of 1910, art. IX, § 5; Ark. Const. of 1874, art. 5, § 29; Calif. Const. of 1879, art. 16, § 7; Colo. Const. of 1876, art. V, § 33; Del. Const. of 1897, art. VIII, § 6 (a); Fla. Const. of 1968, art. VII, § 1 (c); Ga. Const. of 1982, art. III, sec. IX, cl. 1; Hawaii Const. of 1950, art. VII, § 5; Idaho Const. of 1889, art. VII, § 13; Ill. Const. of 1970, art. VIII, § 2 (b); Ind. Const. of 1851, art. X, § 3; Iowa Const. of 1857, art. III, § 24; Kan. Const. of 1859, art. II, § 24; Ky. Const. of 1891, § 230; La. Const. of 1974, art. III, § 16(A); Maine Const. of 1819, art. V, pt. III, § 4; Md. Const. of 1867, art. III, § 32; Mich. Const. of 1962, art. IX, § 17; Minn. Const. of 1857, art. XI, § 1; Mo. Const. of 1944, art. III, § 36; Mont. Const. of 1972, art. VIII, § 14; Neb. Const. of 1875, art. III, § 25; Nev. Const. of 1864, art. 4, § 19; N.H. Const. of 1792, § 56; N.J. Const. of 1947, art. VIII, sec. II, cl. 2; N.M. Const. of 1910, art. IV, § 30; N.Y. Const. of 1894, art. VII, § 7; N.C. Const. of 1969, art. V, § 7 (1); Ohio Const. of 1851, art. 2, § 22; Okla. Const. of 1907, art. V, § 55; Ore. Const. of 1857, art. IX, § 4; Penn. Const. of 1873, art. II, § 24; S.C. Const. of 1895, art. X, § 8; S.D. Const. of 1889, art. XII, § 1; Tenn. Const. of 1870, art. II, § 24; Tex. Const. of 1875, art. VIII, § 6; Vt. Const. of 1793, sub. III, § 27; Va. Const. of 1970, art. X, § 7; Wash. Const. of 1889, art. VIII, § 4; W.Va. Const. of 1872, art. X, § 3; Wis. Const. of 1848, art. VIII, § 2; Wyo. Const. of 1889, art. 3, § 35.

²¹ Sąd Najwyższy Waszyngtonu uznał za niekonstytucyjne upoważnienie izb do dokonywania apropriacji na własne potrzeby w drodze rezolucji. *State ex rel. O'Connell v. Yelle*, 51 Wash.2d 620, 320 P.2d 1086 (1958).

mogą zatem (z zastrzeżeniem omówionych poniżej wyjątków) być dokonywane żadne wydatki środków publicznych²². W 14 stanach konstytucje wymagają, by appropriatione były „szczegółowe” (*specific*), przy czym w 5 wymóg ten nie jest dookreślony, w Georgii, Missisipi i Oklahomie wiąże się z koniecznością określenia w dolarach (a nie np. jako procent przychodów z danego źródła) wysokości każdej appropriationi, w Zach. Wirginii – określenia jej celu, w Arkansas zaś, Luizjanie, Maryland, Nowym Meksyku i Nowym Jorku – z obydwoma tymi wymogami równocześnie²³. Oczywiście jednak we wszystkich stanach władza nad sakiewką obejmuje możliwość ograniczenia celów, na jakie środki z danej appropriationi będą mogły być przeznaczone²⁴.

Appropriacje mają prawie zawsze charakter tymczasowy, a najczęściej ograniczone są do jednego cyklu budżetowego²⁵. W 8 stanach konstytucje ograniczają maksymalny czas obowiązywania appropriationi – w Luizjanie do roku, w Missisipi do roku i dwóch miesięcy, w Arkansas, Nowym Jorku, Ohio i Teksasie do dwóch lat, a w Oklahomie i Wirginii do dwóch i pół roku²⁶. Ograniczenia te są krytykowane, gdyż utrudniają finansowanie inwestycji wieloletnich²⁷. Z drugiej jednak strony praktyka uchwalania stałych appropriationi prowadzi do erozji władzy nad sakiewką, gdyż niezależnie programy i instytucje finansowane z tego źródła od regularnego nadzoru legislatury²⁸. Z tego względu stałe appropriatione stosowane są przede wszystkim w przypadku prawnie wiążących zobowiązań budżetu stanowego, jak obsługa długu publicznego czy zaspokajanie roszczeń przeciwko stanowi, a także w przypadku tzw. *entitlements* – świadczeń społecznych wynikających z innych ustaw²⁹.

²² O formie i trybie przyjmowania ustaw appropriationychnych *v. supra*, t. 1, rozdz. II, s. 268-269.

²³ Ark. Const. of 1874, art. 5, § 29; Ga. Const. of 1982, art. III, sec. IX, cl. 6 (a); Ky. Const. of 1891, § 230; La. Const. of 1974, art. III, § 16(A); Md. Const. of 1867, art. III, § 32; Miss. Const. of 1890, §§ 63, 64; Neb. Const. of 1875, art. III, § 25; N.M. Const. of 1910, art. IV, § 30; N.Y. Const. of 1894, art. VII, § 7; Ohio Const. of 1851, art. 2, § 22; Okla. Const. of 1907, art. V, § 55; Tex. Const. of 1875, art. VIII, § 6; Va. Const. of 1970, art. X, § 7; W.Va. Const. of 1872, art. X, § 3.

²⁴ K. Stith, *Congress' Power of the Purse*, *op. cit.*, s. 1352-1354.

²⁵ W 27 stanach cykl budżetowy jest roczny, w 21 – dwuletni, w Kansas i Missouri zaś – mieszany (część agencji finansowana jest w cyklu dwuletnim, a część w cyklu rocznym). General Accounting Office, *Biennial Budgeting. Three States' Experiences*, Report to the Chairman, Committee on Rules, House of Representatives, GAO-01-132 (2000). Jak jednak zauważył w R.K. Snell z National Conference of State Legislatures w prezentacji dla Komisji Regulaminowej Izby Reprezentantów w 2000 r., jedynie w Oregonie, Pn. Dakocie i Wyoming stosuje się w pełni dwuletnie budżety. W pozostałych stanach z dwuletnim cyklem budżetowym legislatura dla przynajmniej części agencji uchwała budżety roczne, tylko od razu dwa. *Biennial Budgeting: A Tool for Improving Government Fiscal Management and Oversight*, Hearing Before the House Committee on Rules, 106th Cong., 2nd Sess. (March 16, 2000), http://web.archive.org/web/://rules.house.gov/archives/rules_snel09c.htm.

²⁶ Ark. Const. of 1874, art. 5, § 29; La. Const. of 1974, art. III, § 16(A); Miss. Const. of 1890, §§ 63, 64; N.Y. Const. of 1894, art. VII, § 7; Ohio Const. of 1851, art. 2, § 22; Okla. Const. of 1907, art. V, § 55; Tex. Const. of 1875, art. VIII, § 6; Va. Const. of 1970, art. X, § 7. Konstytucja USA ogranicza do dwóch lat obowiązywanie appropriationi na utrzymanie armii. U.S. Const. art. I, § 8.

²⁷ G.D. Braden, D.A. Anderson, R.S. Bickerstaff, D. Blakeway et al., *The Constitution of the State of Texas: An Annotated and Comparative Analysis*, Texas Advisory Commission on Intergovernmental Relations, Austin, TX, 1977, s. 613.

²⁸ K. Stith, *Congress' Power of the Purse*, *op. cit.*, s. 1381-1386.

²⁹ Na poziomie federalnym stałe appropriatione dostępne są m.in. na cele spłaty odsetek od długu publicznego (31 U.S.C. § 1305 (2)), wypłaty wynagrodzeń za ratownictwo morskie (*salvage fees*) (31 U.S.C. § 1305 (3)),

Stałe apropiacje stosuje się również w przypadku tzw. funduszy wewnątrzbudżetowych, przede wszystkim funduszy obrotowych (*revolving funds*) i funduszy kapitału bieżącego (*working capital funds*). Są to przejęte z poziomu federalnego³⁰ innowacje budżetowe pozwalające scentralizować takie funkcje jak np. zakup materiałów biurowych czy sprzętu komputerowego, a równocześnie zaliczać ich koszty na poczet budżetu agencji rzeczywiście z nich korzystających³¹. Odpowiedni fundusz w chwili powstania zasilany jest jednorazowym transferem środków, zarządzająca nim agencja wykorzystuje je dla realizacji zakupów towarów lub usług, a następnie korzystające z nich jednostki administracji refundują jej koszty z własnych apropiacji³².

1.1.1. Appropriacje warunkowe

Uchwalając apropiacje, legislatura nie tylko dokonuje podziału środków na poszczególne zadania publiczne, ale też ma prawo określać warunki, na jakich będą one wydatkowane³³. Jest to jeden z podstawowych instrumentów regulacji administracji³⁴, gdyż warunki stanowią integralną część apropiacji i nie mogą być zawetowane przez gubernatora niezależnie od całej pozycji, której dotyczą³⁵. Należy jednak podkreślić, iż niezbyt precyzyjna granica oddziela warunki wydatkowania apropiacji od niezależnych przepisów legislacyjnych (tzw. *riders*)³⁶. W 5 stanach konstytucje *explicite* zakazują zamieszczania tych ostatnich w ustawach

---

zaspokojania wyroków sądowych i arbitrażowych przeciwko Stanom Zjednoczonym (31 U.S.C. § 1304), zwrotu podatków niesłusznie naliczonych i pobranych (31 U.S.C. § 1322(b)(2)), wypłaty wynagrodzeń członków Kongresu (Pub. L. 97-51, § 130(c), 95 Stat. 966, 2 U.S.C. § 31 note), wypłaty świadczeń Social Security z odpowiednich funduszy powierniczych (42 U.S.C. § 401), pokrywania kosztów świadczeń Medicare z Federalnego Funduszu Ubezpieczenia Szpitalnego (42 U.S.C. § 1395a). V. D. Stolicke, *The Law and Practice of Government Shutdowns in the United States*, "Ad Americam. Journal of American Studies" 2015, Vol. 16, s. 69, 70-71. Ostatnie pełne katalogi stałych apropiacji federalnych pochodzą z lat 1996–1997. V. General Accounting Office, *Inventory of Accounts With Spending Authority and Permanent Appropriations*, GAO/AIMD-96-79, B-260063 wraz z suplementem z 1997 r. (OGC-98-23). O stałych apropiacjach v. również P. Figley, *The Judgment Fund: America's Deepest Pocket & Its Susceptibility to Executive Branch Misuse*, 18 U. Pa. J. Const. L. 145 (2015).

³⁰ Autorem tej konstrukcji prawnej był Wilfed McNeil, pierwszy i wieloletni komptroler Departamentu Obrony.

³¹ *Principles of Federal Appropriations Law*, 3rd ed., Government Accountability Office (GAO-04-261SP, GAO-06-382SP, GAO-08-978SP, GAO-09-576SP, GAO-12-413SP), Washington, DC, 2004–2012, t. 3, s. 12-98–12-106 oraz 12-136–12-140.

³² K. Stith, *Congress' Power of the Purse*, op. cit., s. 1366-67. Autorka zauważa, iż stały charakter apropiacji dla funduszu obrotowego ma więc tylko charakter formalny i nie stwarza zagrożenia niekontrolowanych wydatków – fundusz nie może bowiem w dłuższej perspektywie działać bez wpływów od innych agencji, które pochodzą już z regularnego budżetu.

³³ *Karcher v. Kean*, 97 N.J. 483, 491-492, 479 A.2d 403 (1984); K. Stith, *Congress' Power of the Purse*, op. cit., s. 1350, 1353.

³⁴ W.J. Oleszek, *Congressional Procedures and the Policy Process*, CQ Press, Washington, DC, 2010, s. 53-56; N. Devins, *Regulation of Government Agencies Through Limitation Riders*, 1987 Duke L.J. 456 (1987).

³⁵ V. *infra*, s. 204-205.

³⁶ W.J. Oleszek, *Congressional Procedures and the Policy Process*, op. cit., s. 54; S.B. Zellmer, *Sacrificing Legislative Integrity at the Altar of Appropriations Riders: A Constitutional Crisis*, 21 Harv. Envtl. L. Rev. 457 (1997).

apropriacyjnych³⁷ (przy czym Konstytucja Missisipi *ex abundantia cautione* zastrzega, iż zakaz ten nie dotyczy warunków wydatkowania środków³⁸), ale w wielu innych zakaz ten wynika z wymogów jedności materii ustawy³⁹. Ponadto legislatura nie może za pomocą warunkowania dostępności apropiacji osiągnąć celów, których nie mogłaby zgodnie z konstytucją stanową zrealizować bezpośrednio⁴⁰. I tak sądy za niekonstytucyjne uznały m.in. warunki zakazujące wypłacania w ramach apropiacji pensji wskazanych z nazwiska urzędników⁴¹, uzależniające dostępność lub wysokość apropiacji od zmian na stanowiskach kierowniczych w departamencie⁴² albo wymuszające określoną organizację personelu pomocniczego⁴³.

Jednym z tradycyjnych obszarów sporów między legislaturą a egzekutywą stanową jest problem szczegółowości ustaw apropiacyjnych⁴⁴. Duża ogólność pozycji budżetowych (tzw. *lump-sum budgeting*) zwiększa elastyczność w wykonaniu budżetu, ale też umożliwia egzekutywie finansowanie działań tak naprawdę nieautoryzowanych przez legislaturę; z kolei szczegółowość (tzw. *line-item budgeting*) zwiększa kontrolę władzy ustawodawczej, ale kosztem efektywnej administracji⁴⁵. Dyskusje między zwolennikami jednego i drugiego modelu trwają od XVIII w. – by wspomnieć tylko o sporach A. Hamiltona z A. Gallatinem o właściwy kształt federalnych ustaw apropiacyjnych⁴⁶, ale generalnie w XIX w. dominowała szczegółowość. Rozrost funkcji państwa (zarówno na szczeblu federalnym, jak i stanowym) wymusił jednak zmiany⁴⁷. Dla współczesnej praktyki budżetowej amerykańskich stanów stosunkowo typowe jest *modus vivendi* wypracowane na szczeblu federalnym: ustawy apropiacyjne wymieniają

³⁷ Alaska Const. of 1956, art. 2, § 13; Fla. Const. of 1968, art. III, § 12; Ill. Const. of 1970, art. IV, § 8 (d); Miss. Const. of 1890, art. 4, § 69; N.H. Const. of 1792, § 18-a. W pozostałych stanach zakaz ten często jest wywodzony z wymogu jedności materii. V. M.H. Ruud, "No Law Shall Embrace More than One Subject", 42 Minn. L. Rev. 389, 426-433 (1958).

³⁸ "Legislation shall not be engrafted on the appropriation bills, but the same may prescribe the conditions on which the money may be drawn, and for what purposes paid." Miss. Const. of 1890, art. 4, § 69.

³⁹ V. np *Opinion of the Justices to House of Representatives*, 384 Mass. 828, 428 N.E.2d 117 (1981) ("Although appropriating power is within province of legislature, if through appropriation process, legislature were able to compel Governor either to accept general legislation or to risk forfeiture of appropriations for a department of government, careful balance of power struck in article of Constitution governing collection of revenue, budget and appropriations would be destroyed, and fundamental principle of separation of powers would be undermined.").

⁴⁰ *Comm'n Workers of Am. v. Florio*, 130 N.J. 439, 456, 617 A.2d 223 (1992). V. też J.B. LeBoeuf, *Limitations on the Use of Appropriations Riders by Congress to Effectuate Substantive Policy Changes*, 19 Hastings Const. L.Q. 457 (1992).

⁴¹ *United States v. Lovett*, 328 U.S. 303 (1946).

⁴² *Welden v. Ray*, 229 N.W.2d 706 (Iowa 1975).

⁴³ *Anderson v. Lamm*, 195 Colo. 437, 579 P.2d 620, 623 (1978); *Common Cause of Pennsylvania v. Com.*, 668 A.2d 190, 206 (Pa. Commw. Ct. 1995), *aff'd*, 544 Pa. 512, 677 A.2d 1206 (1996).

⁴⁴ L. Fisher, *Presidential Spending Power*, Princeton University Press, Princeton, NJ, 1975, s. 59-74.

⁴⁵ T. Fujitani, J. Shirck, *The Capacity to Reprogram, Rescind, and Impound*, Harvard Law School Federal Budget Policy Seminar, Briefing Paper No. 8 (2005), s. 8; R.H. Efros, *Statutory Restrictions on Funding of Government Contracts*, 10 Pub. Cont. L.J. 254, 257-258 (1978); B.T. Pitsvada, *Flexibility in Federal Budget Execution*, "Public Budgeting & Finance" 1983, Vol. 3, No. 2, s. 83-101.

⁴⁶ L. Wilmerding, *The Spending Power: A History of the Efforts of Congress to Control Expenditures*, Archon Books, Hamden, CT, 1971, s. 20-49; G. Casper, *Appropriations of Power*, 13 U. Ark. Little Rock L. Rev. 1 (1990).

⁴⁷ L. Fisher, *Presidential Spending Power*, *op. cit.*, 61-66, 71-73.

tylko dość ogólne pozycje budżetowe (w typowym przypadku nie więcej niż kilka na podstawową jednostkę organizacyjną agencji), ale towarzyszące im sprawozdania są bardziej szczegółowe⁴⁸. Nie są one formalnie wiążące dla agencji⁴⁹, ale odmowa ich uwzględniania grozi utratą zaufania komisji – a co za tym idzie, elastyczności wynikającej ze stosowania ogólnych pozycji budżetowych – na przyszłość⁵⁰.

Odstępstwem od wspomnianego *modus vivendi* są tzw. *earmarks* – bardzo szczegółowe pozycje budżetowe, precyzyjnie wskazujące cel lub beneficjenta⁵¹. Są to najczęściej – aczkolwiek nie zawsze – inwestycje infrastrukturalne lub zamówienia publiczne w okręgach konkretnych legislatorów⁵². O ich likwidację – albo przynajmniej ograniczenie – od lat apelują grupy reformatorskie⁵³, ale najczęściej bez powodzenia. Wskazuje się zresztą, iż *earmarks* nie są wyłącznie wypaczeniem systemu, ale pełnią ważną funkcję polityczną: ułatwiają zawieranie kompromisów, gdyż nawet przegrani w kategoriach wielkiej polityki mogą otrzymać rekompensatę dla swojego okręgu⁵⁴.

Budżet stanowy ma zawsze charakter planu opierającego się na prognozach przychodów i potrzeb. Zmiany okoliczności mogą więc skutkować koniecznością dokonania w trakcie roku fiskalnego korekt budżetowych. Mogą one przyjmować cztery formy: apropiacji uzupełniających, związanych z ogólnym wzrostem rozchodów; redukcji *pro rata*, będących zwykle odpowiedzią na niższe niż planowane przychody; transferów, czyli przesunięć środków między pozycjami budżetu, które pozostają bez wpływu na jego bilans; i wreszcie wspomnianego już reprogramowania, tj. zmian w obrębie pojedynczej pozycji ustawowej. Najbardziej rutynową z nich jest reprogramowanie, które z zasady wymaga jedynie (formalnie niewiążącej) konsultacji z właściwą podkomisją lub jej międzysesyjnym surogatem⁵⁵. Transfery między apropiacjami natomiast mogą się dokonywać wyłącznie na podstawie upoważnienia ustawowego⁵⁶. W wielu stanach upoważnienia takie są uzależnione od zgody Rady Legislacyjnej lub innego organu międzysesyjnego (albo przynajmniej od konsultacji z nią) bądź też – jeżeli wymóg taki spotkał się z dezaprobatą sądową – ograniczone do niewielkiej części oryginalnej apropiacji

⁴⁸ A. Schick, *The Federal Budget*, op. cit., s. 263-268; L. Fisher, *Presidential Spending Power*, op. cit., s. 75-76.

⁴⁹ *Lincoln v. Vigil*, 508 U.S. 182, 192 (1993); *Principles of Federal Appropriations Law*, op. cit., t. 2, s. 6-5-6-26. V. też C. Tiefer, *Controlling Federal Agencies by Claims on Their Appropriations? The Takings Bill and the Power of the Purse*, 13 Yale J. on Reg. 501, 519-524 (1996).

⁵⁰ A. Schick, *The Federal Budget*, op. cit., s. 282-284.

⁵¹ *Ibidem*, s. 244-249; *Principles of Federal Appropriations Law*, op. cit., t. 2, s. 6-26-6-33.

⁵² V. ogólnie m.in. S.A. Frisch, *The Politics of Pork: A Study of Congressional Appropriation Earmarks*, Garland, New York, NY, 1998.

⁵³ V. ogólnie R.B. Doyle, *The Rise and (Relative) Fall of Earmarks: Congress and Reform, 2006-2010*, "Public Budgeting & Finance" 2011, Vol. 31, No. 1, s. 1-22.

⁵⁴ D. Evans, *Greasing the Wheels: Using Pork Barrel Projects to Build Majority Coalitions in Congress*, Cambridge University Press, New York, NY, 2004; M. Cuellar, *Earmarking Earmarking*, 49 Harv. J. on Legis. 249 (2012).

⁵⁵ *Principles of Federal Appropriations Law*, op. cit., t. 1, s. 2-29-2-33; L. Fisher, *Presidential Spending Power*, op. cit., s. 75-98; T. Fujitani, J. Shirck, *The Capacity to Reprogram*, s. 5-10; A. Schick, *The Federal Budget*, op. cit., s. 281-284.

⁵⁶ *Principles of Federal Appropriations Law*, op. cit., t. 1, s. 2-24-2-29.

(rzędu 5–15%)⁵⁷. Redukcje *pro rata*, jeżeli są konieczne ze względu na deficyt przychodów, należą w większości stanów do kompetencji gubernatora (wynikających jednak z delegacji ustawowej)⁵⁸. Wreszcie aropriacje uzupełniające zawsze mogą się dokonywać wyłącznie w drodze ustawy, co w większości stanów przez znaczną część roku wymaga zwołania sesji specjalnej. Aby tego uniknąć, stany często tworzą rezerwy budżetowe, których wykorzystanie wymaga zgody gubernatora⁵⁹. Zachowaniu kontroli legislatury nad rzeczonymi rezerwami miały służyć również wymogi uzyskania na ich wykorzystanie zgody Rady Legislacyjnej albo specjalnie powoływanej przez legislaturę stałej rady lub komisji finansowej⁶⁰, ale w większości stanów zostały one uznane za niekonstytucyjne⁶¹.

1.1.2. Kontrola legislatury nad zobowiązaniami stanu

Władza nad sakiewką postrzegana wyłącznie przez pryzmat przepisów konstytucyjnych odnosi się jedynie do dokonywania wydatków ze skarbu publicznego. Stąd też jej kluczowym uzupełnieniem są ustawowe regulacje zakazujące egzekutywie podejmowania działań, które stawiałyby legislaturę w sytuacji faktycznego przymusu dokonania takich wydatków⁶². Najbardziej znaną z nich jest federalna ustawa antydeficytowa (*Antideficiency Act*, ADA) z 1905 r.⁶³, stanowiąca zresztą wzór dla większości regulacji stanowych⁶⁴. Ustawa stanowi odpowiedź na trzy rodzaje historycznych nadużyć: zaciąganie zobowiązań bez pokrycia w aropriacjach⁶⁵; wydatkowanie przyznaných przez Kongres środków w taki sposób, by wyczerpały się przed

⁵⁷ Tak np. w Kansas upoważnienie do dokonywania transferów zostało uzależnione od aprobaty Stanowej Rady Finansowej, w której skład wchodził gubernator i przedstawiciele legislatury, *State ex rel. Schneider v. Bennett*, 547 P.2d 786, 797-798, 219 Kan. 285 (1976), ale w Massachusetts podobne rozwiązanie zostało uznane za sprzeczne z Konstytucją, *In re Opinion of the Justices*, 19 N.E.2d 807 (Mass. 1939).

⁵⁸ V.R.B. Ward, *Gubernatorial Powers to Address Budget Gaps During the Fiscal Year*, Nelson Rockefeller Institute of Government (2010), http://www.rockinst.org/_balance_ny/2010-06-17-Gubernatorial_.pdf, T.J. Siewert, *The Cloying Use of Unallotment: Curbing Executive Branch Appropriation Reductions During Fiscal Emergencies*, 95 Minn. L. Rev. 1071 (2011) oraz *supra*, t. 1, rozdz. III, s. 369-370.

⁵⁹ W.E. Klay, *Revenue Forecasting*, [w:] *Handbook of Public Budgeting*, J. Rabin (ed.), M. Dekker, New York, NY, 1992, s. 229-230.

⁶⁰ V. przykłady Alabamy (*Opinion of the Justices*, 13 So.2d 674 (Ala. 1943)), Kansas (J. Devlin, *Toward a State Constitutional Analysis of Allocation of Powers: Legislators and Legislative Appointees Performing Administrative Functions*, 66 Temp. L. Rev. 1205, 1257 n. 198 (1993)) i Oregonu (B. Lamb, *The Emergency Board: Oregon's System of Interim Fiscal Adjustment*, 55 Or. L. Rev. 197 [1976]). Warto zauważyć, iż we wszystkich wymienionych stanach rodowodów omawianych rozwiązań instytucjonalnych sięga II wojny światowej.

⁶¹ Przykłady podaje J. Devlin, *Toward a State Constitutional Analysis of Allocation of Powers*, s. 1243-1264.

⁶² V. m.in. R.I. Gen. Laws Ann. § 35-3-24 (West 2016).

⁶³ Act of Mar. 3, 1905, c. 1484, § 4, 33 Stat. 1214, 1257 (1905), obecnie 31 U.S.C. §§ 1341, 1342, 1511-1519.

⁶⁴ Szerzej o ADA v. m.in. *Principles of Federal Appropriations Law*, op. cit., t. 2, s. 6-34 et seq.; H.L. Fenster, C. Volz, *The Antideficiency Act: Constitutional Control Gone Astray*, 11 Pub. Cont. L.J. 155 (1979); D. Stolicki, *The Law and Practice of Government Shutdowns*, s. 72-76.

⁶⁵ L.D. White, *The Jeffersonians. A Study in Administrative History, 1801–1829*, Macmillan, New York, NY, 1951, s. 115-116; idem, *The Jacksonians. A Study in Administrative History, 1829–1861*, Macmillan, New York, NY, 1954, s. 135-137; L. Wilmerding, *The Spending Power*, s. 114-136.

końcem roku budżetowego (co stawiało legislaturę przed niekomfortowym wyborem między uchwaleniem uzupełniającej apropracji a zawieszeniem działalności agencji)⁶⁶; wreszcie wykonywanie (przez pracowników departamentów lub osoby trzecie) pracy w ramach fikcyjnego wolontariatu, a następnie występowanie do Kongresu z prośbą o przyznanie wynagrodzenia tytułem zobowiązania moralnego Stanów Zjednoczonych⁶⁷. W odpowiedzi na to ustawa zakazuje (pod sankcją karną) zaciągania zobowiązań w imieniu Stanów Zjednoczonych bez pokrycia w apropracjach lub odrębnego upoważnienia ustawowego (tzw. *contracting authority*)⁶⁸. Zakazuje również przyjmowania – poza sytuacją zagrożenia życia lub mienia – przyjmowania przez agencje federalne usług bezpłatnych, które mogłyby generować zobowiązanie moralne zapłaty wynagrodzenia⁶⁹. Wreszcie wymaga, by przedstawione przez agencje plany dotyczące rozkładu apropracji na kwartały i mniejsze jednostki zatwierdzał Urząd Zarządzania i Budżetu⁷⁰. Jak zauważa K. Stith, ustawa antydeficytowa ma nie tylko znaczenie czysto fiskalne: realizuje ona zasadę, iż tylko zadania publiczne zatwierdzone przez legislaturę w procesie apropracji mogą być realizowane przez administrację⁷¹.

Ustawa antydeficytowa ma doniosłe konsekwencje w sytuacjach tzw. luki w apropracjach (*appropriation gap*), gdy wygasną już apropracje przyznane na poprzedni rok fiskalny (albo apropracje tymczasowe), ale jeszcze nie zostaną uchwalone nowe. Na szczeblu federalnym została ona zinterpretowana jako wymagająca wówczas tzw. *government shutdown* („zamknięcia administracji”): zawieszenia działalności wszystkich pozbawionych budżetu operacyjnego agencji – poza funkcjami niezbędnymi dla ochrony bezpieczeństwa narodowego i publicznego oraz życia i zdrowia obywateli – do czasu przyjęcia nowych apropracji⁷². Dwa najdłuższe (i najgłośniejsze) przypadki takiego kryzysu miały miejsce w 1995 r. (21 dni) i 2013 r. (16 dni)⁷³. *Government shutdowns* mogą również występować na szczeblu stanowym

⁶⁶ *Ibidem*, s. 137-139.

⁶⁷ *Principles of Federal Appropriations Law*, *op. cit.*, t. 2, s. 6-94 – 6-95.

⁶⁸ 31 U.S.C. § 1341.

⁶⁹ 31 U.S.C. § 1342. V. szerzej *Tax on Property of the Government*, 9 Comp. Dec. 181 (Comp. Treas. 1902); *Voluntary Services*, 9 Comp. Dec. 182 (Comp. Treas. 1902); G.W. Wickersham, *Employment of Retired Army Officer as Superintendent of Indian School*, 30 Op. Att’y Gen. 51 (1913); *Voluntary Services – Deputy Collector of Internal Revenue*, 27 Comp. Dec. 131 (Comp. Treas. 1920); L. Ulman, *The White House Office – Acceptance of Voluntary Service*, 2 Op. O.L.C. 322 (Jan. 27, 1977); M.A. Carvin, *Re: Independent Counsel’s Authority to Accept Voluntary Services – Appointment of Laurence W. Tribe* (O.L.C. May 19, 1988) (unpublished opinion).

⁷⁰ 31 U.S.C. §§ 1511-1515. Cf. *supra*, t. 1, rozdz. III, s. 367-368.

⁷¹ K. Stith, *Congress’ Power of the Purse*, *op. cit.*, s. 1370-1376.

⁷² V. ogólnie D. Stolicki, *The Law and Practice of Government Shutdowns*; C.T. Brass, *Shutdown of the Federal Government: Causes, Processes, and Effects*, Congressional Research Service, CRS Report RL34680 (2013); R.T. Meyers, *Late Appropriations and Government Shutdowns: Frequency, Causes, Consequences, and Remedies*, “Public Budgeting & Finance” 1997, Vol. 17, s. 25-38; P. Seam, B. Shron, *Government Shutdowns*, Harvard Law School, Federal Budget Policy Seminar, Briefing Paper No. 10 (2005); R. Williams, E. Jubbs, *Shutting Down Government*.

⁷³ D. Stolicki, *The Law and Practice of Government Shutdowns*, s. 80-81.

(przynajmniej w 22 stanach, których prawo fiskalne wzoruje się na federalnym)⁷⁴. Można tu wskazać na przykłady z Maine (1991 r., 17 dni)⁷⁵ i Minnesoty (2011 r., 20 dni)⁷⁶ oraz na krótsze incydenty z Michigan i New Jersey⁷⁷. Łagodniejsza forma kryzysu budżetowego miała miejsce w 1991 r. Pensylwanii (34 dni) – urzędy publiczne działały, ale pensje w administracji nie były wypłacane⁷⁸. Natomiast najdłuższy kryzys budżetowy miał miejsce w latach 2015–2016 w Illinois: przez cały rok fiskalny 2016 nie udało się uchwalić budżetu stanowego⁷⁹, ale bieżąca działalność większości agencji finansowana była z jego pominięciem na podstawie decyzji sądów niższych instancji uznających prymat zobowiązań kontraktualnych (w tym wobec pracowników)⁸⁰. Dopiero po przeciwnej decyzji Sądu Najwyższego⁸¹, uznającej, iż nawet zobowiązania kontraktualne nie mogą być pokrywane w sytuacji braku apropracji, stan uchwalił ustawę o prowizorium budżetowym. Orzecznictwo jednomyślnie uznaje natomiast, iż nawet luka w apropracjach nie uzasadnia dokonywania przez gubernatora wydatków ze skarbu bez zgody legislatury⁸². Niektóre stany unikają kryzysów budżetowych, stosując tzw. automatyczne rezolucje kontynuacyjne, pozwalające agencjom w wypadku luki w apropracjach dokonywać niezbędnych wydatków według planu finansowego na rok poprzedni⁸³.

1.1.3. Problem finansowania pozabudżetowego

Amerykańska praktyka konstytucyjna zna jednak również liczne mechanizmy służące obchodzeniu władzy nad sakiewką poprzez finansowanie pozabudżetowe⁸⁴. Najbardziej

⁷⁴ T. Haggerty, E. Michel, *Don't Forget to Turn Out the Lights*, The Thicket at State Legislatures, National Conference of State Legislatures (Oct. 1, 2013), http://ncsl.typepad.com/the_thicket/2013/10/dont-forget-to-turn-out-the-lights-.html. V. też National Conference of State Legislatures, *Late State Budgets* (2010), <http://www.ncsl.org/research/fiscal-policy/late-state-budgets.aspx>.

⁷⁵ G. Adams, *Maine recalls government shutdown 20 years ago*, "Bangor Daily News" June 26, 2011, <http://bangordailynews.com/2011/06/26/politics/maine-recalls-government-shutdown-20-years-ago/>; T. Sheck, *Shutdown Day 8: All quiet as record book awaits*, Capitol View, MPR News (July 8, 2011), http://blogs.mprnews.org/capitol-view/2011/07/shutdown_day_8/.

⁷⁶ Minnesota Management & Budget, *State Government Shutdown. Executive Summary* (Oct. 2011), <https://www.leg.state.mn.us/docs/2011/other/110903.pdf>.

⁷⁷ T. Haggerty, E. Michel, *Don't Forget to Turn Out the Lights*, op. cit.

⁷⁸ T. Sheck, *Shutdown Day 8*.

⁷⁹ T. Walstrum, *The Illinois budget crisis in context: A history of poor fiscal performance*, "Chicago Fed Letter" 2016, No. 365.

⁸⁰ V. ogólnie *Illinois Spending Continues Without an FY2016 Budget*, Institute for Illinois' Fiscal Sustainability, Civic Federation (Aug. 20, 2015), <https://www.civiced.org/iifs/blog/illinois-spending-continues-without-fy2016-budget>, oraz szczegółowo m.in. *AFSCME v. State*, 2015 IL App (5th) 150277-U, No. 5-15-0277 (July 24, 2015) (pozostałe decyzje miały formę zarządzeń interlokutoryjnych).

⁸¹ *State v. AFSCME*, 2016 IL 118422 (March 24, 2016).

⁸² V. m.in. *Wallace v. Baker*, 336 So.2d 156 (Ala. 1976); *Fletcher v. Com.*, 163 S.W.3d 852, 872 (Ky. 2005); *Baker v. Fletcher*, 204 S.W.3d 589 (Ky. 2006).

⁸³ V. np. R.I. Gen. Laws Ann. § 35-3-19 (West 2016).

⁸⁴ V. m.in. G.E. Hale, S.R. Douglass, *The Politics of Budget Execution. Financial Manipulation in State and Local Government*, "Administration & Society" 1977, Vol. 9, No. 3, s. 367-378.

rozpowszechniony jest tzw. *offsetting collection authority* – prawo wydatkowania bez dodatkowej apropriacji środków pochodzących z opłat pobieranych przez agencję⁸⁵. Jest to najczęściej tylko uzupełniające źródło dochodu, ale spotyka się również programy regulacyjne mające charakter samofinansujący się⁸⁶. *Offsetting collection authority* musi się opierać na upoważnieniu ustawowym, ale ma ono zwykle charakter jednorazowy – odzyskanie przez legislaturę kontroli nad samofinansującym się programem wymaga ustawy, a nie następuje automatycznie (jak w przypadku zwykłych apropriacji)⁸⁷.

Większym wyzwaniem z punktu widzenia kontroli nad sakiewką są dochody całkowicie pozaustawowe – np. środki pochodzące z umów zezwalających plemionom indiańskim na prowadzenie kasyn (tzw. *gaming compacts*)⁸⁸ czy z darowizn dokonywanych na rzecz poszczególnych agencji⁸⁹. Prawo egzekutywy do swobodnego dysponowania środkami pochodzącymi z operacji wywiadowczych było oczywiście jedną z ważniejszych kwestii spornych w sprawie *Iran-Contra*⁹⁰. Rozwiązaniu problemu pozaustawowych źródeł finansowania mają służyć ustawy nakazujące wpłacanie do skarbu stanowego wszystkich przychodów jednostek organizacyjnych administracji stanowej⁹¹. Nie jest to jednak pełne rozwiązanie problemu, gdyż agencje wynajdują coraz to nowe mechanizmy ewazyjne. Przykładem może być tutaj praktyka federalnej Agencji Ochrony Środowiska, która w zawieranych z podmiotami prywatnymi ugodach wymaga czasami finansowania – w charakterze działań remediacyjnych – projektów niezwiązanych bezpośrednio z wyrządzoną przez dany podmiot szkodę środowiskową⁹². W doktrynie

⁸⁵ *Budget Concepts*, [w:] *Budget of the United States Government, Analytical Perspectives, Fiscal Year 2014*. Office of Management and Budget, Government Printing Office, Washington, DC, 2013, s. 126-127; A. Schick, *The Federal Budget: Politics, Policy, Process*, Brookings Institution Press, Washington, DC, 2007, s. 188-190.

⁸⁶ Np. Komisje Regulacji Przedsiębiorstw Użyteczności Publicznej w Kalifornii (Cal. Pub. Util. Code Ann. §§ 401-410 [West 2016]), Kolorado (Colo. Rev. Stat. Ann. § 40-2-114 [West 2016]), Ohio (Ohio Rev. Stat. Ann. § 4905.10 [West 2016]), Teksasie (Tex. Pub. Util. Code Ann. §§ 16.001 et seq. [West 2016]) i na Florydzie (Fla. Stat. Ann. § 350.113 [West 2016]).

⁸⁷ K. Stith, *Congress' Power of the Purse*, op. cit., s. 1381. Sąd Najwyższy Hawajów uznał nawet, iż jak długo program samofinansujący się istnieje, zarządzanie nim jest funkcją wykonawczą, a więc legislatura nie może przesunąć zebranych w nim środków do ogólnego budżetu stanowego. *Hawaii Insurers Council v. Lingle*, 120 Haw. 51, 69-70, 201 P.3d 564, 582-583 (2008).

⁸⁸ V. np. *Tiger Stadium Fan Club, Inc. v. Governor*, 217 Mich. App. 439, 553 N.W.2d 7 (1996).

⁸⁹ K. Stith, *Congress' Power of the Purse*, op. cit., s. 1368-1369.

⁹⁰ W.C. Banks, P. Raven-Hansen, *National Security Law and the Power of the Purse*, Oxford University Press, New York, NY, 1994, s. 56-57.

⁹¹ V. np. 31 U.S.C. § 3302 (b) ("Except as provided in section 3718 (b) of this title, an official or agent of the Government receiving money for the Government from any source shall deposit the money in the Treasury as soon as practicable without deduction for any charge or claim.").

⁹² V. m.in. K. Boergers, *The EPA's Supplemental Environmental Projects Policy*, 26 Ecology L.Q. 777 (1999); J. Ganguly, *Environmental Remediation Through Supplemental Environmental Projects and Creative Negotiation: Renewed Community Involvement in Federal Enforcement*, 26 B.C. Env'tl. Aff. L. Rev. 189 (1998).

wskazuje się, iż formalnie odpowiednie środki nigdy nie przechodzą przez budżet agencji, ale faktycznie służą realizacji jej celów z pominięciem procesu apropriacyjnego⁹³.

Wymienione przypadki nie zamykają katalogu instrumentów finansowych omijających władzę nad sakiewką. Poza kontrolą legislatury w części stanów pozostają środki należące do stanu w charakterze powiernika (np. składki emerytalne pracowników sektora publicznego)⁹⁴, aczkolwiek tutaj zobowiązania powiernicze skutecznie ograniczają egzekutywie możliwość dysponowania nimi dla własnych celów. Pozabudżetowy charakter ma działalność korporacji publicznoprawnych (które zresztą najczęściej powoływane są właśnie w celu uniknięcia konstytucyjnych ograniczeń odnośnie do zadłużania i wydatków stanu⁹⁵). Wreszcie unikalnym wyzwaniem dla legislatury na poziomie stanowym są środki przekazywane stanom w ramach programów federalnych⁹⁶. W ich przypadku to prawo federalne określa, na jakie cele mogą być przeznaczone i jakim warunkom podlega ich wydatkowanie, administracja federalna zaś ocenia poprawność ich wykorzystania. Generalnie legislatura zachowuje przynajmniej decyzję o ich przyjęciu lub odrzuceniu oraz prawo wskazania agencji odpowiedzialnej za realizację programów z nich finansowanych (aczkolwiek często jest ono delegowane gubernatorowi)⁹⁷, ale i w tych obszarach można spotkać przypadki erozji jej kompetencji: np. ustawa ARRA (*American Recovery and Reinvestment Act*) z 2009 r.⁹⁸, mająca pobudzić gospodarkę amerykańską po kryzysie finansowanym z jesieni 2008 r., stanowiła, że w wypadku rozbieżności między legislaturą a gubernatorem co do przyjęcia przez stan środków federalnych, jeden i drugi organ mógł taką decyzję podjąć jednostronnie⁹⁹.

1.1.4. Pozytywny wymiar władzy nad sakiewką – problem *impoundments*

Historycznie władza nad sakiewką miała przede wszystkim wymiar negatywny: jej zadaniem było zapewnić, by egzekutywa nie mogła wydawać środków publicznych bez upoważnienia ze strony legislatury. W 2. połowie XX w. w centrum sporów konstytucyjnych znalazł się również

⁹³ T.D. Peterson, *Protecting the Appropriations Power: Why Congress Should Care About Settlements at the Department of Justice*, 2009 BYU L. Rev. 327, 351-358 (2009). V. również Decs. of the Comp. Gen., B-247155.2 (1993), 1993 WL 798227.

⁹⁴ *In re Interrogatories Submitted by General Assembly on House Bill 04-1098*, 88 P.3d 1196 (Colo. 2004).

⁹⁵ A. Schick, *Off-Budget Expenditure: An Economic and Political Framework*, "OECD Journal on Budgeting" 2007, Vol. 7, No. 3, s. 1-32.

⁹⁶ B. Smentowski, *Legal Reasoning and the Separation of Powers: A State-Level Analysis of Disputes Involving Federal Funds Appropriations*, 16 Law & Pol'y 395 (1994).

⁹⁷ *Opinion of the Justices*, 118 N.H. 7, 381 A.2d 1204 (1978). Ale v. m.in. J. Rossi, *Dual Constitutions and Constitutional Duels: Separation of Powers and State Implementation of Federally Inspired Regulatory Programs and Standards*, 46 Wm. & Mary L. Rev. 1343 (2005) oraz *Advisory Opinion In re Separation of Powers*, 305 N.C. 767, 295 S.E.2d 589 (1982).

⁹⁸ Pub. L. No. 111-5, 123 Stat. 115 (2009).

⁹⁹ *Ibidem*, § 1607 (b) i (c). Warto zauważyć, iż ustawodawca federalny za dopuszczalną formę akceptacji środków przez legislaturę uznał zgodną rezolucję niewymagającą podpisu gubernatora. Rodzi to oczywiście interesujące problemy konstytucyjne na styku zasady federalizmu i zasady podziału władz.

jej wymiar pozytywny: obowiązek realizacji programów przewidzianych w ustawach apropriacyjnych. Kluczowy problem dotyczył tego, czy i kiedy egzekutywa ma prawo do powstrzymania się (ang. *impoundment*) od pełnego wykonania apropriacji¹⁰⁰.

W amerykańskiej praktyce administracyjnej można wskazać na liczne precedensy dla co najmniej trzech kategorii sytuacji, w których jednostronna rezygnacja z pełnej realizacji apropriacji jest dopuszczalna¹⁰¹. Pierwszą są przypadki, gdy *impoundment* służy optymalizacji wydatków: pełna realizacja apropriacji jest zbędna dla osiągnięcia celu, któremu ma ona służyć¹⁰². Do tej kategorii będzie można zaliczyć znaczącą większość przypadków, w których egzekutywa świadomie nie wykorzystywała przyznanego jej środków w pełnej wysokości¹⁰³. Drugą będą sytuacje, gdy okoliczności motywujące legislaturę do uchwalenia apropriacji ustały: np. prezydent Jefferson w 1803 r. nie wydał środków przeznaczonych na budowę kanałów dla obrony Missisipi, gdyż zakup Luizjany uczynił ten wydatek zbędnym¹⁰⁴. Wreszcie trzecią będą przypadki, gdy egzekutywa – nawet bez upoważnienia ustawowego – dokonuje redukcji wydatków w celu zbilansowania budżetu w związku z mniejszymi niż zakładane przychodami¹⁰⁵.

Dużo bardziej kontrowersyjne są sytuacje, gdy działanie egzekutywy motywowane jest polityczną różnicą zdań między nią a legislaturą w kwestii celowości poszczególnych wydatków. Mogą one dotyczyć pojedynczych projektów – tak np. prezydent Grant, podpisując ustawę z 1876 r. o finansowaniu projektów urządzeń rzecznych i portowych, zastrzegł, iż nie będzie realizować projektów mających wyłącznie znaczenie partykularne dla poszczególnych kongresmanów i ich okręgów, a jedynie te o znaczeniu krajowym¹⁰⁶ – ale również całych programów: administracja prezydenta Kennedy'ego odmówiła realizacji dodatkowych środków na

¹⁰⁰ V. ogólnie T. Fujitani, J. Shirck, *The Capacity to Reprogram* oraz R.M. Małajny, *Pozycja ustrojowa Kongresu USA*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice, 1992–1995, t. 3, s. 231–238.

¹⁰¹ R.S. Abascal, J.R. Kramer, *Presidential Impoundment Part I: Historical Genesis and Constitutional Framework*, 62 Geo. L.J. 1549 (1974); N. Stanton, *History and Practice of Executive Impoundment of Appropriated Funds*, 53 Neb. L. Rev. 1 (1974).

¹⁰² J. Harmon, *Appropriation – Contracts*, 21 Op. Att'y Gen. 414 (1896).

¹⁰³ L. Fisher, *Presidential Spending Power*, *op. cit.*, s. 148–149.

¹⁰⁴ *Ibidem*, s. 149–151; W.C. Banks, P. Raven-Hansen, *National Security Law*, s. 79. V. T. Jefferson, *Message to the Senate and the House of Representatives*, 3 Sen. Jnl. 297, 298–299 (Oct. 17, 1803).

¹⁰⁵ L. Fisher, *Presidential Spending Power*, *op. cit.*, s. 152–154, zauważa, iż uprawnienie do dokonywania redukcji apropriacji w sytuacji deficytu przychodów (które – chociaż nie ma rangi ustawowej – wydaje się wynikać z czystej konieczności; alternatywą byłoby upoważnienie egzekutywy do unilateralnego zaciągania pożyczek na kredyt publiczny lub do pozyskiwania dochodów z innych, nieprzewidzianych przez legislaturę źródeł, co w świetle anglosaskich tradycji ustrojowych stanowiłoby o wiele poważniejszą usurpację kompetencji legislatury; v. L.H. Tribe, *The Constitutionality of the Debt Ceiling*, Dorf on Law (July 16, 2011), <http://www.dorfonlaw.org/2011/07/guest-post-on-debt-ceiling-by-laurence.html>) wiąże się jednak z ryzykiem, że egzekutywa będzie dokonywać dysproporcjonalnych cięć w programach, którym jest przeciwna, a oszczędza te, które popiera. Aby temu zapobiec, w większości stanów redukcje budżetowe w sytuacjach deficytowych są regulowane ustawowo i muszą mieć charakter redukcji *pro rata*, tj. w równym stopniu obciążać wszystkie apropriacje (z wyjątkiem tych ustawowo wyłączonych). V. *supra*, t. 1, rozdz. III, s. 369.

¹⁰⁶ U.S. Grant, *Statement of Aug. 14, 1876* (1876), [w:] *A Compilation of Messages and Papers of the Presidents*, J.D. Richardson (ed.), Bureau of National Literature, Inc., New York, NY, 1897–1902, t. 7, s. 377.

budowę bombowca B-70, gdyż nie mieścił się on w jej koncepcji kierunków rozwoju lotnictwa strategicznego¹⁰⁷, prezydent Nixon zaś dokonał daleko idących jednostronnych redukcji m.in. w budżecie na ochronę środowiska i rewitalizację miast¹⁰⁸. Różnice mogą również dotyczyć polityki budżetowej jako takiej: gubernator lub prezydent może dokonywać redukcji, ponieważ uznaje przyjęty przez legislaturę poziom wydatków lub deficytu za zbyt wysoki¹⁰⁹.

W przeciwieństwie do wcześniejszych te ostatnie kategorie *impoundments* budzą poważne wątpliwości z perspektywy podziału władz. Działania egzekutywy stają się bowiem substytutem weta częściowego, tylko skuteczniejszym, gdyż niepodlegającym odrzuceniu¹¹⁰. Nie różni się też istotnie od innych przypadków odmowy wykonywania ustaw przez egzekutywę ze względów politycznych (a nie konstytucyjnych)¹¹¹. Z racji faktu, że skala ich stosowania na szczeblu federalnym znacząco wzrosła za administracji Richarda Nixona¹¹², wywołały wówczas reakcję zarówno sądownictwa (które uznało, iż prywatni beneficjenci – np. podmioty ubiegające się o granty – mogą się domagać przywrócenia zamrożonych decyzją Prezydenta środków)¹¹³, jak i Kongresu, który w 1974 r. zakazał Prezydentowi dokonywania *impoundments* bez upoważnienia ustawowego¹¹⁴. Regulacja rozróżniała trwale redukcje (*rescissions*), wymagające afirmatywnej zgody Kongresu¹¹⁵, oraz „zamrożenie” środków (*deferral*) skutkujące ich przesunięciem na kolejny rok fiskalny, podlegające tylko wetu legislatury¹¹⁶. Gdy jednak to ostatnie zostało uznane za niekonstytucyjne¹¹⁷, na skutek braku klauzuli rozłączności Prezydent utracił również prawo zamrażania¹¹⁸. Ustawa z 1974 r. jest jednak szeroko krytykowana w doktrynie za brak elastyczności: dopuszcza ona jedynie rutynowe oszczędności organizacyjne, a nie pozwala Prezydentowi na dokonywanie jednostronnych redukcji nawet wówczas, gdy ze względu na zmianę okoliczności trudno mówić o sprzeczności z oryginalną wolą Kongresu¹¹⁹.

¹⁰⁷ W.C. Banks, P. Raven-Hansen, *National Security Law*, s. 81; L.S. Kaplan, R.D. Landa, E.J. Drea, *History of the Office of the Secretary of Defense, Vol. 5. The McNamara Ascendancy, 1961–1965*, Historical Office, Office of the Secretary of Defense, Washington, DC, 2006, s. 101-107.

¹⁰⁸ L. Fisher, *Presidential Spending Power*, *op. cit.*, s. 175-189.

¹⁰⁹ *Ibidem*, s. 167-169.

¹¹⁰ D.C. Twomey, *The Constitutionality of a Line-Item Veto: A Comparison with Other Exercises of Executive Discretion Not to Spend*, 19 Golden Gate U. L. Rev. 305, 314-315 (1989).

¹¹¹ V. *supra*, t. 1, rozdz. III, s. 309.

¹¹² Dokumentuje to m.in. *Hearings on the Executive Impoundment of Appropriated Funds before the Subcommittee on Separation of Powers of the Senate Judiciary Committee*, Senate Committee on Judiciary, Subcommittee on Separation of Powers, 92nd Cong., 1st Sess. (March 23, 24, and 25, 1971).

¹¹³ V. ogólnie R.S. Abascal, J.R. Kramer, *Presidential Impoundment Part II: Judicial and Legislative Response*, 63 Geo. L.J. 149 (1974) oraz m.in. *DaCosta v. Nixon*, 55 F.R.D. 145 (E.D.N.Y. 1972).

¹¹⁴ *Congressional Budget and Impoundment Control Act of 1974*, Pub. L. No. 93-344, 88 Stat. 297 (1974).

¹¹⁵ *Congressional Budget Act*, *supra*, § 1012; A. Schick, *The Federal Budget: Politics, Policy, Process*, *op. cit.*, s. 286-289; *Principles of Federal Appropriations Law*, *op. cit.*, t. 1, s. 1-33.

¹¹⁶ *Congressional Budget Act*, *supra*, § 1013; A. Schick, *The Federal Budget: Politics, Policy, Process*, *op. cit.*, s. 286; *Principles of Federal Appropriations Law*, *op. cit.*, t. 1, s. 1-33 et seq.

¹¹⁷ *City of New Haven v. United States*, 809 F.2d 900 (D.C. Cir. 1987).

¹¹⁸ Pub. L. No. 100-119, § 206, 101 Stat. 754 (Sept. 29, 1987), obecnie 2 U.S.C. § 684 (b).

¹¹⁹ V. np. R.E. Brownell, II, *The Unnecessary Demise of the Line Item Veto Act: The Clinton Administration's Costly Failure to Seek Acknowledgement of "National Security Rescission"*, 47 Am. U. L. Rev. 1273 (1998).

Na szczeblu stanowym znaczenie problemu *impoundments* jest mniejsze, gdyż gubernator zwykle jest w stanie wyeliminować niechciane programy budżetowe w drodze weta częściowego¹²⁰. Organy egzekutywy stanowej z zasady nie mają autonomicznych, dyskrecjonalnych uprawnień do powstrzymywania się od realizacji apropracji¹²¹, ale w większości stanów gubernatorom przysługują uprawnienia związane z koniecznością zbilansowania budżetu. Przesłanki ich zastosowania są jednak ograniczone¹²². Część stanów na wzór federalny przyjęła regulacje ustawowe przeciwko stosowaniu *impoundments*, ale wypada w tym kontekście zwrócić uwagę na decyzję Sądu Najwyższego Massachusetts, iż zarówno blankietowe upoważnienie do uznaniowego niewykonywania apropracji, jak i sztywny wymóg wydania każdej pozycji w pełnej wysokości, są konstytucyjnie niedopuszczalne: to pierwsze rozwiązanie stanowiłoby delegację władzy ustawodawczej, drugie zaś – formę naruszenia niezależności egzekutywy¹²³.

1.2. Prawo zatwierdzania nominacji

Dyskusje w konwencji federalnej, czy prawo powoływania sędziów, ambasadorów i urzędników administracji federalnej przyznać Prezydentowi czy też Senatowi, a jeżeli przyjąć to pierwsze rozwiązanie, w jaki sposób zapobiec jego nadużywaniu, zakończyły się przyjęciem konstrukcji kompromisowej: Prezydent otrzymał wyłączne prawo nominacji, ale mianowania mógł dokonywać jedynie za radą i zgodą Senatu¹²⁴. Rozwiązanie to, wówczas niepraktykowane w żadnym stanie¹²⁵, w kolejnych latach przyjęło się również w stanowych ustawach zasadniczych. Współcześnie udziału legislatury w powoływaniu przynajmniej szefów departamentów

¹²⁰ J.W. Douglas, K.U. Hoffman, *Impoundment at the State Level. Executive Power and Budget Impact*, 34 American Review of Public Administration 252, 252 (2004).

¹²¹ V. m.in. *State v. Fairbanks N. Star Borough*, 736 P.2d 1140, 1142-1143 (Alaska 1987) (*per curiam*); *Chiles v. Children A, B, C, D, E, & F*, 589 So.2d 260, 264-265 (Fla. 1991); *W. Side Org. Health Servs. Corp. v. Thompson*, 391 N.E.2d 392, 402 (Ill. App. Ct. 1979), *rev'd on grounds of mootness*, 404 N.E.2d 208 (Ill. 1980); *Brayton v. Pawlenty*, 781 N.W.2d 357, 369-370 (Minn. 2010) (Page, J., concurring); *State Emps. Ass'n, Inc. v. Daines*, 824 P.2d 276, 279-280 (Nev. 1992) (*per curiam*); *Comm'n's Workers v. Florio*, 617 A.2d 223, 234 (N.J. 1992); *Cnty. of Oneida v. Berle*, 49 N.Y.2d 515 (1980) (*per curiam*); *State ex rel. Schwartz v. Johnson*, 907 P.2d 1001, 1008 (N.M. 1995); *State ex rel. Hudson v. Carter*, 27 P.2d 617, 626 (Okla. 1933); *In re Advisory Opinion to the House of Representatives*, 576 A.2d 1371, 1373-1374 (R.I. 1990); *Hunter v. State*, 2004 VT 108, 177 Vt. 339, 347, 865 A.2d 381, 389-390 (2004). Ale wbrew temu v. *Hampton v. Haley*, 403 S.C. 395, 743 S.E.2d 258 (2013) ("*An appropriation is only a spending cap, not a spending mandate, and therefore, an executive agency is generally not required to spend all appropriated funds.*").

¹²² V. *supra*, t. 1, rozdz. I, s. 369-370.

¹²³ *Opinion of the Justices to the Senate*, 375 Mass. 827, 376 N.E.2d 1217 (1978).

¹²⁴ U.S. Const. art. II, § 2. Konstytucja przewiduje jednak, że w wypadku niższych rangą funkcjonariuszy Kongres może przenieść prawo nominacji i mianowania na samego Prezydenta, szefów departamentów lub sądy. W tej kwestii v. szerzej m.in. *Freytag v. Commissioner*, 501 U.S. 868 (1991) i *Edmond v. United States*, 520 U.S. 651 (1997). O kompetencji Senatu do zatwierdzania nominacji v. ogólnie m.in. R.M. Małajny, *Pozycja ustrojowa Kongresu USA*, op. cit., t. 2, s. 97-145.

¹²⁵ W stanach Nowej Anglii gubernator dokonywał mianowania za radą i zgodą Rady, ale był to mechanizm hamujący wewnętrzny dla egzekutywy, podczas gdy udział Senatu w procesie nie tylko ogranicza Prezydenta, ale wzmacnia pozycję legislatury.

wymagają konstytucje Alaski¹²⁶, Kolorado¹²⁷, Delaware¹²⁸, Georgii¹²⁹, Hawajów¹³⁰, Idaho¹³¹, Illinois¹³², Luizjany¹³³, Maine¹³⁴, Maryland¹³⁵, Michigan¹³⁶, Minnesoty¹³⁷, Missouri¹³⁸, Montany¹³⁹, Nebraska¹⁴⁰, New Jersey¹⁴¹, Nowego Meksyku¹⁴², Pn. Karoliny¹⁴³, Pensylwanii¹⁴⁴, Rhode Island¹⁴⁵, Pd. Dakoty¹⁴⁶, Teksasu¹⁴⁷, Utah¹⁴⁸ i Zach. Wirginii¹⁴⁹, a konstytucje Kentucky¹⁵⁰ i Wirginii¹⁵¹ *explicite* zezwalają na wprowadzenie takiego wymogu w drodze ustawy. Ustawowe wymogi zgody jednej lub obydwu izb przy powoływaniu przynajmniej części szefów departamentów funkcjonują właściwie we wszystkich pozostałych stanach¹⁵². Orzecznictwo generalnie dopuszcza rozszerzenie wymogu zatwierdzenia nominatów na stanowiska niewymienione w konstytucji, ale spotyka się wyjątki – Sąd Najwyższy Alaski (gdzie Konstytucja wspomina tylko o szefach departamentów) nie zgodził się na objęcie takim wymogiem szefów wydziałów¹⁵³, a Sąd Najwyższy Utah uznał wprowadzenie ustawowego wymogu zatwierdzenia przez Senat nominacji sędziowskich gubernatora¹⁵⁴.

¹²⁶ Alaska Const. of 1956, art. 3, § 25.

¹²⁷ Colo. Const. of 1876, art. IV, § 6 (1).

¹²⁸ Del. Const. of 1897, art. III, § 9.

¹²⁹ Ga. Const. of 1982, art. V, sec. II, cl. 9.

¹³⁰ Hawaii Const. of 1950, art. V, § 6.

¹³¹ Idaho Const. of 1889, art. IV, § 6.

¹³² Ill. Const. of 1970, art. V, § 9 (a).

¹³³ La. Const. of 1974, art. IV, § 5 (H) (1).

¹³⁴ Maine Const. of 1820, art. V, pt. 1, § 8.

¹³⁵ Md. Const. of 1867, art. II, § 10.

¹³⁶ Mich. Const. of 1962, art. V, § 3.

¹³⁷ Minn. Const. of 1857, art. V, § 3.

¹³⁸ Mo. Const. of 1944, art. IV, § 51.

¹³⁹ Mont. Const. of 1972, art. VI, § 8 (1) i (2).

¹⁴⁰ Neb. Const. of 1875, art. IV, §§ 1, 10.

¹⁴¹ N.J. Const. of 1947, art. V, sec. I, cl. 12.

¹⁴² N.M. Const. of 1910, art. V, § 5.

¹⁴³ N.C. Const. of 1969, art. III, § 5 (8).

¹⁴⁴ Penn. Const. of 1873, art. IV, § 8 (a).

¹⁴⁵ R.I. Const. of 1842, art. IX, § 5.

¹⁴⁶ S.D. Const. of 1889, art. IV, § 9.

¹⁴⁷ Tex. Const. of 1875, art. IV, § 12 (b).

¹⁴⁸ Utah Const. of 1895, art. VII, § 10.

¹⁴⁹ W.Va. Const. of 1872, art. VII, § 8.

¹⁵⁰ Ky. Const. of 1891, § 93. Również dla urzędników niższej rangi – *v. Kraus v. Kentucky State Senate*, 872 S.W.2d 433 (Ky. 1993), *as modified on reh'g* (Mar. 24, 1994).

¹⁵¹ Va. Const. of 1970, art. V, § 10.

¹⁵² *The Book of States 2016*, *op. cit.*, tabela 4.10. Wyjątkami są jedynie Massachusetts i New Hampshire, gdzie gubernator wykonuje swoje kompetencje kreacyjne za zgodą Rady. Skargi na wprowadzenie wymogów rady i zgody Senatu w drodze ustawy zostały odrzucone m.in. w *Ingard v. Barker*, 27 Idaho 124, 147 Pac. 293, 295 (1915) oraz *State ex rel. Standish v. Boucher*, 3 N.D. 389, 56 N.W. 142 (1893).

¹⁵³ *Bradner v. Hammond*, 553 P.2d 1 (Alaska 1976).

¹⁵⁴ *Matheson v. Ferry*, 641 P.2d 674 (Utah 1982).

Najczęściej za wzorem konstytucji federalnej organem zatwierdzającym nominacje jest Senat, działający zwykłą większością głosów¹⁵⁵, ale spotyka się również rozwiązania alternatywne. I tak na Alasce nominacje zatwierdzają obydwie izby w połączonej sesji¹⁵⁶. W Wirginii ustawa wskazuje organ dokonujący zatwierdzenia, przy czym może nim być dowolna izba lub obydwie (zarówno głosujące razem, jak i osobno)¹⁵⁷. W Pensylwanii i Teksasie nominacje zatwierdza Senat, ale wymagana jest większość $\frac{2}{3}$ głosów¹⁵⁸, w Delaware zaś – bezwzględna większość ustawowej liczby senatorów¹⁵⁹. W Luizjanie brak zatwierdzenia nominacji do końca sesji jest równoznaczny z jej odrzuceniem¹⁶⁰, natomiast w Illinois i Michigan brak odrzucenia nominacji w ciągu 60 dni oznacza milczące zatwierdzenie¹⁶¹. Szczególnie ciekawe rozwiązanie obowiązuje w Maine, gdzie kandydatów najpierw ocenia wspólna komisja (złożona z członków obu izb w proporcji odpowiadającej ich liczebności), a następnie Senat, w którym jednak zmiana rekomendacji komisji wymaga $\frac{2}{3}$ głosów¹⁶². W stanach, w których procedura zatwierdzania ma charakter ustawowy, stosuje się także inne wymogi: zatwierdzenia przez odpowiednią komisję, przez dowolną z izb (w Connecticut)¹⁶³ lub przez obydwie izby (w Wirginii)¹⁶⁴.

W większości stanów gubernator aż do czasu głosowania w Senacie ma możliwość wycofania nominacji¹⁶⁵. Możliwość taka istnieje również później: w większości stanów stosowana jest znana ze sprawy *Marbury v. Madison* reguła „ostatniej czynności”, zgodnie z którą mianowanie staje się ostateczne dopiero z chwilą podpisania przez gubernatora listu komisyjnego,

¹⁵⁵ Trzeba pamiętać, że oczywiście w Senacie federalnym do listopada 2013 r. obowiązywała zasada, zgodnie z którą wniosek o zamknięcie debaty nad kandydaturą (tzw. *cloture*) wymagał większości kwalifikowanej 60 głosów. V. Sen. Rule XXII. Ponieważ bez zamknięcia debaty senatorowie przeciwni nominacji mogli stosować wobec niej obstrukcję parlamentarną, tzw. *filibuster*, więc w praktyce oznaczało to, że szczególnie kontrowersyjne nominacje wymagały 60 głosów. W 2013 r. większość demokratyczna zmieniła reguły w drodze precedensu parlamentarnego i od tej pory jedynie przy nominacjach sędziów Sądu Najwyższego wciąż obowiązuje faktyczny wymóg większości kwalifikowanej.

¹⁵⁶ Alaska Const. of 1956, art. 3, § 25; G.A. McBeath, T.A. Morehouse, *Alaska Politics & Government*, University of Nebraska Press, Lincoln, NE, 1994, s. 121.

¹⁵⁷ Va. Const. of 1970, art. V, § 10.

¹⁵⁸ Penn. Const. of 1873, art. IV, § 8 (a); Tex. Const. of 1875, art. IV, § 12 (b).

¹⁵⁹ Del. Const. of 1897, art. III, § 9.

¹⁶⁰ La. Const. of 1974, art. IV, § 5 (H) (2).

¹⁶¹ Ill. Const. of 1970, art. V, § 9 (a); Mich. Const. of 1962, art. V, § 6. W Michigan do odrzucenia nominacji wymagana jest większość bezwzględna. Podobny przepis obowiązuje w Pensylwanii, gdzie limit czasu wynosi 25 dni legislacyjnych (tj. dni, w których odbywają się obrady). W Pensylwanii, jak już wspomniano, wystarczy $\frac{1}{3}$ głosujących. Aby większość nie mogła jej zablokować tego prawa przez odwołanie głosowania, na wniosek pięciu senatorów musi się ono odbyć najpóźniej w 25 dniu legislacyjnym od daty nominacji.

¹⁶² Maine Const. of 1820, art. V, pt. 1, § 8.

¹⁶³ V. np. Conn. Code Ann. § 4-6 (szefowie departamentów) i § 4-9a (członkowie organów kolejalnych).

¹⁶⁴ V. np. Va. Code Ann. § 2.2-400 (A) (Sekretarz Stanu), § 2.2-106 (szefowie departamentów), § 2.2-107 (członkowie organów kolejalnych), § 2.2-108 (członkowie rad nadzorczych uniwersytetów stanowych), § 2.2-308 (Inspektor Generalny) i § 44-11 (Adjutant Generalny). Wymóg zatwierdzenia przez obydwie izby występuje też w Kalifornii w przypadku tymczasowej obsady wakujących urzędów wybieralnych. Calif. Const., art. 5, § 5 (b).

¹⁶⁵ V. np. *Cook v. Botelho*, 921 P.2d 1126 (Alaska 1996). Ale odmienna reguła obowiązuje w Kansas. V. *Barrett v. Duff*, 114 Kan. 220, 217 Pac. 918 (1923).

a wcześniej gubernator może się z niego wycofać¹⁶⁶. Natomiast podejście orzecznictwa do możliwości reasumpcji decyzji przez Senat (tzw. *reconsideration*)¹⁶⁷ i wycofanie raz udzielonej zgody jest zróżnicowane i najczęściej zależy od tego, czy gubernator dokonał już aktu mianowania¹⁶⁸. Natomiast konstytucje części stanów gwarantują ostateczność decyzji o odmowie zatwierdzenia, zakazując ponownej nominacji tego samego kandydata podczas tej samej sesji (Illinois, Maryland¹⁶⁹), przez rok po odrzuceniu (Georgia¹⁷⁰) lub na ten sam wakata (Teksas¹⁷¹), chyba że na wniosek samego Senatu.

Zatwierdzanie nominacji jest funkcją wykonawczą, aczkolwiek realizującym ją legislatorom wciąż przysługuje immunitet absolutny¹⁷². Obietnice złożone przez kandydata podczas przesłuchań przed komisjami Senatu lub zastrzeżenia poczynione w uchwale wyrażającej zgodę na jego mianowanie nie mają mocy wiążącej¹⁷³.

Podobnie jak konstytucja Stanów Zjednoczonych, tak i konstytucje 19 stanów¹⁷⁴ dopuszczają jeden istotny wyjątek od wymogu zatwierdzania nominacji gubernatorskich: szef egzekutywy może tymczasowo obsadzać wakaty występujące podczas recesu legislatury¹⁷⁵. Charakter tego uprawnienia jest sporny: niektórzy widzą w nim rodzaj „kontrhamulca”, pozwalającego szefowi egzekutywy przeciwdziałać obstrukcji ze strony blokującego nominacje Senatu¹⁷⁶, inni zaś uznają omawiane rozwiązanie za motywowane wyłącznie pragmatycznie – dążeniem do

¹⁶⁶ *Division of Elections v. Johnston*, 669 P.2d 537 (Alaska 1983); *Cook v. Botelho*, 921 P.2d 1126 (Alaska 1996); *Harrington v. Pardee*, 1 Cal. App. 278, 82 Pac. 83 (Cal. Ct. App. 1905).

¹⁶⁷ Reasumpcja jest tutaj użyta w znaczeniu szerszym, znanym z prawa administracyjnego, jako ponowne rozpatrzenie sprawy wiążące się z uchyleniem wcześniejszego rozstrzygnięcia, a nie w węższym, używanym w prawie parlamentarnym, gdzie jest to powtórzenie głosowania w związku z wątpliwościami co do jego przebiegu. Anglosaskie *reconsideration* zakłada, iż izba podjęła ważną decyzję, ale pragnie ją zmienić.

¹⁶⁸ *United States v. Smith*, 286 U.S. 6 (1932); *Witherspoon v. State*, 138 Miss. 310, 103 So. 134 (1925). Cf. E.S. Corwin, *The President: Office and Powers*, New York University Press, New York, NY, 1940, s. 72.

¹⁶⁹ Ill. Const. of 1970, art. V, § 9 (c); Md. Const. of 1867, art. II, § 12.

¹⁷⁰ Ga. Const. of 1982, art. V, sec. II, cl. 9.

¹⁷¹ Tex. Const. of 1875, art. IV, § 12 (f).

¹⁷² *Walker v. Baker*, 145 Tex. 121, 196 S.W.2d 324 (1946).

¹⁷³ *Calif. Radioactive Materials Mgmt. Forum v. Dep't of Health Servs.*, 15 Cal. App. 4th 841, 19 Cal. Rptr.2d 357 (1993), *disapp. on other grounds*, *Carmel Valley Fire Prot. Dist. v. State*, 25 Cal. 4th 287, 20 P.3d 533 (2001).

¹⁷⁴ Alaska Const. of 1956, art. 3, § 27; Colo. Const. of 1876, art. IV, § 6 (1); Del. Const. of 1897, art. III, § 9; Hawaii Const. of 1950, art. V, § 6; Idaho Const. of 1889, art. IV, § 6; Ill. Const. of 1970, art. V, § 9 (b); La. Const. of 1974, art. IV, § 5 (H) (3); Md. Const. of 1867, art. II, § 11; Mich. Const. of 1962, art. V, § 7; Neb. Const. of 1875, art. IV, § 12; N.J. Const. of 1947, art. V, sec. I, cl. 13; N.D. Const. of 1889, art. V, § 8; Ore. Const. of 1857, art. V, § 16; S.D. Const. of 1889, art. IV, § 9; Tenn. Const. of 1870, art. II, § 14; Tex. Const. of 1875, art. IV, § 12 (b); Utah Const. of 1895, art. VII, § 10; Va. Const. of 1970, art. V, § 7; W.Va. Const. of 1872, art. VII, § 9.

¹⁷⁵ Cf. U.S. Const., art. II, § 2 (“*The President shall have power to fill up all vacancies that may happen during the recess of the Senate, by granting commissions which shall expire at the end of their next session.*”).

¹⁷⁶ V. np. A.I. Platt, *Preserving the Appointments Safety Valve*, 30 Yale L. & Pol’y Rev. 255 (2012); P. Hein, *In Defense of Broad Recess Appointment Power: The Effectiveness of Political Counterweights*, 96 Cal. L. Rev. 235 (2008).

zapewnienia ciągłości obsady stanowisk opróżnionych na skutek wypadków losowych¹⁷⁷. Spór ten jest o tyle istotny, iż rzutuje na dwa kluczowe problemy interpretacyjne odnoszące się do omawianych przepisów: po pierwsze, czy dotyczą one jedynie wakatów powstałych podczas recessu Senatu¹⁷⁸ czy również tych powstałych przed recessem, ale wciąż nieobsadzonych¹⁷⁹; po drugie, czy pod pojęciem recess kryje się tylko przerwa międzysesyjna¹⁸⁰ czy również odpowiednio długie przerwy w trakcie sesji (a jeżeli tak, to jak długie?)¹⁸¹. Na szczeblu federalnym praktyka polityczna, potwierdzona w 2014 r. przez Sąd Najwyższy¹⁸², przemawia za udzieleniem na jedno i drugie pytanie odpowiedzi bardziej korzystnych dla egzekutywy¹⁸³.

Mianowania dokonane podczas recessu mają charakter tymczasowy i w zależności od stanu wygasają wraz z początkiem¹⁸⁴ lub końcem kolejnej sesji¹⁸⁵. Szereg konstytucji stanowych przewiduje dalsze restrykcje odnośnie do mianowań podczas recessu, np. zakazując obsady wakatów osobami uprzednio odrzuconymi przez Senat na dane stanowisko¹⁸⁶. Na szczeblu federalnym ustawa z 1863 r.¹⁸⁷ zakazuje wypłacania jakichkolwiek wynagrodzeń osobom powołanym podczas recessu na stanowiska, na których wakat powstał wcześniej niż 30 dni przed końcem

¹⁷⁷ “Regardless, the Recess Appointments Clause is not designed to overcome serious institutional friction. It simply provides a subsidiary method for appointing officials when the Senate is away during a recess.” *National Labor Relations Board v. Noel Canning*, 134 S.Ct. 2550, 2577 (2014).

¹⁷⁸ M.B. Rappaport, *The Original Meaning of the Recess Appointments Clause*, 52 UCLA L. Rev. 1487, 1501-1547 (2005); R.G. Natelson, *The Origins and Meaning of ‘Vacancies that May Happen During the Recess’ in the Constitution’s Recess Appointments Clause*, 37 Harv. J.L. & Pub. Pol’y 199, 227-237 (2013).

¹⁷⁹ *Stroup v. Kapleau*, 313 A.2d 237 (Pa. 1973); W. Wirt, *Executive Authority to Fill Vacancies*, 1 Op. Att’y Gen. 631 (1823); A. Frenkel, *Defining Recess Appointments Clause “Vacancies”*, 88 N.Y.U. L. Rev. 729 (2013).

¹⁸⁰ *Frame v. Sutherland*, 327 A.2d 623, 459 Pa. 177 (1974); M.B. Rappaport, *The Original Meaning of the Recess Appointments Clause*, op. cit., s. 1547-1573; R.G. Natelson, *The Origins and Meaning*, s. 213-227; M.A. Carrier, *When Is the Senate in Recess for Purposes of the Recess Appointments Clause?*, 92 Mich. L. Rev. 2204 (1994).

¹⁸¹ *State ex rel. Thompson v. Gibson*, 125 N.W.2d 636, 22 Wis.2d 275 (1964); *Gould v. United States*, 19 Ct.Cl. 593, 595-596 (1884); D.J. Arkush, *The Original Meaning of Recess*, 17 U. Pa. J. Const. L. 1 (2014); A.M. Wolf, *Taking Back What’s Theirs: The Recess Appointments Clause, Pro Forma Sessions, and a Political Tug-of-War*, 81 Fordham L. Rev. 2055 (2013); A.N. Kron, *The Constitutional Validity of Pro Forma Recess Appointments: A Bright-Line Test Using a Substance-over-Form Approach*, 98 Iowa L. Rev. 397 (2012).

¹⁸² *National Labor Relations Board v. Noel Canning*, 134 S.Ct. 2550 (2014).

¹⁸³ Tzn. Prezydent może obsadzać stanowiska wakuujące już na początku recessu, również podczas intrasesyjnej przerwy w obradach Senatu (Sąd nie rozstrzygnął, jak długiej, a jedynie uznał, iż przynajmniej kilkudniowej). Niemniej ponieważ sprawa została rozstrzygnięta w oparciu o węższe kryterium (fakt, iż w czasie dokonania zaskarżonych nominacji nie było nawet przerwy intrasesyjnej), tę część decyzji należy chyba uznać za *dicta*.

¹⁸⁴ W Idaho, Illinois, Maryland, Nebrasce, Pn. Dakocie, Utah i Zach. Wirginii. W Wirginii kadencja urzędnika powołanego tymczasowo wygasa 30 dni po rozpoczęciu sesji. W Zach. Wirginii następna sesja rozumiana jest dosłownie – sesja Senatu mająca na celu wyłącznie przeprowadzenie procesu w sprawie *impeachmentu* przerywała tymczasowe nominacje pomimo faktu, iż Senat nie rozpatrzył ich podczas sesji. *State ex rel. Wayne v. Sims*, 90 S.E.2d 288, 141 W.Va. 302 (1955).

¹⁸⁵ W Kolorado, Delaware, New Jersey, Tennessee i na Hawajach. W Teksasie tymczasowo powołany urzędnik pełni obowiązki do czasu odrzucenia jego nominacji przez Senat.

¹⁸⁶ M.in. Illinois, Maryland, Nebraska, Pn. Dakota, Teksas i Zach. Wirginia.

¹⁸⁷ Act of Feb. 9, 1863, § 2, 12 Stat. 646 (1863).

poprzedniej sesji Senatu¹⁸⁸, jak również osobom pozostającym na stanowiskach podczas kolejnej sesji pomimo odrzucenia ich nominacji przez Senat¹⁸⁹.

W ostatnich dekadach można zaobserwować trend coraz bardziej agresywnego wykorzystywania uprawnień do tymczasowej obsady stanowisk przez prezydentów, m.in. przejawiający się w coraz częstszym ich wykorzystywaniu podczas przerw intrasesyjnych¹⁹⁰. W odpowiedzi na to Senat zaczął stosować praktykę odbywania tzw. posiedzeń *pro forma* – posiedzeń z udziałem jednego senatora (rzadziej kilku) służących tylko temu, by nie można było uznać, że trwa reces Senatu¹⁹¹. Skuteczność tego manewru proceduralnego potwierdził w 2014 r. Sąd Najwyższy, uznając, iż mianowania członków NLRB przez prezydenta B. Obamę w okresie, w którym Senat odbywał posiedzenia *pro forma* (ale wyłącznie takie), były w świetle artykułu II Konstytucji nieważne¹⁹².

1.3. Weto legislatury (*legislative veto*)

Weto legislatury jest w katalogu uprawnień hamujących wobec egzekutywy pozycją stosunkowo świeżą: jego początki sięgają lat 20. i 30. XX w., a rozpowszechniło się dopiero po II wojnie światowej. Jest również pozycją chyba najbardziej kontrowersyjną – jego zgodność z klasycznie rozumianą zasadą podziału władz jest mocno kontestowana. Mimo to stało się ono stałym elementem praktyki konstytucyjnej części stanów, a przynajmniej epizodycznie pojawiało się w ich znacznej większości. Stąd też niewątpliwie zapewniło sobie miejsce wśród typowych uprawnień hamujących amerykańskich legislatur.

Pod pojęciem weta legislatury kryje się kilka powiązanych ze sobą, ale jednak odmiennych instytucji. Klasyczne weto legislatury jest uprawnieniem jednej z izb legislatury (lub rzadziej – obydwu izb działających zgodnie) do zablokowania w drodze rezolucji określonych rodzajów decyzji podejmowanych przez organy egzekutywy na podstawie delegacji ustawowej¹⁹³. Jego odmianą jest tzw. weto komisji – sytuacja, w której blokujący decyzję sprzeciw może zgłosić jedna lub więcej komisji legislatury. Wreszcie trzecim wariantem (często traktowanym jako

¹⁸⁸ Wyjątkiem jest sytuacja, gdy nominacja wpłynęła do Senatu przed końcem sesji i nie została rozpatrzona, lub gdy nominacja została odrzucona w ciągu ostatnich 30 dni sesji.

¹⁸⁹ 5 U.S.C. § 5503.

¹⁹⁰ R.C. Black, R.J. Owens, A.J. Madonna, M.S. Lynch, *Adding Recess Appointments to the President's "Tool Chest" of Unilateral Powers*, "Political Research Quarterly" 2011, Vol. 60, No. 4, s. 645-654; P.C. Corley, *Avoiding Advice and Consent: Recess Appointments and Presidential Power*, "Presidential Studies Quarterly" 2006, Vol. 36, No. 4, s. 670-680.

¹⁹¹ R.C. Black, M.S. Lynch, A.J. Madonna, R.J. Owens, *Assessing Congressional Responses to Growing Presidential Powers: The Case of Recess Appointments*, 41 *Presidential Studies Quarterly* 570 (2011); N. Schwartzberg, *What Is A "Recess"?: Recess Appointments and the Framers' Understanding of Advice and Consent*, 28 *J.L. & Pol.* 231 (2013).

¹⁹² *National Labor Relations Board v. Noel Canning*, 134 S.Ct. 2550 (2014). W kwestii stanowiska administracji v. V.A. Seitz, *Lawfulness of Recess Appointments During a Recess of the Senate Notwithstanding Periodic Pro Forma Sessions*, 37 *Op. O.L.C.* (Jan. 6, 2012) (preliminary print).

¹⁹³ J.P. Harris, *Congressional Control of Administration*, Brookings Institution, Washington, DC, 1964, s. 226-227.

inna forma weta komisji) jest wymóg uzyskania afirmatywnej zgody komisji na wykorzystywanie określonych kompetencji delegowanych¹⁹⁴.

W amerykańskiej praktyce konstytucyjnej weto legislatury pojawiło się – zarówno na szczeblu stanowym¹⁹⁵, jak i federalnym¹⁹⁶ – u schyłku epoki progresywnej, wraz z nową koncepcją reorganizacji egzekutywy¹⁹⁷. Reorganizacja gubernatorska była pierwszym przypadkiem, w którym legislatura w kwestii istotnej politycznie – struktury administracji stanowej – delegowała szefowi egzekutywy szerokie kompetencje o charakterze typowo ustawodawczym¹⁹⁸. Aby taka delegacja była politycznie możliwa, konieczne było zachowanie przez legislaturę pewnej formy kontroli nad jej wykorzystaniem. Inspirowani, jak się wydaje, brytyjskimi rozwiązaniami w zakresie kontroli parlamentarnej nad tworzeniem prawa delegowanego¹⁹⁹, twórcy ustaw reorganizacyjnych zdecydowali się na mechanizm weta legislatury: rekomendacje szefa egzekutywy miały być najpierw przesyłane izbom. Jeżeli którakolwiek z nich w określonym czasie (zwykle od miesiąca do trzech miesięcy) wniosłaby sprzeciw, plan byłby odrzucany; w przeciwnym wypadku wchodziłby w życie²⁰⁰.

Można zaobserwować, iż tak zaprojektowane weto legislatury stanowiło w pewnym sensie odwrócenie klasycznego procesu ustawodawczego²⁰¹. W jednej i drugiej procedurze uczestniczył szef egzekutywy i obydwie izby legislatury, przy czym każdy z tych podmiotów miał możliwość zablokowania decyzji (pomijając na razie możliwość odrzucenia weta gubernatorskiego)²⁰². Analogia była jednak tylko częściowa, gdyż weto legislatury odmiennie traktowało milczenie izb – jako znak zgody, a nie sprzeciwu. Zważywszy na wspomnianą już wielokrotnie asymetrię procesu legislacyjnego, faworyzującą bezczynność, była to różnica zasadnicza²⁰³. Ponadto w przeciwieństwie do typowego procesu legislacyjnego, w którym to izby inicjowały

¹⁹⁴ *Ibidem*, s. 237-258.

¹⁹⁵ L.W. Eley, *The Executive Reorganization Plan: A Survey of State Experience*, Institute of Governmental Studies, University of California, Berkeley, CA, 1967.

¹⁹⁶ J.P. Harris, *Congressional Control of Administration*, *op. cit.*, s. 229-230; R.W. Ginnane, *The Control of Federal Administration by Congressional Resolutions and Committees*, 66 Harv. L. Rev. 569, 576-580 (1953).

¹⁹⁷ Aczkolwiek Ginnane, *The Control of Federal Administration*, s. 575, podaje wcześniejszy przykład – zgłoszony w 1919 r. podczas senackiej debaty nad traktatem wersalskim projekt zastrzeżenia, zastrzegający, iż Kongres w drodze zgodnej rezolucji (a więc z pominięciem weta prezydenckiego) wystąpić z Ligi Narodów. Poprawka zmieniająca zgodną rezolucję na wspólną rezolucję (podlegającą wetu) została odrzucona większością 45 głosów przeciwko 39, ale – jak wiadomo – sama rezolucja w sprawie wyrażenia zgody na warunkową ratyfikację nie uzyskała dostatecznej liczby głosów.

¹⁹⁸ *V. supra*, t. 1, rozdz. III, s. 371-374.

¹⁹⁹ V. m.in. C. Carr, *Legislative Control of Administrative Rules and Regulations: Parliamentary Supervision in Britain*, 30 N.Y.U. L. Rev. 1045 (1955); J. Beatson, *Legislative Control of Administrative Rulemaking: Lessons from the British Experience*, 12 Cornell Int'l L.J. 199 (1979).

²⁰⁰ V. np. *Legislative Appropriations Act of 1932*, June 30, 1932, ch. 314, § 407, 47 Stat. 382, 414 (1932).

²⁰¹ G.B. Bell, *Reorganization Act—Constitutionality of Provision Permitting Disapproval of Reorganization Plan by Resolution of a Single House of Congress*, 43 Op. Att'y Gen. 10 (1977).

²⁰² *Immigration and Naturalization Service v. Chadha*, 462 U.S. 919, 994-995 (1983) (J. White, dissenting). V. też *Atkins v. United States*, 214 Ct. Cl. 186, 250, 556 F.2d 1028, 1064 (1977).

²⁰³ H.L. Watson, *Congress Steps Out: A Look at Congressional Control of the Executive*, 63 Cal. L. Rev. 983, 1073 (1975).

projekty i nadawały im kształt, a egzekutywa była ograniczona do ich akceptacji lub odrzucenia *en bloc*, weto legislatury dawało egzekutywie władzę nad agendą, zarówno co do formy, jak i treści, izbom pozostawiając rolę reaktywną.

O ile jednak w porównaniu z klasyczną procedurą ustawodawczą weto legislatury faworyzowało egzekutywę, to w zestawieniu z klasyczną delegacją wyraźnie wzmacniało rolę legislatury. Zablokowanie inicjatywy gubernatorskiej wymagało jedynie rezolucji jednej izby, przyjmowanej zwykłą większością głosów, a nie ustawy, wymagającej – w wypadku spodziewanego weta – $\frac{2}{3}$ głosów w każdej izbie. W rezultacie dla wielu obserwatorów weto legislatury było klasycznym, pragmatycznym kompromisem: egzekutywa otrzymywała kompetencje delegowane, których w innym wypadku mogłaby nie dostać w ogóle, w zamian za uznanie roli legislatury w procesie kontroli nad ich wykonywaniem²⁰⁴.

W kolejnych latach zaczęły się pojawiać nie tylko wariacje instytucjonalne – federalna ustawa reorganizacyjna z 1939 r. podniosła próg zablokowania prezydenckich planów z rezolucji jednej izby do zgodnej rezolucji obydwu izb²⁰⁵ – ale przede wszystkim weto legislatury zaczęło być stosowane również wobec innych kompetencji delegowanych egzekutywy, np. uprawnień nadzwyczajnych przyznawanych na czas wojny²⁰⁶ czy upoważnień do zawierania umów międzyrządowych lub międzystanowych²⁰⁷. Co godne zauważenia, dopiero w latach 60. XX w., gdy zaczęła się wyczerpywać typowa dla czasów polityki *New Deal* wiara w obiektywną, ekspercką wiedzę administracji, weto legislatury zaczęło być stosowane jako instrument kontroli nie tylko nad delegacjami na rzecz „egzekutywy politycznej”, ale również na rzecz agencji administracyjnych²⁰⁸.

Weto komisji pojawiło się niewiele później, ale miało zupełnie inną genezę. Na szczeblu federalnym było ono krokiem ku formalizacji wspomnianego już²⁰⁹ *modus vivendi* między komisjami i podkomisjami apropryacyjnymi a agencjami, które w zamian za większą elastyczność budżetową zgadzały się konsultować z komisjami swoje decyzje fiskalne w sprawach dawniej zastrzeżonych dla decyzji Kongresu – czyli w praktyce samych komisji: reprogramowania apropracji, finansowania większych inwestycji infrastrukturalnych i budowlanych etc.²¹⁰ Weto

²⁰⁴ L. Fisher, *Constitutional Conflicts between Congress and the President*, University Press of Kansas, Lawrence, KS, 2007, s. 141-142.

²⁰⁵ *An Act to Provide for Reorganizing Agencies of the Government, and for Other Purposes*, Apr. 3, 1939, 76th Cong., 1st Sess., c. 36, § 5 (a), 53 Stat. 561, 562 (1939).

²⁰⁶ H.L. Watson, *Congress Steps Out*, s. 1089-1090, podaje listę ustaw z okresu II wojny światowej, w których Kongres zastrzegł sobie prawo stwierdzania, w drodze zgodnej rezolucji, ustania stanu wojny i związanych z nim uprawnień wyjątkowych.

²⁰⁷ V. np. *An Act to amend the Atomic Energy Act of 1954*, Pub. L. No. 85-479, § 4, 72 Stat. 276, 277 (1958).

²⁰⁸ H.H. Bruff, E. Gellhorn, *Congressional Control of Administrative Regulation: A Study of Legislative Vetoes*, 90 Harv. L. Rev. 1369, 1371 (1977); L. Fisher, *Constitutional Conflicts*, s. 144-145. F.E. Cooper, *State Administrative Law*, Bobbs-Merrill, Indianapolis, IN, 1965, t. 1, s. 224-230, wskazuje, iż na poziomie stanowym weto legislatury w odniesieniu do regulacji administracyjnych po raz pierwszy pojawiło się w Kansas w 1939 r.

²⁰⁹ V. *supra*, s. 152-154.

²¹⁰ J.P. Harris, *Congressional Control of Administration*, op. cit., s. 237-256; H.L. Watson, *Congress Steps Out*, s. 1017-1029.

komisji szybko zostało recypowane na szczeblu stanowym, gdzie nabrało nowego znaczenia: krótkie sesje legislatury czyniły je atrakcyjnym substytutem weta legislatury w okresie międzysesyjnym²¹¹.

Lata 70. XX w. były okresem największego rozkwitu weta legislatury, które stało się stałym elementem szerokich delegacji ustawowych²¹². W Kongresie zaczęły się również pojawiać projekty uchwalenia ogólnej ustawy o wecie legislatury, która stałaby się elementem ustawy o procedurze administracyjnej, mającym zastosowanie do wszystkich agencji, zamiast umieszczanych *ad hoc* poprawek do poszczególnych ustaw regulacyjnych²¹³. Jednak dużo bardziej rozpowszechnione stało się weto legislatury na szczeblu stanowym²¹⁴: w 10 stanach ustawodawstwo przyznawało izbom prawo weta, wykonywane w drodze zgodnej rezolucji, wobec dowolnych regulacji administracyjnych²¹⁵. W Oklahomie weto przysługiwało każdej izbie z osobna²¹⁶. W 8 stanach komisje legislatury były upoważnione do zawieszania wejścia w życie regulacji do czasu rozpatrzenia przez legislaturę projektów ustaw w sprawie ich ewentualnego uchylecia²¹⁷. Wreszcie w 3 stanach, podobnie jak w modelowej ustawie o procedurze administracyjnej z 1981 r.²¹⁸, sprzeciw komisji nie pozbawiał regulacji mocy obowiązującej, ale odbierał im domniemanie legalności²¹⁹. W pozostałych stanach przepisy dotyczące weta legislatury miały – podobnie jak na szczeblu federalnym – charakter *ad hoc*²²⁰.

Od początków swojego istnienia weto legislatury budziło wątpliwości konstytucyjne. Już opinia federalnego Prokuratora Generalnego W. Mitchella z 1933 r., dotycząca prawa weta komisji wobec decyzji administracyjnych o zwrocie podatku w wysokości przekraczającej 75 tys. dolarów²²¹, podawała w wątpliwość konstytucyjność jakiegokolwiek formy weta legislatury²²². Prezydent F.D. Roosevelt był przekonany co do niekonstytucyjności przepisów pozwalających izbom zawetować w drodze rezolucji transakcje w ramach programu *Lend-Lease*, ale uznał ustawę za na tyle ważną, by mimo to ją podpisać²²³. Regularnie przeciwko wetom komisji

²¹¹ L.H. Levinson, *Legislative and Executive Veto of Rules of Administrative Agencies: Models and Alternatives*, 24 Wm. & Mary L. Rev. 79, 93 (1982).

²¹² V. np. H.H. Bruff, E. Gellhorn, *Congressional Control of Administrative Regulation*, *passim*.

²¹³ Taki projekt został przyjęty przez Senat w marcu 1982 r. (S. 1080, 97th Cong., 2nd Sess., § 13 (1982)), ale Izba Reprezentantów nie zdążyła go rozpatrzyć przed decyzją Sądu Najwyższego w *Chadha*. Wśród innych podobnych projektów v. też H.R. 1776, 97th Cong., 1st Sess. (1981); H.R. 12048, 94th Cong., 2nd Sess. (1976).

²¹⁴ F.E. Cooper, *State Administrative Law*, *op. cit.*, s. 224 et seq.

²¹⁵ Były to: Alaska, Connecticut, Idaho, Illinois, Kansas, Luizjana, Michigan, Montana, Nowada, Now Jersey, Ohio, Wirginia, Zach. Wirginia. V. Levinson, *Legislative and Executive Veto of Rules of Administrative Agencies: Models and Alternatives*, *op. cit.*, s. 82.

²¹⁶ 75 Okla. Stat. Ann. § 308 (West Supp. 1981), cyt. za V. Levinson, *Legislative and Executive Veto*, s. 82, przyp. 12.

²¹⁷ Alabama, Kentucky, Minnesota, Nebraska, Pn. Karolina, Pd. Dakota, Tennessee i Wisconsin. *Ibidem*, s. 82-83.

²¹⁸ *Model State Administrative Procedure Act* (1981), § 3-204 (d), 15 U.L.A. 1 (2000).

²¹⁹ Były to Iowa, Pn. Dakota i Vermont. V. Levinson, *Legislative and Executive Veto*, s. 83.

²²⁰ *Ibidem*, s. 81.

²²¹ V. szerzej J.P. Harris, *Congressional Control of Administration*, *op. cit.*, s. 259.

²²² W.D. Mitchell, *Constitutionality of Proposed Legislation Affecting Tax Refunds*, 37 Op. Att'y Gen. 56 (1933).

²²³ R.H. Jackson, *A Presidential Legal Opinion*, 66 Harv. L. Rev. 1353 (1953).

protestowali kolejni prezydenci²²⁴, ale ich stanowisko wobec klasycznego weta legislatury było niejednoznaczne: gdy administracja H. Trumana starała się o uchwalenie ustawy przyznającej prezydentowi permanentne uprawnienia reorganizacyjne, prokurator generalny Tom Clark zapewnił w liście komisję senacką, że nie widzi problemów konstytucyjnych w przyznaniu izbom weta legislatury wobec projektów reorganizacyjnych²²⁵. Prezydent Kennedy w 1961 r. przedstawił Kongresowi rekomendację przyjęcia ustawy upoważniającej Sekretarza Rolnictwa do ustanawiania (na wniosek komisji reprezentującej zainteresowaną branżę) programów wsparcia producentów rolnych, przy zastrzeżeniu weta legislatury²²⁶. Jeszcze w 1977 r. prokurator generalny G. Bell uznał weto legislatury w przypadku planów reorganizacyjnych za zgodne z Konstytucją²²⁷. Ale już w 1978 r. administracja J. Cartera opowiedziała się wyraźnie przeciwko stosowaniu weta legislatury²²⁸, a OLC zajął jednoznaczne stanowisko ws. jego niekonstytucyjności²²⁹.

Przeciwnicy konstytucyjności weta legislatury generalnie odwoływali się do jednego podstawowego argumentu konstytucyjnego: poza konstytucyjnie wyliczonymi wyjątkami, w amerykańskim systemie podziału władz legislatura może wpływać na podmioty zewnętrzne wobec niej jedynie poprzez stanowienie prawa²³⁰. Może to jednak czynić wyłącznie w trybie przewidzianym konstytucyjnie – z zachowaniem zasady bikameralizmu i gubernatorskiego (lub prezydenckiego) prawa weta²³¹. Jeżeli więc weto legislatury ma charakter ustawodawczy, to – wedle omawianego poglądu – jest niekonstytucyjne, gdyż omija prawo weta, a przynajmniej w części przypadków także bikameralizm. Jeżeli zaś nie ma takiego charakteru, to stanowi naruszenie zasady podziału władz²³². Dodatkowo krytykowano weto legislatury za osłabianie prezydenckiej kontroli nad egzekutywą²³³.

Obroncy weta legislatury najczęściej odwoływali się do argumentów typowo funkcjonalnych. Według pierwszego z nich weto legislatury było modyfikacją oryginalnego zamysłu

²²⁴ H.L. Watson, *Congress Steps Out*, s. 1017-1029.

²²⁵ S. Rep. No. 232, 81st Cong., 1st Sess., s. 1-3, 3-5, 19 (1949), cyt. za R.W. Ginnane, *The Control of Federal Administration*, s. 581-582.

²²⁶ J.P. Harris, *Congressional Control of Administration*, op. cit., s. 227.

²²⁷ G.B. Bell, *Reorganization Act—Constitutionality*.

²²⁸ J. Carter, *Message to the Congress on Legislative Vetoes*, 1978 Pub. Papers 1147 (Jun. 21, 1978).

²²⁹ B.R. Civiletti, *Constitutionality of Congress' Disapproval of Agency Regulations by Resolutions Not Presented to the President*, 4A Op. O.L.C. 21 (1980); J.M. Harmon, *Appropriations Limitation for Rules Vetoed by Congress*, 4B Op. O.L.C. 731 (1980).

²³⁰ V. *supra*, rozdział V, s. 43-44.

²³¹ V. *infra*, s. 193 et seq.

²³² V. m.in. H.H. Bruff, E. Gellhorn, *Congressional Control of Administrative Regulation*, s. 1373-1374; H.L. Watson, *Congress Steps Out*, s. 1065-1087; R.W. Ginnane, *The Control of Federal Administration*, s. 593-599; R.G. Dixon, Jr., *The Congressional Veto and Separation of Powers: The Executive on a Leash*, 56 N.C. L. Rev. 423 (1978); Note, *Congressional Veto of Administrative Action: The Probable Response to a Constitutional Challenge*, 1976 Duke L.J. 285 (1976). Ale v. J.K. Pearson, *The Legislative Veto: Is It Legislation?*, 38 Wash. & Lee L. Rev. 172 (1981).

²³³ R.S. Gilmour, *The Congressional Veto: Shifting the Balance of Administrative Control*, "Journal of Policy Analysis and Management" 1982, Vol. 2, No. 1.

konstytucyjnego, opartego na ściślejszym podziale władz, ale konieczną, by przywrócić równowagę zaburzoną przez inną modyfikację w postaci faktycznego odejścia od doktryny non-delegacji²³⁴. Drugi odwoływał się do przytoczonej już koncepcji weta legislatury jako instytucji funkcjonalnie równoważnej procesowi ustawodawczemu, tylko odwracającej kolejność, inicjatywę i znaczenie bezczynności²³⁵. Trzeci uznawał, iż weto legislatury jest legitymizowane akceptacją egzekutywy wyrażającą się w korzystaniu z kompetencji delegowanych, których ono dotyczy²³⁶. Czwarty wreszcie podkreślał, że weto legislatury nie różni się zasadniczo od zaakceptowanych przez sądy rozwiązań warunkujących obowiązywanie regulacji ustawowej od decyzji podjętych przez podmioty pozarządowe, np. wyniku referendum wśród regulowanych producentów rolnych²³⁷.

Sądy federalne w większości podzielały wątpliwości doktryny: jedynie Sąd ds. Roszczeń uznał weto legislatury za zgodne z Konstytucją²³⁸, a Sądy Apelacyjne Okręgu D.C. i Dziewiątego Okręgu orzekły o jego niekonstytucyjności²³⁹. Jednak przełomowe znaczenie miała decyzja Sądu Najwyższego w sprawie *INS v. Chadha* z 1983 r.²⁴⁰ Dotyczyła ona dość nietypowego przypadku²⁴¹ – weta dotyczącego decyzji w sprawach indywidualnych (zawieszenia deportacji z przyczyn humanitarnych) – ale Sąd nie ograniczył się do tego rodzaju przypadków²⁴², tylko sformułował ogólną zasadę o niekonstytucyjności weta legislatury, dzieląc przytoczone dwa akapity wcześniej zarzuty²⁴³. W kolejnych decyzjach sądy potwierdziły, iż weto legislatury na poziomie federalnym jest niekonstytucyjne również w przypadku regulacji administracyjnych²⁴⁴ czy zamrażania środków pochodzących z apropracji²⁴⁵, i to niezależnie od tego, czy wykonuje je jedna izba czy obydwie²⁴⁶. Co interesujące, pomimo przekonujących argumentów, iż Kongres nie zdecydowałby się na równie daleko idące delegacje kompetencji na rzecz

²³⁴ V. m.in. J. Abourezk, *The Congressional Veto: A Contemporary Response to Executive Encroachment on Legislative Prerogatives*, 52 Ind. L.J. 323 (1977); H.H. Bruff, E. Gellhorn, *Congressional Control of Administrative Regulation*, s. 1372-1373; A.S. Miller, G.M. Knapp, *The Congressional Veto: Preserving the Constitutional Framework*, 52 Ind. L. Rev. 367 (1977); *Restoring the Balance: Legislative Review of Administrative Regulations*, National Conference of State Legislatures, Legislative Improvement and Modernization Committee, Denver, CO, 1978.

²³⁵ C. McGowan, *Congress, Court, and Control of Delegated Power*, 77 Colum. L. Rev. 1119, 1155-1159 (1977).

²³⁶ J. Cooper, A. Cooper, *The Legislative Veto and the Constitution*, 30 Geo. Wash. L. Rev. 467 (1962); G.S. Stewart, *Constitutionality of the Legislative Veto*, 13 Harv. J. on Legis. 593 (1976).

²³⁷ V. m.in. *Curran v. Wallace*, 306 U.S. 1 (1939).

²³⁸ *Atkins v. United States*, 214 Ct. Cl. 186, 556 F.2d 1028 (1977).

²³⁹ *Chadha v. Immigration and Naturalization Service*, 634 F.2d 408 (9th Cir. 1980); *Consumer Energy Council of Am. v. Federal Energy Regulatory Comm'n*, 673 F.2d. 425 (D.C. Cir. 1982).

²⁴⁰ *Immigration and Naturalization Service v. Chadha*, 462 U.S. 919 (1983).

²⁴¹ V. szerzej B.H. Craig, *Chadha: The Story of an Epic Constitutional Struggle*, University of California Press, Los Angeles, CA, 1988.

²⁴² Jak chciał w opinii odrębnej sędzia Powell. *Chadha*, *supra*, s. 960-962 (J. Powell, concurring in the judgment).

²⁴³ *Ibidem*, s. 944-959.

²⁴⁴ *Process Gas Consumers Grp. v. Consumer Energy Council of Am.*, 463 U.S. 1216 (1983) (*sum. aff.*).

²⁴⁵ *City of New Haven v. United States*, 809 F.2d 900 (D.C. Cir. 1987).

²⁴⁶ *U.S. House of Representatives v. FTC*, 463 U.S. 1216 (1983) (*sum. aff.*).

egzekutywy bez weta legislatury²⁴⁷, sądy tylko w nielicznych przypadkach uznały weto za tak nierozzerwalnie związane z normą kompetencyjną, by unieważnić i jedno, i drugie²⁴⁸.

Również na szczeblu stanowym przeważała opinia o niekonstytucyjności weta legislatury²⁴⁹. Pierwsze decyzje sądów stanowych odrzucające takie weto wyprzedzały jeszcze *Chadha*²⁵⁰: klasyczne weto legislatury za sprzeczne z Konstytucją uznały sądy najwyższe Alaski (1980)²⁵¹, Zach. Wirginii (1981)²⁵² i New Jersey (1982)²⁵³. Po *Chadha* dołączyły do nich Kansas (1984)²⁵⁴ i Pensylwania (1987)²⁵⁵. Przeciwnie stanowisko zajął jedynie Sąd Najwyższy Idaho (1990)²⁵⁶. W Alabamie²⁵⁷, Kentucky²⁵⁸, Massachusetts²⁵⁹, Michigan²⁶⁰, Missouri²⁶¹, New Hampshire²⁶², Pn. Karolinie²⁶³, Oregonie²⁶⁴ i Pd. Karolinie²⁶⁵ sądy orzekły wyłącznie o niekonstytucyjności weta komisji²⁶⁶, ale poza New Hampshire nie pozostawiały wątpliwości, iż

²⁴⁷ V. m.in. Note, *Severability of Legislative Veto Provisions: A Policy Analysis*, 97 Harv. L. Rev. 1182 (1984); J.T. Broyhill, J.S. Starke, *Aftershocks of the Loss of the Legislative Veto: Severability and the Need for a Replacement Device*, 7 Pace L. Rev. 609 (1987).

²⁴⁸ Nierozzerwalnego związku sądy nie dopatrzyły się m.in. w *National Treasury Employees Union v. Reagan*, 629 F. Supp. 762 (D.D.C. 1985) (waloryzacja płac w administracji federalnej); *Gulf Oil Corp. v. Dyke*, 734 F.2d 797 (Temp. Emer. Ct. App. 1984) (regulacja rynku ropy naftowej); *Alaska Airlines, Inc. v. Brock*, 480 U.S. 678 (1987) (deregulacja branży lotniczej); *EEOC v. Hernandez Bank*, 724 F.2d 1188 (5th Cir. 1984) (reorganizacja agencji wykonawczych), dopatrzyły się zaś w *EEOC v. CBS*, 743 F.2d 969 (2nd Cir. 1984); *EEOC v. Allstate Ins. Co.*, 570 F. Supp. 1224 (S.D. Miss. 1983), *appeal under 28 U.S.C. § 1252 dismissed*, 467 U.S. 1232 (1984), *remanded*, 740 F.2d 966 (1984) (w obydwu przypadkach reorganizacja); *American Fed'n of Gov't Employees v. Pierce*, 697 F.2d 303 (D.C. Cir. 1982) (apropriacje dla Departamentu Urbanistyki); *City of New Haven v. United States*, 809 F.2d 900 (D.C. Cir. 1987) (regulacja *impoundments*).

²⁴⁹ A.E. Bonfield, *State Administrative Rule Making*, Little, Brown & Co., Boston, MA, 1986, § 8.3.2.

²⁵⁰ L.H. Levinson, *The Decline of the Legislative Veto: Federal/State Comparisons and Interactions*, "Publius. The Journal of Federalism" 1987, Vol. 17, No. 1.

²⁵¹ *State v. A.L.I.V.E. Voluntary*, 606 P.2d 769 (Alaska 1980).

²⁵² *State ex rel. Barker v. Manchin*, 279 S.E.2d 622 (W.Va. 1981).

²⁵³ *General Assembly v. Byrne*, 448 A.2d 438 (N.J. 1982).

²⁵⁴ *State ex rel. Stephan v. House of Representatives*, 687 P.2d 622 (Kan. 1984).

²⁵⁵ *Commonwealth v. Sessoms*, 532 A.2d 775, 780-781 (Pa. 1987).

²⁵⁶ *Mead v. Arnell*, 791 P.2d 410, 418-420 (Idaho 1990).

²⁵⁷ *McInnish v. Riley*, 925 So.2d 174 (Ala. 2005).

²⁵⁸ *Legislative Research Comm'n By & Through Prather v. Brown*, 664 S.W.2d 907, 920 (Ky. 1984).

²⁵⁹ *In re Opinion of the Justices to the Governor*, 369 Mass. 990, 341 N.E.2d 254 (1976).

²⁶⁰ *Blank v. Dep't of Corrections*, 462 Mich. 103, 611 N.W.2d 530 (2000).

²⁶¹ *Missouri Coalition for the Env't v. Joint Comm. on Admin. Rules*, 948 S.W.2d 125, 128 (Mo. 1997).

²⁶² *Opinion of the Justices*, 431 S.2d 783 (N.H. 1981). W *dicta* Sąd wskazał jednak, iż klasyczne weto legislatury prawdopodobnie byłoby dopuszczalne konstytucyjnie. *Ibidem*, s. 787. W kwestii niedopuszczalności weta komisji v. również *Opinion of the Justices*, 110 N.H. 359, 266 A.2d 823 (1970) (udział komisji w procedurze waloryzacji wynagrodzeń w administracji stanowej niezgodny z Konstytucją); *In re Opinion of the Justices*, 129 N.H. 714, 532 A.2d 195 (1987) (przepisy w ustawie apropriacyjnej wymagające uzgodnienia z komisją zakupów sprzętu IT niekonstytucyjne).

²⁶³ *Advisory Opinion In re Separation of Powers*, 305 N.C. 767, 295 S.E.2d 589 (1982).

²⁶⁴ *Gilliam County v. Department of Env'tl. Quality*, 849 P.2d 500, 505 (Ore. 1993).

²⁶⁵ *State ex rel. McLeod v. McInnis*, 278 S.C. 307, 295 S.E.2d 633 (1982).

²⁶⁶ V. również *People v. Tremaine*, 168 N.E. 817, 822 (N.Y. 1929) (naruszeniem Konstytucji było włączenie przewodniczących komisji apropriacyjnych obydwu izb w proces *allotment*, tj. dzielenia apropriacji na subkonta kwartalne) oraz *State ex rel. Meadows v. Hechler*, 462 S.E.2d 586, 594 (W. Va. 1995).

defektem konstytucyjnym byłoby dotknięte również weto klasyczne. W Wisconsin Sąd Najwyższy dopuścił weto zawieszające komisji, ale kluczowe znaczenie miał dla niego jego tymczasowy charakter (weto musiała podtrzymać w drodze ustawy legislatura na pierwszej sesji po jego przyjęciu przez komisję)²⁶⁷. Jednak w New Jersey za zgodny z konstytucją został uznany przepis wymagający zgody komisji legislatury dla realizacji stanowych inwestycji budowlanych: sąd podkreślił, iż udział komisji w podejmowaniu tego typu dyskretnych decyzji fiskalnych różni się w sposób zasadniczy od ingerencji legislatury w politykę regulacyjną²⁶⁸. W wielu stanach reakcją legislatury na decyzje o niekonstytucyjności weta lub wątpliwości w tej kwestii były próby zmiany konstytucji stanowej w kierunku *explicite* dopuszczającym weto legislatury²⁶⁹. Idące w tym kierunku poprawki zostały przyjęte m.in. w Connecticut (klasyczne weto i weto komisji)²⁷⁰, Iowa (klasyczne weto w trybie zgodnej rezolucji)²⁷¹, Newadzie (absolutne weto komisji)²⁷² i New Jersey (klasyczne weto w trybie zgodnej rezolucji)²⁷³, ale odrzucone w większości stanów – m.in. na Alasce (trzykrotnie²⁷⁴) i Florydzie (1976) oraz w Michigan (1984), Missouri (1982) i Teksasie (1979)²⁷⁵. W Michigan i Pd. Dakocie wyborcy zatwierdzili jedynie weto zawieszające komisji²⁷⁶.

Konsekwencje decyzji o niekonstytucyjności weta legislatury nie były jednak wcale oczywiste: zarówno Kongres, jak i legislatury stanowe zaczęły szukać nowych mechanizmów mogących zastąpić weto legislatury²⁷⁷. Wciąż pojawia się ono w federalnych ustawach apropriacyjnych w związku z reprogramowaniem środków czy zatwierdzaniem większych inwestycji²⁷⁸, a egzekutywa – pomimo obiekcji co do jego konstytucyjności – generalnie stosuje się do tych przepisów, zdając sobie sprawę z faktu, iż stoi za nimi efektywna sankcja polityczna²⁷⁹. Jeszcze większą kreatywnością wykazały się legislatury stanowe: tak np. w Idaho, Kentucky i Utah weto legislatury zostało zastąpione mechanizmem „odwróconego weta” – regulacje automatycznie wygasają z końcem sesji legislatury, jeżeli ich obowiązywanie nie zostanie przedłużone

²⁶⁷ *Martinez v. Department of Indus., Labor & Human Relations*, 478 N.W.2d 582, 586-587 (Wis. 1992).

²⁶⁸ *Enourato v. New Jersey Building Auth.*, 448 A.2d 449 (N.J. 1982).

²⁶⁹ L.H. Levinson, *The Decline of the Legislative Veto*, s. 122.

²⁷⁰ Conn. Const. of 1965, Amend. XVIII (1982).

²⁷¹ Iowa Const. of 1857, art. III, § 40 (1984).

²⁷² Nev. Const. of 1864, art. 3, § 1.2 (1996).

²⁷³ N.J. Const. of 1947, art. V, sec. IV, cl. 6 (1992).

²⁷⁴ G.A. McBeath, T.A. Morehouse, *Alaska Politics & Government*, *op. cit.*, s. 187.

²⁷⁵ L.H. Levinson, *The Decline of the Legislative Veto*, s. 122.

²⁷⁶ Mich. Const. of 1962, art. IV, § 37 (1963); S.D. Const. of 1889, art. III, § 30 (1980).

²⁷⁷ V. m.in. L. Fisher, *The Legislative Veto: Invalidated, It Survives*, 56 Law & Contemp. Probs. 273 (1993); A.M. Bottenfield, *Congressional Creativity: The Post-Chadha Struggle for Agency Control in the Era of Presidential Signing Statements*, 112 Penn St. L. Rev. 1125 (2008); E.H. Levitas, S.M. Brand, *Congressional Review of Executive and Agency Actions after Chadha: 'The Son of Legislative Veto' Lives On*, 72 Geo. L.J. 801 (1983); J.B. Fellows, *Congressional Oversight Through Legislative Veto After INS v. Chadha*, 69 Cornell L. Rev. 1244 (1984); S.G. Breyer, *The Legislative Veto After Chadha*, 72 Geo. L.J. 785 (1984); R.M. Małajny, *Amerykański prezydenjalizm*, *op. cit.*, s. 253-258.

²⁷⁸ L. Fisher, *Legislative Vetoes After Chadha*, CRS Report RS22132 (2005).

²⁷⁹ Idem, *Constitutional Conflicts between Congress and the President*, *op. cit.*, s. 152-154.

w drodze ustawy²⁸⁰. Z kolei w Arkansas Rada Legislacyjna została upoważniona do „doradzania” organom egzekutywy w zakresie wykonywania niektórych kompetencji delegowanych²⁸¹. „Rady” te nie mają charakteru wiążącego, ale – jak zauważył prokurator generalny S. Clark – „jedynie najśmielsi odważą się postąpić wbrew «radom» legislatury, wiedząc, iż to od niej zależą ich przyszłe apropiacje”²⁸². Sądy w niektórych stanach, m.in. właśnie w Arkansas, kwestionowały konstytucyjność tych mechanizmów zastępczych²⁸³, ale ze względu na ich nieformalny charakter efektywna kontrola sądowa nad ich wykonywaniem nie jest możliwa.

1.4. Uprawnienia kontrolne komisji

Katalog „rutynowych” uprawnień hamujących legislatury zamykają tradycyjne kompetencje kontrolne (ang. *oversight*), wykonywane w ich imieniu przez komisje stałe i specjalne²⁸⁴. W przeciwieństwie do władzy nad sakiewką, prawa zatwierdzania nominacji czy weta legislatury nie wiążą się one z żadnymi materialnymi uprawnieniami władczymi legislatury, a jedynie z jej inherentną kompetencją do pozyskiwania informacji²⁸⁵. Jednak poprzez groźbę przedstawienia agencji i jej kierownictwa w negatywnym świetle (nawet jeżeli nie zostaną ujawnione nieprawidłowości związane z naruszeniem prawa, tylko zwykłe błędy, których można się doszukać w każdej agencji – wystarczy tylko odpowiednio długo badać), czy też po prostu zaabsorbowania ich przez trwające dochodzenie przed komisją, komisje są w stanie wpłynąć na zachowania egzekutywy (a zwłaszcza indywidualnych agencji)²⁸⁶.

Najbardziej widoczną formą uprawnień kontrolnych komisji są oczywiście wspomniane już kilkakrotnie uprawnienia dochodzeniowe²⁸⁷. Formalnie są one pochodną kompetencji

²⁸⁰ S.M. Tharp, *Legislative Powers of Rules Review in the States and Congressional Powers of Rule Review*, Virginia Administrative Law Advisory Committee (2001), <http://codecommission.dls.virginia.gov/documents///2001/legrev1.pdf>.

²⁸¹ D.D. Blair, *Arkansas Politics & Government*, University of Nebraska Press, Lincoln, NE, 1988, s. 181-182.

²⁸² S.A. Clark, 1982 WL 52348 (Sep. 7, 1982), s. *5 (“[O]nly the intrepid will refuse to follow the legislative ‘advice,’ knowing that future appropriations may well depend on whether the legislative ‘advice’ is followed.”).

²⁸³ V. np. *Chaffin v. Arkansas Game & Fish Comm’n*, 296 Ark. 431, 442-444, 757 S.W.2d 950, 956-957 (1988).

²⁸⁴ V. m.in. M.E. Jewell, S.C. Patterson, *The Legislative Process in the United States*, Random House, New York, NY, 1966, s. 485-502; R.M. Małajny, *Amerykański prezydencjalizm*, op. cit., s. 282-290; idem, *Pozycja ustrojowa Kongresu USA*, op. cit., t. 3, s. 82-155; W.J. Oleszek, *Congressional Procedures and the Policy Process*, op. cit., s. 290-294; D. Rosenbloom, *Building a Legislative-Centered Public Administration: Congress and the Administrative State, 1946-1999*, University of Alabama Press, Tuscaloosa, AL, 2000, s. 60-103; M.S. Ogul, *Congress Oversees the Bureaucracy: Studies in Legislative Supervision*, University of Pittsburgh Press, Pittsburgh, PA, 1976; J.D. Aberbach, *Keeping a Watchful Eye: The Politics of Congressional Oversight*, Brookings Institution, Washington, DC, 1990; Senate Committee on Government Operations, *Study on Federal Regulation: Congressional Oversight of Regulatory Agencies*, 95th Cong., 1st Sess., Washington, DC, 1977.

²⁸⁵ V. *supra*, rozdz. V, s. 124-125.

²⁸⁶ D.C. Parker, M. Dull, *Divided We Quarrel: The Politics of Congressional Investigations, 1947-2004*, “Legislative Studies Quarterly” 2009, Vol. 34, No. 3, s. 319, 325.

²⁸⁷ J.P. Harris, *Congressional Control of Administration*, op. cit., s. 277-309; W.J. Oleszek, *Congressional Procedures and the Policy Process*, op. cit., s. 305; D.C. Parker, M. Dull, *Divided We Quarrel*; M. Rosenberg, *Investigative Oversight: An Introduction to the Law, Practice and Procedure of Congressional Inquiry*, CRS Report 95-464 (1995).

legislatury w zakresie *impeachmentu* oraz prawnego przeciwdziałania przyszłym nadużyciom, aczkolwiek praktycznie służą przede wszystkim ujawnieniu nieprawidłowości i ustaleniu politycznie odpowiedzialnych za nie. Spośród wszystkich form kontroli komisji nad administracją to właśnie dochodzenia mają najbardziej konfrontacyjny charakter i przez to najczęściej generują spory sądowe. Generalnie prawo legislatury do badania nieprawidłowości w administracji nie ulega wątpliwości²⁸⁸. Pomimo zawężającej interpretacji we wczesnych decyzjach²⁸⁹, współcześnie jest ono bardzo szeroko rozumiane²⁹⁰. *Dicta* sugerują, iż zasada podziału władz wyznacza pewne granice kompetencji dochodzeniowych²⁹¹, ale sądy w żadnej decyzji nie wskazały na taką materialną granicę (aczkolwiek zasada przywileju deliberatywnego wyznacza niewątpliwie granice formalne²⁹²).

Uprawnienia kontrolne komisji jednak stosunkowo rzadko służą konfrontacji z administracją. Najczęściej ich funkcją jest po prostu sygnalizowanie agencji stanowiska komisji²⁹³. Ponieważ utrzymywanie dobrych – a przynajmniej poprawnych – stosunków z właściwymi komisjami jest zawsze w interesie kierownictwa agencji (gdyż to przede wszystkim od nich zależy jej samodzielność, status i właściwość, a przede wszystkim jej budżet – i to w perspektywie wielu lat), często dostosowują się one do stanowiska komisji bez potrzeby zastosowania dalszych środków nacisku²⁹⁴.

Inną formą realizacji kompetencji kontrolnych są wymogi przedkładania sprawozdań – czy to komisjom, czy też legislaturze²⁹⁵. Z zasady mają one charakter ustawowy, aczkolwiek spotyka się też przypadki, w których izby żądają sprawozdań w drodze zwykłych lub zgodnych rezolucji²⁹⁶. Z racji faktu, iż kosztu sprawozdawczości (przede wszystkim czasowe) spadają

²⁸⁸ J. Landis, *Constitutional Limitations on the Congressional Power of Investigation*, 40 Harv. L. Rev. 153 (1926).

²⁸⁹ V. m.in. *Kilbourn v. Thompson*, 103 U.S. 168 (1881) oraz *Ex parte Hague*, 105 N.J. Eq. 134, 147 Atl. 220 (Ch. 1929), *aff'd*, 123 N.J. Eq. 475, 9 N.J. Misc. 89, 150 Atl. 322 (Ct. Err. & App. 1930).

²⁹⁰ V. m.in. *Hutcheson v. United States*, 369 U.S. 599 (1962); *Carmel Valley Fire Protection Dist. v. State of California*, 25 Cal.4th 287, 299, 105 Cal.Rptr.2d 636, 20 P.3d 533 (2001); *Oberg v. City of Taunton*, 972 F. Supp.2d 174, 204 (D. Mass. 2013); *Eggers v. Kenny*, 15 N.J. 107, 104 A.2d 10 (1954); *Zicarelli v. New Jersey State Comm'n of Investigation*, 55 N.J. 249, 263, 261 A.2d 129, 136 (1970), *aff'd*, 406 U.S. 472 (1972).

²⁹¹ *Zicarelli*, *supra*, 55 N.J. 136, 261 A.2d 136 (granica jest „a threat to the essential integrity of the executive branch,” sformułowanie użyte za niezwiązaną merytorycznie decyzją *David v. Vesta Co.*, 45 N.J. 301, 326, 212 A.2d 345, 357-58 [1965]); *Howard Jarvis Taxpayers Assn. v. Padilla*, 62 Cal. 4th 486, 499, 363 P.3d 628, 634 (2016), *reh'g denied* (Feb. 24, 2016) (“[T]he Legislature may not use its [investigative] powers to «defeat or materially impair» the exercise of its fellow branches’ constitutional functions, nor «intrude upon a core zone» of another branch’s authority. (*Marine Forests Society v. California Coastal Com.*, *supra*, 36 Cal.4th at p. 45, 30 Cal.Rptr.3d 30, 113 P.3d 1062)”).

²⁹² V. *supra*, rozdz. V, s. 120 et seq.

²⁹³ Stąd też J.D. Aberbach, *Keeping a Watchful Eye*, s. 132, zauważa, iż najczęściej kontrola komisji przyjmuje formę nie dochodzeń czy otwartych wysłuchań, ale osobistych kontaktów między przedstawicielami agencji a członkami lub personelem komisji.

²⁹⁴ T.M. Moe, *An Assessment of the Positive Theory of “Congressional Dominance”*, “Legislative Studies Quarterly” 1987, Vol. 12, No. 4, s. 475-520.

²⁹⁵ W.J. Oleszek, *Congressional Procedures and the Policy Process*, *op. cit.*, s. 303-304.

²⁹⁶ V. np. L. Deschler, *Deschler’s Precedents of the United States House of Representatives*, H. Doc. 94-661, 94th Cong., 2nd Sess., t. 4, s. 2304-2323.

właściwie wyłącznie na agencje, legislatury korzystają z tych narzędzi niezwykle często. Sama lista obowiązkowych raportów składanych Kongresowi przez jednostki administracji federalnej liczy ponad 220 stron²⁹⁷.

Kolejną formą działalności kontrolnej legislatur jest tzw. ewaluacja programowa (*performance evaluation*)²⁹⁸. Służy ona ocenie, w jakim stopniu programy regulacyjne i budżetowe osiągają założone cele. Ze względu na swój wyspecjalizowany charakter, często jest delegowana albo agencjom pomocniczym legislatur odpowiedzialnym za audyt (ze względu na ścisłe związki między nią a audytem celowościowym), albo też odrębnym komisjom ds. ewaluacji programowej²⁹⁹. Wreszcie istotnym instrumentem kontroli legislacyjnej są wewnętrzne struktury kontrolne, jak np. istniejące w każdym departamencie wykonawczym i większej agencji federalnej urząd inspektora generalnego³⁰⁰.

Wskazuje się, iż na szczeblu stanowym mechanizmy kontroli egzekutywy przez komisje legislatury są najczęściej istotnie słabsze niż na poziomie federalnym³⁰¹. Wynika to przede wszystkim z uwarunkowań instytucjonalnych: krótszych sesji legislatury³⁰² oraz mniejszej liczby i doświadczenia personelu pomocniczego³⁰³, który odgrywa nieodzowną rolę w zapewnianiu efektywności instrumentów kontrolnych³⁰⁴. Wzmocnieniu pozycji komisji wobec

²⁹⁷ *Reports to be Made to Congress*, H. Doc. No. 111-83, Government Printing Office, Washington, DC, 2010, <http://www.gpo.gov/fdsys/pkg/CDOC-111hdoc83/pdf/CDOC-111hdoc83.pdf>. Oczywiście waga polityczna tych raportów jest nierówna: dotyczą one zarówno rutynowej realizacji programów budżetowych, jak i decyzji wielkiej wagi politycznej, jak wymagane od Prezydenta USA sprawozdania o zaangażowaniu sił zbrojnych w operacje zagraniczne – jeden z kluczowych elementów rezolucji o uprawnieniach wojennych z 1973 r. (*War Powers Resolution*, Pub. L. No. 93-148, § 4, 87 Stat. 555 (1973); v. szerzej D.L. Richard, *The War Powers Resolution: Origins, History, Criticism and Reform. Chapter 4: Reporting Under the War Powers Resolution: Section 4*, 2 J. Nat'l Sec. L. 59 (1998); Ł. Wordliczek, *War Powers Resolution – bilans trzydziestolecia*, "Przegląd Sejmowy" 2004, Vol. 12, nr 1 (60), s. 134-136), czy też notyfikacje dla komisji obu izb Kongresu w przypadku podejmowania zagranicznych operacji specjalnych, tzw. *covert actions* (50 U.S.C. § 3093; v. szerzej S. Dycus, A.L. Berney, W.C. Banks, P. Raven-Hansen, *National Security Law*, Aspen Publishers, New York, NY, 2007, s. 390-396; L.B. Snider, *The Agency and the Hill: CIA's Relationship with Congress, 1946–2004*, Center for the Study of Intelligence, Central Intelligence Agency, Washington, DC, 2008, rozdział 9, s. 258 et seq.).

²⁹⁸ V. ogólnie m.in. R. Brown, R.D. Pethtel, *A Matter of Facts: State Legislative Performance Auditing*, "Public Administration Review" 1974, Vol. 34, No. 4, s. 318-327.

²⁹⁹ V. *supra*, t. 1, rozdz. II, s. 236.

³⁰⁰ P.C. Light, *Monitoring Government: Inspectors General and the Search for Accountability*, Brookings Institution Governance Institute, Washington, DC, 1993.

³⁰¹ A. Rosenthal, *Legislative Life: People, Process, and Performance in the States*, Harper & Row, New York, NY, 1981, s. 314-338; idem, *Legislative Performance in the States: Explorations of Committee Behavior*, Free Press, New York, 1974.

³⁰² Idem, *Legislative Behavior and Legislative Oversight*, "Legislative Studies Quarterly" 1981, Vol. 6, No. 1, s. 115, 123; R.C. Elling, *State Legislative Influence in the Administrative Process: Consequences and Constraints*, "Public Administration Quarterly" 1984, Vol. 7, No. 4, s. 457, 473-474. O krótkich sesjach v. szerzej *supra*, t. 1, rozdz. II, s. 257-259.

³⁰³ R. Rosenthal, *Legislative Performance in the States*, op. cit., s. 102; R.C. Elling, *State Legislative Influence in the Administrative Process*, s. 475-476.

³⁰⁴ D. Rosenbloom, *Building a Legislative-Centered Public Administration*, s. 78-80; M.E. Jewell, S.C. Patterson, *The Legislative Process in the United States*, op. cit., s. 494-495.

agencji nie sprzyja również większa rotacja wśród samych legislatorów³⁰⁵. W wielu stanach wzmocnienie kontroli wykonywanej przez komisje stanowiło główny punkt reform mających usprawnić funkcjonowanie legislatury jako takiej. Miały temu służyć takie zmiany jak upoważnienie komisji do wykonywania funkcji kontrolnych w przerwach międzysesyjnych oraz rozbudowa i profesjonalizacja ich personelu³⁰⁶. Innym rozwiązaniem jest przekazanie kompetencji nadzorczych w okresach międzysesyjnych radom legislacyjnym i ich personelowi³⁰⁷, aczkolwiek wówczas traci się przewagę, jaką komisjom tematycznym daje specjalizacja i bezpośrednie środki wpływu wynikające z właściwości legislacyjnej³⁰⁸.

W literaturze zwraca się również uwagę na słabości wykonywania przez legislaturę funkcji kontrolnych związane z brakiem systematyczności. Legislatorzy zdecydowanie wolą analizować konkretne przypadki (najczęściej związane z nieprawidłowościami lub skargami od własnych wyborców), a nie ogólną efektywność działania agencji³⁰⁹. Wynika to z faktu, iż działalność taka niesie większe profity polityczne (związane z rozpoznawalnością czy wdzięcznością wyborców) niż mało widoczna kontrola systematyczna³¹⁰. W szczególności omawiana praktyka przekłada się na skłonność legislatur do koncentrowania swoich zasobów kontrolnych na sprawach lokalnych, które dotyczą ich okręgów, lub na indywidualnych sprawach swoich wyborców³¹¹. W niektórych przypadkach budzi to obiekcyjne orzecznictwa, uznającego zbyt duże zainteresowanie komisji konkretną sprawą za naruszenie niezależności adiudykacyjnej agencji³¹², ale ze względu na fakt, iż w większości takich przypadków nie ma ani poszkodowanych (gdyż komisja interweniuje, by popierać sprawy wyborców, a nie im szkodzić) uprawnionych do zakwestionowania decyzji agencji ani formalnych śladów nacisku, decyzje te nie wyeliminowały omawianej praktyki.

³⁰⁵ N.D. Woods, M. Baranowski, *Legislative Professionalism and Influence on State Agencies: The Effects of Resources and Careerism*, "Legislative Studies Quarterly" 2006, Vol. 31, No. 4, s. 585-609.

³⁰⁶ V. *supra*, t. 1, rozdz. II, s. 240-241.

³⁰⁷ Jak uczyniono np. w Kentucky. V. P.M. Miller, *Kentucky Politics & Government: Do We Stand United?*, University of Nebraska Press, Lincoln, NE, 1994, s. 124.

³⁰⁸ M.E. Jewell, S.C. Patterson, *The Legislative Process in the United States*, op. cit., s. 488-489.

³⁰⁹ V. ogólnie m.in. M.D. McCubbins, T. Schwartz, *Congressional Oversight Overlooked: Police Patrols versus Fire Alarms*, "American Journal of Political Science" 1984, Vol. 28, No. 1, s. 165-179.

³¹⁰ M.S. Ogul, *Congressional Oversight: Structures and Incentives*, [w:] *Congress Reconsidered*, L.C. Dodd, B.I. Oppenheimer (ed.), CQ Press, Washington, DC, 1981, s. 317-331; R. Rosenthal, *Legislative Behavior and Legislative Oversight*, op. cit.; S. Scher, *Conditions for Legislative Control*, "Journal of Politics" 1963, Vol. 25, No. 3, s. 526-551.

³¹¹ M.E. Jewell, S.C. Patterson, *The Legislative Process in the United States*, op. cit., s. 489-492.

³¹² V. m.in. *Pillsbury Co. v. FTC*, 354 F.2d 952 (5th Cir. 1966); *D.C. Federation of Civic Ass'ns v. Volpe*, 429 F.2d 1231 (D.C. Cir. 1971); *Koniag, Inc. v. Andrus*, 580 F.2d 601 (D.C. Cir. 1978). V. też P.M. Shane, H.H. Bruff, *Separation of Powers Law: Cases and Materials*, Carolina Academic Press, Durham, NC, 2011, s. 539-543.

1.5. *Impeachment*

Katalog uprawnień hamujących legislatur domyka procedura *impeachmentu*: z jednej strony niewątpliwie najpotężniejszy instrument w dyspozycji legislatury, gdyż jedyny pozwalający jej nie tylko na wywieranie nacisku czy blokowanie działań innych władz, ale na personalne rozliczanie osób zajmujących w nich stanowiska kierownicze; z drugiej jednak instrument nadzwyczajny – „polityczna opcja nuklearna” – którego znaczenie w związku z tym w codziennym funkcjonowaniu stanu jest raczej potencjalne niż aktualne.

Procedura *impeachmentu*³¹³ wywodzi się z *common law*, gdzie *impeachment* był formą postępowania kryminalnego przeciwko osobom (zwykle – ale niekoniecznie – doradcom królewskim i urzędnikom Korony) oskarżanym o przestępstwa natury politycznej³¹⁴. Izba Gmin, jako „wielka ława przysięgłych królestwa” (*grand inquest of the realm*), miała wyłączne prawo inicjowania postępowania, Izba Lordów zaś orzekała o winie i karze³¹⁵. Po okresie świetności w XIV i XV w.³¹⁶ *impeachment* wyszedł z użycia za Tudorów, by powrócić do praktyki politycznej w XVII w.³¹⁷ i ponownie popaść w *desuetude* po nastaniu rządów parlamentarno-gabinetowych³¹⁸.

Zupełnie inaczej rozwinęła się sytuacja w Ameryce. Pierwsze *impeachments* w koloniach miały miejsce jeszcze w XVII w.³¹⁹, a do wojny o niepodległość *impeachment* był już stabilnym aspektem amerykańskiej praktyki ustrojowej³²⁰. Aczkolwiek w pierwszych konstytucjach

³¹³ Od normańsko-francuskiego *empechement*, używanego w średniowieczu w znaczeniu „zarzut”.

³¹⁴ V. *Constitutional Grounds for Presidential Impeachment. Report by the Staff of the House Committee on the Judiciary Impeachment Inquiry*, 93rd Cong., 2nd Sess. (Feb. 1974); E.B. Firmage, *The Law of Presidential Impeachment*, 1973 Utah L. Rev. 681, 682-684 (1973).

³¹⁵ W. Blackstone, *Commentaries on the Laws of England*, G. Sharswood, B. Field (ed.), J.B. Lippincott Company, Philadelphia, PA, 1893 (wyd. I 1765–1769), t. 4, s. *259-261.

³¹⁶ V. m.in. T.E.T. Plucknett, *The Origin of Impeachment*, „Transactions of the Royal Historical Society” 1942, Vol. 24, s. 47-71 oraz M.V. Clarke, *The Origin of Impeachment*, [w:] *Oxford Essays in Medieval History*, F.M. Powicke (ed.), Clarendon Press, Oxford, UK, 1934, s. 164-189. Pierwszym klasycznym *impeachmentem* była sprawa Lorda Kanclerza Michaela de la Pole, hrabiego Suffolk, z 1386 r., ale elementy *impeachmentu* można odnaleźć już w parlamentach postępowaniach przeciwko braciom Despenserom z 1321 r. i przeciwko Rogerowi Mortimerowi z 1330 r.

³¹⁷ C.G.C. Tite, *Impeachment and Parliamentary Judicature in Early Stuart England*, Athlone Press, London, UK, 1974. Najbardziej znanym przypadkiem był oczywiście *impeachment* Lorda Strafforda przez Długi Parlament. *The Tryal of Thomas Earl of Stafford* (1641), [w:] *Historical Collections*, J. Rushworth (ed.), Henry Hills, London, 1686, t. 8.

³¹⁸ Ostatnimi *impeachmentami* w Wielkiej Brytanii były sprawy Warrena Hastingsa, byłego Gubernatora Generalnego Bengalu (1788–1795) i lorda Melville, byłego Pierwszego Lorda Admiralicji (1806). Zwłaszcza ta pierwsza – współczesna kształtowaniu się Konstytucji USA i śledzona z dużym zainteresowaniem przez amerykańskich Ojców Założycieli – stała się cennym źródłem precedensów dla praktyki amerykańskiej.

³¹⁹ P.C. Hoffer, N. Hull, *The First American Impeachments*, „William and Mary Quarterly” 1978, Vol. 35, No. 4, s. 653-667.

³²⁰ Eidem, *Power and Precedent in the Creation of an American Impeachment Tradition: The Eighteenth-Century Colonial Record*, „William and Mary Quarterly” 1978, Vol. 36, No. 1, s. 51-77. V. też W.R. Riddell, *Impeachment in England and English Colonies*, 7 N.Y.U. L. Rev. 702 (1930).

stanowych kontury instytucjonalne procedury *impeachmentu* były bardzo zróżnicowane (np. w Wirginii *impeachmentowi* podlegał gubernator, ale dopiero po zakończeniu kadencji, właściwy zaś w sprawach *impeachmentu* był Sąd Generalny, a nie wyższa izba legislatury)³²¹, ale już w XIX w. model wzorowany na Konstytucji federalnej upowszechnił się w prawie wszystkich stanach. Współcześnie jedynie w Oregonie nie istnieje żadna forma procedury *impeachmentu*³²².

Impeachment formalnie jest szczególnym trybem postępowania kryminalnego³²³. Stanowe katalogi przesłanek *impeachmentu* są bardzo zróżnicowane w szczegółach³²⁴, ale najczęściej obejmują przestępstwa urzędowe (*high crimes*) oraz delikty konstytucyjne (określane najczęściej jako *high misdemeanors* lub *malffeasance*)³²⁵. We wszystkich stanach stosujących procedurę *impeachmentu* może ona zostać zastosowana przeciwko gubernatorowi oraz innym wybieralnym urzędnikom egzekutywy, a 35 konstytucji stanowych wspomina wprost o „wszystkich

³²¹ C. Doyle, *Impeachment Grounds: A Collection of Selected Materials*, CRS Report 98-882 A (1998).

³²² Ore. Const. of 1857, art. VII, § 6.

³²³ Pogląd przeciwny, uzasadniany funkcjonalnie, wyrażał m.in. R. Berger, *Impeachment: The Constitutional Problems*, Harvard University Press, Cambridge, UK, 1973, s. xii, ale nie wytrzymuje on konfrontacji z tekstem Konstytucji, przewidującym m.in., iż „[t]he trial of all crimes, except in cases of impeachment, shall be by jury.” (art. III, § 2) (co oczywiście byłoby zbędne, gdyby *impeachment* nie był postępowaniem kryminalnym). Podobne stanowisko co R. Berger podczas *impeachmentu* Samuela Chase’a podnosił G. Campbell jako jeden z menadżerów reprezentujących Izbę (*Trial of Samuel Chase, an Associate Justice of the Supreme Court of the United States, Impeached by the House of Representatives, for High Crimes and Misdemeanors, Before the Senate of the United States*, S.H. Smith, T. Lloyd (ed.), Washington, DC, 1805, t. 1, s. 351-353), ale pod wpływem krytyki tego poglądu przez obronę (C. Lee; *Ibidem*, t. 2, s. 105-106 i R. Harper; *Ibidem*, t. 2, s. 251, 257-265), Joseph Nicholson w imieniu Izby odciął się zdecydowanie od tego stanowiska (*Ibidem*, t. 2, s. 335): “We were also told by the honorable counsel for the accused, that [...] we resorted to the forlorn hope of contending that an impeachment was not a criminal prosecution, but a mere inquest of office. For myself I am free to declare, that I heard no such position taken. If declarations of this kind have been made, in the name of the managers I here disclaim them. We do contend that this is a criminal prosecution, for offences committed in the discharge of high official duties [...]”.

³²⁴ D. Duffy, J. Brierton, G. Coppolo, J. Holstead et al., *Constitutional and Statutory Impeachment Provisions in 50 States*, Connecticut Office of Legislative Research, OLR Report No. 2004-R-0146 (2004). Najczęściej występujące przesłanki *impeachmentu* to: korupcja na urzędzie (*corrupt conduct in office*) – 10 stanów, delikt urzędowy (*misdemeanor in office*) – 6 stanów, przestępstwo (*crime*) – 5 stanów, przestępstwo lub delikt konstytucyjny albo delikt urzędowy (*high crimes and misdemeanors, or malffeasance in office*) – 5 stanów, niekompetencja (*incompetence*) – 4 stany, niewłaściwe sprawowanie urzędu (*maladministration in office*) – 4 stany, delikt urzędowy lub niewłaściwe sprawowanie urzędu (*misdemeanor or malffeasance in office*) – 4 stany, przestępstwa i delikty urzędowe (*crimes or misdemeanors*) – 3 stany, moralnie naganne delikty urzędowe (*moral turpitude in office*) – 3 stany, rozmyślne zaniedbywanie obowiązków (*willful neglect of duty*) – 3 stany oraz zdrada stanu (*treason*) – 3 stany.

³²⁵ Główne spory w doktrynie i praktyce ustrojowej dotyczą dwóch kwestii: czy wymagane jest przestępstwo w postaci naruszenia ustawy kryminalnej, czy też wystarczającą przesłanką *impeachmentu* jest delikt konstytucyjny, oraz – jeżeli zarzut dotyczy przestępstwa – czy musi ono mieć związek z pełnioną funkcją. Praktyka stosowania *impeachmentu* przez federalną Izbę Reprezentantów przemawia za odpowiedzią przeczącą na obydwa pytania, ale orzecznictwo Senatu jest już niejednoznaczne. Szerzej o problemie definicji tzw. *impeachable offenses* v. m.in. R. Berger, *Impeachment: The Constitutional Problems*, op. cit., s. 56-107; *Constitutional Grounds for Presidential Impeachment. Report by the Staff of the House Committee on the Judiciary Impeachment Inquiry*, op. cit., s. 11-17; C. Doyle, *Impeachment Grounds: A Collection of Selected Materials*, op. cit.; M.J. Gerhardt, *The Federal Impeachment Process: A Constitutional and Historical Analysis*, University of Chicago Press, Chicago, IL, 2000, s. 103-111.

urzędnikach cywilnych stanu” (*all state civil officers*)³²⁶. W 48 stanach *impeachmentowi* podlegają również sędziowie³²⁷. *Impeachment* może mieć miejsce zarówno w trakcie pełnienia urzędu, jak i po jego opuszczeniu, jednak przypadki *impeachmentu* byłych urzędników stanowych właściwie się nie zdarzają³²⁸.

Pomimo kryminalnego charakteru procedury *impeachmentu* charakteryzuje ją dominujący we wszystkich stanach, w znacznej zaś większości wyłączny udział legislatury. W 47 władza *impeachmentu* (tj. prawo stawiania w stan oskarżenia) przysługuje izbie niższej legislatury³²⁹ (przy czym w 13 z nich wymagana jest większość $\frac{2}{3}$ głosów³³⁰). Jedynie na Alasce

³²⁶ Ala. Const. of 1901, art. VII, § 173; Alaska Const. of 1956, art. 2, § 20; Ariz. Const. of 1910, art. VIII, pt. 2, § 2; Ark. Const. of 1874, art. 15, § 1; Calif. Const. of 1879, art. 4, § 18 (b); Colo. Const. of 1876, art. XIII, § 2; Conn. Const. of 1965, art. IX, § 3; Del. Const. of 1897, art. VI, § 2; Fla. Const. of 1968, art. III, § 17 (a); Ga. Const. of 1982, art. III, sec. VII, cl. 1; Hawaii Const. of 1950, art. III, § 19; Ill. Const. of 1970, art. IV, § 14; Ind. Const. of 1851, art. VI, § 7; Iowa Const. of 1857, art. III, § 20; Kan. Const. of 1859, art. II, § 28; Ky. Const. of 1891, § 68; La. Const. of 1974, art. X, § 24 (A); Maine Const. of 1819, art. IX, § 5; Md. Const. of 1867, art. II, § 7 i art. IV, § 4; Mass. Const. of 1780, pt. II, ch. I; Mich. Const. of 1962, art. XI, § 7; Minn. Const. of 1857, art. VIII, § 2; Miss. Const. of 1890, art. 4, § 50; Mo. Const. of 1944, art. VII, § 1; Mont. Const. of 1972, art. V, § 13 (1); Neb. Const. of 1875, art. III, § 17; Nev. Const. of 1864, art. 7, § 2; N.H. Const. of 1792, § 38; N.J. Const. of 1947, art. VII, sec. III, § 1; N.M. Const. of 1910, art. IV, § 36; N.D. Const. of 1889, art. XI, § 10; Ohio Const. of 1851, art. 2, § 24; Okla. Const. of 1907, art. VIII, § 1; Penn. Const. of 1873, art. VI, § 6; R.I. Const. of 1842, art. XIII, § 3; S.C. Const. of 1895, art. XV, § 1; S.D. Const. of 1889, art. XVI, § 3; Tenn. Const. of 1870, art. V, § 4; Tex. Const. of 1875, art. XV, § 2; Utah Const. of 1895, art. VI, § 19; Vt. Const. of 1793, sub. VIII, § 58; Va. Const. of 1970, art. IV, § 17; Wash. Const. of 1889, art. V, § 2; W.Va. Const. of 1872, art. IV, § 9; Wis. Const. of 1848, art. VII, § 1; Wyo. Const. of 1889, art. 3, § 18. Georgia jest jedynym stanem dopuszczającym również *impeachment* członków legislatury.

³²⁷ Wyjątkiem jest Indiana. Ind. Const. of 1851, art. VI, § 7. W niektórych stanach, m.in. Arizonie, Nowadzie, obydwu Dakotach, Waszyngtonie, Wyoming, wyłączeni są także sędziowie pokoju, ale to dlatego, że są traktowani jako urzędnicy lokalni, a nie stanowi.

³²⁸ Na poziomie federalnym precedensem w tej kwestii jest *impeachment* byłego sekretarza wojny W. Belknapa w 1876 r. Warto jednak zauważyć, iż W. Belknap został uniewinniony, a część senatorów podczas procesu wyrażała wątpliwości co do dopuszczalności sądenia w trybie *impeachmentu* byłych szefów departamentów. W New Jersey występuje unikalny przepis wymagający, by *impeachment* wnieść najpóźniej dwa lata po odejściu ze stanowiska.

³²⁹ Ala. Const. of 1901, art. VII, § 173; Ariz. Const. of 1910, art. VIII, pt. 2, § 1; Ark. Const. of 1874, art. 15, § 2; Calif. Const. of 1879, art. 4, § 18 (a); Colo. Const. of 1876, art. XIII, § 1; Conn. Const. of 1965, art. IX, § 1; Del. Const. of 1897, art. VI, § 1; Fla. Const. of 1968, art. III, § 17 (a); Ga. Const. of 1982, art. III, sec. VII, cl. 1; Hawaii Const. of 1950, art. III, § 19; Idaho Const. of 1889, art. V, § 4; Ill. Const. of 1970, art. IV, § 14; Ind. Const. of 1851, art. VI, § 7; Iowa Const. of 1857, art. III, § 19; Kan. Const. of 1859, art. II, § 27; Ky. Const. of 1891, § 66; La. Const. of 1974, art. X, § 24 (B); Maine Const. of 1819, art. IX, art. IV, pt. I, § 8; Md. Const. of 1867, § 26; Mass. Const. of 1780, pt. II, ch. I, sec. III, art. VI; Mich. Const. of 1962, art. XI, § 7; Minn. Const. of 1857, art. VIII, § 1; Miss. Const. of 1890, art. 4, § 49; Mo. Const. of 1944, art. VII, § 2; Mont. Const. of 1972, art. V, § 13 (3); Nev. Const. of 1864, art. 7, § 1; N.H. Const. of 1792, § 17; N.J. Const. of 1947, art. VII, sec. III, § 2; N.M. Const. of 1910, art. IV, § 35; N.Y. Const. of 1894, art. VI, § 24; N.C. Const. of 1969, art. IV, § 4; N.D. Const. of 1889, art. XI, § 8; Ohio Const. of 1851, art. 2, § 23; Okla. Const. of 1907, art. VIII, § 3; Penn. Const. of 1873, art. VI, § 4; R.I. Const. of 1842, art. XIII, § 1; S.C. Const. of 1895, art. XV, § 1; S.D. Const. of 1889, art. XVI, § 1; Tenn. Const. of 1870, art. V, § 1; Tex. Const. of 1875, art. XV, § 1; Utah Const. of 1895, art. VI, § 17 (1); Vt. Const. of 1793, sub. VIII, § 57; Va. Const. of 1970, art. IV, § 17; Wash. Const. of 1889, art. V, § 1; W.Va. Const. of 1872, art. IV, § 9; Wis. Const. of 1848, art. VII, § 1; Wyo. Const. of 1889, art. 3, § 17. W 27 stanach spiker Izby Reprezentantów ma prawo zwołania jej na sesję specjalną w celu rozpatrzenia zarzutów mogących doprowadzić do *impeachmentu*.

³³⁰ Są to: Delaware, Floryda, Hawaje, Idaho, Illinois, Indiana, Missisipi, Montana, Pn. Karolina, Rhode Island, Pd. Karolina, Utah i Vermont.

impeachmentu dokonuje izba wyższa³³¹, w Nebrasce zaś – legislatura jednoizbowa³³². W 45 stanach *impeachmenty* rozpoznaje Senat stanowy³³³, działając jednak wyjątkowo jako organ sędziowski³³⁴ (przy czym w 30 stanach przynajmniej w przypadku procesu gubernatora przewodniczy prezes Sądu Najwyższego). W Nowym Jorku senatorowie i sędziowie Sądu Apelacyjnego tworzą Sąd ds. Impeachmentów³³⁵. W Missouri właściwy w sprawach *impeachmentu* jest Sąd Najwyższy, a jeżeli oskarżonym jest gubernator lub sędzia Sądu Najwyższego – specjalny trybunał złożony z powoływanych na tę okazję siedmiu „wybitnych prawników” (*eminent jurists*)³³⁶. Także w Nebrasce Sąd Najwyższy rozpoznaje większość *impeachmentów* (w tym również sprawy przeciwko gubernatorowi), ale sprawy przeciwko sędziom tego sądu rozpatruje trybunał złożony z siedmiu sędziów dystryktowych, losowo wybranych przez pisarza sądowego dla dystryktu, w jakim znajduje się stolica stanu³³⁷. Na Alasce proces odbywa się przed Izbą Reprezentantów³³⁸.

Postępowanie w sprawach *impeachmentu* wzorowane jest bardzo ogólnie na procesie kryminalnym, ale ma również swoją specyfikę³³⁹. Izba występująca z *impeachmentem* formułuje zarzuty w postaci artykułów *impeachmentu* (*articles of impeachment*), odpowiadających

³³¹ Alaska Const. of 1956, art. 2, § 20. Wymagana większość dla dokonania *impeachmentu* to $\frac{2}{3}$ senatorów.

³³² Neb. Const. of 1875, art. III, § 17.

³³³ Ala. Const. of 1901, art. VII, § 173; Ariz. Const. of 1910, art. VIII, pt. 2, § 1; Ark. Const. of 1874, art. 15, § 2; Calif. Const. of 1879, art. 4, § 18 (a); Colo. Const. of 1876, art. XIII, § 1; Conn. Const. of 1965, art. IX, § 2; Del. Const. of 1897, art. VI, § 1; Fla. Const. of 1968, art. III, § 17 (c); Ga. Const. of 1982, art. III, sec. VII, cl. 2; Hawaii Const. of 1950, art. III, § 19; Idaho Const. of 1889, art. V, § 3; Ill. Const. of 1970, art. IV, § 14; Ind. Const. of 1851, art. VI, § 7; Iowa Const. of 1857, art. III, § 19; Kan. Const. of 1859, art. II, § 27; Ky. Const. of 1891, § 67; La. Const. of 1974, art. X, § 24 (B); Maine Const. of 1819, art. IX, art. IV, pt. II, § 7; Md. Const. of 1867, § 26; Mass. Const. of 1780, pt. II, ch. I, sec. II, art. VIII; Mich. Const. of 1962, art. XI, § 7; Minn. Const. of 1857, art. VIII, § 1; Miss. Const. of 1890, art. 4, § 49; Mont. Const. of 1972, art. V, § 13 (2); Nev. Const. of 1864, art. 7, § 1; N.H. Const. of 1792, § 38; N.J. Const. of 1947, art. VII, sec. III, § 2; N.M. Const. of 1910, art. IV, § 35; N.C. Const. of 1969, art. IV, § 4; N.D. Const. of 1889, art. XI, § 9; Ohio Const. of 1851, art. 2, § 23; Okla. Const. of 1907, art. VIII, § 3; Penn. Const. of 1873, art. VI, § 5; R.I. Const. of 1842, art. XIII, § 2; S.C. Const. of 1895, art. XV, § 2; S.D. Const. of 1889, art. XVI, § 2; Tenn. Const. of 1870, art. V, § 2; Tex. Const. of 1875, art. XV, § 2; Utah Const. of 1895, art. VI, § 18 (1); Vt. Const. of 1793, sub. VIII, § 58; Va. Const. of 1970, art. IV, § 17; Wash. Const. of 1889, art. V, § 1; W.Va. Const. of 1872, art. IV, § 9; Wis. Const. of 1848, art. VII, § 1; Wyo. Const. of 1889, art. 3, § 17.

³³⁴ Wszystkie konstytucje stanowe żądają od senatorów zasiadających w procedurze *impeachmentu* odrębnej przysięgi sędziowskiej, wymagającej rozpatrywania sprawy według prawa i dowodów (*according to law and evidence*). W świetle przykładów zastosowania *impeachmentu* na szczeblu federalnym (zwłaszcza *impeachmentu* prezydenta Clintona w 1998 r.) ciekawe wydaje się pytanie, czy senator może zagłosować za uniewinnieniem, jeżeli jest przekonany o winie oskarżonego, ale nie uważa, że powinien on zostać złożony z urzędu. Przy okazji sądowego charakteru rozpoznawania *impeachmentów* warto jeszcze zauważyć, iż w części stanów – m.in. w Nowym Jorku, Pn. Karolinie i Wisconsin – przepisy dotyczące *impeachmentu* znajdują się właśnie w artykule konstytucji stanowej poświęconym sądownictwu.

³³⁵ N.Y. Const. of 1894, art. VI, § 24.

³³⁶ Mo. Const. of 1944, art. VII, § 2.

³³⁷ Neb. Const. of 1875, art. III, § 17.

³³⁸ Alaska Const. of 1956, art. 2, § 20.

³³⁹ V. m.in. E.B. Firmage, R.C. Mangrum, *Removal of the President: Resignation and the Procedural Law of Impeachment*, 1974 Duke L.J. 1023 (1974) oraz J. Hedges, *Impeachment Procedure in the Texas Legislature*, 20 J. Am. Soc. Leg. Clerks & Sec. 13 (2015).

zarzutom (*counts*) w tradycyjnym akcie oskarżenia³⁴⁰. Powołuje ona również tzw. menadżerów, którzy w jej imieniu prowadzą sprawę³⁴¹. W większości stanów urzędnicy, przeciwko którym toczy się *impeachment*, są zawieszeni w pełnieniu obowiązków (inaczej niż w Konstytucji USA, która takiego zawieszenia nie przewiduje)³⁴². Postępowanie z zasady toczy się przed pełnym Senatem³⁴³. Poza Alabamą, Iowa, Massachusetts i New Hampshire do skazania wymagana jest większość kwalifikowana ($\frac{5}{7}$ w Missouri i Nebrasce, $\frac{2}{3}$ w pozostałych stanach)³⁴⁴. Wyrok w procedurze *impeachmentu*, inaczej niż było to w Wielkiej Brytanii, obejmuje jedynie dwie sankcje: obligatoryjną, w postaci złożenia z urzędu, oraz fakultatywną (o której zastosowaniu decyduje samodzielnie organ sądzący sprawę) – zakaz pełnienia stanowisk publicznych *pro futuro*³⁴⁵.

Brak systematycznych badań dotyczących stosowania *impeachmentu* na szczeblu stanowym. Najpełniejszą listę takich przypadków podaje G. Reinhart z Biura Analiz Legislacyjnych Connecticut³⁴⁶. Zidentyfikował on piętnaście przypadków *impeachmentu* gubernatora, z czego siedem zakończyło się złożeniem go z urzędu. Były to przypadki gubernatora W.W. Holdena (Pn. Karolina, 1870, skazany za łamanie praw obywatelskich, w tym prawa *habeas corpus*, i nielegalne stosowanie *martial law* do zwalczania Ku-Klux-Klanu)³⁴⁷, D. Butlera (Nebraska, 1871, skazany za defraudację środków budżetowych)³⁴⁸, W. Sulzera (Nowy Jork, 1913, skazany za nieprawidłowości w finansowaniu kampanii wyborczej)³⁴⁹, J. Fergusona (Teksas, 1917, skazany

³⁴⁰ E.B. Firmage, R.C. Mangrum, *Removal of the President*, s. 1039-1042; L. Deschler, *Deschler's Precedents of the United States House of Representatives*, op. cit., s. 1958-1977. V. też C. Reinhart, *Burden of Proof for Impeachment*, Connecticut Office of Legislative Research, OLR Report No. 2004-R-0144 (2004).

³⁴¹ E.B. Firmage, R.C. Mangrum, *Removal of the President*, s. 1048-1050; L. Deschler, *Deschler's Precedents of the United States House of Representatives*, op. cit., s. 2077-2085.

³⁴² V. *supra*, przypis 333 i cytowane tam przepisy.

³⁴³ W Senacie federalnym regulamin dopuszcza, by postępowanie dowodowe odbyło się w części lub w całości przed komisją. Sen. Impeach. Rules, S. Res. 479, 99th Cong., 2nd Sess., Aug. 16, 1986, Rule XI. Przepis ten był stosowany kilkakrotnie w procesach sędziów dystryktowych, ale podczas procesu prezydenta Clintona 1999 r. całe postępowanie toczyło się przed pełnym Senatem. S.N. Smelcer, *Role of the Senate in Judicial Impeachment Proceedings*, Congressional Research Service, CRS Report R41172 (2010).

³⁴⁴ *The Book of States 2016*, op. cit., tabela 4.8 oraz *supra*, przypis 333 i cytowane tam przepisy. Jak się wydaje, również w przypadku *impeachmentu* na oskarżeniu spoczywa ciężar udowodnienia wszystkich elementów przestępstwa lub deliktu ponad rozsądną wątpliwość.

³⁴⁵ Wszystkie konstytucje stanowe, podobnie jak Konstytucja USA, stanowią, iż zastosowanie prawa łaski w procedurze *impeachmentu* jest nieskuteczne. W Wielkiej Brytanii *Act of Settlement* przewidywał jedynie, iż ułaskawienie nie może być uwzględnione przed wydaniem wyroku. *An Act for the further Limitation of the Crown, and better securing the Rights and Liberties of the Subject*, 12 & 13 Will. III c. 2 (1700).

³⁴⁶ C. Reinhart, *Impeachment of State Officials*, Connecticut Office of Legislative Research, Report 2004-R-0184 (2004).

³⁴⁷ W.S. Powell, *North Carolina Through Four Centuries*, University of North Carolina Press, Chapel Hill, NC, 1989, s. 400; J. V. Orth, *The North Carolina State Constitution*, Oxford University Press, New York, NY, 2011, s. 21.

³⁴⁸ R.C. Naugle, J.J. Montag, J.C. Olson, *History of Nebraska*, University of Nebraska Press, Lincoln, NE, 2014, s. 129-130.

³⁴⁹ P.J. Galie, *Ordered Liberty: A Constitutional History of New York*, Fordham University Press, New York, NY, 1996, s. 189-191.

za nadużycia finansowe)³⁵⁰, J. Waltona (Oklahoma, 1923, skazany za nielegalne zawieszenie *habeas corpus* i rozmaite nadużycia)³⁵¹, H.S. Jonhnstona (Oklahoma, 1929, oskarżony m.in. o bezprawne uniemożliwienie legislaturze zebrania się na sesję oraz nielegalne wykorzystywanie prawa łaski, ale skazany tylko za „ogólną niekompetencję”)³⁵² i E. Mechama (Arizona, 1988, skazany za obstrukcję śledztwa w związku z zarzutami nieprawidłowego finansowania kampanii)³⁵³. Do tej listy należy jeszcze dodać gubernatora R. Blagojevicha z Illinois, skazanego w 2008 r. za żądanie łapówki w związku z mianowaniem senatora federalnego na miejsce opróżnione przez prezydenta-elekta B. Obamę³⁵⁴. *Impeachmenty* sędziów również są stosunkowo rzadkie: z ostatnich 25 lat wskazać można tylko na *impeachment* czterech sędziów Sądu Najwyższego New Hampshire w 2000 r. w związku z nielegalnym udziałem w deliberacjach Sądu w sprawach, w których byli oni formalnie wyłączeni (zakończony uniewinnieniem)³⁵⁵ oraz *impeachment* sędziego Rolfa Larsena z Pensylwanii w 1994 r. w związku z naruszeniami zasad etyki sędziowskiej³⁵⁶. Wśród innych przypadków *impeachmentu* na szczeblu stanowym z ostatnich lat wskazać można *impeachment* prokuratora generalnego Nebraski P. Douglasa w 1984 r. (uniewinniony)³⁵⁷, skarbnika Zach. Wirginii A.J. Manchina w 1989 r. (ustąpił przed rozpoczęciem procesu), komisarza rolnictwa Kentucky W. Burnette’a w 1991 r. (również ustąpił), sekretarza stanu Missouri J. Moriarty w 1994 r. (skazana)³⁵⁸, komptrolera Newady K. Augustine (skazana, ale pozostawiona na stanowisku)³⁵⁹ oraz członka Rady Regensów Uniwersytetu Stanu Nebraska D. Hergerta w 2006 r. (skazany)³⁶⁰. W latach 2013–2014 legislatura Teksasu rozpatrywała *impeachment* regensa Uniwersytetu Stanowego W. Halla, ale ostatecznie poprzestała na rezolucji wyrażającej naganę³⁶¹.

³⁵⁰ H.P. Flatt, *Ferguson v. Maddox: Impeachment, Politics, and the Texas Supreme Court*, “Journal of the Texas Supreme Court Historical Society” 2016, Vol. 6, No. 1, s. 38-47. J. Ferguson ustąpił w dniu głosowania nad wyrokiem skazującym, gdy było już jasne, że zostanie usunięty z urzędu. W *Ferguson v. Maddox*, 114 Tex. 85, 263 S.W. 888 (1924) Sąd Najwyższy Teksasu odrzucił argument, iż wyrok (zakazujący mu zajmowania urzędów publicznych również na przyszłość) był w związku z tym nieważny.

³⁵¹ C.A.M. Ewing, *Impeachment of Oklahoma Governors*, “American Political Science Review” 1930, Vol. 24, No. 3, s. 648-654.

³⁵² *Ibidem*.

³⁵³ *Politics and Public Policy in Arizona*, Z.A. Smith (ed.), Praeger, Westport, CT, 1996, rozdział 3; *Arizona Legislative Manual*, Arizona Legislative Council, Phoenix, AZ, 2003, s. 63.

³⁵⁴ Judgment of Conviction and Disqualification, *In re Blagojevich* (Ill. Sen. Jan. 29, 2009), <http://www.ilga.gov/senate/impeachment/documents/Judgment%20of%20Conviction%20and%20Disqualification.pdf>.

³⁵⁵ S. Gilbertson, *New Hampshire: Live Free or Die, but in the Meantime.*, 69 Alb. L. Rev. 591, 595-596 (2006).

³⁵⁶ C.G. Geyh, *Highlighting a Low Point on a High Court: Some Thoughts on the Removal of Pennsylvania Supreme Court Justice Rolf Larsen and the Limits of Judicial Self-Regulation*, 68 Temp. L. Rev. 1041, 1044-1049 (1995).

³⁵⁷ *State v. Douglas*, 217 Neb. 199, 349 N.W.2d 870 (1984).

³⁵⁸ *Matter of Impeachment of Moriarty*, 902 S.W.2d 273 (Mo. 1994).

³⁵⁹ Sen. Res. 5, 21st Special Sess. (Dec. 4, 2004), https://www.leg.state.nv.us/Session/21st2004Special/SR/_EN.pdf.

³⁶⁰ *Nebraska Legislature ex rel. State v. Hergert*, 271 Neb. 976, 720 N.W.2d 372 (2006).

³⁶¹ M. Barnett, *Panel censures but doesn't impeach UT Regent Wallace Hall*, “Dallas News”, Aug. 11, 2014, <http://www.dallasnews.com/news/texas/2014/08/11/panel-censures-but-doesnt-impeach-ut-regent-wallace-hall>.

Sądy generalnie unikają ingerowania w procedurę *impeachmentu*. I tak szereg decyzji uznaje, iż judykatura – czy to ze względu na regułę kwestii politycznych, czy *res judicata* – nie mogą podważać wyroków skazujących w sprawach *impeachmentu* ze względu na defekty materialne czy proceduralne³⁶². Sąd nie może również nakazać wstrzymania (nawet tymczasowo) samego procesu³⁶³ lub postępowania przygotowawczego w legislaturze³⁶⁴. Do ostatecznej decyzji Senatu stanowego zastrzeżone są nawet incydentalne decyzje, np. w zakresie zwrotu kosztów postępowania w wypadku uniewinnienia³⁶⁵. W doktrynie wskazuje się, iż ta niechęć judykatury do ingerowania w procedurę *impeachmentu* wiąże się z uznaniem jej szczególnej roli w hamowaniu przez legislaturę nie tylko egzekutywy, ale i sądownictwa³⁶⁶.

2. Uprawnienia hamujące legislatury wobec sądownictwa

2.1. Uprawnienia hamujące wobec indywidualnych sędziów

Katalog uprawnień hamujących legislatury wobec sądownictwa jest zdecydowanie mniej rozbudowany. Wynika to z kilku uwarunkowań: przede wszystkim odseparowanie funkcji sądowniczej od legislacyjnej było jednym z podstawowych celów amerykańskiej wersji zasady podziału władz, rodzącej się w reakcji na nadużycia legislatur stanowych pierwszej dekady po wojnie o niepodległość³⁶⁷. W związku z tym twórcy amerykańskiej tradycji konstytucyjnej świadomie dążyli do ograniczenia wpływu legislatury na stosowanie prawa w indywidualnych przypadkach. Z tego względu władza ustawodawcza nie dysponuje mechanizmami hamującymi, pozwalającymi jej wywierać bezpośredni wpływ na proces decyzyjny³⁶⁸. Wyposażona została natomiast w inne rodzaje uprawnień hamujących wobec sądownictwa. Po pierwsze, są to instrumenty służące do przeciwdziałania nadużyciom personalnym – omówiona

³⁶² V. m.in. *Nixon v. United States*, 506 U.S. 224 (1993); *Ritter v. United States*, 84 Ct.Cl. 293, 299 (1936); *Mecham v. Arizona House of Representatives*, 162 Ariz. 267, 782 P.2d 1160 (1989); *Smith v. Brantley*, 400 So.2d 443 (Fla.1981); *People v. Hayes*, 82 Misc. 165, 169, 143 N.Y.S. 325 (Sup.Ct. Special Term 1913); *Ferguson v. Maddox*, 114 Tex. 85, 263 S.W. 888 (1924).

³⁶³ *Mecham v. Gordon*, 156 Ariz. 297, 751 P.2d 957 (1988).

³⁶⁴ V. m.in. *Kinsella v. Jaekle*, 192 Conn. 704, 475 A.2d 243 (1984); *Office of Governor v. Select Comm. of Inquiry*, 271 Conn. 540, 858 A.2d 709 (2004); *Dauphin County Grand Jury Investigation Proceedings (No. 2)*, 332 Pa. 342, 345, 2 A.2d 802 (1938).

³⁶⁵ *Horton v. McLaughlin*, 149 N.H. 141, 821 A.2d 947 (2003).

³⁶⁶ M.J. Gerhardt, *Rediscovering Nonjusticiability: Judicial Review of Impeachments After Nixon*, 44 Duke L.J. 231 (1994).

³⁶⁷ V. *supra*, t. 1, rozdz. I, s. 100-101.

³⁶⁸ Oczywiście legislatura może wywierać taki wpływ pośrednio, zmieniając prawa stanowiące reguły rozstrzygania spraw *pro futuro* (a w zakresie, w jakim nie narusza to normy nieretroaktywności, również w trwających sprawach), w tym również abrogując zasady sformułowane w drodze orzecznictwa. Działa ona w tym zakresie wyłącznie w ramach swojej funkcji legislacyjnej, ale politycznie to uprawnienie również ma charakter hamujący. Jego szczególną formą jest *ultima ratio* ustawodawcy, w postaci możliwości zainicjowania poprawki konstytucyjnej abrogującej sądową wykładnię ustawy zasadniczej. V. m.in. J.J. Dinan, *Court-Constraining Amendments and the State Constitutional Tradition*, 38 Rutgers L.J. 983 (2007).

w poprzednim podrozdziale procedura *impeachmentu* oraz istniejąca w 16 stanach procedura usuwania sędziów w trybie zgodnego wniosku lub zgodnej rezolucji obu izb³⁶⁹. Ich stosowanie ograniczają jednak po pierwsze wymogi większości kwalifikowanej, po drugie zaś – wieloletnia praktyka ustrojowa, zgodnie z którą niedopuszczalne jest zastosowanie procedury usunięcia sędziego wyłącznie z powodu różnicy zdań co do poprawności jego decyzji³⁷⁰. Początki tej praktyki wiąże się tradycyjnie z *impeachmentem* sędziego Samuela Chase’a w latach 1804–1805, zakończonym jego uniewinnieniem³⁷¹, ale sprawa jest nieco bardziej skomplikowana. Z jednej strony zarzuty wobec sędziego Chase’a nie dotyczyły zwykłej różnicy zdań, ale (w większości) naruszania praw oskarżonego w procesie kryminalnym³⁷². Z drugiej strony, na szczeblu stanowym i po uniewinnieniu Chase’a zdarzały się przypadki politycznie motywowanych prób usunięcia sędziów³⁷³. Niemniej jednak można uznać, iż – pomijając burzliwy okres rekonstrukcji na Południu – od połowy XIX w. nie zdarzył się już w żadnym stanie przypadek złożenia sędziego z urzędu przez legislaturę w związku z jego decyzjami sędziowskimi ani nawet poważna próba takiego kroku³⁷⁴.

2.2. Kontrola legislatury nad jurysdykcją sądów

Drugą grupą uprawnień hamujących legislatur wobec sądownictwa są uprawnienia pozwalające wykluczyć ścieżkę sądową w pewnych kategoriach spraw. Badacze traktujący o podziale władz na szczeblu federalnym wskazują czasami na wynikającą z art. III Konstytucji USA kontrolę Kongresu nad właściwością sądów federalnych³⁷⁵ jako na mechanizm kontrolny³⁷⁶.

³⁶⁹ *Ibidem*, rozdział IV, s. 405.

³⁷⁰ W. Rehnquist, *The Impeachment Clause: A Wild Card in the Constitution*, 85 Nw. U. L. Rev. 903, 910 (1991); T. Vanaskie, *The Independence and Responsibility of the Federal Judiciary*, 46 Vill. L. Rev. 745, 758-759 (2001).

³⁷¹ V. m.in. W.H. Rehnquist, *Grand Inquests: the Historic Impeachments of Justice Samuel Chase and President Andrew Johnson*, Morrow, New York, NY, 1992; R. Lillich, *The Chase Impeachment*, 4 Am. J. Legal Hist. 49 (1960); E. Bushnell, *Crimes, Follies, and Misfortunes: The Federal Impeachment Trials*, University of Illinois Press, Urbana, IL, 1992, rozdz. 4, s. 57-85; A.A. Perlin, *The Impeachment of Samuel Chase: Redefining Judicial Independence*, 62 Rutgers L. Rev. 3, 784-787 (2010).

³⁷² W.H. Rehnquist, *Grand Inquests: the Historic Impeachments of Justice Samuel Chase and President Andrew Johnson*, Morrow, New York, NY, 1992, s. 74-89.

³⁷³ V. np. J.W. Ely, *“That No Office Whatever Be Held During Life or Good Behavior.” Judicial Impeachments and the Struggle for Democracy in South Carolina*, 30 Vand. L. Rev. 167 (1977).

³⁷⁴ R.R. Wheeler, A.L. Levin, *Judicial Discipline and Removal in the United States*, Federal Judicial Center, FJC Staff Paper 79-2, Washington, DC, 1979, s. 50-51.

³⁷⁵ Sądy zinterpretowały definicję władzy sądowniczej Stanów Zjednoczonych w art. III Konstytucji jako wyznaczającą zewnętrzne granice jurysdykcji federalnej, a nie jako wymóg, by którykolwiek z sądów federalnych otrzymał jurysdykcję apelacyjną lub oryginalną we wszystkich wymienionych tam kategoriach spraw. *Sheldon v. Sill*, 49 U.S. (8 How.) 441 (1850).

³⁷⁶ V. m.in. C.L. Black, *The Presidency and Congress*, 32 Wash. & Lee L. Rev. 841, 846 (1975); H. Wechsler, *The Appellate Jurisdiction of the Supreme Court: Reflections on the Law and the Logistics of Direct Review*, 34 Wash. & Lee L. Rev. 1042, 1048 (1977); G. Gunther, *Congressional Power to Curtail Federal Court Jurisdiction: An Opinionated Guide to the Ongoing Debate*, 36 Stan. L. Rev. 895 (1984).

Znów jednak sprawa jest bardziej skomplikowana³⁷⁷. Po pierwsze, jak zauważył w swoim słynnym *Dialogu* Henry Hart³⁷⁸, Kongres nie ma wpływu na właściwość sądów stanowych, które na mocy konstytucyjnej klauzuli supremacji muszą stosować prawo federalne³⁷⁹. Po drugie, Akhil Reed Amar wskazał z kolei, iż artykuł III wymaga, by władza sędziowska Stanów Zjednoczonych rozciągała się na wszystkie sprawy wynikające z Konstytucji i ustaw federalnych³⁸⁰. Według tego poglądu Kongres oczywiście nie musi ustanawiać niższych sądów federalnych, ale jeżeli tego nie robi, to nie może wyłączyć jurysdykcji apelacyjnej jedyne konstytucyjnie wymaganego sądu – Sądu Najwyższego – w zakresie kwestii federalnych³⁸¹.

Zmodyfikowany wariant omawianej tezy głosi, iż Kongres może wyłączyć w danej kategorii spraw (zdefiniowanej merytorycznie) tylko jurysdykcję apelacyjną Sądu Najwyższego, pozostawiając właściwość np. federalnym sądom dystryktowym (których decyzje nie mają waloru precedensowego)³⁸². Jako uzasadnienie przytacza się zwykle decyzję *Ex parte McCordle*³⁸³, w której Sąd uznał za konstytucyjną ustawę uchylającą jurysdykcję apelacyjną w sprawach o *habeas corpus*, pomimo faktu, iż ewidentnym celem ustawy było uniemożliwienie Sądowi dokonania oceny konstytucyjności ustaw rekonstrukcyjnych³⁸⁴. Jednak D. Currie zauważył, że i w tym wypadku sprawa nie jest tak prosta: ustawa eliminowała jedynie jedną ze ścieżek odwoławczych, a nie wszystkie³⁸⁵. Spór pozostaje jednak teoretyczny, gdyż poza tym jednym przypadkiem z czasów rekonstrukcji Kongres nigdy nie próbował ominąć w ten sposób sądowej kontroli konstytucyjności prawa³⁸⁶.

Nawet jednak jeżeli uznać, iż Kongres na poziomie federalnym dysponuje omawianym instrumentem hamującym, nie ma to istotnego przełożenia na stanowe prawo konstytucyjne. W przeciwieństwie bowiem do sądów federalnych, które są sądami jurysdykcji ograniczonej³⁸⁷,

³⁷⁷ V. m.in. R.H. Fallon, *Jurisdiction-Stripping Reconsidered*, 96 Va. L. Rev. 1043 (2010); R.H. Fallon, H.M. Hart, H. Wechsler, D.J. Meltzer et al., *Hart and Wechsler's Federal Courts and the Federal System*, Foundation Press, New York, NY, 2003, s. 330-337.

³⁷⁸ H.M. Hart, *The Power of Congress to Limit the Jurisdiction of Federal Courts: An Exercise in Dialectic*, 66 Harv. L. Rev. 1362 (1953).

³⁷⁹ V. również H. Wechsler, *The Courts and the Constitution*, 65 Colum. L. Rev. 1001, 1005-1006 (1965).

³⁸⁰ A.R. Amar, *A Neo-Federalist View of Article III: Separating the Two Tiers of Federal Jurisdiction*, 65 B.U. L. Rev. 205 (1985). V. też *Martin v. Hunter's Lessee*, 14 U.S. (1 Wheat.) 304, 331 (1816) (J. Story, *dictum*).

³⁸¹ A.R. Amar, *A Neo-Federalist View of Article III*, s. 246-259.

³⁸² R.H. Fallon, H.M. Hart, H. Wechsler, D.J. Meltzer et al., *Hart and Wechsler's Federal Courts and the Federal System*, *op. cit.*, s. 337-342.

³⁸³ *Ex parte McCordle*, 74 U.S. (7 Wall.) 506 (1869).

³⁸⁴ D.P. Currie, *The Reconstruction Congress*, 75 U. Chi. L. Rev. 383, 432-437 (2008).

³⁸⁵ Idem, *The Constitution in the Supreme Court: The First Hundred Years, 1789-1888*, University of Chicago Press, Chicago, IL, 1985, s. 306-307. V. też *Ex parte Yerger*, 75 U.S. (8 Wall.) 85, 103-105 (1869).

³⁸⁶ Uchwalona w 1932 r. ustawa Norrisa-La Guardi wyłączyła jurysdykcję sądów federalnych w zakresie wydawania interdyktów w sporach pracowniczych. *An Act to amend the Judicial Code and to Define and Limit the Jurisdiction of Courts Sitting in Equity, and for Other Purposes*, March 23, 1932, c. 90, 72nd Cong., 1st Sess., 47 Stat. 70 (1932), obecnie 29 U.S.C. §§ 101-115. Sąd Najwyższy uznał ją za konstytucyjną w *Lauf v. E.G. Shinner & Co.*, 303 U.S. 323 (1938). Podobnie jednak jak w wypadku *McCordle*, ustawa nie zamykała ścieżki sądowej całkowicie, a jedynie pozostawiała ją sądom stanowym.

³⁸⁷ C.A. Wright, A.R. Miller, *Federal Practice and Procedure*, Thomson West, St. Paul, MN, 1969-2012, § 3522.

w każdym stanie istnieje przynajmniej jeden rodzaj sądów konstytucyjnych sprawujących jurysdykcję ogólną, tj. rezydualną³⁸⁸. W rezultacie uprawnienia legislatur stanowych w zakresie regulacji właściwości sądów ograniczają się co najwyżej do możliwości redystrybucji władzy sądowniczej pomiędzy różne sądy, ale nie obejmują możliwości jej całkowitego wycofania (aczkolwiek oczywiście w przypadku praw podmiotowych mających swoje źródło w ustawie legislatura może zmienić prawo materialne, znosząc roszczenie (*cause of action*) i w ten sposób pośrednio wyłączając ścieżkę sądową³⁸⁹; jest to jednak nie tyle mechanizm hamujący, ile część istoty władzy ustawodawczej)³⁹⁰.

2.3. Immunitet suwerenny stanów

Jest jednak jeden zasadniczy wyjątek od zasady niewyłączalności ogólnej jurysdykcji sądów stanowych: zasada immunitetu suwerennego stanów³⁹¹ (skądinąd chyba najlepszy przykład pasywnego uprawnienia hamującego). Stanowi ona, iż stan – jak każdy suweren – nie może być pozywany przed własnymi sądami bez swojej zgody, organem zaś właściwym do wyrażenia takiej zgody jest legislatura³⁹². Reguła ta wywodzi się ze znanej już od XIII w. w *common law* zasady, iż „król nie może działać źle”, wykluczającej odpowiedzialność kryminalną lub cywilną monarchy³⁹³ (zarówno w jego indywidualnym, jak i politycznym charakterze – nie były one bowiem jeszcze w ówczesnym *common law* rozróżniane³⁹⁴). Jej konsekwencją był całkowity immunitet sądowy Korony³⁹⁵. Gdy po Deklaracji Niepodległości uprawnienia

³⁸⁸ V. *supra*, t. 1, rozdz. IV, s. 493-494. V. też H.M. Hart, *The Power of Congress to Limit the Jurisdiction of Federal Courts*, s. 1401.

³⁸⁹ *Traux v. Corrigan*, 257 U.S. 312 (1921), wyraża jednak pogląd, iż legislatura nie może całkowicie pozbawić ochrony prawnej praw podmiotowych uznanych w *common law*.

³⁹⁰ *Wooley v. State Farm Fire & Cas. Ins. Co.*, 893 So.2d 746 (La. 2004).

³⁹¹ V. ogólnie m.in. *United States v. Lee*, 106 U.S. 196, 204-220 (1882); *Hans v. Louisiana*, 134 U.S. 1, 10-15 (1890); *Seminole Tribe of Fla. v. Florida*, 517 U.S. 44 (1996); L.L. Jaffe, *Suits Against Governments and Officers: Sovereign Immunity*, 77 Harv. L. Rev. 1 (1963); V.C. Jackson, *Suing the Federal Government: Sovereignty, Immunity, and Judicial Independence*, 35 Geo. Wash. Int'l L. Rev. 521 (2003).

³⁹² *Alden v. Maine*, 527 U.S. 706, 755 (1999); *Nevada v. Hall*, 440 U.S. 410, 414 (1979); *Price v. United States*, 174 U.S. 373, 375-376 (1899); *Simmons v. Parizek*, 158 Conn. 304, 259 A.2d 642 (1969); *Helela v. State*, 49 Haw. 365, 418 P.2d 482 (1966); *State ex rel. State Park Bd. v. Tate*, 365 Mo. 1213, 295 S.W.2d 167, 59 A.L.R.2d 933 (1956); *City of Kenosha v. State*, 35 Wis.2d 317, 151 N.W.2d 36 (1967). V. też A. Hamilton, *The Federalist No. 81*, [w:] *The Federalist Papers*, op. cit., s. 422.

³⁹³ M.R. Durchslag, *State Sovereign Immunity: a Reference Guide to the United States Constitution*, Praeger, Westport, CT, 2002, s. 3; *Glassman v. Glassman*, 309 N.Y. 436, 131 N.E.2d 721 (1956); *Estate of Williams v. Pasquotank County Parks & Recreation Dep't*, 732 S.E.2d 137 (N.C. 2012).

³⁹⁴ W kwestii tego rozróżnienia v. m.in. J. McLean, *The Crown in Contract and Administrative Law*, "Oxford Journal of Legal Studies" 2004, Vol. 24, No. 1, s. 129-154.

³⁹⁵ Szerzej o immunitecie sądowym Korony v. m.in. L. Ehrlich, *Proceedings Against the Crown (1216-1377)*, Clarendon Press, Oxford, UK, 1921; W.S. Holdsworth, *A History of English Law*, Methuen & Co., London, UK, 1926, t. 9, s. 4-45; L.L. Jaffe, *Suits Against Governments and Officers*, s. 1-19; P. Figley, J. Tidmarsh, *The Appropriations Power and Sovereign Immunity*, op. cit., s. 1211-1217; J.H. Morgan, *Remedies against the Crown*, University of London Press, London, UK, 1925.

publicznoprawne Korony przeszły na poszczególne stany, zasadę „król nie może działać źle” zastąpiła zasada „stan nie może działać źle”, a stany przejęły immunitet, jakim wcześniej cieszyła się Korona³⁹⁶.

Zasada immunitetu suwerennego jednak tylko w niewielkim stopniu ogranicza możliwość dochodzenia praw podmiotowych przeciwko stanowi. W przypadku naruszenia prawa przez organy władzy publicznej *common law* przewiduje bowiem możliwość dochodzenia odpowiedzialności bezpośrednio przeciwko odpowiedzialnym funkcjonariuszom, wykluczając odpowiedzialność suwerena na zasadzie *respondeat superior*³⁹⁷. Po drugie, inaczej niż w prawie angielskim, immunitet suwerenny w orzecznictwie amerykańskim *de facto* nie chroni stanu przed roszczeniami posesoryjnymi, tak realnymi³⁹⁸, jak i personalnymi³⁹⁹, gdyż można je wnieść przeciwko funkcjonariuszom stanu i w tej procedurze zakwestionować jego tytuł⁴⁰⁰. W rezultacie blokuje on jedynie odpowiedzialność stanu *ex contractu*⁴⁰¹, *ex delicto* i na zasadzie ryzyka⁴⁰² oraz roszczenia wynikające z prawa pozytywnego⁴⁰³. Można zauważyć, iż właściwie wszystkie wymienione kategorie dotyczą odpowiedzialności majątkowej⁴⁰⁴. W tym zakresie immunitet suwerenny jest uzasadniony nie tylko historycznie, ale również funkcjonalnie: ochroną przysługującej legislaturze wyłącznej władzy nad sakiewką⁴⁰⁵ oraz dążeniem do unikania konfrontacji konstytucyjnych, do jakich prowadziłyby próby egzekucji wyroków przeciwko skarbowi stanowiemu podejmowane bez zgody czy nawet wbrew woli legislatury⁴⁰⁶.

Immunitet suwerenny jest co prawda barierą jurysdykcyjną⁴⁰⁷, ale zawsze miał charakter *ius dispositivum*: w Anglii monarcha, a w Stanach Zjednoczonych stan mógł w konkretnej sprawie zrzec się przysługującego mu immunitetu i dopuścić rozpatrzenie roszczenia

³⁹⁶ *Chisholm v. Georgia*, 2 U.S. (2 Dall.) 419, 434-35 (1793) (J. Iredell, dissenting). Wbrew temu *v. J. Gibbons, The Eleventh Amendment and State Sovereign Immunity: A Reinterpretation*, 83 Colum. L. Rev. 1899 (1983).

³⁹⁷ *V. m.in. A. Woolhandler, Patterns of Official Immunity and Accountability*, 37 Case W. Res. L. Rev. 396 (1987); D.E. Engdahl, *Immunity and Accountability for Positive Governmental Wrongs*, 44 U. Colo. L. Rev. 1 (1972) oraz *infra*, s. 236 et seq.

³⁹⁸ *United States v. Lee*, 106 U.S. 196 (1882).

³⁹⁹ *Osborn v. Bank of the United States*, 22 U.S. (9 Wheat.) 738 (1824).

⁴⁰⁰ V. szerzej D.P. Currie, *Sovereign Immunity and Suits against Government Officers*, 1984 Sup. Ct. Rev. 149, 150-153 (1984).

⁴⁰¹ L.L. Jaffe, *Suits Against Governments and Officers*, s. 21; *Ex parte Ayers*, 123 U.S. 443, 502-503 (1887).

⁴⁰² E.M. Borchard, *Government Liability in Tort*, 36 Yale L.J. 1 (1924); Note, *The State as a Party Defendant: Abrogation of Sovereign Immunity in Tort in Maryland*, 36 Md. L. Rev. 653 (1977).

⁴⁰³ A. Woolhandler, *Old Property, New Property, and Sovereign Immunity*, 75 Notre Dame L. Rev. 919 (2000).

⁴⁰⁴ Ale idem, *Patterns of Official Immunity and Accountability*, *op. cit.*, zauważa, iż kryterium nie była prosta różnica między roszczeniami majątkowymi wobec skarbu stanowego a pozostałymi – niedopuszczalne były też np. roszczenia o wykonanie kontraktu (*specific performance*), dopuszczalne zaś – o zwrot nielegalnie naliczonego podatku (w formie *assumpsit* przeciwko urzędnikowi podatkowemu). W tej ostatniej kwestii *cf. Osborn v. Bank of the United States*, 22 U.S. (9 Wheat.) 738 (1824).

⁴⁰⁵ P. Figley, J. Tidmarsh, *The Appropriations Power and Sovereign Immunity*, *op. cit.*, s. 1258-1264.

⁴⁰⁶ V.C. Jackson, *Suing the Federal Government*.

⁴⁰⁷ *Edelman v. Jordan*, 415 U.S. 651 (1974); *Arkansas Public Defender Com'n v. Greene County Circuit Ct.*, 343 Ark. 49, 32 S.W.3d 470 (2000); *German v. Wisconsin Dept. of Transp., Div. of State Patrol*, 235 Wis.2d 576, 2000 WI 62, 612 N.W.2d 50 (2000).

w procedurze sądowej⁴⁰⁸. Najczęściej odbywało się to w postępowaniu specjalnym: w Anglii służyły temu instytucje petycji o prawo (*petition of right*) i *monstrans de droit*⁴⁰⁹. Żadna z nich nie została przeniesiona na grunt amerykański, w dużym stopniu dlatego, iż to monarcha decydował w nich (zresztą, jak się wydaje, tylko *pro forma*) o rezygnacji z immunitetu, tymczasem w Stanach Zjednoczonych uprawnienie to przysługiwało legislaturze⁴¹⁰. Zamiast tego w większości stanów roszczenia przeciwko stanowi były początkowo rozpatrywane przez samą legislaturę⁴¹¹, aczkolwiek zdarzały się też przypadki, w których legislatury zamiast tego tylko wyrażały jednostkową zgodę na dochodzenia roszczenia przed sądami⁴¹².

Jednak już pod koniec XVIII w. zaczęły się pojawiać ustawy uchylające immunitet suwerenny stanu generalnie (przynajmniej w pewnych kategoriach spraw)⁴¹³. Upowszechniły się one zwłaszcza w XX w.⁴¹⁴ Współcześnie 40 stanów uchyliło immunitet w sprawach *ex delicto*⁴¹⁵,

⁴⁰⁸ *Nevada v. Hall*, 440 U.S. 410, 414 (1979); *Alden v. Maine*, 527 U.S. 706, 738 (1999); *Lake View School Dist. No. 25 of Phillips County v. Huckabee*, 340 Ark. 481, 10 S.W.3d 892 (2000); *Department of Public Works v. ECAP Const. Co.*, 250 Conn. 553, 737 A.2d 398 (1999); *ARA Health Services, Inc. v. Department of Public Safety and Correctional Services*, 344 Md. 85, 685 A.2d 435 (1996); *In re Interest of Krystal P.*, 251 Neb. 320, 557 N.W.2d 26 (1996); *Wilson v. Hogan*, 473 N.W.2d 492 (S.D. 1991); *Federal Sign v. Texas Southern University*, 951 S.W.2d 401 (Tex. 1997), *relię of cause overruled*, (Oct. 2, 1997).

⁴⁰⁹ *V. supra*, t. 1, rozdz. IV, s. 466-467.

⁴¹⁰ L.L. Jaffe, *Suits Against Governments and Officers*, s. 19.

⁴¹¹ *V. supra*, t. 1, rozdz. IV, s. 467.

⁴¹² *V. np. Nat'l Biscuit Co. v. State*, 134 Tex. 293, 296, 135 S.W.2d 687, 689 (1940).

⁴¹³ J.E. Pfander, J. Dwinell, *A Declaratory Theory of State Accountability*, 102 Va. L. Rev. 153, 197-199 (2016) wskazuje na najwcześniejsze przypadki Wirginii (*An Act for Establishing a Board of Auditors for Public Accounts*, c. 17, § 5, 9 Henning's Stat. 536, 540 [1778]), Nowego Jorku (*An Act Directing a Mode for the Recovery of Debts Due to, and the Settlement of Accounts with, This State*, March 30, 1781, 1 Laws of N.Y. 374 [1781]), Pensylwanii (*An Act to Give the Benefit of Trial by Jury to the Public Officers of this State, and to Other Persons, Who Shall be Proceeded Against in a Summary Manner by the Comptroller-General of this State*, Feb. 12, 1785, c. 1133, 11 Penn. Stat. 435 [1785]) i Georgii (*An Act to Amend, Explain and Continue the "Act for Regulating the Judiciary Departments of This State"*, Dec. 9, 1790, c. 438, 2 Glazier's Laws 422 [1790]).

⁴¹⁴ Do 1977 r. 18 stanów uchyliło immunitet suwerenny w sprawach *ex contractu* i *ex delicto* ustawą lub decyzją sądową, a w kolejnych dziewięciu roszczenia takie rozpatrywała agencja administracyjna, na której decyzję przysługiwała skarga do sądu – co było *de facto* (ale nie *de iure*) równoważne uchyleniu immunitetu. *The State as a Party Defendant: Abrogation of Sovereign Immunity in Tort in Maryland*, *op. cit.*, s. 668-670.

⁴¹⁵ Alaska (Alaska Stat. Ann. § 09.50.250 [1962]), Arizona (Ariz. Rev. Stat. Ann. §§ 12-820 et seq. [1984]), Kalifornia (Cal. Gov't Code Ann. §§ 815.2-815.6 [1963]), Kolorado (Colo. Rev. Stat. § 24-10-106 [1963]) (zawężona do deliktów związanych z realizacją tylko niektórych zadań publicznych), Delaware (10 Del. Code Ann. § 4001 [1978]), Floryda (Fla. Stat. Ann. § 768.28 [1973]), Georgia (Ga. Code § 50-21-23 [1992]), Hawaje (Haw. Rev. Stat. § 662-2 [1957]), Idaho (Idaho Code Ann. § 6-903 [1976]), Illinois (Ill. Ann. Stat. ch. 705, § 505/8 [1945]), Indiana (Ind. Code Ann. § 34-13-3-3 [1974]), Iowa (Iowa Code Ann. § 669.5 [1965]), Kansas (Kan. Stat. Ann. § 75-6103 [1979]), Luizjana (La. Rev. Stat. Ann. §§ 13:5101 et seq. [1975]), Maine (14 Me. Rev. Stat. Ann. § 8104-a [1977]), Maryland (Md. Code Ann., State Gov't § 12-104 [1984]), Massachusetts (Mass. Gen. Laws Ann. ch. 258, § 2 [1978]), Michigan (Mich. Comp. Laws Ann. § 691.1402 [1964]), Minnesota (Minn. Stat. Ann. § 3.736 [1976]), Missisipi (Miss. Code Ann. § 11-46-5 [1984]), Missouri (Mo. Ann. Stat. § 537.600 [1978]), Montana (Mont. Const. of 1972, art. II, § 18), Nowada (Nev. Rev. Stat. Ann. § 41.041 [1965]), New Jersey (N.J. Rev. Stat. § 59:2-2 (1972)), Nowy Meksyk (N.M. Stat. Ann. §§ 41-4-4 do 41-4-12 [1976]) (zawężona do deliktów związanych z realizacją tylko niektórych zadań publicznych), Nowy Jork (N.Y. Court of Claims Act § 8 [1939]), Pn. Dakota (N.D. Cent. Code Ann. § 32-12.2-02 [1976]), Ohio (Ohio. Rev. Code Ann. § 2743.02 [1974]), Oklahoma (51 Okla. Stat. Ann. § 152.1 [1978]), Oregon (Or. Rev. Stat. Ann. § 30.260 [1967]), Pensylwania (1 Penn. Cons.

42 zaś – *ex contractu*⁴¹⁶. W pozostałych stanach roszczenia należące do wymienionych kategorii rozpatrują w pierwszej instancji agencje administracyjne⁴¹⁷, przy czym w Alabamie, Arkansas i Zach. Wirginii uchylenie sądowego immunitetu suwerennego jest konstytucyjnie niemożliwe⁴¹⁸. Należy jednak zastrzec, iż właściwie w żadnym z nich uchylenie immunitetu suwerennego nie ma charakteru blankietowego⁴¹⁹: stany ograniczają je do enumeratywnie wyliczonych kategorii roszczeń (najczęściej tylko do takich, które mogłyby być dochodzone

---

Stat. Ann. § 2310 [1978]), Rhode Island (R.I. Gen. Laws Ann. § 9-31-1 [1970]), Pd. Karolina (S.C. Code Ann. § 15-78-40 [1986]), Teksas (Tex. Civil Practice and Remedies Code Ann. § 101.021 [1985]), Utah (Utah Code Ann. § 63G-7-301 [1965]), Vermont (12 Vt. Stat. § 5601 [1961]), Wirginia (Va. Code Ann. § 8.01-195.3 [1981]), Waszyngton (Wash. Rev. Code Ann. § 4.92.090 [1963]), Wisconsin (Wis. Stat. Ann. § 775.01 [1969]) (wymagane jest wcześniejsze przedłożenie roszczenia legislaturze; ścieżka sądowa dopuszczalna tylko, jeżeli legislatura nie uwzględni go w całości), Wyoming (Wyo. Stat. Ann. §§ 1-39-104 do 1-39-110 [1979]) (zawężona do deliktów związanych z realizacją tylko niektórych zadań publicznych). Zestawienie ustaw opracowano w oparciu o National Conference of State Legislatures, *State Sovereign Immunity and Tort Liability* (Aug. 2010), <http://www.ncsl.org/research/sovereign-immunity-and-tort-liability.aspx> oraz Matthiesen, Wickert & Lehrer, *State Sovereign Immunity and Tort Liability in All 50 States* (2016), <https://www.mwl-law.com/wp-content/uploads/03/STATE-GOVERNMENTAL-LIABILITY-IN-ALL-50-STATES-CHART-GLW-00211981.pdf>. Wszystkie cytowania ustaw za West 2016. Modelem dla większości stanowych ustaw dopuszczających odpowiedzialność stanu *ex delicto* jest *Federal Tort Claims Act*, 79th Cong., 2nd Sess., c. 753, Title IV, 60 Stat. 842 (1946).

⁴¹⁶ 24 w drodze prawa stanowionego: Alaska Stat. Ann. § 09.50.250 (1962); Ariz. Rev. Stat. Ann. § 12-821.01 (1984); Conn. Gen. Stat. Ann. § 4-61(a) (1957); Ga. Code § 50-21-1 (1982); Haw. Rev. Stat. Ann. § 661-1 (1957); Ill. Ann. Stat. ch. 705, § 505/8 (1945); Md. Code Ann., State Gov't § 12-201(a) (1984); Minn. Stat. Ann. § 3.751 (1976); Mont. Const. of 1972, art. II, § 18; Nev. Rev. Stat. Ann. § 41.031 (1965); N.H. Rev. Stat. Ann. § 491:8 (1951); N.M. Stat. Ann. § 37-1-23 (1953); N.Y. Court of Claims Act § 8 (1939); N.D. Cent. Code Ann. § 32-12-02 (1976); Ohio Rev. Code. Ann. § 2743.02 (1974); Or. Rev. Stat. Ann. § 30.320 (1959); R.I. Gen. Laws Ann. § 37-13.1-1 (1978); Utah Code. Ann. § 63G-7-301 (1965); Wash. Rev. Code Ann. § 4.92.010 (1963); W.Va. Code ss 14-2-4, 14-2-13 (1982); Wis. Stat. Ann. § 18.13 (1969); Wyo. Stat. Ann. § 1-39-104 (1979), a 18 w drodze decyzji sądowej: *State Hwy. Dep't v. Milton Constr.*, 586 So.2d 872, 875 (Ala. 1991); *Ace Flying Service, Inc. v. Colorado Dept. of Agriculture*, 314 P.2d 278, 282 (Colo. 1957); *Pan-Am Tobacco Corp. v. Department of Corrections*, 471 So.2d 4, 5 (Fla. 1984); *Grant Constr. Co. v. Burns*, 443 P.2d 1005, 1010 (Idaho 1968); *Carr v. State ex rel. Du Coetlosquet*, 127 Ind. 204, 26 N.E. 778, 779 (1891); *Kersten Co. v. Department of Social Serv.*, 207 N.W.2d 117, 119-120 (Iowa 1973); *Brown v. Wichita State Univ.*, 217 Kan. 279, 302, 540 P.2d 66, 85 (1975), *vacated in part on reh'g*, 219 Kan. 2, 547 P.2d 1015 (1976); *Drake v. Smith*, 390 A.2d 541, 543-544 (Me. 1978); *J.A. Sullivan Corp. v. Commonwealth*, 494 N.E.2d 374, 377-378 (Mass. 1986); *W.H. Knapp Co. v. State*, 18 N.W.2d 421, 421 (Mich. 1945); *State Highway Comm'n v. Wunderlich*, 194 Miss. 119, 11 So.2d 437, 438 (1943); *V. S. DiCarlo Const. Co. v. State*, 485 S.W.2d 52, 54 (Mo. 1972); *Meens v. State Bd. of Ed.*, 267 P.2d 981, 983-984 (Mont. 1954); *Todd v. Board of Educ. Lands & Funds*, 48 N.W.2d 706, 710 (Neb. 1951); *P.T.&L. Constr. Co. v. Commissioner, Dep't of Transp.*, 288 A.2d 574, 577 (N.J. 1972); *Smith v. State*, 222 S.E.2d 412, 423-424 (N.C. 1976); *State Bd. of Pub. Affairs v. Principal Funding Corp.*, 1975 OK 144, 542 P.2d 503, 505 (1975); *Kinsey Constr. Co. v. South Carolina Dep't of Mental Health*, 249 S.E.2d 900, 902 (S.C. 1978); *Fristoe v. Blum*, 92 Tex. 76, 45 S.W. 998 (1898); *Wiecking v. Allied Medical Supply Corp.*, 391 S.E.2d 258, 260 (Va. 1990). Opracowano z wykorzystaniem R. Rhodes, *Principles of Governmental Immunity in Texas: The Texas Government Waives Sovereign Immunity When It Contracts – or Does It?*, 27 St. Mary's L.J. 679, 707 (1996).

⁴¹⁷ V. *supra*, t. 1, rozdz. IV, s. 468, przypis 543. Współcześnie już w każdym z nich decyzje agencji ws. odrzucenia roszczenia w całości lub części podlegają kontroli sądowej na podstawie przepisów o kontroli sądowej decyzji agencji administracyjnych.

⁴¹⁸ Ala. Const. of 1901, art. I, § 14; Ark. Const. of 1874, art. V, § 20; W. Va. Const. of 1872, art. VI, § 35.

⁴¹⁹ Wyjątkiem jest Montana, gdzie konstytucja stanowa znosi zasadę immunitetu suwerennego stanu, ale pozwala legislaturze na jego selektywne przywracanie w drodze ustaw przyjętych większością $\frac{2}{3}$ głosów. Mont. Const. of 1972, art. II, § 18.

przeciwko prywatnym uczestnikom obrotu prawnego)⁴²⁰, wykluczają roszczenia *ex delicto* wynikające z realizacji przez organy stanowe funkcji dyskrejonalnych⁴²¹, ograniczają dopuszczalną wysokość odszkodowań⁴²² czy też zakazują orzekania przeciwko stanowi odszkodowań punitivnych⁴²³.

Aczkolwiek część orzecznictwa podkreśla, iż jedynie legislatura jest władna uchylić immunitet suwerenny⁴²⁴, można też wskazać liczne przypadki częściowej abrogacji omawianej reguły przez sądy: w 18 stanach dokonały one tego w kontekście roszczeń *ex contractu*⁴²⁵, w części zaś również w przypadku roszczeń *ex delicto*, w ten sposób stymulując tam regulację ustawową⁴²⁶. Unilateralną abrogację immunitetu suwerennego sądy w cytowanych decyzjach uzasadniały przede wszystkim faktem, iż wynikał on z normy *common law*, a więc zmiennej w drodze precedensu. Nie kwestionowały jednak, iż to do legislatury należy ostateczna decyzja i może ona przywrócić immunitet stanu w drodze ustawy. Ponadto warto zauważyć, iż żadna z cytowanych decyzji nie ograniczała immunitetu suwerennego w sprawach natury publicznoprawnej, gdzie w szczególnym stopniu pełni on funkcję mechanizmu hamującego.

Problematyka immunitetu suwerennego stanów w sądach federalnych pozostaje generalnie poza zakresem niniejszej pracy, jako że odnosi się do wertykalnego podziału władzy między Unię a stany, a nie do horyzontalnego trójpodziału władz⁴²⁷. W tym miejscu należy jedynie

⁴²⁰ Orzecznictwo przyjmuje, iż nawet jeżeli stan uchylił immunitet suwerenny, to nie odpowiada za szkody wynikające np. z uchwalenia lub nieuchwalenia ustawy czy też z niepodejmowania adekwatnych działań na rzecz egzekwowania ustaw już uchwalonych. V. m.in. M. Tardif, R. McKenna, *Washington State's 45-Year Experiment in Governmental Liability*, 29 Seattle U. L. Rev. 1 (2005); K.J. Kruger, *Governmental Immunity in Maryland: A Practitioner's Guide to Making and Defending Tort Claims*, 36 U. Balt. L. Rev. 37 (2006); G.T. Wetherington, D.I. Pollock, *Tort Suits against Governmental Entities in Florida*, 44 Fla. L. Rev. 1 (1992); M. Phelan, *A Synopsis of Texas and Federal Sovereign Immunity Principles: Are Recent Sovereign Immunity Decisions Protecting Wrongful Governmental Conduct*, 42 St. Mary's L.J. 725 (2011). Ale np. w Kalifornii podmioty publicznoprawne (w tym stan), na które ustawa nakłada obowiązek ochrony społeczeństwa przed określonymi szkodami wynikającymi z działalności osób trzecich lub przyczyn naturalnych, odpowiadają za niedopełnienie tego obowiązku. Cal. Gov't Code Ann. § 815.6 (West 2016).

⁴²¹ W 31 stanach. V. szerzej m.in. A.M. Hackman, *The Discretionary Function Exception to the Federal Tort Claims Act: How Much is Enough?*, 19 Campbell L. Rev. 411 (1997).

⁴²² W 34 stanach. NCSL, *State Sovereign Immunity and Tort Liability*, *op. cit.*

⁴²³ W 32 stanach. *Ibidem*.

⁴²⁴ *Dunne v. State*, 162 Md. 274, 288-289, 159 A. 751, 757 (1932); *Murray v. Missouri Highway and Transp. Com'n*, 37 S.W.3d 228 (Mo. 2001); *Federal Sign v. Texas Southern University*, 951 S.W.2d 401, 121 Ed. Law Rep. 394 (Tex. 1997), *reh'g of cause overruled*, (Oct. 2, 1997); *Alewine v. State, Dept. of Health and Social Services, Div. of Public Assistance and Social Services*, 803 P.2d 1372 (Wyo. 1991).

⁴²⁵ V. *supra*, przypis 416.

⁴²⁶ V. m.in. *Stone v. Arizona Highway Commission*, 93 Ariz. 384, 381 P.2d 107 (1963); *Muskopf v. Corning Hospital District*, 55 Cal.2d 211, 359 P.2d 457 (1961); *Hargrove v. Town of Cocoa Beach*, 96 So.2d 130, 134 (Fla. 1957); *Molitor v. Kaneland Comty. Unit Dist.*, 163 N.E.2d 89, 98 (Ill. 1959); *Bulman v. Hulstrand Constr. Co.*, 521 N.W.2d 632 (N.D. 1994). Ale v. *White v. State*, 784 P.2d 1313, 1319 (Wyo. 1989) ("This court's disenchantment with the doctrine of governmental immunity... had been held in check largely by our deference to the legislature's proper role in determining such issues."). V. szerzej A. Van Alstyne, *Governmental Tort Liability: A Decade of Change*, 1966 U. Ill. L. Forum 919 (1966) oraz L. K. Robel, *Sovereignty and Democracy: The States' Obligations to Their Citizens Under Federal Statutory Law*, 78 Ind. L.J. 543, 552 (2003).

⁴²⁷ V. szerzej m.in. M.R. Durchslag, *State Sovereign Immunity*, *passim*.

wspomnieć, iż jakkolwiek Sąd Najwyższy w sprawie *Chisholm v. Georgia* uznał, iż konstytucyjne upoważnienie władzy sądowniczej Stanów Zjednoczonych do rozstrzygania sporów między stanami a obywatelami innych stanów oraz cudzoziemcami stanowiło abrogację immunitetu suwerennego stanów⁴²⁸, to decyzja ta została uchylona 11. Poprawką do Konstytucji⁴²⁹. W kolejnych latach Sąd uznał, iż poprawka ta gwarantowała stanom ochronę ich immunitetu suwerennego nie tylko w sprawach, w których jurysdykcja federalna wynikała z różnicy obywatelstwa (tzw. *diversity jurisdiction*), ale również w sprawach wniesionych przeciwko stanowi przez własnych obywateli na podstawie prawa federalnego⁴³⁰ oraz w sprawach z zakresu admiralicji i jurysdykcji morskiej⁴³¹. Immunitet nie chroni natomiast stanu przed roszczeniami ze strony Stanów Zjednoczonych⁴³² oraz innych stanów⁴³³ (ale ma już zastosowanie przeciwko roszczeniom zagranicznych suwerenów⁴³⁴).

W 1976 r. Sąd orzekł, iż na podstawie 14. Poprawki do Konstytucji Kongres jest władny uchylić immunitet suwerenny stanów w sprawach, w jakich jest to konieczne do wykonania tej poprawki⁴³⁵. Rozpoczęło to proces erozji immunitetu suwerennego, która osiągnęła szczyt w decyzji w sprawie *Pennsylvania v. Union Gas Co.*, dopuszczającej ustawowe uchylenie przez Kongres immunitetu stanów również na podstawie kompetencji ustawodawczych wynikających z artykułu I Konstytucji⁴³⁶. W latach 90. XX w. proces ten jednak został cofnięty, gdy Sąd w sprawie *Seminole Tribe v. Florida* uznał, iż – poza unikalnym kontekstem egzekwowania 14. Poprawki – Kongres nie może abrogować ani ograniczyć immunitetu suwerennego stanów ani w sądach federalnych⁴³⁷, ani w przypadku roszczeń federalnych w sądach stanowych⁴³⁸.

Immunitet suwerenny stanu przysługuje również jego ogólnostanowym instytucjom, organom i departamentom⁴³⁹. Nie chroni natomiast jednostek terytorialnych – powiatów,

⁴²⁸ *Chisholm v. Georgia*, 2 U.S. (2 Dall.) 419 (1793).

⁴²⁹ U.S. Const., 11th Amend. (1795) ("The judicial power of the United States shall not be construed to extend to any suit in law or equity, commenced or prosecuted against one of the United States by citizens of another state, or by citizens or subjects of any foreign state.").

⁴³⁰ *Hans v. Louisiana*, 134 U.S. 1 (1890).

⁴³¹ *Ex parte New York*, 256 U.S. 490 (1921).

⁴³² *United States v. Texas*, 143 U.S. 621 (1892).

⁴³³ *South Dakota v. North Carolina*, 192 U.S. 286 (1904).

⁴³⁴ *Principality of Monaco v. Mississippi*, 292 U.S. 313 (1934).

⁴³⁵ *Fitzpatrick v. Bitzer*, 427 U.S. 445, 456 (1976).

⁴³⁶ *Pennsylvania v. Union Gas Co.*, 491 U.S. 1 (1989). Pogląd ten pojawił się wcześniej w *Parden v. Terminal Railway*, 377 U.S. 184, 190-192 (1964), ale był tam jedynie jednym z alternatywnych rozstrzygnięć.

⁴³⁷ *Seminole Tribe of Fla. v. Florida*, 517 U.S. 44 (1996); *College Savings Bank v. Florida Prepaid Postsecondary Educ. Expense Bd.*, 527 U.S. 666 (1999); *Florida Prepaid Postsecondary Educ. Expense Bd. v. College Savings Bank*, 527 U.S. 627 (1999); *Kimel v. Florida Bd. of Regents*, 528 U.S. 62 (2000).

⁴³⁸ *Alden v. Maine*, 527 U.S. 706 (1999).

⁴³⁹ *American Jurisprudence*, 2d Edition, Thomson West, St. Paul, MN, 2012, t. 72, States, § 102; *Civil Actions Against State and Local Government: Its Divisions, Agencies and Officers*, 2d, Clark Boardman Callaghan Trial Practice Series, Thomson West, St. Paul, MN, 2016, § 1:13.

korporacji municypalnych, dystryktów szkolnych etc.⁴⁴⁰ W *common law* podmiotom tym przysługiwał węższy immunitet w zakresie, w jakim wykonywały one zadania publicznoprawne (*governmental functions*) w kontradystynkcji do prywatnoprawnych (*proprietary functions*) (przy czym do tych ostatnich zaliczało się również utrzymanie infrastruktury publicznej, od dróg po budynki)⁴⁴¹. Współcześnie jednak różnica ta o tyle maleje na znaczeniu, iż większość ustaw i decyzji sądowych uchylających immunitet suwerenny stanu ma również zastosowanie do władz lokalnych⁴⁴².

3. Uprawnienia hamujące egzekutywy wobec legislatury

3.1. Weto gubernatorskie

Weto gubernatorskie jest najważniejszą, najstarszą i najbardziej rozpowszechnioną kompetencją hamującą w dyspozycji władzy wykonawczej⁴⁴³. Nie wywodzi się ono jednak wbrew pozorom bezpośrednio z prawa weta gubernatorów kolonialnych (którzy wykonywali je jako jeden z członów legislatury)⁴⁴⁴. Pierwowzorem dla współczesnego weta gubernatorskiego był artykuł III Konstytucji Nowego Jorku z 1777 r., który – dostrzegając (z pewnością pod wpływem doświadczeń stanów, które przyjęły swoje konstytucje już w 1776 r.), iż „ustawy niezgodne z duchem Konstytucji lub dobrem publicznym mogą być przyjmowane w sposób pospieszny lub nieprzemyślany”⁴⁴⁵ – by ograniczyć to zagrożenie, ustanawiał Radę Rewizyjną (*Council of Revision*), złożoną z Gubernatora, Kanclerza i sędziów Sądu Najwyższego oraz przyznawał jej prawo weta zawieszającego. Legislatura, większością $\frac{2}{3}$ głosów w obydwu izbach, mogła jednak po rozpatrzeniu zastrzeżeń Rady ponownie uchwalić ustawę⁴⁴⁶. Trzy lata później Konstytucja Massachusetts w prawo weta – oparte właściwie na – identycznej konstrukcji – wypozażyła już tylko samego gubernatora⁴⁴⁷. Do tych dwóch rozwiązań odwoływała się konwencja filadelfijska, by ostatecznie przyjąć wariant przyznania prawa weta wyłącznie Prezydentowi⁴⁴⁸.

⁴⁴⁰ E. McQuillin, C.A. Nichols, et al., *McQuillin Municipal Corporations*, Thomson West, St. Paul, MN, 2002, § 49:2; *Civil Actions Against State and Local Government*, op. cit., § 1:14.

⁴⁴¹ E. McQuillin, C.A. Nichols, et al., *McQuillin Municipal Corporations*, op. cit., § 53:3; *Civil Actions Against State and Local Government*, op. cit., §§ 2:1-2:3.

⁴⁴² *Ibidem*, § 3:4.

⁴⁴³ E.C. Mason, *The Veto Power: Its Origin, Development, and Function in the Government of the United States, 1789-1889*, Russell & Russell, New York, 1967 (wyd. I 1891); C.L. Black, Jr., *Some Thoughts on the Veto*, 40 *Law & Contemp. Probs.* 87 (1976).

⁴⁴⁴ *V. supra*, t. 1, rozdz. I, s. 80 oraz t. 1, rozdz. II, s. 203, przypis 256.

⁴⁴⁵ “[W]hereas laws inconsistent with the spirit of this constitution, or with the public good, may be hastily and unadvisedly passed.” N.Y. Const. of 1777, art. III.

⁴⁴⁶ O praktyce funkcjonowania Rady Rewizyjnej v. szerzej A.B. Street, *The Council of Revision of the State of New York*, W. Gould, Albany, NY, 1859.

⁴⁴⁷ Mass. Const. of 1780, pt. II, ch. I, sec. I, art. II.

⁴⁴⁸ Zgłoszony przez Edmunda Randolpha Plan Wirginii zakładał powierzenie weta Radzie Rewizyjnej, v. *The Virginia Plan*, art. 8, M. Farrand (ed.), *Records of the Federal Convention of 1787*, Yale University Press,

Konstytucja federalna wywarła duży wpływ na upowszechnienie się weta w pierwszej kolejności w nowych stanach: spośród stanów przystępujących do Unii po 1800 r. jedynie Ohio i Zach. Wirginia w ogóle nie przewidywały weta gubernatorskiego w swoich ustawach zasadniczych⁴⁴⁹ (aczkolwiek część z nich – jak np. Kentucky – wprowadzała zasadniczo osłabioną wersję weta, wymagając do jego odrzucenia jedynie bezwzględnej większości głosów⁴⁵⁰). Przy okazji kolejnych rewizji konstytucyjnych weto pojawiło się także w pozostałych 11 stanach założycielskich – w Georgii w 1789 r., w Pensylwanii w 1790 r., w New Hampshire w 1792 r., w Connecticut w 1818 r., w New Jersey w 1844 r., w Maryland w 1867 r., w Pd. Karolinie i Wirginii podczas rekonstrukcji, w Delaware w 1897 r., w Rhode Island w 1909 r.⁴⁵¹, najpóźniej zaś w Pn. Karolinie – dopiero w 1996 r.⁴⁵² W XIX w. główne debaty toczyły się wokół problemu tego, czy odrzucenie weta powinno wymagać większości zwykłej, bezwzględnej czy kwalifikowanej⁴⁵³. O ile jednak w 1. połowie XIX w. obydwa rozwiązania cieszyły się podobną popularnością, to po wojnie secesyjnej zdecydowanie zaczęły dominować wymogi większości kwalifikowanej⁴⁵⁴.

Tradycyjnie w amerykańskiej myśli ustrojowej wskazywano na trzy główne cele wyposażenia egzekutywy w prawo weta: zapewnienie jej instrumentu obrony przed legislaturą, prewencyjna kontrola konstytucyjności oraz przeciwdziałanie tworzeniu pospiesznego lub nieprzemyślanego prawa⁴⁵⁵. O ile pierwsze dwa cele historycznie nie budziły wątpliwości – zresztą w pierwszych dekadach republiki weta prezydenckie były w znacznej większości uzasadniane argumentami konstytucyjnymi⁴⁵⁶ – o tyle do połowy XIX w. dopuszczalność zastosowania prawa weta wyłącznie z powodu odmiennej oceny politycznej budziła (niekiedy bardzo ostre)

New Haven, CT, 1911, t. 1, s. 21, ale po debacie z 4 czerwca (*Ibidem*, s. 94-114) rozwiązanie to zostało na wniosek Elbridge'a Gerry'ego odrzucone na rzecz przyznania prawa weta samej egzekutywie (*Ibidem*, s. 104). 21 lipca próbę przywrócenia rady podjął James Wilson (*Ibidem*, t. 2, s. 73), ale po kolejnej debacie konwencja pozostała przy wecie jednoosobowym (aczkolwiek minimalną większością czterech stanów przeciwko trzem) (*Ibidem*, s. 80).

⁴⁴⁹ J.A. Fairlie, *The Veto Power of the State Governor*, "American Political Science Review" 1917, Vol. 11, No. 3, s. 473, 476; G. Benjamin, *The Diffusion of the Governor's Veto Power*, "State Government" 1982, Vol. 33, No. 55, s. 99-105. Zach. Wirginia przyznała gubernatorowi prawo weta w 1872 r., Ohio zaś – dopiero w 1902 r.

⁴⁵⁰ Ky. Const. of 1799, § 25.

⁴⁵¹ J.A. Fairlie, *The Veto Power of the State Governor*, *op. cit.*, s. 476-477. Cytowane źródło błędnie podaje przy Delaware rok 1879 – zapewne na skutek omyłki drukarskiej (zamiany cyfr).

⁴⁵² N.C. Sess. Laws 1995, c. 5, § 1 (poprawka konstytucyjna ratyfikowana w 1996 r.).

⁴⁵³ J. Dinan, *The American State Constitutional Tradition*, University Press of Kansas, Lawrence, KS, 2006, s. 101-112.

⁴⁵⁴ *Ibidem*, s. 113.

⁴⁵⁵ A. Hamilton, *The Federalist No. 73*, [w:] *The Federalist Papers*, *op. cit.*, s. 379; J. Story, *Commentaries on the Constitution of the United States*, Hilliard, Gray & Co., Brown, Shattuck, & Co., Boston, MA, Cambridge, MA, 1833, §§ 878-901; J. Kent, *Commentaries on American Law*, O. Halsted, New York, NY, 1826, t. 1, s. 225-226; G. Tucker, St., W. Blackstone, *Blackstone's Commentaries: with Notes of Reference, to the Constitution and Laws, of the Federal Government of the United States, and of the Commonwealth of Virginia*, Published by William Young Birch, and Abraham Small, Philadelphia, 1803, t. 1, Appendix, s. 315, 324-325.

⁴⁵⁶ G.N. Magliocca, *Veto! The Jacksonian Revolution in Constitutional Law*, 78 Neb. L. Rev. 205 (1999); F.H. Easterbrook, *Presidential Review*, 40 Case W. Res. L. Rev. 905, 907-908 (1990); N. McCarty, *Presidential Vetoes in the*

kontrowersje⁴⁵⁷. Współcześnie dominują natomiast weta „polityczne”⁴⁵⁸, aczkolwiek weta konstytucyjne – zwłaszcza służące obronie instytucjonalnych prerogatyw egzekutywy – wciąż występują i odgrywają istotną rolę⁴⁵⁹.

Współcześnie weto gubernatorskie istnieje we wszystkich 50 stanach⁴⁶⁰. Jego konstrukcja jest generalnie bardzo podobna: po uchwaleniu ustawy przez obydwie izby legislatury jest ona przekazywana gubernatorowi⁴⁶¹, który ma określony czas (od trzech dni, z wyłączeniem

---

Early Republic: Changing Constitutional Norms or Electoral Reform?, “Journal of Politics” 2009, Vol. 71, No. 2, s. 369-384.

⁴⁵⁷ V. m.in. L.D. White, *The Jacksonians*, s. 28-33 oraz D.P. Currie, *The Constitution in Congress: Democrats and Whigs, 1829–1861*, University of Chicago Press, Chicago, IL, 2005, s. 162-173; L. Fisher, *Constitutional Conflicts*, s. 116-120.

⁴⁵⁸ V. generalnie np. C.M. Cameron, *Veto Bargaining: Presidents and the Politics of Negative Power*, Cambridge University Press, Cambridge, UK, 2000.

⁴⁵⁹ V. np. R. Nixon, *Veto of the War Powers Resolution*, 1973 Pub. Papers 893 (Oct. 24, 1973) oraz szerzej *Presidential Lawmaking Powers: Vetoes, Line Item Vetoes, Signing Statements, Executive Orders, and Delegations of Rulemaking Authority*, 68 Wash. U. L.Q. 533 (1990).

⁴⁶⁰ Ala. Const. of 1901, art. V, § 125; Alaska Const. of 1956, art. 2, §§ 15-17; Ariz. Const. of 1910, art. V, § 7; Ark. Const. of 1874, art. 6, § 15; Calif. Const. of 1879, art. 4, § 10; Colo. Const. of 1876, art. IV, § 11; Conn. Const. of 1965, art. IV, § 15; Del. Const. of 1897, art. III, § 18; Fla. Const. of 1968, art. III, § 8; Ga. Const. of 1982, art. III, sec. V, cl. 13; Hawaii Const. of 1950, art. III, §§ 16, 17; Idaho Const. of 1889, art. IV, § 10; Ill. Const. of 1970, art. IV, § 9; Ind. Const. of 1851, art. V, § 14; Iowa Const. of 1857, art. III, § 16; Kan. Const. of 1859, art. II, § 14; Ky. Const. of 1891, § 88; La. Const. of 1974, art. III, §§ 17, 18; Maine Const. of 1819, art. IV, pt. I, § 2; Md. Const. of 1867, art. II, § 17; Mass. Const. of 1780, pt. II, ch. I, sec. I, art. II; Mich. Const. of 1962, art. IV, § 33; Minn. Const. of 1857, art. IV, § 23; Miss. Const. of 1890, art. 4, § 72; Mo. Const. of 1944, art. III, §§ 31, 32; Mont. Const. of 1972, art. VI, § 10; Neb. Const. of 1875, art. IV, § 15; Nev. Const. of 1864, art. 4, § 35; N.H. Const. of 1792, § 44; N.J. Const. of 1947, art. V, sec. I, cl. 14; N.M. Const. of 1910, art. IV, § 22; N.Y. Const. of 1894, art. IV, § 7; N.C. Const. of 1969, art. II, § 22; N.D. Const. of 1889, art. V, § 9; Ohio Const. of 1851, art. 2, § 16; Okla. Const. of 1907, art. VI, § 11; Ore. Const. of 1857, art. V, § 15b; Penn. Const. of 1873, art. IV, § 15; R.I. Const. of 1842, art. IX, § 14; S.C. Const. of 1895, art. IV, § 21; S.D. Const. of 1889, art. IV, § 4; Tenn. Const. of 1870, art. II, § 18; Tex. Const. of 1875, art. IV, § 14; Utah Const. of 1895, art. VII, § 8; Vt. Const. of 1793, sub. II, § 11; Va. Const. of 1970, art. V, § 6; Wash. Const. of 1889, art. III, § 12; W.Va. Const. of 1872, art. VII, § 14; Wis. Const. of 1848, art. V, § 10; Wyo. Const. of 1889, art. 4, § 8. V. również National Conference of State Legislatures, *Executive Veto Powers*, <http://www.ncsl.org/default.aspx?tabid=13541> oraz *The Book of States 2016*, op. cit., tabela 3.16.

⁴⁶¹ W niektórych stanach konstytucje określają czas tego przekazania – np. w New Jersey musi ono mieć miejsce najpóźniej w dniu następującym po uchwaleniu ustawy, w Luizjanie w ciągu 3 dni, w Kansas w ciągu 10 dni, w Illinois w terminie miesiąca, ale z kolei w Georgii dopiero po zakończeniu sesji legislatury (chyba że o wcześniejsze przekazanie ustawy do podpisu wystąpi sam gubernator lub postanowi o tym legislatura większością 2/3 głosów w obu izbach). W większości pozostałych praktyka polityczna przesądza o szybkim przekazywaniu ustaw do podpisu, ale są i takie, w których organom kierowniczym izby przysługuje w tym względzie szeroka swoboda. Sąd Najwyższy Arizony orzekł, iż nawet jeżeli Konstytucja wymaga przekazania gubernatorowi uchwalonych ustaw bez zbędnej zwłoki, to obowiązek ten nie może być egzekwowany na drodze sądowej (ani przez legislatorów, ani przez samego gubernatora). *Brewer v. Burns*, 222 Ariz. 234, 213 P.3d 671 (2009). W wielu stanach praktyka polityczna dopuszcza, by legislatura w drodze zgodnej rezolucji mogła wystąpić do gubernatora o zwrot projektu w celu wprowadzenia do niego dalszych poprawek. N.J. Singer, J.D.S. Singer, *Sutherland's Statutes and Statutory Construction*, Thomson West, St. Paul, MN, 2008, § 16:7. Niekiedy – jak np. w Nowym Jorku – praktyka ta była substytutem weta poprawkowego. P.J. Galie, *The New York State Constitution*, Oxford University Press, New York, NY, 2011, s. 124-125; F.W. Prescott, J.F. Zimmerman, *The Politics of the Veto of Legislation in New York State*, University Press of America, Washington, DC, 1980, t. 2, s. 1206. W 1993 r. Sąd Apelacyjny Nowego Jorku uznał jednak takie rozwiązanie za niezgodne z Konstytucją stanową. *King v. Cuomo*, 81 N.Y.2d 247, 597 N.Y.S.2d 918, 613 N.E.2d 950 (1993).

niedziel, w Iowa, Minnesocie, Nowym Meksyku, Pn. Dakocie i Wyoming, po 45 dni w New Jersey i 60 dni w Illinois⁴⁶²) na podjęcie decyzji: może ustawę podpisać⁴⁶³, zawetować⁴⁶⁴ lub nie uczynić nic – wtedy wchodzi ona w życie bez jego podpisu⁴⁶⁵ (co może być politycznie atrakcyjnym sposobem na zdystansowanie się od ustawy bez sięgania po weto – np. jeżeli gubernator jest przekonany, że i tak byłoby ono nieskuteczne)⁴⁶⁶. W przypadku weta ustawa wraz z uzasadnieniem decyzji gubernatora powraca do izby, w której zostało zainicjowane postępowanie. Jeżeli ta przyjmie ją ponownie w głosowaniu rejestrowanym, a następnie to samo uczyni druga izba, ustawa wchodzi w życie pomimo sprzeciwu gubernatora (który nie odgrywa już wtedy żadnej roli w jej promulgacji)⁴⁶⁷. W 6 stanach do odrzucenia weta wystarczy bezwzględna większość głosów w każdej izbie⁴⁶⁸, w 7 – $\frac{3}{5}$ głosów⁴⁶⁹, w 36 zaś – $\frac{2}{3}$ głosów (podobnie jak w Konstytucji federalnej)⁴⁷⁰. Unikalna procedura stosowana jest na Alasce, gdzie weto jest rozpatrywane przez izby wspólnie, a do jego odrzucenia potrzebne są $\frac{2}{3}$ (a w wypadku ustaw podatkowych – $\frac{3}{4}$) głosów wszystkich legislatorów⁴⁷¹.

W każdym stanie odrębne regulacje dotyczą sytuacji, w której ustawa przedkładana jest gubernatorowi do podpisu dopiero w ostatnich dniach sesji (tak, że termin zwrotu wypada już po jej zakończeniu) lub już po jej ostatecznym odroczeniu. Po pierwsze, w 40 stanach czas na podjęcie decyzji przez gubernatora jest w takiej sytuacji naliczany inaczej i przeważnie jest dużo dłuższy: od 10 dni (liczonych – w zależności od stanu – od daty przedstawienia ustawy lub daty odroczenia sesji) (w 11 stanach), do 30 (w 10 stanach), 40 (w Georgii), a nawet 45 (na Hawajach i w Missouri)⁴⁷². W Indianie, Maine i Pd. Karolinie zwrot ustawy musi nastąpić dopiero wraz z początkiem kolejnej sesji legislatury. Przede wszystkim jednak różnią się konsekwencje niepodpisania i zawetowania ustawy. W 11 stanach⁴⁷³ funkcjonuje (podobnie jak na szczeblu federalnym) tzw. weto kieszonkowe (ang. *pocket veto*): gubernator nie może zawetować ustawy po odroczeniu sesji, ale może osiągnąć identyczny skutek przez jej niepodpisywanie, gdyż

⁴⁶² Najczęściej spotykane rozwiązania to 10 dni (w Konstytucji USA i 16 stanach) oraz 5 dni (w 15 stanach). Poza New Jersey i Illinois żaden stan nie wyznacza terminu dłuższego niż 15 dni. W 29 stanach, podobnie jak na szczeblu federalnym, termin zawetowania ustawy nie biegnie w niedziele (a w części stanów również w inne dni wolne od pracy).

⁴⁶³ N.J. Singer, J.D.S. Singer, *Sutherland's Statutes and Statutory Construction*, op. cit., § 16:2.

⁴⁶⁴ *Ibidem*, § 16:8.

⁴⁶⁵ *Ibidem*, § 16:3.

⁴⁶⁶ R.A. Wilson, *A Third Way: The Presidential Nonsigning Statement*, 96 Cornell L. Rev. 1503 (2011).

⁴⁶⁷ V. przepisy konstytucyjne cytowane w przypisie 1763.

⁴⁶⁸ Są to: Alabama, Arkansas, Indiana, Kentucky, Tennessee i Zach. Wirginia.

⁴⁶⁹ Delaware, Illinois, Maryland, Nebraska, Pn. Karolina, Ohio i Rhode Island.

⁴⁷⁰ W Arizonie $\frac{3}{4}$ głosów potrzebne jest do odrzucenia weta w przypadku ustaw pilnych (*emergency measures*), tj. wchodzących w życie przed upływem 90 dni od zakończenia sesji.

⁴⁷¹ Alaska Const. of 1956, art. 2, § 16. Dane za lata 1959–1989 pokazują, że na 157 przypadków zastosowania weta przez gubernatora legislaturze Alaski udało się w tej procedurze odrzucić jedynie 17. G.A. McBeath, T.A. Morehouse, *Alaska Politics & Government*, op. cit., s. 184.

⁴⁷² *The Book of States 2016*, op. cit., tabela 3.16.

⁴⁷³ Alabama, Delaware, Massachusetts, Michigan, Minnesota, New Hampshire, Nowy Meksyk, Nowy Jork, Oklahoma, Vermont, Wisconsin.

wówczas nie wchodzi ona w życie⁴⁷⁴. Legislatura nie ma możliwości odrzucenia weta kieszonkowego. W pozostałych stanach niepodpisanie ustawy w terminie nawet po zakończeniu sesji skutkuje jej wejściem w życie (podobnie jak podczas sesji), natomiast odmiennie działa instytucja weta. W 15 stanach gubernator zgłasza weto sekretarzowi stanu (wraz z uzasadnieniem), a legislatura nie ma już możliwości, by je odrzucić⁴⁷⁵; w 16⁴⁷⁶ weto może zostać odrzucone przez legislaturę podczas jej następnej sesji (weto po ostatniej sesji nie może zostać odrzucone, poza Indianą, gdzie może to uczynić legislatura kolejnej kadencji, oraz Waszyngtonem, gdzie legislatura może się zebrać w tym celu na sesję specjalną); w 5⁴⁷⁷ ma miejsce sesja specjalna, podczas której rozpatrywane są weta. W Kalifornii weta ustaw przyjętych na sesji zwyczajnej, ale zawetowanych już po jej zamknięciu, mogą zostać rozpatrzone podczas kolejnej sesji, ale weta ustaw przyjętych na sesji specjalnej nie mogą być odrzucone⁴⁷⁸. Najbardziej nietypowy mechanizm stosowany jest w Montanie, gdzie z zasady odbywa się sesja specjalna, ale jeżeli ustawa została wcześniej przyjęta większością przynajmniej $\frac{2}{3}$ głosów, to sekretarz stanu może zamiast niej przeprowadzić głosowanie drogą obiegową⁴⁷⁹.

Tam, gdzie są one stosowane, weta kieszonkowe są źródłem częstych sporów konstytucyjnych. Dotyczą one dwóch podstawowych kwestii: po pierwsze, czy legislatura może uniemożliwić zwrot zawetowanej ustawy (co jest przesłanką zastosowania weta kieszonkowego) tylko przez odroczenie sesji *sine die* czy również reces intrasesyjny, oraz, po drugie, czy upoważnienie jednego z organów pomocniczych izby do odebrania zawetowanej ustawy od gubernatora podczas recesu lub przerwy międzysesyjnej wystarcza, by umożliwić mu jej zwrot i tym samym zapobiec zastosowaniu weta kieszonkowego⁴⁸⁰. Na szczeblu federalnym Sąd Najwyższy już w 1929 r. uznał, iż weto kieszonkowe można zastosować podczas recesu intrasesyjnego, jeżeli izba, do której projekt miał być zwrócony, nie upoważniła sekretarza do odbioru ustaw⁴⁸¹. Ale w 1938 r. Sąd orzekł, iż w przypadku trzydniowego recesu Senatu (ale nie Izby), który uprzednio upoważnił sekretarza do odbioru ustaw w takich sytuacjach, weto kieszonkowe

⁴⁷⁴ V. m.in. R.M. Małajny, *Amerykański prezydenccjalizm*, op. cit., s. 465-468.

⁴⁷⁵ Arizona, Arkansas, Kolorado, Idaho, Iowa, Kentucky, Nebraska, Ohio, Pensylwania, Rhode Island, Tennessee, Teksas, Utah, Zach. Wirginia, Wyoming. Część z tych stanów wymaga również, by gubernator podał fakt zastosowania weta do wiadomości publicznej. Sąd Stanowy Pensylwanii uznał w 2015 r., iż komunikat opublikowany na stronie internetowej Urzędu Gubernatora spełnia ten wymóg. *Scarnati v. Wolf*, 135 A.3d 200, 203 (Pa. Commw. Ct. 2015).

⁴⁷⁶ Alaska, Connecticut, Floryda, Georgia, Illinois, Indiana, Kansas, Maine, Maryland, Missisipi, Newada, Pn. Dakota, Oregon, Pd. Karolina, Pd. Dakota, Wirginia.

⁴⁷⁷ Hawaje, Luizjana, Missouri, New Jersey i Pn. Karolina.

⁴⁷⁸ Calif. Const. of 1879, art. 4, § 10.

⁴⁷⁹ Mont. Const. of 1972, art. VI, § 10.

⁴⁸⁰ V. m.in. J.H. Pope, *The Pocket Veto Reconsidered*, 72 Iowa L. Rev. 163 (1986); S.B. Hoff, *The Presidential Pocket Veto: Its Use and Legality*, "Journal of Policy History" 1994, Vol. 6, No. 2, s. 188-208; R.J. Spitzer, *The "Protective Return" Pocket Veto: Presidential Aggrandizement of Constitutional Power*, "Presidential Studies Quarterly" 2001, Vol. 31, No. 4, s. 720-732.

⁴⁸¹ *Okanogan Indians v. United States (The Pocket Veto Case)*, 279 U.S. 655 (No. 565 1929).

nie może być zastosowane⁴⁸². Wreszcie w 1974 r. Sąd Apelacyjny dla Okręgu D.C. uznał, iż nawet dłuższy reces intrasesyjny obydwu izb, podczas którego sekretarze również byli upoważnieni do odbioru ustaw, nie uniemożliwia Prezydentowi zastosowania regularnego weta, a przez to wyklucza zastosowanie weta kieszonkowego⁴⁸³. Na poziomie stanowym konstytucje Alabamy⁴⁸⁴, Delaware⁴⁸⁵, Michigan, Minnesoty, Nowego Meksyku, Nowego Jorku i Wisconsin przewidują, iż jedynie ostateczne zamknięcie sesji pozwala zastosować weto kieszonkowe⁴⁸⁶. W New Hampshire podobna reguła wynika z orzecznictwa⁴⁸⁷, w Oklahomie – z opinii Prokuratora Generalnego z 1967 r.⁴⁸⁸, w Vermont zaś – z praktyki ustrojowej⁴⁸⁹. W Wisconsin legislatura unika weta kieszonkowego poprzez fikcję prawną ciągłej sesji⁴⁹⁰, w Vermont zaś poprzez zastrzeżenie w rezolucjach odraczających sesję możliwości jej wznowienia w wypadku zastosowania przez Gubernatora prawa weta⁴⁹¹. Jedynie w Massachusetts weto kieszonkowe może być zastosowane podczas recesu intrasesyjnego⁴⁹².

Orzecznictwo wskazuje, iż weto gubernatorskie – chociaż wykonywane przez egzekutywę – jest aktem ustawodawczym (a więc np. stosującego je gubernatora chroni immunitet

⁴⁸² *Wright v. United States*, 302 U.S. 583 (1938).

⁴⁸³ *Kennedy v. Sampson*, 511 F.2d 430 (D.C. Cir. 1974). Rok później administracja prezydenta Geralda Forda zapowiedziała, że prezydent nie będzie stosował weta kieszonkowego ani podczas przerw intrasesyjnych, ani międzysesyjnych (a jedynie po zakończeniu kadencji), jeżeli tylko izby będą upoważniać swoich sekretarzy do odbioru ustaw. J.W. Dumbrell, J.D. Lees, *Presidential Pocket-Veto Power: A Constitutional Anachronism?*, "Political Studies" 1980, Vol. 28, No. 1, s. 109, 116. Prezydent Reagan uznał jednak, iż Kongres nie może ograniczyć prawa Prezydenta do stosowania weta kieszonkowego podczas przerw międzysesyjnych, a od czasów administracji G.H. Busha prezydenci wrócili do praktyki stosowania weta kieszonkowego podczas przerw międzysesyjnych. Aby jednak uniknąć sytuacji, w której sądy uznałyby, iż wobec nieskuteczności zastosowania weta kieszonkowego ustawa weszła w życie bez podpisu Prezydenta, administracja zaczęła stosować osobliwą instytucję „*protective return*”: informowania Kongresu o wetach kieszonkowych, co pozwala egzekutywie twierdzić, iż nawet jeżeli weto kieszonkowe jest w danym wypadku niekonstytucyjne, to ustawa i tak została zawetowana. Kongres traktuje takie przypadki jako regularne weta. Dopuszczalność omawianej praktyki nie została dotychczas zweryfikowana sądowno. A. Spitzer, *The "Protective Return" Pocket Veto*, s. 726-727.

⁴⁸⁴ V. również *Alabama Citizens Action Program v. Kennamer*, 479 So.2d 1237 (Ala. 1985).

⁴⁸⁵ Sąd Najwyższy Delaware w opinii doradczej z 1961 r. uznał, że gubernator może stosować weto kieszonkowe również podczas recesów intrasesyjnych, *Opinion of the Justices*, 175 A.2d 405 (Del. 1961), ale w 1963 r. legislatura przyjęła poprawkę konstytucyjną odrzucającą tę interpretację. R.J. Holland, *The Delaware State Constitution*, Oxford University Press, New York, NY, 2011, s. 137.

⁴⁸⁶ V. również *Opinion of Justices*, 123 A.3d 494, 2015 ME 107 (2015) (przepis Konstytucji Maine przewidujący, iż jeżeli legislatura poprzez odroczenie sesji uniemożliwia zwrot zawetowanej ustawy, gubernator może to uczynić w ciągu trzech dni od ponownego zebrania się izb, nie ma zastosowania do recesów intrasesyjnych) oraz N.J. Singer, J.D.S. Singer, *Sutherland's Statutes and Statutory Construction*, op. cit., § 16:4.

⁴⁸⁷ *Opinion of the Justices*, 45 N.H. 607 (1864).

⁴⁸⁸ Okla. Op. Atty. Gen. No. 67–203 (1967).

⁴⁸⁹ Vermont Secretary of State, *Pocket Veto* (2015), <https://www.sec.state.vt.us/archives-records/state-archives/government-history/continuing-issues/vetoes/pocket-veto.aspx>.

⁴⁹⁰ L. Jackson, P.J. Kahler, G. Malaise, R. Champagne et al., *The Legislative Process in Wisconsin*, Wisconsin Legislative Reference Bureau, RB 14-2 (2014), s. 48.

⁴⁹¹ Vermont Secretary of State, *Pocket Veto*, op. cit.

⁴⁹² L. Friedman, L. Thody, *The Massachusetts State Constitution*, Oxford University Press, New York, NY, 2011, s. 153.

absolutny przysługujący legislatorom)⁴⁹³. Jest również aktem o charakterze dyskrejonalnym, a zatem motyw, cel czy sposób jego zastosowania w konkretnych przypadkach nie podlegają kontroli sądowej⁴⁹⁴.

Praktyka stosowania weta gubernatorskiego często była przedmiotem zarówno badań przekrojowych⁴⁹⁵, jak i opracowań koncentrujących się na indywidualnych stanach⁴⁹⁶. W oparciu o dane z *Book of States* dla lat 2003–2015 można zauważyć, iż po weto sięgają najczęściej gubernatorzy Maryland (blisko 16% ustaw), Nowego Jorku i Kalifornii (15%), Pd. Karoliny (14%) oraz Pd. Dakoty (12%), najrzadziej zaś – Arkansas (0,11%), Tennessee (0,12%), Massachusetts (0,43%), Pn. Dakoty (0,43%), Oregonu (0,52%) i Alaski (0,63%)⁴⁹⁷. Średnia dla wszystkich stanów wynosi 4,1%. C. Karlner i A. Karch ustalili, iż czynnikami skorelowanymi pozytywnie ze skłonnością gubernatora do stosowania prawa weta są m.in. przynależność

⁴⁹³ *Edwards v. United States*, 286 U.S. 482, 490 (1932); *Hernandez v. City of Lafayette*, 643 F.2d 1188, 1194 (5th Cir. 1981); *Risser v. Thompson*, 930 F.2d 549, 551 (7th Cir. 1991); *Parkinson v. Johnson*, 160 Cal. 756, 763, 117 Pac. 1057 (1911); *Harbor v. Deukmejian*, 43 Cal. 3d 1078, 1088-1889, 742 P.2d 1290, 1295 (1987); *St. John's Well Child & Family Ctr. v. Schwarzenegger*, 50 Cal. 4th 960, 971, 239 P.3d 651, 659 (2010); *Colorado Gen. Assembly v. Lamm*, 704 P.2d 1371, 1832 (Colo. 1985); *Amos v. Gunn*, 84 Fla. 285, 322, 94 So. 615, 627-628 (1922); *State ex rel. Brassey v. Hanson*, 81 Idaho 403, 342 P.2d 706 (1959); *State ex rel. Brassey v. Hanson*, 81 Idaho 403, 342 P.2d 706 (1959); *Williams v. Kerner*, 30 Ill.2d 11, 14-15, 195 N.E.2d 680, 682 (1963); *Mandel v. O'Hara*, 320 Md. 103, 123-125, 576 A.2d 766, 776 (1990); *United Ins. Co. v. Attorney General*, 300 Mich. 200, 1 N.W.2d 510 (1942); *State v. Atterbury*, 300 S.W.2d 806 (Mo.1957); *State ex rel. Dickson v. Saiz*, 62 N.M. 227, 237, 308 P.2d 205, 211 (1957); *People v. Bowen*, 21 N.Y. 517, 521-522 (1860); *City of Long Beach v. Public Serv. Comm'n*, 249 N.Y. 480, 164 N.E. 553 (1928); *Peebly v. Childers*, 95 Okla. 40, 217 P. 1049 (1923); *Doran v. Robertson*, 203 S.C. 434, 27 S.E.2d 714 (1943); *Teem v. State*, 183 S.W. 1144 (Tex. Crim. App. 1916); *Hallin v. Trent*, 94 Wash.2d 671, 677, 619 P.2d 357 (1980); *State v. Reis*, 183 Wash.2d 197, 212-213, 351 P.3d 127, 134 (2015); *State ex rel. Wisconsin Senate v. Thompson*, 144 Wis.2d 429, 454, 424 N.W.2d 385, 395 (1988). V. też E.C. Mason, *The Veto Power*, § 100.

⁴⁹⁴ *Cascade Telephone Co. v. Tax Com'n of Washington*, 30 P.2d 976, 978, 176 Wash. 616, 621 (1934); *State v. Leonardis*, 375 A.2d 607, 622, 73 N.J. 360, 390 (1977); *Fordice v. Bryan*, 651 So.2d 998, 1003 (Miss. 1995); *Drummond v. Beasley*, 503 S.E.2d 455, 458, 331 S.C. 559, 564 (1998). Ale cs. *Saffioti v. Wilson*, 392 F.Supp. 1335 (S.D.N.Y. 1975).

⁴⁹⁵ V. m.in. C.W. Wiggins, *Executive Vetoes and Legislative Overrides in the American States*, "Journal of Politics" 1980, Vol. 42, No. 4, s. 1110-1117; E.B. Herzik, C.W. Wiggins, *Governors vs. Legislatures: Vetoes, Overrides, and Policy Making in the American States*, "Policy Studies Journal" 1989, Vol. 17, No. 4, s. 841-862; C.E. Klarner, A. Karch, *Why Do Governors Issue Vetoes? The Impact of Individual and Institutional Influences*, "Political Research Quarterly" 2008, Vol. 61, No. 4, s. 574-584; T.J. Baker, D.M. Hedge, *Term Limits and Legislative-Executive Conflict in the American States*, "Legislative Studies Quarterly" 2013, Vol. 38, No. 2, s. 237-258; N.A. Birkhead, J.J. Harden, J.H. Windett, *Understanding Executive Vetoes in the American States*, State Politics and Policy Conference, Bloomington, IN, May 2014, a z wcześniejszej literatury m.in. F.W. Prescott, *The Executive Veto in Southern States*, "Journal of Politics" 1948, Vol. 10, No. 4, s. 659-675.

⁴⁹⁶ R.D. Morey, *The Executive Veto in Arizona: Its Use and Limitations*, "Western Political Quarterly" 1966, Vol. 19, No. 3, s. 504-515; F.W. Prescott, J.F. Zimmerman, *The Politics of the Veto of Legislation in New York State*, op. cit.; E.M. Bernick, E.L. Bernick, *After the Veto: North Carolina Legislators' Perceptions of Executive-Legislative Relations*, "State & Local Government Review" 2001, Vol. 33, No. 3, s. 166-172; M.N. McGeary, *The Governor's Veto in Pennsylvania*, "American Political Science Review" 1947, Vol. 41, No. 5, s. 941-946.

⁴⁹⁷ Opracowanie własne autora na podstawie *The Book of States*, tabele 3.19 z wydań od 2003 do 2016. Wcześniejsze dane podają m.in. C.E. Klarner, A. Karch, *Why Do Governors Issue Vetoes?* (załącznik do wersji elektronicznej) (dla okresu 1972–2011) oraz C.W. Wiggins, *Executive Vetoes and Legislative Overrides in the American States*, op. cit., s. 1112-1113 (dla 1973 i 1947 r.). Wysoka pozycja Nowego Jorku, Kalifornii, Illinois i New Jersey występuje we wszystkich cytowanych zbiorach danych.

do przeciwnej partii względem większości w legislaturze oraz silna pozycja formalna egzekutywy⁴⁹⁸. C. Wiggins wskazał natomiast, iż skuteczność weta gubernatorskiego jest bardzo wysoka: w blisko 94% przypadków legislaturze nie udaje się go odrzucić (albo taka próba w ogóle nie jest podejmowana)⁴⁹⁹.

Na szczeblu federalnym od czasów F.D. Roosevelta⁵⁰⁰ upowszechniła się praktyka wydawania przy okazji podpisywania ustaw oświadczeń okolicznościowych (ang. *signing statements*)⁵⁰¹. Służą one często wyłącznie celom ceremonialnym, ale prezydenci traktują je również jako instrument sygnalizowania obiekcji konstytucyjnych co do przepisów podpisywanych ustaw albo wyrażania swojej interpretacji przepisów (z założeniem, iż interpretacja Prezydenta – jako uczestnika procesu legislacyjnego – powinna zostać wzięta pod uwagę przez sądy na równi z innymi formami historii legislacyjnej). Zastosowania te (a zwłaszcza to pierwsze) wzbudziły w doktrynie ostre kontrowersje⁵⁰² – być może przesadzone, zważywszy na fakt, iż oświadczenia prezydenckie nie mają ani w jednej, ani w drugiej kwestii żadnego znaczenia prawnego⁵⁰³. Na szczeblu stanowym praktyka wydawania *signing statements* funkcjonuje tylko

⁴⁹⁸ C.E. Klarner, A. Karch, *Why Do Governors Issue Vetoes?*, s. 580-581.

⁴⁹⁹ C.W. Wiggins, *Executive Vetoes and Legislative Overrides in the American States*, *op. cit.*, s. 1115-1117.

⁵⁰⁰ V. m.in. K.A. Evans, *Looking before Watergate: Foundations in the Development of the Constitutional Challenges within Signing Statements*, *FDR-Nixon*, "Presidential Studies Quarterly" 2012, Vol. 42, No. 2, s. 390-405; R.S. Conley, *The Harbinger of the Unitary Executive? An Analysis of Presidential Signing Statements from Truman to Carter*, "Presidential Studies Quarterly" 2011, Vol. 41, No. 3, s. 546-569; R.S. Conley, *Signing On and Sounding Off: Presidential Signing Statements in the Eisenhower Administration, 1953-61*, "Congress & The Presidency" 2013, Vol. 40, No. 1, s. 61-83.

⁵⁰¹ V. m.in. C.S. Kelley, *The Unitary Executive and the Presidential Signing Statement*, Political Science Dept., Miami University, Miami, FL, 2003; R.A. Cass, P.L. Strauss, *The Presidential Signing Statements Controversy*, 16 Wm. & Mary Bill of Rts. J. 11 (2007); L. Fisher, *Signing Statements: Constitutional and Practical Limits*, 16 Wm. & Mary Bill of Rts. J. 183 (2007); I. Ostrander, J. Sievert, *The Logic of Presidential Signing Statements*, "Political Research Quarterly" 2013, Vol. 66, No. 1, s. 141-153; M.J. Korzi, "A Legitimate Function": *Reconsidering Presidential Signing Statements*, "Congress & The Presidency" 2011, Vol. 38, No. 2, s. 195-216; J.M. Seeley, *How the Signing Statement Thought it Killed the Veto; How the Veto May Have Killed the Signing Statement*, 23 BYU L. Rev. 167 (2008).

⁵⁰² V. m.in. M.J. Berry, *Controversially Executing the Law: George W. Bush and the Constitutional Signing Statement*, "Congress & The Presidency" 2009, Vol. 36, s. 244-271; C.S. Kelley, *A Comparative Look at the Constitutional Signing Statement: The Case of Bush and Clinton*, Midwest Political Science Association, Chicago, IL, Apr. 3-6, 2003; K.A. Evans, *Challenging Law: Presidential Signing Statements and the Maintenance of Executive Power*, "Congress & The Presidency" 2011, Vol. 38, No. 2, s. 217-234; D.C. Jenson, *From Deference to Restraint: Using the Chevron Framework to Evaluate Presidential Signing Statements*, 91 Minn. L. Rev. 1908 (2007); K.L. Carroll, Comment, *Whose Statute Is It Anyway?: Why and How Courts Should Use Presidential Signing Statements when Interpreting Federal Statutes*, 46 Cath. U. L. Rev. 475 (1997); M.N. Garber, K.A. Wimmer, *Presidential Signing Statements As Interpretations Of Legislative Intent: An Executive Aggrandizement Of Power*, 24 Harv. J. on Legis. 363 (1987).

⁵⁰³ F.B. Cross, *The Constitutional Legitimacy and Significance of Presidential "Signing Statements"*, 40 Admin. L. Rev. 209 (1988); S.G. Calabresi, *The Legal Significance of Presidential Signing Statements*, Federalist Society, Pub. No. 21 (2006).

w nielicznych stanach (m.in. w Nowym Jorku⁵⁰⁴), przy czym służą tam one prawie wyłącznie celom ceremonialnym.

Z problemem oświadczeń wyrażających wątpliwości szefa egzekutywy co do konstytucyjności ustaw wiąże się nader interesująca dyskusja w doktrynie na temat prezydenckiego (lub gubernatorskiego) obowiązku wetowania ustaw naruszających Konstytucję (według oceny egzekutywy)⁵⁰⁵. Nie wnikając ze względu na ograniczone ramy objętościowe tej pracy w meritum owego sporu, warto zauważyć, iż ma on ograniczone przełożenie na poziom stanowy, gdyż jednym z czołowych argumentów za dopuszczalnością podpisywania ustaw – pomimo obiekcji konstytucyjnych – jest fakt, że obiekcje te mogą dotyczyć przepisów niezwiązanych merytorycznie z istotą ustawy⁵⁰⁶ – a tymczasem takim właśnie problemom mają zapobiegać stanowe wymogi jedności materii ustawy⁵⁰⁷. Warto też zauważyć, że sąd w Pensylwanii orzekł w *dicta*, iż gubernator ma przynajmniej obowiązek zbadania konstytucyjności podpisanych przez niego przepisów i prawo podjęcia w tej kwestii odpowiednich czynności wyjaśniających, np. zlecenia ekspertyz⁵⁰⁸.

W 7 stanach – Alabamie, Illinois, Massachusetts, Montanie, New Jersey, Pd. Dakocie i Wirginii⁵⁰⁹ – uzupełnieniem weta jest tzw. weto poprawkowe, pozwalające gubernatorowi zamiast weta zaproponować poprawki do ustawy (przy czym w Pd. Dakocie mogą to być wyłącznie poprawki natury formalnej i stylistycznej⁵¹⁰). W takiej sytuacji ustawa wraca do izb, które

⁵⁰⁴ K.G. Knapp, *Resolving the Presidential Signing Statement Controversy: New York State as a Separation of Powers Laboratory*, 6 Cardozo Pub. L. Pol'y & Ethics J. 737 (2008).

⁵⁰⁵ V. m.in. M.B. Rappaport, *The Unconstitutionality Of "Signing And Not-Enforcing"*, 16 Wm. & Mary Bill of Rts. J. 113 (2007); S.B. Prakash, *Why the President Must Veto Unconstitutional Bills*, 16 Wm. & Mary Bill of Rts. J. 81 (2007); *United States v. Munoz-Flores*, 495 U.S. 385 (1990); W. Baude, *Signing Unconstitutional Laws*, 86 Ind. L.J. 303 (2011); T.S. Dorsey, *Sense and Severability*, 46 U. Rich. L. Rev. 877 (2012); A.R. Amar, *America's Constitution: a Biography*, Random House, New York, NY, 2005, s. 183-184. Cf. także *United States v. Munoz-Flores*, 495 U.S. 385, 409 (1990) (J. Scalia, concurring in judgment) ("The President, after all, is bound not to sign an improperly originated [...] bill by the same oath that binds us not to apply it") z *INS v. Chadha*, 462 U.S. 919, 942 n. 13 (1983) ("[I]t is not uncommon for Presidents to approve legislation containing parts which are objectionable on constitutional grounds."). Podsumowanie tej dyskusji przedstawia D. Stoliczka, *Executive review. Kontrola konstytucyjności prawa przez władzę wykonawczą w Stanach Zjednoczonych*, Kontekst, Kraków, 2013, s. 46-48.

⁵⁰⁶ R.A. Cass, P.L. Strauss, *The Presidential Signing Statements Controversy*, op. cit., s. 21-22; D.E. Johnsen, *Presidential Non-Enforcement of Constitutionally Objectionable Statutes*, 63 Law & Contemp. Probs. 101 (2000), s. 127-128; W. Dellinger, *Presidential Authority to Decline to Execute Unconstitutional Statutes*, 18 Op. O.L.C. 199 (1994), s. 202-203; C.A. Bradley, E.A. Posner, *Presidential Signing Statements and Executive Power*, 23 Duke L.J. 307, 341 (2006).

⁵⁰⁷ V. *supra*, t. 1, rozdz. II, s. 266-268.

⁵⁰⁸ *Pilchesky v. Rendell*, 932 A.2d 287 (Pa. Commw. Ct. 2007).

⁵⁰⁹ Ala. Const. of 1901, art. V, § 125; Ill. Const. of 1970, art. IV, § 9 (e); Mass. Const. of 1780, Amendment LVI (1918); Mont. Const. of 1972, art. VI, § 10 (2); N.J. Const. of 1947, art. V, sec. I, cl. 14 (f); S.D. Const. of 1889, art. IV, § 4; Va. Const. of 1970, art. V, § 6 (b)(iii). Szerzej o historii weta poprawkowego v. J.N. Walters, *The Illinois Amendatory Veto*, 11 J. Marshall J. Prac. & Proc. 415, 421-427 (1978).

⁵¹⁰ V. szerzej *The Amendatory Veto: The Governor as Participant in the Legislative Process*, South Dakota Legislative Research Council, Issue Memorandum 95-10 (1995). W Illinois poprawka konstytucyjna, która wprowadzałaby podobne ograniczenie, została w 1974 r. odrzucona w referendum. J.N. Walters, *The Illinois Amendatory Veto*, op. cit., s. 439.

mogą przyjąć lub odrzucić poprawki gubernatorskie (w Alabamie, Massachusetts i New Jersey również wprowadzić dalsze własne poprawki), a następnie ponownie przekazać ustawę gubernatorowi (który nie może tym razem zgłosić kolejnych poprawek i jest ograniczony tylko do wyboru między podpisaniem i zawetowaniem ustawy). Największe zainteresowanie badaczy weto poprawkowe wywołuje w Illinois, zapewne ze względu na jego agresywne wykorzystywanie przez kolejnych gubernatorów dla wzmocnienia swojej pozycji wobec legislatury, w szczególności przez wymuszanie za pomocą weta poprawkowego poparcia dla inicjatyw gubernatora⁵¹¹.

3.2. Weto selektywne

Kolejną szczególną formą weta gubernatorskiego, na tyle odrębną, że wypada ją uznać za szczególny instrument hamujący, jest weto selektywne (ang. *line-item veto*), tj. uprawnienie pozwalające gubernatorowi odrzucić pojedyncze pozycje budżetowe (*line item*) w ustawie apropracyjnej przy jednoczesnej akceptacji dla reszty ustawy. Kompetencję taką (po raz pierwszy pojawiającą się w Konstytucji Stanów Skonfederowanych z 1861 r.⁵¹²) przyznają gubernatorom ustawy zasadnicze 44 stanów⁵¹³, aczkolwiek w Maryland dotyczy ona jedynie budżetu kapitałowego (co jednak jest praktycznie bez znaczenia, gdyż uchwalając budżet operacyjny, legislatura nie może zwiększyć żadnej pozycji – z wyjątkiem tych odnoszących się do samej legislatury oraz sądownictwa – ponad rekomendację gubernatorską⁵¹⁴). W 11 stanach

⁵¹¹ *Ibidem*, s. 436-439. V. również J.R. Ourth, *Illinois Amendatory Veto: Defining and Enforcing the Limits*, 1987 U. Ill. L. Rev. 691 (1987).

⁵¹² C.S. Const. of 1861, art. I, § 7, cl. 2. V. szerzej *supra*, t. 1, rozdz. I, s. 137.

⁵¹³ Ala. Const. of 1901, art. V, § 126; Alaska Const. of 1956, art. 2, §§ 15, 16; Ariz. Const. of 1910, art. V, § 7; Ark. Const. of 1874, art. 6, § 17; Calif. Const. of 1879, art. 4, § 10 (e); Colo. Const. of 1876, art. IV, § 12; Conn. Const. of 1965, art. IV, § 16; Del. Const. of 1897, art. III, § 18; Fla. Const. of 1968, art. III, § 8 (a); Ga. Const. of 1982, art. III, sec. V, cl. 13 (e); Hawaii Const. of 1950, art. III, § 16; Idaho Const. of 1889, art. IV, § 11; Ill. Const. of 1970, art. IV, § 9 (d); Iowa Const. of 1857, art. III, § 16; Kan. Const. of 1859, art. II, § 14 (b); Ky. Const. of 1891, § 88; La. Const. of 1974, art. III, § 5 (G)(1); Maine Const. of 1819, art. IV, pt. I, § 2-A; Md. Const. of 1867, art. II, § 17 (e); Mass. Const. of 1780, Amend. LXIII, § 5; Mich. Const. of 1962, art. IV, § 19; Minn. Const. of 1857, art. IV, § 23; Miss. Const. of 1890, art. 4, § 73; Mo. Const. of 1944, art. III, § 26; Mont. Const. of 1972, art. VI, § 10 (5); Neb. Const. of 1875, art. IV, § 15; N.J. Const. of 1947, art. V, sec. I, cl. 15; N.M. Const. of 1910, art. IV, § 22; N.Y. Const. of 1894, art. IV, § 7; N.D. Const. of 1889, art. V, § 9; Ohio Const. of 1851, art. 2, § 16; Okla. Const. of 1907, art. VI, § 12; Ore. Const. of 1857, art. V, § 15a; Penn. Const. of 1873, art. IV, § 16; S.C. Const. of 1895, art. IV, § 21; S.D. Const. of 1889, art. IV, § 4; Tenn. Const. of 1870, art. II, § 18; Tex. Const. of 1875, art. IV, § 14; Utah Const. of 1895, art. VII, § 8 (3); Va. Const. of 1970, art. V, § 6 (d); Wash. Const. of 1889, art. III, § 12; W.Va. Const. of 1872, art. VII, § 15; Wis. Const. of 1848, art. V, § 10 (1)(b); Wyo. Const. of 1889, art. 4, § 9. V. również *Gubernatorial Veto Authority with Respect to Major Budget Bill(s)*, National Conference of State Legislatures (aktualizacja Dec. 2008), <http://www.ncsl.org/IssuesResearch/BudgetTax/GubernatorialVetoAuthoritywithRespecttoMajor/tabid/12640/Default.aspx>. Konstytucja federalna nie przewiduje weta selektywnego, a próba ustawowego wprowadzenia jego efektywnego ekwiwalentu została uznana za niekonstytucyjną w *Clinton v. City of New York*, 524 U.S. 417 (1998).

⁵¹⁴ Md. Const. of 1867, art. III, § 52 (6).

gubernator może również obniżyć wysokość apropracji⁵¹⁵, w Maine zaś może dowolnie przesuwac środki między apropriacjami, o ile ich łączna wysokość nie wzrośnie⁵¹⁶. Każda zmiana dokonana przez gubernatora może być odrzucona przez legislaturę w takim samym trybie jak zwykle weto ustawodawcze (poza Alaską, gdzie wymagana większość kwalifikowana jest podwyższona do $\frac{3}{4}$ głosów⁵¹⁷).

W praktyce jednak te pozornie proste uregulowania nastroczają szeregu poważnych trudności interpretacyjnych, dając impuls do rozwoju bogatego orzecznictwa w kwestii dopuszczalności różnych form zastosowania weta selektywnego⁵¹⁸. Trudności nastrocza głównie zdefiniowanie „pozycji budżetowej” (*item*)⁵¹⁹. Dotyczą one przede wszystkim trzech kwestii: wymaganej szczegółowości apropracji, subalokacji wewnątrz jednej pozycji oraz dopuszczalności warunkowania jednej apropracji od dostępności innej lub innych⁵²⁰. Najbardziej fundamentalny charakter mają chyba problemy związane z ustaleniem odpowiedniego poziomu szczegółowości apropracji. Z jednej strony w stanach, w których gubernator może jedynie zawetować pozycję w całości (a jest to zasadnicza większość), legislatura, łącząc w jedną pozycję apropracje popierane przez gubernatora i te budzące jego sprzeciw, może skutecznie uniemożliwić zastosowanie weta selektywnego⁵²¹, ale z drugiej – łączenie apropracji służy przede wszystkim w pełni uprawnionym celom, a ustalanie odpowiedniej szczegółowości pozycji budżetowych jest rezultatem delikatnego wyważania pożądanego przez legislaturę stopnia kontroli nad sakiewką z wymogami elastyczności w wykonaniu budżetu⁵²². Z tej przyczyny – jak również ze względu na brak obiektywnych standardów, według których można byłoby oceniać, czy apropracje są dostatecznie szczegółowe – sądy generalnie niechętnie odnoszą się do postulatów gubernatora, by uznać łączenie apropracji za niedopuszczalne w danym wypadku⁵²³. Trochę prostszy konceptualnie jest problem subalokacji, tj. przepisów

⁵¹⁵ Alaska, Kalifornia, Illinois, Massachusetts, Missouri, Nebraska, New Jersey, Tennessee, Wirginia, Zach. Wirginia i Wisconsin.

⁵¹⁶ Maine Const. of 1819, art. IV, pt. I, § 2-A.

⁵¹⁷ Alaska Const. of 1956, art. 2, § 16. R.M. Lawless, *A Simple Suggestion for Overriding the Line-Item Veto*, 63 Mo. L. Rev. 285 (1998), przekonuje jednak, że wymóg większości bezwzględnej dla odrzucenia weta selektywnego byłby wystarczający dla realizacji celów, jakim rozwiązanie to ma służyć.

⁵¹⁸ R. Briffault, *The Item Veto in State Courts*, 66 Temp. L. Rev. 1171, 1172-73 (1993).

⁵¹⁹ *Ibidem*, s. 1181-1198.

⁵²⁰ W tej ostatniej kwestii w. m.in. N. Passarello, *The Item Veto and the Threat of Appropriations Bundling in Alaska*, 30 Alaska L. Rev. 125 (2013).

⁵²¹ *Fairfield v. Foster*, 214 P. 319, 323 (Ariz. 1923); *People v. Tremaine*, 21 N.E.2d 891, 894-96 (N.Y. 1939). Nawet w stanach, w których gubernatorowi przysługuje prawo redukcji pozycji budżetowych, łączenie apropracji może być korzystne dla legislatury: gubernator nie może bowiem określić, w jaki sposób agencja ma zrealizować redukcję (np. które programy finansowane w ramach łącznej apropracji ograniczyć) i tą drogą narzucić jej swoich preferencji. *California School Boards Ass'n v. Brown*, 192 Cal. App. 4th 1507, 122 Cal. Rptr. 3d 674 (2nd Dist. 2011).

⁵²² *Florida House of Representatives v. Martinez*, 555 So.2d 839, 844-846 (Fla. 1990); *Regents of the State Univ. v. Trapp*, 113 Pac. 910 (Okla 1911); *Fulmore v. Lane*, 140 S.W. 405, 421 (Tex. 1911).

⁵²³ *Inter Faculty Organization v. Carlson*, 478 N.W.2d 192 (Minn. 1991); *Johnson v. Carlson*, 494 N.W.2d 516 (Minn. Ct. App. 1993), *rev'd on other grounds*, 507 N.W.2d 232 (Minn. 1993); *Fordice v. Bryan*, 651 So.2d 998

wymagających, by w ramach danej pozycji nie mniej (lub nie więcej) niż określona suma zostało przeznaczone na cel wskazany przez legislaturę. Część sądów uznaje, iż każda subalokacja jest odrębną pozycją budżetową i podlega wetu lub redukcji⁵²⁴, ale inne są zdania, iż subalokacje tylko określają sposób wydatkowania przyznanych przez legislaturę środków, są więc nierozzerwalnie związane z całą pozycją⁵²⁵.

Kolejny problem dotyczy dopuszczalności zastosowania weta selektywnego do przepisów innych niż liczbowe pozycje budżetowe⁵²⁶: opisów⁵²⁷, nagłówków⁵²⁸, definicji⁵²⁹, niezależnych przepisów materialnych⁵³⁰, sformułowań wyrażających intencję legislatury⁵³¹, przypisów wyjaśniających⁵³², ograniczeń co do źródła, z jakiego mogą pochodzić środki⁵³³, a przede wszystkim warunków oraz restrykcji co do sposobu ich wykorzystania⁵³⁴. W większości stanów rozróżnia się samodzielne przepisy, które mogą być zawetowane na takich samych zasadach jak apropria-cje⁵³⁵, oraz warunki i definicje będące w ścisłym związku z konkretną pozycją, które mogą być zawetowane jedynie łącznie z tą pozycją⁵³⁶, chyba że same stanowią „funkcjonalny ekwiwalent”

(Miss. 1995); *State ex rel. Cisneros v. Martinez*, 340 P.3d 597, 609 (2015); *Washington State Legislature v. Lowry*, 131 Wash.2d 309, 931 P.2d 885 (1997).

⁵²⁴ *Green v. Rawls*, 122 So.2d 10, 17 (Fla. 1960); *People ex rel. State Bd. of Agriculture v. Brady*, 115 N.E. 204, 207 (Ill. 1917); *Brault v. Holleman*, 230 S.E.2d 238, 244-245 (Va. 1976).

⁵²⁵ *Opinion of the Justices*, 428 N.E.2d 117, 122-123 (Mass. 1981); *Commonwealth v. Dodson*, 11 S.E.2d 120, 127-131 (Va. 1940).

⁵²⁶ V. ogólnie G. Abney, T.P. Lauth, *Gubernatorial Use of the Item Veto for Narrative Deletion*, “Public Administration Review” 2002, Vol. 62, No. 4, s. 492-503.

⁵²⁷ *Alaska Legislative Council v. Knowles*, 21 P.3d 367 (Alaska 2001).

⁵²⁸ *Colorado General Assembly v. Owens*, 136 P.3d 262 (Colo. 2006).

⁵²⁹ E.J. Kelley, *Opinion No. 6955*, 1997-1998 Mich. Op. Att’y Gen. 64 (1997).

⁵³⁰ *State ex rel. Turner v. Iowa State Highway Comm’n*, 186 N.W.2d 141 (Iowa 1971).

⁵³¹ *Alaska Legislative Council v. Knowles*, 21 P.3d 367 (Alaska 2001); *Washington State Legislature v. Lowry*, 131 Wash.2d 309, 931 P.2d 885 (1997).

⁵³² *Romer v. Colorado Gen. Assembly*, 810 P.2d 215 (Colo. 1991); *Opinion of the Justices*, 126 N.H. 490, 492, 494 A.2d 261, 265 (1985).

⁵³³ *Colorado General Assembly v. Lamm*, 704 P.2d 1371 (Colo. 1996).

⁵³⁴ *Rush v. Ray*, 362 N.W.2d 479 (Iowa 1985).

⁵³⁵ *State ex rel. Turner v. Iowa State Highway Comm’n*, 186 N.W.2d 141, 148-150 (Iowa 1971); *Henry v. Edwards*, 346 So.2d 153 (La. 1977); *Opinion of the Justices*, 582 N.E.2d 504, 508 (Mass. 1991); *State ex rel. Coll v. Carruthers*, 759 P.2d 1380, 1384-1385 (N.M. 1988); *Management Council of Wyoming Legislature v. Geringer*, 953 P.2d 839 (Wyo. 1998). Ale weto tylko części przepisu byłoby niedopuszczalne. *Opinion of the Justices to the House of Representatives*, 411 Mass. 1201, 582 N.E.2d 504 (1991); *Washington State Legislature v. State*, 139 Wash.2d 129, 985 P.2d 353 (1999). Wbrew przedstawionej wcześniej linii orzeczeń v. decyzje uznające, iż gubernator może zawetować jedynie pozycje *stricte* finansowe, m.in. *Florida House of Representatives v. Martinez*, 555 So.2d 839 (Fla. 1990); *State ex rel. Stephan v. Carlin*, 631 P.2d 668, 672 (Kan. 1981); *In re Opinion of the Justices*, 2 N.E.2d 789, 790 (Mass. 1936).

⁵³⁶ *Fairfield v. Foster*, 214 Pac. 319, 322 (Ariz. 1923); *Chiles v. Milligan*, 659 So.2d 1055 (Fla. 1995); *Florida Senate v. Harris*, 750 So.2d 626 (Fla. 1999); *Welden v. Ray*, 229 N.W.2d 706 (Iowa 1975); *Henry v. Edwards*, 346 So.2d 153 (La. 1977); *Opinion of the Justices to the Governor*, 373 Mass. 911, 370 N.E.2d 1350 (1977); *Fordice v. Bryan*, 651 So.2d 998 (Miss. 1995); *Jubelirer v. Rendell*, 904 A.2d 1030 (Pa. Commw. Ct. 2006); *Drummond v. Beasley*, 331 S.C. 559, 503 S.E.2d 455 (1998); *Washington State Motorcycle Dealers Ass’n v. State*, 763 P.2d 442, 443-449 (Wash. 1988); *Management Council of the Wyoming Legislature v. Geringer*, 953 P.2d 839 (Wyo. 1998). Według niektórych decyzji niedopuszczalne jednak są restrykcje, które nie mają związku z daną apropriaacją. *Colton*

apropriacji⁵³⁷. Najdalej idzie weto cząstkowe w Wisconsin, gdzie przepisy dopuszczające weto „pozycji budżetowej lub jej części” zostały zinterpretowane jako umożliwiające gubernatorowi na wykreślanie pojedynczych słów, cyfr i liter, a nawet na łączenie liter w jedno słowo⁵³⁸ (aczkolwiek tej ostatniej praktyki zakazała ostatecznie poprawka konstytucyjna przyjęta w 1990 r.⁵³⁹, a poprawka z 2008 r. zakazała również łączenia w jedno zdanie słów z różnych zdań⁵⁴⁰).

Pozostaje wreszcie ostatnie fundamentalne pytanie: jak zdefiniować ustawę apropriacyjną? Zdaniem części sądów wystarcza obecność jednej apropriacji⁵⁴¹; zdaniem innych konieczna jest ich większa liczba⁵⁴²; a jeszcze inna linia orzeczeń uznaje, że będzie to tylko ustawa, której podstawowym celem jest cel budżetowy, nie zaś ustawa zawierająca apropriacje wyłącznie incydentalnie⁵⁴³. Problemem jest również samo określenie zakresu znaczeniowego pojęcia apropriacji: niewątpliwie obejmuje ono przepisy przyznające agencjom środki finansowe z ogólnego budżetu stanowego, ale gubernatorzy próbowali też (z różnym skutkiem) rozszerzyć zakres tego pojęcia na przepisy dokonujące transferu między różnymi funduszami budżetowymi stanu⁵⁴⁴, ustawy przypisujące dochody z określonego podatku do konkretnego programu budżetowego⁵⁴⁵, ustawy wymagające współfinansowania wskazanych zadań publicznych przez samorządy lokalne⁵⁴⁶, ustawy określające formułę współfinansowania przez stan dystryktów szkolnych⁵⁴⁷, a nawet ustawy autoryzujące emisję obligacji mającą służyć sfinansowaniu konkretnej inwestycji publicznej⁵⁴⁸.

Interesujący problem przedstawiają również przepisy redukujące już uchwaloną apropriację. Sądy Najwyższe Kalifornii i Arizony zgodziły się, że również w tym przypadku gubernatorowi przysługuje prawo weta selektywnego, ale powołując się na zupełnie sprzeczne *rationes*

v. Branstad, 372 N.W.2d 184 (Iowa 1985); *Welsh v. Branstad*, 470 N.W.2d 644 (Iowa 1991); *Opinion of the Justices*, 428 N.E.2d 117, 122 (Mass. 1981). V. też B. Appel, *Item Veto Litigation in Iowa: Marking the Boundaries Between Legislative and Executive Power*, 41 Drake L. Rev. 1 (1992).

⁵³⁷ *Brown v. Firestone*, 382 So.2d 654, 658, 668 (Fla. 1980); *Florida Senate v. Harris*, 750 So.2d 626 (Fla. 1999); *State ex rel. Turner v. Iowa State Highway Comm'n*, 186 N.W.2d 141, 148-150 (Iowa 1971).

⁵³⁸ *Citizens Utility Bd. v. Klauser*, 194 Wis.2d 484, 534 N.W.2d 608 (1995); *State v. Post*, 197 Wis.2d 279, 541 N.W.2d 115 (1995); *State ex rel. Wisconsin Senate v. Thompson*, 144 Wis.2d 429, 424 N.W.2d 385 (1988); *State ex rel. Kleczka v. Conta*, 82 Wis.2d 679, 264 N.W.2d 539 (1978); *State ex rel. Sundby v. Adamany*, 237 N.W.2d 910 (Wis. 1976). V. też R. Briffault, *The Item Veto in State Courts*, *op. cit.*, s. 1194-1198.

⁵³⁹ Wisconsin Question 1 (1990), S.J.R. 71 & J.R. 76 (1987).

⁵⁴⁰ Wisconsin Question 1 (2008), S.J.R. 33 & J.R. 46 (2005).

⁵⁴¹ V. np. *State ex rel. Sego v. Kirkpatrick*, 524 P.2d 975, 981 (N.M. 1974).

⁵⁴² *Perry v. Decker*, 457 A.2d 357, 360 (Del. 1983) oraz *Cenarrusa v. Andrus*, 582 P.2d 1082, 1089 (Idaho 1978) (wystarczy więcej niż jedna apropriacja); *Thompson v. Graham*, 481 So.2d 1212 (Fla. 1985) oraz *Junkins v. Branstad*, 448 N.W.2d 480, 484-485 (Iowa 1989) (kryterium jest wpływ apropriacji zawartych w danej ustawie na ogólny kształt budżetu stanowego).

⁵⁴³ V. np. *Bengzon v. Secretary of Justice of the Philippine Islands*, 299 U.S. 410 (1937).

⁵⁴⁴ *Rios v. Symington*, 833 P.2d 20, 25-26 (Ariz. 1992) (przepis uznany za apropriację).

⁵⁴⁵ *Johnson v. Carlson*, 507 N.W.2d 232, 86 Ed. Law Rep. 983 (Minn. 1993) (jw.).

⁵⁴⁶ *State v. Ketchikan Gateway Borough*, 366 P.3d 86 (Alaska 2016) (przepis nieuznany za apropriację).

⁵⁴⁷ *Opinion of the Justices*, 210 A.2d 852, 58 Del. (8 Storey) 475 (1965) (jw.).

⁵⁴⁸ *Thomas v. Rosen*, 569 P.2d 793 (Alaska 1977); *Opinion of the Justices to the Senate*, 419 Mass. 1201, 643 N.E.2d 1036 (1994).

decidendi: w Kalifornii sąd uznał, iż gubernator może w drodze weta selektywnego jeszcze zmniejszyć oryginalną pozycję (a więc zwiększyć redukcję)⁵⁴⁹, w Arizonie zaś – że może redukcję ograniczyć, przywracając agencji część lub całość środków, które chciała jej odebrać legislatura⁵⁵⁰. Ta ostatnia decyzja została jednak skrytykowana przez D. Strouse’a jako niezgodna z *ratio legis* weta selektywnego, jakim jest dążenie do większych oszczędności budżetowych⁵⁵¹.

Tradycyjnym uzasadnieniem dla weta selektywnego była ochrona budżetu stanowego przed tzw. *pork barrel funding* (dosłownie „budżetowymi beczkami wieprzowiny”) – apropiacjami służącymi wyłącznie partykularnym korzyściom określonych okręgów, a nie interesowi stanowemu⁵⁵². Uważano, że jedynie mający ogólnostanowy mandat gubernator może zrealizować ten cel, gdyż każdy z legislatorów, walcząc o *pork barrel* dla swojego okręgu, ma interes w tym, by popierać podobne apropiacje dla innych okręgów (gdyż może wówczas liczyć na wzajemność)⁵⁵³. Jednak badania nad praktyką stosowania weta selektywnego pokazują, że nie jest ona zgodna z tym założeniem: gubernatorzy (zwłaszcza współcześnie) wykorzystują weto przede wszystkim do redukowania środków na programy, z którymi nie zgadzają się politycznie, przełożenie zaś na oszczędności budżetowe jest niewielkie⁵⁵⁴. Należy przy tym zauważyć, iż inaczej niż w przypadku zamrażania środków, gubernator może wykorzystywać weto selektywne w sposób pozwalający mu całkowicie zablokować realizację programu, nawet jeżeli wcześniejsza ustawa wymaga, by dany program był finansowany w kolejnych latach, ale sama nie przyznaje na to środków⁵⁵⁵.

3.3. Wykonawcza kontrola konstytucyjności ustaw (*executive review*)

Ostatnim instrumentem hamującym legislaturę, jaki prawo konstytucyjne części stanów oddaje w ręce egzekutywy, jest *executive review*, czyli wykonawcza kontrola konstytucyjności prawa⁵⁵⁶. Pod tą nazwą kryje się uprawnienie organów egzekutywy do odmowy wykonywania

⁵⁴⁹ *St. John's Well Child & Family Ctr. v. Schwarzenegger*, 50 Cal. 4th 960, 239 P.3d 651 (2010).

⁵⁵⁰ *Rios v. Symington*, 833 P.2d 20, 26-28 (Ariz. 1992).

⁵⁵¹ D.S. Strouse, *The "Item Veto" Case, Bennett v. Napolitano: What About the Merits?*, 37 Ariz. St. L.J. 165, 170-172 (2005).

⁵⁵² W.M. Crain, J.C. Miller, III, *Budget Process and Spending Growth*, 31 Wm. & Mary L. Rev. (1990), s. 1021, 1024-1030.

⁵⁵³ *Ibidem*.

⁵⁵⁴ D.C. Nice, *The Item Veto and Expenditure Restraint*, "Journal of Politics" 1988, Vol. 50, No. 2, s. 487-499; N. Berch, *The Item Veto in the States: An Analysis of the Effects Over Time*, "The Social Science Journal" 1992, Vol. 29, No. 3, s. 335-346; J.W. Endersby, M.J. Towle, *Effects of Constitutional and Political Controls on State Expenditures*, "Publius. The Journal of Federalism" 1997, Vol. 27, No. 1, s. 83-98.

⁵⁵⁵ *Barnes v. Sec'y of Admin.*, 411 Mass. 822, 828-829, 586 N.E.2d 958, 961-962 (1992). V. też *Karcher v. Kean*, 190 N.J. Super. 197, 220-221, 462 A.2d 1273, 1285-1286 (App. Div. 1983), *aff'd in part, rev'd in part*, 97 N.J. 483, 479 A.2d 403 (1984).

⁵⁵⁶ Autor pragnąłby w tym miejscu podziękować prof. Pawłowi Laidlerowi z Instytutu Amerykanistyki i Studiów Polonijnych Uniwersytetu Jagiellońskiego za sugerowanie tego tłumaczenia.

ustaw, które organy te uznają za sprzeczne z konstytucją stanową lub federalną⁵⁵⁷. Jest ono pod wieloma względami lustrzanym odbiciem sądowej kontroli konstytucyjności ustaw: podobnie jak ta ostatnia, nie ma bezpośredniego oparcia w tekście ustawy zasadniczej, ale może zostać wyprowadzona z zasady supremacji konstytucji oraz jej bezpośredniego obowiązywania⁵⁵⁸. Budzi jednak ostre kontrowersje w doktrynie, której część widzi w wykonawczej kontroli konstytucyjności uzurpację funkcji sądowniczej albo formę niekonstytucyjnego zawieszania obowiązywania ustaw⁵⁵⁹.

⁵⁵⁷ V. szerzej D. Stolicki, *Executive review, passim* oraz J. Pratt, *Disregard of Unconstitutional Laws in the Plural State Executive*, 86 Miss. L.J. 881 (2017).

⁵⁵⁸ V. *infra*, s. 220 et seq.

⁵⁵⁹ Za *executive review* opowiadali się m.in. James Wilson (J. Wilson, *Lectures on Law, op. cit.*, t. 1, s. 572 oraz wypowiedź w konwencji stanowej Pensylwanii, J. Elliot (ed.), *The Debates in the Several State Conventions on the Adoption of the Federal Constitution*, J.B. Lippincott & Co., Taylor & Maury, Philadelphia, PA, Washington, DC, 1836, t. 2, s. 445-446), St. George Tucker (G. Tucker, St., W. Blackstone, *Blackstone's Commentaries*, t. 1, Appendix, s. 233), William Montgomery Meigs (W.M. Meigs, *Independence of Departments of Government*, 23 Am. L. Rev. 594 [1889]), Andrew McLaughlin (A.C. McLaughlin, *The Courts, the Constitution, and Parties: Studies in Constitutional History and Politics*, Lawbook Exchange, Union, NJ, 2001 [wyd. I 1912], s. 62), William Howard Taft (W.H. Taft, *The Boundaries between the Executive, the Legislative and the Judicial Branches of the Government*, 25 Yale L.J. 599, 615 [1916]), Frank Easterbrook (F.H. Easterbrook, *Presidential Review, op. cit.*), Michael Stokes Paulsen (M.S. Paulsen, *The Most Dangerous Branch: Executive Power to Say What the Law Is*, 83 Geo. L.J. 217 [1994]), Christine Burgess (C.E. Burgess, *When May a President Refuse to Enforce the Law?*, 72 Tex. L. Rev. 631 [1994]), Gary Lawson i Christopher Moore (G. Lawson, C.D. Moore, *The Executive Power of Constitutional Interpretation*, 81 Iowa L. Rev. 1267 [1996]), John Harrison (J. Harrison, *The Constitutional Origins and Implications of Judicial Review*, 84 Va. L. Rev. 333 [1998]), Dawn Johnsen (D.E. Johnsen, *Presidential Non-Enforcement of Constitutionally Objectionable Statutes, op. cit.*), Peter Strauss (P.L. Strauss, *The President and Choices Not To Enforce*, 63 Law & Contemp. Probs. 107 [2000]), Neal Devins (N. Devins, *Asking the Right Questions: How the Courts Honored the Separation of Powers by Reconsidering Miranda*, 149 U. Pa. L. Rev. 251, 270-273 [2000]), Saikrishna Prakash (S.B. Prakash, *The Executive's Duty to Disregard Unconstitutional Law*, 96 Geo. L.J. 1613 [2008]) oraz oczywiście szereg prokuratorów generalnych i szefów OLC (J.S. Black, *Memorial of Captain Meigs*, 9 Op. Att'y Gen. 462 [1860]; J. Speed, *Appointment of Assistant Assessors of Internal Revenue*, 11 Op. Att'y Gen. 209 [1865]; J.M. Harmon, *Appropriations Limitation for Rules Vetoed by Congress, op. cit.*; T.E. Flanigan, *Issues Raised by Provisions Directing Issuance of Official or Diplomatic Passports*, 16 Op. O.L.C. 18 [1992]; W. Dellinger, *Presidential Authority to Decline to Execute Unconstitutional Statutes, op. cit.*; ale v. bardziej ostrożne stanowisko z okresu do 1919 do 1980 r.: A.M. Palmer, *Income Tax – Salaries of President and Federal Judges*, 31 Op. Att'y Gen. 475 [1919]; H.S. Cummings, *Duty of Disbursing Officers to Make Disbursements required under the Agricultural Adjustment Act*, 38 Op. Att'y Gen. 252 [1935]; F. Biddle, *Political Activity by State or Local Employees*, 40 Op. Att'y Gen. 158 [1942]; B.R. Civiletti, *The Attorney General's Duty to Defend and Enforce Constitutionally Objectionable Legislation*, 4A Op. O.L.C. 55 [1980]), a pośrednio również Joseph Story (J. Story, *Commentaries on the Constitution of the United States, op. cit.*, § 374). Wbrew temu v. jednak m.in. W. Rawle, *A View of the Constitution of the United States of America*, Philip H. Nicklin, Philadelphia, PA, 1829, s. 147; W.W. Willoughby, *The Constitutional Law of the United States*, Baker, Voorhis & Co., New York, NY, 1910, § 767, t. 2, s. 1306-1309; E.S. Corwin, *The President: Office and Powers*, New York University Press, New York, NY, 1957, s. 151-152; E. Gressman, *Take Care, Mr. President*, 64 N.C. L. Rev. 381 (1986); A.S. Miller, *The President and Faithful Execution of the Laws*, 40 Vand. L. Rev. 389 (1987); C. May, *Presidential Defiance of "Unconstitutional" Laws: Reviving the Royal Prerogative*, 21 Hastings Const. L.Q. 865 (1994), American Bar Association, *Report of the Task Force on Presidential Signing Statements and the Separation of Powers Doctrine* (2006), http://www.abanow.org/wordpress/wp-content/files_flutter/1273179616signstatereport.pdf; P.J. Cooper, *Signing Statements as Declaratory Judgments: The President as Judge*, 16 Wm. & Mary Bill of Rts. J. 253 (2007) i S.E. Biller, Note, *Flooded by the Lowest Ebb: Congressional Responses to*

Na poziomie federalnym wykonawcza kontrola konstytucyjności jest przede wszystkim kontrolą prezydencką, gdyż to głównie szef egzekutywy – legitymowany swoją równorzędną pozycją względem Kongresu i judykatury – zgłasza zastrzeżenia konstytucyjne do ustaw⁵⁶⁰. Po II wojnie światowej praktyka ta uległa instytucjonalizacji i zwłaszcza prezydenci R. Reagan, G.H. Bush, B. Clinton i G.W. Bush sygnalizowali dziesiątki aktualnych i potencjalnych wątpliwości konstytucyjnych do podpisywanych ustaw⁵⁶¹, dotyczących głównie naruszenia prerogatyw władzy wykonawczej⁵⁶². Jednak nieliczne badania dotyczące sfery praktycznej, a nie deklaratoryjnej, pokazują, iż jednoznaczne przypadki odmowy zastosowania ustawy (a nie np. zastosowania korzystniejszej dla egzekutywy interpretacji w celu uniknięcia wątpliwości konstytucyjnych) były raczej sporadyczne⁵⁶³. Pod wpływem kontrowersji politycznych, jakie wywołało sygnalizowanie zastrzeżeń konstytucyjnych do podpisywanych ustaw przez administrację G.W. Busha, prezydent Obama ograniczył liczbę sygnalizowanych zastrzeżeń, ale nie zrezygnował z tej praktyki całkowicie i oczywiście nie wycofał się ze stanowiska, iż egzekutywa ma prawo do odmowy zastosowania niekonstytucyjnej ustawy⁵⁶⁴. Inaczej natomiast niż Prezydent federalne agencje administracyjne w większości uznają się za niewłaściwe do badania konstytucyjności stosowanych przepisów ustawowych⁵⁶⁵.

Ze względu na zdecentralizowany charakter egzekutywy stanowej, na którą składają się wybieralne organy egzekutywy pluralnej, niezależne agencje i liczne organy lokalne, ale wykonujące funkcje ogólnostanowe, wykonawcza kontrola konstytucyjności na szczeblu stanowym ma zupełnie inny charakter⁵⁶⁶. Z drugiej strony fakt, iż większość organów stanowych stosujących *executive review* to urzędnicy niższego szczebla, przyczynił się do istnienia w znacznej większości stanów rozwiniętego orzecznictwa odnoszącego się do dopuszczalności wykonawczej kontroli konstytucyjności⁵⁶⁷. W oparciu o nie można wyróżnić trzy podstawowe grupy stanów. Po pierwsze, będzie to grupa 16 stanów dopuszczających *executive review* bez zasadniczych

---

Presidential Signing Statements and Executive Hostility to the Operation of Checks and Balances, 93 Iowa L. Rev. 1067 (2008).

⁵⁶⁰ V. szerzej D. Stolicki, *Executive review*, *op. cit.*, s. 113-133.

⁵⁶¹ R. Reagan w 71 przypadkach, G.H. Bush w 146 przypadkach, B. Clinton w 105 przypadkach, a G.W. Bush w 129 przypadkach (*Ibidem*, s. 125-126).

⁵⁶² *Ibidem*, s. 126. V. również K.A. Evans, *Challenging Law*, *op. cit.*

⁵⁶³ Government Accountability Office, *Presidential Signing Statements Accompanying the Fiscal Year 2006 Appropriations Acts*, Report B-308603 (June 18, 2007).

⁵⁶⁴ M.J. Korzi, "A Legitimate Function".

⁵⁶⁵ D. Stolicki, *Executive review*, s. 137-138.

⁵⁶⁶ V. m.in. N.R. Williams, *Executive Review in the Fragmented Executive*, 154 U. Pa. L. Rev. 565 (2006); D.J. Barron, *Why (And When) Cities Have a Stake in Enforcing the Constitution*, 115 Yale L.J. 2218 (2006); L.C. Meletta, *Non-Enforcement by a Local Executive: Limitations of Judicial Review and Considerations to Restrain the Use of Executive Power*, 63 N.Y.U. Ann. Surv. Am. L. 511 (2008); R.M. Hills, Jr., *Just Following Orders. In Response to Norman R. Williams, Executive Review in the Fragmented Executive: State Constitutionalism and Same-Sex Marriage*, 154 U. Pa. L. Rev. 565 (2006), 156 U. Pa. L. Rev. 165 (2007).

⁵⁶⁷ D. Stolicki, *Executive review*, s. 149-167.

zastrzeżeń: Alabama⁵⁶⁸, Arkansas⁵⁶⁹, Connecticut⁵⁷⁰, Indiana⁵⁷¹, Kentucky⁵⁷², Michigan⁵⁷³, Mississippi⁵⁷⁴, Nebraska⁵⁷⁵, Nowy Jork⁵⁷⁶, Pensylwania⁵⁷⁷, Teksas⁵⁷⁸, Utah⁵⁷⁹, Vermont⁵⁸⁰, Wirginia⁵⁸¹, Waszyngton⁵⁸² i Zach. Wirginia⁵⁸³. Po drugie, będą to stany dopuszczające wykonawczą kontrolę

⁵⁶⁸ *Norwood v. Goldsmith*, 53 So. 84, 168 Ala. 224 (1910); *In re Opinions of the Justices*, 96 So. 487, 209 Ala. 593 (1923). Cf. *Rice v. Tuscaloosa County*, 198 So. 245, 247, 240 Ala. 4 (1940) (J. Gardner, dissenting).

⁵⁶⁹ *Little Rock & Fort Smith Ry. v. Worthen*, 46 Ark. 312, 1885 WL 140 (1885); *Hodges v. Dawdy*, 149 S.W. 656, 104 Ark. 583 (1912); *Federal Express Corp. v. Skelton*, 578 S.W.2d 1, 265 Ark. 187 (1979). V. też W. Bryant, *Arkansas Atty. Gen. Opinion No. 97-280* (1997); idem, *Arkansas Atty. Gen. Opinion No. 97-281* (1997); M. Pryor, *Arkansas Atty. Gen. Opinion No. 99-004* (1999); M. Beebe, *Arkansas Atty. Gen. Opinion No. 2003-144* (2003).

⁵⁷⁰ *Stolberg v. Caldwell*, 402 A.2d 763, 175 Conn. 586 (1978); *Cheshire Taxpayers' Action Committee v. Guilford*, 474 A.2d 97, 100, 193 Conn. 1, 6-7 (1984).

⁵⁷¹ *State v. Steinwedel*, 180 N.E. 865, 203 Ind. 457 (1932); *Conter v. State ex rel. Berezner*, 8 N.E.2d 75, 211 Ind. 659 (1937). Ale v. *State v. Sproles*, 672 N.E.2d 1353, 1360 (Ind. 1996) (*dictum*).

⁵⁷² *Norman v. Kentucky Board of Managers*, 20 S.W. 901, 903, 93 Ky. 537 (Ky. App. 1892); *Rhea v. Newman*, 156 S.W. 154, 156, 153 Ky. 604 (1913); *Dorman v. Dell*, 52 S.W.2d 892, 895, 245 Ky. 34 (Ky. App. 1932); *City of Newport v. McLane*, 77 S.W.2d 27, 31, 256 Ky. 803, 96 A.L.R. 655 (Ky. App. 1934); *Metcalf v. Howard*, 201 S.W.2d 197, 201, 304 Ky. 498, 505 (1947); *Reeves v. Gerard*, 255 S.W.2d 21, 22 (Ky. 1953); *Raney v. Stovall*, 361 S.W.2d 518, 505 (Ky. 1962). Ale v. *Tincher v. Commonwealth ex rel. Shanks*, 271 S.W. 1066, 208 Ky. 661 (1925).

⁵⁷³ *Maynard v. Board of District Canvassers*, 47 N.W. 756, 84 Mich. 228, 11 L.R.A. 332 (1890); *People ex rel. Roth v. Younger*, 42 N.W.2d 120, 327 Mich. 410 (1950). Ale cf. *Hamilton v. Deland*, 198 N.W. 843, 844, 227 Mich. 111, 114 (1924) (*dictum* sędziego Fellowsa).

⁵⁷⁴ *State ex rel. Foreman v. Wheatley*, 74 So. 427, 113 Miss. 555 (1917); *Toombs v. Sharkey*, 106 So. 273, 140 Miss. 676 (1925); *State ex rel. Suddoth v. Tann*, 158 So. 777, 172 Miss. 162 (1935).

⁵⁷⁵ *Van Horn v. State ex rel. Abbott*, 64 N.W. 365, 46 Neb. 62 (1895). V. też P.N. Douglas, *Opinion No. 109*, 1977 Neb. Op. Atty. Gen. No. 109 (1977).

⁵⁷⁶ *Council of the City of New York v. Bloomberg*, 846 N.E.2d 433, 6 N.Y.3d 380 (2006). V. też *People ex rel. Murphy v. Kelly*, 76 N.Y. 475, 1879 WL 10393 (1879); *People ex rel. Balcom v. Mosher*, 57 N.E. 88, 163 N.Y. 32 (1900); *Carow v. Board of Education of City of New York*, 6 N.E.2d 47, 272 N.Y. 341 (1936). V. również B.A. Benedict, *Upsetting the Balance: Ignoring the Separation of Powers Doctrine in Council of New York v. Bloomberg*, 72 Brook. L. Rev. 1261 (2007).

⁵⁷⁷ *Commonwealth ex rel. Atty. Gen. v. State Treasurer*, 29 Pa.C.C. 545, 1904 WL 2600 (Pa. Com. Pl. 1904), *aff'd sub nom. Commonwealth ex rel. Atty. Gen. v. Mathues*, 59 A. 961, 210 Pa. 372 (1904); *Retirement Board of Allegheny County v. McGovern*, 174 Atl. 400, 316 Pa. 161 (1934); *Clearfield Bituminous Coal Corp. v. Thomas*, 9 A.2d 727, 732, 336 Pa. 572, 584 (1939); *In re Donnelly's Estate*, 173 A. 876, 113 Pa. Super. 274 (1934); *Commonwealth ex rel. Sennett v. Sloan*, 52 Pa. D. & C.2d 283, 1971 WL 14163 (Pa. Com. Pl. 1971). V. również *McHale v. Hetherington*, 329 A.2d 250, 458 Pa. 479 (1974).

⁵⁷⁸ *Holman v. Pabst*, 27 S.W.2d 340, 342-343 (Tex. Civ. App. 1930); *Corsicana Cotton Mills v. Sheppard*, 71 S.W.2d 247, 123 Tex. 352 (Tex. Com. App. 1934); *Glass v. Smith*, 244 S.W.2d 645, 659, 150 Tex. 632, 653 (1951); *In re Allcat Claims Service, L.P.*, 356 S.W.3d 455, 55 Tex. Sup. Ct. J. 103 (2011).

⁵⁷⁹ *State ex rel. University of Utah v. Candland*, 104 Pac. 285, 36 Utah 406 (1909); *Allen v. Holbrook*, 135 P.2d 242, 103 Utah 319 (1943).

⁵⁸⁰ *Grout v. Gates*, 124 A. 76, 97 Vt. 434 (1924); *City of Montpelier v. Gates*, 170 A. 473, 106 Vt. 116 (1934); *Gross v. Gates*, 194 A. 465, 109 Vt. 156 (1937).

⁵⁸¹ *Commonwealth v. Atlantic Coast Line R. Co.*, 55 S.E. 572, 106 Va. 61 (1906); *Blue Cross of Virginia v. Commonwealth ex rel. State Corp. Commission*, 239 S.E.2d 94, 218 Va. 589 (1977).

⁵⁸² *Hindman v. Boyd*, 84 Pac. 609, 42 Wash. 17 (1906); *State ex rel. Egbert v. Blumberg*, 89 Pac. 708, 46 Wash. 270 (1907); *State ex rel. Davis-Smith Co. v. Clausen*, 117 Pac. 1101, 65 Wash. 156 (1911); *State ex rel. Becker v. Wiley*, 133 P.2d 507, 16 Wash.2d 340 (1943); *State ex rel. Eastvold v. Yelle*, 279 P.2d 645, 46 Wash.2d 166 (1955).

⁵⁸³ *State ex rel. Miller v. Buchanan*, 24 W.Va. 362, 1884 WL 2784 (1884); *Payne v. Staunton*, 46 S.E. 927, 55 W.Va. 202 (1904); *Woodall v. Darst*, 77 S.E. 264, 71 W.Va. 350 (1912); *State ex rel. Wayne v. Sims*, 90 S.E.2d 288, 141 W.Va. 302 (1955); *State ex rel. Vincent v. Gainer*, 158 S.E.2d 145, 151 W.Va. 1002 (1967).

konstytucyjności jedynie w niektórych przypadkach: Idaho⁵⁸⁴, Maine⁵⁸⁵, Montana⁵⁸⁶, New Hampshire⁵⁸⁷, New Jersey⁵⁸⁸, Pn. Dakota⁵⁸⁹, Oklahoma⁵⁹⁰, Oregon⁵⁹¹, Wisconsin⁵⁹², Wyoming⁵⁹³. Po trzecie wreszcie, 17 stanów wyklucza (z ewentualnymi wąskimi wyjątkami) stosowanie

⁵⁸⁴ *Jewett v. Williams*, 369 P.2d 590, 84 Idaho 93 (1962); *State v. Malcom*, 226 Pac. 1083, 39 Idaho 185 (1924) (*executive review* dopuszczalne, jeżeli ustawa zobowiązuje urzędnika do podejmowania niekonstytucyjnych działań, ale nie w innych wypadkach).

⁵⁸⁵ *Cf. Associated Hospital Service of Maine v. Mahoney*, 213 A.2d 712, 161 Me. 391 (1965) i *Smyth v. Titcomb*, 31 Me. 272, 1850 WL 1852 (1850) (*executive review* z zasady niedopuszczalne, ale od 1965 r. szeroki wyjątek dla organów, które są konstytucyjnie lub ustawowo upoważnione do reprezentowania interesu publicznego). *V. też School Committee of Town of York v. Town of York*, 626 A.2d 935 (Me. 1993).

⁵⁸⁶ *State v. Tursich*, 267 P.2d 641, 127 Mont. 504 (1954); *State ex rel. Lockwood v. Tyler*, 208 Pac. 1081, 1087, 64 Mont. 124 (1922) (*executive review* dopuszczalne w związku z wykonywaniem kompetencji *quasi-sądowniczych*, ale nie ministerialnych).

⁵⁸⁷ *Amyot v. Caron*, 190 A. 134, 88 N.H. 394 (1937) (Sąd zauważył istnienie rozbieżnych linii orzecznictwa).

⁵⁸⁸ *Cf. Committee to Recall Robert Menendez From the Office of U.S. Senator v. Wells*, 7 A.3d 720, 204 N.J. 79 (2010); *Township Committee of Lakewood v. Township Committee of Brick*, 26 A. 91, 55 N.J.L. 275 (N.J. Sup. Ct. 1893); *Pell v. City of Newark*, 40 N.J.L. 71, 1878 WL 182 (N.J. Sup. Ct. 1878) (decyzje aprobujące *executive review*) z *Schwartz v. Essex County Board of Taxation*, 28 A.2d 482, 484, 129 N.J.L. 129, 132 (N.J. Sup. Ct. 1942), *aff'd*, 130 N.J.L. 177, 32 A.2d 354 (N.J. E. & A. 1943); *Abbott v. Beth Israel Cemetery Ass'n of Woodbridge*, 100 A.2d 532, 13 N.J. 528 (1953); *City of Newark v. Mutual Benefit Life Ins. Co.*, 1934–1939 N.J. Tax Rep. 440 (1937); *Erie R. R. System v. Walsh*, 53 A.2d 155, 25 N.J. Misc. 269 (N.J. Tax App. 1947); *Weisbrod v. Springfield Tp.*, 1 N.J. Tax 583 (1980); *Oberhand v. Director, Div. of Taxation*, 22 N.J. Tax 55 (2005) (decyzje uznające, przynajmniej w *dicta*, kontrolę konstytucyjności za wyłączną kompetencję sądów).

⁵⁸⁹ *In re Bucher*, 20 P.2d 150, 162 Okla. 168 (1933) (*executive review* dopuszczalne w związku z realizacją kompetencji *quasi-sądowniczych*); *Wade v. Board of Com'rs of Harmon County*, 17 P.2d 690, 161 Okla. 245 (1932) (*executive review* dopuszczalne w związku z realizacją kompetencji ministerialnych, jeżeli urzędnik działa w oparciu o opinię Prokuratora Generalnego).

⁵⁹⁰ *Department of State Highways v. Baker*, 290 N.W. 257, 69 N.D. 702, 129 A.L.R. 925 (1940) (stosowanie *executive review* przez Audytora Generalnego, działającego na podstawie opinii Prokuratora Generalnego, dopuszczalne). Podobnie *v. State ex rel. Johnson v. Baker*, 21 N.W.2d 355, 74 N.D. 244 (1945).

⁵⁹¹ *State ex rel. Pierce v. Slusher*, 248 Pac. 358, 119 Or. 141 (1926) (*executive review* dopuszczalne, jeżeli konieczne dla uniknięcia odpowiedzialności deliktowej); *Cooper v. Eugene School Dist. No. 4J*, 723 P.2d 298, 301 Or. 358 (1986) (w innych przypadkach zależy to od ustawowej właściwości organu). Podobnie *v. Li v. State*, 110 P.3d 91, 338 Or. 376 (2005).

⁵⁹² *Fulton Foundation v. Wisconsin Dept. of Taxation*, 108 N.W.2d 312, 13 Wis.2d 1 (1961) (*executive review* dopuszczalne, jeżeli urzędnik jest zagrożony odpowiedzialnością deliktową, zarządza funduszami publicznymi lub ma upoważnienie ustawowe).

⁵⁹³ *Cf. State ex rel. Weston County School District No. 1 v. Snyder*, 212 Pac. 758, 29 Wyo. 163 (1923) i *Riverton Valley Drain. Dist. v. Board of County Com'rs*, 74 P.2d 871, 52 Wyo. 336 (1937) (*executive review* dopuszczalne w związku z realizacją kompetencji *quasi-sądowniczych* lub związanych z reprezentowaniem interesu publicznego, ale nie w przypadku zwykłych kompetencji ministerialnych).

wykonawczej kontroli konstytucyjności przez swoje organy: Kalifornia⁵⁹⁴, Kolorado⁵⁹⁵, Floryda⁵⁹⁶, Georgia⁵⁹⁷, Illinois⁵⁹⁸, Iowa⁵⁹⁹, Luizjana⁶⁰⁰, Massachusetts⁶⁰¹, Minnesota⁶⁰², Missouri⁶⁰³, Nowy

⁵⁹⁴ Sąd Najwyższy Kalifornii dopuścił stosowanie *executive review* przez agencje administracyjne w decyzji *Southern Pac. Transportation Co. v. Public Utilities Comm'n*, 556 P.2d 289, 18 Cal.3d 308, 134 Cal.Rptr. 189 (1976), ale w 1978 r. reguła ta została uchylona poprawką konstytucyjną. Assembly Const. Amend. No. 25, 1977-1978 (approved June 6, 1978), Calif. Const. art. III, § 3.5. Poprawka nie dotyczyła innych organów egzekutywy, ale w 2004 r. w *Lockyer v. City and County of San Francisco*, 95 P.3d 459, 33 Cal.4th 1055 (2004) Sąd Najwyższy stanu orzekł, iż *executive review* może być stosowane jedynie w wąskim kontekście dotyczącym emisji obligacji lub zaciągania zobowiązań.

⁵⁹⁵ *People v. Ames*, 51 Pac. 426, 24 Colo. 422 (1897); *Ames v. People ex rel. Temple*, 56 Pac. 656, 26 Colo. 83 (1899); *People ex rel. Manville v. Leddy*, 123 Pac. 824, 53 Colo. 109 (1912); *Cross v. Bilett*, 221 P.2d 923, 925, 122 Colo. 278, 283 (1950); *Denver Urban Renewal Authority v. Byrne*, 618 P.2d 1374, 1379-1380 (Colo. 1980). Ale *v. Stockman v. Leddy*, 129 Pac. 220, 55 Colo. 24 (1912) (wyjątek w przypadku kontrasygnaty poleceń wypłaty ze skarbu stanowego przez audytora, ograniczony jednak poważnie w *Denver Ass'n for Retarded Children, Inc. v. School Dist. No. 1 in City and County of Denver*, 535 P.2d 200, 188 Colo. 310 [1975]) oraz *State Bd. of Equalization v. Pitcher*, 138 Pac. 509, 56 Colo. 343 (1914) (niedookreślony wyjątek związany z reprezentacją interesu publicznego).

⁵⁹⁶ *State ex rel. Atlantic Coast Line R. Co. v. State Board of Equalizers*, 94 So. 681, 84 Fla. 592 (1922); *Barr v. Watts*, 70 So.2d 347 (Fla. 1954); *Sunset Harbour Condominium Ass'n v. Robbins*, 914 So.2d 925, 933 (Fla. 2005) (Bell, J., specially concurring); *Crossings At Fleming Island Community Development Dist. v. Echeverri*, 991 So.2d 793 (Fla. 2008).

⁵⁹⁷ *Mallet v. Harper*, 185 S.E. 798, 182 Ga. 506 (1936).

⁵⁹⁸ *People ex rel. Att'y Gen v. Salomon*, 54 Ill. 39, 1870 WL 6255 (1870); *People ex rel. Becker v. Miner*, 46 Ill. 384 (1868); *People ex rel. Woodyatt v. Thompson*, 40 N.E. 307, 155 Ill. 451 (1895); *People ex rel. Scott v. Kerner*, 208 N.E.2d 561, 32 Ill.2d 539 (1965).

⁵⁹⁹ *Charles Hewitt & Sons Co. v. Keller*, 275 N.W. 94, 223 Iowa 1372 (1937); *Brunner v. Floyd County*, 284 N.W. 814, 226 Iowa 583 (1939); *Cook v. Hannah*, 297 N.W. 262, 230 Iowa 249 (1942); *Board of Sup'rs of Linn County v. Department of Revenue*, 263 N.W.2d 227 (Iowa 1978); *Polk County v. Iowa State Appeal Board*, 330 N.W.2d 267 (Iowa 1983); *In re A.W.*, 741 N.W.2d 793 (Iowa 2007). Ale *v. E. Osenbaugh*, *Opinion No. 83-7-1*, 1983 Iowa Op. Atty. Gen. 66 (1983).

⁶⁰⁰ *State ex rel. New Orleans Canal & Banking Co. v. Heard*, 18 So. 746, 47 La. Ann. 1679, 47 L.R.A. 512 (1895); *State ex rel. Nicholls v. Shakespeare*, 6 So. 592, 41 La. Ann. 156 (1889); *Dore v. Tugwell*, 84 So.2d 199, 228 La. 807 (1955); *Motor Vehicle Comm'n v. Wheeling Frenchman*, 103 So.2d 464, 235 La. 332 (1958); *Greater New Orleans Expressway Com'n v. Olivier*, 892 So.2d 570 (La. 2005); *In re Arnold*, 991 So.2d 531 (La. App. 1st Cir. 2008).

⁶⁰¹ *Assessors of Haverhill v. New England Tel. & Tel. Co.*, 124 N.E.2d 917, 332 Mass. 357 (1955); *Gardner v. Massachusetts Turnpike Authority*, 199 N.E.2d 186, 347 Mass. 552 (1964); *Attorney General v. School Committee of Essex*, 439 N.E.2d 770, 387 Mass. 326 (1982); *Nashawena Trust v. Board of Assessors of Gosnold*, 501 N.E.2d 506, 398 Mass. 821 (1986); *F.X. Bellotti*, *Opinion No. 6*, 1978-1779 Mass. Op. Atty. Gen. 109 (1978).

⁶⁰² *State ex rel. Clinton Falls Nursery Co. v. Steele County Bd. of Com'rs*, 232 N.W. 737, 181 Minn. 427 (1930). Sąd jednak dopuścił szeroki wyjątek w sprawach, w których urzędnik reprezentuje interes publiczny, jak np. skarbnik stanowy (*Loew v. Hagerle Bros.*, 33 N.W.2d 598, 226 Minn. 485 [1948]), prezes administracji portu rzeczno-gwionkowego kwestionujący legalność obligacji (*Port Auth. of St. Paul v. Fisher*, 132 N.W.2d 183, 269 Minn. 276 [1964]) czy taksator podatków kwestionujący konstytucyjność ulgi podatkowej (*Elwell v. Hennepin County*, 221 N.W.2d 538, 301 Minn. 63 [1974]), lub realizuje konstytucyjnie przyznane kompetencje *quasi-sądownicze* (*Minnesota Sugar Co. v. Iverson*, 97 N.W. 454, 91 Minn. 30 (1903)).

⁶⁰³ *State v. Douglass*, 50 Mo. 593, 1872 WL 7982 (1872); *State ex. rel. Missouri & N. A. R. Co. v. Johnston*, 137 S.W. 595, 234 Mo. 338 (1911); *State ex rel. Missouri State Board of Agriculture v. Woods*, 296 S.W. 381, 317 Mo. 403 (1927); *State ex rel. Thompson v. Jones*, 41 S.W.2d 393, 328 Mo. 267 (1931); *St. Louis County v. Litzinger*, 372 S.W.2d 880 (Mo. 1963). Ale *v. State ex rel. Wiles v. Williams*, 133 S.W. 1, 232 Mo. 56 (1910) oraz *State ex rel. Equality Sav. & Bldg. Ass'n v. Brown*, 68 S.W.2d 55, 334 Mo. 781 (1935).

Meksyk⁶⁰⁴, Pn. Karolina⁶⁰⁵, Ohio⁶⁰⁶, Rhode Island⁶⁰⁷, Pd. Karolina⁶⁰⁸, Pd. Dakota⁶⁰⁹ i Tennessee⁶¹⁰.

4. Uprawnienia hamujące egzekutywy wobec sądownictwa

4.1. Prawo łaski

Katalog uprawnień hamujących egzekutywy wobec sądownictwa jest jeszcze skromniejszy niż katalog analogicznych uprawnień legislatury. Obejmuje bowiem właściwie tylko jedno klasyczne uprawnienie hamujące: gubernatorskie prawo łaski (ang. *pardon*) oraz powiązane z nim kompetencje złagodzenia lub darowania kary (*commutation* lub *reprieve*) i warunkowego zwolnienia z jej odbywania (*parole*). Należy jednak zauważyć, że przynajmniej w niektórych kwestiach dodatkowe instrumenty hamujące wynikają incydentalnie ze strukturalnych ograniczeń władzy sądowniczej, przede wszystkim zasady skargowości (która oznacza, iż w wielu sprawach – np. w zakresie ścigania przestępstw – sądownictwo nie będzie działać bez inicjatywy ze strony władzy wykonawczej).

W *common law* dyskrecyjne prawo łaski przysługiwało Koronie⁶¹¹, w której imieniu w koloniach wykonywał je gubernator⁶¹². Samodzielne prawo łaski (ale oczywiście wyłącznie w przypadku przestępstw federalnych) przyznaje również Prezydentowi Konstytucja

⁶⁰⁴ *State ex rel. Overton v. New Mexico State Tax Commission*, 462 P.2d 613, 81 N.M. 28 (1969); *State ex rel. State Highway Commission v. Hesselden Inv. Co.*, 504 P.2d 634, 84 N.M. 424 (1972).

⁶⁰⁵ *Bickett v. State Tax Commission*, 99 S.E. 415, 177 N.C. 433 (1919); *Great American Insurance Company v. Gold*, 118 S.E.2d 792, 254 N.C. 168 (1961); *Coca Cola Co. v. Coble*, 238 S.E.2d 780, 293 N.C. 565 (1977); *Bailey v. State*, 412 S.E.2d 295, 330 N.C. 227 (1991).

⁶⁰⁶ *State ex rel. State Bridge Commission v. Griffith*, 25 N.E.2d 847, 849, 136 Ohio St. 334, 336-337 (1940); *East Ohio Gas Co. v. Public Utilities Commission*, 28 N.E.2d 599, 137 Ohio St. 225 (1940); *State ex rel. Hunter v. Erickson*, 216 N.E.2d 371, 373, 6 Ohio St.2d 130, 35 Ohio Op.2d 151 (1966); *Mobil Oil Corp. v. City of Rocky River*, 309 N.E.2d 900, 906, 38 Ohio St.2d 23, 34 (1974) (Brown, J., concurring in the judgment); *Maloney v. Rhodes*, 345 N.E.2d 407, 410-411, 45 Ohio St.2d 319, 322-323 (1976); *State ex rel. Ross v. Guion*, 161 N.E.2d 800, 82 Ohio L. Abs. 1 (Ohio App. 8th Dist. 1959).

⁶⁰⁷ *Payne & Butler v. Providence Gas Co.*, 77 Atl. 145, 31 R.I. 295 (1910); *National Revenue Corp. v. Violet*, 807 F.2d 285 (1st Cir. 1986).

⁶⁰⁸ *State v. Burley*, 61 S.E. 255, 80 S.C. 127 (1908); *Spartanburg County v. Miller*, 132 S.E. 673, 135 S.C. 348 (1924); *Walpole v. Wall*, 149 S.E. 760, 153 S.C. 106 (1929); *Greenville County Fair Ass'n v. Christenberry*, 17 S.E.2d 857, 198 S.C. 338 (1941); *Town of Belton v. American Employers Ins. Co. of Boston*, 18 S.E.2d 612, 199 S.C. 88 (1942); *Douglas v. McLeod*, 282 S.E.2d 604, 277 S.C. 76 (1981). Cytowane decyzje przewidują jednak wyjątek, jeżeli zastosowania *executive review* wymaga „natura urzędu”.

⁶⁰⁹ *Collins v. Siewert*, 285 N.W. 518, 66 S.D. 477 (1939); *Edgemont School Dist. 23-1 v. South Dakota Dept. of Revenue*, 593 N.W.2d 36, 1999 S.D. 48 (1999).

⁶¹⁰ *Richardson v. Tennessee Bd. of Dentistry*, 913 S.W.2d 446 (Tenn. 1995).

⁶¹¹ J. Chitty, *A Treatise on the Law of the Prerogatives of the Crown, And the Relative Duties and Rights of the Subject*, J. Butterworth and Son, London, UK, 1820, s. 88-92; W.F. Duker, *The President's Power to Pardon: A Constitutional History*, 18 Wm. & Mary L. Rev. 475, 476-497 (1976).

⁶¹² *Ibidem*, s. 497-499; A.B. Keith, *Constitutional History of the First British Empire*, Clarendon Press, Oxford, UK, 1930, s. 265-266.

Stanów Zjednoczonych⁶¹³. Podobny model – samodzielne prawo łaski gubernatora – funkcjonuje w 25 stanach⁶¹⁴. W kolejnych 6 gubernator również dysponuje dyskretywnym prawem łaski⁶¹⁵, ale przed skorzystaniem z niego ma ustawowy obowiązek zasięgnąć opinii rady ds. ułaskawień⁶¹⁶. Opinia ta nie jest dla niego wiążąca, ale jest dostępna publicznie, co sprawia, że ułaskawienie wbrew opinii rady staje się politycznie kosztowne (przez co takie przypadki zdarzają się niezwykle rzadko). W Arizonie, Delaware, Luizjanie, Oklahomie, Pensylwanii i Teksasie gubernator może korzystać z prawa łaski wyłącznie na podstawie rekomendacji rady ds. ułaskawień⁶¹⁷. W Minnesocie musi działać „wspólnie z radą”, ale ponieważ sam jest jednym z jej trzech członków, w praktyce jest to równoznaczne z wymogiem uzyskania poparcia jednego z pozostałych – Prokuratora Generalnego lub Prezesa Sądu Najwyższego⁶¹⁸. Na Florydzie do skorzystania z prawa łaski konieczna jest zgoda Gabinetu (w którego skład wchodzi wybieralni urzędnicy egzekutywy pluralnej)⁶¹⁹; w Massachusetts i New Hampshire – zgoda Rady Wykonawczej⁶²⁰; wreszcie w Rhode Island – zgoda Senatu⁶²¹. Pozostałe 8 stanów w ogóle nie przyznaje gubernatorowi prawa łaski. W Georgii, Idaho, Nebrasce, Newadzie, Pd. Karolinie i Utah należy ono do rad ds. ułaskawień (w Nebrasce i Newadzie gubernator jest jednym z ich członków)⁶²², w Alabamie zaś i Connecticut – do legislatur stanowych⁶²³, które jednak w obydwu wypadkach delegowały je ustawowo powołanym radom⁶²⁴. W Alabamie, Connecticut, Idaho, Newadzie, Oklahomie, Rhode Island, Pd. Karolinie, Teksasie i Utah gubernator może jednak samodzielnie odroczyć wykonanie kary w oczekiwaniu na decyzję rady ds. ułaskawień.

⁶¹³ U.S. Const. art. II, § 2, cl. 1.

⁶¹⁴ Calif. Const. of 1879, art. 5, § 8; Colo. Const. of 1876, art. IV, § 7; Hawaii Const. of 1950, art. V, § 5; Ill. Const. of 1970, art. V, § 12; Ind. Const. of 1851, art. V, § 17; Iowa Const. of 1857, art. IV, § 16; Ky. Const. of 1891, § 77; Maine Const. of 1819, art. V, pt. 1, § 11; Md. Const. of 1867, art. II, § 20; Mich. Const. of 1962, art. V, § 14; Miss. Const. of 1890, art. 5, § 124; N.J. Const. of 1947, art. V, sec. II, cl. 1; N.M. Const. of 1910, art. V, § 6; N.Y. Const. of 1894, art. IV, § 4; N.C. Const. of 1969, art. III, § 5 (6); N.D. Const. of 1889, art. V, § 7; Ore. Const. of 1857, art. V, § 14; S.D. Const. of 1889, art. IV, § 3; Tenn. Const. of 1870, art. III, § 6; Vt. Const. of 1793, sub. III, § 20; Va. Const. of 1970, art. V, § 12; Wash. Const. of 1889, art. III, § 9; W.Va. Const. of 1872, art. VII, § 11; Wis. Const. of 1848, art. V, § 6; Wyo. Const. of 1889, art. 4, § 5. W Indianie Konstytucja dopuszcza, by ustawa wprowadziła wymóg uzyskania przez gubernatora zgody rady ds. ułaskawień, ale legislatura z tej możliwości nie skorzystała.

⁶¹⁵ Alaska Const. of 1956, art. 3, § 21; Ark. Const. of 1874, art. 6, § 18; Kan. Const. of 1859, art. I, § 7; Mo. Const. of 1944, art. IV, § 7; Mont. Const. of 1972, art. VI, § 12; Ohio Const. of 1851, art. 3, § 11.

⁶¹⁶ Alaska Stat. § 33.20.080 (a); Ark. Code Ann. § 16-93-204(a); Kan. Stat. Ann. § 22-3701(4); Mo. Rev. Stat. § 217.800.2; Mont. Code Ann. § 46-23-104(1); Ohio Rev. Code Ann. § 2967.07 (wszystkie za West 2016).

⁶¹⁷ Ariz. Const. of 1910, art. V, § 4, w związku z Ariz. Rev. Stat. § 31-402(A); Del. Const. of 1897, art. VII, § 1; La. Const. of 1974, art. IV, § 5 (E); Okla. Const. of 1907, art. VI, § 10; Penn. Const. of 1873, art. IV, § 9 (a); Tex. Const. of 1875, art. IV, § 11 (a).

⁶¹⁸ Minn. Const. of 1857, art. V, § 7.

⁶¹⁹ Fla. Const. of 1968, art. IV, § 8 (a).

⁶²⁰ Mass. Const. of 1780, Amend. LXXIII; N.H. Const. of 1792, § 52.

⁶²¹ R.I. Const. of 1842, art. IX, § 13.

⁶²² Ga. Const. of 1982, art. IV, sec. II; Idaho Const. of 1889, art. IV, § 7; Neb. Const. of 1875, art. IV, § 13; Nev. Const. of 1864, art. 5, § 13; S.C. Const. of 1895, art. IV, § 14; Utah Const. of 1895, art. VII, § 12.

⁶²³ Ala. Const. of 1901, art. V, § 124; Conn. Const. of 1965, art. IV, § 13.

⁶²⁴ Ala. Code § 15-22-20 (West 2016); Conn. Gen. Stat. § 54-124a (West 2016).

11 stanów na podstawie przepisów konstytucyjnych⁶²⁵, a 29 na podstawie ustawy⁶²⁶ tworzy rady ds. ulaskawień (*boards [lub commissions] of pardons and parole [lub of clemency]*)⁶²⁷. Ich charakter jest zróżnicowany: w Delaware, Minnesocie, Nebrasce, Newadzie i Pensylwanii są to organy złożone *ex officio* z wyższych urzędników stanowych, których rolą jest hamowanie gubernatora⁶²⁸, w pozostałych zaś stanach złożone są z osób powoływanych przez gubernatora (prawie zawsze za radą i zgodą Senatu oraz na określoną kadencję) i mają charakter organów wyspecjalizowanych (najczęściej odpowiadają również za administrację systemu zwolnień warunkowych)⁶²⁹. Ze względu na tradycyjne powiązanie prawa łaski z egzekutywą, rady ds. ulaskawień – nawet, jeżeli w ich skład wchodzi przedstawiciele sądownictwa – są uznawane za organy władzy wykonawczej⁶³⁰.

W konstytucjach stanowych występują cztery rodzaje ograniczeń prawa łaski: materialne, temporalne, proceduralne i polityczne⁶³¹. Wśród ograniczeń materialnych najbardziej uniwersalnym – gdyż występującym we wszystkich stanach poza Oregonem – jest zakaz stosowania prawa łaski w sprawach *impeachmentu*⁶³². W 20 stanach ograniczone są również kompetencje

⁶²⁵ Del. Const. of 1897, art. VII, § 1; Fla. Const. of 1968, art. IV, § 8 (a); Ga. Const. of 1982, art. IV, sec. II; Idaho Const. of 1889, art. IV, § 7; La. Const. of 1974, art. IV, § 5 (E); Mass. Const. of 1780, Amend. LXXIII; Minn. Const. of 1857, art. V, § 7; Neb. Const. of 1875, art. IV, § 13; Nev. Const. of 1864, art. 5, § 13; Okla. Const. of 1907, art. VI, § 10; Penn. Const. of 1873, art. IV, § 9 (a); R.I. Const. of 1842, art. IX, § 13; Tex. Const. of 1875, art. IV, § 11 (a); Utah Const. of 1895, art. VII, § 12.

⁶²⁶ Ala. Code Ann. § 15-22-20; Alaska Stat. Ann. § 33.16.020; Ariz. Rev. Stat. Ann. § 31-401; Ark. Code Ann. § 16-93-201; Cal. Gov. Code § 12838.4; Conn. Gen. Stat. § 54-124a; 730 Ill. Comp. Stat. Ann. § 5/3-3-1; Ind. Code Ann. § 11-9-1-1; Iowa Code Ann. § 914.2; Kan. Stat. Ann. § 75-52,152; Ky. Rev. Stat. Ann. § 439.320; Md. Code Ann., Correctional Services § 7-202; Miss. Code Ann. § 47-7-5; Mo. Rev. Stat. § 217.800; Mont. Code Ann. § 46-23-104; N.J. Stat. Ann. § 30:4-123.47; N.M. Stat. Ann. § 31-21-24; N.C. Gen. Stat. Ann. § 143B-720; N.D. Cent. Code Ann. § 12-55.1-02; Ohio Rev. Code Ann. § 2967.07; Or. Rev. Stat. Ann. § 144.005; S.C. Code Ann. § 24-21-920; S.D. Codified Laws Ann. § 24-14-1; Tenn. Code Ann. § 40-28-103; 28 Vt. Stat. Ann. § 451; Va. Code Ann. § 53.1-135; Wash. Rev. Code Ann. § 9.94A.880; W. Va. Code Ann. § 5-1-16; Wyo. Stat. Ann. § 7-13-401 (wszystkie za West 2016).

⁶²⁷ W Kolorado, Maine i Michigan doradcze komisje ds. ulaskawień zostały powołane przez gubernatorów w drodze zarządzeń wykonawczych. Colo. Executive Order B008-07 (Aug. 29, 2007); Me. Exec. Order 25 FY 11/12 (Nov. 1, 2011); Mich. Executive Order 2011-03 (2011).

⁶²⁸ W Delaware są to Kanclerz, Wicegubernator, Sekretarz Stanu, Skarbnik i Audytor; w Minnesocie – Gubernator, Prokurator Generalny oraz Prezes Sądu Najwyższego; w Nebrasce – Gubernator, Prokurator Generalny i Sekretarz Stanu; w Newadzie – Gubernator, Prokurator Generalny oraz sędziowie Sądu Najwyższego; wreszcie w Pensylwanii – Wicegubernator, Prokurator Generalny i trzech członków powoływanych na sześcioletnie kadencje za radą i zgodą Senatu wymagającą $\frac{2}{3}$ głosów.

⁶²⁹ V. szerzej m.in. *Final Report of the Committee to Study Parole Boards and Parole Board Procedures* (HB 1167, Chapter 274, Laws of 2010), New Hampshire General Assembly, Concord, NH, 2010.

⁶³⁰ V. *supra*, rozdz. V, s. 18-19.

⁶³¹ Cf. P. J. Haase, "Oh My Darling Clemency": Existing or Possible Limitations on the Use of the Presidential Pardon Power, 39 Am. Crim. L. Rev. 1287 (2002) (o ograniczeniach prawa łaski w Konstytucji federalnej).

⁶³² *Act of Settlement*, § 3, 12 & 13 Will. III c. 2 (1700), wprowadzał zasadę, iż ulaskawienie królewskie będzie nieskuteczne przed wydaniem wyroku w procedurze *impeachmentu* (a więc Korona mogła zapobiec wykonaniu kary, ale nie samemu procesowi). Konstytucje amerykańskie poszły w tym zakresie dalej, co J. Story, *Commentaries on the Constitution of the United States*, op. cit., §§ 1495-1496, wiąże z ograniczeniem sankcji orzekanych w omawianej procedurze.

gubernatora lub rady w zakresie ułaskawiania zdrady stanu (*treason*): w Arkansas i Missisipi musi on uzyskać na to zgodę Senatu, w Teksasie – obydwu izb, a w Kolorado, Idaho, Indianie, Iowa, Kentucky, Missouri, Nebrasce, Nowadzie, New Jersey, Nowym Meksyku, Nowym Jorku, Ohio, Oregonie, Utah, Vermont, Wisconsin i Wyoming może jedynie odroczyć wykonanie wyroku do zakończenia kolejnej sesji legislatury i jej pozostawić decyzję⁶³³. W Kalifornii Gubernator musi uzyskać poparcie przynajmniej czterech sędziów Sądu Najwyższego, by móc ułaskawić osoby po raz drugi skazane za przestępstwo rangi *felony*⁶³⁴. W Georgii wyrok śmierci może zostać zamieniony jedynie na karę dożywotniego pozbawienia wolności bez możliwości przedterminowego zwolnienia, a odbywający taką karę (czy to na skutek oryginalnego wyroku, czy też jego złagodzenia) nie mogą zostać ułaskawieni przed odbyciem przynajmniej 25 lat kary. Z kolei skazani za rozbój z bronią w ręku nie mogą uzyskać ułaskawienia przed odbyciem 5 lat kary. Wreszcie legislatura może (z czego częściowo skorzystała) zakazać lub ograniczyć stosowanie prawa łaski w przypadku osób dwukrotnie skazanych za zbrodnie zagrożone karą śmierci lub dożywotniego pozbawienia wolności, jak również wobec osób skazanych na równoległe wyroki dożywotniego pozbawienia wolności⁶³⁵. Podobnie w Nowadzie, Oklahomie i Wyoming skazani na karę śmierci lub dożywotniego pozbawienia wolności bez możliwości przedterminowego zwolnienia nie mogą w drodze zastosowania łaski zostać zwolnieni lub uzyskać prawa do warunkowego zwolnienia⁶³⁶. W Arizonie, Idaho, Kansas, Massachusetts, Michigan, Nowym Meksyku, Oregonie, Utah, Wirginii, Waszyngtonie i Zach. Wirginii legislatura może w drodze ustawy wprowadzić dalsze ograniczenia materialne.

W prawie angielskim przed 1776 r. istniało tylko jedno ograniczenie temporalne zastosowania prawa łaski (poza procedurą *impeachmentu*): musiało ono mieć charakter retrospektywny, tj. dotyczyć przestępstw już popełnionych⁶³⁷. Poza tym monarcha mógł je zastosować zarówno przed wniesieniem oskarżenia, jak i w trakcie procesu, po wydaniu wyroku, czy wreszcie podczas wykonywania kary lub po jej zakończeniu⁶³⁸. Ograniczała go jedynie zasada *non potest rex gratiam facere cum injuria et damno aliorum*, z której wynikało, iż jeżeli oskarżenie w trybie *qui tam* wniosła osoba prywatna, to Korona nie mogła aktem ułaskawienia

⁶³³ Twórcy Konstytucji Stanów Zjednoczonych rozważali takie rozwiązanie, ale ostatecznie się nie zdecydowali na jego przyjęcie z przyczyn, jakie przedstawia A. Hamilton, *The Federalist No. 74*, [w:] *The Federalist Papers*, G.W. Carey, J. McClellan (ed.), Liberty Fund, Indianapolis, IN, 2001 (wyd. I 1788), s. 384-386 (przede wszystkim z powodu tego, iż w wypadku rebelii lub wojny domowej konieczny jest organ, który będzie mógł szybko uczynić wiążącą ofertę ułaskawienia w zamian za złożenie broni przez rebeliantów).

⁶³⁴ Calif. Const. of 1879, art. 5, § 8.

⁶³⁵ Ga. Const. of 1982, art. IV, sec. II. Konstytucja stanowa dopuszcza jednak zastosowanie prawa łaski, jeżeli rada jest przekonana na podstawie rozpatrzonych przez siebie dowodów o niewinności skazanego.

⁶³⁶ Nev. Const. of 1864, art. 5, § 13; Okla. Const. of 1907, art. VI, § 10; Wyo. Const. of 1889, art. 4, § 5.

⁶³⁷ Ułaskawienie prospektywne byłoby dyspensą od przestrzegania prawa zakazaną w pierwszym punkcie Deklaracji Praw. *An Act Declaring the Rights and Liberties of the Subject and Settling the Succession of the Crown*, 2 Will. & Mar. c. 2 (1689).

⁶³⁸ Ułaskawienie wydane przed procesem stanowiło tzw. *plea in bar*, czyli zarzut merytoryczny, w swoich skutkach analogiczny do zarzutu *autrefois acquit* (uprzedniego uniewinnienia). W. Hawkins, *A Treatise of the Pleas of the Crown*, J. Curwood (ed.), S. Sweet, London, UK, 1824 (wyd. I 1716), s. 529-552.

naruszyć jej prawa do udziału w zasądzonej karze w wypadku korzystnego rozstrzygnięcia sprawy (dopóki jednak oskarżenie nie zostało wniesione, prawo to było jedynie ekspektatywą, którą ułaskawienie mogło naruszać)⁶³⁹. Podobnie w amerykańskim prawie konstytucyjnym, o ile konkretna konstytucja stanowa nie przewiduje inaczej, akt łaski może mieć miejsce na dowolnym etapie postępowania, jak również przed jego rozpoczęciem⁶⁴⁰. Może mieć również charakter generalny zarówno jeżeli chodzi o określenie czynów⁶⁴¹, jak i osób⁶⁴² objętych ułaskawieniem. Jednak aż 33 konstytucje stanowe abrogują omawianą regułę, przyznając gubernatorowi lub radzie ds. ułaskawień wyłącznie prawo ułaskawiania po wyroku ws. winy (*after conviction*)⁶⁴³.

Właściwie we wszystkich stanach legislatury przyjęły ustawowe regulacje trybu wykonywania prawa łaski, oparte na założeniu, iż będzie ono mieć miejsce na wniosek zainteresowanego⁶⁴⁴. Orzecznictwo generalnie uznaje jednak, że legislatura może regulować procedurę ubiegania się o ułaskawienie⁶⁴⁵, ale nie jest w stanie – bez wyraźnego upoważnienia konstytucyjnego – pozbawić gubernatora możliwości działania z własnej inicjatywy, również poza procedurą, gdy ta nie przewiduje takiego trybu⁶⁴⁶. Politycznymi ograniczeniami prawa łaski są natomiast obecne w różnej formie w 28 konstytucjach stanowych wymogi publicznego

⁶³⁹ J. Chitty, *A Treatise on the Law*, s. 90-91.

⁶⁴⁰ "A pardon may be exercised at any time after its commission, either before legal proceedings are taken, or during their pendency, or after conviction and judgment." *Ex parte Garland*, 71 U.S. (4 Wall.) 333, 380 (1866). V. również *Ex parte Grossman*, 267 U.S. 87, 121, 38 A.L.R. 131 (1925); *State v. McIntire*, 46 N.C. 1, 1 Jones 1, 1853 WL 1430 (1853) oraz R.D. Rotunda, J.E. Nowak, *Treatise on Constitutional Law: Substance and Procedure*, Thomson West, St. Paul, MN, 2007, § 7.5(b).

⁶⁴¹ Przykładem może być tutaj ułaskawienie przez prezydenta Geralda Forda „wszystkich czynów zabronionych przeciwko Stanom Zjednoczonym, jakie Richard Nixon popełnił lub mógł popełnić między 20 stycznia 1969 r. a 9 sierpnia 1974 r.". G. Ford, Proclamation 4311, *Granting a Pardon to Richard Nixon* (Sep. 8, 1974). V. szerzej B. Becker, *The History of the Nixon Pardon*, 30 Cumb. L. Rev. 31 (2000).

⁶⁴² J.H. Killian, G.A. Costello, K.R. Thomas, et al., *The Constitution of the United States of America: Analysis and Interpretation*, S. Doc. No. 108-117, Congressional Research Service, Washington, DC, 2004, s. 512 oraz W.F. Duker, *The President's Power to Pardon*, s. 517, podają przykłady prezydenckich amnestii, z których najszersze były ogłoszone przez Andrew Johnsona w 1865 i 1868 r. amnestie dla byłych Konfederatów. O ich konstytucyjności v. *United States v. Padelford*, 76 U.S. (9 Wall.) 531 (1870) oraz *Armstrong v. United States*, 80 U.S. (13 Wall.) 154, 156 (1871). Na szczeblu stanowym przykładem gubernatorskiej amnestii jest Iowa Exec. Order No. 42 (2005), przywracająca prawa publiczne wszystkim skazanych, którzy odbyli już całość kary. V. też Ruling on Mot. for Summ. J., *State ex rel. Gary R. Allison v. Vilsack*, No. EQCV 018165 (Oct. 27, 2005).

⁶⁴³ V. szerzej *Corpus Juris Secundum*, Thomson West, St. Paul, MN, 2002, t. 67A, *Pardon and Parole*, § 27. Ograniczeń temporalnych stosowania prawa łaski nie zawierają jedynie konstytucje Alaski, Arizony, Connecticut, Delaware, Florydy, Georgii, Kansas, Kentucky, Maine, Montany, New Jersey, Pn. Dakoty, Rhode Island, Pd. Karoliny, Pd. Dakoty, Vermont i Waszyngtonu.

⁶⁴⁴ *Corpus Juris Secundum*, op. cit., t. 67A, *Pardon and Parole*, § 28.

⁶⁴⁵ *People ex rel. Garrison v. Lamm*, 622 P.2d 87 (Colo. App. 1980); *Makowski v. Governor*, 495 Mich. 465, 852 N.W.2d 61 (2014), as amended on reh'g (Sept. 17, 2014). V. też K.R. Van Camp, *The Pardoning Power: Where Does Tradition End and Legal Regulation Begin?*, 83 Miss. L.J. 1271 (2014).

⁶⁴⁶ V. m.in. *People ex rel. Madigan v. Snyder*, 804 N.E.2d 546, 588 (Ill. 2004); *Ex parte Melosevich*, 36 Nev. 67, 133 Pac. 57 (1913); *King v. Board of Regents*, 200 P.2d 221 (Nev. 1948); *In re Moore*, 31 Pac. 980 (Wyo. 1893).

uzasadnienia każdego aktu łaski (w 22 stanach w formie sprawozdania dla legislatury⁶⁴⁷, w 6 zaś – przez publikację w dzienniku urzędowym⁶⁴⁸) wraz ze wskazaniem, za jakie przestępstwo lub przestępstwa ułaskawiony został skazany. Mają on zapewnić, że wykorzystywanie prawa łaski przez gubernatora zostanie poddane ocenie opinii publicznej, a w wypadku nadużyć – legislatury w procedurze *impeachmentu*.

Prawo łaski ma w amerykańskiej tradycji konstytucyjnej charakter dualny. Z jednej strony ułaskawienie jest najczęściej aktem indywidualnym, skierowanym do konkretnego beneficjenta⁶⁴⁹, ale z drugiej – także aktem publicznoprawnym służącym interesowi publicznemu i zachowaniu równowagi między władzami⁶⁵⁰. Napięcie to uwidacznia się najwyraźniej w sporze o to, czy ułaskawienie może być odrzucone przez beneficjenta⁶⁵¹. Generalnie dominuje w orzecznictwie pogląd, iż do czasu wydania prawomocnego wyroku skazującego ułaskawienie może być odrzucone, gdyż odbiera ułaskawionemu prawo do sądowego wykazania swojej niewinności⁶⁵², ale już darowanie kary (czy nawet pełne ułaskawienie) po uprawomocnieniu się skazania nie wymaga akceptacji⁶⁵³.

Anglosaska tradycja prawna wyróżnia różne formy aktu łaski. Najpełniejszą z nich jest ułaskawienie *sensu stricto* (*pardon*), które wiąże się z darowaniem nie tylko kary, ale również winy, przywracając ułaskawionego „do stanu niewinności”⁶⁵⁴. O ile więc konstytucja stanowa lub sam akt łaski nie stanowią inaczej⁶⁵⁵, przywraca ono ułaskawionemu prawa utracone na skutek kolateralnych konsekwencji wyroku, np. prawa wyborcze, prawo do zatrudnienia

⁶⁴⁷ Ala. Const. of 1901, art. V, § 124; Ark. Const. of 1874, art. 6, § 18; Calif. Const. of 1879, art. 5, § 8; Colo. Const. of 1876, art. IV, § 7; Del. Const. of 1897, art. VII, § 1; Fla. Const. of 1968, art. IV, § 8 (a); Hawaii Const. of 1950, art. V, § 5; Ind. Const. of 1851, art. V, § 17; Iowa Const. of 1857, art. IV, § 16; Mass. Const. of 1780, Amend. LXXIII; Mich. Const. of 1962, art. V, § 14; Mont. Const. of 1972, art. VI, § 12; Nev. Const. of 1864, art. 5, § 13; N.J. Const. of 1947, art. V, sec. II, cl. 1; N.Y. Const. of 1894, art. IV, § 4; Ohio Const. of 1851, art. 3, § 11; Okla. Const. of 1907, art. VI, § 10; Ore. Const. of 1857, art. V, § 14; Va. Const. of 1970, art. V, § 12; W.Va. Const. of 1872, art. VII, § 11; Wis. Const. of 1848, art. V, § 6; Wyo. Const. of 1889, art. 4, § 5.

⁶⁴⁸ Ariz. Const. of 1910, art. V, § 4; Idaho Const. of 1889, art. IV, § 7; Ky. Const. of 1891, § 77; Miss. Const. of 1890, art. 5, § 124; Penn. Const. of 1873, art. IV, § 9 (a); Utah Const. of 1895, art. VII, § 12.

⁶⁴⁹ *United States v. Wilson*, 32 U.S. (7 Pet.) 150, 160-161 (1833).

⁶⁵⁰ *Biddle v. Perovich*, 274 U.S. 480, 486 (1927).

⁶⁵¹ G.S. Buchanan, *The Nature of a Pardon Under the United States Constitution*, 39 Ohio St. L.J. 36 (1978); Rotunda & Nowak, *op. cit.*, §§ 7.5(a)-(b).

⁶⁵² *Burdick v. United States*, 236 U.S. 79 (1915); *Marino v. Immigration and Naturalization Service*, 537 F.2d 686 (2nd Cir. 1976); *Application of Fredericks*, 211 Or. 312, 315 P.2d 1010 (1957); *Ex parte Lefors*, 165 Tex. Crim. 51, 303 S.W.2d 394 (1957); *Fletcher v. Graham*, 192 S.W.3d 350 (Ky. 2006).

⁶⁵³ *Biddle v. Perovich*, 274 U.S. 480 (1927); *People v. Larkman*, 137 Misc. 466, 244 N.Y.S. 431 (Sup 1930). Ale *v. Guy v. Utecht*, 216 Minn. 255, 12 N.W.2d 753 (1943).

⁶⁵⁴ *Ex parte Garland*, 71 U.S. (4 Wall.) 333 (1866); *Ex parte Casey*, 852 So.2d 175 (Ala. 2002); *Kelley v. State*, 185 N.E. 453, 458-459 (Ind. 1933); *State v. Riser*, 704 So.2d 946 (La. App. 2nd Cir. 1997); *Doe v. Nelson*, 680 N.W.2d 302, 313 (S.D. 2004).

⁶⁵⁵ *Anderson v. Commonwealth*, 107 S.W.3d 193 (Ky. 2003).

w administracji publicznej czy prawo posiadania broni⁶⁵⁶. Z drugiej jednak strony w orzecznictwie dominuje pogląd, iż ułaskawienie nie jest równoznaczne z zatarciem wyroku skazującego⁶⁵⁷, a więc np. ułaskawiony po wyroku nie może oświadczyć pod przysięgą, iż nie był nigdy karany – aczkolwiek jego prawa nie powinny być ograniczane ze względu na niemożność złożenia takiego oświadczenia⁶⁵⁸. Orzecznictwo spiera się o to, czy ułaskawienie wyklucza możliwość wykorzystania faktu przeszłego popełnienia przestępstwa jako czynnika obciążającego przy ustalaniu wymiaru kary za przestępstwo późniejsze⁶⁵⁹. Jeżeli natomiast konsekwencją wyroku skazującego była utrata stanowiska publicznego, ułaskawienie nie skutkuje przywróceniem na ten sam urząd czy wypłatą utraconego z tego powodu wynagrodzenia⁶⁶⁰.

W prawie łaski zawierają się także uprawnienia mniejsze: ułaskawienia warunkowego⁶⁶¹, zamiany kary na łagodniejszą, jeżeli nawet tej łagodniejszej nie przewiduje regulacja prawna⁶⁶², darowania całości lub części kary przy zachowaniu konsekwencji kolateralnych (ang. *commutation*)⁶⁶³, tymczasowego odroczenia kary (ang. *reprieve*)⁶⁶⁴ lub jej warunkowego zawieszenia⁶⁶⁵, wreszcie umorzenia (ang. *remission*) kary grzywny (ang. *fine*) czy sankcji przepadku mienia (ang. *forfeiture*)⁶⁶⁶. Ułaskawienie nie zwalnia jednak z zasądzonej restytucji na rzecz

⁶⁵⁶ *State ex rel. Dean v. Haubrich*, 83 N.W.2d 451, 455-456 (Iowa 1957); *Slater v. Olson*, 299 N.W. 879 (Iowa 1941); *Leonard v. Corrections Cabinet*, 828 S.W.2d 668, 672-673 (Ky. Ct. App. 1992). *Ale v. Dixon v. McCullen*, 527 F. Supp. 711 (N.D. Tex. 1981).

⁶⁵⁷ "A pardon does not wipe out the historical fact of the conviction; it involves forgiveness and not forgetfulness." *Johnson v. State*, 421 So.2d 1306 (Ala. Crim. App. 1982); *State ex rel. Herman v. Powell*, 139 Mont. 583, 367 P.2d 553 (1961); *Doe v. State*, 114 N.H. 714 (1974); *State v. Morris*, 55 Ohio St.2d 101, 9 Ohio Op. 3d 92, 378 N.E.2d 708 (1978); *United States v. Bays*, 589 F.3d 1035, 1037-1040 (9th Cir. 2009). *Ale v. State v. Bergman*, 558 N.E.2d 1111 (Ind. Ct. App. 1990) (ułaskawienie jest przesłanką orzeczenia przez sąd zatarcia wyroku).

⁶⁵⁸ *Ex parte Garland*, 71 U.S. (4 Wall.) 333 (1866); *United States v. Klein*, 80 U.S. (13 Wall.) 128 (1871).

⁶⁵⁹ *Cf. m.in. Duncan v. State*, 494 S.W.2d 127 (Ark. 1973); *State v. Riser*, 704 So.2d 946 (La. App. 2nd Cir. 1997); *Guastello v. Dep't of Liquor Control*, 536 S.W.2d 21 (Mo. 1976) (tak) i *State v. Robinson*, 251 A.2d 552, 556 (Del. 1969); *State v. Zumalt*, 451 P.2d 253, 256 (Kan. 1969); *Shankle v. Woodruff*, 324 P.2d 1017, 1020-1021 (N.M. 1958); *Carlesi v. New York*, 233 U.S. 51 (1914) (nie).

⁶⁶⁰ *Hendrix v. Hunt*, 607 So.2d 1254 (Ala. 1992); *Morris v. Hartsfield*, 197 S.E. 251, 253 (Ga. 1938).

⁶⁶¹ *Ex parte Wells*, 59 U.S. (18 How.) 307 (1855); *Bradford v. United States*, 47 Ct. Cl. 141 (1911), *aff'd*, 228 U.S. 446 (1913); *Muckle v. Clarke*, 191 Ga. 202, 12 S.E.2d 339 (1940); *State ex rel. Davis v. Hunter*, 124 Iowa 569, 100 N.W. 510 (1904); *State v. Brantley*, 353 S.W.2d 793 (Mo. 1962); *Crooks v. Sanders*, 123 S.C. 28, 115 S.E. 760, 28 A.L.R. 940 (1922); *Mansell v. Turner*, 14 Utah 2d 352, 384 P.2d 394 (1963).

⁶⁶² I tak w *Schick v. Reed*, 419 U.S. 256 (1974) Sąd Najwyższy dopuścił złagodzenie kary śmierci na karę dożywotniego pozbawienia wolności bez możliwości przedterminowego zwolnienia, chociaż obowiązujące wówczas przepisy *Jednolitego kodeksu wojskowego wymiaru sprawiedliwości* nie przewidywały takiej kary.

⁶⁶³ *Bates v. Murphy*, 118 Idaho 239, 796 P.2d 116 (1990); *State v. Hunter*, 447 A.2d 797 (Me. 1982); *State v. Spady*, 264 Neb. 99, 645 N.W.2d 539 (2002); *State ex rel. Forbes v. Caperton*, 198 W. Va. 474, 481 S.E.2d 780 (1996).

⁶⁶⁴ *Ex parte Hyde*, 140 Fla. 494, 192 So. 159 (1939); *Gore v. Humphries*, 163 Ga. 106, 135 S.E. 481 (1926); *State v. Babin*, 319 So.2d 367 (La. 1975); *Lime v. Blagg*, 345 Mo. 1, 131 S.W.2d 583 (1939); *Fehl v. Martin*, 155 Or. 455, 64 P.2d 631 (1937).

⁶⁶⁵ *Ex parte Bryant*, 155 Tex. Crim. 23, 230 S.W.2d 824 (1950); *Wright v. Page*, 1966 OK CR 61, 414 P.2d 570 (Okla. Crim. App. 1966); *Boyd v. Pataki*, 52 A.D.3d 1128, 860 N.Y.S.2d 313 (3rd Dep't 2008).

⁶⁶⁶ *State ex rel. French v. Stone*, 139 So. 328, 224 Ala. 234 (1932); *People ex rel. Wineland v. Calhoon*, 287 Ill. App. 273, 4 N.E.2d 898 (4th Dist. 1936); *In re Borough of West Wildwood*, 42 N.J. Super. 282, 126 A.2d 233 (Ch. Div. 1956); *Ex parte Thomas*, 108 Tex. Crim. 653, 2 S.W.2d 270 (1928). *Ale np.* w Missisipi umorzenie sankcji

pokrzywdzonych⁶⁶⁷ ani nie przywraca tytułu do dóbr, których przypadek dokonał się już na skutek prawomocnego wyroku sądowego⁶⁶⁸. Nie ma też oczywiście żadnego wpływu na cywilną odpowiedzialność ułaskawionego.

Stanowa praktyka ustrojowa stosowania prawa łaski jest bardzo zróżnicowana. W niektórych stanach, jak w Georgii, Alabamie, Pd. Karolinie czy Connecticut, roczna liczba ułaskawień przekracza (niekiedy znacząco) 200⁶⁶⁹. W innych ułaskawienie jest traktowane jako akt wyjątkowy – i tak w Rhode Island od ponad dekady nie doszło do ułaskawienia żyjącej osoby, na Alasce od 1995 r. miały miejsce trzy ułaskawienia, a w Massachusetts, Kansas i New Hampshire średnie wieloletnie są mniejsze od 1. Wreszcie w wielu stanach dużo zależy od indywidualności gubernatora: np. w Wisconsin gubernator S. Walker nie przyznał od 2011 r. żadnego ułaskawienia, podczas kiedy jego poprzednik w ciągu ośmiu lat przyznał ich ponad 300. Podobnie drastyczne różnice występują w Illinois i Kalifornii (i nie przekładają się wprost na afiliację partyjną gubernatorów). Mediana dla wszystkich stanów wynosi średnio kilkanaście ułaskawień na rok. Można zaobserwować dwie prawidłowości: po pierwsze, zdecydowanie wyższa liczba ułaskawień występuje w stanach, w których jest to jedyna ścieżka usunięcia kolateralnych konsekwencji skazania. Po drugie, w stanach, w których rady ds. ułaskawień podejmują decyzje samodzielnie, liczba ułaskawień jest istotnie większa, co potwierdzałoby hipotezę, że gubernatorzy unikają brania odpowiedzialności za korzystanie z prawa łaski, by uniknąć wizerunku łagodnych wobec przestępczości (*soft-on-crime*) w oczach opinii publicznej⁶⁷⁰.

5. Uprawnienia hamujące sądownictwa wobec legislatury

5.1. Sądowa kontrola konstytucyjności ustaw

Władza sądownicza wyposażona jest tylko w jedno uprawnienie hamujące wobec legislatury, ale za to mające fundamentalne znaczenie ustrojowe. Mowa tutaj oczywiście o sądowej kontroli konstytucyjności ustaw, znanej też pod anglojęzyczną nazwą *judicial review of legislation* (skracaną zwykle do *judicial review*, co jednak rodzi ryzyko dwuznaczności, gdyż tak samo określa się sądową kontrolę działalności administracji). W przeciwieństwie do wielu innych omawianych w tym rozdziale instrumentów kontrolnych, sądowa kontrola konstytucyjności (aczkolwiek inspirowana pewnymi wzorcami brytyjskimi, na czele ze sprawą doktora

---

przypadku mienia wymaga – inaczej niż inne formy ułaskawienia – rady i zgody Senatu. Miss. Const. of 1890, art. 5, § 124.

⁶⁶⁷ *State v. United Bonding Ins. Co. of Indianapolis*, 244 La. 716, 154 So.2d 374 (1963).

⁶⁶⁸ *The Confiscation Cases*, 74 U.S. 454 (1868); *In re Slidell's Land*, 87 U.S. (20 Wall.) 92 (1874).

⁶⁶⁹ Dane o liczbie ułaskawień za stronę internetową organizacji non-profit Collateral Consequences Resource Center, <http://ccresourcecenter.org/about-the-collateral-consequences-resource-center/>.

⁶⁷⁰ W niektórych stanach, jak np. w Kentucky, nader częsta jest praktyka dokonywania ułaskawień w ostatnich dniach kadencji odchodzącego gubernatora, któremu nie jest już straszna reakcja opinii publicznej.

Bonhama⁶⁷¹) w swojej występującej od końca XVIII w. postaci ma ściśle amerykańskie korzenie. Zaczęła się kształtować już w pierwszej dekadzie niepodległości⁶⁷², aby w ciągu kolejnych kilku dekad stać się fundamentalnym aspektem konstytucjonalizmu amerykańskiego zarówno na poziomie federalnym, jak i stanowym⁶⁷³ (aczkolwiek jedynie w Georgii jest ona *expressis verbis* wspomniana w ustawie zasadniczej⁶⁷⁴).

Właściwie od początku istnienia *judicial review* w amerykańskim prawie konstytucyjnym rywalizują ze sobą dwie sprzeczne koncepcje odnośnie do charakteru i uzasadnienia sądowej kontroli konstytucyjności ustaw, które po raz pierwszy zostały w pełni sformułowane przez sędziów Sądu Generalnego Wirginii w sprawie *Kemper v. Hawkins* z 1794 r.⁶⁷⁵ Dominujący pogląd, przedstawiony wówczas przez sędziów Nelsona, Roane'a i Tylera⁶⁷⁶, a artykułowany również przez Alexandra Hamiltona w *The Federalist No. 78*⁶⁷⁷ oraz Jamesa Wilsona w *Lectures on Law*⁶⁷⁸, został w najbardziej klasycznej formie wyłożony przez Johna Marshalla w sprawie *Marbury v. Madison*⁶⁷⁹.

Sędzia Marshall wywiódł sądową kontrolę konstytucyjności z dwóch podstawowych założeń. Pierwszym z nich jest zasada supremacji Konstytucji⁶⁸⁰, która – jak zauważył już w *The Federalist* Alexander Hamilton – wynika wprost z faktu, iż ustawa zasadnicza wyraża bezpośrednio wolę samego suwerena, podczas gdy ustawy zwykłe są jedynie aktami woli jego przedstawicieli⁶⁸¹, ale także z faktu, że gdyby Konstytucja nie była nadrzędna wobec ustaw,

⁶⁷¹ *Dr. Bonham's Case*, 8 Co. Rep. 113, 77 Eng. Rep. 646 (C.P. Hil. 7 Jac. I). V. szerzej *supra*, t. 1, rozdz. I, s. 103-104.

⁶⁷² *Ibidem*, s. 82 et seq.

⁶⁷³ W.E. Nelson, *Changing Conceptions of Judicial Review: The Evolution of Constitutional Theory in the States, 1790-1860*, 120 U. Pa. L. Rev. 1166 (1972).

⁶⁷⁴ Ga. Const. of 1982, art. I, sec. II, cl. V ("Legislative acts in violation of this Constitution or the Constitution of the United States are void, and the judiciary shall so declare them.").

⁶⁷⁵ *Kemper v. Hawkins*, 3 Va. (1 Va.Cas.) 20 (Va. Gen. Ct. 1793). V. szerzej H.J. Powell, *The Uses of State Constitutional History: A Case Note*, 53 Alb. L. Rev. 283 (1989).

⁶⁷⁶ *Kemper*, *supra*, s. 22 (J. Nelson, seriatim), s. 35 (J. Roane, seriatim) oraz 56 (J. Tyler, seriatim).

⁶⁷⁷ A. Hamilton, *The Federalist No. 78*, [w:] *The Federalist Papers*, op. cit., s. 401.

⁶⁷⁸ J. Wilson, *Lectures on Law* (1804), [w:] *Collected Works of James Wilson*, K.L. Hall, M.D. Hall (ed.), Liberty Fund, Indianapolis, IN, 2007, s. 572.

⁶⁷⁹ *Marbury v. Madison*, 5 U.S. (1 Cranch) 137 (1803). O ciągłości między uzasadnieniem *judicial review* przedstawionym przez sędziego Marshalla a wcześniej przywoływanymi poglądami v. D.E. Engdahl, *John Marshall's "Jeffersonian" Concept of Judicial Review*, 42 Duke L.J. 279 (1992) oraz L.D. Kramer, *Understanding Marbury v. Madison*, "Proceedings of the American Philosophical Society" 2004, Vol. 148.

⁶⁸⁰ P. Mikuli, *Zdekoncentrowana kontrola konstytucyjności prawa: Stany Zjednoczone i państwa europejskie*, Oficyna Wydawnicza „Abrys”, Kraków, 2002, s. 86-87.

⁶⁸¹ "There is no position which depends on clearer principles, than that every act of a delegated authority, contrary to the tenor of the commission under which it is exercised, is void. No legislative act therefore contrary to the constitution can be valid. To deny this would be to affirm that the deputy is greater than his principal; that the servant is above his master; that the representatives of the people are superior to the people themselves; that men acting by virtue of powers may do not only what their powers do not authorize, but what they forbid." A. Hamilton, *The Federalist No. 78*, [w:] *The Federalist Papers*, op. cit., s. 403. V. również m.in. *In re Pension Reform Litig.*, 2015 IL 118585, 32 N.E.3d 1, 26 (2015).

bezcelowe byłoby zakreslanie w niej granic władzy ustawodawczej⁶⁸². Drugim jest natomiast założenie o jureidycznym charakterze norm konstytucyjnych, pozwalających sądom na ich bezpośrednie stosowanie. W przypadku Konstytucji federalnej wynika ono oczywiście wprost z klauzuli supremacji⁶⁸³, w przypadku zaś konstytucji stanowych można wywieść je z charakteru znacznej części ich norm, które są bezpośrednio skierowane do sądownictwa⁶⁸⁴. Z tych dwóch założeń wypływa reguła kolizyjna: jeżeli sąd, rozstrzygając sprawę, napotyka na sprzeczność między normą ustawową a konstytucyjną, to musi zastosować tę ostatnią, a odmówić zastosowania pierwszej⁶⁸⁵. Rozwiązanie przeciwne, w którym sąd „zamykałby oczy na Konstytucję i widział tylko ustawę”⁶⁸⁶, nie tylko nie ma oparcia w tekście ustawy zasadniczej, ale stałoby w sprzeczności z konstytucyjną przysięgą sędziów (i wszystkich innych funkcjonariuszy publicznych), iż będą oni wspierać i bronić ustawy zasadniczej⁶⁸⁷.

Od razu należy zauważyć, iż w przedstawionym ujęciu reguła kolizyjna nakazująca rozstrzyganie sprzeczności między normami konstytucyjnymi a ustawowymi na korzyść tych pierwszych nie różni się w żaden sposób od innych reguł kolizyjnych⁶⁸⁸, a kontrola konstytucyjności prawa nie jest odrębną kompetencją sądów, lecz jedynie etapem rozumowania interpretacyjnego w procesie stosowania prawa⁶⁸⁹. Sąd nie orzeka o uchyleniu ustawy czy utracie

⁶⁸² “The powers of the legislature are defined and limited; and that those limits may not be mistaken or forgotten, the constitution is written. To what purpose are powers limited, and to what purpose is that limitation committed to writing: if these limits may, at any time, be passed by those intended to be restrained? The distinction between a government with limited and unlimited powers is abolished, if those limits do not confine the persons on whom they are imposed, and if acts prohibited and acts allowed are of equal obligation. It is a proposition too plain to be contested, that the constitution controls any legislative act repugnant to it; or, that the legislature may alter the constitution by an ordinary act. [...] If the former part of the alternative be true, then a legislative act contrary to the constitution is not law: if the latter part be true, then written constitutions are absurd attempts, on the part of the people, to limit a power in its own nature illimitable.” *Marbury*, *supra*, s. 176-177. V. podobnie *Kamper*, *supra*, s. 77-78 (J. Tucker, *seriatim*).

⁶⁸³ U.S. Const. art. VI (“This Constitution, and the laws of the United States which shall be made in pursuance thereof; and all treaties made, or which shall be made, under the authority of the United States, shall be the supreme law of the land”) (podkr. autora).

⁶⁸⁴ *Kamper*, *supra*, s. 79-80 (J. Tucker, *seriatim*).

⁶⁸⁵ “If there should happen to be an irreconcilable variance between the two, that which has the superior obligation and validity ought, of course, to be preferred; or, in other words, the Constitution ought to be preferred to the statute, the intention of the people to the intention of their agents.” A. Hamilton, *The Federalist* No. 78, [w:] *The Federalist Papers*, *op. cit.*, s. 403-404.

⁶⁸⁶ “Those then who controvert the principle that the constitution is to be considered, in court, as a paramount law, are reduced to the necessity of maintaining that courts must close their eyes on the constitution, and see only the law.” *Marbury*, *supra*, s. 178.

⁶⁸⁷ “Why does a judge swear to discharge his duties agreeably to the constitution of the United States, if that constitution forms no rule for his government? If it is closed upon him and cannot be inspected by him? If such be the real state of things, this is worse than solemn mockery. To prescribe, or to take this oath, becomes equally a crime.” *Ibidem*, s. 180.

⁶⁸⁸ A. Hamilton, *The Federalist* No. 78, [w:] *The Federalist Papers*, *op. cit.*, s. 404; *Kamper*, *supra*, s. 31-32 (J. Nelson, *seriatim*).

⁶⁸⁹ *Kamper*, *supra*, s. 30 (“I do not consider the judiciary as the champions of the people, or of the Constitution, bound to sound the alarm, and to excite an opposition to the legislature. – But, when the cases of individuals are brought before them judicially, they are bound to decide”) (J. Nelson, *seriatim*); R.H. Fallon, H.M. Hart, H. Wechsler,

przez nią mocy obowiązującej, a jedynie nie stosuje jej w konkretnej sprawie⁶⁹⁰ (sam zaś wyrok nie odnosi się w ogóle do kwestii konstytucyjnej, a tylko do jej skutków dla indywidualnych praw i obowiązków). Jakakolwiek moc obowiązująca samego stwierdzenia niekonstytucyjności ustawy, która wykraczałaby poza konkretną sprawę, wynika wyłącznie z zasady *stare decisis*⁶⁹¹.

Pierwszą podstawową konsekwencją przedstawionej koncepcji sądowej kontroli konstytucyjności prawa jest wykluczenie jakiejkolwiek kontroli abstrakcyjnej. Jego prawo do badania zgodności ustaw z Konstytucją wynika bowiem wyłącznie z konieczności dokonania takiej oceny dla rozstrzygnięcia rozpatrywanych spraw⁶⁹². W ten sposób koncepcja ta wiąże się ściśle z prywatnoprawnym podejściem do definiowania władzy sądowniczej w znaczeniu przedmiotowym, utożsamiającego istotę tej władzy z rozstrzyganiem o indywidualnych prawach i obowiązkach⁶⁹³. Konsekwencją tego jest jednak sytuacja, w której niektóre przepisy ustawowe będą przedmiotem kontroli sądowej jedynie sporadycznie (lub nigdy), gdyż spory o ich konstytucyjność nie będą prowadzone na ścieżce sądowej (np. na skutek koluzji wszystkich zainteresowanych stron lub też dlatego, iż nie będzie strony, która na skutek ich zastosowania poniesie szkodę prawną)⁶⁹⁴.

Drugą konsekwencją klasycznej koncepcji sądowej kontroli konstytucyjności prawa jest jej retroaktywność. Sprzeczność między ustawą a konstytucją ma w niej charakter obiektywny i istnieje niezależnie od jej stwierdzenia przez sąd, który jedynie deklaratorywnie stwierdza ten fakt⁶⁹⁵. Wynika z tego jednak, iż niekonstytucyjne przepisy były pozbawione mocy prawnej *ab initio*, a nie tylko od czasu stwierdzenia tego przez sąd⁶⁹⁶. Prowadzi to do konkluzji

---

D.J. Meltzer et al., *Hart and Wechsler's Federal Courts and the Federal System*, op. cit., s. 67-68; W.M. Meigs, *The Relation of the Judiciary to the Constitution*, Lawbook Exchange, Ltd., Clark, NJ, 2007 (wyd. I 1919), s. 106-107, 216-219; B. Neuborne, *The Binding Quality of Supreme Court Precedent*, 61 Tul. L. Rev. 991, 993-994 (1987).

⁶⁹⁰ O.P. Field, *The Effect of an Unconstitutional Statute*, Lawbook Exchange, Union, NJ, 2002 (wyd. I 1935), s. 10. V. też H.S. Cummings, *Status of District of Columbia Minimum Wage Law*, 39 Op. Att'y Gen. 22, 22-23 (1937) ("The decisions are practically in accord in holding that the courts have no power to repeal or abolish a statute, and that notwithstanding a decision holding it unconstitutional a statute continues to remain on the statute books."), E.T. Crawford, *The Legislative Status of an Unconstitutional Statute*, 49 Mich. L. Rev. 645 (1951) oraz W.M. Treanor, G.B. Sperling, *Prospective Overruling and the Revival of "Unconstitutional" Statutes*, 93 Colum. L. Rev. 1902, 1908-1916 (1993).

⁶⁹¹ P. Mikuli, *Zdekoncentrowana kontrola konstytucyjności prawa*, s. 65-66.

⁶⁹² *Adkins v. Children's Hospital*, 261 U.S. 525, 544 (1923) ("[Judicial review] is not the exercise of a substantive power to review and nullify acts of Congress, for no such substantive power exists. It is simply a necessary concomitant of the power to hear and dispose of a case").

⁶⁹³ V. *supra*, t. 1, rozdz. IV, s. 407.

⁶⁹⁴ *United States v. Richardson*, 418 U.S. 166, 179 (1974)

⁶⁹⁵ V. *Rogers v. Tennessee*, 532 U.S. 451, 472 (2001) (J. Scalia, dissenting); *James B. Beam Distilling Co. v. Georgia*, 501 U.S. 529, 549 (1991); *The Harrisburg*, 119 U.S. 199, 213-214 (1886). Cf. także W. Blackstone, *Commentaries on the Laws of England*, op. cit., t. 1, s. *69; M. Hale, *The History of the Common Law of England*, C.M. Gray (ed.), University of Chicago Press, Chicago, IL, 1971 (wyd. I 1713), s. 45-46; J.C. Gray, *The Nature and Sources of the Law*, The Columbia University Press, New York, NY, 1909, s. 222.

⁶⁹⁶ O.P. Field, *The Effect of an Unconstitutional Statute*, op. cit., s. 1-4; J. Bryce, *The American Commonwealth*, Liberty Fund, Indianapolis, IN, 2005 (wyd. I 1888), s. 216-219; W.W. Willoughby, *The Constitutional Law of the United States*, op. cit., § 5, t. 1, s. 9-11; *American Jurisprudence*, 2d Edition, Thomson West, St. Paul, MN, 2009,

sformułowanej przez sędziego Fielda w sprawie *Norton v. Shelby County*, iż „niekonstytucyjna ustawa nie jest prawem; nie tworzy żadnych uprawnień, nie nakłada żadnych obowiązków, nie zapewnia ochrony, nie ustanawia żadnego urzędu; z prawnego punktu widzenia jest równie nieważna, jakby nigdy nie była uchwalona”⁶⁹⁷. Z jednej strony nie sposób odmówić temu rozumowaniu logicznej poprawności, z drugiej jednak bezwzględne przestrzeganie omawianej reguły prowadziłoby do podważenia wszystkich stosunków prawnych powstałych (najczęściej przecież w dobrej wierze) na gruncie podważonej przez sąd ustawy⁶⁹⁸. Aby chronić uprawnione oczekiwania (tzw. *reliance interests*) działających w dobrej wierze podmiotów co do treści norm prawnych⁶⁹⁹, za czym przemawiają zarówno indywidualne względy słuszności⁷⁰⁰, jak i publiczny interes w przewidywalności i pewności prawa⁷⁰¹, sądy odwołują się do szeregu

---

t. 16A, *Constitutional Law*, §§ 195 et seq.; *Corpus Juris Secundum*, Thomson West, St. Paul, MN, 2005, t. 16, *Constitutional Law*, § 211; S. Prakash, J.C. Yoo, *The Origins of Judicial Review*, 70 U. Chi. L. Rev. 887, 915 (2003); W. Baude, *Signing Unconstitutional Laws*, 86 Ind. L.J. 303, 311 (2011). V. również Ga. Const. of 1982, art. I, § II, cl. V (“Legislative acts in violation of this Constitution or the Constitution of the United States are void”); Iowa Const. of 1857, art. XII, § 1 (“This constitution shall be the supreme law of the state, and any law inconsistent therewith, shall be void”); Ky. Const. of 1891, § 26 (“[A]ll laws contrary [to the Bill of Rights], or contrary to this Constitution, shall be void”); R.I. Const. of 1842, art. VI, § 1 (“This Constitution shall be the supreme law of the state, and any law inconsistent therewith shall be void.”).

⁶⁹⁷ “An unconstitutional act is not a law; it confers no rights; it imposes no duties; it affords no protection; it creates no office; it is, in legal contemplation, as inoperative as though it had never been passed.” *Norton v. Shelby County*, 118 U.S. 425, 442 (1886). V. również *Ex parte Siebold*, 100 U.S. 371, 376-377 (1880); *Chicago, I. & L.R. Co. v. Hackett*, 228 U.S. 559, 566 (1913); *Crane Co. v. Arizona State Tax Commission*, 163 P.2d 656, 663, 63 Ariz. 426, 442 (1945); *Becker v. State*, 185 A. 92, 96, 37 Del. 454 (Del. Super. 1936); *City of Atlanta v. Gower*, 116 S.E.2d 738, 742, 216 Ga. 368 (1960); *State v. Clark*, 367 N.W.2d 168, 169 (N.D. 1985); *General Motors Corp. v. Oklahoma County Bd. of Equalization*, 678 P.2d 233, 236 (Okla. 1983); *Glen-Gery Corp. v. Zoning Hearing Bd. of Dover Tp.*, 907 A.2d 1033, 1038, 589 Pa. 135, 144 (2006); *Ex parte Bockhorn*, 138 S.W. 706, 707, 62 Tex. Crim. 651, 653 (1911); *Boeing Co. v. State*, 442 P.2d 970, 974, 74 Wash.2d 82, 88-89 (1968); *Committee on Legal Ethics of the West Virginia State Bar v. Triplett*, 378 S.E.2d 82, 95, fn. 34, 180 W.Va. 533, 546 (1988); *Hunter v. School Dist. of Gale-Ettrick-Trempealeau*, 293 N.W.2d 515, 520, 97 Wis.2d 435, 444 (1980).

⁶⁹⁸ *V. Chicot County Drainage Dist. v. Baxter State Bank*, 308 U.S. 371, 374 (1940) (“It is quite clear, however, that such broad statements as to the effect of a determination of unconstitutionality must be taken with qualifications. The actual existence of a statute, prior to such a determination, is an operative fact and may have consequences which cannot justly be ignored.”).

⁶⁹⁹ *V. United States v. Realty Co.*, 163 U.S. 427, 438 (1896); *Golden v. Thompson*, 11 So.2d 906, 907, 194 Miss. 241 (1943); *Allen v. Holbrook*, 135 P.2d 242, 245, 103 Utah 319 (1943); *Wichita County v. Robinson*, 276 S.W.2d 509, 516, 155 Tex. 1, 12 (1955); *Manson v. Wabash R. Co.*, 338 S.W.2d 54 (Mo. 1960). V. też *Morton v. Godfrey L. Cabot, Inc.*, 63 S.E.2d 861, 62, 134 W.Va. 55, 866-867 (1951) (zasada nieważności *ab initio* zastosowana, ponieważ nie stoi w sprzeczności z pewnością obrotu prawnego).

⁷⁰⁰ *V. Flournoy v. First Nat’l Bank of Shreveport*, 3 So.2d 244, 250, 197 La. 1067, 1086 (1941); *Lemon v. Kurtzman*, 411 U.S. 192, 200-201 (1973). Cf. *Plumley v. Hale*, 594 P.2d 497, 504 (Ak. 1979); *Ray-Hayes v. Heinemann*, 768 N.E.2d 899, 900 (Ind. 2002).

⁷⁰¹ *V. Edwards v. Allen*, 216 S.W.3d 278, 292 (Tenn. 2007) (“The modern trend is to find that the void *ab initio* approach fails when there has been reliance on an ordinance that has given rise to vested rights.”) oraz *Texas Co. v. State*, 254 Pac. 1060, 1064-1065, 31 Ariz. 485, 500-502, 53 A.L.R. 258 (1927); *Murach v. Planning and Zoning Com’n of City of New London*, 491 A.2d 1058, 1065, 196 Conn. 192, 203 (1985); *Flournoy v. First Nat’l Bank of Shreveport*, 3 So.2d 244, 249, 197 La. 1067, 1083 (1941); *Pollard v. Steffens*, 343 S.W.2d 234, 161 Tex. 594 (1961); *American Jurisprudence*, 2d Edition, Thomson West, St. Paul, MN, 2009, t. 63C, *Public Officers and Employees* § 23.

doktryn i reguł wywodzących się z jurysprudenencji słuszności⁷⁰². Będą to w pierwszej kolejności: doktryny *estoppel*⁷⁰³ i *good-faith reliance*⁷⁰⁴, chroniące strony w dobrej wierze polegające na zapewnieniach co do ważności ustawy; doktryna *mistake of law* pozwalająca stronom unieważnić czynność prawną dokonaną pod wpływem uzasadnionego błędu co do prawa⁷⁰⁵; zasada *res judicata* uniemożliwiająca w wielu wypadkach wzruszenie ostatecznych decyzji zapadłych na podstawie ustawy uznanej później za niekonstytucyjną⁷⁰⁶; zasada immunitetu kwalifikowanego chroniąca urzędników wykonujących ustawę w dobrej wierze przed odpowiedzialnością za popełnione w ten sposób delikty⁷⁰⁷; konstrukcje prawne korporacji *de facto* przyznające ograniczoną ważność czynnościom prawnym nieprawidłowo ukonstytuowanej korporacji⁷⁰⁸ oraz organy *de facto*, w podobny sposób traktujące decyzje osoby bezprawnie zajmującej urząd publiczny *sub colore iuris*⁷⁰⁹ czy wreszcie ograniczenia zasady retroaktywnego obowiązywania

⁷⁰² V. ogólnie O.P. Field, *The Effect of an Unconstitutional Statute*, *op. cit.*, s. 4-8; *American Jurisprudence*, 2d, *op. cit.*, t. 16A, *Constitutional Law* § 196; Annot., *Unconstitutional statute or veto as protection against civil or criminal responsibility for act or omission in reliance thereon*, 53 A.L.R. 268 (1928); Note, *Prospective Operation of Decisions Holding Statutes Unconstitutional or Overruling Prior Decisions*, 60 Harv. L. Rev. 437 (1947).

⁷⁰³ V. m.in. *Daniels v. Tearney*, 102 U.S. 415 (1880); O.P. Field, *The Effect of an Unconstitutional Statute*, *op. cit.*, s. 212-213. Ale wbrew temu v. *Central Branch Union Pac. R. Co. v. Smith*, 23 Kan. 745, 1880 WL 1004, *5 (1880) ("[T]here is no such thing as a void enactment being made valid by estoppel").

⁷⁰⁴ V. np. *Wichita County v. Robinson*, 276 S.W.2d 509, 516, 155 Tex. 1, 12 (1955).

⁷⁰⁵ J.N. Pomeroy, S.W. Symons, *A Treatise on Equity Jurisprudence as Administered in the United States of America*, Bancroft-Whitney & The Lawyers Cooperative Pub. Co., San Francisco, CA–Rochester, NY, 1941, §§ 841-851.

⁷⁰⁶ O.P. Field, *The Effect of an Unconstitutional Statute*, *op. cit.*, s. 156-158. V. też m.in. *Chicot County Drainage Dist. v. Baxter State Bank*, 308 U.S. 371, 375-377 (1940); *Warring v. Colpoys*, 122 F.2d 642, 646, 74 App. D.C. 303, 307 (D.C. Cir. 1941); *Ostwald v. State*, 538 P.2d 1298, 1301 (Wyo. 1975); *Lapasnick v. State*, 784 S.W.2d 366, 368 (Tex. Cr. App. 1990). O *res judicata* v. *supra*, t. 1, rozdz. IV, s. 455.

⁷⁰⁷ V. m.in. *Pierson v. Ray*, 386 U.S. 547, 555 (1967). Wśród wcześniejszych orzeczeń chroniących urzędników działających w dobrej wierze na podstawie ustawy uznanej później za niekonstytucyjną, v. m.in. *Manson v. Wabash R. Co.*, 338 S.W.2d 54 (Mo. 1960); *Yekhtikian v. Blessing*, 157 A.2d 669, 670-671, 90 R.I. 287, 290-291 (1960); *Wichita County v. Robinson*, 276 S.W.2d 509, 516, 155 Tex. 1, 12 (1955); *Village of Dolton v. Harms*, 63 N.E.2d 785, 793, 327 Ill.App. 107, 125-126 (Ill. App., 1st Dist. 1945); *Golden v. Thompson*, 11 So.2d 906, 907-908, 194 Miss. 241 (1943); *Dexter v. Alfred*, 19 N.Y.S. 770, 771, 64 Hun. 636, 46 N.Y. St. Rep. 789 (N.Y. Sup. Ct. 1892). Warto zauważyć, iż doktryna kwalifikowanego immunitetu po części wywodziła się właśnie z tej linii orzecznictwa. V. S.H. Nahmod, M.L. Wells, T.A. Eaton, *Constitutional Torts*, LexisNexis, New Providence, NJ, 2010, 439-445; C. Saiman, *Interpreting Immunity*, 7 U. Pa. J. Const. L. 1155, 1159-1160 (2005); M.D. Simmons, *Section 1983 Litigation: History and Policy Spell the Demise of Qualified Immunity for Private Defendants*, 14 Miss. C. L. Rev. 127, 134-137 (1993). Niemniej jednak zastosowanie immunitetu w tym kontekście nie było wcześniej jednoznacznie akceptowane w prawie amerykańskim. V. m.in. *Miller v. Stinnett*, 257 F.2d 910, 914 (10th Cir. 1958); A. Woolhandler, *Patterns of Official Immunity and Accountability*, *op. cit.*; O.P. Field, *The Effect of an Unconstitutional Statute*, *op. cit.*, s. 145-149. *Restatement of Torts* nie zajmuje w tej kwestii stanowiska. V. *Restatement (Second) of the Law of Torts* (1979), § 121, cmt. i, *caveat* (2010 Cum. Sup.). Szerzej o kwalifikowanym immunitecie v. *infra*, s. 238.

⁷⁰⁸ V. szerzej O.P. Field, *The Effect of an Unconstitutional Statute*, *op. cit.*, rozdziały II i III, s. 15-76.

⁷⁰⁹ *Ibidem* rozdział IV, s. 77-118; *State v. Carroll*, 38 Conn. 449, 9 Am. Rep. 409 (1871); *Furtney v. Simsbury Zoning Commission*, 271 A.2d 319, 324, 159 Conn. 585, 595-597 (1970). W orzecznictwie istnieje jednak rozbieżność co do tego, czy omawiana doktryna ma zastosowanie tylko wówczas, gdy wątpliwość konstytucyjna dotyczy tytułu konkretnego urzędnika (np. ustawy regulującej sposób jego powołania), czy również wtedy, gdy kwestionowana jest konstytucyjność samej ustawy ustanawiającej dany urząd. Cf. *Norton v. Shelby County*, 118 U.S. 425 (1886); *United States v. Royer*, 268 U.S. 394, 397-398 (1925); *Hildreth's Heirs v. McIntire's Devisee*, 24 Ky. (1 J.J. Marsh) 206, 19 Am.Dec. 61 (Ky. App. 1829); *Ex parte Snyder*, 64 Mo. 58 (1876); *State ex rel. City of*

precedensu⁷¹⁰. Ich cechą wspólną jest odstępstwo od fikcji prawnej, iż *nemo censetur ignorare legem*⁷¹¹, uzasadnione dawną maksymą *common law*, iż fikcja prawna nie powinna być stosowana dla czynienia szkody⁷¹².

Obydwe wymienione konsekwencje klasycznej koncepcji sądowej kontroli konstytucyjności prawa przyczyniają się do utrzymującej się popularności poglądu alternatywnego, którego podwaliny położył w sprawie *Kamper v. Hawkins* sędzia St. George Tucker⁷¹³. Zgodnie z tym poglądem sądownictwo odgrywa w systemie konstytucyjnym szczególną rolę obrońcy obywateli przed nadużywaniem władzy przez legislaturę i egzekutywę⁷¹⁴. *Judicial review* nabiera wówczas charakteru niezależnego uprawnienia hamującego, które oczywiście wciąż musi być wykonywane w drodze decyzji w konkretnych sprawach – gdyż tylko w takim trybie sądownictwo wydaje wiążące rozstrzygnięcia – ale potrzeba zapewnienia skutecznej kontroli sądowej nad jak najszerszą sferą aktów legislatury i egzekutywy przemawia za rozszerzającą interpretacją tej kategorii, zgodnie z założeniami publicznoprawnego podejścia do definiowania władzy sądowniczej⁷¹⁵. Omawiana koncepcja – w przeciwieństwie do klasycznej – dostrzega i podkreśla polityczną wagę kontroli konstytucyjności prawa, stającej się w niej „pokojowym substytutem rewolucji” (rozumianej w tradycyjnym znaczeniu, jakie słowo to miało w anglosaskiej

---

St. Paul v. District Court of Ramsey County, 75 N.W. 224, 72 Minn. 226, 228-229 (1898); *Garnier v. Louisiana Milk Commission*, 8 So.2d 611, 615-616, 200 La. 594, 606-609 (1942); *State ex rel. Carson v. Wood*, 175 S.E.2d 482, 491, 154 W.Va. 397, 412 (1970) (decyzje opowiadające się za pierwszym z wymienionych stanowisk) z *Smith v. Lynch*, 29 Ohio St. 261 (1876); *Cole v. Village of Black River Falls*, 14 N.W. 906, 907, 57 Wis. 110 (1883); *Burt v. Winona & St. P. R. Co.*, 18 N.W. 285, 31 Minn. 472 (1884); *Lang v. City of Bayonne*, 68 A. 90, 74 N.J.L. 455 (N.J. Err. & App. 1907); *Marckel Co. v. Zitzow*, 15 N.W.2d 777, 778-780, 218 Minn. 305, 306-311 (1944); *Jersey City v. Dep't of Civil Service*, 153 A.2d 757, 767-769, 57 N.J. Super. 13, 27-34 (N.J. Super. App. Div. 1959) (decyzje przyjmujące drugie stanowisko). V. szerzej G.L. Monteiro, *De Jure Office as Condition of a De Facto Officer*, 99 A.L.R. 294 (1935). Obecnie drugie z wymienionych stanowisk wydaje się dominować. V. *West American Digest System*, 283 k 40 (statystyki ilości cytowań dla ostatnich 25 lat).

⁷¹⁰ V. m.in. *Lemon v. Kurtzman*, 411 U.S. 192, 198-199 (1973); *Linkletter v. Walker*, 381 U.S. 618, 623-629 (1965); *Cumberland Capital Corp. v. Patty*, 556 S.W.2d 516, 540-541 (Tenn. 1977); O.P. Field, *The Effect of an Unconstitutional Statute*, op. cit., s. 181-197 oraz szerzej W.N. Eskridge, P.P. Frickey, *Cases and Materials on Legislation: Statutes and the Creation of Public Policy*, West Publishing Co., St. Paul, MN, 1995, s. 442-457.

⁷¹¹ *Dexter v. Alfred*, 19 N.Y.S. 770, 771, 64 Hun. 636, 46 N.Y. St. Rep. 789 (N.Y. Sup. Ct. 1892); *United States v. Realty Co*, 163 U.S. 427, 438 (1896). V. też *Allen v. Allen*, 30 Pac. 213, 216, 95 Cal. 184, 199 (1892) (“Every one is conclusively presumed to know the law, although the ablest courts in the land often find great difficulty and labor in finally determining what the law is.”).

⁷¹² “[N]o fiction shall extend to work an injury.” W. Blackstone, *Commentaries on the Laws of England*, op. cit., księga 3, rozdział 4, t. 2, s. *43.

⁷¹³ *Kamper v. Hawkins*, 3 Va. (1 Va.Cas.) 20, 66 (Va. Gen. Ct. 1793) (J. Tucker, seriatim).

⁷¹⁴ W.E. Nelson, *Changing Conceptions of Judicial Review*, s. 1183-1185; R.H. Fallon, H.M. Hart, H. Wechsler, D.J. Meltzer et al., *Hart and Wechsler's Federal Courts and the Federal System*, op. cit., s. 68-69; H.P. Monaghan, *Constitutional Adjudication: The Who and When*, 82 Yale L.J. 1363 (1973); S. Bandes, *The Idea of a Case*, 42 Stan. L. Rev. 227, 277 (1990).

⁷¹⁵ V. *supra*, t. 1, rozdz. IV, s. 408.

myśli ustrojowej – jako odsunięcie od władzy rządzących, którzy swoimi działaniami złamali umowę z rządzącymi będącą źródłem ich uprawnień)⁷¹⁶.

Ta „publicznoprawna” koncepcja sądowej kontroli konstytucyjności prawa przez większą część amerykańskiej historii konstytucyjnej pozostała w cieniu klasycznej. Pierwszoplanowe znaczenie uzyskała dopiero po II wojnie światowej, gdy doktryna – pod wpływem kryzysu konstytucyjnego lat 30. XX w., który podał w wątpliwość tradycyjną rolę ustrojową sądownictwa i *judicial review*⁷¹⁷, jak również pod wpływem nowych prądów intelektualnych, przede wszystkim realizmu prawnego, który zakwestionował pogląd, iż sędziowie tylko deklarują normy prawne wynikające logicznie z wcześniejszych zasad i decyzji, a nie tworzą ich pod wpływem własnych preferencji⁷¹⁸ – zaczęła poszukiwać nowego uzasadnienia teoretycznego dla sądowej kontroli konstytucyjności⁷¹⁹. Wielu przedstawicieli doktryny odnalazło je w potrzebie ochrony praw jednostki (a zwłaszcza praw mniejszości)⁷²⁰. Te koncepcje teoretyczne nadały z kolei orzecznictwu konstytucyjnemu nowy, bardziej aktywistyczny kierunek. Dążąc do wywołania systemowych zmian w wielu obszarach amerykańskiego życia publicznego i społecznego (jak eliminacja segregacji rasowej), Sąd Najwyższy przybliżył się do koncepcji sądowej publicznoprawnej kontroli konstytucyjności. Jednak nawet w tym okresie nie opowiedział się za nią *expressis verbis*⁷²¹, a jego późniejsze decyzje, m.in. wzmacniające wymóg zindywidualizowanej legitymacji procesowej⁷²² czy odrzucające możliwość prospektywnego stosowania precedensu⁷²³, wskazują na ponowny zwrot ku klasycznej koncepcji *judicial review*. Niemniej jednak, podobnie jak w przypadku publicznoprawnego podejścia do definiowania władzy sądowniczej, również i publicznoprawna koncepcja kontroli konstytucyjności prawa wywiera na prawo

⁷¹⁶ S. Snowiss, *Judicial Review and the Law of the Constitution*, Yale University Press, New Haven, CT, 1990, s. 74.

⁷¹⁷ V. ogólnie W.E. Leuchtenburg, *The Supreme Court Reborn: the Constitutional Revolution in the Age of Roosevelt*, Oxford University Press, New York, NY, 1995; też P. Laidler, *Sąd Najwyższy Stanów Zjednoczonych Ameryki: od prawa do polityki*, Wydawnictwo UJ, Kraków, 2011, s. 308-310.

⁷¹⁸ M.S. Green, *Legal Realism as Theory of Law*, 46 Wm. & Mary L. Rev. 1915 (2005); B. Leiter, *American Legal Realism*, [w:] *The Blackwell Guide to the Philosophy of Law and Legal Theory*, M.P. Golding, W.A. Edmundson (ed.), Blackwell Pub., Malden, MA, 2005, s. 50-66; L. Fisher, *Constitutional Dialogues: Interpretation as Political Process*, Princeton University Press, Princeton, NJ, 1988, s. 36-40.

⁷¹⁹ K.T. Lash, *The Constitutional Convention of 1937: The Original Meaning of the New Jurisprudential Deal*, 70 Fordham L. Rev. 459 (2001).

⁷²⁰ V. ogólnie m.in. J.H. Ely, *Democracy and Distrust: A Theory of Judicial Review*, Harvard University Press, Cambridge, MA, 1980; J.H. Choper, *Judicial Review and the National Political Process: A Functional Reconsideration of the Role of the Supreme Court*, University of Chicago Press, Chicago, IL, 1980; F.B. Cross, *Institutions and Enforcement of the Bill of Rights*, 85 Cornell L. Rev. 1529 (2000).

⁷²¹ R.H. Fallon, H.M. Hart, H. Wechsler, D.J. Meltzer et al., *Hart and Wechsler's Federal Courts and the Federal System*, op. cit., s. 71-72.

⁷²² *Schlesinger v. Reservists Committee to Stop the War*, 418 U.S. 208 (1974); *United States v. Richardson*, 418 U.S. 166 (1974); *Valley Forge Christian College v. Americans United for Separation of Church and State, Inc.*, 454 U.S. 464 (1982); *Allen v. Wright*, 468 U.S. 737 (1984); *Lujan v. Defenders of Wildlife*, 504 U.S. 555 (1992).

⁷²³ *Harper v. Virginia Dept. of Taxation*, 509 U.S. 86 (1993).

konstytucyjne istotny wpływ pośredni. Ma też bardzo silne przełożenie na postrzeganie *judicial review* przez opinię publiczną i decydentów politycznych.

Od czasu decyzji sędziego Gibsona w sprawie *Eakin v. Raub* z 1825 r.⁷²⁴ żaden sąd amerykański nie zakwestionował prawa judykatury do badania konstytucyjności ustaw w toku rozstrzygania sprawy i odmowy zastosowania tych sprzecznych z konstytucją, jednak co pewien czas legitymacja *judicial review* bywa kwestionowana w doktrynie i w procesie politycznym (aczkolwiek zwykle impulsem jest niechęć wobec konkretnych decyzji sądowych, a nie sądowej kontroli konstytucyjności ustaw *in abstracto*). Można tu wspomnieć m.in. kryzys konstytucyjny w Kentucky z lat 1823–1826⁷²⁵, reakcję opinii publicznej Północy na decyzję sędziego Taneya w sprawie *Scott v. Sandford*⁷²⁶, atak progresyistów na *judicial review* na początku XX w.⁷²⁷ czy wreszcie wspomniany już kryzys konstytucyjny lat 30. XX w.⁷²⁸ Echem tych kryzysów były – przede wszystkim w stanowych konwencjach konstytucyjnych – postulaty ograniczenia prawa sądów do kontroli konstytucyjności ustaw⁷²⁹. Ich jedynym rezultatem są obecne w konstytucjach Arizony, Nebraski, Pn. Dakoty, Utah i Wirginii przepisy wymagające kwalifikowanej większości głosów w Sądzie Najwyższym dla uznania ustawy za niekonstytucyjną⁷³⁰. W zakresie, w jakim odnoszą się one do kontroli zgodności ustaw z konstytucjami stanowymi, nie ma powodów, by wątpić w ich dopuszczalność (aczkolwiek można mieć poważne wątpliwości co ich racjonalności w świetle incydentalnego charakteru *judicial review*) – stan nie ma obowiązku, by w ogóle dopuścić taką kontrolę, a więc może również ograniczyć ich stosowanie. Wydają się one natomiast być niedopuszczalne w zakresie sądowej kontroli zgodności ustaw stanowych z prawem federalnym, gdyż Konstytucja USA *expressis verbis* upoważnia sędziów stanowych do wykonywania takiej kontroli „bez względu na wszelkie przeciwnie przepisy konstytucji i ustaw poszczególnych stanów”⁷³¹.

⁷²⁴ *Eakin v. Raub*, 12 Serg. & Rawle 330 (Pa. 1825).

⁷²⁵ *V. supra*, t. 1, rozdz. I, s. 132.

⁷²⁶ *Scott v. Sandford*, 60 U.S. (19 How.) 393 (1857). O reakcji na tę decyzję v. m.in. W.W. Freehling, *The Road to Disunion. Volume II: Secessionists Triumphant, 1854–1861*, Oxford University Press, New York, NY, 2007, s. 118–121.

⁷²⁷ *V. supra*, t. 1, rozdz. I, s. 145.

⁷²⁸ *V. supra*, przypis 717.

⁷²⁹ J. Dinan, *The American State Constitutional Tradition*, op. cit., s. 123–135.

⁷³⁰ V. Neb. Const. of 1875, art. V, § 2 (pięciu z siedmiu sędziów), N.D. Const. of 1889, art. VI, § 4 (czterech z pięciu sędziów), Utah Const. of 1895, art. VIII, § 2 i Va. Const. of 1970, art. VI, § 2 (większość bezwzględna). V. również Ariz. Const. of 1910, art. VI, § 2 (jedynie Sąd w pełnym składzie może uznać ustawę za niekonstytucyjną).

⁷³¹ U.S. Const. art. VI (“*This Constitution, and the laws of the United States which shall be made in pursuance thereof; and all treaties made, or which shall be made, under the authority of the United States, shall be the supreme law of the land; and the judges in every state shall be bound thereby, anything in the Constitution or laws of any State to the contrary notwithstanding.*”) (podkr. autora).

6. Uprawnienia hamujące sądownictwa wobec egzekutywy

6.1. Sądowa kontrola nad administracją

Ostatnim wreszcie elementem systemu hamulców ustrojowych są uprawnienia hamujące sądownictwa wobec egzekutywy. Pierwszym z nich jest sądowa kontrola nad administracją (ang. *judicial review of administrative action*). Kontrola ta – rozumiana przez pryzmat postulatów, by egzekutywa w realizacji swoich wszystkich kompetencji podlegała prawu (stanowionemu przez legislaturę, stosowanemu zaś w ostatniej instancji przez sądy)⁷³² ma kluczowe znaczenie dla anglosaskiej koncepcji rządów prawa (*rule of law*)⁷³³.

W *common law* sądową kontrolę nad administracją wykonywał przede wszystkim Sąd Ławy Królewskiej⁷³⁴. Uzasadnienie dla tego rozwiązania było stosunkowo proste: Ława Królewska była historycznie sądem odbywającym się *in facie regis*, a władza nadzorcza, jaką sprawowała nad niższymi jurysdykcjami – tak sądowymi, jak i administracyjnymi – była władzą samego monarchy⁷³⁵. W XVI w. wyzwaniem dla pozycji ustrojowej sądownictwa w zakresie nadzoru nad administracją było pojawienie się organów podległych bezpośrednio Tajnej Radzie⁷³⁶, ale decyzje sądowe z początku XVII w.⁷³⁷ oraz sojusz z Parlamentem, który ostatecznie doprowadził do zniesienia głównego instrumentu sądowniczego Tajnej Rady, jakim był Sąd Izby Gwiazdzistej⁷³⁸, pozwolił sądom *common law* obronić swoją zwierzchność nad administracją⁷³⁹. To właśnie długa tradycja sądowej kontroli nad administracją w *common law* oraz przejęte za Sir Edwardem Coke’iem (który w XVII w. odegrał istotną rolę w jej obronie przed Tajną Radą⁷⁴⁰) przekonanie o jej znaczeniu dla podporządkowania egzekutywy prawu

⁷³² *Youngstown Sheet & Tube Co. v. Sawyer*, 343 U.S. 579, 655 (1952) (J. Jackson, concurring) (“With all its defects, delays and inconveniences, men have discovered no technique for long preserving free government except that the Executive be under the law, and that the law be made by parliamentary deliberations. Such institutions may be destined to pass away. But it is the duty of the Court to be last, not first, to give them up.”).

⁷³³ A.V. Dicey, *Introduction to the Study of the Law of the Constitution*, Macmillan, London, UK, 1897, s. 193-194. V. też M. Zabdyr-Jamróz, *Zasada rządów prawa w koncepcji Alberta Venn Diceya*, “Politeja” 2013, nr 23.

⁷³⁴ H. Woolf, Baron Woolf, J.L. Jowell, A.P. Le Sueur, C.M. Donnelly et al., *De Smith’s Judicial Review*, Sweet & Maxwell, London, UK, 2007, s. 779-820.

⁷³⁵ L.L. Jaffe, *Judicial Control of Administrative Action*, Little, Brown & Co., Boston, MA, 1965, s. 153-155.

⁷³⁶ V. *supra*, t. I, rozdz. I, s. 56-57.

⁷³⁷ V. m.in. *Rooke’s Case*, (1598) 5 Co. Rep. 99a, 77 Eng. Rep. 209 (C.P. Hil. 40 Eliz. I) oraz *The Case of the Isle of Ely*, 10 Co. Rep. 141a, 77 Eng. Rep. 1139 (C.P. Mich. 7 Jac. I).

⁷³⁸ *An Act for the Regulating of the Privy Council, and for taking away the Court commonly called the Star-Chamber*, 16 Car. I. c. 10 (1640).

⁷³⁹ L.L. Jaffe, E.G. Henderson, *Judicial Review and the Rule of Law: Historical Origins*, 72 L. Q. Rev. 345 (1956).

⁷⁴⁰ D. Stoliczka, *Recepcja orzecznictwa Sir Edwarda Coke’a w brytyjskim i amerykańskim prawie konstytucyjnym – analiza porównawcza*, [w:] *Konstytucjonalizm, doktryny, partie. Księga jubileuszowa Profesora Andrzeja Zięby*, R. Kłosowicz, Ł. Jakubiak, B. Kosowska-Gąstoł, G. Kowalski et al. (red.), Wydawnictwo UJ, Kraków, 2016, s. 685-706.

zapewniły omawianej instytucji skuteczną recepcję w Ameryce, wbrew zarzutom, iż podporządkowanie administracji kontroli sądowej narusza zasadę podziału władz⁷⁴¹.

Zasada ta nie pozostała bez wpływu na zakres sądowej kontroli nad decyzjami organów administracyjnych. Przede wszystkim orzecznictwo podkreśla jej ograniczony charakter: sąd nie może podważyć decyzji administracyjnej wyłącznie dlatego, że uznaje ją za błędną⁷⁴². Za dobre kodyfikacje wypracowanego w *common law* katalogu przesłanek kontroli sądowej można uznać sekcję 10. federalnej ustawy o procedurze administracyjnej (APA) oraz sekcję 5–116 modelowej ustawy stanowej z 1981 r.⁷⁴³ Obydwa wymienione akty dopuszczają uchylenie decyzji agencji jedynie w wypadku niekonstytucyjności⁷⁴⁴, działania *ultra vires*⁷⁴⁵, obrazy prawa materialnego⁷⁴⁶, naruszenia procedury mogącego mieć wpływ na rozstrzygnięcie sprawy⁷⁴⁷, oparcia decyzji o ustalenia faktyczne, niemające istotnego uzasadnienia w zgromadzonym materiale dowodowym⁷⁴⁸, błędnego ustalenia faktów podlegających kontroli *de novo* (np.

⁷⁴¹ Argumenty te zostały odrzucone m.in. przez Sąd Najwyższy USA w *Marbury v. Madison*, 5 U.S. (1 Cranch) 137 (1803) oraz *Kendall v. United States ex rel. Stokes*, 37 U.S. (12 Pet.) 524 (1838).

⁷⁴² *Alabama State Tenure Comm'n v. Mountain Brook Bd. of Educ.*, 343 So.2d 522, 524 (Ala. 1976); *Lawrence v. Kozłowski*, 171 Conn. 705, 707-708, 372 A.2d 110 (1976); *Dep't of Fin. Institutions v. State Bank of Lizton*, 253 Ind. 172, 175, 252 N.E.2d 248, 250 (1969); *Kansas State Bd. of Healing Arts v. Foote*, 200 Kan. 447, 450, 436 P.2d 828, 831 (1968); *United Steelworkers of Am. AFL-CIO, Local 2610 v. Bethlehem Steel Corp.*, 298 Md. 665, 679, 472 A.2d 62, 69 (1984); *Markwardt v. State, Water Res. Bd.*, 254 N.W.2d 371, 374 (Minn. 1977); *Mainstream Sav. & Loan Ass'n v. Washington Fed. Sav. & Loan Ass'n*, 325 So.2d 902, 903 (Miss. 1976); *Hermel, Inc. v. State Tax Comm'n*, 564 S.W.2d 888, 894 (Mo. 1978); *McCracken v. Fancy*, 98 Nev. 30, 31, 639 P.2d 552, 553 (1982); *In re Carter*, 191 N.J. 474, 482, 924 A.2d 525, 530 (2007); *Johnston-Willis, Ltd. v. Kenley*, 6 Va. App. 231, 243, 369 S.E.2d 1, 7 (1988); *Coleman v. Percy*, 96 Wis.2d 578, 588, 292 N.W.2d 615, 621 (1980).

⁷⁴³ 5 U.S.C. § 706; *Model State Administrative Procedure Act* (1981), *op. cit.*, § 5-116. V. szerzej C.H. Koch, *Administrative Law and Practice*, Thomson West, Eagan, MN, 2010, §§ 11:1, 11:60.

⁷⁴⁴ “[C]ontrary to constitutional right, power, privilege, or immunity” w ustawie federalnej, “unconstitutional on its face or as applied” w modelowej ustawie stanowej. V. szerzej m.in. *Rust v. Sullivan*, 500 U.S. 173 (1991); *Brummer v. Iowa Dept. of Corrections*, 661 N.W.2d 167, 171 (Iowa 2003); *In re Family of Eagles, Ltd.*, 275 Kan. 479, 66 P.3d 858, 861 (2003); *Watkins v. Secretary, Dept. of Public Safety and Correctional Services*, 377 Md. 34, 831 A.2d 1079, 1086 (2003).

⁷⁴⁵ “[I]n excess of statutory jurisdiction, authority, or limitations, or short of statutory right” w ustawie federalnej, “beyond the jurisdiction conferred by any provision of law” w modelowej ustawie stanowej. V. szerzej m.in. *AFL-CIO v. Unemployment Ins. Appeals Bd.*, 920 P.2d. 1314, 1329 (Cal. 1996); *Grand Island Latin Club, Inc. v. Nebraska Liquor Control Com'n*, 251 Neb. 61, 554 N.W.2d 778, 782 (1996); *Subaru of America, Inc. v. David McDavid Nissan, Inc.*, 84 S.W.3d 212, 220 (Tex. 2002); *Marquis v. City of Spokane*, 922 P.2d. 43, 51 (Wash. 1996); *Monongahela Power Co. v. Chief, Office of Water Resources, Div. of Environmental Protection*, 211 W. Va. 619, 567 S.E.2d 629, 637 (2002).

⁷⁴⁶ “[N]ot in accordance with law” w ustawie federalnej, “erroneously interpret[ing] or appl[y]ing the law” w modelowej ustawie stanowej. O problemie standardu deferencji stosowanego przy kontroli interpretacji prawnych agencji v. *supra*, rozdz. V, s. 134 et seq.

⁷⁴⁷ “[W]ithout observance of procedure required by law” w ustawie federalnej, “unlawful procedure or decision-making process, or [...] fail[ure] to follow prescribed procedure” w modelowej ustawie stanowej. V. szerzej m.in. *Ellis v. State, Dept. of Natural Resources*, 944 P.2d 491, 493 (Alaska 1997); *Town of Jay v. Androscoggin Energy, LLC*, 2003 ME 64, 822 A.2d 1114, 1117 (Me. 2003); *Pollock v. Patuxent Inst. Bd. of Review*, 374 Md. 463, 823 A.2d 626, 628-630 (2003).

⁷⁴⁸ “[U]nsupported by substantial evidence in a case subject to sections 556 and 557 of this title or otherwise reviewed on the record of an agency hearing provided by statute” w ustawie federalnej, “based on a determination

faktów jurysdykcyjnych)⁷⁴⁹, nadużycia uznania⁷⁵⁰ czy niewłaściwego ukonstytuowania składu orzekającego agencji⁷⁵¹. Modelowa ustawa stanowa dodaje jeszcze tutaj naruszenie wcześniejszych regulacji agencji oraz nieuzasadnione odstępstwo od wcześniejszej linii orzeczniczej⁷⁵².

Kontrola sądowa decyzji administracyjnych w prawie amerykańskim może być realizowana w dwóch podstawowych trybach: kontroli bezpośredniej (*direct review*) oraz kontroli kolateralnej (*collateral review*)⁷⁵³. Pierwsza odbywa się w postępowaniu *de facto* odwoławczym, wszczynanym bezpośrednio po wydaniu zaskarżanej decyzji i służącym jej uchyleniu lub modyfikacji⁷⁵⁴. Druga ma natomiast miejsce, gdy decyzja jest kwestionowana w formalnie niezwiązanym postępowaniu sądowym, podczas którego agencja lub inna strona powołuje się na nią⁷⁵⁵. W *common law* formę kontroli determinowały trzy podstawowe reguły. Po pierwsze, kontrola bezpośrednia była trybem szczególnym, przysługującym jedynie w wypadku decyzji o znacznym stopniu formalizacji (tj. podejmowanych *on the record* – w oparciu o procedurę *quasi-sądową*)⁷⁵⁶. Po drugie, jeżeli w danym przypadku przysługiwała kontrola bezpośrednia, wykluczała ona późniejszą kontrolę kolateralną⁷⁵⁷. Po trzecie wreszcie, wszędzie tam, gdzie kontrola bezpośrednia nie była dostępna, stosowano kontrolę kolateralną, co zapewniało zupełność systemu⁷⁵⁸. Pod wpływem dążenia do zwiększenia pewności decyzji agencji, XX-wieczne reformy procedury administracyjnej dokonały zwrotu w kierunku kontroli bezpośredniej, wprowadzając ogólne upoważnienia do stosowania tego trybu kontroli⁷⁵⁹. W rezultacie współcześnie to

---

of fact, made or implied by the agency, that is not supported by evidence that is substantial when viewed in light of the whole record before the court” w modelowej ustawie stanowej. V. szerzej *supra*, rozdz. V, s. 133-134.

⁷⁴⁹ “[U]nwarranted by the facts to the extent that the facts are subject to trial *de novo* by the reviewing court” w ustawie federalnej. O kategorii faktów jurysdykcyjnych v. *supra*, t. 1, rozdz. IV, s. 473.

⁷⁵⁰ “[A]rbitrary, capricious, an abuse of discretion” w ustawie federalnej, “*outside the range of discretion delegated to the agency by any provision of law; [...] or otherwise unreasonable, arbitrary or capricious*” w modelowej ustawie stanowej. V. szerzej C.H. Koch, Jr., *Judicial Review of Administrative Discretion*, 54 Geo. Wash. L. Rev. 469 (1986).

⁷⁵¹ Modelowa ustawa stanowa formułuje to kryterium następująco: “[t]he persons taking the agency action were improperly constituted as a decision-making body, motivated by an improper purpose, or subject to disqualification.” Na poziomie federalnym wynika ono z orzecznictwa. V. m.in. *National Labor Relations Board v. Noel Canning*, 134 S.Ct. 2550 (2014).

⁷⁵² “[I]nconsistent with a rule of the agency; [or] inconsistent with the agency’s prior practice unless the agency justifies the inconsistency by stating facts and reasons to demonstrate a fair and rational basis [therefor].”

⁷⁵³ V. ogólnie *Res Judicata in Administrative Law*, 49 Yale L.J. 1250 (1940).

⁷⁵⁴ L.L. Jaffe, *Judicial Control of Administrative Action*, *op. cit.*, s. 153-159.

⁷⁵⁵ *Ibidem*, s. 194-196.

⁷⁵⁶ V. *infra*, przypis 761.

⁷⁵⁷ *Wright v. Edwards Hotel & C. Ry.*, 101 Miss. 470, 58 So. 332 (1912); *Champlin v. Tax Comm.*, 163 Okla. 185, 20 P. (2d) 904 (1933).

⁷⁵⁸ *New Hampshire Fire Ins. Co. v. Murray*, 105 F. (2d) 212 (7th Cir. 1939); *City of W. Univ. Place v. State ex rel. Kirby*, 56 S. W. (2d) 1081 (Tex. Civ. App. 1933).

⁷⁵⁹ 5 U.S.C. § 704 (“Agency action made reviewable by statute and final agency action for which there is no other adequate remedy in a court are subject to judicial review”); *Model State Administrative Procedure Act* (1981), *supra*, § 5-102; W. McGrath, C. Lazzaro, J. Bilzor, A. Bomar et al., *Project: State Judicial Review of Administrative Action*, 43 Admin. L. Rev. 571-817, 699-702 (1991); *Abbott Laboratories v. Gardner*, 387 U.S. 136, 139-141 (1967); *Bowen*

kontrola bezpośrednia jest normą, a kontrola kolateralna dopuszczalna jest tylko w razie jej braku, czyli najczęściej w przypadku decyzji czysto ministerialnych⁷⁶⁰.

Podstawowym trybem kontroli bezpośredniej w *common law* był writ *certiorari*, nakazujący agencji przekazanie sądowi poświadczonych akt postępowania (*record*) w sprawie natury sądowniczej lub *quasi-sądowniczej*⁷⁶¹. W *common law* kontrola w trybie *certiorari* była ograniczona do defektów jurysdykcyjnych oraz zarzutów obrazy prawa materialnego wynikających z akt (*appearing on the face of the record*)⁷⁶², ale w praktyce amerykańskiej już w XIX w. została ona rozszerzona na wszystkie kwestie prawne oraz kwestie faktyczne mające znaczenie jurysdykcyjne⁷⁶³. W New Jersey orzecznictwo dopuściło również wyjście poza *dossier* zebrane przez agencję poprzez tryb jego uzupełnienia⁷⁶⁴. W Kalifornii wczesne decyzje sądowe bardzo zawęziły dostępność *certiorari*⁷⁶⁵, ale jego funkcję przejęła bardzo zmodyfikowana procedura *mandamus*⁷⁶⁶. Współcześnie w większości przypadków *certiorari* zostało zastąpione ustawowymi formami postępowania przewidzianymi w stanowych APA-s⁷⁶⁷. Charakteryzuje je rozszerzenie zakresu kontroli, ale poza tym pod wieloma względami są kontynuatorkami *certiorari*⁷⁶⁸.

v. *Massachusetts*, 487 U.S. 879, 901-905 (1988); W. Fox, *Understanding Administrative Law*, Lexis, New York, NY, 2000, s. 312-320; C.H. Koch, *Administrative Law and Practice*, op. cit., §§ 8:10, 8:60.

⁷⁶⁰ T.W. Merrill, *Article III, Agency Adjudication, and the Origins of the Appellate Review Model of Administrative Law*, 111 Colum. L. Rev. 939 (2011).

⁷⁶¹ L.L. Jaffe, *Judicial Control of Administrative Action*, op. cit., s. 165-176; W. McGrath, C. Lazzaro, J. Bilzor, A. Bomar et al., *Project*, s. 698-699; W. Gilliland, *The Certiorari-Type Review*, 26 Admin. L. Rev. 53 (1974); W.A. Haddad, *The Common Law Writ of Certiorari in Florida*, 29 U. Fla. L. Rev. 207 (1977); Note, *The Scope of Common Law Certiorari and Some Statutory Changes*, 19 Iowa L. Rev. 137 (1933); J.A. Bauman, S.A. Riesenfeld, R.C. Maxwell, *Judicial Control of Administrative Action by Means of the Extraordinary Remedies in Minnesota*, 33 Minn. L. Rev. 569 (1949); B.H. Cantrell, *Review of Administrative Decisions by Writ of Certiorari in Tennessee*, 4 Mem. St. U. L. Rev. 19 (1973); L.V. Larson, *Administrative Determinations and the Extraordinary Writs in the State of Washington*, 20 Wash. L. Rev. 22 (1945); T. Spelling, *A Treatise on Extraordinary Relief in Equity and at Law*, Little, Brown & Co., Boston, MA, 1893, §§ 1889-1907, 1949-1976; W. Tidd, *The Practice of the Courts of King's Bench, and Common Pleas in Personal Actions, and Ejectment*, Towar & Hogan, Philadelphia, PA, 1828, s. 399-404; A. Fitzherbert, *Natura Brevium*, Savoy, London, UK, 1718 (wyd. I 1534), s. 537 et seq. O genezie *certiorari* v. m.in. H. Weintraub, *English Origins of Judicial Review by Prerogative Writ: Certiorari and Mandamus*, 9 N.Y.L.F. 1478 (1963); E. Henderson, *Foundations of English Administrative Law. Certiorari and Mandamus in the Seventeenth Century*, Harvard University Press, Cambridge, MA, 1963 oraz J.J. Hanus, *Certiorari and Policy-Making in English History*, 12 Am. J. Legal Hist. 63 (1968). V. również *Commins v. Massam*, March 196, 82 Eng. Rep. 473 (K.B. Pasch. 18 Car. I) oraz *The Case of Cardiffe Bridge*, 1 Salk. 146, 91 Eng. Rep. 135 (K.B. Trin. 12 Will. III) ("[W]herver any new jurisdiction is erected, be it by private or public Act of Parliament, they are subject to the inspections of this Court by writ of error, or by certiorari and mandamus.") (Holt, C.J.).

⁷⁶² L.L. Jaffe, *Judicial Control of Administrative Action*, op. cit., s. 167.

⁷⁶³ V. np. *People ex rel. Cook v. Board of Police*, 39 N.Y. 506 (1868).

⁷⁶⁴ *Ward v. Keenan*, 3 N.J. 298, 70 A.2d 77 (1949).

⁷⁶⁵ *Standard Oil co. v. State Board of Equalization*, 6 Cal.2d 557, 59 P.2d 119 (1936).

⁷⁶⁶ R.N. Kleps, *Certiorarified Mandamus: Court Review of California Administrative Decisions 1939-49*, 2 Stan. L. Rev. 285 (1949)

⁷⁶⁷ L.L. Jaffe, *Judicial Control of Administrative Action*, op. cit., s. 155-159.

⁷⁶⁸ *Ibidem*, s. 164-165.

Szczególną formą ustawowej kontroli bezpośredniej są postępowania służące bezpośredniej kontroli regulacji wydawanych przez agencje⁷⁶⁹. W *common law* regulacje – jako akty prawodawcze (aczkolwiek delegowane) – nie podlegały *certiorari*, a jedyną ścieżką ich zakwestionowania była kontrola kolateralna (podobnie jak to wciąż jest w przypadku ustaw)⁷⁷⁰. W tym względzie wprowadzenie procedur ustawowych, w połączeniu z sądową relaksacją kryterium „dojrzałości” sprawy (*ripeness*)⁷⁷¹, przyniosło znaczącą zmianę proceduralną w postaci ukształtowania się hybrydowej kontroli prewencyjnej: wciąż potrzebny jest do jej zainicjowania podmiot mający zindywidualizowany interes prawny, ale sama kontrola wykonywana jest w trybie bardziej przypominającym kontrolę abstrakcyjną niż wykonywaną kolateralnie kontrolę konkretną⁷⁷².

Drugim podstawowym narzędziem bezpośredniej kontroli sądowej nad administracją jest writ *mandamus*, nakazujący organowi administracyjnemu wykonanie obowiązku mającego charakter ministerialny⁷⁷³ (albo przynajmniej niedyskrecjonalny⁷⁷⁴), po raz pierwszy pojawiający się w prawie anglosaskim w takim charakterze w sprawie Jamesa Bagga⁷⁷⁵. Stanowi on podstawowe remedium w przypadku zaniechania administracyjnego (*nonfeasance*)⁷⁷⁶ lub odmowy wykonania jednoznacznie określonego⁷⁷⁷ obowiązku publicznoprawnego wynikającego z *common law* bądź ustawy⁷⁷⁸. *Mandamus* nie może natomiast zostać wykorzystany w celu prohibitoryjnym – dla zakazania organowi podejmowania określonych działań ministerialnych

⁷⁶⁹ V. *supra*, t. 1, rozdz. III, s. 396.

⁷⁷⁰ D.J. Gifford, *Administrative Rulemaking and Judicial Review: Some Conceptual Models*, 65 Minn. L. Rev. 63, 70-71 (1980).

⁷⁷¹ *Abbott Laboratories v. Gardner*, 387 U.S. 136 (1967). V. szerzej S.G. Breyer, R.B. Stewart, C.R. Sunstein, A. Vermeule, *Administrative Law and Regulatory Policy: Problems, Text, and Cases*, Aspen Publishers, New York, NY, 2006, s. 892-899.

⁷⁷² V. *supra*, t. 1, rozdz. III, s. 396.

⁷⁷³ L.L. Jaffe, *Judicial Control of Administrative Action*, op. cit., s. 176-192; W. Hands, *The Crown Side of the Court of King's Bench*, J. Butterworth, London, UK, 1803, s. 53; J.L. High, *A Treatise on Extraordinary Legal Remedies: Embracing Mandamus, Quo Warranto, and Prohibition*, Callaghan, Chicago, IL, 1884, § 2; T. Tapping, *The Law and Practice of the High Prerogative Writ of Mandamus, as it Obtains Both in England, and in Ireland*, T. & J. W. Johnson, Philadelphia, PA, 1853, s. 58-59. V. też *Rex v. Barker*, 3 Burr. 1265, 97 Eng. Rep. 823 (K.B. Hil. 2 Geo. III) (*per* Mansfield, C.J.).

⁷⁷⁴ J.L. High, *A Treatise on Extraordinary Legal Remedies*, §§ 34, 42-48; H.G. Wood, *A Treatise on the Legal Remedies of Mandamus and Prohibition, Habeas Corpus, Certiorari and Quo Warranto*, W. C. Little & Co., Albany, NY, 1880, s. 19-20, 64; T. Spelling, *A Treatise on Extraordinary Relief in Equity and at Law*, op. cit., §§ 1384, 1433, 1467; *American Jurisprudence*, 2d Edition, Thomson West, St. Paul, MN, 2011, t. 52, *Mandamus*, §§ 47, 49; M.P. Burks, C.H. Morrissett, *Pleading and Practice in Actions at Common Law*, Surber-Arundale Company, Charlottesville, VA, 1921, s. 783; *United States ex rel. White v. Bayard*, 16 D.C. (5 Mackey) 428 (1887), *revid* on other grounds, 127 U.S. 246 (1888).

⁷⁷⁵ *James Bagg's Case*, 11 Co. Rep. 93b, 77 Eng. Rep. 1271 (K.B. Tr. 13 Jac. I).

⁷⁷⁶ *American Jurisprudence*, 2d, op. cit., t. 52, *Mandamus* §§ 1-2, 91 et seq.; High, op. cit., §§ 31, 577.

⁷⁷⁷ J.L. High, *A Treatise on Extraordinary Legal Remedies*, § 39; H.G. Wood, *Treatise on the Legal Remedies of Mandamus*, op. cit., s. 17-18; T. Spelling, *A Treatise on Extraordinary Relief in Equity and at Law*, op. cit., § 1441; *American Jurisprudence*, 2d, op. cit., t. 52, *Mandamus*, § 42.

⁷⁷⁸ J.L. High, *A Treatise on Extraordinary Legal Remedies*, § 10; T. Spelling, *A Treatise on Extraordinary Relief in Equity and at Law*, op. cit., §§ 1379, 1438; *American Jurisprudence*, 2d, t. 52, *Mandamus*, §§ 43, 44.

ze względu na ich bezprawność – ale w tym zakresie *common law* dostarcza kolateralnych remediów represyjnych w postaci odpowiedzialności cywilnej⁷⁷⁹, a jurejurisprudencja słuszności – *remedium* prewencyjnego w postaci interdyktu (*injunction*)⁷⁸⁰. W drodze wyjątku od zasady, iż tylko sądy tej samej jurysdykcji mogą wykonywać kontrolę bezpośrednią nad administracją⁷⁸¹, sądownictwo federalne może w drodze interdyktu zakazać urzędnikowi stanowemu wykonywania ustawy niezgodnej z prawem federalnym⁷⁸².

Katalog instrumentów bezpośredniej kontroli sądowej nad administracją uzupełniają dwa środki o nieco mniejszym znaczeniu. Writ *prohibition* w *common law* służył do kontroli nad jurysdykcją trybunałów o ograniczonej właściwości (m.in. sądów kościelnych, uniwersyteckich oraz admiralicji i jurysdykcji morskiej)⁷⁸³. W prawie amerykańskim stał się uzupełniającym środkiem kontroli sądowej nad właściwością agencji⁷⁸⁴. *Prohibition* nakazuje agencji powstrzymanie się od podejmowania dalszych działań w określonej sprawie będącej w trakcie rozpatrywania⁷⁸⁵ (decyzje już podjęte, ale obciążone defektem jurysdykcyjnym, podlegają kontroli w trybie *certiorari*)⁷⁸⁶. Wreszcie writ *quo warranto* tak naprawdę nie służy kontroli nad działalnością administracji *sensu stricto*, ale ze względu na pokrewieństwo proceduralne z *certiorari*, *mandamus* i *prohibition* również jest wymieniany wśród instrumentów takowej kontroli. Jest on stosowany, by zakwestionować prawo osoby lub osób występujących jako organ administracji do zajmowania tego stanowiska oraz wykonywania powiązanych z nim obowiązków⁷⁸⁷.

Do końca XIX w. to kontrola kolateralna pełniła kluczową funkcję w systemie sądowej kontroli nad administracją⁷⁸⁸. Opierała się ona na założeniu, że akt urzędnika publicznego działającego *ultra vires* lub niezgodnie z przepisami prawem procedurą bądź po prostu dokonany (nawet w dobrej wierze) bez wymaganych przesłanek prawnych i materialnych jest – jako akt urzędowy – obciążony nieważnością, a przez to jego istnienie może zostać zakwestionowane w dowolnym postępowaniu sądowym (bez ograniczeń czasowych) przez dowolną

⁷⁷⁹ V. *infra*, s. 235 et seq.

⁷⁸⁰ D.I. Levine, *Remedies: Public and Private*, Thomson West, St. Paul, MN, 2006, s. 33-183.

⁷⁸¹ V. *McClung v. Silliman*, 19 U.S. (6 Wheat.) 598 (1821); *In re Blake*, 175 U.S. 114 (1899); *Sully v. Lungren*, 842 F. Supp. 1230 (N.D. Cal. 1994); *American Jurisprudence*, 2d, op. cit., t. 52, *Mandamus*, § 8.

⁷⁸² *Ex parte Young*, 209 U.S. 123 (1908); *Ex parte La Prade*, 289 U.S. 444, 455-456 (1933); A.M. Ludwikowska, R.R. Ludwikowski, *Sądy w Stanach Zjednoczonych: struktura i jurysdykcja*, Dom Organizatora, Toruń, 2008, s. 76-77.

⁷⁸³ W. Blackstone, *Commentaries on the Laws of England*, op. cit., t. 3, s. *113-114.

⁷⁸⁴ L.L. Jaffe, *Judicial Control of Administrative Action*, op. cit., s. 192-193; J.L. High, *A Treatise on Extraordinary Legal Remedies*, s. 762-795; T. Spelling, *A Treatise on Extraordinary Relief in Equity and at Law*, op. cit., §§ 1716-1744.

⁷⁸⁵ *Ibidem*, § 1720.

⁷⁸⁶ *Ibidem*, § 1728.

⁷⁸⁷ *Ibidem*, §§ 1765-1777; J.L. High, *A Treatise on Extraordinary Legal Remedies*, s. 591-646.

⁷⁸⁸ J.L. Mashaw, *Recovering American Administrative Law: Federalist Foundations, 1787-1801*, 115 Yale L.J. 1256, 1321-1331 (2006).

mającą w tym interes stronę⁷⁸⁹. W praktyce najczęstszą formą ofensywnej kontroli kolateralnej są omówione w kolejnym podrozdziale roszczenia odszkodowawcze przeciwko funkcjonariuszom publicznym⁷⁹⁰, typową zaś formą defensywnej kontroli kolateralnej – podniesienie zarzutu nieważności, gdy organ administracyjny występuje na drogę sądową w celu wykonania swojej decyzji⁷⁹¹.

Zarówno wypracowany przez orzecznictwo system kontroli sądowej w oparciu o *common law*, jak i będący jego modyfikacją system ustawowy opierają się na silnym domniemaniu dostępności jednej z form sądowej kontroli administracji. W *common law* była to kontrola kolateralna, dostępna zawsze, gdy prawo nie przewidywało kontroli bezpośredniej⁷⁹²; współcześnie jest to ustawowa kontrola bezpośrednia, dostępna dzięki generalnym upoważnieniom wynikającym z ustaw o procedurze administracyjnej⁷⁹³, działającym w połączeniu z bardzo silnym domniemaniem dostępności (*presumption of reviewability*)⁷⁹⁴. Pierwszorzędne znaczenie konstytucyjne ma natomiast problem dopuszczalności wyłączenia jakiejkolwiek formy kontroli sądowej przez legislaturę. Orzecznictwo federalne wskazuje, iż byłoby to niedopuszczalne w przypadku zarzutów naruszenia konstytucji lub działania *ultra vires*⁷⁹⁵, ale w pozostałych przypadkach najczęściej zwraca tylko uwagę na wątpliwości konstytucyjne⁷⁹⁶, uznając (w oparciu o kanon ostrożności), iż ustawy wyłączające kontrolę sądową mają zastosowanie wyłączenie do niektórych ścieżek⁷⁹⁷. Niemniej jednak w wielu stanach wyłączenie kontroli sądowej w przypadku decyzji, które w *common law* podlegałyby takiej kontroli w procedurze *certiorari* lub *mandamus*, zostało uznane za jednoznacznie niekonstytucyjne⁷⁹⁸.

⁷⁸⁹ *Miller v. Horton*, 152 Mass. 540, 26 N.E. 100 (1891).

⁷⁹⁰ L.L. Jaffe, *Suits Against Governments and Officers: Damage Actions*, 77 Harv. L. Rev. 209 (1963).

⁷⁹¹ Idem, *Judicial Control of Administrative Action*, op. cit., s. 261-320.

⁷⁹² *New Hampshire Fire Ins. Co. v. Murray*, 105 F. (2d) 212 (7th Cir. 1939); *City of W. Univ. Place v. State ex rel. Kirby*, 56 S. W. (2d) 1081 (Tex. Civ. App. 1933).

⁷⁹³ V. supra, przypis 759.

⁷⁹⁴ *Abbott Laboratories v. Gardner*, 387 U.S. 136, 140-141 (1967); *Usibelli Coal Mine, Inc. v. State, Dept. of Natural Resources*, 921 P.2d 1134, 1150 (Alaska 1996); D.B. Rodriguez, *Presumption of Reviewability: A Study in Canonical Construction and Its Consequences*, 45 Vand. L. Rev. 743 (1992); N. Bagley, *The Puzzling Presumption of Reviewability*, 127 Harv. L. Rev. 1285 (2013); L.L. Jaffe, *Judicial Control of Administrative Action*, op. cit., s. 339-353.

⁷⁹⁵ *Webster v. Doe*, 486 U.S. 592 (1988); *Oestereich v. Selective Service System Local Bd. No. 11*, 393 U.S. 233 (1968). V. też H.M. Hart, *The Power of Congress to Limit the Jurisdiction of Federal Courts*, s. 1383-1401.

⁷⁹⁶ *Bowen v. Michigan Academy of Family Physicians*, 476 U.S. 667, 681 n. 12 (1986).

⁷⁹⁷ V. m.in. *Hiekkila v. Barber*, 345 U.S. 229 (1953); *Harmon v. Brucker*, 355 U.S. 579 (1958); *Johnson v. Robinson*, 415 U.S. 361 (1974); *Lindahl v. Office of Personnel Management*, 470 U.S. 768 (1985) *Immigration and Naturalization Service v. St. Cyr*, 533 U.S. 289 (2001). V. szerzej S.G. Breyer, R.B. Stewart, C.R. Sunstein, A. Vermeule, *Administrative Law and Regulatory Policy*, s. 784-789.

⁷⁹⁸ *State v. Kievman*, 116 Conn. 458, 165 Atl. 601 (1933); *Ardt v. Illinois Dept. of Professional Regulation*, 154 Ill.2d 138, 150-151, 607 N.E.2d 1226, 1231-1232 (1992); *State ex rel. Public Service Comm'n v. Marion Circuit Ct.*, 230 Ind. 277, 286, 100 N.E.2d 888, 892 (1951) (*dictum*); *Harvey v. Marshall*, 389 Md. 243, 884 A.2d 1171, 1190-1193 (2005); *Fire Dept. v. City of Fort Worth*, 147 Tex. 505, 217 S.W.2d 664 (1949); *Sabre v. Rutland R. Co.*, 86 Vt. 347, 85 Atl. 693 (1913); *Wilson v. Hix*, 136 W.Va. 59, 69, 65 S.E.2d 717, 724 (1951).

Należy zastrzec, iż generalnie kontroli sądowej podlegają jedynie ostateczne decyzje agencji administracyjnych⁷⁹⁹. Z tą zasadą wiąże się wymóg wyczerpania remediów administracyjnych przed skorzystaniem ze ścieżki kontroli bezpośredniej⁸⁰⁰. Omawiana zasada służy z jednej strony minimalizacji ingerencji sądów w postępowanie przed agencją, z drugiej zaś – ekonomii sądowej wynikającej z faktu, iż przynajmniej część stron dążących do podważenia decyzji agencji ostatecznie osiągnie swój cel na ścieżce administracyjnej⁸⁰¹. Wymogi finalności decyzji i wyczerpania remediów nie są jednak bezwzględne, a orzecznictwo dopuszcza od nich wyjątki, gdy skarga dotyczy braku jurysdykcji agencji⁸⁰², dalsze postępowanie przed agencją byłoby bezcelowe (np. dlatego, iż nie może ona zapewnić odpowiedniego remedium)⁸⁰³ lub szybka interwencja sądowa jest niezbędna dla zapobieżenia nienaprawialnej szkodzi⁸⁰⁴.

6.2. Osobista odpowiedzialność cywilna funkcjonariuszy publicznych

Oprócz mechanizmów sądowej kontroli nad procesami decyzyjnymi organów administracji publicznej, drugim podstawowym sądowym mechanizmem kontroli legalności działań egzekutywy w prawie amerykańskim jest cywilna odpowiedzialność jej funkcjonariuszy w wypadku bezpodstawnego naruszenia praw podmiotów prywatnych. Wynikała ona z dwóch uwarunkowań. Po pierwsze, *common law* odmawiało urzędnikom Korony immunitetu formalnego,

⁷⁹⁹ S.G. Breyer, R.B. Stewart, C.R. Sunstein, A. Vermeule, *Administrative Law and Regulatory Policy*, s. 915-917; W. McGrath, C. Lazzaro, J. Bilzor, A. Bomar et al., *Project*, s. 685-689; C.H. Koch, *Administrative Law and Practice*, op. cit., §§ 12:20, 12:41; *Bennett v. Spear*, 520 U.S. 154, 176-178 (1997).

⁸⁰⁰ S.G. Breyer, R.B. Stewart, C.R. Sunstein, A. Vermeule, *Administrative Law and Regulatory Policy*, s. 917-932; W. McGrath, C. Lazzaro, J. Bilzor, A. Bomar et al., *Project*, s. 662-679; L.L. Jaffe, *Judicial Control of Administrative Action*, op. cit., s. 424-458; C.H. Koch, *Administrative Law and Practice*, op. cit., §§ 12:21, 12:41; *McKart v. United States*, 395 U.S. 185 (1969); *Beahringer v. Page*, 204 Ill.2d 363, 789 N.E.2d 1216 (2003); *Board of Sedgwick County Com'rs v. Action Rent To Own, Inc.*, 266 Kan. 293, 969 P.2d 844, 847 (1998); *Brown v. Fire and Police Employees' Retirement System*, 375 Md. 661, 826 A.2d 525 (2003); *Art v. Montana Dept. of Labor and Industry ex rel. Mason*, 2002 MT 327, 313 Mont. 197, 60 P.3d 958 (2002); *In re North Carolina Pesticide Bd. File Nos. IR94-128, IR94-151, IR94-155*, 349 N.C. 656, 509 S.E.2d 165, 174 (1998); *Arbuckle Abstract Co. v. Scott*, 1998 OK 125, 975 P.2d 879, 886 (Okla. 1998); *Small v. State*, 2003 SD 29, 659 N.W.2d 15, 19 (S.D. 2003); *Martin K. Eby Const. Co., Inc v. Dallas Area Rapid Transit*, 369 F.3d 464, 467 (5th Cir. 2004) (decyzja stosująca prawo Teksasu); *Hercules, Inc. v. Utah State Tax Com'n*, 1999 UT 12, 974 P.2d 286, 287 (Utah 1999); *State ex rel. Smith v. Thornsberry*, 214 W. Va. 228, 588 S.E.2d 217, 221 (2003).

⁸⁰¹ W. McGrath, C. Lazzaro, J. Bilzor, A. Bomar et al., *Project*, s. 665-667.

⁸⁰² *Ibidem*, s. 669-671. V. np. *County of Alpine v. County of Tuolumne*, 322 P.2d 449, 456 (Cal. 1958); *Ogo Assoes, v. City of Torrance*, 37 Cal. App. 3d 830, 834, 112 Cal. Rptr. 761, 763 (1974); *Ciszewski v. Industrial Accident Bd.*, 367 Mass. 135, 141, 325 N.E.2d 270, 274 (1975); *Ward v. Keenan*, 3 N.J. 298, 303, 70 A.2d 77, 79 (1949); *Comm'n of Labor v. Hinman*, 103 A.D.2d 886, 886, 478 N.Y.S.2d 116, 119 (1984); *Texas Air Control Bd. v. Travis County*, 502 S.W.2d 213, 216 (Tex. Civ. App. 1973).

⁸⁰³ W. McGrath, C. Lazzaro, J. Bilzor, A. Bomar et al., *Project*, s. 671-674, 675-678; C.H. Koch, *Administrative Law and Practice*, op. cit., § 8:22. Przykładem mogą tu być decyzje uznające, iż w przypadku zarzutów konstytucyjnych wobec ustawy, na której podstawie działa agencja, wyczerpanie remediów nie jest konieczne, jeżeli agencja i tak nie może uznać jej za niekonstytucyjną. *California Public Utilities Com'n v. United States*, 355 U.S. 534 (1958); *Downen v. Warner*, 481 F.2d 642 (9th Cir. 1973); *Weinberger v. Salfi*, 422 U.S. 749 (1975).

⁸⁰⁴ W. McGrath, C. Lazzaro, J. Bilzor, A. Bomar et al., *Project*, s. 674-675.

przynając im jedynie immunitet materialny odnoszący się wyłącznie do działań podejmowanych na podstawie i w granicach prawa, a nie tylko *sub colore iuris*⁸⁰⁵. W związku z tym za działania i zaniechania, również podczas czynności urzędowych, będące *ultra vires*, tj. poza przepisaną prawem sferą kompetencji danego urzędnika, odpowiadał on na takich samych zasadach jak osoby prywatne⁸⁰⁶. Odpowiedzialności tej nie wyłączała ani dobra wiara, ani błąd co do prawa lub faktów⁸⁰⁷. Równocześnie z tym zasada *rex non potest peccare* wykluczała zastosowanie *respondeat superior* do przeniesienia tej odpowiedzialności na Koronę⁸⁰⁸.

Granica między odpowiedzialnością urzędnika – pozaustawową, a według części orzecznictwa nawet wymaganą konstytucyjnie⁸⁰⁹ – a odpowiedzialnością suwerena uzależnioną od uchylenia chroniącego go immunitetu⁸¹⁰ była jednak dość skomplikowana. Ten pierwszy odpowiadał przede wszystkim za klasyczne delikty: *trespass*, czyli delikty powiązane bezpośrednio z naruszeniem nietykalności osobistej lub majątkowej⁸¹¹ – np. bezprawnym aresztowaniem⁸¹² lub wyrządzeniem szkody majątkowej⁸¹³ – oraz *trover and conversion*, czyli przywłaszczenie majątku ruchomego⁸¹⁴. Nie odpowiadał jednak za złamanie kontraktu przez suwerena (nawet

⁸⁰⁵ A.V. Dicey, *Introduction to the Study of the Law of the Constitution*, *op. cit.*

⁸⁰⁶ *Entick v. Carrington*, 19 Howell State Tr. 1030, 2 Wils K.B. 275, 95 Eng. Rep. 807 (Mich. 6 Geo. III); Attorney General's Committee on Administrative Procedure, *op. cit.*, s. 80-81; R.H. Fallon, H.M. Hart, H. Wechsler, D.J. Meltzer et al., *Hart and Wechsler's Federal Courts and the Federal System*, *op. cit.*, s. 939-940 oraz 957-958; L.L. Jaffe, *Judicial Control of Administrative Action*, *op. cit.*, s. 232-240; D.E. Engdahl, *Immunity and Accountability for Positive Governmental Wrongs*, 44 U. Colo. L. Rev. 1, 14-21 (1972); V.C. Jackson, *Suing the Federal Government*, *op. cit.*, s. 553-556.

⁸⁰⁷ *Miller v. Horton*, 152 Mass. 540, 26 N.E. 100 (1891).

⁸⁰⁸ *In re Tyler*, 149 U.S. 164, 190 (1893); *Ex parte Ayers*, 123 U.S. 443, 507 (1887); *Muskopf v. Corning Hospital District*, 55 Cal.2d 211, 359 P.2d 457, 11 Cal. Rep. 89 (1961). V. też J.R. Fleming, *Tort Liability of Governmental Units and Their Officers*, 22 U. Chi. L. Rev. 610, 613 (1955) oraz L.L. Jaffe, *Suits Against Governments and Officers*, s. 8. Niemniej jednak, jak zauważa L. Jaffe, rzadko kiedy urzędnik pozwany w takim trybie odpowiada z własnego majątku, jest on bowiem praktycznie zawsze indemnizowany przez stan. V. L.L. Jaffe, *Suits Against Governments and Officers: Damage Actions*, *op. cit.*

⁸⁰⁹ A. Woolhandler, *The Common Law Origins of Constitutionally Compelled Remedies*, 107 Yale L.J. 77, 122 (1997).

⁸¹⁰ V. *supra*, s. 187 et seq.

⁸¹¹ V. ogólnie B.J. Shipman, *Handbook of Common-Law Pleading*, West Pub. Co., St. Paul, MN, 1895, s. 50 oraz J. Chitty, *A Treatise on the Parties to Actions, and on Pleading*, 7th American Ed., G. & C. Merriam, Springfield, MA, 1837, t. 1, s. 190.

⁸¹² V. np. *Griffin v. Coleman*, 28 L.J. Ex. 134, 4 H. & N. 265 (1859); *Bright v. Patton*, 16 D.C. (5 Mackey) 534, 60 Am.Rep. 396 (1887); *Pow v. Beckner*, 3 Ind. 475 (1852); *Kennedy v. FAVOR*, 80 Mass. (14 Gray) 200 (1859); *Elsemore v. Longfellow*, 76 Me. 128 (1884); *Vice v. Holley*, 41 So. 7, 88 Miss. 572 (1906); *Lyons v. Worley*, 4 P.2d 3, 152 Okla. 57 (1931); *Hays v. Creary*, 60 Tex. 445 (1883); *Bender v. City of Seattle*, 664 P.2d 492, 591-592, 99 Wash.2d 582, 499-500 (1983). V. też *Dynes v. Hoover*, 61 U.S. (20 How.) 65, 80-81 (1857) (odpowiedzialność za pozbawienie wolności na polecenie sądu działającego poza swoją jurysdykcją).

⁸¹³ V. np. *Entick v. Carrington*, 19 Howell State Tr. 1030, 2 Wils K.B. 275, 95 Eng. Rep. 807 (Mich. 6 Geo. III); *Little v. Barreme*, 6 U.S. (2 Cranch) 170 (1804); *Miller v. Horton*, 26 N.E. 100, 152 Mass. 540 (1891).

⁸¹⁴ V. np. *Crowell v. McFadon*, 12 U.S. (8 Cranch) 94 (1814). W takich przypadkach alternatywnym remedium były też akcje *replevin* i *detinue*, pozwalające na wydobycie od pozwanego przywłaszczonych przedmiotów. V. *Poindexter v. Greenhow*, 114 U.S. 270 (1885).

na podstawie doktryny *tortious interference*)⁸¹⁵. W wypadku roszczeń *in rem* w prawie amerykańskim (ale nie w *common law*) dopuszczalna była skarga *ejectment* o zwrot realności bezprawnie zajętych w imieniu suwerena⁸¹⁶ (ale tylko jeżeli ten ostatni nie zapewnia innego *remedium*)⁸¹⁷, jak również *quasi*-kontraktowych (*assumpsit*)⁸¹⁸, np. o zwrot podatku nielegalnie naliczonego i pobranego⁸¹⁹.

Jednak jak każda reguła *common law*, tak i zasada osobistej odpowiedzialności majątkowej funkcjonariuszy publicznych od początku podlegała licznym wyjątkom, stopniowo rozszerzanym przez orzecznictwo⁸²⁰. Absolutny immunitet przysługiwał legislatorom⁸²¹ i sędziom⁸²². *Per analogiam* został on w XIX w. rozszerzony na funkcjonariuszy egzekutywy realizujących funkcje *quasi*-sądownicze oraz dyskrecyjne⁸²³. Rozwiązanie to zostało zaakceptowane przez doktrynę współczesną, która wyklucza odpowiedzialność odszkodowawczą funkcjonariuszy publicznych za działania i zaniechania podjęte w ramach wykonywania

⁸¹⁵ *Tortious interference* jest deliktem polegającym na bezprawnym i zawinionym wyrządzeniu szkody ekonomicznej wynikającej z uniemożliwienia stronie poszkodowanej czerpania korzyści ze stosunku umownego z osobą trzecią (np. poprzez uniemożliwienie tejże osobie wykonania umowy). W.L. Prosser, P. Keeton, D.B. Dobbs, R.E. Keeton et al., *Prosser and Keeton on the Law of Torts*, West Pub. Co., St. Paul, MN, 1984, § 129.

⁸¹⁶ *United States v. Lee*, 106 U.S. 196 (1882); *Tindal v. Wesley*, 167 U.S. 204 (1897); *Prall v. Burckhardt*, 132 N.E. 280, 281, 299 Ill. 19, 21-22 (1921); *Simmons v. Parizek*, 259 A.2d 642, 643, 158 Conn. 304, 307 (1969); *Pauchogue Land Corp. v. Long Island State Park Comm'n*, 152 N.E. 451, 452-453, 243 N.Y. 15, 22-24 (1926).

⁸¹⁷ *Malone v. Bowdoin*, 369 U.S. 643 (1962). Konstrukcja ta opiera się na założeniu, iż *ejectment* przeciwko urzędnikowi Korony wykracza poza *remedia* przysługujące w *common law* (gdzie właściwą ścieżką dochodzenia roszczeń realnych przeciwko Koronie była petycja o prawo albo *monstrans de droit*) i jest uzasadniony tylko brakiem innego *remedium* i koniecznością ochrony konstytucyjnego prawa odszkodowania.

⁸¹⁸ Są one wzorowane na roszczeniach opartych o tzw. dorozumiany kontrakt (*assumpsit for money had and received*), przysługujących w *common law* w wypadku omyłkowych płatności, a także płatności, w których zawiódł element *consideration*. Prawo zakładało w takich wypadkach fikcyjną umowę zobowiązującą odbiorcę płatności do zwrotu bezpodstawnie otrzymanych środków właścicielowi. V. W. Blackstone, *Commentaries on the Laws of England*, op. cit., t. 3, s. *163 oraz B.J. Shipman, *Handbook of Common-Law Pleading*, op. cit., s. 28-30.

⁸¹⁹ *Osborn v. Bank of the United States*, 22 U.S. (9 Wheat.) 738, 843 (1824); *Elliott v. Swartout*, 35 U.S. (10 Pet.) 137 (1836); *Erskine v. Van Arsdale*, 82 U.S. (15 Wall.) 75 (1872); *Atchison, Topeka & Santa Fe Ry. Co. v. O'Connor*, 223 U.S. 280, 287 (1912); O.P. Field, *The Recovery of Illegal and Unconstitutional Taxes*, 45 Harv. L. Rev. 501 (1932). Sądy odmawiały jednak uznania roszczeń przeciw urzędnikom opartych na zobowiązaniach kontraktowych stanów, powołując się na doktrynę immunitetu suwerennego oraz zasadę prawa agencji, zgodnie z którą agent odpowiada za własne delikty popełnione w służbie mocodawcy, ale nie za kontrakty mocodawcy. V. szerzej D.P. Currie, *Sovereign Immunity and Suits against Government Officers*, op. cit., s. 153 oraz R.H. Fallon, H.M. Hart, H. Wechsler, D.J. Meltzer et al., *Hart and Wechsler's Federal Courts and the Federal System*, op. cit., s. 992-998.

⁸²⁰ V. ogólnie A. Woolhandler, *Patterns of Official Immunity and Accountability*, op. cit., s. 414-477 oraz V.C. Jackson, *Suing the Federal Government*, op. cit., s. 557-567. V. też *Aspen Exploration Corp. v. Sheffield*, 739 P.2d 150, 157-159 (Alaska 1987).

⁸²¹ *Tenney v. Brandhove*, 341 U.S. 367 (1951); *Lake County Estates v. Tahoe Regional Planning Authority*, 440 U.S. 966 (1979); *Bogan v. Scott-Harris*, 523 U.S. 44 (1998); *Bricker v. Sims*, 259 S.W.2d 661, 195 Tenn. 361 (1953).

⁸²² *Imbler v. Pachtman*, 424 U.S. 409, 423 fn. 20 (1976). V. też *Randall v. Brigham*, 74 U.S. (7 Wall.) 523 (1868); *Bradley v. Fisher*, 80 U.S. (13 Wall.) 335 (1871); *Yates v. Lansing*, 5 Johns. 282 (N.Y. Sup. Ct. 1810). V. szerzej S.H. Nahmod, M.L. Wells, T.A. Eaton, *Constitutional Torts*, s. 402-411.

⁸²³ A. Woolhandler, *Patterns of Official Immunity and Accountability*, op. cit., s. 411-413 i 422-435; K.C. Davis, R.J. Pierce, *Administrative Law Treatise*, Aspen, New York, 2002, § 26.01. V. *Decatur v. Paulding*, 39 U.S. (14 Pet.) 497 (1840); *Spalding v. Vilas*, 161 U.S. 483 (1896); *Barr v. Matteo*, 360 U.S. 564 (1959).

funkcji dyskrecjonalnych⁸²⁴, z wyłączeniem czynności *ultra vires*⁸²⁵. Współcześnie jednak najważniejszym ograniczeniem odpowiedzialności odszkodowawczej urzędników jest zasada kwalifikowanego immunitetu, wyłączająca odpowiedzialność funkcjonariusza, jeżeli ten nie naruszył wyraźnie ustalonej (*clearly established*) normy prawnej⁸²⁶. Immunitet absolutny funkcjonariuszy egzekutywy jest niezwykle rzadki: federalny Sąd Najwyższy uznał go w przypadku Prezydenta⁸²⁷ (ale już nie jego najbliższych doradców⁸²⁸) oraz prokuratorów⁸²⁹. Gubernatorom stanowym w przypadku roszczeń wynikających z prawa federalnego przyznał jednak tylko immunitet kwalifikowany⁸³⁰. W przypadku roszczeń opartych na prawie stanowym zakres immunitetu gubernatora jest kwestią stanowego prawa konstytucyjnego, więc część sądów stanowych (będących jednak w mniejszości) przyznaje swoim gubernatorom immunitet absolutny, kierując się zasadą równorzędności władz⁸³¹.

Omawiana „klasyczna” forma odpowiedzialności cywilnej funkcjonariuszy publicznych za naruszenie prawa wywodzi się z *common law*, a zatem ma status prawa stanowego – i może przez stan zostać ograniczona lub abrogowana⁸³². Aby uniezależnić system ochrony praw i wolności wynikających z Konstytucji USA od woli legislatur stanowych, prawo federalne przewiduje także alternatywny system odpowiedzialności cywilnej urzędników publicznych⁸³³. Jego podstawą jest (pochodząca jeszcze z czasów rekonstrukcji) sekcja 1983 tytułu 42 *United*

⁸²⁴ V. ogólnie *Restatement (Second) of the Law of Torts* (1979), § 895D (2010 Cum. Sup.) oraz L.L. Jaffe, *Judicial Control of Administrative Action*, op. cit., s. 240-247.

⁸²⁵ *American Jurisprudence*, 2d, op. cit., t. 63C, *Public Officers and Employees*, § 301; *Corpus Juris Secundum*, op. cit., t. 67, *Officers and Public Employees*, § 251. Co istotne, działania na podstawie niekonstytucyjnej ustawy (albo wynikające z nieuzasadnionej odmowy zastosowania konstytucyjnej ustawy) również mają charakter *ultra vires*. V. O.P. Field, *The Effect of an Unconstitutional Statute*, op. cit., s. 129-135.

⁸²⁶ *American Jurisprudence*, 2d, op. cit., t. 63C, *Public Officers and Employees*, §§ 314-316; K.C. Davis, R.J. Pierce, *Administrative Law Treatise*, op. cit., § 26.06. V. też m.in. *Pierson v. Ray*, 386 U.S. 547 (1967); *Scheuer v. Rhodes*, 416 U.S. 232 (1974); *Butz v. Economou*, 438 U.S. 478 (1978); *Harlow v. Fitzgerald*, 457 U.S. 800 (1982); *Wilson v. Layne*, 526 U.S. 603, 609 (1999) oraz R.H. Fallon, H.M. Hart, H. Wechsler, D.J. Meltzer et al., *Hart and Wechsler's Federal Courts and the Federal System*, op. cit., s. 996.

⁸²⁷ *Nixon v. Fitzgerald*, 457 U.S. 731 (1982).

⁸²⁸ *V. Harlow v. Fitzgerald*, 457 U.S. 800 (1982) i *Mitchell v. Forsyth*, 472 U.S. 511, 520-524 (1985).

⁸²⁹ *Imbler v. Pachtman*, 424 U.S. 409, 422-424 (1976); *Pearson v. Reed*, 44 P.2d 592, 596-597, 6 Cal.App.2d 277, 282-288 (Cal. App. 2nd Dist. 1935); *American Jurisprudence*, 2d, op. cit., t. 63C, *Public Officers and Employees*, § 309; S.H. Nahmod, M.L. Wells, T.A. Eaton, *Constitutional Torts*, s. 417-437.

⁸³⁰ *Scheuer v. Rhodes*, 416 U.S. 232 (1974); *Forrester v. White*, 484 U.S. 219, 225 (1988).

⁸³¹ *Blair v. Walker*, 349 N.E.2d 385, 389, 64 Ill.2d 1, 10 (1976); *Messina v. Burden*, 321 S.E.2d 657, 661, 228 Va. 301, 309 (1984); *Firth v. State*, 785 N.Y.S.2d 755, 757, 12 A.D.3d 907, 908 (2004). Ale wbrew temu v. m.in. *Aspen Exploration Corp. v. Sheffield*, 739 P.2d 150, 159-162 (Alaska 1987).

⁸³² Zaden stan nie zdecydował się na radykalny krok, jakim byłaby całkowita abrogacja wynikającej z *common law* odpowiedzialności cywilnej swoich urzędników za działania podejmowane w ramach obowiązków urzędowych. Taki krok podjął jednak w 1988 r. Kongres USA, ustawą *Westfall Act* wprowadzającej na jej miejsce odpowiedzialność deliktową Stanów Zjednoczonych na zasadzie *respondeat superior*. V. *Federal Employees Liability Reform and Tort Compensation Act of 1988 (Westfall Act)*, Pub. L. No. 100-694, 102 Stat. 4563 (1988). V. też szerzej V.C. Jackson, *Suing the Federal Government*, op. cit., s. 566-567.

⁸³³ V. ogólnie S.H. Nahmod, M.L. Wells, T.A. Eaton, *Constitutional Torts*, LexisNexis, New Providence, NJ, 2010.

States Code, czyniąca funkcjonariuszy stanowych odpowiedzialnymi za tzw. *constitutional torts*, tj. delikty polegające na naruszeniu jednostkowych praw konstytucyjnych⁸³⁴. Formalną przesłanką odpowiedzialności z sekcji 1983 jest działanie *sub colore iuris*, ale od lat 60. XX w. orzecznictwo przyjmuje, iż pojęcie to obejmuje wszystkie zachowania funkcjonariuszy stanowych w toku pełnienia obowiązków urzędowych, nawet te wykraczające poza kompetencje przyznane im prawem stanowym⁸³⁵. W sprawach z sekcji 1983 stanowym urzędnikom wykonawczym i administracyjnym przysługuje immunitet kwalifikowany⁸³⁶.

Sekcja 1983 nie ma zastosowania *proprio vigore* do funkcjonariuszy federalnych⁸³⁷, ale tę lukę prawną zapełniła decyzja Sądu Najwyższego USA w sprawie *Bivens v. Six Unnamed Agents* z 1971 r., uznająca, iż roszczenie odszkodowawcze przeciw funkcjonariuszom federalnym dopuszczającym się *constitutional torts* (tzw. roszczenie bivensowskie – *Bivens action*) wynika bezpośrednio z Konstytucji⁸³⁸. Są one uregulowane wyłącznie federalnym *common law*, które jednak recypuje większość rozwiązań wypracowanych przez orzecznictwo na gruncie sekcji 1983⁸³⁹. W części stanów wykształcił się również odrębny system stanowych roszczeń bivensowskich, które jednak przeważnie zlewają się z roszczeniami deliktowymi wynikającymi wprost z *common law*⁸⁴⁰.

7. Podsumowanie

O ile ustrój każdej z trzech władz na szczeblu stanowym odbiega dość istotnie od jej federalnych odpowiedników, o tyle rozwiązania strukturalne, w szczególności zaś mechanizmy hamowania i równoważenia, są w znacznym stopniu wzorowane na dziele konwencji filadelfijskiej. Oczywiście występują innowacje – jak weto selektywne, czy modyfikacje – jak te

⁸³⁴ "Every person who, under color of any statute, ordinance, regulation, custom, or usage, of any State or Territory or the District of Columbia, subjects, or causes to be subjected, any citizen of the United States or other person within the jurisdiction thereof to the deprivation of any rights, privileges, or immunities secured by the Constitution and laws, shall be liable to the party injured in an action at law, suit in equity, or other proper proceeding for redress [...]" 42 U.S.C. § 1983 (dawniej Rev. Stat. § 1979) (oryginalnie uchwalona jako *An Act to enforce the Provisions of the Fourteenth Amendment to the Constitution of the United States, and for other Purposes*, Apr. 20, 1871, 42nd Cong., 1st Sess., c. 114, § 1, 17 Stat. 13 [1871]).

⁸³⁵ *Monroe v. Pape*, 365 U.S. 167 (1961); R.H. Fallon, H.M. Hart, H. Wechsler, D.J. Meltzer et al., *Hart and Wechsler's Federal Courts and the Federal System*, op. cit., s. 1081-1084.

⁸³⁶ *Pierson v. Ray*, 386 U.S. 547 (1967); S.H. Nahmod, M.L. Wells, T.A. Eaton, *Constitutional Torts*, s. 439-526.

⁸³⁷ J.E. Pfander, D. Baltmanis, *Rethinking Bivens: Legitimacy and Constitutional Adjudication*, 98 Geo. L.J. 117, 121-124 (2009).

⁸³⁸ *Bivens v. Six Unknown Named Agents of the Federal Bureau of Narcotics*, 403 U.S. 388 (1971).

⁸³⁹ V. szerzej S.H. Nahmod, M.L. Wells, T.A. Eaton, *Constitutional Torts*, op. cit., s. 32-46; R.H. Fallon, H.M. Hart, H. Wechsler, D.J. Meltzer et al., *Hart and Wechsler's Federal Courts and the Federal System*, op. cit., s. 814-816 oraz *Civil Actions Against the United States, Its Agencies, Officers and Employees*, Thomson West, St. Paul, MN, 2002 (aktualizacja 2013), §§ 3:1, 3:7.

⁸⁴⁰ V. R.F. Williams, *State Constitutional Law: Cases and Materials*, LexisNexis Matthew Bender, Newark, NJ, 2006, s. 379-400 oraz T.H. Jefferson, *Constitutional Wrongs and Common Law Principles: The Case of the Recognition of State Constitutional Tort Actions against State Governments*, 50 Vand. L. Rev. 1525 (1997).

związane z wykonywaniem prawa łaski, ale nie mają one zasadniczego znaczenia. Warto przy tym zauważyć, iż w większości przypadków wynikają one wprost z odmienności regulacji konstytucyjnej, a nie z różnic w warstwie interpretacyjnej wywodzących się z praktyki czy orzecznictwa.

Prima facie głównym beneficjentem stanowych innowacji instytucjonalnych w sferze stosunków między władzami wydaje się egzekutywa. To ona została wyposażona w nowe narzędzia, jak weto selektywne czy poprawkowe. Większa popularność finansowania pozabudżetowego na szczeblu stanowym osłabia również władzę nad sakiewką legislatury, a zwiększa niezależność budżetową administracji. Ale z drugiej strony można wskazać na zmiany osłabiające pozycję władzy wykonawczej: weto legislatury, ograniczenia w korzystaniu z prawa łaski, dużo bardziej liberalne podejście orzecznictwa do udziału legislatury we władzy kreacyjnej, zawężenie autonomii personalnej, słabszy immunitet (otwierający drogę do dalej idącej kontroli sądowej). W podobny sposób bilansują się w większości stanów instytucjonalne zyski i straty władzy ustawodawczej i sądowniczej (aczkolwiek tej ostatniej w mniejszości stanów udało się zdobyć uprzywilejowaną pozycję w relacjach z innymi, osłabiając np. chroniącą je zasadę niezależności władz poprzez wydawanie *mandamus* wobec gubernatora, a nawet legislatury, a równocześnie rozszerzając własną autonomię). Wskutek tego można się pokusić o twierdzenie, iż różnice w zakresie relacji między władzami na szczeblu stanowym w stosunku do modelu federalnego generalnie nie zmieniają w sposób zasadniczy układu sił między władzami i nie w nich należałoby się dopatrywać źródeł ewentualnego naruszenia równowagi.

Zakończenie

We wstępie do niniejszej pracy postawione zostały dwie grupy pytań i hipotez badawczych. Pierwsza dotyczyła podobieństw i różnic między zasadą podziału władz na szczeblu stanowym i na szczeblu federalnym. Druga natomiast – podobieństw między różnymi stanami. Po przedstawieniu w poprzednich sześciu rozdziałach najważniejszych aspektów amerykańskiej zasady podziału władz możliwe staje się udzielenie odpowiedzi na te pytania i podsumowanie w ten sposób całości rozprawy.

Wśród pytań badawczych postawionych we wstępie można wyróżnić pytania syntetyczne i analityczne. Pierwsze pomijają różnice istniejące między stanami, koncentrując się na tym, co wspólne jest stanom (lub przynajmniej większości z nich), by porównać to z rozwiązaniami federalnymi. Drugie natomiast koncentrują się na różnicach między poszczególnymi stanami. Dla przejrzystości wywodu wypada rozpocząć od tych pierwszych, które dla wygody czytelnika zostaną tutaj przytoczone:

1. Czy istnieją systematyczne różnice między realizacją zasady podziału władz na szczeblu federalnym i na szczeblu stanowym? Jeżeli tak, to w jakich obszarach i jak przekładają się one na zmianę w równowadze władz?
2. Czy podobieństwa między stanami a federacją w zakresie podziału władz są rezultatem recepcji czy równoległej ewolucji?
3. Czy różnice wynikają z odrzucenia wzorców federalnych przez orzecznictwo czy też z odmienności samej regulacji konstytucyjnej?

Nie ma powodu, by w tym miejscu szczegółowo rekapitulować wszystkie różnice między federalną zasadą podziału władz a jej odpowiedniczkami w poszczególnych stanach. Były one bowiem sygnalizowane w zasadniczym tekście rozprawy. Największe różnice występują w sferze ustroju poszczególnych władz. I tak legislatury stanowe, aczkolwiek swoją bikameralną strukturą (poza Nebraską), organizacją wewnętrzną i trybem procedowania przypominają Kongres, to jednak wskutek ograniczeń długości sesji, mniejszej profesjonalizacji i większej rotacji składu osobowego oraz skromniejszych zasobów personelu pomocniczego są od niego wyraźnie słabsze. Egzekutywa, przez swój pluralny charakter, w jeszcze mniejszym stopniu przypomina federalną władzę wykonawczą. Mimo że gubernator stanowy pod pewnymi względami odgrywa w systemie politycznym rolę analogiczną do Prezydenta USA – inicjatora polityki ustawodawczej, lidera jednej z dwóch głównych partii – w znacznej większości stanów ma o wiele mniejszy wpływ na administrację stanową, która jest dużo bardziej zróżnicowana i ma typowo sieciowy charakter. W przypadku sądownictwa różnice mają jeszcze inny charakter: podobnie jak na poziomie federalnym judykatura stanowa ma strukturę hierarchiczną (i w większości przypadków trójpoziomą), ale odmienny jest zarówno status sędziów – prawie we wszystkich stanach kadencyjnych, a w większości wybieralnych lub

przynajmniej podlegających osądowi wyborców w formie wyborów retencyjnych – jak i charakter ich obowiązków: sądownictwo stanowe (zwłaszcza sądy niższych instancji) ma dużo bardziej zbiurokratyzowany charakter, wynikający z większej liczby rutynowych spraw, większej liczby sędziów (co z kolei, zwłaszcza w bardziej zurbanizowanych stanach, pozbawia urząd sędziowski elitarnego charakteru, tak typowego dla sądownictwa federalnego i sądów westminsterskich), czy wreszcie rozpowszechnienia tzw. sądów problemowych (*problem-solving courts*), charakteryzujących się jednoznacznie określoną „misją”, typową raczej dla agencji administracyjnych niż dla sądów *common law*.

W sferze podziału kompetencji między władze różnice są dużo mniejsze. Federalne i stanowe prawo konstytucyjne definiuje trzy prawne sfery działania państwa w prawie identyczny sposób, za pomocą tych samych kategorii pojęciowych oraz kryteriów. Oczywiście pewne różnice są, wskazać zaś należy w szczególności na dwie najważniejsze: ogólny (*plenary*) charakter stanowej władzy ustawodawczej oraz bardziej liberalne kryteria rozsądzalności. Są one jednak dużo bardziej dostrzegalne w warstwie teoretycznej niż w praktyce ustrojowej i orzeczniczej. W tej ostatniej najważniejszą zmianą ustrojową od XVIII w. jest zacieranie się granic między różnymi prawnymi sferami działania państwa na skutek delegacji kompetencji regulacyjnych i *quasi-sądowniczych* na rzecz agencji administracyjnych. Proces ten dokonał się jednak zarówno na poziomie stanów, jak i federacji – aczkolwiek w wielu stanach jest on bardziej ograniczony przez orzecznictwo, niż ma to miejsce na szczeblu ogólnokrajowym.

Jak już wspomniano, stosunkowo najmniej różnic występuje w sferze relacji strukturalnych między władzami. Zarówno w konstytucjach stanowych, jak i w jej federalnej odpowiednicze są one oparte na sześciu podstawowych zasadach: rozdziału władz (tak w wymiarze instytucjonalnym i funkcjonalnym, jak i personalnym – aczkolwiek zwłaszcza ten ostatni jest w stanowym prawie konstytucyjnym interpretowany bardziej liberalnie), ich równorzędności, autonomii (w tym obszarze z kolei to federalne prawo konstytucyjne jest mniej restrykcyjne), wzajemnej niezależności, lojalnej współpracy (ang. *comity*) i wreszcie wzajemnego hamowania i równoważenia się. Zwłaszcza w zakresie realizacji tej ostatniej zasady w stanach pojawiają się różne innowacje instytucjonalne, jak np. weto legislatury, weto selektywne i weto poprawkowe, czy komisje ds. ulaskawień, ale różnice mają charakter raczej punktowy i nie prowadzą do żadnej radykalnej reorientacji w relacjach poszczególnych władz (ani na poziomie formalnych środków oddziaływania, ani też na poziomie praktyki).

Niezaprzeczalnym osiągnięciem ustrojowym twórców Konstytucji Stanów Zjednoczonych było osiągnięcie wysokiego poziomu równowagi władz. O jej trwałości najlepiej świadczy fakt, iż współcześnie z porównywalną częstotliwością występują tezy o zaburzeniu tej równowagi na korzyść „imperialnej egzekutywy”¹, „imperialnego Kongresu”² oraz aktywistycznego

¹ A.M. Schlesinger, *Imperial Presidency* (1973), Houghton Mifflin, Boston, MA, 2004.

² J.N. Moore, *Do We Have an Imperial Congress?*, 43 U. Miami L. Rev. 139 (1988).

sądownictwa³. Oczywiście, równowaga ustrojowa nie jest idealna – występują przejściowe okresy względnej przewagi jednej z władz, nie ma również pełnej równowagi w każdej sferze polityki – ale długoterminowo żadnej z trzech władz nie udało się globalnie zdominować pozostałych.

Równowaga między władzami jest jednak rzeczą delikatną, co pokazują niezbyt udane próby przeniesienia amerykańskich wzorców ustrojowych na grunt innych krajów. Powstaje więc pytanie o to, czy innowacje konstytucyjne na szczeblu stanowym nie doprowadziły do jej zaburzenia. Trudno oczywiście o jednoznaczną odpowiedź dla wszystkich 50 stanów. Wydaje się jednak, że do takiej zmiany nie doszło. Różnice strukturalne, skutkujące osłabieniem instytucjonalnym każdej władzy, wzajemnie się znoszą: osłabienie legislatury uniemożliwia jej wykorzystanie rozproszenia egzekutywy (i *vice versa*), dodatkowe zaś hamulce polityczne powstrzymują sądownictwo. Różnice w dystrybucji kompetencji skutkują zmianami na marginesie każdej ze sfer, ale nie w jej centrum. Wreszcie różnice w sferze relacji między władzami same w sobie się bilansują. Tam, gdzie dochodzi jednak do przechylenia się równowagi ustrojowej na korzyść jednej z władz – jak w 1. połowie XIX w. w przypadku legislatur, a w połowie XX w. w niektórych stanach na rzecz egzekutywy – ujawnia się samokorygujący się charakter mechanizmu podziału władz.

Rozważając genezę podobieństw ujawniających się między federalnym systemem podziału władz a jego stanowymi odpowiednikami, należy w pierwszej kolejności podkreślić, iż znacząca ich większość wynika po prostu ze wspólnych źródeł, jakimi były ustrój brytyjski, kultura prawna *common law*, tradycje konstytucyjne czasów kolonialnych, a wreszcie doświadczenia ustrojowe pierwszych lat niepodległości. Jednak podobieństwa między rozwiązaniami stanowymi i federalnymi występują również w obszarach prawa, które w końcu XVIII w. istniały co najwyżej w formie embrionalnej. Podobieństwa te można tłumaczyć za pośrednictwem zarówno hipotezy równoległej ewolucji – autonomiczne trendy ustrojowe na poziomie stanowym i federalnym prowadziły do zbliżonych wyników – jak i hipotezy recepcji, według której stany naśladowały rozwiązania federalne.

Wydaje się jednak, iż tak naprawdę obydwie przedstawione hipotezy są względem siebie komplementarne. W różnych okresach i obszarach prawa podziału władz sytuacja będzie wyglądać inaczej. Recepcja będzie dominować w pierwszych dekadach po 1789 r. oraz w 2. połowie XX w., podczas gdy ewolucja równoległa – od początku epoki jacksonowskiej do II wojny światowej. Najsilniejsze ślady równoległej ewolucji odnajdziemy w takich sferach jak zasada nondelegacji, formy sądowej kontroli konstytucyjności prawa czy interpretacja zasad niezależności i autonomii władz. Recepcja była natomiast dominującą siłą napędową rozwoju stanowego prawa konstytucyjnego m.in. w zakresie prawa rozsądzalności, weta legislatury czy licznych elementów XX-wiecznego prawa administracyjnego.

³ R. Albert, *The Constitutional Imbalance*, 37 N.M. L. Rev. 1 (2007).

Skala bezpośredniej recepcji orzecznictwa federalnego w stanowym prawie konstytucyjnym okazuje się jednak dość ograniczona. Jego wpływ był bardziej pośredni: dostarczało ono kategorii pojęciowych, konstrukcji teoretycznych, paradygmatów i podejść metodologicznych. Niemniej stosując ten sam aparat wykładni, sądy stanowe dochodziły często (w zakresie interpretacji swoich konstytucji stanowych) do odmiennych wniosków niż Sąd Najwyższy USA. Analiza przytaczanych w pracy orzeczeń pokazuje, iż często – ale nie zawsze – było to uzasadniane odmiennością warunków stanowych. Dokładniejsze spojrzenie na argumentację, do jakiej odwoływały się sądy, pokazuje jednak, że uzasadnienie to bywało stosowane jako racjonalizacja *post hoc* decyzji, które tak naprawdę opierały się na prawie dokładnie tych samych argumentach, co przeciwne rozstrzygnięcia sądów federalnych, a jedynie przypisywały im różną wagę perswazyjną. Bywały też liczne decyzje, w których ujawniała się przeciwna praktyka: pomimo fundamentalnych różnic między np. pozycją ustrojową Prezydenta i gubernatora względem reszty egzekutywy sądy stanowe nie odróżniały relewantnych precedensów federalnych, ale stosowały je, dochodząc do – czasami mało trafnych z perspektywy założeń konstytucji stanowych – wniosków.

Odpowiedź na postawione we wstępie pytania analityczne wymaga kwantyfikacji stopnia podobieństwa prawa i praktyki podziału władz w poszczególnych stanach. Na potrzeby tej pracy dokonano tego w sposób następujący: po pierwsze, wyznaczono 40 dyskretnych zagadnień, które są istotnymi (aczkolwiek nie zawsze pierwszoplanowymi) problemami stanowego prawa podziału władz i w których zakresie istnieje znaczące zróżnicowanie między stanami (pominięto więc takie skądinąd ważne kwestie, jak dwuizbowość legislatury czy dostępność procedury *impeachmentu*, w których rozwiązania odmienne od większościowych funkcjonują tylko w pojedynczych stanach). Po drugie, dla każdego z tych zagadnień wyróżniono dwa lub więcej modelowych rozwiązań ustrojowych, spotykanych w pewnych grupach stanów. Po trzecie, każdy stan przypisano do najbliższego mu wyróżnionego rozwiązania. Po czwarte, jeżeli rozwiązania tworzą jednowymiarowe spektrum, na którym można określić porządek liniowy (tj. da się wyróżnić dokładnie dwa rozwiązania skrajne i dokonać gradacji rozwiązań pośrednich), oznaczono je liczbami całkowitymi z przedziału symetrycznego względem zera). W przeciwnym wypadku oznaczono je kolejnymi literami⁴. Po piąte, dla każdego rozważanego zagadnienia określono miarę podobieństwa między dowolnymi dwoma stanami, zdefiniowaną w przypadku rozwiązań uporządkowanych jako wartość bezwzględną różnicy przypisanych im liczb (znormalizowaną do 1), a w przypadku pozostałych – jako 0, gdy w obydwu stanach funkcjonują identyczne rozwiązania i 1 w przeciwnym wypadku. Przez uśrednienie tych miar dla wszystkich rozpatrywanych zagadnień, dla jakich są one określone, uzyskuje się wskaźnik różnicy dwóch stanów (przyjmujący wartości od 0 do 100%), a odejmując go od

⁴ Przypadki te mają swoją interpretację geometryczną. W tym pierwszym poszczególnym rozwiązaniu odpowiadają punkty na osi rzeczywistej, w tym drugim zaś – wierzchołki $(n-1)$ -wymiarowego sympleksu (gdzie n jest liczbą istniejących rozwiązań).

100% – wskaźnik podobieństwa. W analogiczny sposób można również zdefiniować wskaźnik podobieństwa między stanem a federalnym modelem podziału władz.

Wyróżniono następujące zagadnienia i modelowe rozwiązania (dla każdego z tych ostatnich podano również jego oznaczenie):

1. Ograniczenia długości i częstotliwości sesji legislatury:
  - a. 2 – sesje coroczne lub ciągłe, bez wiążących ograniczeń długości;
  - b. 1 – sesje coroczne, pięcio- lub sześciomiesięczne,
  - c. 0 – sesje coroczne, trzy- lub czteromiesięczne,
  - d. -1 – sesje coroczne, najwyżej dwumiesięczne; również stany, w których jedna z sesji rocznych jest ograniczona tematycznie (np. jest sesją budżetową),
  - e. -2 – sesje co dwa lata.
2. Prawo do zwoływania sesji specjalnych:
  - a. 2 – przysługuje gubernatorowi oraz organom kierowniczym izb; tematyka sesji nieograniczona,
  - b. 1 – przysługuje gubernatorowi, również na wniosek większości składu izb; tematyka sesji nieograniczona,
  - c. 0 – przysługuje gubernatorowi, również na wniosek większości kwalifikowanej składu; tematyka sesji nieograniczona,
  - d. -1 – przysługuje wyłącznie gubernatorowi, ale tematyka sesji nieograniczona; lub również na wniosek większości kwalifikowanej, ale sesje zwołane przez gubernatora ograniczone tematycznie,
  - e. -2 – przysługuje wyłącznie gubernatorowi, sesje ograniczone tematycznie do materii wskazanych w proklamacji.
3. Limity kadencyjności legislatorów:
  - a. 1 – brak limitów kadencyjności legislatorów,
  - b. 0 – ograniczona liczba ciągłych kadencji,
  - c. -1 – ograniczona łączna liczba kadencji.
4. Poziom profesjonalizacji legislatury (według skali zaproponowanej przez NCSL⁵):
  - a. 2 – bardzo wysoki,
  - b. 1 – wysoki,
  - c. 0 – średni,
  - d. -1 – niski,
  - e. -2 – bardzo niski.
5. Liczba zawartych w konstytucji stanowej restrykcji proceduralno-formalnych wobec ustaw zwykłych:

---

⁵ National Conference of State Legislatures, *Full- and Part- Time Legislatures*, Report, <http://www.ncsl.org/about-state-legislatures/full-and-part-time-legislatures.aspx>.

- a. 2 – brak,
  - b. 1 – niska (1–2 rodzaje),
  - c. 0 – średnia (3 rodzaje),
  - d. -1 – wysoka (4–5 rodzajów),
  - e. -2 – bardzo wysoka (6–7 rodzajów).
6. Dopuszczalność ustawodawstwa prywatnego:
    - a. 1 – bez ograniczeń materialnych,
    - b. 0 – enumeratywnie wyliczone ograniczenia materialne,
    - c. -1 – generalne klauzule ograniczające.
  7. Wicegubernator przewodniczącym Senatowi:
    - a. T – tak,
    - b. F – nie.
  8. Zasada nondelegacji⁶:
    - a. 1 – silna,
    - b. 0 – pośrednia,
    - c. -1 – słaba.
  9. Pluralizm egzekutywy:
    - a. 2 – 8 lub więcej organów wybieranych niezależnie od gubernatora,
    - b. 1 – od 6 do 7 organów wybieranych niezależnie od gubernatora,
    - c. 0 – od 4 do 5 organów wybieranych niezależnie od gubernatora,
    - d. -1 – nie więcej niż 3 organy wybierane niezależnie od gubernatora,
    - e. -2 – nie ma organów wybieranych niezależnie od gubernatora.
  10. Konstytucyjne kompetencje gubernatora w zakresie nadzoru nad administracją⁷:
    - a. 2 – konstytucyjne prawo powoływania i odwoływania szefów departamentów,
    - b. 1 – uprawnienia zwierzchnie realizowane na drodze sądowej,
    - c. 0 – rozbudowane uprawnienia kontrolne (np. do zarządzania dochodzeń wewnętrznych) połączone z ogólnym prawem odwoływania osób zajmujących stanowiska we władzy wykonawczej w uzasadnionych przypadkach,
    - d. -1 – rozbudowane uprawnienia kontrolne (jw.) albo prawo odwoływania w uzasadnionych przypadkach,
    - e. -2 – brak szczególnych kompetencji nadzorczych.
  11. Liczba szefów departamentów odpowiedzialnych politycznie przed gubernatorem:
    - a. 2 – wszyscy (dopuszczalny jeden wyjątek),
    - b. 1 – powyżej 85%,
    - c. 0 – powyżej 60%,

⁶ Klasyfikacja za J. Rossi, *Institutional Design and the Lingering Legacy of Antifederalist Separation of Powers Ideals in the States*, 52 Vand. L. Rev. 1167 (1999) i G.J. Greco, *Standards or Safeguards: A Survey of the Delegation Doctrine in the States*, 8 Admin. L.J. Am. U. 567 (1994). V. szerzej *supra*, t. 1. rozdz. II, s. 279 (podrozdz. 4.5).

⁷ V. *supra*, t. 1, rozdz. III, s. 357 (podrozdz. 3.1).

- d. -1 – powyżej 40%,
  - e. -2 – nie więcej niż 40%.
12. Uprawnienia reorganizacyjne gubernatora⁸:
- a. 2 – konstytucyjne, zablokowanie reorganizacji wymaga uchwał obydwu izb,
  - b. 1 – konstytucyjne, zablokowanie reorganizacji wymaga uchwały jednej izby, lub: ustawowe, zablokowanie reorganizacji wymaga uchwał obydwu izb,
  - c. 0 – ustawowe, zablokowanie reorganizacji wymaga uchwały jednej izby,
  - d. -1 – inicjatywa wymagająca zgody obu izb (w specjalnej procedurze),
  - e. -2 – brak.
13. Uprawnienia gubernatora w zakresie przygotowania budżetu⁹:
- a. 2 – bardzo silne (odstąpienie od budżetu gubernatorskiego przez legislaturę wymaga kwalifikowanej większości głosów lub nie jest możliwe),
  - b. 1 – silne,
  - c. 0 – ograniczone,
  - d. -1 – słabe,
  - e. -2 – brak budżetu gubernatorskiego.
14. Nadzór gubernatora nad wykonaniem budżetu przez agencje¹⁰:
- a. 1 – szeroki,
  - b. 0 – ograniczony,
  - c. -1 – pełny.
15. Charakter konstytucyjnej regulacji struktury sądownictwa¹¹:
- a. 1 – ramowa,
  - b. 0 – elastyczna,
  - c. -1 – rozszerzalna,
  - d. -2 – sztywna.
16. Struktura sądownictwa:
- a. 1 – trójszczeblowa,
  - b. 0 – pośrednia,
  - c. -1 – dwuszczeblowa.
17. Charakter norm rozsądzalności¹²:
- a. C – wywodzone z konstytucji,
  - b. J – reguły prawa sędziowskiego,

⁸ Klasyfikacja za G. Benjamin, Z. Keck, *Executive Orders and Gubernatorial Authority to Reorganize State Government*, 74 Alb. L. Rev. 1613 (2011).

⁹ Klasyfikacja za K.V. White, *Budget Processes in the States*, National Association of State Budget Officers, Washington, DC, 2015, tabela 7.

¹⁰ *Ibidem*, tabela 24.

¹¹ *V. supra*, t. 1, rozdz. IV, s. 476 (podrozdz. 3.1).

¹² *Ibidem*, s. 411 (podrozdz. 1.1).

- c. bd. – niedookreślony przez orzecznictwo.
- 18. Recepja federalnych zasad legitymacji procesowej (*Lujan v. Defenders of Wildlife*, 504 U.S. 555 [1992])¹³:
  - a. 1 – całkowita,
  - b. 0 – częściowa,
  - c. -1 – brak.
- 19. Dopuszczalność legitymacji niehohfeldowskiej¹⁴:
  - a. 1 – tak,
  - b. 0 – nie.
- 20. Dopuszczalność legitymacji podatnika¹⁵:
  - a. 1 – tak,
  - b. 0 – nie.
- 21. Dopuszczalność opinii doradczych¹⁶:
  - a. 1 – tak,
  - b. 0 – nie.
- 22. Tryb powoływania sędziów Sądu Najwyższego:
  - a. P – wybory partyjne,
  - b. N – wybory niepartyjne,
  - c. M – plan Missouri,
  - d. G – powoływanie przez gubernatora za zgodą Senatu,
  - e. L – wybór przez legislaturę.
- 23. Usuwalność sędziów:
  - a. 1 – wyłącznie w drodze *impeachmentu* lub postępowania dyscyplinarnego,
  - b. 0 – gubernator na zgodny wniosek izb, wymagana większość kwalifikowana i uzasadniona przyczyna,
  - c. -1 – izby w drodze zgodnej rezolucji lub gubernator na wniosek izb niewymagający uzasadnionej przyczyny (w obydwu wypadkach wymagana większość kwalifikowana),
  - d. -2 – *recall*, gubernator na zgodny wniosek izb niewymagający większości kwalifikowanej.
- 24. Zasady obowiązywania precedensowych decyzji sądów apelacyjnych średniego szczebla¹⁷:
  - a. U – tylko jeden sąd apelacyjny średniego szczebla,
  - b. L – wyłącznie w granicach terytorialnej właściwości apelacji,
  - c. G – ogólnostanowe,

¹³ Klasyfikacja za W. Sassman, *A Survey of Constitutional Standing in State Courts*, 8 Ky. J. Equine, Agric. & Nat. Resources L. 349 (2016).

¹⁴ *V. supra*, t. 1, rozdz. IV, s. 428, przypis 215.

¹⁵ *Ibidem*, s. 431, przypis 237.

¹⁶ *Ibidem*, s. 457 (podrozdz. 1.6).

¹⁷ *Ibidem*, s. 506-508 (podr. 3.6).

- d. nd. – brak sądu apelacyjnego średniego szczebla.
- 25. Decyzje sądowe dotyczące niekonstytucyjności systemu finansowania szkolnictwa (jako miara aktywizmu sądownictwa)¹⁸:
  - a. 1 – występują,
  - b. 0 – brak.
- 26. Zasada *incompatibilitas* – dopuszczalność wykonywania uprawnień władczych przez organy, w których skład wchodzi legislatorzy¹⁹:
  - a. 1 – dopuszczalne,
  - b. 0 – dopuszczalne w ograniczonym stopniu
  - c. -1 – niedopuszczalne.
- 27. Zasada niezależności władz – dopuszczalność wydawania przez sądy writów *mandamus* lub interdyktów skierowanych do gubernatora²⁰:
  - a. 1 – dopuszczalne,
  - b. 0 – niedopuszczalne.
- 28. Dopuszczalność udziału legislatury w wykonywaniu kompetencji kreacyjnych²¹:
  - a. 1 – izby mogą samodzielnie obsadzać wszystkie stanowiska utworzone w drodze ustawy,
  - b. 0 – dopuszczalny, ale w ograniczonym stopniu,
  - c. -1 – dopuszczalny tylko w przypadku komisji doraźnych,
  - d. -2 – całkowicie niedopuszczalny.
- 29. Reguła oryginalnego druku²²:
  - a. 1 – stosowana,
  - b. 0 – niestosowana; reguła „afirmatywnego zaprzeczenia”,
  - c. -1 – niestosowana; reguła „wpisu w dzienniku”,
  - d. -2 – niestosowana; reguła swobody dowodu.
- 30. Autonomia proceduralna sądownictwa²³:
  - a. 3 – model pełnej wyłączności sądownictwa,
  - b. 2 – model ograniczonej wyłączności sądownictwa,
  - c. 1 – model prymatu sądownictwa,
  - d. 0 – model uprawnień konkurencyjnych,
  - e. -1 – model federalny,
  - f. -2 – model prymatu legislatury.

---

¹⁸ V. *supra*, t. 1, rozdz. I, s. 164 (podrozdz. 5.7).

¹⁹ V. *supra*, t. 2, rozdz. V, s. 29 (podrozdz. 1.3).

²⁰ *Ibidem*, s. 52 (podrozdz. 3.1.4).

²¹ *Ibidem*, s. 83 (podrozdz. 4.1.3).

²² *Ibidem*, s. 98 (podrozdz. 4.2.1).

²³ *Ibidem*, s. 105 (podrozdz. 4.2.2).

31. Recepcja doktryny *Chevron* – deferencja sądów wobec wykładni prawa dokonywanej przez agencje administracyjne²⁴:
  - a. 2 – całkowita recepcja *Chevron*,
  - b. 1 – silna deferencja, ale bez recepcji,
  - c. 0 – pośrednia deferencja,
  - d. -1 – deferencja funkcjonalna (*Skidmore*),
  - e. -2 – wykładnia *de novo*.
32. Konstytucyjny wymóg udziału legislatury w procesie zatwierdzania nominacji gubernatorskich:
  - a. 1 – występuje,
  - b. 0 – nie występuje (legislatura może wprowadzić wymóg ustawowy).
33. Weto legislatury:
  - a. 1 – weto legislatury zgodne z konstytucją stanową,
  - b. 0 – jedynie weto zawieszające legislatury zgodne z konstytucją stanową,
  - c. -1 – weto legislatury niezgodne z konstytucją stanową.
34. Immunitet suwerenny stanu:
  - a. 2 – uchylony orzeczeniem sądowym (ewentualnie zastąpionym później ustawą),
  - b. 1 – uchylony ustawą ogólną,
  - c. 0 – nieuchylony; roszczenia przeciwko stanowi rozpatrują kolegalne organy administracyjne lub sądy legislacyjne,
  - d. -1 – konstytucyjny zakaz uchylania.
35. Weto gubernatorskie:
  - a. 1 – do odrzucenia wymagana większość $\frac{2}{3}$,
  - b. 0 – do odrzucenia wymagana większość $\frac{3}{5}$,
  - c. -1 – do odrzucenia wymagana większość bezwzględna.
36. Weto kieszonkowe:
  - a. 2 – klasyczne weto kieszonkowe (niepodpisanie ustawy po zakończeniu sesji powoduje, że nie wchodzi ona w życie),
  - b. 1 – gubernator musi zgłosić weto po zakończeniu sesji, by zapobiec jej wejściu w życie; weto to nie może już zostać odrzucone,
  - c. 0 – jak wyżej, tylko weto może zostać odrzucone na następnej sesji,
  - d. -1 – jak wyżej, przy czym jeżeli nie ma już następnej planowej sesji, gubernator musi zwołać sesję specjalną.
37. Weto selektywne:
  - a. 2 – silne – obejmuje wszystkie klauzule ustaw apropracyjnych,
  - b. 1 – silne, ale ograniczone do apropracji – obejmuje prawo redukcji,

²⁴ Klasyfikacja za M. Pappas, *No Two-Stepping in the Laboratories: State Deference Standards and Their Implications for Improving the Chevron Doctrine*, 39 McGeorge L. Rev. 977 (2008).

- c. 0 – ograniczone do apropracji i bez prawa redukcji,
  - d. -1 – brak weta selektywnego.
38. Wykonawcza kontrola konstytucyjności prawa:
- a. 1 – dopuszczalna,
  - b. 0 – dopuszczalna, ale tylko w niektórych przypadkach,
  - c. -1 – niedopuszczalna poza sytuacjami wyjątkowymi.
39. Prawo łaski:
- a. 2 – samodzielne prawo łaski gubernatora,
  - b. 1 – wymóg zasięgnięcia opinii innego organu,
  - c. 0 – gubernator wykonuje prawo łaski za zgodą innego organu,
  - d. -1 – gubernator wykonuje prawo łaski na podstawie innego organu,
  - e. -2 – rada ds. ułaskawień wykonuje prawo łaski samodzielnie.
40. Konstytucyjna klauzula podziału władz:
- a. B – wymaga zarówno „oddzielenia”, jak i „odrębności”,
  - b. S – wymaga jedynie „oddzielenia”,
  - c. D – wymaga jedynie „odrębności”,
  - d. E – jedynie wylicza różne rodzaje władz i przypisuje im prawne sfery działania państwa,
  - e. X – klauzula *sui generis*,
  - f. N – brak konstytucyjnej klauzuli podziału władz.

Przypisane poszczególnym stanom rozwiązania przedstawia tabela 7.1 (w załączniku na końcu rozprawy). Samych wskaźników podobieństwa oczywiście nie da się w pracy przedstawić (jeżeli uwzględnić zarówno podobieństwa między parami stanów, jak i między każdym stanem a federacją, jest to 2500 par). Można jedynie ogólnie opisać ich rozkład i wskazać na szczególnie ciekawe przypadki. I tak wartość oczekiwana wskaźnika podobieństwa dla par stanów wynosi 60,13%, zaś dla par stan–federacja – 55,51%. Świadczyłoby to, iż nawet w obszarach, w którym między stanami istnieje istotne zróżnicowanie (gdyż tylko takie zagadnienia wybierano do badania), więcej podobieństw łączy stany ze sobą niż z federacją.

Wskaźniki podobieństwa stanowych i federalnych norm podziału władz przedstawiają się następująco:

stan	podob.	data konst.	region	fed. okręg sądowy	seria NRS	typ kultury pol. wg D. Elazara	dom. partia
Vermont	67,1%	1793	N. Anglia	2	Atl	nowoangielski	D
Nowy Jork	65,7%	1894	Wsch. Wyb.	2	NE	rep. handlowa	D
Hawaje	64,6%	1950	Zach. Wyb.	9	Pac	menadżerski	D
Delaware	64,3%	1897	Wsch. Wyb.	3	Atl	rep. handlowa	D

stan	podob,	data konst.	region	fed. okręg sądowy	seria NRS	typ kul-tury pol. wg D. Elazara	dom. partia
Kansas	64,2%	1859	Midwest	10	Pac	Zachodni	R
Pensylwania	64,1%	1873	Wsch. Wyb.	3	Atl	Zachodni	S
Idaho	62,0%	1889	Zachód	9	Pac	Zachodni	R
Wirginia	60,7%	1970	Południe	4	SE	Południowy	S
Minnesota	60,6%	1857	Śr. Zach.	8	NW	nowoangielski	D
Connecticut	60,5%	1965	N. Anglia	2	Atl	nowoangielski	D
Massachusetts	59,6%	1780	N. Anglia	1	NE	nowoangielski	D
Alaska	59,0%	1956	Zach. Wyb.	9	Pac	menadżerski	R
Teksas	58,9%	1875	Południe	5	SW	Południowy	R
Utah	58,7%	1895	Zachód	10	Pac	Zachodni	R
Indiana	58,6%	1851	Śr.-W. Zach.	7	NE	rep. handlowa	R
Iowa	58,6%	1857	Śr. Zach.	8	NW	Zachodni	S
Michigan	58,3%	1962	Śr.-W. Zach.	6	NW	nowoangielski	S
Illinois	58,2%	1970	Śr.-W. Zach.	7	NE	rep. handlowa	D
Waszyngton	58,0%	1889	Zach. Wyb.	9	Pac	Zachodni	D
Ohio	57,9%	1851	Śr.-W. Zach.	6	NE	rep. handlowa	S
Luizjana	57,8%	1974	Południe	5	So	Południowy	R
Rhode Island	57,6%	1842	N. Anglia	1	Atl	nowoangielski	D
Pd. Dakota	57,0%	1889	Śr. Zach.	8	NW	Zachodni	R
Zach. Wirginia	56,6%	1872	Południe	4	SE	Południowy	S
Missisipi	56,4%	1890	Południe	5	So	Południowy	R
Maine	56,3%	1819	N. Anglia	1	Atl	nowoangielski	D
Wisconsin	56,1%	1848	Śr.-W. Zach.	7	NW	nowoangielski	D
New Jersey	56,0%	1947	Wsch. Wyb.	3	Atl	rep. handlowa	D
Oregon	55,4%	1857	Zach. Wyb.	9	Pac	nowoangielski	D
Nebraska	55,0%	1875	Śr. Zach.	8	NW	Zachodni	R
Pn. Karolina	54,8%	1969	Południe	4	SE	Południowy	R
Wyoming	54,6%	1889	Zachód	10	Pac	Zachodni	R
Georgia	54,3%	1982	Południe	11	SE	Południowy	R
New Hampshire	54,1%	1792	N. Anglia	1	Atl	nowoangielski	D
Kolorado	52,4%	1876	Zachód	10	Pac	Zachodni	S
Missouri	51,4%	1944	Śr. Zach.	8	SW	Południowy	R
Tennessee	51,0%	1870	Południe	6	SW	Południowy	R

stan	podob,	data konst.	region	fed. okręg sądowy	seria NRS	typ kultury pol. wg D. Elazara	dom. partia
Alabama	50,8%	1901	Południe	11	So	Południowy	R
Montana	50,1%	1972	Zachód	9	Pac	Zachodni	R
Oklahoma	49,7%	1907	Zachód	10	Pac	Zachodni	R
Nowy Meksyk	49,3%	1910	Zachód	10	Pac	Zachodni	S
Pn. Dakota	49,2%	1889	Śr. Zach.	8	NW	Zachodni	R
Kentucky	49,0%	1891	Południe	6	SW	Południowy	R
Florida	48,8%	1968	Południe	11	So	Południowy	S
Pd. Karolina	48,8%	1895	Południe	4	SE	Południowy	R
Maryland	47,8%	1867	Wsch. Wyb.	4	Atl	rep. handlowa	D
Kalifornia	46,5%	1879	Zach. Wyb.	9	Pac	Zachodni	D
Arizona	46,4%	1910	Zachód	9	Pac	Zachodni	R
Arkansas	42,1%	1874	Południe	8	SW	Południowy	R
Newada	40,7%	1864	Zachód	9	Pac	Zachodni	S

Tabela 1. Podobieństwa w zakresie podziału władz między federacją a poszczególnymi stanami

Najbliższe konstytucjonalizmowi federalnemu okazuje się prawo podziału władz Vermont, Nowego Jorku i Hawajów (a w dalszej kolejności Delaware i Kansas), najbardziej zaś odległe – Newady, Arkansas i Arizony (a w dalszej kolejności Kalifornii i Maryland). Generalnie bliższe wzorcom federalnym są stany Wschodniego Wybrzeża i Nowej Anglii, a także te reprezentujące tradycję konstytucjonalizmu menadżerskiego, natomiast odleglejsze – stany Południa i Zachodu.

Największe podobieństwa międzystanowe występują między Missisipi i Pn. Dakotą (81%), Alaską i Hawajami (79,5%), Kentucky i Zach. Wirginią (78,7%), Georgią i Idaho (77,7%), Oregonem i Wisconsin (77,1%), Connecticut i Tennessee (77%), Missisipi i Wirginią (76,5%), Missouri i Nebraską (76,1%), Nowym Jorkiem i Waszyngtonem (76%) oraz Pn. Dakotą i Wisconsin (75,9%). Najmniejsze natomiast – między New Hampshire i Pn. Karoliną (39,9%), Kalifornią i Zach. Wirginią (40%), Kalifornią i New Hampshire (41,2%), Arkansas i Massachusetts (41,6%), Massachusetts i Newadą (42,5%), Illinois i New Hampshire (42,5%), Missisipi i New Hampshire (43%), New Hampshire i Pensylwanią (43%), Georgią i New Hampshire (43,3%) oraz Arkansas i Rhode Island (43,5%). Generalnie New Hampshire jest stanem najbardziej „unikalnym” pod względem podziału władz, Iowa zaś – najbardziej typowym.

We wstępie postawiono też cztery hipotezy dotyczące czynników wpływających na podobieństwa i różnice międzystanowe. Pierwsza z nich to hipoteza tradycji regionalnej, zgodnie z którą zróżnicowanie konstytucji stanowych jest wynikiem istnienia kilku regionalnych tradycji ustrojowych i utrzymujących się różnic między nimi. Hipotezę tę potwierdzałby większy

średni stopień podobieństwa między stanami z tych samych regionów niż między stanami z różnych regionów²⁵. W literaturze naukowej funkcjonują odmienne warianty podziału kraju na regiony, różniące się nie tylko kryterium przyporządkowywania do nich poszczególnych stanów, ale też liczbą i charakterem samych regionów. Dla celów przetestowania omawianej hipotezy wybrano cztery z nich: (1) „oficjalny” podział na regiony i subregiony zdefiniowany (wyłącznie do celów statystycznych) przez Biuro Cenzusu²⁶; (2) zaproponowaną przez Daniela Elazara klasyfikację stanowych „kultur konstytucyjnych” (*constitutional patterns*)²⁷; (3) podział kraju na regiony odpowiadające seriom *National Reporter System*²⁸ czy wreszcie (4) podział na okręgi federalnych sądów apelacyjnych (*judicial circuits*)²⁹. Dla każdego z nich hipoteza ta znajduje potwierdzenie (i to na statystycznie istotnym poziomie), aczkolwiek skala „efektu regionalnego” jest niewielka, co pokazuje Tabela 2. Szczegółowe wyniki dla poszczególnych kryteriów przyporządkowania stanów do regionów przedstawiają Tabele 3 do 6.

kryterium przyporządkowania ³⁰	wielkość efektu	istotność
region wg Biura Cenzusu	2,07	< 0,001
kultura konstytucyjna wg D. Elazara	1,74	< 0,001
seria <i>National Reporter System</i>	1,35	0,010
okręg federalnego sądu apelacyjnego	1,84	0,006

Tabela 2. Podobieństwa w zakresie podziału władz między federacją a poszczególnymi stanami

region	liczba stanów	średnie podobieństwo	istotność
Zachodnie Wybrzeże	5	64,49%	0,112
Wielkie Równiny	7	63,62%	0,094
Nowa Anglia	6	62,71%	0,288
Środkowy Zachód	5	62,14%	0,463
Zachód	9	61,89%	0,322
Południe	13	61,34%	0,358
<i>kraj</i>	50	60,13%	<i>nd.</i>

²⁵ Dla każdego kryterium wielkość efektu ustalono, obliczając wartość oczekiwaną podobieństwa pary stanów należących do tego samego regionu i odejmując od niej wartość oczekiwaną podobieństwa losowej pary stanów. Istotność efektu oszacowano, porównując ten pierwszy parametr z empirycznym rozkładem wskaźnika podobieństwa par stanów uzyskanym w drodze 2 500 000 losowań bootstrapowych.

²⁶ United States Census Bureau, Geography Division, *Census Regions and Divisions of the United States* (2016), http://www2.census.gov/geo/pdfs/maps-data/maps/reference/us_regdiv.pdf.

²⁷ D.J. Elazar, *The Principles and Traditions Underlying American State Constitutions*, op. cit., s. 18–22. V. także *supra*, Wstęp, przypis 71.

²⁸ V. także *supra*, Wstęp, przypis 71.

²⁹ V. także *supra*, Wstęp, przypis 71.

³⁰ Tabela 7.2 (w załączniku na końcu rozprawy) przedstawia przypisanie poszczególnych stanów do regionów według każdego z wymienionych kryteriów.

region	liczba stanów	średnie podobieństwo	istotność
Wschodnie Wybrzeże	5	58,70%	0,622

Tabela 3. Podobieństwa wewnątrzregionalne – przyporządkowanie stanów do regionów wg Biura Cenzusu

tradycja ustrojowa	liczba stanów	średnie podobieństwo	istotność
menadżerska	2	79,46%	0,002
południowo-plantatorska	14	61,81%	0,182
zachodnia (<i>frame of government</i>)	17	61,64%	0,160
atlantycka (<i>commercial republic</i>)	7	60,78%	0,751
<i>kraj</i>	50	60,13%	<i>nd.</i>
nowoangielska (<i>commonwealth</i>)	10	60,08%	0,987

Tabela 4. Podobieństwa wewnątrzregionalne – przyporządkowanie stanów do tradycji ustrojowych wg D. Elazara

region	liczba stanów	średnie podobieństwo	istotność
Południowy Zachód	5	65,37%	0,056
Południowy Wschód	5	62,72%	0,348
Północny Wschód	5	61,65%	0,575
Północny Zachód	7	61,59%	0,487
Pacyficzny	15	61,36%	0,449
<i>kraj</i>	50	60,13%	<i>nd.</i>
Atlantycki	9	59,86%	0,882
Południe	4	56,83%	0,049

Tabela 5. Podobieństwa wewnątrzregionalne – przyporządkowanie stanów do regionów wg *National Reporting System*

okręg	liczba stanów	średnie podobieństwo	istotność
2. (Nowy Jork, Rhode Island, Connecticut)	3	70,69%	0,011
7. (Illinois, Indiana, Wisconsin)	3	66,52%	0,049
5. (Teksas, Luizjana, Missisipi)	3	65,42%	0,222
1. (Nowa Anglia)	4	63,10%	0,374
8. (Wielkie Równiny)	7	62,72%	0,216
9. (Zachodnie Wybrzeże, Arizona, Idaho, Montana)	9	61,72%	0,373

okręg	liczba stanów	średnie podobieństwo	istotność
10. (Kolorado, Wyoming, Utah, Nowy Meksyk, Kansas, Oklahoma)	6	61,27%	0,642
<i>kraj</i>	50	60,13%	<i>nd.</i>
4. (Wirginia, Maryland, Pd. i Pn. Karolina)	5	60,11%	0,991
6. (Ohio, Michigan, Kentucky, Tennessee)	4	58,41%	0,614
11. (Floryda, Georgia, Alabama)	3	57,66%	0,574
3. (Pensylwania, New Jersey, Delaware)	3	56,10%	0,360

Tabela 6. Podobieństwa wewnątrzregionalne – przyporządkowanie stanów do federalnych okręgów apelacyjnych

Bliższa analiza przytoczonych wyników pokazuje jednak, że nie należy przywiązywać zbyt dużej wagi do czynnika regionalnego. W niektórych regionach istnieją silne lokalne tradycje ustrojowe (np. w Nowej Anglii, na Południowym Zachodzie), ale w innych – jak na Wschodnim Wybrzeżu – podobieństwa są raczej przypadkowe.

Druga hipoteza to hipoteza trendów ogólnokrajowych, zakładająca, iż konstytucje stanowe odzwierciedlają typowe dla czasów swojego powstania ogólnokrajowe prądy myślowe i trendy ustrojowe, a różnice między nimi są prostą pochodną zróżnicowania ich wieku. Aby ją przetestować, podzielono stany na grupy według epoki, w której została uchwalona konstytucja stanowa³¹ i porównano średnie podobieństwa wewnątrzgrupowe z ogólnymi. Również i ta hipoteza znajduje potwierdzenie: wskaźnik podobieństwa dla konstytucji stanowych pochodzących z tej samej epoki jest średnio większy o 1,61 punktu procentowego i różnica ta znów jest statystycznie istotna. Znaczenie podobieństw historycznych jest jednak mniejsze niż w wypadku tych regionalnych (zwłaszcza gdy uwzględnić fakt, iż między regionem a wiekiem konstytucji istnieje częściowa korelacja). Analiza szczegółowych wyników wskazuje, że najmocniejsze piętno na konstytucjach stanowych odcisnęły epoka jacksonowska i epoka „konstytucjonalizmu menadżerskiego”, a najsłabsze (lub najmniej trwałe) było znaczenie prądów progresywnych (konstytucje z epoki progresywnej pod względem modelu podziału władz są bardziej zróżnicowane niż wszystkie konstytucje stanowe razem wzięte).

epoka	liczba stanów	średnie podobieństwo	istotność
rewolucyjna i wczesnej republiki (1776–1830)	4	60,48%	0,915

³¹ Periodyzacja zastosowana przy testowaniu tej hipotezy jest mniej precyzyjna (i przez to różna) od periodyzacji zastosowanej w Tabeli 1.1 w załączniku na końcu niniejszej rozprawy. Wynika to z dążenia do uniknięcia definiowania epok, do których przyporządkowane byłyby tylko pojedyncze stany (tak byłoby np. z epokami: rewolucyjną, republikańską i rekonstrukcyjną według Tabeli 1.1).

epoka	liczba stanów	średnie podobieństwo	istotność
jacksonowska <i>sensu largo</i> (1831–1865)	9	63,67%	0,043
2. połowa XIX w. (1865–1906)	21	60,44%	0,713
progresywna (1907–1939)	3	58,87%	0,763
menadżerska (od 1940)	13	62,72%	0,048
<i>kraj</i>	50	60,13%	<i>nd.</i>

Tabela 7. Podobieństwa między grupami stanów wyznaczonymi przez epokę powstania konstytucji stanowej

Trzecia hipoteza traktuje stanowe rozwiązania strukturalne jako pochodną preferencji politycznych elektoratu (na osi Republikanie-Demokraci). W takim wypadku większe podobieństwa powinny występować wśród stanów republikańskich, demokratycznych i centrowych (*swing states*) niż między tymi kategoriami. Znów okazuje się, iż taki efekt występuje i jest statystycznie istotny, ale jego skala jest jeszcze mniejsza niż w wypadku poprzednich (1,5 punktu procentowego). Wydaje się to świadczyć o tym, że w skali krajowej model podziału władz *in abstracto* pozostaje wciąż poza rosnącą grupą zagadnień wyznaczających główną oś sporu międzypartyjnego (inaczej niż np. w epoce progresywnej).

grupa	liczba stanów	średnie podobieństwo	istotność
stany demokratyczne	17	60,44%	0,759
stany republikańskie	23	61,71%	0,051
stany konkurencyjne (<i>swing states</i>)	10	59,69%	0,796
<i>kraj</i>	50	60,13%	<i>nd.</i>

Tabela 8. Podobieństwa między grupami stanów wyznaczanymi przez oś sporu partyjnego

W największym stopniu jednak potwierdza się ostatnia hipoteza – laboratoriów demokracji. Nawet po uwzględnieniu różnic regionalnych i politycznych oraz zróżnicowania rodowodów konstytucji stanowych i tak wyjaśniają one jedynie 10% wariancji międzystanowej. Oznacza to, iż zdecydowana większość zróżnicowania międzystanowego wynika z „dialogu konstytucyjnego”, nie zaś z innych kryteriów. Jest to w pewnym sensie optymistyczna konkluzja dla nauki stanowego prawa konstytucyjnego: pokazuje ona bowiem, iż w Stanach Zjednoczonych (przynajmniej w zakresie podziału władz) istnieją nie tylko odrębne porządki ustrojowe poszczególnych stanów oraz tradycje regionalne, ale również spójna (aczkolwiek wewnętrznie zróżnicowana) tradycja amerykańskiego stanowego prawa konstytucyjnego rozwijająca się pod wpływem tradycji federalnej, ale niezależnie od niej. Pokazuje to nie tylko siłę amerykańskiego federalizmu, ale również żywotność amerykańskiej tradycji konstytucyjnej, zdolnej do tworzenia wciąż nowych rozwiązań ustrojowych i ich płynnej integracji z istniejącym systemem konstytucyjnym – co przy badaniu wyłącznie konstytucji federalnej może być dostrzegalne tylko w ograniczonym stopniu.

Załączniki

Tabela 1.1. Konstytucje stanowe według epok konstytucjonalizmu stanowego

stan	rewol. 1776–1786	fed. 1787–1797	repub. 1798–1830	Jackson. 1831–1846	antebel. 1846–1860	sec.	posec.	rekon.	powoj. 1861–1909	progres. 1910–1939	men. 1940–1960	współ. 1961 –
New Hampshire	1776 1784	1792										
Pd. Karolina	1776 1778	1790				1861	1865	1868	1895			
Georgia	1776 1777	1788	1798			1861	1865	1867	1877		1945	1976 1982
Wirginia	1776		1830		1851	1861	1864	1868	1902			1970
New Jersey	1776			1844							1947	
Delaware	1776	1792		1831					1897			
Pensylwania	1776	1790		1838					1873			
Maryland	1776				1851				1864 1867			
Pn. Karolina	1776							1868	1875			1969
Nowy Jork	1777		1821	1846					1894	1938		
Vermont	1777	1793										
Massachusetts	1780											
Kentucky		1792	1799		1850				1891			
Tennessee		1796		1834					1870			
Ohio			1802		1851							

stan	rewol. 1776-1786	fed. 1787-1797	repub. 1798-1830	Jackson. 1831-1846	antebel. 1846-1860	sec.	posec.	rekon.	powoj. 1861-1909	progres. 1910-1939	men. 1940-1960	współ. 1961 -
Luizjana			1812	1845	1852	1861	1864	1868	1879 1898	1921		1974
Indiana			1816		1851							
Missisipi			1817	1832				1868	1890			
Connecticut			1818									1965
Illinois			1818		1847				1870			1970
Alabama			1819			1861	1865	1867	1875 1901			
Maine			1819									
Missouri			1820				1865		1875		1944	
Michigan				1835	1850				1908			1962
Teksas				1836	1845	1861	1866	1868	1875			
Arkansas				1836		1861	1864	1868	1874			
Floryda				1839		1861	1865	1868	1885			
Rhode Island				1842								1986
Iowa				1846	1857							
Wisconsin					1848							
Kalifornia					1849				1879			
Minnesota					1857							
Oregon					1857							
Kansas					1859							
Zach. Wirginia							1862		1872			

stan	rewol. 1776-1786	fed. 1787-1797	repub. 1798-1830	Jackson. 1831-1846	antebel. 1846-1860	sec.	posec.	rekon.	powoj. 1861-1909	progres. 1910-1939	men. 1940-1960	współ. 1961 -
Newada									1864			
Nebraska									1866 1875			
Kolorado									1876			
Pn. Dakota									1889			
Pd. Dakota									1889			
Montana									1889			1972
Waszyngton									1889			
Idaho									1889			
Wyoming									1889			
Utah									1895			
Oklahoma									1907			
Arizona										1910		
Nowy Meksyk										1910		
Hawaje											1950	
Alaska											1956	

objaśnienie skrótów:

rewol. – epoka rewolucyjna

fed. – epoka federalistyczna

repub. – epoka republikańska

Jackson. – epoka jacksonowska

antebel. – epoka przedwojenna

sec. – konstytucje secesyjne

posec. – konstytucje posecesyjne

rekon. – okres rekonstrukcji

powoj. – epoka powojenna

progres. – epoka progresywna

men. – epoka konstytucjonalizmu menadżerskiego

Uwagi:

1. Stany zostały wymienione w porządku odpowiadającym dacie przyjęcia pierwszej konstytucji stanowej.

2. W zestawieniu uwzględniono Konstytucję Republiki Teksasu z 1836 r., aczkolwiek nie była ona konstytucją stanową (do 1845 r. Teksas był niepodległym państwem), gdyż jest ona uznawana za integralny element teksańskiej tradycji konstytucyjnej. Podobnie potraktowano Konstytucję Vermont z 1777 r., przy czym ona w latach 1791–1793 obowiązywała jako konstytucja stanowa *sensu stricto*.
3. Periodyzacja ma oczywiście charakter umowny. Przy jej opracowaniu kierowano się następującymi przesłankami:
- a. Za cezurę zamykającą epokę rewolucyjną, a otwierającą epokę federalistyczną, przyjęto konwencję filadelfijską z 1787 r. *Differentia specifica* tego ostatniego okresu jest bowiem właśnie silny wpływ konstytucji federalnej.
  - b. Za cezurę otwierającą epokę republikańską przyjęto konstytucję Georgii z 1798 r. i Kentucky z 1799 r. Były to pierwsze przykłady kompleksowej rewizji ustaw zasadniczych z epoki federalistycznej w kierunku idei ustrojowych rosnącej wówczas w siłę Partii Demokratyczno-Republikańskiej Thomasa Jeffersona.
  - c. Za cezurę zamykającą epokę republikańską, a otwierającą epokę jacksonowską, przyjęto konwencję Wirginii z przełomu lat 1829 i 1830. Jest ona bowiem, jak to zaznaczono w rozdziale I, uznawana za symboliczny koniec epoki „ojców Konstytucji”.
  - d. Za cezurę zamykającą epokę jacksonowską, a otwierającą epokę przedwojenną, przyjęto aneksję Teksasu, gdyż zapoczątkowała ona ostrą eskalację sporu między Północą i Południem, i związana z tym reorientację polityki krajowej, zakończoną secesją.
  - e. Mianem konstytucji posecesyjnych nazwano konstytucje wprowadzane w stanach południowych po ich częściowym lub całkowitym zajęciu przez wojska Unii i charakteryzujące się pojednawczym stosunkiem do Konfederatów. Konstytucje przyjmowane na podstawie ustaw rekonstrukcyjnych uznano za konstytucje rekonstrukcyjne.
  - f. Za cezurę otwierającą epokę progresywną przyjęto pierwszą ustawę zasadniczą realizującą postulaty progresyistów – konstytucję Arizony z 1910 r., za zamykającą zaś – zawierającą jeszcze elementy progresywne rewizję konstytucyjną w Nowym Jorku z 1938 r.
4. Kursywą oznaczono kompleksowe rewizje istniejących konstytucji stanowych.

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 2.1. Struktura i działalność legislatur stanowych

stan	izba niższa			Senat				aktywność legislacyjna (sesja zwyczajna 2015)	
	kadencja	liczebność	norma przedst.	kadencja	liczebność	norma przedst.	przewodniczący	projektów wniesionych	projektów uchwalonych
Alabama	4	105	45,525	4	35	136,575	wicegubernator	1 210	357
Alaska	2	40	17,756	4	20	35,512	senator	575	48
Arizona	2	60	106,538	2	30	213,077	senator	1 163	324
Arkansas	2	100	29,160	4	35	83,313	wicegubernator	2 062	1 289
Kalifornia	2	80	465,681	4	40	931,363	wicegubernator	2 370	807

stan	izba niższa			Senat					aktywność legislacyjna (sesja zwyczajna 2015)		
	kadencja	liczebność	norma przedst.	kadencja	liczebność	norma przedst.	przewodniczący	projektów wniesionych	projektów uchwalonych		
Kolorado	2	65	77,374	4	35	143,695	senator	682	364	53.4%	
Connecticut	2	151	23,670	2	36	99,281	wicegubernator	3 202	261	8.2%	
Delaware	2	41	21,901	4	21	42,759	wicegubernator	370	194	52.4%	
Floryda	2	120	156,705	4	40	470,116	senator	1 574	227	14.4%	
Georgia	2	180	53,826	2	56	173,012	wicegubernator	955	312	32.7%	
Hawaje	2	51	26,673	4	25	54,412	senator	2 894	252	8.7%	
Idaho	2	70	22,395	2	35	44,790	wicegubernator	523	382	73.0%	
Illinois	2	118	108,742	2/4/4	59	217,484	senator	6 534	483	7.4%	
Indiana	2	100	64,842	4	50	129,685	wicegubernator	1 237	258	20.9%	
Iowa	2	100	30,469	4	50	60,937	senator	1 851	143	7.7%	
Kansas	2	125	22,825	4	40	71,328	senator	746	105	14.1%	
Kentucky	2	100	43,393	4	38	114,193	senator	752	117	15.6%	
Luizjana	4	105	43,176	4	39	116,243	senator	1 106	469	42.4%	
Maine	2	151	8,797	2	35	37,953	senator	1 455	442	30.4%	
Maryland	4	141	40,949	4	47	122,846	senator	2 234	495	22.2%	
Massachusetts	2	160	40,924	2	40	163,695	senator	6 988	704	10.1%	
Michigan	2	110	89,856	4	38	260,109	wicegubernator	1 890	269	14.2%	
Minnesota	2	134	39,582	4	67	79,163	senator	4 605	80	1.7%	
Missisipi	4	122	24,329	4	52	57,079	wicegubernator	2 620	347	13.2%	
Missouri	2	163	36,742	4	34	176,145	wicegubernator	1 888	131	6.9%	

stan	izba niższa			Senat					aktywność legislacyjna (sesja zwyczajna 2015)		
	kadencja	liczebność	norma przedst.	kadencja	liczebność	norma przedst.	przewodniczący	projektów wniesionych	projektów uchwalonych		
Montana	2	100	nie dotyczy	4	50	19,788	senator	1 187	457	38.5%	
Nebraska				4	49	37,272	wicegubernator	664	247	37.2%	
Newada	2	42	64,302	4	21	128,604	wicegubernator	1 013	556	54.9%	
New Hampshire	2	400	3,291	2	24	54,853	senator	902	276	30.6%	
New Jersey	2	80	109,899	2/4/4	40	219,798	senator	9 074	381	4.2%	
Nowy Meksyk	2	70	29,417	4	42	49,028	wicegubernator	1 281	158	12.3%	
Nowy Jork	2	150	129,187	2	63	307,589	wicegubernator	14 823	589	4.0%	
Pn. Karolina	2	120	79,464	2	50	190,714	wicegubernator	1 634	300	18.4%	
Pn. Dakota	4	94	7,155	4	47	14,310	wicegubernator	854	484	56.7%	
Ohio	2	99	116,533	4	33	349,598	senator	678	45	6.6%	
Oklahoma	2	101	37,145	4	48	78,159	wicegubernator	2 112	398	18.8%	
Oregon	2	60	63,851	4	30	127,702	senator	2 641	848	32.1%	
Pensylwania	2	203	62,576	4	50	254,058	wicegubernator	2 867	39	1.4%	
Rhode Island	2	75	14,039	2	38	27,709	senator	2 399	423	17.6%	
Pd. Karolina	2	124	37,302	4	46	100,552	wicegubernator	bd.	138	bd.	
Pd. Dakota	2	70	11,631	2	35	23,263	wicegubernator	427	258	60.4%	
Tennessee	2	99	64,104	4	33	192,311	senator	bd.	1 007	bd.	
Teksas	2	150	167,641	4	31	811,165	wicegubernator	6 276	1 323	21.1%	
Utah	2	75	36,852	4	29	95,306	senator	1 520	477	31.4%	

stan	izba niższa				Senat				aktywność legislacyjna (sesja zwyczajna 2015)	
	kadencja	liczebność	norma przedst.	kadencja	liczebność	norma przedst.	przewodniczący	projektów wniesionych	projektów uchwalonych	
Vermont	2	150	4,172	2	30	20,858	wicegubernator	666	64	9.6%
Virginia	2	100	80,010	4	40	200,026	wicegubernator	1 919	774	40.3%
Waszyngton	2	98	68,618	4	49	137,236	wicegubernator	2 365	297	12.6%
Zach. Virginia	2	100	18,530	4	34	54,500	senator	1 607	262	16.3%
Wisconsin	2	99	57,447	4	33	172,342	senator	1 830	356	19.5%
Wyoming	2	60	9,396	4	30	18,792	senator	391	204	52.2%

Źródło: opracowanie własne w oparciu o A.S. Wall, H.M. Perkins (ed.), *The Book of States, Council of State Governments*, Lexington, KY, 2016, tabele 3.1, 3.6 i 3.19.

Tabela 2.2. Sesje legislatur stanowych

stan	sesja zwyczajna			sesja specjalna			sesja budżetowa
	częstość	ograniczenie długości	możliwość przedłużenia	zwolywanie	ograniczenie długości	ograniczenie przedmiotów	
Alabama	roczna	30 dni legis. 105 dni kalend.	brak	G	12 dni legis.	kwalifikowane	
Alaska	roczna	121 dni kalend.	brak	W (2/3)	30 dni kalend.	brak	
Arizona	roczna	100 dni kalend. (regulaminowe)	większość zwykła	W (2/3)	---	brak	
Arkansas	roczna	60 dni kalend. (NP) 30 dni kalend. (P)	2/3 głosów	G	---	absolutne	rok parzysty
Kalifornia	roczna	-----	---	G	---	absolutne	

stan	sesja zwyczajna			sesja specjalna			sesja budżetowa
	częstość	ograniczenie długości	możliwość przedłużenia	zwoływanie	ograniczenie długości	ograniczenie przedmiotów	
Kolorado	roczna	120 dni kalend.	brak	W (2/3)	---	tylko sesje gubernatorskie	
Connecticut	roczna	3–9 VI (NP) / 3–9 V (P)	brak	WZ	---	brak	rok parzysty
Delaware	roczna	30 czerwca	brak	P	---	brak	
Floryda	roczna	30 dni kalend.	3/5 głosów	P	20 dni kalend.	brak	
Georgia	roczna	40 dni legis.	brak	W (3/5)	40 dni legis.	absolutne	
Hawaje	roczna	60 dni legis.	2/3 głosów	2 W (2/3)	30 dni legis.	brak	
Idaho	roczna	-----	---	G	20 dni kalend.	absolutne	
Illinois	roczna	-----	---	P	---	brak	
Indiana	roczna	61 dni kalend. (NP) 30 dni kalend. (P)	brak	G	30 dni legis. 40 dni kalend.	brak	
Iowa	roczna	-----	---	W (2/3)	---	brak	
Kansas	roczna	90 dni kalend. (NP)	2/3 głosów	W (2/3)	---	brak	
Kentucky	roczna	60 dni kalend. (P) 30 dni kalend. (NP)	brak	G	---	absolutne	
Luizjana	roczna	60 dni legis. (P) 45 dni legis. (NP)	brak	WZ	30 dni kalend.	brak	rok nieparzysty
Maine	roczna	3. środa czerwca (NP) 3. środa kwietnia (P) (ustawowe)	większość zwykła; 2 x 5 dni	WP	---	brak	rok parzysty
Maryland	roczna	90 dni kalend.	brak	WZ	30 dni kalend.	brak	

stan	sesja zwyczajna			sesja specjalna			sesja budżetowa
	częstość	ograniczenie długości	możliwość przedłużenia	zwoływanie	ograniczenie długości	ograniczenie przedmiotu	
Massachusetts	roczna	15 XI (NP) / 31 VII (P) (regulaminowe)	większość zwykła	WZ	---	brak	
Michigan	roczna	-----	---	G	---	absolutne	
Minnesota	roczna	120 dni legis.	brak	G	---	brak	
Missisipi	roczna	90 dni kalend. ¹	brak	G	---	absolutne	
Missouri	roczna	30 V	brak	W (3/4)	30 dni kalend.	tylko sesje gubernatorskie	
Montana	dwuletnia	90 dni legis.	brak	WZ	---	brak	
Nebraska	roczna	90 dni legis. (NP) 60 dni legis. (P)	brak	W (2/3)	---	brak	
Newada	dwuletnia	120 dni kalend.	brak	W (2/3)	20 dni kalend.	tylko sesje gubernatorskie	
New Hampshire	roczna	45 dni legis.	brak	W (1/3)	15 dni legis.	brak	
New Jersey	roczna	-----	---	WZ	---	brak	
Nowy Meksyk	roczna	60 dni kalend. (NP) 30 dni kalend. (P)	brak	W (3/5)	30 dni kalend.	tylko sesje gubernatorskie	rok parzysty
Nowy Jork	roczna	-----	---	W (2/3)	---	tylko sesje gubernatorskie	
Pn. Karolina	roczna	-----	---	W (3/5)	---	brak	rok parzysty
Pn. Dakota	dwuletnia	80 dni legis.	brak	G	---	brak	
Ohio	roczna	-----	---	P	---	brak	

¹ W pierwszym roku kadencji gubernatorskiej wydłużone do 125 dni.

stan	sesja zwyczajna			sesja specjalna			sesja budżetowa
	częstość	ograniczenie długości	możliwość przedłużenia	zwoływanie	ograniczenie długości	ograniczenie przedmiotów	
Oklahoma	roczna	ostatni piątek maja	brak	W (2/3)	---	brak	
Oregon	roczna	160 dni kalend. (NP) 35 dni kalend. (P)	2/3 głosów	WZ	---	brak	
Pensylwania	roczna	-----	---	G	---	absolutne	
Rhode Island	roczna	-----	---	P	---	brak	
Pd. Karolina	roczna	1. czwartek czerwca	2/3 głosów	W (2/3)	---	brak	
Pd. Dakota	roczna	40 dni legis.	brak	W (2/3)	---	brak	
Tennessee	roczna	90 dni legis. / 2 lata	brak	W 92/3)	30 dni legis.	brak	
Teksas	dwuletnia	140 dni kalend.	brak	G	30 dni kalend.	absolutne	
Utah	roczna	45 dni kalend.	brak	G	30 dni kalend.	absolutne	
Vermont	roczna	-----	---	G	---	brak	
Wirginia	roczna	30 dni kalend. (NP) 60 dni kalend. (P)	2/3 głosów	W (2/3)	---	brak	
Waszyngton	roczna	105 dni kalend. (NP) 60 dni kalend. (P)	brak	W (2/3)	30 dni kalend.	brak	
Zach. Wirginia	roczna	60 dni kalend.	gubernator	W (3/5)	---	tylko sesje gubernatorskie	
Wisconsin	roczna	-----	---	WZ	---	absolutne	
Wyoming	roczna	40 dni legis. (NP) 20 dni legis. (P)	brak	WZ	20 dni legis.	brak	rok parzysty

Źródła: opracowanie własne w oparciu o *The Book of States*, A.S. Wall, H.M. Perkins (ed.), Council of State Governments, Lexington, KY, 2016, tabela 3.2; National Conference of State Legislatures, *Legislative Session Length*, <http://www.ncsl.org/research/about-state-legislatures/legislative-session-length.aspx> (2010); National Conference of State

Legislatures, *Legislative Sessions with Limited Scope*, <http://www.ncsl.org/research/about-state-legislatures/legislative-sessions-with-limited-scope.aspx> (2015) oraz teksty konstytucji stanowych.

Oznaczenia:

G – zwoływanie sesji specjalnych zastrzeżone dla gubernatora

P – przewodniczący izb mogą zwołać sesję specjalną

WZ – sesja specjalna musi zostać zwołana na wniosek większości zwykłej składu każdej z izb

W – sesja specjalna musi zostać zwołana na wniosek większości kwalifikowanej składu każdej z izb

WP – sesja specjalna musi zostać zwołana na zgodny wniosek delegacji partyjnych w każdej z izb

Tabela 2.3. Ograniczenia formy i procedury ustawodawczej w konstytucjach stanowych

stan	wymóg jednoci materii	wymóg opisanie materii projektu w tytule	określenie klauzuli stanowiącej	wymóg stanowienia prawa tylko w drodze ustawy (<i>by bill</i>)	ograniczenia stosowania ustaw prywatnych
Alabama	art. IV, § 45	art. IV, § 45	art. IV, § 45	art. IV, § 61	art. IV, §§ 104, 105
Alaska	art. 2, § 13	art. 2, § 13	art. 2, § 13		art. 2, § 19
Arizona	art. IV, § 13	art. IV, § 13	art. IV, § 24		art. IV, § 19
Arkansas			art. 5, § 19	art. 5, § 21	art. 5, §§ 24, 25
Kalifornia	art. 4, § 9	art. 4, § 9		art. 4, § 8 (b)	art. 4, § 16 (b)
Kolorado	art. V, § 21	art. V, § 21	art. V, § 18	art. V, § 17	art. V, § 25
Connecticut			art. III, § 1		
Delaware	art. II, § 16	art. II, § 16			art. II, § 19
Floryda	art. III, § 6	art. III, § 6	art. III, § 6		art. III, § 11 (a)
Georgia	art. III, sec. V, cl. 3	art. III, sec. V, cl. 3			art. III, sec. VI, cl. 4 (b)
Hawaje	art. III, § 14	art. III, § 14	art. III, § 14	art. III, § 14	
Idaho	art. III, § 16	art. III, § 16	art. III, § 1	art. III, § 15	art. III, § 19
Illinois			art. IV, § 8 (a)	art. IV, § 8 (b)	art. IV, § 13

stan	wymóg jednności materii	wymóg opisanja materii projektu w tytule	określenie klauzuli stanowiącej	wymóg stanowienia prawa tylko w drodze ustawy (<i>by bill</i>)	ograniczenia stosowania ustaw prywatnych
Indiana			art. IV, § 1	art. IV, § 1	art. IV, §§ 22, 23
Iowa	art. III, § 29	art. III, § 29	art. III, § 1		art. III, § 30
Kansas	art. II, § 16	art. II, § 16	art. II, § 20		
Kentucky	§ 51	§ 51	§ 62		§§ 59, 60
Luizjana	art. III, § 15 (A)	art. III, § 15 (A)	art. III, § 14	art. III, § 15 (A)	art. III, § 12
Maine					art. IV, pt. I, § 13
Maryland			art. III, § 29	art. III, § 29	art. III, § 33
Massachusetts					
Michigan	art. IV, § 24	art. IV, § 24	art. IV, § 23	art. IV, § 22	art. IV, § 29
Minnesota	art. IV, § 17	art. IV, § 17	art. IV, § 22		
Missisipi	art. 4, § 71	art. 4, § 71	art. 4, § 56	art. 4, § 60	art. 4, §§ 87, 90
Missouri	art. III, § 23	art. III, § 23	art. III, § 21	art. III, § 21	art. III, § 40
Montana	art. V, § 11 (3)	art. V, § 11 (3)		art. V, § 11 (1)	art. V, § 12
Nebraska	art. III, § 14	art. III, § 14	art. III, § 13	art. III, § 13	art. III, § 18
Newada	art. 4, § 17	art. 4, § 17	art. 4, § 23	art. 4, § 23	art. 4, §§ 20, 21
New Hampshire					
New Jersey	art. IV, sec. VII, cl. 4	art. IV, sec. VII, cl. 4	art. IV, sec. VII, cl. 6		art. IV, sec. VII, cl. 7, 9
Nowy Meksyk	art. IV, § 16	art. IV, § 16	art. IV, § 15	art. IV, § 15	art. IV, § 24
Nowy Jork			art. III, § 13	art. III, § 13	art. III, § 17
Pn. Karolina			art. II, § 21		art. II, § 24
Pn. Dakota	art. IV, § 13	art. IV, § 13		art. IV, § 13	art. IV, § 13

stan	wymóg jednności materii	wymóg opisanja materii projektu w tytule	określenie klauzuli stanowiącej	wymóg stanowienia prawa tylko w drodze ustawy (<i>by bill</i>)	ograniczenia stosowania ustaw prywatnych
Ohio	art. 2, § 15 (D)	art. 2, § 15 (D)	art. 2, § 15 (B)	art. 2, § 15 (A)	
Oklahoma	art. V, § 57	art. V, § 57			art. V, §§ 46, 59
Oregon	art. IV, § 20	art. IV, § 20			art. IV, § 23
Pensylwania	art. II, § 3	art. II, § 3		art. II, § 1	art. II, § 32
Rhode Island			art. VI, § 2		
Pd. Karolina	art. III, § 17	art. III, § 17	art. III, § 16		art. III, § 34
Pd. Dakota	art. III, § 21	art. III, § 21	art. III, § 18		art. III, § 23
Tennessee	art. II, § 17	art. II, § 17	art. II, § 20		
Tekساس	art. III, § 35 (b)	art. III, § 35 (b)	art. III, § 29	art. III, § 30	art. III, § 56
Utah	art. VI, § 22	art. VI, § 22			art. VI, § 26
Vermont			sub. II, § 10		
Wirginia	art. IV, § 12	art. IV, § 12		art. IV, § 11	art. IV, §§ 14, 15
Waszyngton	art. II, § 19	art. II, § 19	art. II, § 18	art. II, § 18	art. II, § 28
Zach. Wirginia	art. VI, § 30	art. VI, § 30			art. VI, § 39
Wisconsin	art. IV, § 18	art. IV, § 18	art. IV, § 17 (1)	art. IV, § 17 (2)	art. IV, §§ 31, 32
Wyoming	art. 3, § 24	art. 3, § 24	art. 3, § 21		art. 3, § 27

stan	zasada trzech czytań	wymóg skierowania do komisji	wymóg wydrukowania i doręczenia	zakaz zmiany celu i zakresu	wymóg głosowania rejestrowanego	wymóg większości bezwzględnej	wymóg jawności obrad
Alabama	art. IV, § 63	art. IV, § 62		art. IV, § 61	art. IV, § 63		art. IV, § 57
Alaska	art. 2, § 14				art. 2, § 14	art. 2, § 14	

stan	zasada trzech czytań	wymóg skierowania do komisji	wymóg wydrukowania i doręczenia	zakaz zmiany celu i zakresu	wymóg głosowania rejestrowanego	wymóg większości bezwzględnej	wymóg jawności obrad
Arizona	art. IV, § 12				art. IV, § 12	art. IV, § 15	
Arkansas	art. 5, § 22			art. 5, § 21	art. 5, § 22	art. 5, § 37	art. 5, § 13
Kalifornia	art. 4, § 8 (b)		art. 4, § 8 (b)		art. 4, § 8 (b)	art. 4, § 8 (b)	art. 4, § 7 (c)
Kolorado	art. V, § 22	art. V, § 20	art. V, § 22	art. V, § 17	art. V, § 22	art. V, § 22	art. V, § 14
Connecticut							art. III, § 16
Delaware					art. II, § 10	art. II, § 10	art. II, § 11
Floryda	art. III, § 7				art. III, § 7		art. III, §§ 4 (b), (e)
Georgia	art. III, sec. V, cl. 7				art. III, sec. V, cl. 5	art. III, sec. V, cl. 5	art. III, sec. IV, cl. 11
Hawaje	art. III, § 15	art. III, § 12			art. III, § 13	art. III, § 13	
Idaho	art. III, § 15		art. III, § 15		art. III, § 15		art. III, § 12
Illinois	art. IV, § 8 (d)				art. IV, § 8 (c)	art. IV, § 8 (c)	art. IV, § 5 (c)
Indiana	art. IV, § 18				art. IV, § 25	art. IV, § 25	art. IV, § 13
Iowa					art. III, § 17	art. III, § 17	art. III, § 13
Kansas	art. II, § 15				art. II, § 13	art. II, § 13	
Kentucky	§ 46	§ 46	§ 46		§ 46		
Luizjana	art. III, § 15 (D)	art. III, § 15 (D)		art. III, § 15 (C)	art. III, § 15 (G)	art. III, § 15 (G)	art. III, § 15(A)
Maine	art. IV, pt. I, § 27				art. IV, pt. I, § 28	art. IV, pt. I, § 28	
Maryland					art. III, § 26	art. III, § 26	art. III, § 21
Massachu- setts							
Michigan	art. IV, § 26			art. IV, § 24	art. IV, § 26	art. IV, § 26	art. IV, § 20

stan	zasada trzech czytań	wymóg skierowania do komisji	wymóg wydrukowania i doręczenia	zakaz zmiany celu i zakresu	wymóg głosowania rejestrowanego	wymóg większości bezwzględnej	wymóg jawności obrad
Minnesota	art. IV, § 19				art. IV, § 22	art. IV, § 22	art. IV, § 14
Mississippi	art. 4, § 59	art. 4, § 74		art. 4, § 60	art. 4, § 55		art. 4, § 58
Missouri	art. III, § 21	art. III, § 22	art. III, § 24	art. III, § 21	art. III, § 27	art. III, § 27	art. III, § 20
Montana				art. V, § 11 (1)	art. V, § 11 (1)		art. V, § 10 (3)
Nebraska	art. III, § 14		art. III, § 14		art. III, § 13	art. III, § 13	art. III, § 11
Newada					art. 4, § 18.1	art. 4, § 18.1	art. 4, § 15
New Hampshire	art. 4, § 18.1						§ 8
New Jersey	art. IV, sec. IV, cl. 6				art. IV, sec. IV, cl. 6	art. IV, sec. IV, cl. 6	
Nowy Meksyk	art. IV, § 15		art. IV, § 15	art. IV, § 15	art. IV, § 17		art. IV, § 12
Nowy Jork			art. III, § 14		art. III, § 14	art. III, § 14	art. III, § 10
Pn. Karolina	art. II, § 22 (1)						
Pn. Dakota	art. IV, § 13			art. IV, § 13	art. IV, § 13	art. IV, § 13	art. IV, § 14
Ohio	art. 2, § 15 (C)		art. 2, § 15 (C)		art. 2, § 15 (A)	art. 2, § 15 (A)	art. 2, § 13
Oklahoma	art. V, § 34				art. V, § 34	art. V, § 34	
Oregon	art. IV, § 19				art. IV, § 19	art. IV, § 19	art. IV, § 14
Pensylwania	art. II, § 4	art. II, § 2	art. II, §§ 2, 4	art. II, § 1	art. II, § 4	art. II, § 4	art. II, § 13
Rhode Island							

stan	zasada trzech czytań	wymóg skierowania do komisji	wymóg wydrukowania i doręczenia	zakaz zmiany celu i zakresu	wymóg głosowania rejestrowanego	wymóg większości bezwzględnej	wymóg jawności obrad
Pd. Karolina	art. III, § 18						art. III, § 23
Pd. Dakota	art. III, § 17				art. III, § 18	art. III, § 18	art. III, § 15
Tennessee	art. II, § 18				art. II, § 18	art. II, § 18	
Teksas	art. III, § 32	art. III, § 37		art. III, § 30			art. III, § 16
Utah	art. VI, § 22				art. VI, § 22	art. VI, § 22	art. VI, § 15
Vermont					sub. II, § 10	sub. II, § 10	sub. II, § 8
Wirginia	art. IV, § 11	art. IV, § 11 (a)	art. IV, § 11 (b)		art. IV, § 11 (d)		
Waszyngton				art. II, § 38	art. II, § 22	art. II, § 22	art. II, § 11
Zach. Wirginia	art. VI, § 29				art. VI, § 31	art. VI, § 31	
Wisconsin							art. IV, § 10
Wyoming		art. 3, § 23	art. 3, § 23	art. 3, § 20	art. 3, § 25	art. 3, § 25	art. 3, § 14

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 3.1. Wybieralne organy egzekutywy stanowej

stan	wicegubernator	sekretarz stanu	prokurator generalny	skarbnik	audytor / komptroler	władze edukacyjne	inne
Alabama	S	X	X	X	Audytor	Rada	Komisarz Rolnictwa i Przemysłu Komisja Usług Użyteczności Pub.
Alaska	W						

stan	wicegubernator	sekretarz stanu	prokurator generalny	skarbnik	audytor / komptroler	władze edukacyjne	inne
Arizona		X	X	X		Superintendent	Komisja ds. Korporacji Inspektor Górniczy
Arkansas	S	X	X	X	Audytor		Komisarz Urzędu Ziemskiego
Kalifornia	S	X	X	X	Komptroler	Superintendent	Komisarz Ubezpieczeń Komisja Ekwalizacyjna
Kolorado	W	X	X	X		Rada	Rada Regensów
Connecticut	W	X	X	X	Komptroler		
Delaware	S		X	X	Audytor		Komisarz Ubezpieczeń
Floryda	W		X		CFO		Komisarz Rolnictwa
Georgia	S	X	X			Superintendent	Komisarz Rolnictwa Komisarz Ubezpieczeń Komisarz Pracy Komisja Usług Użyteczności Pub.
Hawaje	W						
Idaho	S	X	X	X	Komptroler	Superintendent	
Illinois	W	X	X		Komptroler		
Indiana	W	X	X	X	Audytor	Superintendent	
Iowa	W	X	X	X	Audytor		Komisarz Rolnictwa
Kansas	W	X	X	X		Rada	Komisarz Ubezpieczeń
Kentucky	W	X	X	X	Audytor		Komisarz Rolnictwa
Luizjana	S	X	X	X		Superintendent	Komisarz Rolnictwa Komisarz Ubezpieczeń Komisarz Usług Użyteczności Pub.

stan	wicegubernator	sekre­tarz stanu	prokurator generalny	skarbnik	audytor / komptroler	władze edukacyjne	inne
Maine							
Maryland	W		X		Komptroler		
Massachusetts	W	X	X	X	Audytor		
Michigan	W	X	X			Rada	Rady Powiernicze Uniwersytetów
Minnesota	W	X	X		Audytor		
Missisipi	S	X	X	X	Audytor		Komisarz Rolnictwa Komisarz Ubezpieczeń Komisja ds. Transportu
Missouri	S	X	X	X	Audytor		
Montana	W	X	X		Audytor	Superintendent	Komisja Usług Użyteczności Pub.
Nebraska	W	X	X	X	Audytor	Rada	Komisja Usług Użyteczności Pub.
Newada	S	X	X	X	Komptroler	Rada	
New Hampshire							
New Jersey	W						
Nowy Meksyk	W	X	X	X	Audytor	Rada	Komisarz Urzędu Ziemskiego Komisja Usług Użyteczności Pub.
Nowy Jork	W		X		Audytor	Rada Regensów	
Pn. Karolina	S	X	X	X	Audytor	Superintendent	Komisarz Rolnictwa Komisarz Ubezpieczeń Komisarz Pracy

stan	wicegubernator	sekretarz stanu	prokurator generalny	skarbnik	audytor / kontroler	władze edukacyjne	inne
Pn. Dakota	W	X	X	X	Audytor	Superintendent	Komisarz ds. Podatków Komisarz Rolnictwa Komisarz Ubezpieczeń Komisja Usług Użyteczności Pub.
Ohio	W	X	X	X	Audytor	Rada	
Oklahoma	S		X	X	Audytor		Komisarz Ubezpieczeń Komisarz Pracy Komisja ds. Korporacji
Oregon		X	X	X			Komisarz Pracy i Przemysłu
Pensylwania	W		X	X	Audytor	Superintendent	
Rhode Island	S	X	X	X			
Pd. Karolina	S	X	X	X	Kontroler	Superintendent	Komisarz Rolnictwa Adiutant Generalny
Pd. Dakota	W	X	X	X	Audytor		Komisarz Urzędu Ziemskiego Komisja Usług Użyteczności Pub.
Tennessee	S						
Teksas	S		X		Kontroler		Komisarz Rolnictwa Komisarz Urzędu Ziemskiego Komisja ds. Kolei
Utah	W		X	X	Audytor		
Vermont	S	X	X		Audytor		
Wirginia	S		X				Komisja ds. Korporacji
Waszyngton	S	X	X	X	Audytor	Superintendent	Komisarz Urzędu Ziemskiego

stan	wicegubernator	sekretarz stanu	prokurator generalny	skarbnik	audytor / kontroler	władze edukacyjne	inne
Zach. Wirginia	S	X	X	X	Audytor		
Wisconsin	W	X	X	X		Superintendent	
Wyoming		X		X	Audytor	Superintendent	

Źródło: opracowanie własne.

Oznaczenia:

S – wybierany samodzielnie

W – wybierany wspólnie z Gubernatorem

Tabela 3.2. Struktura administracji stanowej.

stan	łącna liczba departamentów	jednoosobowe organy kierownicze	kolegialne organy kierownicze	departamenty w pełni zależne od gubernatora	departamenty częściowo niezależne	departamenty silnie niezależne
Alabama	29	20	9	18	1	10
Alaska	28	25	3	18	2	8
Arizona	24	17	7	15	1	8
Arkansas	14	14	0	11	0	3
Kalifornia	16	15	1	15	0	1
Kolorado	26	24	2	24	0	2
Connecticut	16	16	0	13	1	2
Delaware	23	20	3	17	0	6
Floryda	23	9	14	3	5	15
Georgia	20	17	2	16	0	4
Hawaje	21	21	0	0	21	0

stan	łącna liczba departamentów	jednoosobowe organy kierownicze	kolegialne organy kierownicze	departamenty w pełni zależne od gubernatora	departamenty częściowo niezależne	departamenty silnie niezależne
Idaho	20	20	0	19	0	1
Illinois	23	21	2	20	0	3
Indiana	14	13	1	12	0	2
Iowa	11	11	0	11	0	0
Kansas	20	18	2	12	0	8
Kentucky	14	14	0	14	0	0
Luizjana	21	20	1	19	1	1
Maine	8	8	0	8	0	0
Maryland	17	14	3	12	2	3
Massachusetts	18	18	0	18	0	0
Michigan	19	12	7	6	3	10
Minnesota	17	13	4	13	1	3
Missisipi	16	14	2	13	0	3
Missouri	16	15	1	14	0	2
Montana	15	9	6	8	4	3
Nebraska	19	18	1	0	0	19
Newada	15	15	0	15	0	0
New Hampshire	25	25	0	25	0	0
New Jersey	19	16	3	4	9	6
Nowy Meksyk	14	14	0	9	0	5
Nowy Jork	17	16	1	7	6	4

stan	łącna liczba departamentów	jednoosobowe organy kierownicze	kolegialne organy kierownicze	departamenty w pełni zależne od gubernatora	departamenty częściowo niezależne	departamenty silnie niezależne
Pn. Karolina	23	22	1	22	0	1
Pn. Dakota	25	10	15	5	2	18
Ohio	26	17	9	18	5	3
Oklahoma	19	19	0	1	17	1
Oregon	19	18	1	12	3	4
Pensylwania	24	23	1	20	1	3
Rhode Island	17	17	0	16	0	1
Pd. Karolina	25	25	0	21	0	4
Pd. Dakota	14	6	8	0	4	10
Tennessee	21	20	1	18	2	1
Teksas	13	11	2	6	3	4
Utah	43	41	2	38	1	4
Vermont	18	17	1	17	0	1
Wirginia	10	10	0	10	0	0
Waszyngton	18	17	1	13	0	5
Zach. Wirginia	16	16	0	15	0	1
Wisconsin	29	20	9	18	1	10
Wyoming	28	25	3	18	2	8

Źródło: opracowanie własne.

Do kategorii departamentów w pełni zależnych od gubernatora zaliczane są te, których władze są odpowiedzialne politycznie przed gubernatorem i mogą zostać przez niego odwołane z dowolnej przyczyny. Do kategorii departamentów częściowo niezależnych zaliczane są te, których władze powoływane są przez gubernatora na kadencję nie dłuższą niż jego własna. Wreszcie do kategorii departamentów silnie niezależnych zaliczane są te, których władze powoływane są na kadencję dłuższą niż kadencja gubernatora; powoływane są bez udziału gubernatora (np. w drodze kooptacji albo wyboru przez legislaturę) lub pochodzą z wyborów powszechnych.

Tabela 4.1. Organizacja sądownictwa stanowego

stan	sąd ostatniej instancji (s.o.i.)	liczba sędziów s.o.i.	sądy apelacyjne średniego szczebla	sądy 1. instancji (jurysdykcji ogólnej)	system wyboru sędziów	kadencja sędziów s.o.i.
Alabama	Sąd Najwyższy	9	S.A. ds. Kryminalnych S.A. ds. Cywilnych	Sądy Okręgowe	wybory partyjne	6 lat
Alaska	Sąd Najwyższy	5	Sąd Apelacyjny (tylko sprawy kryminalne)	Sądy Wyższe	system Missouri	10 lat (pierwsza 3 lata)
Arizona	Sąd Najwyższy	5	Sąd Apelacyjny (dwa wydziały okręgowe)	Sądy Wyższe	mieszany ²	6 lat
Arkansas	Sąd Najwyższy	7	Sąd Apelacyjny	Sądy Okręgowe	wybory niepartyjne	8 lat
Kalifornia	Sąd Najwyższy	7	sześć Dystryktowych Sądów Apelacyjnych	Sądy Wyższe	głosowanie aprobowane	12 lat
Kolorado	Sąd Najwyższy	7	Sąd Apelacyjny	Sądy Dystryktowe	system Missouri	10 lat
Connecticut	Sąd Najwyższy	7	Sąd Apelacyjny	Sądy Wyższe	system Missouri	8 lat
Delaware	Sąd Najwyższy	5	---	Sąd Wyższy / Sąd Kanderski	system Missouri	12 lat
Floryda	Sąd Najwyższy	7	pięć Dystryktowych Sądów Apelacyjnych	Sądy Okręgowe	mieszany	6 lat
Georgia	Sąd Najwyższy	7	Sąd Apelacyjny	Sądy Wyższe	wybory niepartyjne	6 lat
Hawaje	Sąd Najwyższy	5	Pośredni Sąd Apelacyjny (<i>Intermediate Ct. App.</i>)	Sądy Okręgowe	system Missouri	10 lat
Idaho	Sąd Najwyższy	5	Sąd Apelacyjny	Sądy Dystryktowe	wybory niepartyjne	6 lat
Illinois	Sąd Najwyższy	7	pięć Dystryktowych Sądów Apelacyjnych	Sądy Okręgowe	wybory partyjne	10 lat

² Wybory niepartyjne w sądach niższych instancji, system Missouri w sądach apelacyjnych (w tym sądach najwyższych).

stan	sąd ostatniej instancji (s.o.i.)	liczba sędziów s.o.i.	sądy apelacyjne średniego szczebla	sądy 1. instancji (jurysdykcji ogólnej)	system wyboru sędziów	kadencja sędziów s.o.i.
Indiana	Sąd Najwyższy	5	Sąd Apelacyjny	Sądy Okręgowe / Sądy Wyższe	mieszany	10 lat (pierwsza 2 lata)
Iowa	Sąd Najwyższy	7	Sąd Apelacyjny	Sądy Dystryktowe	system Missouri	8 lat
Kansas	Sąd Najwyższy	7	Sąd Apelacyjny	Sądy Dystryktowe	mieszany	6 lat
Kentucky	Sąd Najwyższy	7	Sąd Apelacyjny	Sądy Okręgowe	wybory niepartyjne	8 lat
Luizjana	Sąd Najwyższy	7	pięć Okręgowych Sądów Apelacyjnych	Sądy Dystryktowe	wybory partyjne	10 lat
Maine	Sąd Najwyższy (<i>Supreme Judicial Ct.</i>)	7	---	Sądy Wyższe	mianowanie (guberna- tor za zgodą Senatu)	7 lat
Maryland	Sąd Apelacyjny	7	Specjalny Sąd Apelacyjny (<i>Court of Special Appeals</i>)	Sądy Okręgowe	system Missouri	10 lat
Massachusetts	Sąd Najwyższy (<i>Supreme Judicial Ct.</i>)	7	Sąd Apelacyjny	Sądy Wyższe	system Missouri	do ukończenia 70 lat
Michigan	Sąd Najwyższy	7	Sąd Apelacyjny	Sądy Okręgowe	wybory niepartyjne	8 lat
Minnesota	Sąd Najwyższy	7	Sąd Apelacyjny	Sądy Dystryktowe	wybory niepartyjne	6 lat
Missisipi	Sąd Najwyższy	9	Sąd Apelacyjny	Sądy Okręgowe / Sądy Kanclerskie	wybory niepartyjne	8 lat
Missouri	Sąd Najwyższy	7	Sąd Apelacyjny (trzy wydziały lokalne)	Sądy Okręgowe	mieszany	12 lat
Montana	Sąd Najwyższy	7	Sąd Apelacyjny	Sądy Dystryktowe	wybory niepartyjne	8 lat
Nebraska	Sąd Najwyższy	7	Sąd Apelacyjny	Sądy Dystryktowe	system Missouri	6 lat (pierwsza 3 lata)
Newada	Sąd Najwyższy	7	Sąd Apelacyjny	Sądy Dystryktowe	wybory niepartyjne	6 lat

stan	sąd ostatniej instancji (s.o.i.)	liczba sędziów s.o.i.	sądy apelacyjne średniego szczebla	sądy 1. instancji (jurysdykcji ogólnej)	system wyboru sędziów	kadencja sędziów s.o.i.
New Hampshire	Sąd Najwyższy	5	---	Sądy Wyższe	system Missouri	do ukończenia 70 lat
New Jersey	Sąd Najwyższy	7	Wydział Apelacyjny	Sądy Wyższe	mianowanie (gubernator za zgodą Senatu)	pierwsza 7 lat, następna do ukończenia 70 lat
Nowy Meksyk	Sąd Najwyższy	5	Sąd Apelacyjny	Sądy Dystryktowe	wybory partyjne / retencyjne	8 lat
Nowy Jork	Sąd Apelacyjny	7	cztery Wydziały Apela- cyjne S.N. oraz sesje apelacyjne S.N.	Sąd Najwyższy / Sądy Powiatowe	mieszany	14 lat
Pn. Karolina	Sąd Najwyższy	7	Sąd Apelacyjny	Sądy Dystryktowe	wybory niepartyjne	8 lat
Pn. Dakota	Sąd Najwyższy	5	Tymczasowy Sąd Apelacyjny	Sądy Dystryktowe	wybory niepartyjne	10 lat
Ohio	Sąd Najwyższy	7	12 Dystryktowych Sądów Apelacyjnych	Sąd Spraw Pospolitych	wybory partyjne	6 lat
Oklahoma	Sąd Najwyższy / S.A. ds. Kryminalnych	9 / 5	Sąd Apelacyjny ds. Cywilnych	Sądy Dystryktowe	mieszany	6 lat
Oregon	Sąd Najwyższy	7	Sąd Apelacyjny	Sądy Okręgowe	wybory niepartyjne	6 lat
Pensylwania	Sąd Najwyższy	7	Sąd Wyższy / Sąd Stanowy	Sąd Spraw Pospolitych	wybory partyjne	10 lat
Rhode Island	Sąd Najwyższy	5	---	Sądy Wyższe	system Missouri	beztymowa
Pd. Karolina	Sąd Najwyższy	5	Sąd Apelacyjny	Sądy Okręgowe	wybor przez legislaturę	10 lat
Pd. Dakota	Sąd Najwyższy	5	---	Sądy Okręgowe	mieszany	8 lat

stan	sąd ostatniej instancji (s.o.i.)	liczba sędziów s.o.i.	sądy apelacyjne średniego szczebla	sądy 1. instancji (jurysdykcji ogólnej)	system wyboru sędziów	kadencja sędziów s.o.i.
Tennessee	Sąd Najwyższy	5	Sąd Apelacyjny (cywilny) / S.A. ds. Kryminalnych	Sądy Okręgowe / Sądy Kanderskie / Sądy Kryminalne	mieszany	8 lat
Teksas	Sąd Najwyższy / S.A. ds. Kryminalnych	9 / 9	14 Dystryktowych Sądów Apelacyjnych	Sądy Dystryktowe	wybory partyjne	6 lat
Utah	Sąd Najwyższy	5	Sąd Apelacyjny	Sądy Dystryktowe	system Missouri	10 lat (pierwsza 3 lata)
Vermont	Sąd Najwyższy	5	---	Sądy Wyższe	system Missouri	6 lat
Wirginia	Sąd Najwyższy	7	Sąd Apelacyjny	Sądy Okręgowe	wybór przez legislaturę	12 lat
Waszyngton	Sąd Najwyższy	9	Sąd Apelacyjny (trzy wydziały okręgowe)	Sądy Wyższe	wybory niepartyjne	6 lat
Zach. Wirginia	Sąd Najwyższy	5	---	Sądy Okręgowe	wybory niepartyjne	12 lat
Wisconsin	Sąd Najwyższy	7	Sąd Apelacyjny	Sądy Okręgowe	wybory niepartyjne	10 lat
Wyoming	Sąd Najwyższy	5	---	Sądy Dystryktowe	system Missouri	8 lat

Źródło: opracowanie własne w oparciu o S.M. Strickland, R.Y. Schaffler, R.C. LaFountain, K.A. Holt, *State Court Organization*, National Center for State Courts, Williamsburg, VA, 2012 (wersja elektroniczna: <http://www.ncsc.org/sco>).

Tabela 7.1. Podobieństwa i różnice między stanami w zakresie zasady podziału władz

stan	ogr. długości sesji	zwoływanie sesji specjalnych	kadencja legislatury	profesjonalizacja legislatury	ograniczenia legislacji prywatnej	pozycja wicegubernatora	zasada nondelegacji	pluralizm egzekutywy
Alabama	-1	-1	1	0	-2	-1	T	0
Alaska	0	0	1	1	0	-1	F	0

stan	ogr. długości sesji	zwoływanie sesji specjalnych	kadencja legislatury	profesjonalizacja legislatury	ograniczenia legislacji prywatnej	pozycja wicegubernatora	zasada nondelegacji	pluralizm egzekutywy
Arizona	1	0	0	0	0	0	F	1
Arkansas	-1	-2	-1	0	-1	-1	T	-1
Kalifornia	2	-2	-1	2	-1	-1	T	-1
Kolorado	0	-1	0	0	-2	-1	F	0
Connecticut	-1	1	1	0	2	1	T	0
Delaware	1	2	1	0	1	0	T	0
Floryda	-1	2	0	1	0	0	F	1
Georgia	-1	-1	1	-1	0	-1	T	0
Hawaje	0	0	1	0	-1	1	F	0
Idaho	2	-2	1	-1	-1	0	T	0
Illinois	2	2	1	1	0	-1	F	1
Indiana	-1	-1	1	0	0	-1	T	0
Iowa	1	0	1	0	1	0	F	-1
Kansas	2	0	1	-1	0	1	F	0
Kentucky	0	-2	1	0	-1	-1	F	1
L Luizjana	-1	1	0	0	-2	-1	F	0
Maine	-1	1	0	-1	1	-1	F	0
Maryland	0	1	1	0	1	-1	F	-1
Massachusetts	2	2	1	1	2	1	F	1
Michigan	2	-2	-1	1	-2	-1	T	0
Minnesota	1	-1	1	0	0	1	F	0

stan	ogr. długości sesji	zwoływanie sesji specjalnych	kadencja legislatury	profesjonalizacja legislatury	ograniczenia legislacji prywatnej	pozycja wicegubernatora	zasada nondelegacji	pluralizm egzekutywy
Missisipi	0	-2	1	-1	-2	-1	T	0
Missouri	1	-1	-1	0	-2	-1	T	0
Montana	-2	1	0	-2	-1	-1	F	1
Nebraska	0	0	0	0	-1	-1	T	1
Newada	-2	-1	-1	-1	-1	-1	T	1
New Hampshire	-1	2	1	-2	2	1	F	1
New Jersey	2	1	1	0	0	-1	F	0
Nowy Meksyk	-1	-1	1	-1	-2	0	T	1
Nowy Jork	2	-1	1	2	0	0	T	1
Pn. Karolina	2	0	1	0	1	-1	T	0
Pn. Dakota	-2	-1	1	-2	-1	-1	T	0
Ohio	2	2	0	1	-1	1	F	1
Oklahoma	1	0	-1	0	0	-1	T	1
Oregon	1	1	1	0	0	0	F	-1
Pensylwania	2	-2	1	2	-2	-1	T	1
Rhode Island	2	2	1	-1	2	1	F	0
Pd. Karolina	1	0	1	0	1	0	T	1
Pd. Dakota	-1	0	0	-2	0	-1	T	1
Tennessee	0	0	1	0	0	1	F	0
Teksas	-2	-2	1	0	-1	-1	T	1
Utah	-1	-2	1	-2	0	-1	F	1

stan	ogr. długości sesji	zwoływanie sesji specjalnych	kadencja legislatury	profesjonalizacja legislatury	ograniczenia legislacji prywatnej	pozycja wicegubernatora	zasada nondelegacji	pluralizm egzekutywy
Vermont	2	-1	1	-1	1	1	T	0
Wirginia	-1	0	1	0	-2	-1	T	1
Waszyngton	0	0	1	0	-1	0	T	-1
Zach. Wirginia	-1	-1	1	-1	0	-1	F	1
Wisconsin	2	2	1	1	1	-1	F	-1
Wyoming	-1	1	1	-2	-1	0	F	0
konstytucja federalna	2	2	1	2	2	1	T	0

Źródło: opracowanie własne.

Oznaczenia opisane szczegółowo w zakończeniu pracy (*supra*, s. 245-251).

stan	instrumenty wpływu gubernatora na admin.	liczba departamentów podległych gubernatorowi	uprawnienia reorg. gubernatora	uprawnienia budżetowe gubernatora	upraw. gub. w zakresie wykonania budżetu	konstytucyjna regulacja struktury sądownictwa	struktura sądownictwa
Alabama	1	0	-2	1	0	-1	1
Alaska	2	2	2	0	1	0	0
Arizona	0	1	-2	-1	0	0	1
Arkansas	-2	-1	-1	0	1	-2	1
Kalifornia	-2	1	0	0	0	-1	1
Kolorado	0	2	-2	1	-1	-1	1
Connecticut	-1	1	-2	1	1	0	1
Delaware	-2	1	-2	0	0	-1	-1
Floryda	1	0	-1	0	1	-2	1

stan	instrumenty wpływu gubernatora na admin.	liczba departamentów podległych gubernatorowi	uprawnienia reorg. gubernatora	uprawnienia budżetowe gubernatora	upraw. gub. w zakresie wykonania budżetu	konstytucyjna regulacja struktury sądownictwa	struktura sądownictwa
Georgia	-2	-1	-2	1	1	-2	1
Hawaje	2	2	-2	1	1	-1	0
Idaho	-2	0	-2	0	0	0	0
Illinois	-2	1	1	1	0	-2	1
Indiana	-2	1	-1	1	1	-2	1
Iowa	-2	1	-2	0	1	0	0
Kansas	1	0	1	1	0	0	1
Kentucky	-2	1	-1	-1	0	-2	1
Luizjana	2	1	-2	1	1	0	1
Maine	-1	1	-2	1	1	1	-1
Maryland	-1	0	2	2	1	-1	1
Massachusetts	-1	1	1	1	1	1	1
Michigan	2	1	2	0	0	-1	1
Minnesota	-2	2	-1	1	-1	-1	1
Missisipi	-2	0	-2	1	1	1	0
Missouri	2	1	0	1	0	-1	1
Montana	2	1	-1	1	1	0	-1
Nebraska	2	1	-2	2	1	-1	1
Newada	-2	0	-2	1	1	-1	1
New Hampshire	1	-2	-2	0	0	0	-1
New Jersey	-1	2	1	2	1	-1	1

stan	instrumenty wpływu gubernatora na admin.	liczba departamentów podległych gubernatorowi	uprawnienia reorg. gubernatora	uprawnienia budżetowe gubernatora	upraw. gub. w zakresie wykonania budżetu	konstytucyjna regulacja struktury sądownictwa	struktura sądownictwa
Nowy Meksyk	-2	1	-2	0	1	-1	1
Nowy Jork	0	1	-2	1	1	0	1
Pn. Karolina	-2	-1	1	0	0	-2	1
Pn. Dakota	-2	1	-2	1	-1	0	0
Ohio	-1	1	-2	0	1	-1	1
Oklahoma	1	-1	-2	-1	-1	-1	0
Oregon	-1	0	-2	1	1	1	1
Pensylwania	-1	1	-1	1	1	-1	1
Rhode Island	-2	1	-2	1	1	1	-1
Pd. Karolina	1	-2	-2	-2	-1	-1	0
Pd. Dakota	2	1	1	-1	-1	0	-1
Tennessee	-2	1	-1	1	1	1	1
Teksas	-1	-2	-2	0	0	-1	1
Utah	-1	1	-2	0	-1	0	1
Vermont	-2	1	0	1	1	1	-1
Wirginia	2	1	-1	1	0	1	1
Waszyngton	1	1	-2	0	1	0	1
Zach. Wirginia	0	0	-2	2	1	0	-1
Wisconsin	-2	1	-2	1	1	-1	1
Wyoming	-2	1	-2	-1	-1	0	-1

stan	instrumenty wpływu gubernatora na admin.	liczba departamentów podległych gubernatorowi	uprawnienia reorg. gubernatora	uprawnienia budżetowe gubernatora	upraw. gub. w zakresie wykonania budżetu	konstytucyjna regulacja struktury sądownictwa	struktura sądownictwa
konstytucja federalna	2	2	-2	0	0	1	1

Źródło: opracowanie własne.
Oznaczenia opisane szczegółowo w zakończeniu pracy (*supra*, s. 245-251).

stan	charakter norm rozsądzalności	kształt norm rozsądzalności	legitymacja niehofheld.	legitymacja procesowa podatnika	sądowe opinie doradcze	tryb powoływania sędziów SN	usuwalność sędziów	reguły <i>stare decisis</i>
Alabama	C	1	1	0	1	P	1	U
Alaska	J	-1	1	1	0	M	1	U
Arizona	J	-1	1	0	0	M	-2	G
Arkansas		0	0	1	0	N	0	U
Kalifornia		0	1	0	0	M	-2	G
Kolorado	C	-1	0	1	1	M	1	G
Connecticut	C	1	0	0	0	M	-1	U
Delaware	J	1	0	1	1	M	1	
Floryda		0	0	1	1	M	1	G
Georgia	C	1	0	1	0	N	1	U
Hawaje	J	0	0	1	0	M	1	U
Idaho	C	1	0	1	0	N	1	U
Illinois		1	0	1	0	P	1	G
Indiana	C	0	0	1	0	M	1	G
Iowa		1	0	0	0	M	1	U

stan	charakter norm rozsządzalności	kształt norm rozsządzalności	legitymacja niehothfeld.	legitymacja procesowa podatnika	sądowe opinie doradcze	tryb powoływania sędziów SN	usuwalność sędziów	reguły stare decisis
Kansas	C	1	0	0	0	M	1	U
Kentucky	J	0	0	0	0	N	1	U
L Luizjana		0	0	1	0	P	1	L
Maine	J	0	0	1	1	G	-2	
Maryland		-1	0	1	1	M	0	U
Massachusetts	C	0	1	0	1	M	-2	U
Michigan	J	0	0	0	1	N	0	G
Minnesota	C	1	0	1	0	N	1	U
Missisipi	J	0	0	1	0	N	0	U
Missouri	J	0	0	1	0	M	1	U
Montana	C	0	0	1	0	N	1	
Nebraska		0	0	1	0	M	1	U
Nevada	J	-1	0	1	0	N	-2	U
New Hampshire	C	0	0	0	1	M	-2	
New Jersey		0	1	0	0	G	1	U
Nowy Meksyk	H	1	1	1	0	P	1	U
Nowy Jork		0	0	0	0	M	-1	G
Pn. Karolina	J	-1	0	1	0	N	1	U
Pn. Dakota		0	0	1	0	N	-2	U
Ohio	C	1	0	1	0	P	-1	L

stan	charakter norm rozsządzalności	kształt norm rozsządzalności	legitymacja niehothfeld.	legitymacja procesowa podatnika	sądowe opinie doradcze	tryb powoływania sędziów SN	usuwalność sędziów	reguły stare decisis
Oklahoma	C	1	1	1	1	M	1	U
Oregon	J	0	1	0	0	N	-2	U
Pensylwania		1	0	0	0	P	1	U
Rhode Island	J	0	1	1	1	M	1	
Pd. Karolina	J	1	1	0	0	L	0	U
Pd. Dakota		1	0	0	1	M	1	
Tennessee		1	0	1	0	M	-1	U
Teksas	C	0	0	1	0	P	0	L
Utah	C	0	1	0	0	M	1	U
Vermont	C	1	0	1	0	M	1	
Wirginia	J	0	0	0	0	L	1	U
Waszyngton		0	1	0	0	N	-1	G
Zach. Wirginia		1	0	0	0	N	1	
Wisconsin	J	0	0	1	0	N	-2	U
Wyoming	J	0	0	0	0	M	1	
konstytucja federalna	C	1	0	0	0	G	1	L

Źródło: opracowanie własne.
Oznaczenia opisane szczegółowo w zakończeniu pracy (*supra*, s. 245-251).

stan	decyzje sądowe dot. zasad finansowania szkolnictwa	zasada <i>incompati- bilitas</i>	<i>mandamus</i> przeciw gubernatorowi	kompetencje kreatywne legislatury	reguła oryginalnego druku	autonomia budżetowa sądownictwa	recepca doktryny <i>Chevron</i>	weto legislatury
Alabama	1	1	1		0	0	1	-1
Alaska	0			-2		-1	-1	-1
Arizona	1		1	-2	1	2	0	
Arkansas	1			0	0	0	0	
Kalifornia	0		1	0	1	-2	-1	
Kolorado	0		1		0	2	2	
Connecticut	1			0		2	1	1
Delaware	0			1	1	-1	-2	
Floryda	0		1	0	0	2	1	
Georgia	0	-1		1	1	0	1	
Hawaje	0		1			1	2	
Idaho	0			-1	0	0	2	1
Illinois	0		0		1	1	0	
Indiana	0	-1	1	-2	1	1	2	
Iowa	0			-2	0	-1	-1	1
Kansas	1	0	1	1	0	-2	2	-1
Kentucky	1	-1	1	-1	-2	1	2	-1
Luizjana	0		0	0	0	-2		
Maine	0		0	1	1	-1	2	
Maryland	0		1		-1	0	-1	
Massachusetts	1	-1	0	-2		-1	2	-1

stan	decyzje sądowe dot. zasad finansowania szkolnictwa	zasada incompatibilitas	mandamus przeciw gubernatorowi	kompetencje kreacyjne legislatury	reguła oryginalnego druku	autonomia budżetowa sądownictwa	recepacja doktryny Chevron	weto legislatury
Michigan	0		0		-1	2	1	0
Minnesota	0			1	-1	1	-1	
Missisipi	0	-1	0	-2	1	1	2	
Missouri	1		1		0	0	0	-1
Montana	1	-1	1		0	0	1	
Nebraska	0		1	-2	0	-1	-2	
Newada	0		1	1	1	0	0	1
New Hampshire	1				-1	0	-1	1
New Jersey	1				1	2	0	1
Nowy Meksyk	1		1		1	2	-1	
Nowy Jork	1	-1	0		-2	-2	-2	
Pn. Karolina	0		1	-2	0	-2	0	-1
Pn. Dakota	0			-1	0	3	0	
Ohio	1		1	-2	-1	1	0	
Oklahoma	0		0	0	1	-2	-2	
Oregon	0	-1	1	1	0	-1	0	-1
Pensylwania	0		1	0	-2	3	2	-1
Rhode Island	0			-2	-1	-1	0	
Pd. Karolina	0	1	1	1	1	-1	1	-1
Pd. Dakota	0				1	0		0
Tennessee	1		0	1	0	3	1	

stan	decyzje sądowe dot. zasad finansowania szkolnictwa	zasada <i>incompatibilitas</i>	<i>mandamus</i> przeciw gubernatorowi	kompetencje kreacyjne legislatury	reguła oryginalnego druku	autonomia budżetowa sądownictwa	recepta doktryny <i>Chevron</i>	weto legislatury
Teksas	1		0		1	0	0	
Utah	0			-2	0	0	-1	
Vermont	1					0	1	
Wirginia	0					-1	-2	
Waszyngton	1				1	0	-1	
Zach. Wirginia	1	-1	1	-2	0	1	2	-1
Wisconsin	0	1			0	0	0	0
Wyoming	1		1		0	-1	1	
konstytucja federalna	0	-1	0	-2	1	-1	2	-1

Źródło: opracowanie własne.

Oznaczenia opisane szczegółowo w zakończeniu pracy (*supra*, s. 245-251).

stan	zatwierdzenie nominacji przez legislaturę	immunitet suwerenny	weto gubernatorskie	weto kieszkolkowe	weto częstkowe	<i>executive review</i>	prawo łaski	klauzula podziału władz
Alabama	0	-1	-1	2	0	1	-2	D
Alaska	1	1	1	0	2		1	N
Arizona	0	2	1	1	2		-1	B
Arkansas	0	-1	-1	1	0	1	1	D
Kalifornia	0	2	1	0	2	-1	2	E
Kolorado	1	2	1	1	0	-1	2	D
Connecticut	0	0	1	0	0	1	-2	D
Delaware	1	1	0	2	0		-1	N

stan	zatwierdzenie nominacji przez legislaturę	immunitet suwerenny	weto gubernatorskie	weto kieszkolkowe	weto częstkowe	executive review	prawo łaski	klauzula podziału władz
Floryda	0	2	1	0	0	-1	0	E
Georgia	1	1	1	0	2	-1	-2	B
Hawaje	1	1	1	-1	0		2	N
Idaho	1	2	1	1	0	0	-2	D
Illinois	1	2	0	0	1	-1	2	S
Indiana	0	2	-1	0	-1	1	2	S
Iowa	0	2	1	1	2	-1	2	S
Kansas	0	2	1	0	0		1	N
Kentucky	0	0	-1	1	2	1	2	B
Luizjana	1	1	1	-1	1	-1	-1	S
Maine	1	2	1	0	1	0	2	D
Maryland	1	1	0	0	-1		2	B
Massachusetts	0	2	1	2	1	-1	0	X
Michigan	1	2	1	2	2	1	2	E
Minnesota	1	1	1	2	0	-1	0	D
Missisipi	0	2	1	0	2	1	2	B
Missouri	1	2	1	-1	1	-1	1	D
Montana	1	2	1	-1	2	0	1	D
Nebraska	1	0	0	1	2	1	-2	D
Newada	0	1	1	0	-1		-2	S
New Hampshire	0	0	1	2	-1	0	0	X

stan	zatwierdzenie nominacji przez legislaturę	immunitet suwerenny	weto gubernatorskie	weto kieszkolkowe	weto częścikowe	executive review	prawo łaski	klauzula podziału władz
New Jersey	1	2	1	-1	2	0	2	D
Nowy Meksyk	1	1	1	2	2	-1	2	D
Nowy Jork	0	1	1	2	2	1	2	N
Pn. Karolina	1	0	0	-1	-1	-1	2	B
Pn. Dakota	0	2	1	0	2	0	2	N
Ohio	0	1	0	1	2	-1	1	N
Oklahoma	0	2	1	2	2	1	-1	B
Oregon	0	1	1	0	0	0	2	S
Pensylwania	1	0	1	1	0	1	-1	N
Rhode Island	1	1	0	1	-1	-1	0	B
Pd. Karolina	0	2	1	0	2	-1	-2	B
Pd. Dakota	1	0	1	0	0	-1	2	D
Tennessee	0	0	-1	1	1	-1	2	D
Teksas	1	2	1	1	0	1	-1	D
Utah	1	1	1	1	0	1	-2	D
Vermont	0	1	1	2	-1	1	2	B
Wirginia	0	2	1	0	2	1	2	B
Waszyngton	0	1	1	-1	2	1	2	N
Zach. Wirginia	1	-1	-1	1	1	1	2	B
Wisconsin	0	1	1	2	2	0	2	N
Wyoming	0	1	1	1	0	0	2	D

stan	zatwierdzenie nominacji przez legislaturę	immunitet suwerenny	weto gubernatorskie	weto kieszkolkowe	weto częścikowe	executive review	prawo łaski	klauzula podziału władz
konstytucja federalna	1	1	1	2	-1	1	2	N

Źródło: opracowanie własne.
Oznaczenia opisane szczegółowo w zakończeniu pracy (*supra*, s. 245-251).

Tabela 7.2. Przyporządkowanie stanów do regionów i epok (na potrzeby testowania hipotez o charakterze podobieństw i różnic)

stan	region wg Biura Cenzusu	D. Elazar – tradycja konstytucyjna ³	region wg Nat'l Reporter System	federalny okręg apelacyjny	epoka konstytucji	oś polityczna ⁴
Alabama	Południe	południowa	Południe	11	II połowa XIX w.	D
Alaska	Zach. Wybrzeże	menadzerska	Pacyficzny	9	menadzerska	D
Arizona	Zachód	zachodnia	Pacyficzny	9	progresywna	D
Arkansas	Południe	południowa	Pd. Zachód	8	II połowa XIX w.	D
Kalifornia	Zach. Wybrzeże	zachodnia	Pacyficzny	9	II połowa XIX w.	R
Kolorado	Zachód	zachodnia	Pacyficzny	10	II połowa XIX w.	S
Connecticut	Nowa Anglia	nowoangielska	Atlantycki	2	menadzerska	R
Delaware	Wsch. Wybrzeże	atlantycka	Atlantycki	3	II połowa XIX w.	D
Floryda	Południe	południowa	Południe	11	menadzerska	S
Georgia	Południe	południowa	Pd. Wschód	11	menadzerska	S
Hawaje	Zach. Wybrzeże	menadzerska	Pacyficzny	9	menadzerska	D
Idaho	Zachód	zachodnia	Pacyficzny	9	II połowa XIX w.	D
Illinois	Środkowy Zachód	atlantycka	Pn. Wschód	7	menadzerska	D

³ V.D.J. Elazar, *The Principles and Traditions Underlying American State Constitutions*, "Publius. The Journal of Federalism" 1982, Vol. 12, s. 11-25.

⁴ D – stany zdominowane przez Partię Demokratyczną, R – stany zdominowane przez Partię Republikańską, S – stany centrowe (*swing states*).

stan	region wg Biura Cenzusu	D. Elazar – tradycja konstytucyjna ³	region wg <i>Nat'l Reporter System</i>	federalny okręg apelacyjny	epoka konstytucji	os polityczna ⁴
Indiana	Środkowy Zachód	atlantycka	Pn. Wschód	7	jacksonowska	R
Iowa	Wielkie Równiny	zachodnia	Pn. Zachód	8	jacksonowska	R
Kansas	Wielkie Równiny	zachodnia	Pacyficzny	10	jacksonowska	D
Kentucky	Południe	południowa	Pd. Zachód	6	II połowa XIX w.	S
Luizjana	Południe	południowa	Południe	5	menadzerska	D
Maine	Nowa Anglia	nowoangielska	Atlantycki	1	wczesnej republiki	R
Maryland	Wsch. Wybrzeże	atlantycka	Atlantycki	4	II połowa XIX w.	R
Massachusetts	Nowa Anglia	nowoangielska	Pn. Wschód	1	wczesnej republiki	D
Michigan	Środkowy Zachód	nowoangielska	Pn. Zachód	6	menadzerska	R
Minnesota	Wielkie Równiny	nowoangielska	Pn. Zachód	8	jacksonowska	R
Missisipi	Południe	południowa	Południe	5	II połowa XIX w.	D
Missouri	Wielkie Równiny	południowa	Pd. Zachód	8	menadzerska	R
Montana	Zachód	zachodnia	Pacyficzny	9	menadzerska	S
Nebraska	Wielkie Równiny	zachodnia	Pn. Zachód	8	II połowa XIX w.	R
Newada	Zachód	zachodnia	Pacyficzny	9	jacksonowska	R
New Hampshire	Nowa Anglia	nowoangielska	Atlantycki	1	wczesnej republiki	R
New Jersey	Wsch. Wybrzeże	atlantycka	Atlantycki	3	menadzerska	R
Nowy Meksyk	Zachód	zachodnia	Pacyficzny	10	progresywna	R
Nowy Jork	Wsch. Wybrzeże	atlantycka	Pn. Wschód	2	II połowa XIX w.	D
Pn. Karolina	Południe	południowa	Pd. Wschód	4	menadzerska	S
Pn. Dakota	Wielkie Równiny	zachodnia	Pn. Zachód	8	II połowa XIX w.	R

stan	region wg Biura Cenzusu	D. Elazar – tradycja konstytucyjna ³	region wg Nat'l Reporter System	federalny okręg apelacyjny	epoka konstytucji	os polityczna ⁴
Ohio	Środkowy Zachód	atlantycka	Pn. Wschód	6	jacksonowska	R
Oklahoma	Zachód	zachodnia	Pacyficzny	10	progresywna	S
Oregon	Zach. Wybrzeże	nowoangielska	Pacyficzny	9	jacksonowska	R
Pensylwania	Wsch. Wybrzeże	zachodnia	Atlantycki	3	II połowa XIX w.	R
Rhode Island	Nowa Anglia	nowoangielska	Atlantycki	1	jacksonowska	D
Pd. Karolina	Południe	południowa	Pd. Wschód	4	II połowa XIX w.	S
Pd. Dakota	Wielkie Równiny	zachodnia	Pn. Zachód	8	II połowa XIX w.	R
Tennessee	Południe	południowa	Pd. Zachód	6	II połowa XIX w.	D
Teksas	Południe	południowa	Pd. Zachód	5	II połowa XIX w.	D
Utah	Zachód	zachodnia	Pacyficzny	10	II połowa XIX w.	R
Vermont	Nowa Anglia	nowoangielska	Atlantycki	2	wczesnej republiki	S
Wirginia	Południe	południowa	Pd. Wschód	4	menadzerska	R
Waszyngton	Zach. Wybrzeże	zachodnia	Pacyficzny	9	II połowa XIX w.	R
Zach. Wirginia	Południe	południowa	Pd. Wschód	4	II połowa XIX w.	D
Wisconsin	Środkowy Zachód	nowoangielska	Pn. Zachód	7	jacksonowska	R
Wyoming	Zachód	zachodnia	Pacyficzny	10	II połowa XIX w.	S

Źródło: opracowanie własne. Przyporządkowanie stanów do miejsca na osi politycznej na podstawie C. Klarner, *State Partisan Balance Data, 1937–2011*, Harvard Dataverse (2013), hdl:1902.1/20403.

Bibliografia

1. Źródła historyczne

- A Discourse of Corporations* (ca. 1587–1589), [w:] *Tudor Economic Documents*, R.H. Tawney, Eileen Power (ed.), Longmans, London, UK, 1924, t. 3, s. 265.
- Adams, John, *A Defence of the Constitutions of Government of the United States of America* (1787), [w:] *The Works of John Adams*, Charles Francis Adams (ed.), Little, Brown & Co., Boston, MA, 1851, t. 6.
- Acts of the Privy Council of England. Colonial Series*, W.L. Grant, James Munro, Almeric W. Fitzroy (ed.), W.S. Hein, Buffalo, NY, 2004 (wyd. I 1908).
- American Political Writing during the Founding Era: 1760–1805*, Charles S. Hyneman, Donald S. Lutz (ed.), Liberty Fund, Indianapolis, IN, 1983.
- Bacon, Francis, *The History of the Reign of King Henry the Seventh*, Jerry Weinberger (ed.), Cornell University Press, Ithaca, NY, 1996 (wyd. I 1622).
- Burke, Edmund, *Thoughts on the Cause of the Present Discontents* (1770), [w:] *The Founders' Constitution*, Kurland, Philip B., Ralph Lerner (ed.), University of Chicago Press, Chicago, IL, 2000, Vol. 1, ch. 13, doc. 6.
- Burke, Edmund, *Speech to the Electors of Bristol* (1774), [w:] *The Founders' Constitution*, Kurland, Philip B., Ralph Lerner (ed.), University of Chicago Press, Chicago, IL, 2000, Vol. 1, ch. 13, doc. 7.
- Calhoun, John C., *A Discourse On the Constitution and Government of the United States* (1854), [w:] *Union and Liberty: the political philosophy of John C. Calhoun*, Ross M. Lence (ed.), Liberty Fund, Indianapolis, IN, 1992, s. 79.
- Charles I, *Propositions Made by Both Houses of Parliament to the Kings Most Excellent Majesty: With His Majesties Answer Thereunto* (1642), [w:] *The Struggle for Sovereignty: Seventeenth-Century English Political Tracts*, Joyce Lee Malcolm (ed.), Liberty Fund, Indianapolis, IN, 1999, t. 1, s. 145-178.
- Collected Works of James Wilson*, Kermit L. Hall, Mark David Hall (ed.), Liberty Fund, Indianapolis, IN, 2007.
- Colonial Origins of the American Constitution: A Documentary History*, Donald S. Lutz (ed.), Liberty Fund, Indianapolis, IN, 1998.
- Colonial Records of North Carolina*, William L. Saunders (ed.), Josephus Daniels, Raleigh, NC, 1886–1890.
- Confirmation of the Grant from the Council for New England to Captain John Mason* (1635), [w:] *Collections of the New Hampshire Historical Society*, J.B. Moore, Concord, NH, 1824.
- Dallison, Charles, *The Royalists Defence*, London, 1648.

- Democraticus, *Loose Thoughts on Government* (1776), [w:] *American Archives, 4th Series*, Peter Force (ed.), University of Chicago Press, Chicago, IL, 1846, t. VI, s. 730-732.
- Documentary History of the First Federal Congress*, William C. di Giacomantonio, Kenneth R. Bowling, Charlene B. Bickford, Helen E. Veit (ed.), Model Editions Partnership, Columbia, SC, 1996.
- Elliot, Jonathan (ed.), *The Debates in the Several State Conventions on the Adoption of the Federal Constitution*, J.B. Lippincott & Co., Taylor & Maury, Philadelphia, PA, Washington, DC, 1836.
- Farrand, Max (ed.), *Records of the Federal Convention of 1787*, Yale University Press, New Haven, CT, 1911.
- Filmer, Robert, *The Anarchy of a Limited Or Mixed Monarchy*, London, 1648.
- Franklin, Benjamin, *Queries and Remarks respecting Alterations in the Constitution of Pennsylvania* (1789), [w:] *The Founders' Constitution*, Philip B. Kurland, Ralph Lerner (ed.), University of Chicago Press, Chicago, IL, 2000, Vol. 1, ch. 12, doc. 25.
- Grant, Ulysses S., *Statement of Aug. 14, 1876* (1876), [w:] *A Compilation of Messages and Papers of the Presidents*, James D. Richardson (ed.), Bureau of National Literature, Inc., New York, NY, 1897-1902, t. 7, s. 377.
- Hamilton, Alexander, *Pacificus No. 1* (1793), [w:] *The Pacificus-Helvidius Debates of 1793-1794: Toward the Completion of the American Founding*, Morton J. Frisch (ed.), Liberty Fund, Indianapolis, IN, 2007, s. 8.
- Hamilton, Alexander, *The Federalist No. 16*, [w:] *The Federalist Papers*, George W. Carey, James McClellan (ed.), Liberty Fund, Indianapolis, IN, 2001 (wyd. I 1788), s. 75.
- Hamilton, Alexander, *The Federalist No. 70*, [w:] *The Federalist Papers*, George W. Carey, James McClellan (ed.), Liberty Fund, Indianapolis, IN, 2001 (wyd. I 1788), s. 362.
- Hamilton, Alexander, *The Federalist No. 73*, [w:] *The Federalist Papers*, George W. Carey, James McClellan (ed.), Liberty Fund, Indianapolis, IN, 2001 (wyd. I 1788), s. 379.
- Hamilton, Alexander, *The Federalist No. 74*, [w:] *The Federalist Papers*, George W. Carey, James McClellan (ed.), Liberty Fund, Indianapolis, IN, 2001 (wyd. I 1788), s. 384-386.
- Hamilton, Alexander, *The Federalist No. 77*, [w:] *The Federalist Papers*, George W. Carey, James McClellan (ed.), Liberty Fund, Indianapolis, IN, 2001 (wyd. I 1788), s. 396.
- Hamilton, Alexander, *The Federalist No. 78*, [w:] *The Federalist Papers*, George W. Carey, James McClellan (ed.), Liberty Fund, Indianapolis, IN, 2001 (wyd. I 1788), s. 401.
- Hamilton, Alexander, *The Federalist No. 81*, [w:] *The Federalist Papers*, George W. Carey, James McClellan (ed.), Liberty Fund, Indianapolis, IN, 2001 (wyd. I 1788), s. 417.
- Harrington, James, *The Commonwealth of Oceana* (1656), [w:] *The Oceana and Other Works*, Toland, John (ed.), Becket, Cadell, Evans, London, UK, 1771, s. 31-212.
- Hooper, William, *Speech in the Congress of the State of North Carolina* (1776), [w:] *The Founders' Constitution*, Philip B. Kurland, Ralph Lerner (ed.), University of Chicago Press, Chicago, IL, 2000, Vol. 1, ch. 12, doc. 6.

- Hunton, Philip, *A Treatise of Monarchy*, London, 1643.
- Jefferson, Thomas, *Message to the Senate and the House of Representatives*, 3 Sen. Jrnl. 297, 298-299 (Oct. 17, 1803).
- Jefferson, Thomas, *A Summary View of the Rights of British America (Draft of Instructions to the Virginia Delegates in the Continental Congress)* (1774), [w:] *The Papers of Thomas Jefferson (Digital Edition)*, Barbara B. Oberg, J. Jefferson Looney (ed.), University of Virginia Press, Charlottesville, VA, 2008, t. 1, s. 121.
- Jefferson, Thomas, *Draft of a Constitution for Virginia* (1783), [w:] *The Papers of Thomas Jefferson (Digital Edition)*, Barbara B. Oberg, J. Jefferson Looney (ed.), University of Virginia Press, Charlottesville, VA, 2008, t. 6, s. 294.
- Jefferson, Thomas, *Letter to Mrs. Adams* (1804), [w:] *Writings of Thomas Jefferson*, Paul Leicester Ford (ed.), G.P. Putnam's Sons, New York, NY, 1905, t. 11, s. 49.
- Jefferson, Thomas, *Letter to Peregrine Fitzhugh* (1798), [w:] *The Papers of Thomas Jefferson (Digital Edition)*, Barbara B. Oberg, J. Jefferson Looney (ed.), University of Virginia Press, Charlottesville, VA, 2008, t. 30, s. 129.
- Jefferson, Thomas, *Second Draft of the Virginia Constitution (A Bill for new modelling the Form of Government and for establishing the Fundamental Principles of our future Constitution)* (1776), [w:] *The Papers of Thomas Jefferson (Digital Edition)*, Barbara B. Oberg, J. Jefferson Looney (ed.), University of Virginia Press, Charlottesville, VA, 2008, t. 1, s. 347.
- Jefferson, Thomas, *The Paragraph Omitted from the Final Draft of Jefferson's Message to Congress, December 8, 1801* (1801), [w:] *The Life of John Marshall*, Albert Jeremiah Beveridge (ed.), Houghton Mifflin Company, Boston, MA, New York, NY, 1919, t. 3, s. 605.
- Journals of the Continental Congress*, Worthington C. Ford (ed.), Government Printing Office, Washington, DC, 1904-37.
- Lawson, George, *An Examination of the Political Part of Mr Hobbs his Leviathan*, London, 1657.
- Letters and Other Writings of James Madison*, published by order of Congress, J.B. Lippincott & Co., Philadelphia, PA, 1867.
- Lilburne, John, *An Agreement of the People of England, and the places therewith incorporated, for a secure and present peace, upon grounds of common right, freedom and safety* (1649), [w:] *Parliamentary or Constitutional History of England from the Earliest Times*, Tonson, Millar & Sandby, London, UK, 1763.
- Madison, James, *Letter to Governor Snyder* (1809), [w:] *Letters and Other Writings of James Madison*, published by order of Congress, J.B. Lippincott & Co., Philadelphia, PA, 1867, t. 2, s. 438.
- Madison, James, *The Federalist No. 10*, [w:] *The Federalist Papers*, George W. Carey, James McClellan (ed.), Liberty Fund, Indianapolis, IN, 2001 (wyd. I 1788), s. 42-49.
- Madison, James, *The Federalist No. 37*, [w:] *The Federalist Papers*, George W. Carey, James McClellan (ed.), Liberty Fund, Indianapolis, IN, 2001 (wyd. I 1788), s. 179.

- Madison, James, *The Federalist No. 44*, [w:] *The Federalist Papers*, George W. Carey, James McClellan (ed.), Liberty Fund, Indianapolis, IN, 2001 (wyd. I 1788), s. 230.
- Madison, James, *The Federalist No. 47*, [w:] *The Federalist Papers*, George W. Carey, James McClellan (ed.), Liberty Fund, Indianapolis, IN, 2001 (wyd. I 1788), s. 249.
- Madison, James, *The Federalist No. 48*, [w:] *The Federalist Papers*, George W. Carey, James McClellan (ed.), Liberty Fund, Indianapolis, IN, 2001 (wyd. I 1788), s. 256.
- Madison, James, *The Federalist No. 49*, [w:] *The Federalist Papers*, George W. Carey, James McClellan (ed.), Liberty Fund, Indianapolis, IN, 2001 (wyd. I 1788), s. 260.
- Madison, James, *The Federalist No. 50*, [w:] *The Federalist Papers*, George W. Carey, James McClellan (ed.), Liberty Fund, Indianapolis, IN, 2001 (wyd. I 1788), s. 264.
- Madison, James, *The Federalist No. 51*, [w:] *The Federalist Papers*, George W. Carey, James McClellan (ed.), Liberty Fund, Indianapolis, IN, 2001 (wyd. I 1788), s. 267.
- Madison, James, *The Federalist No. 62*, [w:] *The Federalist Papers*, George W. Carey, James McClellan (ed.), Liberty Fund, Indianapolis, IN, 2001 (wyd. I 1788), s. 319-324.
- Madison, James, *Unaddressed Letter of 1834* (1834), [w:] *Letters and Other Writings of James Madison*, published by order of Congress, J.B. Lippincott & Co., Philadelphia, PA, 1867, t. 4, s. 349.
- Madison, James, *Veto Message Regarding the Bank Bill*, 13th Cong., 3rd Sess., 5 *Senate Journal* 620-621 (Jan. 30, 1815).
- Madison, James, *Vices of the Political System of the United States* (1787), [w:] *The Papers of James Madison (Digital Edition)*, John C.A. Stagg (ed.), University of Virginia Press, Rotunda, Charlottesville, VA, 2010, t. 9, s. 345-358.
- Massachusetts, Colony to Commonwealth: Documents on the Formation of its Constitution, 1775–1789*, Robert Joseph Taylor (ed.), University of North Carolina Press, Chapel Hill, NC, 1961.
- Milton, John, *Eikonoklastes* (1649), [w:] *The Prose Works of John Milton*, Robert Fletcher (ed.), Westley and Davis, London, UK, 1835, s. 273-337.
- Nedham, Marchamont, *The Excellencie of a Free-State*, Gwyn, London, 1656.
- “One of the People”, *Pennsylvania Evening Post* (1776), [w:] *The Founders’ Constitution*, Philip B. Kurland, Ralph Lerner (ed.), University of Chicago Press, Chicago, IL, 2000, Vol. 1, ch. 12, doc. 7.
- Opinions of the Confederate Attorneys General, 1861–1865*, Rembert W. Patrick (ed.), Buffalo, NY.
- Paine, Thomas, *Common Sense* (1776), [w:] *The Writings of Thomas Paine*, Moncure Daniel Conway (ed.), G.P. Putnam’s Sons, New York, NY, 1894, t. 1, s. 67.
- Parsons, Theophilus, *The Essex Result* (1778), [w:] *American Political Writing during the Founding Era: 1760–1805*, Charles S. Hyneman, Donald S. Lutz (ed.), Liberty Fund, Indianapolis, IN, 1983, t. 1, s. 480.

- Pennsylvania Gazette* (1777), [w:] *The Founders' Constitution*, Philip B. Kurland, Ralph Lerner (ed.), University of Chicago Press, Chicago, IL, 2000, Vol. 1, ch. 12, doc. 9.
- Placita Anglo-Normannica: Law Cases from William I to Richard I*, Melville Madison Bigelow (ed.), Sampson Low & Co., London, UK, 1879.
- Pory, John, *Proceedings of the General Assembly of Virginia, July 30–August 4, 1619*, Van William J. Schreeven, George H. Reese (ed.), Jamestown Foundation, Jamestown, VA, 1969.
- Proceedings of the Convention of Delegates held at the Capitol, in the City of Williamsburg, in the Colony of Virginia, on Monday, the 6th Day of May, 1776*, Ritchie, Trueheart & Duval, Richmond, VA, 1816.
- Proceedings of the Sixth Meeting of the Governors of the States of the Union*, C.W. Reitler, Denver, CO, 1913.
- Quintipartite Deed of Revision, Between E. and W Jersey* (1676), [w:] *The Federal and State Constitutions, Colonial Charters, and Other Organic Laws of the States, Territories, and Colonies Now or Heretofore Forming the United States of America*, Francis Newton Thorpe (ed.), Government Printing Office, Washington, DC, 1909, t. V, s. 2551.
- Records of the Council of Censors of the State of Vermont*, Paul S. Gillies, D. Gregory Sanford (ed.), Vermont Secretary of State, Montpelier, VT, 1991.
- Records of the Governor and Company of the Massachusetts Bay in New England*, Nathaniel B. Shurtleff (ed.), William White, Boston, MA, 1853.
- Records of the Parliament Holden at Westminster on the Twenty-Eighth Day of February, in the Thirty-Third Year of the Reign of King Edward the First (AD 1305)* (1893), Frederic William Maitland (ed.), Cambridge University Press, Cambridge, UK, 2013.
- Regesta Regum Anglo-Normannorum, 1066–1154*, H.W. Carless Davis, Robert Jowitt Whitwell, Charles Johnson (ed.), Clarendon Press, Oxford, UK, 1956.
- Republicus* (1788), [w:] *The Founders' Constitution*, Philip B. Kurland, Ralph Lerner (ed.), University of Chicago Press, Chicago, IL, 2000, Vol. 1, ch. 12, doc. 21.
- Revolutionary Virginia: The Road to Independence: A Documentary Record*, William J. Van Schreeven, Robert L. Scribner, Brent Tarter (ed.), University Press of Virginia, Charlottesville, VA, 1973–1983.
- Roosevelt, Franklin D., *Letter to Representative Samuel B. Hill on H.R. 8479* (July 6, 1935), Public Papers & Addresses of Franklin D. Roosevelt, The American Presidency Project, <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=14894> (dostęp: 30.11.2024).
- Royal Declaration of Indulgence*, 15 March 1672, [w:] *The Stuart Constitution 1603–1688: Documents and Commentary*, J.P. Kenyon (ed.), Cambridge University Press, Cambridge, UK, 1986, s. 382.
- Royal Instructions to British Colonial Governors, 1670–1776*, Leonard Woods Labaree (ed.), D. Appleton, New York, NY, 1935.

- Rush, Benjamin, *Observations on the Government of Pennsylvania* (1777), [w:] *The Founders' Constitution*, Philip B. Kurland, Ralph Lerner (ed.), University of Chicago Press, Chicago, IL, 2000, Vol. 1, ch. 12, doc. 8.
- Rush, John, *The Nature and Importance of an Oath – the Charge to a Jury* (1796), [w:] *American Political Writing during the Founding Era: 1760–1805*, Charles S. Hyneman, Donald S. Lutz (ed.), Liberty Fund, Indianapolis, IN, 1983, t. 2, s. 1015.
- Sadler, John, *Rights of the Kingdom*, London, 1649.
- Select Charters and Other Illustrations of English Constitutional History*, William Stubbs, H.W. Carless Davis (ed.), Clarendon Press, Oxford, UK, 1913.
- Swift, Zephaniah, *A System of the Laws of the State of Connecticut*, J. Byrne, Windham, CT, 1795.
- The Complete Anti-Federalist*, Herbert J. Storing, Murray Dry (ed.), University of Chicago Press, Chicago, IL, 1981.
- The Documentary History of the Ratification of the Constitution (Digital Edition)*, John P. Kaminski, Gaspare J. Saladino, Richard Leffler, Charles H. Schoenleber, Margaret A. Hogan (ed.), University of Virginia Press, Rotunda, Charlottesville, VA, 2009.
- The Documentary History of the Supreme Court of the United States, 1789–1800*, Maeva Marcus, James R. Perry (ed.), Columbia University Press, New York, NY, 1990.
- The Duke of York's Release to John Lord Berkeley, and Sir George Carteret* (1664), [w:] *The Grants, Concessions, and Original Constitutions of the Province of New-Jersey*, Aaron Learning, Jacob Spicer (ed.), W. Bradford, Philadelphia, PA, 1758, s. 8-11 (reprint Honeyman & Co., Somerville, NJ, 1881).
- The Founders' Constitution*, Philip B. Kurland (ed.), The University of Chicago Press, Chicago, IL, 1987 (wersja elektroniczna: <http://press-pubs.uchicago.edu/founders/>, dostę: 30.11.2024).
- The Law Practice of Alexander Hamilton: Documents and Commentary*, Julius Goebel, Joseph Henry Smith (ed.), Columbia University Press, New York, NY, 1964.
- The Papers of Alexander Hamilton (Digital Edition)*, Harold C. Syrett (ed.), University of Virginia Press, Rotunda, Charlottesville, VA, 2011.
- The Papers of James Madison (Digital Edition)*, John C.A. Stagg (ed.), University of Virginia Press, Rotunda, Charlottesville, VA, 2010, *Congressional Series*.
- The Papers of John Adams (Digital Edition)*, C. James Taylor (ed.), University of Virginia Press, Rotunda, Charlottesville, VA, 2008.
- The Papers of Thomas Jefferson (Digital Edition)*, Barbara B. Oberg, J. Jefferson Looney (ed.), University of Virginia Press, Rotunda, Charlottesville, VA, 2008, *Main Series*.
- The Revolutionary Writings of John Adams*, C. Bradley Thompson (ed.), Liberty Fund, Indianapolis, IN, 2000.
- The Struggle for Sovereignty: Seventeenth-Century English Political Tracts*, Joyce Lee Malcolm (ed.), Liberty Fund, Indianapolis, IN, 1999.

- The Stuart Constitution 1603–1688: Documents and Commentary*, John Philipps Kenyon (ed.), Cambridge University Press, Cambridge, UK, 1986.
- The Tryal of Thomas Earl of Stafford* (1641), [w:] *Historical Collections*, John Rushworth (ed.), Henry Hills, London, 1686, t. 8.
- The Unanimous Declaration of the Thirteen United States of America* (July 4, 1776), *Journals of the Continental Congress*, W.C. Ford (ed.), Government Printing Office, Washington, DC, 1904-37, t. 5, s. 510-515.
- The Works of Alexander Hamilton*, Henry Cabot Lodge (ed.), G. P. Putnam's Sons, New York, NY, 1904.
- The Works of John Adams, Second President of the United States*, Charles Francis Adams (ed.), Little, Brown & Co., Boston, MA, 1851.
- The Writings of James Madison*, Gaillard Hunt (ed.), G.P. Putnam's Sons, New York, NY, 1910.
- Trenchard, John, *A Short Historie of Standing Armies in England* (1698), [w:] *A Collection of Tracts by the Late John Trenchard, Esq., and Thomas Gordon, Esq.*, F. Cogan, London, 1751, t. 1, s. 57-106.
- Trial of Samuel Chase, an Associate Justice of the Supreme Court of the United States, Impeached by the House of Representatives, for High Crimes and Misdemeanors, Before the Senate of the United States*, Samuel H. Smith, Thomas Lloyd (ed.), Washington, DC, 1805.
- Tawney, R. H., Eileen Power (ed.), *Tudor Economic Documents*, Longmans, London, UK, 1924.
- Walker, Clement, *Relations and Observations, Historicall and Politick upon the Parliament Begun Anno Dom. 1640* (1648), [w:] *The Founders' Constitution*, Philip B. Kurland, Ralph Lerner (ed.), University of Chicago Press, Chicago, IL, 2000, Vol. 1, ch. 10, doc. 1.

2. Dokumenty rządowe

- Arizona Legislative Manual*, Arizona Legislative Council, Phoenix, AZ, 2003.
- Attorney General's Committee on Administrative Procedure, *Attorney General's Report on the Administrative Procedure Act*, Government Printing Office, Washington, DC, 1941.
- Biennial Budgeting: A Tool for Improving Government Fiscal Management and Oversight*, Hearing Before the House Committee on Rules, 106th Cong., 2nd Sess. (March 16, 2000), http://web.archive.org/web/20050826003529/http://rules.house.gov/archives/rules_snel09c.htm (dostęp: 30.11.2024).
- Brownlow, Louis, *Administrative Management in the Government of the United States*, President's Committee on Administrative Management, Washington, DC, 1937.
- Carter, Jimmy, *Message to the Congress on Legislative Vetoes*, 1978 Pub. Papers 1147 (Jun. 21, 1978).
- Commission on Intergovernmental Relations, *A Report to the President for Transmittal to Congress*, Washington, DC, 1955.

- Commission on Organization of the Executive Branch of the Government, *Budgeting and Accounting: A Report to the Congress*, H.R. Doc. No. 84, 81st Cong., 1st Sess., Washington, DC, 1949.
- Constitutional Grounds for Presidential Impeachment. Report by the Staff of the House Committee on the Judiciary Impeachment Inquiry*, 93rd Cong., 2nd Sess. (Feb. 1974).
- Deschler, Lewis, *Deschler's Precedents of the United States House of Representatives*, H. Doc. No. 94-661, 94th Cong., 2nd Sess. (1977).
- Discovery in Agency Adjudication*, 38 F.R. 19,786, 1 A.C.U.S. 37 (June 3, 1970).
- Final Report of the Attorney General's Committee on Administrative Procedure*, Government Printing Office, Washington, DC, 1941.
- Final Report of the Committee to Study Parole Boards and Parole Board Procedures (HB 1167, Chapter 274, Laws of 2010)*, New Hampshire General Assembly, Concord, NH, 2010.
- Final Report of the Joint Committee on Legislative Methods, Practices, Procedures and Expenditures*, N.Y. State, L. Doc. No. 31, (1946).
- Florida Commission on Constitutional Revision, *Edited Transcript of Debates*, Florida Dep't of State, Tallahassee, FL, 1966.
- Ford, Gerald, Proclamation 4311, *Granting a Pardon to Richard Nixon*, 1974 Pub. Papers (Vol. 2) 103-105 (Sep. 8, 1974).
- General Accounting Office, *Inventory of Accounts With Spending Authority and Permanent Appropriations*, GAO/AIMD-96-79, B-260063 (1996), wraz z suplementem z 1997 r. (OGC-98-23).
- Government Accountability Office, *Presidential Signing Statements Accompanying the Fiscal Year 2006 Appropriations Acts*, Report B-308603 (June 18, 2007).
- Hearings on the Executive Impoundment of Appropriated Funds before the Subcommittee on Separation of Powers of the Senate Judiciary Committee*, Senate Committee on Judiciary, Subcommittee on Separation of Powers, 92nd Cong., 1st Sess. (March 23, 24, and 25, 1971).
- House Committee on Government Operations, *Report to Accompany H.R. 11337 to Amend the Budget and Accounting Act of 1921*, H.R. Rep. No. 93-697, 93rd Cong., 1st Sess. (Dec. 17, 1973), 1974 U.S.C.C.A.N. 2778, 1973 WL 12538 (Leg. Hist.).
- Jackson, Andrew, *Veto Message Regarding the Bill to Modify and Continue the Act entitled "An act to incorporate the subscribers to the Bank of the United States"*, 22nd Cong., 1st Sess., 21 Senate Journal 433-446 (July 10, 1832).
- Johnson, Andrew, *Veto Message Regarding the Bill to Regulate the Tenure of Certain Civil Officers*, 39th Cong., 2nd Sess., 59 Senate Journal 412-416 (March 2, 1867).
- Lincoln, Abraham, *Special Session Message*, 37th Cong., 1st Sess., 53 Senate Journal 8-19 (July 4, 1861).
- Lincoln, Abraham, *Proclamation Granting Pardon to Those in Rebellion, upon Conditions, and Excepting Certain Persons*, 12 Stat. 737 (Dec. 8, 1863).

- Memorandum from the Secretary of Homeland Security, *Exercising Prosecutorial Discretion with Respect to Individuals Who Came to the United States as Children and with Respect to Certain Individuals Who Are the Parents of U.S. Citizens or Permanent Residents* (Nov. 20, 2014), za Petitioner's Appendix, *United States v. Texas*, Docket No. 15-674, 136 S.Ct. 2271 (2016) (filed Nov. 20, 2015), s. 411a et seq.
- National Conference of Commissioners on Uniform State Laws, *Constitution* (2015).
- Nixon, Richard, *Veto of the War Powers Resolution*, 1973 Pub. Papers 893 (Oct. 24, 1973).
- Report of the Committee to examine Precedents relative to the State of the Impeachment against Warren Hastings Esquire, brought up from the Commons and proceeded upon in the last Parliament*, 39 Lords Jnl. 125 (Apr. 19, 1791).
- Report of the Special Commission on Legislative System and Procedure*, Mass. S. Doc. No. 50, (1943).
- Reports to be Made to Congress*, H. Doc. No. 111-83, Government Printing Office, Washington, DC, 2010, <http://www.gpo.gov/fdsys/pkg/CDOC-111hdoc83/pdf/CDOC-111hdoc83.pdf> (dostęp: 30.11.2024).
- Riddick, Floyd M., Alan S. Frumin, *Riddick's Senate Procedure: Precedents and Practices*, S. Doc. No. 101-28, (1992).
- Senate Committee on Government Operations, *Financial Management in the Federal Government*, S. Doc. No. 87-11, 87th Cong., 1st Sess. (1961).
- Senate Committee on Government Operations, *Senate Confirmation of Director and Deputy Director of the Office of Management and Budget. Report to Accompany S. 37*, S. Rep. No. 93-237, 93rd Cong., 1st Sess. (June 18, 1973).
- State Board of Equalization, *BOE Prospectus 2011–2013*, Pub. No. 306A, Jan. 2013, <https://web.archive.org/web/20161221002455/http://www.boe.ca.gov/pdf/pub306a.pdf> (dostęp: 30.11.2024).
- The National Security Adviser: Role and Accountability*, Hearings Before the Senate Committee on Foreign Relations, 96th Cong., 2nd Sess. (1980).
- U.S. Department of Justice, *Attorney General's Manual on the Administrative Procedure Act*, Government Printing Office, Washington, DC, 1947.

3. Opinie prawne

- Abbott, Greg, *Re: Authority of a County Auditor to Refuse Payment to a Former Employee of a County Hospital on the Ground That Such Payment Is Unconstitutional* (2008).
- Akerman, Amos T., *Civil Service Commission*, 13 Op. Att'y Gen. 516 (1871).
- Barr, William P., *Common Legislative Encroachments on Executive Branch Authority*, 13 Op. O.L.C. 248 (1989).
- Bates, Edward, *Opinion of the Attorney General on the Suspension of the Writ of Habeas Corpus*, 10 Op. Att'y Gen. 74 (1861).

- Beebe, Mark, *Arkansas Atty. Gen. Opinion No. 2003-144* (2003).
- Bell, Griffin B., *Reorganization Act – Constitutionality of Provision Permitting Disapproval of Reorganization Plan by Resolution of a Single House of Congress*, 43 Op. Att’y Gen. 10 (1977).
- Bellotti, Francis X., *Opinion No. 6*, 1978–1979 Mass. Op. Atty. Gen. 109 (1978).
- Biddle, Francis, *Political Activity by State or Local Employees*, 40 Op. Att’y Gen. 158 (1942).
- Black, Jeremiah S., *Memorial of Captain Meigs*, 9 Op. Att’y Gen. 462 (1860).
- Bradbury, Steven G., *Constitutionality of Direct Reporting Requirement in Section 802(e)(1) of the Implementing Recommendations of the 9/11 Commission Act of 2007*, 32 Op. O.L.C., 2008 WL 4753234 (Jan. 29, 2008) (preliminary print).
- Brown, Harold M., *Applicability of Residency Discount under Repealed AS 38.05.058 to Lottery No. 12*, 1985 WL 70156 (Alaska A.G. 1985).
- Brownell, Herbert, Jr., *Authority of Congressional Committees to Disapprove Action of Executive Branch*, 41 Op. Att’y Gen. 230 (1955).
- Browning, Chauncey H., Jr., *EXECUTIVE ORDERS: The Governor’s Executive Order directing the West Virginia Air Pollution Control Commission to reduce its sulfur dioxide emission standards is usurpation of a judicial function and is without force and effect.*, 57 W. Va. Op. Atty. Gen. 73 (1976).
- Bryant, Winston, *Arkansas Atty. Gen. Opinion No. 97-280* (1997).
- Bryant, Winston, *Arkansas Atty. Gen. Opinion No. 97-281* (1997).
- Butler, Benjamin F., *Mandamus Against the Postmaster General*, 3 Op. Att’y Gen. 236 (1837).
- Butterworth, Robert, *Clerk of the Court as County Recorder*, Fla. AGO 91-18 (Fla. A.G. 1991).
- Bybee, Jay S., *Re: The President’s Power as Commander in Chief to Transfer Captured Terrorists to the Control and Custody of Foreign Nations*, 26 Op. O.L.C., 2002 WL 34482991 (Mar. 13, 2002) (preliminary print).
- Cartwright, Jan Eric, *Re: The Honorable Finis Smith*, 14 Okl. Op. Atty. Gen. 146, 1982 WL 184178 (1982).
- Carvin, Michael A., *Re: Independent Counsel’s Authority to Accept Voluntary Services – Appointment of Laurence W. Tribe* (O.L.C. May 19, 1988) (unpublished opinion).
- Civiletti, Benjamin R., *Applicability of Antideficiency Act upon a Lapse in Agency Appropriation*, 43 Op. Att’y Gen. 224, 4A Op. O.L.C. 16 (1980).
- Civiletti, Benjamin R., *Authority for the Continuance of Government Functions During a Temporary Lapse in Appropriations*, 43 Op. Att’y Gen. 293, 5 Op. O.L.C. 1 (1981).
- Civiletti, Benjamin R., *Constitutionality of Congress’ Disapproval of Agency Regulations by Resolutions Not Presented to the President*, 4A Op. O.L.C. 21 (1980).
- Civiletti, Benjamin R., *The Attorney General’s Duty to Defend and Enforce Constitutionally Objectionable Legislation*, 4A Op. O.L.C. 55 (1980).
- Clark, Steven A., *Arkansas Atty. Gen. Opinion No. 82-132*, 1982 WL 52348 (Sep. 7, 1982, 1982).
- Cook, Robert D., *Opinion No. 89-37*, 1989 S.C. Op. Atty. Gen. 104 (1989).
- Cooper, Charles J., *The President’s Veto Power*, 12 Op. O.L.C. 128 (1988).

- Crist, Charlie, *Constitutionality of Statute Exempting Non-Motored Powered Boats From Registration* (Fla. A.G. 2005).
- Cummings, Homer S., *Duty of Disbursing Officers to Make Disbursements required under the Agricultural Adjustment Act*, 38 Op. Att'y Gen. 252 (1935).
- Cummings, Homer S., *Status of District of Columbia Minimum Wage Law*, 39 Op. Att'y Gen. 22 (1937).
- Cushing, Caleb, *Resolutions of Congress*, 6 Op. Att'y Gen. 680 (1854).
- Davis, George, *Powers and Duties of Attorney General* (Oct. 4, 1864), 1 Op. Confed. Att'y Gen. 513 (R.W. Patrick ed.).
- Dellinger, Walter, *Authority to Employ the Services of White House Office Employees During an Appropriations Lapse*, 19 Op. O.L.C. 235 (Sep. 13, 1995).
- Dellinger, Walter, *Effect of Appropriations for Other Agencies and Branches on the Authority to Continue Department of Justice Functions During the Lapse in the Department's Appropriations*, 19 Op. O.L.C. 337 (Dec. 13, 1995).
- Dellinger, Walter, *Involvement of the Government Printing Office in Executive Branch Printing and Duplicating*, 20 Op. O.L.C. 214 (1996).
- Dellinger, Walter, *Placing of United States Armed Forces under United Nations Operational or Tactical Control*, 20 Op. O.L.C. 182 (1996).
- Dellinger, Walter, *Presidential Authority to Decline to Execute Unconstitutional Statutes*, 18 Op. O.L.C. 199 (1994).
- Dellinger, Walter, *The Constitutional Separation of Powers Between the President and Congress*, 20 Op. O.L.C. 124, 1996 WL 876050 (1996).
- Dellinger, Walter, *The Legal Significance of Presidential Signing Statements*, 17 Op. O.L.C. 131 (1993).
- Dixon, Robert G., *Amenability of the President, Vice President and other Civil Officers to Federal Criminal Prosecution while in Office* (O.L.C. Sept. 24, 1973) (unpublished memorandum).
- Douglas, Paul N., *Opinion No. 109*, 1977 Neb. Op. Atty. Gen. (1977).
- Eikenberry, Kenneth O., *Authority of the Superintendent of Public Instruction to Prescribe Regulations Limiting School Districts' Ability to Provide or Sponsor Separate Athletic Teams for Males and Females*, Wash. AGO No. 12 (Oct. 20, 1990).
- Eikenberry, Kenneth O., *Authority of Governor to Issue Executive Order Having the Force and Effect of Law*, Wash. AGO No. 21 (Jun. 11, 1991).
- Elwood, John P., *Presidential Signing Statements. Testimony before the House Committee on the Judiciary*, 31 Op. O.L.C., 2007 WL 5964723 (Jan. 31, 2007) (preliminary print).
- Flanigan, Timothy E., *Issues Raised by Provisions Directing Issuance of Official or Diplomatic Passports*, 16 Op. O.L.C. 18 (1992).
- Frohnmayr, Dave, *Opinion No. 8166, Authority of the Secretary of State to Conduct Performance Audits*, 44 Or. Op. Atty. Gen. 381 (Mar. 6, 1985).

- Gilmore, Jim, *Civil Remedies and Procedure: General Provisions as to Civil Cases*, 1996 Va. Op. Atty. Gen. 24, 1996 WL 717157 (Nov. 19, 1996).
- Griffin, John, *Issuance of Binding Directions to Comply with Florida Coastal Management Plan*, 1981 Fla. Op. Atty. Gen. 144, 1981 WL 140381 (1981).
- Harmon, John M., *Appropriations Limitation for Rules Vetoed by Congress*, 4B Op. O.L.C. 731 (1980).
- Harmon, Judson, *Appropriation – Contracts*, 21 Op. Atty Gen. 414 (1896).
- Hoar, Ebenezer R., *The President and the Judges – Tax on Salaries of*, 13 Op. Atty Gen. 161 (1869).
- Hood, Jim, *Re: Opinion Request on Authority to Submit Application for Health Insurance Exchange*, 2013 WL 764876 (Miss. A.G. 2013).
- Jackson, Robert H., *Position of the Executive Department Regarding Investigative Reports*, 40 Op. Atty Gen. 45 (1941).
- Katzenbach, Nicholas deBelleville, *Participation by the Vice President in the affairs of the Executive Branch*, 1 Op. O.L.C. (Supp.) 214 (March 9, 1961).
- Kelley, Frank J., *Opinion No. 6955*, 1997–1998 Mich. Op. Atty Gen. 64 (1997).
- Kenny, Robert W., *Opinion No. 46-154*, 7 Ops. Cal. Atty. Gen. 381 (1946).
- Keyes, Wade, *Powers and Duties of Attorney General* (Sept. 20, 1864), 1 Op. Confed. Atty Gen. 504 (R.W. Patrick ed.).
- Kidwell, Wayne L., *Opinion No. 78-32*, 1978 Idaho Op. Atty. Gen. 126 (1978).
- La Follette, Bronson C., *Opinion No. 6-78*, 67 Wis. Op. Atty. Gen. 21 (1978).
- Lee, Howard B., *Legislature – Mileage of Members*, 33 W.Va. Op. Atty. Gen. 270 (1930).
- Leroy, David H., *The Honorable John V. Evans*, 1979 Idaho Op. Atty. Gen. 97 (1979).
- Leroy, David H., *The Honorable William L. Floyd*, 1981 Idaho Op. Atty. Gen. 113 (1981).
- Lettera, Linda, *Supervisors Not Authorized to Disregard Limitation on Spending and Taxing Power in Enabling Statute*, 1981 Fla. Op. Atty. Gen. 39 (1981).
- McCollum, Bill, *Whether Expiration of Term of Office Creates Vacancy*, Fla. AGO 2010-51 (Fla. A.G. 2010).
- Memorandum for the United States Concerning the Vice President's Claim of Constitutional Immunity, *In re Proceedings of the Grand Jury Impaneled December 5, 1972: Application of Spiro T. Agnew, Vice President of the United States*, No. 73-965 (D. Md. 1973) (filed Oct. 5, 1973).
- Mitchell, William D., *Constitutionality of Proposed Legislation Affecting Tax Refunds*, 37 Op. Atty Gen. 56 (1933).
- Moellinger, Jim, *Re: Authority of State Auditor and Legislative Audit Committee to Conduct Economy and Efficiency Audits and Effectiveness Audits under Section 321.0133 of the Texas Government Code, and Related Questions*, Texas Atty. Gen. Opinion JM-872 (1988).
- Moss, Randolph D., *A Sitting President's Amenability to Indictment and Criminal Prosecution*, 24 Op. O.L.C. 222 (Oct. 16, 2000).

- Moss, Randolph, *Legal Effectiveness of a Presidential Directive as Compared to an Executive Order*, 24 Op. O.L.C., 2000 WL 33155723 (Jan. 29, 2000) (preliminary print).
- Mukasey, Michael, *Constitutionality of the OLC Reporting Act of 2008*, 32 Op. O.L.C., 2008 WL 5533799 (Nov. 14, 2008) (preliminary print).
- Murphy, Frank, *Request of the Senate for an Opinion as to the Powers of the President "In Emergency or State of War"*, 39 Op. Att'y Gen. 343 (1939).
- Neuner, George, *Opinion No. 1713, Constitutionality of House Bill 334*, 25 Or. Op. Atty. Gen. 139 (1951).
- Northey, Edward, *Opinion of the Attorney-General respecting Actions against Provincial Governors* (Atty. Gen. Eng. 1702), Edmund Bailey O'Callaghan (ed.), Albany, NY.
- Olson, Theodore B., *Constitutionality of Statute Requiring Executive Agency to Report Directly to Congress*, 6 Op. O.L.C. 632 (Nov. 5, 1982).
- Olson, Theodore B., *History of Refusals by Executive Branch Officials to Provide Information Demanded by Congress. Part I – Presidential Invocations of Executive Privilege Vis-à-Vis Congress*, 6 Op. O.L.C. 751, 1982 WL 170737 (Dec. 14, 1982).
- Olson, Theodore B., *Recommendation that Dep't of Justice Not Defend Constitutionality of Certain Provisions of Bankruptcy Amendments and Federal Judgeship Act of 1984*, 8 Op. O.L.C. 183 (1984).
- Osenbaugh, Elizabeth, *Opinion No. 83-7-1*, 1983 Iowa Op. Atty. Gen. 66 (1983).
- Ovrom, Eliza, *Opinion No. 80-4-14*, 1980 Iowa Op. Atty. Gen. 690 (1980).
- Palmer, A. Mitchell, *Income Tax – Salaries of President and Federal Judges*, 31 Op. Att'y Gen. 475 (1919).
- Peterson, Douglas J., *Opinion No. 16-005*, 2016 WL 921920 (Neb. A.G. Mar. 4, 2016).
- Pryor, Mark, *Opinion No. 99-004* (Ark. A.G. 1999).
- Redden, James A., *Opinion No. 7759*, 39 Or. Op. Atty. Gen. 698 (1979).
- Schroeder, Christopher H., *Constitutionality of Statute Governing Appointment of United States Trade Representative*, 20 Op. O.L.C. 279 (July 1, 1996).
- Seitz, Virginia A., *Lawfulness of Recess Appointments During a Recess of the Senate Notwithstanding Periodic Pro Forma Sessions*, 37 Op. O.L.C. (Jan. 6, 2012) (preliminary print).
- Simms, Larry L., *Continuation of Agency Activities During a Lapse in Both Authorization and Appropriation*, 6 Op. O.L.C. 555 (Sep. 17, 1982).
- Soong, Melvin K., *Opinion No. 68-6*, 1968 WL 199450 (Haw. A.G. 1968).
- Speed, James, *Appointment of Assistant Assessors of Internal Revenue*, 11 Op. Att'y Gen. 209 (1865).
- Stenberg, Don, *Constitutionality of LB 579, a proposal to restrict the authority of the Auditor of Public Accounts*, 1993 WL 143412 (Neb. A.G. Mar. 4, 1993).
- Stenehjem, Wayne, *Letter Opinion 2002-L-53* (N.D. A.G. 2002).
- Stenehjem, Wayne, *Letter Opinion 2004-L-62* (N.D. A.G. 2004).
- Taney, Roger B., *The Jewels of the Princess of Orange*, 2 Op. Att'y Gen. 482 (1831).

- Tarr, Ralph W., *Limitations on Presidential Power to Create a New Executive Branch Entity to Receive and Administer Funds under Foreign Aid Legislation*, 27 Op. Att'y Gen. 406 (1985).
- Thompson, Karl R., *The Department of Homeland Security's Authority to Prioritize Removal of Certain Aliens Unlawfully Present in the United States and to Defer Removal of Others*, 39 Op. O.L.C. (Nov. 19, 2014) (preliminary print).
- Thornton, Robert Y., *Opinion No. 4159, Constitutional Duties of Secretary of State as Auditor of Public Accounts*, 29 Or. Op. Atty. Gen. 39, 1958 WL 60834 (1958).
- Thornton, Robert Y., *Opinion No. 5378*, 38 Or. Op. Atty. Gen. 361 (Feb. 1, 1962).
- Ulman, Leon, *The White House Office – Acceptance of Voluntary Service*, 2 Op. O.L.C. 322 (Jan. 27, 1977).
- Van de Kamp, John D., *Opinion No. 87-1204*, 71 Ops. Cal. Atty. Gen. 275 (1988).
- Van Winkle, Isaac H., *Sufficiency of Certificate of Nomination of Charles Hall, as an Independent Candidate for the Office of Governor*, 10 Or. Op. Atty. Gen. 670 (1922).
- Watts, Thomas H., *Appointment During Recess of Senate* (May 8, 1863), 1 Op. Confed. Att'y Gen. 261 (R.W. Patrick ed.).
- Wickersham, George W., *Employment of Retired Army Officer as Superintendent of Indian School*, 30 Op. Att'y Gen. 51 (1913).
- Wirt, William, *Executive Authority to Fill Vacancies*, 1 Op. Att'y Gen. 631 (1823).
- Wirt, William, *The President and Accounting Officers*, 1 Op. Att'y Gen. 624 (1823).
- Yoo, John C., *Constitutional Issues Raised by Commerce, Justice and State Appropriations Bill*, 25 Op. O.L.C. –, 2001 WL 34907462 (Nov. 28, 2001) (preliminary print).
- Younger, Evelle J., *Opinion No. SO 77-50*, 61 Ops. Cal. Atty. Gen. 159 (1978).

4. Prace zwarte

- Aberbach, Joel D., *Keeping a Watchful Eye: The Politics of Congressional Oversight*, Brookings Institution, Washington, DC, 1990.
- Abernethy, Byron Robert, *Constitutional Limitations on the Legislature*, Governmental Research Center, University of Kansas, Lawrence, KS, 1959.
- Adams, John, *A Defence of the Constitutions of Government of the United States of America against the Attack of M. Turgot in His Letter to Dr. Price, Dated the Twenty-second Day of March, 1778*, William S. Hein, Buffalo, NY, 2006 (wyd. I 1787).
- Adams, John, *Thoughts on Government: Applicable to the Present State of the American Colonies* (1776), [w:] *The Revolutionary Writings of John Adams*, C. Bradley Thompson (ed.), Liberty Fund, Indianapolis, IN, 2000, s. 287-293.
- Adams, Willi Paul, *The First American Constitutions: Republican Ideology and the Making of the State Constitutions in the Revolutionary Era*, Rowman & Littlefield, Lanham, MD, 2001.
- Adkison, Danny Mark, Lisa McNair Palmer, *The Oklahoma State Constitution*, Oxford University Press, New York, NY, 2011.

- Aikman, Alexander B., *The Art and Practice of Court Administration*, CRC Press, Boca Raton, FL, 2007.
- Alexander, Kern, M. David Alexander, *American Public School Law*, Thomson West, Belmont, CA, 2005.
- Allen, Robert S. (ed.), *Our Sovereign State*, Vanguard Press, New York, NY, 1949.
- Allen, Tip H., Jr., Coleman B. Ransome, Jr., *Constitutional Revision in Theory and Practice*, Bureau of Public Administration, University of Alabama, Tuscaloosa, AL, 1962.
- Almand, Bond, *The Supreme Court of Georgia: An Account of Its Delayed Birth*, [w:] *A History of the Supreme Court of Georgia: A Centennial Volume*, John B. Harris (ed.), J.W. Burke Co., Macon, GA, 1948, s. 1.
- Amar, Akhil Reed, *America's Constitution: A Biography*, Random House, New York, NY, 2005.
- Amar, Akhil Reed, *America's Unwritten Constitution: The Precedents and Principles we Live By*, Basic Books, New York, NY, 2012.
- Ambler, Charles Henry, *West Virginia: The Mountain State*, Prentice-Hall, New York, NY, 1958.
- American Jurisprudence, 2d Edition*, Thomson West, St. Paul, MN, 1962 (wersja elektroniczna dostępna w systemie Westlaw).
- American Jurisprudence, 2d Edition*, Thomson West, St. Paul, MN, 2004, t. 2, *Administrative Law* (wersja elektroniczna dostępna w systemie Westlaw).
- American Jurisprudence, 2d Edition*, Thomson West, St. Paul, MN, 2007, t. 4, *Appellate Review* (wersja elektroniczna dostępna w systemie Westlaw).
- American Jurisprudence, 2d Edition*, Thomson West, St. Paul, MN, 2009, t. 16A, *Constitutional Law* (wersja elektroniczna dostępna w systemie Westlaw).
- American Jurisprudence, 2d Edition*, Thomson West, St. Paul, MN, 2004, t. 17, *Contempt* (wersja elektroniczna dostępna w systemie Westlaw).
- American Jurisprudence, 2d Edition*, Thomson West, St. Paul, MN, 2005, t. 20, *Courts* (wersja elektroniczna dostępna w systemie Westlaw).
- American Jurisprudence, 2d Edition*, Thomson West, St. Paul, MN, 2003, t. 22A, *Declaratory Judgments* (wersja elektroniczna dostępna w systemie Westlaw).
- American Jurisprudence, 2d Edition*, Thomson West, St. Paul, MN, 2008, t. 27A, *Escheat* (wersja elektroniczna dostępna w systemie Westlaw).
- American Jurisprudence, 2d Edition*, Thomson West, St. Paul, MN, 2011, t. 28, *Estoppel and Waiver* (wersja elektroniczna dostępna w systemie Westlaw).
- American Jurisprudence, 2d Edition*, Thomson West, St. Paul, MN, 2006, t. 47, *Judgments* (wersja elektroniczna dostępna w systemie Westlaw).
- American Jurisprudence, 2d Edition*, Thomson West, St. Paul, MN, 2011, t. 52, *Mandamus* (wersja elektroniczna dostępna w systemie Westlaw).
- American Jurisprudence, 2d Edition*, Thomson West, St. Paul, MN, 2006, t. 53, *Military and Civil Defense* (wersja elektroniczna dostępna w systemie Westlaw).

- American Jurisprudence, 2d Edition*, Thomson West, St. Paul, MN, 2009, t. 63C, *Prosecuting Attorneys* (wersja elektroniczna dostępna w systemie Westlaw).
- American Jurisprudence, 2d Edition*, Thomson West, St. Paul, MN, 2009, t. 63C, *Public Officers and Employees* (wersja elektroniczna dostępna w systemie Westlaw).
- American Jurisprudence, 2d Edition*, Thomson West, St. Paul, MN, 2011, t. 66, *Records and Recording Laws* (wersja elektroniczna dostępna w systemie Westlaw).
- American Jurisprudence, 2d Edition*, Thomson West, St. Paul, MN, 2005, t. 70, *Sheriffs, Police, and Constables* (wersja elektroniczna dostępna w systemie Westlaw).
- American Jurisprudence, 2d Edition*, Thomson West, St. Paul, MN, 2012, t. 72, *States* (wersja elektroniczna dostępna w systemie Westlaw).
- American Jurisprudence, 2d Edition*, Thomson West, St. Paul, MN, 2012, t. 73, *Statutes* (wersja elektroniczna dostępna w systemie Westlaw).
- American Jurisprudence, 2d Edition*, Thomson West, St. Paul, MN, 2012, t. 74, *Taxpayers' Actions* (wersja elektroniczna dostępna w systemie Westlaw).
- American Jurisprudence, 2d*, Thomson West, St. Paul, MN, 2013, t. 79, *Wills* (wersja elektroniczna dostępna w systemie Westlaw).
- American Society of Legislative Clerks and Secretaries, *Inside the Legislative Process*, National Conference of State Legislatures, Denver, CO, 1996–2010 (wersja elektroniczna).
- Anderson, James E., *The Emergence of the Modern Regulatory State*, Public Affairs Press, Washington, DC, 1962.
- Argersinger, Peter H., *Representation and Inequality in Late Nineteenth-Century America: The Politics of Apportionment*, Cambridge University Press, New York, NY, 2012.
- Arthur, Stephen A., *Indiana Practice Series: Civil Trial Practice*, Thomson West, St. Paul, MN, 2016.
- Arystoteles, *Polityka*, Ludwik Piotrowicz, Mikołaj Szymański (red.), PWN, Warszawa, 2006.
- Ashman, Allan, James J. Alfini, Jeffrey S. Lubbers, Vincent J. Connelly, *The Key to Judicial Merit Selection: The Nominating Process*, American Judicature Society, Chicago, IL, 1974.
- Asimow, Michael, Marsha Cohen, *California Administrative Law*, West Group, St. Paul, MN, 2002.
- Asimow, Michael, Ronald M. Levin, Arthur Earl Bonfield, *State and Federal Administrative Law*, Thomson West, St. Paul, MN, 2009.
- Baar, Carl, *Judicial Activism in State Courts: The Inherent Powers Doctrine*, [w:] *State Supreme Courts: Policymakers in the Federal System*, Mary Cornelia Porter, G. Alan Tarr (ed.), Greenwood Press, Westport, CT, 1982, s. 129-151.
- Bacon, Matthew, *Of examining Witnesses de bene esse, and establishing their Testimony in Perpetuam rei Memoriam*, [w:] *A General Abridgment of Cases in Equity by a Gentleman of the Middle Temple*, H. Lintot, Savoy, 1756, t. 1, s. 233-234.
- Bagehot, Walter, *The English Constitution*, H.S. King, London, UK, 1872.

- Bailyn, Bernard, *The Ideological Origins of the American Revolution*, Harvard University Press, Cambridge, MA, 1992.
- Baisden, Richard N., *Charter for New Jersey: The New Jersey Constitutional Convention of 1947*, New Jersey Department of Education, Trenton, NJ, 1952.
- Baker, Gordon E., *State Constitutions: Reapportionment*, National Municipal League, New York, NY, 1960.
- Baker, Gordon E., *The Reapportionment Revolution: Representation, Political Power, and the Supreme Court*, Random House, New York, NY, 1966.
- Baker, John Hamilton, *An Introduction to English Legal History*, Butterworths, LexisNexis, London, UK – Dayton, OH, 2002.
- Baker, Nancy V., *Conflicting Loyalties: Law and Politics in the Attorney General's Office, 1789–1990*, University Press of Kansas, Lawrence, KN, 1992.
- Baker, Thomas E., *Rationing Justice on Appeal: The Problems of the U.S. Courts of Appeals*, West Pub. Co., St. Paul, MN, 1994.
- Bakken, Gordon Morris, *Rocky Mountain Constitution Making, 1850–1912*, Greenwood Press, New York, NY, 1987.
- Baldwin, Henry, *A General View of the Origin and Nature of the Constitution and Government of the United States*, J. C. Clark, Philadelphia, PA, 1837.
- Ball, Howard, *Constitutional Powers: Cases on the Separation of Powers and Federalism*, West Pub. Co., St. Paul, MN, 1980.
- Banks, Robert, June F. Entman, *Tennessee Civil Procedure*, LexisNexis, Newark, NJ, 2014.
- Banks, William C., Peter Raven-Hansen, *National Security Law and the Power of the Purse*, Oxford University Press, New York, NY, 1994.
- Baron Redesdale, John Mitford, *A Treatise on the Pleadings in Suits in the Court of Chancery by English Bill*, Charles Edwards (ed.), J.S. Voorhies, New York, NY, 1833.
- Barton, Charles, *An Historical Treatise of a Suit in Equity*, Byrne, Dublin, IR, 1796.
- Bassett, John Spencer, *The Constitutional Beginnings of North Carolina (1663–1729)*, Johns Hopkins Press, Baltimore, MD, 1894.
- Bastress, Robert M., *The West Virginia State Constitution*, Oxford University Press, New York, NY, 2011.
- Basye, Arthur Herbert, *The Lords Commissioners of Trade and Plantations, 1748–1782*, Yale University Press, New Haven, CT, 1925.
- Batchellor, Albert S., *The Government and Laws of New Hampshire Before the Establishment of the Province, 1623–1679*, J.B. Clarke, Manchester, NH, 1904.
- Batinski, Michael C., *The New Jersey Assembly, 1738–1775: The Making of a Legislative Community*, University Press of America, Lanham, MD, 1987.
- Baum, Lawrence, *Specializing the Courts*, University of Chicago Press, Chicago, IL, 2011.
- Beale, Sara S., William C. Bryson, James E. Felman, Michael J. Elston, *Grand Jury Law and Practice*, Thomson West, St. Paul, MN, 2009.

- Bellamy, John G., *The Criminal Trial in Later Medieval England: Felony Before the Courts from Edward I to the Sixteenth Century*, University of Toronto Press, Toronto, ON, 1998.
- Belz, Herman, *Reconstructing the Union: Theory and Policy during the Civil War*, Greenwood Press, Westport, CT, 1979.
- Benedict, Michael L., *The Problem of Constitutionalism and Constitutional Liberty in the Reconstruction South*, [w:] *An Uncertain Tradition: Constitutionalism and the History of the South*, Kermit L. Hall, James W. Ely, Jr. (ed.), University of Georgia Press, Athens, GA, 1989.
- Benedict, Michael Les, *The Impeachment and Trial of Andrew Johnson*, Norton, New York, NY, 1973.
- Benjamin, Gerald, *The Oxford Handbook of New York State Government and Politics*, Oxford University Press, New York, NY, 2012.
- Benson, Jocelyn F., *State Secretaries of State: Guardians of the Democratic Process*, Ashgate, Burlington, VT, 2010.
- Benton, J. Edwin, *Government and Politics in Florida*, University Press of Florida, Gainesville, FL, 2008.
- Berger, Raoul, *Executive Privilege: A Constitutional Myth*, Harvard University Press, Cambridge, MA, 1974.
- Berger, Raoul, *Impeachment: The Constitutional Problems*, Harvard University Press, Cambridge, MA, 1973.
- Berkson, Larry Charles, Susan J. Carbon, Judith Rosenbaum, *Court Unification: History, Politics and Implementation*, National Institute of Law Enforcement and Criminal Justice, Law Enforcement Assistance Administration, U.S. Dept. of Justice, Washington, DC, 1978.
- Berman, David R., *Arizona Politics & Government: The Quest for Autonomy, Democracy, and Development*, University of Nebraska Press, Lincoln, NE, 1998.
- Bernstein, David E., *Rehabilitating Lochner: Defending Individual Rights against Progressive Reform*, University of Chicago Press, Chicago, IL, 2011.
- Bernstein, Marver H., *Regulating Business by Independent Commission*, Princeton University Press, Princeton, NJ, 1955.
- Bessette, Murray S.Y., *State and Local Public Administration*, [w:] *Kentucky Government, Politics, and Public Policy*, James C. Clinger, Michael W. Hail (ed.), University Press of Kentucky, Lexington, KY, 2013, s. 119-136.
- Beveridge, Albert Jeremiah, *The Life of John Marshall*, Houghton Mifflin Company, Boston, MA, New York, NY, 1919.
- Beyle, Thad L., *Governors*, [w:] *Politics in the American States*, Virginia Gray, Herbert Jacob, Kenneth N. Vines (ed.), Scott, Foresman & Co., Glenview, IL, 1990.
- Beyle, Thad L., Margaret Robertson Ferguson, *Governors and the Executive Branch*, [w:] *Politics in the American States*, Virginia Gray, Russell L. Hanson (ed.), CQ Press, Washington, DC, 2008, s. 192-228.

- Bickel, Alexander M., *The Least Dangerous Branch: The Supreme Court at the Bar of Politics*, Yale University Press, New Haven, CT, 1986.
- Bilder, Mary Sarah, *The Transatlantic Constitution: Colonial Legal Culture and the Empire*, Harvard University Press, Cambridge, MA, 2004.
- Billings, Warren M., *A Little Parliament: The Virginia General Assembly in the Seventeenth Century*, Library of Virginia, Richmond, VA, 2004.
- Binder, Mike, Vladimir Kogan, Thad Kousser, *How GAVEL Changed Party Politics in Colorado's General Assembly*, [w:] *State of Change: Colorado Politics in the Twenty-First Century*, John A. Straayer (ed.), University Press of Colorado, Boulder, CO, 2011, s. 153-173.
- Binder, Sarah A., *Stalemate: Causes and Consequences of Legislative Gridlock*, Brookings Institution Press, Washington, DC, 2003.
- Binney, Charles Chauncey, *Restrictions Upon Local and Special Legislation in State Constitutions*, Kay & Brother, Philadelphia, PA, 1894.
- Birdsall, Paul, 'Non Obstante.' *A Study in the Dispensing Power of English Kings*, [w:] *Essays in History and Political Theory in Honor of Charles Howard McIlwain*, Carl Frederick Wittke (ed.), Harvard University Press, Cambridge, MA, 1936, s. 37.
- Black, Barbara A., *The Judicial Power and the General Court in Early Massachusetts, 1634-1686*, History Dept., Yale University, New Haven, CT, 1975.
- Black, Charles Lund, *Structure and Relationship in Constitutional Law*, Ox Bow Press, Woodbridge, CT, 1985.
- Black, Henry Campbell, *The Relation of the Executive Power to Legislation*, Princeton University Press, Princeton, NJ, 1919.
- Blackstone, William, *Commentaries on the Laws of England*, George Sharswood, Barron Field (ed.), J.B. Lippincott Company, Philadelphia, PA, 1893 (wyd. I 1765-1769).
- Blair, Diane D., *Arkansas Politics & Government: Do the People Rule?*, University of Nebraska Press, Lincoln, NE, 1988.
- Blanch, James T., *Citizen Suits and Qui Tam Actions: Private Enforcement of Public Policy*, National Legal Center for the Public Interest, Washington, DC, 1996.
- Bloom, John Porter (red.), *The American Territorial System*, Ohio University Press, Athens, OH, 1973.
- Blue, Leonard Anderson, *The Relation of the Governor to the Organization of Executive Power in the States*, Thesis (Ph D), University of Pennsylvania, Philadelphia, PA, 1902.
- Bolingbroke, Henry St. John, *Remarks on the History of England: From the Minutes of Humphry Oldcastle, Esq.*, R. Francklin, London, UK, 1747.
- Bondy, William, *Separation of Governmental Powers in History, in Theory, and in the Constitutions*, The Lawbook Exchange, Union, NJ, 1998 (wyd. I 1893).
- Bonfield, Arthur Earl, *State Administrative Rule Making*, Little, Brown & Co., Boston, MA, 1986.
- Bonneau, Chris W., Melinda Gann Hall, *In Defense of Judicial Elections*, Routledge, New York, NY, 2009.

- Booth, George, *The Nature and Practice of Real Actions, in Their Writs and Process, both Original and Judicial. First American Edition*, Anthon, John (ed.), S. Gould, New York, NY, 1808.
- Bowen, Catherine Drinker, *The Lion and the Throne: The Life and Times of Sir Edward Coke: 1552–1634*, Atlantic Monthly Press-Little, Brown & Co., Toronto-Boston, 1956–1957.
- Bowers, Michael Wayne, *The Nevada State Constitution*, Oxford University Press, New York, NY, 2011.
- Bowman, Ann O'M, Richard C. Kearney, *The Resurgence of the States*, Prentice-Hall, Englewood Cliffs, NJ, 1986.
- Boyer, William W., Edward C. Ratledge, *Delaware Politics and Government*, University of Nebraska Press, Lincoln, NE, 2009.
- Boyer, William W., *Governing Delaware: Policy Problems in the First State*, University of Delaware Press, Newark, DE, 2000.
- Bozman, John Leeds, *The History of Maryland: From Its First Settlement, in 1633, to the Restoration, in 1660*, J. Lucas & E.K. Deaver, Baltimore, MD, 1837.
- Braden, George D., David A. Anderson, R. Stephen Bickerstaff, Darrell Blakeway et al., *The Constitution of the State of Texas: An Annotated and Comparative Analysis*, Texas Advisory Commission on Intergovernmental Relations, Austin, TX, 1977.
- Branning, Rosalind L., *Pennsylvania Constitutional Development*, University of Pittsburgh Press, Pittsburgh, PA, 1960.
- Brenaman, Jacob N., *A History of Virginia Conventions*, J. L. Hill Printing Co., Richmond, VA, 1902.
- Breyer, Stephen G., Richard B. Stewart, Cass R. Sunstein, Adrian Vermeule, *Administrative Law and Regulatory Policy: Problems, Text, and Cases*, Aspen Publishers, New York, NY, 2006.
- Bridwell, R. Randall, Ralph U. Whitten, *The Constitution and the Common Law: The Decline of the Doctrines of Separation of Powers and Federalism*, Lexington Books, Lexington, MA, 1977.
- Briffault, Richard, *Balancing Acts: The Reality Behind State Balanced Budget Amendments*, Twentieth Century Fund Press, New York, NY, 1996.
- Briffault, Richard, Laurie Reynolds, *Cases and Materials on State and Local Government Law*, Thomson West, St. Paul, MN, 2004.
- Briffault, Richard, *The Local School District in American Law*, [w:] *Besieged: School Boards and the Future of Education Politics*, William G. Howell (ed.), Brookings Institution Press, Washington, DC, 2005, s. 24-55.
- Briggs, John Ely, *A History of the Constitutions of Iowa*, [w:] *Iowa Code Annotated*, West Publishing Co., St. Paul, MN, 1949, t. 1, s. 1-32.
- Brisbin, Richard A., Robert Jay Dilger, Allan S. Hammock, Christopher Z. Mooney, *West Virginia Politics and Government*, University of Nebraska Press, Lincoln, NE, 2008.
- Britton (ca. 1300), Francis Morgan Nichols (ed.), Byrne & Co., Washington, DC, 1901.

- Broadwater, Jeff, *George Mason, Forgotten Founder*, University of North Carolina Press, Chapel Hill, NC, 2006.
- Brown, Douglas A., Robert L. Jones, *The Arizona Legislature*, [w:] *Politics and Public Policy in Arizona*, Zachary A. Smith (ed.), Praeger, Westport, CT, 1996, s. 29-42.
- Brown, Elizabeth Gaspar, William Wirt Blume, *British Statutes in American Law: 1776–1836*, William Hein & Co., Buffalo, NY, 1984.
- Brown, Wm. Holmes, Charles W. Johnson, John V. Sullivan, *House Practice: A Guide to the Rules, Precedents, and Procedures of the House*, Government Printing Office, Washington, DC, 2011.
- Browne, Cynthia E., *State Constitutional Conventions from Independence to the Completion of the Present Union, 1776–1959*, Greenwood Press, Westport, CT, 1973.
- Browne, William Paul, Kenneth VerBurg, *Michigan Politics and Government: Facing Change in a Complex State*, University of Nebraska Press, Lincoln, NE, 1995.
- Bruce, Philip Alexander, *Institutional History of Virginia in the Seventeenth Century*, G.P. Putnam's Sons, New York, NY, 1910.
- Bruff, Harold H., *Balance of Forces: Separation of Powers Law in the Administrative State*, Carolina Academic Press, Durham, NC, 2006.
- Brunhouse, Robert L., *The Counter-Revolution in Pennsylvania, 1776–1790*, Pennsylvania Historical Commission, Harrisburg, PA, 1942.
- Bryce, James, *The American Commonwealth*, Liberty Fund, Indianapolis, IN, 2005 (wyd. I 1888).
- Bryk, Andrzej, *Konstytucjonalizm. Od starożytnego Izraela do liberalnego konstytucjonalizmu amerykańskiego*, Wydawnictwo UJ, Kraków, 2013.
- Bryk, Andrzej, *The Limits to Arbitrary Government: Edward Coke and the Search for Fundamental Law*, Oficyna Literacka, Kraków, 1995.
- Bryk, Andrzej, *The Origins of Constitutional Government: Higher Law and the Sources of Judicial Review*, Wydawnictwo UJ, Kraków, 1999.
- Buchanan, James M., Gordon Tullock, *The Calculus of Consent*, University of Michigan Press, Ann Arbor, MI, 1962.
- Buck, Arthur E., *Administrative Consolidation in State Governments*, National Municipal League, New York, NY, 1928.
- Buck, Arthur E., *The Budget*, [w:] *A Model State Constitution*, National Municipal League, New York, NY, 1924, s. 31-36.
- Buck, Arthur E., *Modernizing our State Legislatures*, American Academy of Political and Social Science, Philadelphia, PA, 1936.
- Buck, Arthur E., *The Reorganization of State Governments in the United States*, Columbia University Press, New York, NY, 1938.
- Budget Concepts*, [w:] *Budget of the United States Government, Analytical Perspectives, Fiscal Year 2014*, Office of Management and Budget, Government Printing Office, Washington, DC, 2013, s. 117.

- Bukovichik, Rene, *Taking the Politics Out of Politics? State Legislative Politics and Institutional Political Reform in Twentieth Century California*, University of California, Irvine, 2002.
- Burdick, William L., *The Principles of Roman law and Their Relation to Modern Law*, Lawbook Exchange, Clark, NJ, 2004 (wyd. I 1938).
- Burke, John P., *The Institutional Presidency: Organizing and Managing the White House from FDR to Clinton*, Johns Hopkins University Press, Baltimore, MD, 2000.
- Burks, Martin P., C. H. Morrissett, *Pleading and Practice in Actions at Common Law*, Surber-Arundale Company, Charlottesville, VA, 1921.
- Burlamaqui, J. J., *The Principles of Politic Law*, J. Nourse, London, UK, 1752.
- Burns, Edward McNall, *James Madison: Philosopher of the Constitution*, Octagon Books, New York, NY, 1968.
- Burns, John Francis, *Controversies Between Royal Governors and Their Assemblies in the Northern American Colonies*, Russell & Russell, New York, NY, 1969.
- Burns, John, *The Sometime Governments: A Critical Study of the 50 American Legislatures*, Bantam Books, New York, NY, 1971.
- Bushnell, Eleanore, *Crimes, Follies, and Misfortunes: The Federal Impeachment Trials*, University of Illinois Press, Urbana, IL, 1992.
- Butler, Anne M., Wendy Wolff, Sheila P. Burke, *United States Senate Election, Expulsion, and Censure Cases, 1793–1990*, Government Printing Office, Washington, DC, 1995.
- Cain, Bruce E., Roger G. Noll, *Constitutional Reform in California: Making State Government More Effective and Responsive*, Institute of Governmental Studies Press, Berkeley, CA, 1995.
- Calabresi, Guido, *A Common Law for the Age of Statutes*, Harvard University Press, Cambridge, MA, 1982.
- Cameron, Charles M., *Veto Bargaining: Presidents and the Politics of Negative Power*, Cambridge University Press, Cambridge, UK, 2000.
- Campbell, Thomas, *Separation of Powers in Practice*, Stanford University Press, Stanford, CA, 2004.
- Canning, Bonnie, Cynthia E. Browne, Susan Rice Yarger, *State Constitutional Conventions, Revisions, and Amendments, 1959–1976*, Greenwood Press, Westport, CT, 1977.
- Cannon, Clarence, *Cannon's Precedents of the House of Representatives of the United States*, Government Printing Office, Washington, DC, 1935–1936.
- Cape, William H., John Paul Bay, *An Analysis of the Kansas Legislative Council and its Research Department*, Governmental Research Center, University of Kansas, Lawrence, KS, 1963.
- Carey, John M., Richard G. Niemi, Lynda W. Powell, *Term Limits in the State Legislatures*, University of Michigan Press, Ann Arbor, MI, 2000.
- Carmony, Donald F., *The Indiana Constitutional Convention of 1850–1851*, IBJ Book Publishing, Indianapolis, IN, 2009 (wyd. I 1931).
- Carpenter, Jesse T., *The South as a Conscious Minority, 1789–1861. A Study in Political Thought*, The New York University Press, New York, NY, 1930.

- Carroll, Daniel B., *The Unicameral Legislature of Vermont*, Vermont Historical Society, Montpelier, VT, 1933.
- Casper, Gerhard, *Separating Power: Essays on the Founding Period*, Harvard University Press, Cambridge, MA, 1997.
- Chafetz, Joshua A., *Democracy's Privileged Few: Legislative Privilege and Democratic Norms in the British and American Constitutions*, Yale University Press, New Haven, CT, 2007.
- Chalmers, George, *Opinions of Eminent Lawyers, on Various Points of English Jurisprudence, Chiefly Concerning the Colonies, Fisheries, and Commerce of Great Britain*, Reed and Hunter, London, UK, 1814.
- Champagne, Anthony, Judith Haydel, *Judicial Reform in the States*, University Press of America, Lanham, MD, 1993.
- Chandler, Ralph C., *A Centennial History of the American Administrative State*, Free Press, New York, NY, 1987.
- Chapper, Joy A., Roger A. Hanson, *Intermediate Appellate Courts: Improving Case Processing. Final Report*, National Center for State Courts, Williamsburg, VA, 1990.
- Chemersinsky, Erwin, *Interpreting the Constitution*, Praeger, New York, NY, 1987.
- Chester, Alden, E. Melvin Williams, *Courts and Lawyers of New York: A History, 1609–1925*, Lawbook Exchange, Clark, NJ, 2005 (wyd. I 1925).
- Childress, Steven Alan, Martha S. Davis, *Federal Standards of Review*, LexisNexis, New Providence, NJ, 2010.
- Childs, William R., *The Texas Railroad Commission: Understanding Regulation in America to the Mid-Twentieth Century*, Texas A&M University Press, College Station, TX, 2005.
- Chitty, Joseph, *A Treatise on the Law of the Prerogatives of the Crown, And the Relative Duties and Rights of the Subject*, J. Butterworth and Son, London, UK, 1820.
- Chitty, Joseph, *A Treatise on the Parties to Actions, and on Pleading*, 7th American Ed., G. & C. Merriam, Springfield, MA, 1837.
- Choper, Jesse H., *Judicial Review and the National Political Process: A Functional Reconsideration of the Role of the Supreme Court*, University of Chicago Press, Chicago, IL, 1980.
- Cicero, Marcus Tullius, *Treatise on the Republic*, [w:] *The Political Works of Marcus Tullius Cicero*, Fracis Barham (ed.), Spettigue, London, UK, 1842.
- Civil Actions Against State and Local Government: Its Divisions, Agencies and Officers*, 2d, Thomson West, St. Paul, MN, 2016.
- Civil Actions Against the United States, Its Agencies, Officers and Employees*, Thomson West, St. Paul, MN, 2002 (wersja elektroniczna dostępna w systemie Westlaw) (aktualizacja 2016).
- Clarke, Mary Patterson, *Parliamentary Privilege in the American Colonies*, Da Capo Press, New York, NY, 1971.
- Clarke, Maude V., *The Origin of Impeachment*, [w:] *Oxford Essays in Medieval History*, Frederick Maurice Powicke (ed.), Clarendon Press, Oxford, UK, 1934, s. 164–189.

- Clayton, Cornell W., Lance T. LeLoup, Nicholas P. Lovrich, *Washington State Government and Politics*, Washington State University Press, Pullman, WA, 2004.
- Clifford, Frederick, *A History of Private Bill Legislation*, Butterworths, London, UK, 1885.
- Clinger, James C., Michael W. Hail (ed.), *Kentucky Government, Politics, and Public Policy*, University Press of Kentucky, Lexington, KY, 2013.
- Clucas, Richard A., Mark Henkels, Brent Steel, *Oregon Politics and Government: Progressives versus Conservative Populists*, University of Nebraska Press, Lincoln, NE, 2005.
- Coke, Edward, *Institutes of the Laws of England, in Four Parts*, E. Brooke, R. Brooke, Bell-Yard, near Temple Bar, London, UK, 1794–1797 (wyd. I 1628–1644).
- Coke, Edward, *The First Part of the Institutes of the Laws of England, or, A Commentary upon Littleton*, E. Brooke, R. Brooke, London, UK, 1794 (wyd. I 1628).
- Coke, Edward, *The Second part of the Institutes of the Laws of England: Containing the Exposition of many Ancient, and Other Statutes*, E. Brooke, R. Brooke, London, UK, 1797 (wyd. I 1642).
- Coke, Edward, *The Fourth Part of the Institutes of the Laws of England: Concerning the Jurisdiction of Courts*, E. Brooke, R. Brooke, London, UK, 1797 (wyd. I 1644).
- Collier, Christopher, James Lincoln Collier, *Decision in Philadelphia: The Constitutional Convention of 1787*, Ballantine Books, New York, NY, 2007.
- Collins, Ronald K. L., *Bills and Declarations of Rights Digest*, [w:] *The American Bench*, 3rd ed., Reginald Bishop Forster & Associates, Sacramento, CA, 1985.
- Colvin, David Leigh, *The Bicameral Principle in the New York Legislature*, Ph. D., Columbia University, 1913.
- Comer, John Preston, *Legislative Functions of National Administrative Authorities*, Columbia University Press, New York, NY, 1927.
- Committee on State Government, *A Model State Constitution*, National Municipal League, New York, NY, 1924.
- Committee on State Government, *A Model State Constitution*, National Municipal League, New York, NY, 1941.
- Committee on State Government, *A Model State Constitution*, National Municipal League, New York, NY, 1948.
- Committee on State Government, *A Model State Constitution*, National Municipal League, New York, NY, 1968.
- Conant, James K., *Wisconsin Politics and Government: America's Laboratory of Democracy*, University of Nebraska Press, Lincoln, NE, 2006.
- Conlan, Timothy J., Paul L. Posner, *Federalism Trends, Tensions, and Outlook*, [w:] *The Oxford Handbook of State and Local Government Finance*, Robert D. Ebel, John E. Petersen (ed.), Oxford University Press, Oxford, UK, 2012, s. 83-104.
- Conley, Patrick T., Robert G. Flanders, *The Rhode Island State Constitution*, Oxford University Press, New York, 2011.

- Connor, George E., Christopher W. Hammons, *The Constitutionalism of American States*, University of Missouri Press, Columbia, MO, 2008.
- Conrad, Clay S., *Jury Nullification: The Evolution of a Doctrine*, Carolina Academic Press, Durham, NC, 1998.
- Cooley, Thomas McIntyre, *A Treatise on the Constitutional Limitations which Rest upon the Legislative Power of the States of the American Union*, Little, Brown, and Company, Boston, MA, 1883.
- Cooley, Thomas McIntyre, *A Treatise on the Law of Taxation, Including the Law of Local Assessments*, Callaghan & Co., Chicago, IL, 1924.
- Cooper, Frank E., *Administrative Agencies and the Courts*, University of Michigan Law School, Ann Arbor, MI, 1951.
- Cooper, Frank E., *State Administrative Law*, Bobbs-Merrill, Indianapolis, IN, 1965.
- Cooter, Robert, *The Strategic Constitution*, Princeton University Press, Princeton, NJ, 2000.
- Coquillette, Daniel R., James William Moore, Gregory P. Joseph, Chilton D. Varner, Georgene Vairo, Sol Schreiber (ed.), *Moore's Federal Practice*, Lexis Nexis, New York, NY, 2007.
- Cornwell, Elmer E., Jay S. Goodman, Wayne R. Swanson, *State Constitutional Conventions: The Politics of the Revision Process in Seven States*, Praeger, New York, NY, 1975.
- Cornwell, Elmer E., Jr., *The American Constitutional Tradition: Its Impact and Development*, [w:] *The Constitutional Convention as an Amending Device*, Hall, Kermit L., Harold M. Hyman, Leon V. Sigal (ed.), American Historical Association, Washington, DC, 1981, s. 1.
- Corpus Juris Secundum: A Complete Restatement of the Entire American law as Developed by all Reported Cases*, Thomson West, St. Paul, MN, 1936 (wersja elektroniczna dostępna w systemie Westlaw).
- Corpus Juris Secundum*, Thomson West, St. Paul, MN, 2007, t. 4, *Appeal and Error* (wersja elektroniczna dostępna w systemie Westlaw).
- Corpus Juris Secundum*, Thomson West, St. Paul, MN, 2004, t. 7A, *Attorney General* (wersja elektroniczna dostępna w systemie Westlaw).
- Corpus Juris Secundum*, Thomson West, St. Paul, MN, 2005, t. 16, *Constitutional Law* (wersja elektroniczna dostępna w systemie Westlaw).
- Corpus Juris Secundum*, Thomson West, St. Paul, MN, 2009, t. 55, *Mandamus* (wersja elektroniczna dostępna w systemie Westlaw).
- Corpus Juris Secundum*, Thomson West, St. Paul, MN, 2002, t. 67A, *Pardon and Parole* (wersja elektroniczna dostępna w systemie Westlaw).
- Corpus Juris Secundum*, Thomson West, St. Paul, MN, 2012, t. 67, *Officers and Public Employees* (wersja elektroniczna dostępna w systemie Westlaw).
- Corpus Juris Secundum*, Thomson West, St. Paul, MN, 2004, t. 73, *Public Administrative Law and Procedure* (wersja elektroniczna dostępna w systemie Westlaw).
- Corpus Juris Secundum*, Thomson West, St. Paul, MN, 2016, t. 81A, *States* (wersja elektroniczna dostępna w systemie Westlaw).

- Corpus Juris Secundum*, Thomson West, St. Paul, MN, 2012, t. 82, *Statutes* (wersja elektroniczna dostępna w systemie Westlaw).
- Corwin, Edward Samuel, *The President: Office and Powers*, New York University Press, New York, NY, 1957.
- Cowen, Wilson, Marion Tinsley Bennett, Philip Nichols, *The United States Court of Claims: A History*, Judicial Conference of the United States, Washington, DC, 1976–1978.
- Cox, Gary S., *The Kentucky Legislative Interim Committee System, 1968–1974*, University of Kentucky, Lexington, KY, 1975.
- Cox, Gary W., Jonathan N. Katz, *Elbridge Gerry's Salamander: The Electoral Consequences of the Reapportionment Revolution*, Cambridge University Press, Cambridge, UK, 2002.
- Coxe, Brinton, *An Essay on Judicial Power and Unconstitutional Legislation: Being a Commentary on Parts of the Constitution of the United States*, Lawbook Exchange, Clark, NJ, 2005 (wyd. I 1893).
- Craig, Barbara Hinkson, *Chadha: The Story of an Epic Constitutional Struggle*, University of California Press, Los Angeles, CA, 1988.
- Crane, Ed, *Legislative Organization and Services. Structure and Procedures*, [w:] *The Book of States 1972*, Brevard Crierfield (ed.), Council of State Governments, Chicago, IL, 1972.
- Crane, Wilder, Meredith W. Watts, *State Legislative Systems*, Prentice-Hall, Englewood Cliffs, NJ, 1968.
- Craven, Wesley Frank, *Dissolution of the Virginia Company: The Failure of a Colonial Experiment*, P. Smith, Gloucester, MA, 1964.
- Craven, Wesley Frank, *The Virginia Company of London, 1606–1624*, Clearfield, Baltimore, MD, 1957.
- Crawford, Earl T., *The Construction of Statutes*, Gaunt, Holmes Beach, FL, 1999.
- Croly, Herbert David, *Progressive Democracy*, Macmillan, New York, NY, 1914.
- Cronin, Thomas E., *Direct Democracy: The Politics of Initiative, Referendum, and Recall*, Harvard University Press, Cambridge, MA, 1989.
- Cronin, Thomas E., Robert D. Loevy, *Colorado Politics and Policy: Governing a Purple State*, University of Nebraska Press, Lincoln, NE, 2012.
- Crosskey, William Winslow, William Jeffrey, *Politics and the Constitution in the History of the United States*, University of Chicago Press, Chicago, IL, 1953.
- Crovitz, L. Gordon, Jeremy A. Rabkin (ed.), *The Fettered Presidency: Legal Constraints on the Executive Branch*, AEI Studies (No. 485), American Enterprise Institute, Washington, DC, 1989.
- Crowley, Donald, Florence A. Heffron, *The Idaho State Constitution*, Oxford University Press, New York, NY, 2011.
- Culver, Leslie Patrice, Martha Charepoo, Mark G. Arnold, Richard L. Schnake, *Missouri Practice Series. Civil Rules Practice*, Thomson West, St. Paul, MN, 2016.

- Currie, David P., *The Constitution in Congress: Democrats and Whigs, 1829–1861*, University of Chicago Press, Chicago, IL, 2005.
- Currie, David P., *The Constitution in Congress: Descent into the Maelstrom, 1829–1861*, University of Chicago Press, Chicago, IL, 2005.
- Currie, David P., *The Constitution in Congress: The Federalist Period, 1789–1801*, University of Chicago Press, Chicago, IL, 1997.
- Currie, David P., *The Constitution in Congress: The Jeffersonians, 1801–1829*, University of Chicago Press, Chicago, IL, 2001.
- Currie, David P., *The Constitution in the Supreme Court: The First Hundred Years, 1789–1888*, University of Chicago Press, Chicago, IL, 1985.
- Currie, David P., *The Constitution in the Supreme Court: The Second Century, 1888–1986*, University of Chicago Press, Chicago, IL, 1990.
- Cushing, Harry A., *History of the Transition from Provincial to Commonwealth Government in Massachusetts*, Columbia University, New York, NY, 1896.
- Cushing, Luther S., *Cushing's Manual of Parliamentary Law and Practice, According to Present American Usage*, Thompson Brown Co., Boston, MA, 1912.
- Cushman, Barry, *Rethinking the New Deal Court: The Structure of a Constitutional Revolution*, Oxford University Press, New York, NY, 1998.
- Cushman, Robert Eugene, *The Independent Regulatory Commissions*, Oxford University Press, New York, NY, 1941.
- Czeszejko-Sochacki, Zdzisław, *Prawo parlamentarne w Polsce*, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa, 1997.
- D'Alemberte, Talbot, *The Florida State Constitution*, Oxford University Press, New York, NY, 2011.
- Dalton, Cornelius, John Wirkkala, Anne Thomas, *Leading the Way: A History of the Massachusetts General Court, 1629–1980*, Office of the Massachusetts Secretary of State, Boston, MA, 1984.
- Dańda, Aleksander, *Dominium jako forma ustrojowa państw anglosaskich*, WSE, Kraków, 2009.
- Darlington, J. Ronald, Kevin J. McKeon, Daniel R. Schuckers, Kristen W. Brown, *West's Pennsylvania Appellate Practice*, Thomson West, St. Paul, MN, 2016.
- Daszyńska, Jolanta A., *Stany wobec polityki rządu federalnego Stanów Zjednoczonych Ameryki lat 1798–1830*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, 2004.
- David, Paul Theodore, Ralph Eisenberg, *Devaluation of the Urban and Suburban Vote: A Statistical Investigation of Long-Term Trends in State Legislative Representation*, Bureau of Public Administration, Charlottesville, VA, 1961.
- Davis, Kenneth Culp, *Administrative Law Treatise*, K.C. Davis Pub. Co., San Diego, 1978.
- Davis, Kenneth Culp, *Administrative Law Treatise*, West Pub. Co., St Paul, MN, 1958.
- Davis, Kenneth Culp, *Discretionary Justice: A Preliminary Inquiry*, Louisiana State University Press, Baton Rouge, LA, 1969.

- Davis, Kenneth Culp, Richard J. Pierce, *Administrative Law Treatise*, Aspen Law & Business, New York, NY, 2002.
- Davis, William C., *A Government of Our Own: The Making of the Confederacy*, Free Press, New York, NY, 1994.
- Davis, William T., *History of the Judiciary of Massachusetts* (1900), Lawbook Exchange, Ltd., Clark, NJ, 2008 (wyd. I 1900).
- de Bracton, Henri, *De Legibus Et Consuetudinibus Angliæ*, Samuel E. Thorne (ed.), President and Fellows of Harvard College, Cambridge, MA, 1998 (wersja elektroniczna: <http://bracton.law.harvard.edu/>, dostęp: 30.11.2024).
- De Grazia, Alfred, *Apportionment and Representative Government*, American Enterprise Institute, Washington, DC, 1963.
- de Lolme, J. L., *The Constitution of England or, an Account of the English Government*, G. Robinson, Paternoster-Row, J. Murray, Fleet Street, London, UK, 1784.
- Dealey, James Quayle, *Growth of American State Constitutions from 1776 to the End of the Year 1914*, Ginn & Co., Boston, MA, 1915.
- Dean, David M., *Law-Making and Society in Late Elizabethan England: The Parliament of England, 1584–1601*, Cambridge University Press, Cambridge, UK, 1996.
- Deering, Christopher J., Steven S. Smith, *Committees in Congress*, CQ Press, Washington, DC, 1997.
- Del Mar, Maximilian, William Twining (ed.), *Legal Fictions in Theory and Practice*, Springer International, Heidelberg, 2015.
- Devins, Neal, *Appropriation Riders*, [w:] *Encyclopedia of the American Presidency*, Leonard W. Levy, Louis Fisher (ed.), Simon & Schuster, New York, NY, 1994, t. 1, s. 67-69.
- Dicey, Albert Venn, *Introduction to the Study of the Law of the Constitution*, Macmillan, London, UK, 1897.
- Dickerson, F. Reed, *The Interpretation and Application of Statutes*, Little, Brown & Co., Boston, MA, 1975.
- Dillon, John Forrest, *Commentaries on the Law of Municipal Corporations*, Little, Brown & Co., Boston, MA, 1911.
- Dimock, Marshall Edward, *Congressional Investigating Committees*, AMS Press, New York, NY, 1971.
- Dinan, John J., *State Constitutional Developments in 2015*, [w:] *The Book of States*, Audrey S. Wall, Heather M. Perkins (ed.), Council of State Governments, Lexington, KY, 2016, s. 3-8.
- Dinan, John J., *The American State Constitutional Tradition*, University Press of Kansas, Lawrence, KS, 2006.
- Dinan, John J., Virginia., *The Virginia State Constitution*, Oxford University Press, New York, 2011.
- Dishman, Robert B., *State Constitutions: The Shape of the Document*, National Municipal League, New York, NY, 1978.

- Dixon, Robert Galloway, *Democratic Representation: Reapportionment in Law and Politics*, Oxford University Press, New York, NY, 1968.
- Dodd, Lawrence C., Bruce Ian Oppenheimer, *Congress Reconsidered*, Praeger Publishers, New York, NY, 1977.
- Dodd, Walter F., *State Government*, The Century Co., New York, NY, 1922.
- Dodd, Walter Fairleigh, *The Revision and Amendment of State Constitutions*, Lawbook Exchange, Union, NJ, 1999 (wyd. I 1910).
- Dodds, Harold W., *The Legislature*, [w:] *A Model State Constitution*, National Municipal League, New York, NY, 1924, s. 20-25.
- Dowdell, E. G., *A Hundred Years of Quarter Sessions: The Government of Middlesex from 1660 to 1760*, Cambridge University Press, Cambridge, UK, 1932.
- Driggs, Don W., Leonard E. Goodall, *Nevada Politics & Government: Conservatism in an Open Society*, University of Nebraska Press, Lincoln, NE, 1996.
- Dubois, Philip L., *From Ballot to Bench: Judicial Elections and the Quest for Accountability*, University of Texas Press, Austin, TX, 1980.
- Dubroff, Harold, *The United States Tax Court: An Historical Analysis*, Commerce Clearing House, Chicago, IL, 1979.
- Dunning, William Archibald, *Reconstruction: Political and Economic, 1865-1877*, Harper & Brothers, New York, NY, 1907.
- Durchslag, Melvyn R., *State Sovereign Immunity: A Reference Guide to the United States Constitution*, Praeger, Westport, CT, 2002.
- Duxbury, Neil, *Patterns of American Jurisprudence*, Clarendon Press, Oxford, UK, 1995.
- Dvorske, John J., John Lee Kimpflen, Karl Oakes, *Standard Pennsylvania Practice, 2d*, Thomson West, St. Paul, MN, 2016.
- Dycus, Stephen, Arthur L. Berney, William C. Banks, Peter Raven-Hansen, *National Security Law*, Aspen Publishers, New York, NY, 2007.
- Eastman, Frank M., *Courts and Lawyers of Pennsylvania: A History, 1623-1923*, American Historical Society, New York, NY, 1922.
- Eblen, Jack Ericson, *The First and Second United States Empires: Governors and Territorial Government, 1784-1912*, University of Pittsburgh Press, Pittsburgh, PA, 1968.
- Edlin, Douglas E. (ed.), *Common Law Theory*, Cambridge University Press, Cambridge, UK, 2007.
- Edwards, George John, *The Grand Jury Considered from an Historical, Political and Legal Standpoint, and the Law and Practice Relating Thereto*, George T. Bisel Co., Philadelphia, PA, 1906.
- Edwards, Harry T., Linda A. Elliott, Martin K. Levy, *Federal Standards of Review: Review of District Court Decisions and Agency Actions*, Thomson West, St. Paul, MN, 2013.
- Ehrlich, Ludwik, *Proceedings Against the Crown (1216-1377)*, Clarendon Press, Oxford, UK, 1921.

- Eisenberg, Jon B., *California Practice Guide: Civil Appeals and Writs*, Thomson West, St. Paul, MN, 2016.
- Eisinger, Peter K., *The Rise of the Entrepreneurial State: State and Local Economic Development Policy in the United States*, University of Wisconsin Press, Madison, WI, 1988.
- Elazar, Daniel Judah, *American Federalism: A View from the States*, Harper & Row, New York, NY, 1984.
- Elazar, Daniel Judah, *The American Constitutional Tradition*, University of Nebraska Press, Lincoln, NE, 1988.
- Elazar, Daniel Judah, *The American Partnership: Intergovernmental Cooperation in the United States*, University of Chicago Press, Chicago, IL, 1962.
- Elazar, Daniel Judah, Virginia Gray, Wyman Spano, *Minnesota Politics and Government*, University of Nebraska Press, Lincoln, NE, 1999.
- Eley, Lynn W., *The Executive Reorganization Plan: A Survey of State Experience*, Institute of Governmental Studies, University of California, Berkeley, CA, 1967.
- Elison, Larry M., Fritz Snyder, *The Montana State Constitution*, Oxford University Press, New York, NY, 2011.
- Ellwood, John W., Mary Sprague, *Options for Reforming the California State Budget Process*, [w:] *Constitutional Reform in California*, Bruce E. Cain, Roger E. Noll (ed.), University of California Institute of Government Studies, Berkeley, CA, 1995, s. 329-351.
- Ely, John Hart, *Democracy and Distrust: A Theory of Judicial Review*, Harvard University Press, Cambridge, MA, 1980.
- Emerson, Thomas, *A Concise Treatise on the Courts of Law of the City of London*, J. Nichols, London, UK, 1794.
- Epstein, Richard Allen, Michael Greve, *Federal Preemption: States' Powers, National Interests*, AEI Press, Washington, DC, 2007.
- Eskridge, William N., John A. Ferejohn, *A Republic of Statutes: The New American Constitution*, Yale University Press, New Haven, CT, 2010.
- Eskridge, William N., Philip P. Frickey, *Cases and Materials on Legislation: Statutes and the Creation of Public Policy*, West Publishing Co., St. Paul, MN, 1995.
- Eskridge, William N., Philip P. Frickey, Elizabeth Garrett, *Cases and Materials on Legislation: Statutes and the Creation of Public Policy*, Thomson West, St. Paul, MN, 2007.
- Evans, Diana, *Greasing the Wheels: Using Pork Barrel Projects to Build Majority Coalitions in Congress*, Cambridge University Press, New York, NY, 2004.
- Fairlie, John A., *The Executive*, [w:] *A Model State Constitution*, National Municipal League, New York, NY, 1924, s. 25-31.
- Fairman, Charles, *The Law of Martial Rule*, Callaghan & Co., Chicago, IL, 1943.
- Fallon, Richard H., Henry Melvin Hart, Herbert Wechsler, Daniel J. Meltzer, David L. Shapiro, *Hart and Wechsler's Federal Courts and the Federal System*, Foundation Press, New York, NY, 2003.

- Farina, Cynthia R., *Supreme Judicial Court Advisory Opinions: Two Centuries of Interbranch Dialogue*, [w:] *The History of the Law in Massachusetts: The Supreme Judicial Court 1692–1992*, Russell K. Osgood (ed.), Supreme Judicial Court Historical Society, Boston, MA, 1992, s. 353–392.
- Farnsworth, E. Allan, *Contracts*, Aspen Publishers, New York, NY, 2004.
- Farrar, John H., *Law Reform and the Law Commission*, Sweet and Maxwell, London, UK, 1974.
- Federal Procedure, Lawyer's Edition*, Thomson West, St. Paul, MN, 1981 (wersja elektroniczna dostępna w systemie Westlaw).
- Feeley, Malcolm, Edward L. Rubin, *Judicial Policy Making and the Modern State: How the Courts Reformed America's Prisons*, Cambridge University Press, Cambridge, UK, 1998.
- Fehrenbacher, Don Edward, *Sectional Crisis and Southern Constitutionalism*, Louisiana State University Press, Baton Rouge, LA, 1995.
- Ferguson, Margaret Robertson, *The Executive Branch of State Government: People, Process, and Politics*, ABC-CLIO, Santa Barbara, CA, 2006.
- Fesler, James W., *The Independence of State Regulatory Agencies*, Public Administration Service, Chicago, IL, 1942.
- Field, Oliver Peter, *The Effect of an Unconstitutional Statute*, Lawbook Exchange, Union, NJ, 2002 (wyd. I 1935).
- Field, Richard S., *The Provincial Courts of New Jersey, with Sketches of the Bench and Bar*, Bartlett & Welford, New York, NY, 1878.
- Finkelman, Paul, Stephen E. Gottlieb (ed.), *Toward a Usable Past: Liberty Under State Constitutions*, University of Georgia Press, Athens, GA, 1991.
- Fino, Susan P., *The Michigan State Constitution*, Oxford University Press, New York, NY, 2011.
- Fischer, James M., *Understanding Remedies*, Matthew Bender Pub., New York, NY, 1999.
- Fish, Peter G., *The Office of Chief Justice of the United States: Into the Federal Judiciary's Bicentennial Decade*, [w:] *The Office of Chief Justice*, White Burkett Miller Center of Public Affairs, University of Virginia Press, Charlottesville, VA, 1984, s. 1.
- Fisher, Joel M., Charles M. Price, Charles G. Bell, *The Legislative Process in California*, American Political Science Association, Washington, DC, 1973.
- Fisher, Louis, *Constitutional Conflicts between Congress and the President*, University Press of Kansas, Lawrence, KS, 2007.
- Fisher, Louis, *Constitutional Dialogues: Interpretation as Political Process*, Princeton University Press, Princeton, NJ, 1988.
- Fisher, Louis, *Defending Congress and the Constitution*, University Press of Kansas, Lawrence, KS, 2011.
- Fisher, Louis, *Micromanagement by Congress: Reality and Mythology*, [w:] *The Fettered Presidency: Legal Constraints on the Executive Branch*, L. Gordon Crovitz, Jeremy A. Rabkin (ed.), American Enterprise Institute, Washington, DC, 1989, s. 139–157.
- Fisher, Louis, *Presidential Spending Power*, Princeton University Press, Princeton, NJ, 1975.

- Fisher, Louis, *The Law of the Executive Branch*, Oxford University Press, New York, NY, 2014.
- Fisher, Louis, *The Politics of Executive Privilege*, Carolina Academic Press, Durham, NC, 2004.
- Fisher, Louis, *The Politics of Shared Power: Congress and the Executive*, Texas A&M University Press, College Station, TX, 1998.
- Fisher, Louis, Katy J. Harriger, *American Constitutional Law*, Carolina Academic Press, Durham, NC, 2011.
- Fiske, John, *The Critical Period of American History*, Houghton, Mifflin & Co., Boston, MA, 1888.
- Fiss, Owen M., *The Civil Rights Injunction*, Indiana University Press, Bloomington, IN, 1978.
- Fiss, Owen M., Doug Rendleman, *Injunctions*, Foundation Press, Mineola, NY, 1984.
- Fitzherbert, Anthony, *Natura Brevium*, Savoy, London, UK, 1718 (wyd. I 1534).
- FitzNeal, Richard, *Dialogus de Scaccario*, Emilie Amt, S.D. Church (ed.), Oxford University Press, Oxford, UK, 2007 (wyd. I ca. 1180).
- Fitzroy, Almeric, *The History of the Privy Council*, Murray, London, UK, 1928.
- Flanagan, William C., Harry P. Carroll, *Massachusetts Trial Practice*, Thomson West, St. Paul, MN, 2013.
- Fleer, Jack D., *North Carolina Government & Politics*, University of Nebraska Press, Lincoln, NE, 1994.
- Fleischmann, Arnold, Carol Pierannunzi, *Politics in Georgia*, University of Georgia Press, Athens, GA, 2007.
- Flentje, H. Edward, Joseph A. Aistrup, *Kansas Politics and Government: The Clash of Political Cultures*, University of Nebraska Press, Lincoln, NE, 2010.
- Fletcher, George P., *Rethinking Criminal Law*, Little, Brown & Co., Boston, MA, 1978.
- Florida Jurisprudence*, 2d edition, Thomson West, St. Paul, MN, 1982 (wersja elektroniczna dostępna w systemie Westlaw).
- Folts, James, "Dually & Constantly Kept." *A History of the New York Supreme Court, 1691–1847*, New York Archives and Records Administration–New York State Court of Appeals, Albany, NY, 1991.
- Foner, Eric, *Reconstruction: America's Unfinished Revolution, 1863–1877*, Harper Collins, New York, NY, 2002 (wyd. I 1988).
- Ford, Henry Jones, *The Rise and Growth of American Politics*, Macmillan, New York, NY, 1898.
- Fordham, Jefferson Barnes, *The State Legislative Institution*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia, PA, 1959.
- Fortescue, John, *On the Laws and Governance of England*, Shelley Lockwood (ed.), Cambridge University Press, Cambridge, UK, 1997 (wyd. I 1468–1471).
- Fox, William F., *Understanding Administrative Law*, Lexis Pub., New York, NY, 2000.
- Frakes, George Edward, *Laboratory for Liberty: The South Carolina Legislative Committee System, 1719–1776*, University Press of Kentucky, Lexington, KY, 1970.

- Francis, Wayne L., *Floor Procedures and Conference Committees in State Legislatures*, [w:] *Encyclopedia of the American Legislative System*, Joel H. Silbey (ed.), C. Scribner's Sons, New York, NY, 1994.
- Frank, Glenn, *America's Hour of Decision: Crisis Points in National Policy*, McGraw-Hill, New York, NY, 1934.
- Frank, Howard A., *Expenditure Forecasting*, [w:] *Handbook of Public Budgeting*, Jack Rabin (ed.), M. Dekker, New York, NY, 1992, s. 167-210.
- Frankfurter, Felix, James McCauley Landis, *The Business of the Supreme Court*, Macmillan, New York, NY, 1928.
- Franklin, Justin D., Robert F. Bouchard, *Guidebook to the Freedom of Information and Privacy Acts*, Clark Boardman Co., New York, NY, 1997.
- Frankowski, Paweł, *Polityki zewnętrzne stanów amerykańskich w procesie kształtowania polityki zagranicznej Stanów Zjednoczonych*, Wydawnictwo UMCS, Lublin, 2014.
- Freehling, William W., *The Road to Disunion. Volume I: Secessionists at Bay, 1776–1854*, Oxford University Press, New York, NY, 1990.
- Freehling, William W., *The Road to Disunion. Volume II: Secessionists Triumphant, 1854–1861*, Oxford University Press, New York, NY, 2007.
- Freund, Ernst, *Standards of American Legislation: An Estimate of Restrictive and Constructive Factors*, The Lawbook Exchange, Clark, NJ, 2006 (wyd. I 1917).
- Friedenthal, Jack H., Mary Kay Kane, Arthur Raphael Miller, *Civil Procedure*, Thomson West, St. Paul, MN, 2005.
- Friedman, Dan, *The Maryland State Constitution*, Oxford University Press, New York, NY, 2011.
- Friedman, Lawrence M., *A History of American Law, Revised Edition*, Simon & Schuster, New York, NY, 2010.
- Friedman, Lawrence, Lynnea Thody, *The Massachusetts State Constitution*, Oxford University Press, New York, NY, 2011.
- Friendly, Henry J., *The Federal Administrative Agencies*, Harvard University Press, Cambridge, MA, 1962.
- Frisch, Scott A., *The Politics of Pork: A Study of Congressional Appropriation Earmarks*, Garland, New York, NY, 1998.
- Fry, William Henry, *New Hampshire as a Royal Province*, Columbia University, New York, NY, 1908.
- Fuller, Lon L., *Legal Fictions*, Stanford University Press, Stanford, CA, 1967.
- Gaines, Francis P., *The Virginia Constitutional Convention of 1850-51: A Study in Sectionalism*, University of Virginia, Charlottesville, VA, 1950.
- Galderisi, Peter F., Marni Ezra, *Congressional Primaries in Historical and Theoretical Context*, [w:] *Congressional Primaries and the Politics of Representation*, Peter F. Galderisi, Marni Ezra, Michael Lyons (ed.), Rowman & Littlefield, Lanham, MD, 2001, s. 11-26.

- Galie, Peter J., *Ordered Liberty: A Constitutional History of New York*, Fordham University Press, New York, NY, 1996.
- Galie, Peter J., *The New York State Constitution*, Oxford University Press, New York, NY, 2011.
- Galligan, D.J., *Discretionary Powers: A Legal Study of Official Discretion*, Oxford University Press, Oxford, UK, 1986.
- Gard, Spencer A., Robert C. Casad, Lumen N. Mulligan, *Kansas Law and Practice*, Thomson West, St. Paul, MN, 2016.
- Gardner, James A., *Interpreting State Constitutions: A Jurisprudence of Function in a Federal System*, University of Chicago Press, Chicago, IL, 2005.
- Garner, Bryan A., Carlos Bea, Rebecca White Berch, Neil M. Gorsuch, Harris L. Hartz, Nathan L. Hecht, Brett M. Kavanaugh, Alex Kozinski, Sandra L. Lynch, William H. Pryor, Jr., Thomas M. Reavley, Jeffrey S. Sutton, Diane P. Wood, *The Law of Judicial Precedent*, Thomson West, St. Paul, MN, 2016.
- Garnett, James L., *Reorganizing State Government: The Executive Branch*, Westview Press, Boulder, CO, 1980.
- Gates, Paul Wallace, *History of Public Land Law Development*, Public Land Law Review Commission, Washington, DC, 1968.
- Geiger, Marilyn L., *The Administration of Justice in Colonial Maryland, 1632–1689*, Garland, New York, NY, 1987.
- Gelfand, M. David, Joel A. Mintz, Peter W. Salsich, *State and Local Taxation and Finance in a Nutshell*, West Group, St. Paul, MN, 2000.
- Genovese, Michael A., *The Power of the American Presidency: 1789–2000*, Oxford University Press, New York, NY, 2001.
- Gerber, Scott Douglas, *A Distinct Judicial Power: The Origins of an Independent Judiciary, 1606–1787*, Oxford University Press, Oxford, UK–New York, NY, 2011.
- Gerhardt, Michael J., *The Federal Impeachment Process: A Constitutional and Historical Analysis*, University of Chicago Press, Chicago, IL, 2000.
- Gershman, Bennett L., *Prosecutorial Misconduct*, Thomson West, St. Paul, MN, 2002.
- Gerston, Larry N., Terry Christensen, *California Politics and Government: A Practical Approach*, Thomson Wadsworth, Boston, MA, 2008.
- Gettleman, Marvin E., *The Dorr Rebellion: A Study in American Radicalism, 1833–1849*, Random House, New York, NY, 1973.
- Gilbert, Geoffrey, C.B., *The Law and Practice of Distresses and Replevin*, Brooke, Worrall, & Tovey, London, UK, 1780 (wyd. I 1730).
- Ginsburg, Jane C., *Legal Methods: Cases and Materials*, Foundation Press, New York, NY, 2004.
- Glanville, Ranulf de, *The Treatise on the Laws and Customs of the Realm of England* (ca. 1188), G.D.G. Hall (ed.), Clarendon Press, Oxford, UK, 1993.
- Glanville, Ranulf de, *Tractatus de Legibus et Consuetudinibus Regni Angliae* (ca. 1188), John Beames, (ed.), A.J. Valpy, London, UK, 1812.

- Goble, Danney, *Progressive Oklahoma: The Making of a New Kind of State*, University of Oklahoma Press, Norman, OK, 1980.
- Goebel, Julius, *History of the Supreme Court of the United States. Antecedents and Beginnings to 1801*, Cambridge University Press, New York, NY, 2010.
- Goebel, Thomas, *A Government by the People: Direct Democracy in America, 1890–1940*, University of North Carolina Press, Chapel Hill, NC, 2002.
- Gold, David M., *Democracy in Session: A History of the Ohio General Assembly*, Ohio University Press, Athens, OH, 2009.
- Goldberg, Deborah, *Interest Group Participation in Judicial Elections*, [w:] *Running for Judge: The Rising Political, Financial, and Legal Stakes of Judicial Elections*, Matthew J. Streb (ed.), New York University Press, New York, NY, 2007, s. 73-95.
- Goldfarb, Ronald L., *The Contempt Power*, Anchor Books, Garden City, NY, 1971.
- Goldsmith, Jack L., *The Terror Presidency: Law and Judgment inside the Bush Administration*, W.W. Norton & Co., New York, NY, 2007.
- Goldsworthy, Jeffrey Denys, *The Sovereignty of Parliament: History and Philosophy*, Oxford University Press, Oxford, UK, 2001.
- Goldsworthy, Jeffrey, *The Myth of the Common Law Constitution*, [w:] *Common Law Theory*, Douglas E. Edlin (ed.), Cambridge University Press, Cambridge, UK, 2007, s. 204.
- Goodnow, Frank Johnson, *Politics and Administration: A Study in Government*, Macmillan, New York, NY, 1900.
- Goodnow, Frank Johnson, *Selected Cases on the Law of Officers, including Extraordinary Legal Remedies*, Callaghan & Co., Chicago, IL, 1906.
- Goodrich, Carter, *Government Promotion of American Canals and Railroads, 1800–1890*, Columbia University Press, New York, NY, 1960.
- Goodwin, George, *The Little Legislatures: Committees of Congress*, University of Massachusetts Press, Boston, MA, 1970.
- Goodwin, Leonidas C., *The Establishment of State Government in California, 1846–1850*, McMillan, New York, NY, 1914.
- Gordon, Scott, *Controlling the State: Constitutionalism from Ancient Athens to Today*, Harvard University Press, Cambridge, MA, 1999.
- Gormley, William T., *The Politics of Public Utility Regulation*, University of Pittsburgh Press, Pittsburgh, PA, 1983.
- Gosling, James J., *Budgetary Politics in American Governments*, Routledge, New York, NY, 2009.
- Goss, Kay Collett, *The Arkansas State Constitution*, Oxford University Press, New York, NY, 2011.
- Gough, J. W., *Fundamental Law in English Constitutional History*, Clarendon Press, Oxford, 1955.
- Gove, Samuel Kimball, James Dunlap Nowlan, *Illinois Politics & Government: The Expanding Metropolitan Frontier*, University of Nebraska Press, Lincoln, NE, 1996.

- Grad, Frank P., Robert F. Williams, *State Constitutions for the Twenty-First Century*, State University of New York Press, Albany, NY, 2006, t. 2, *Drafting State Constitutions, Revisions, and Amendments*.
- Graham, Cole Blease, *The South Carolina State Constitution*, Oxford University Press, New York, 2011.
- Graham, Cole Blease, William V. Moore, *South Carolina Politics & Government*, University of Nebraska Press, Lincoln, NE, 1994.
- Graham, David, *A Treatise on the Organization and Jurisdiction of the Courts of Law and Equity in the State of New York*, Little, Brown & Co., New York, NY, 1839.
- Gray, John Chipman, Roland Gray, *The Rule Against Perpetuities*, Little, Brown & Co., Boston, MA, 1942.
- Gray, John Chipman, *The Nature and Sources of the Law*, The Columbia University Press, New York, NY, 1909.
- Green, Fletcher Melvin, *Constitutional Development in the South Atlantic States: 1776–1860*, University of North Carolina Press, Chapel Hill, NC, 1930.
- Green, Harold P., Alan Rosenthal, *Government of the Atom: The Integration of Powers*, Atherton Press, New York, NY, 1963.
- Greene, Evarts B., *The Provincial Governor in the English Colonies of North America*, Longmans, Green & Co., Cambridge, MA, 1898.
- Greene, Jack P., *The Origins of the New Colonial Policy, 1748–1763*, [w:] *A Companion to the American Revolution*, Jack P. Greene, J. R. Pole (ed.), Blackwell Publishers, Malden, MA, 2000, s. 101–111.
- Greene, Jack P., *The Quest for Power: The Lower Houses of Assembly in the Southern Royal Colonies, 1689–1776*, University of North Carolina Press, Durham, NC, 2014.
- Grenig, Jay E., *Wisconsin Pleading and Practice with Forms*, Thomson West, St. Paul, MN, 2016.
- Grey, Thomas C., *The Original Understanding and the Unwritten Constitution*, [w:] *Toward a More Perfect Union: Six Essays on the Constitution*, Neil L. York (ed.), Brigham Young University, Provo, UT, 1988, s. 145–174.
- Griffith, Lucille, *The Virginia House of Burgesses, 1750–1774*, University of Alabama Press, Alabama, AL, 1970.
- Griller, Gordon M., E. Keith Stott, John Fallahay (ed.), *The Improvement of the Administration of Justice*, American Bar Association, Judicial Administration Division, Chicago, IL, 2002.
- Grodin, Joseph R., Calvin R. Massey, Richard B. Cunningham, *The California State Constitution*, Oxford University Press, New York, NY, 2011.
- Groseclose, Tim, David C. King, *Committee Theories Reconsidered*, [w:] *Congress Reconsidered, 7th Edition*, Lawrence C. Dodd, Bruce I. Oppenheimer (ed.), CQ Press, Washington, DC, 2001, s. 191–217.
- Grzybowski, Konstanty, *Demokracja Stanów Zjednoczonych*, Uniwersytet Jagielloński, Kraków, 1947.

- Grzybowski, Marian, *Federalny aparat wykonawczy w Stanach Zjednoczonych Ameryki*, Uniwersytet Jagielloński, Kraków, 1992.
- Grzybowski, Marian, Andrzej Kulig, *Systemy ustrojowe Stanów Zjednoczonych i Kanady*, Wydawnictwo UJ, Kraków, 2015.
- Haber, Samuel, *Efficiency and Uplift: Scientific Management in the Progressive Era, 1890–1920*, University of Chicago Press, Chicago, IL, 1964.
- Haider-Markel, Donald P., *The Oxford Handbook of State and Local Government*, Oxford University Press, Oxford, UK, 2014.
- Haines, Charles Grove, *The American Doctrine of Judicial Supremacy*, Macmillan, New York, NY, 1914.
- Haines, Charles Grove, *The Conflict over Judicial Powers in the United States to 1870*, Lawbook Exchange, Union, NJ, 2001 (wyd. I 1909).
- Hale, Matthew, *De Portibus Maris* (1670), [w:] *A Collection of Tracts Relative to the Law of England*, Francis Hargrave (ed.), Lynch, Colles & al., Dublin, IR, 1787, s. 45–113.
- Hale, Matthew, *Historia Placitorum Coronae: The History of the Pleas of the Crown*, Sollom Emlyn, Edward Ingersoll, William A. Stokes (ed.), R.H. Small, Philadelphia, PA, 1847 (wyd. I 1736).
- Hale, Matthew, *The History of the Common Law of England*, Charles M. Gray (ed.), University of Chicago Press, Chicago, IL, 1971 (wyd. I 1713).
- Hale, Matthew, *The Jurisdiction of the Lords: Considered According to Ancient Records*, Francis Hargrave (ed.), Cadell and Davies, London, UK, 1796.
- Hall, Kermit L., James W. Ely (ed.), *An Uncertain Tradition: Constitutionalism and the History of the South*, University of Georgia Press, Athens, GA, 1989.
- Hall, Kermit L., *Mostly Anchor and Little Sail: The Evolution of American State Constitutions*, [w:] *Toward a Usable Past: Liberty Under State Constitutions*, Paul Finkelman, Stephen E. Gottlieb (ed.), University of Georgia Press, Athens, GA, 1991, s. 388–411.
- Hall, Kermit L., *The Least Dangerous Branch: Separation of Powers and Court-Packing*, Garland Pub., New York, NY, 2000.
- Hall, Kermit L., Harold M. Hyman, Leon V. Sigal (ed.), *The Constitutional Convention as an Amending Device*, American Historical Association, Washington, DC, 1981.
- Hall, Mark David, *The Political and Legal Philosophy of James Wilson, 1742–1798*, University of Missouri Press, Columbia, MO, 1997.
- Hamburger, Philip, *Is Administrative Law Unlawful?*, University of Chicago Press, Chicago, IL, 2014.
- Hamburger, Philip, *Law and Judicial Duty*, Harvard University Press, Cambridge, MA, 2008.
- Hamilton, Holman, *Prologue to Conflict: The Crisis and Compromise of 1850*, University of Kentucky Press, Lexington, KY, 1964.

- Hamm, Keith E., Ronald D. Hedlund, *Committees in State Legislatures*, [w:] *Encyclopedia of the American Legislative System*, Joel H. Silbey (ed.), C. Scribner's Sons, New York, NY, 1994, t. 2, s. 669-700.
- Hancock, Harold Bell, *Introduction*, [w:] *Proceedings of the Assembly of the Lower Counties on Delaware, 1770–1776, of the Constitutional Convention of 1776, and of the House of Assembly of the Delaware State, 1776–1781*, Claudia L. Bushman, Harold Bell Hancock, Elizabeth Moyne Homsey (ed.), University of Delaware Press, Newark, DE, 1986, s. 11-44.
- Hands, William, *The Crown Side of the Court of King's Bench*, J. Butterworth, London, UK, 1803.
- Hansen, Gerald E., Douglas A. Brown, *Arizona: Its Constitution and Government*, University Press of America, Lanham, MD, 1987.
- Hardin, Charles M., *Constitutional Reform in America: Essays on the Separation of Powers*, Iowa State University Press, Ames, IA, 1989.
- Hardy, Richard J., Richard R. Dohm, David A. Leuthold, *Missouri Government and Politics*, University of Missouri Press, Columbia, MO, 1995.
- Hargrave, W. Lee, *The Louisiana State Constitution*, Oxford University Press, New York, NY, 2011.
- Harlow, Ralph Volney, *The History of Legislative Methods in the Period before 1825*, Yale University Press, New Haven, CT, 1917.
- Harper, Robert Goodloe, *The Case of the Georgia Sales on the Mississippi Considered*, B. Davies, Philadelphia, PA, 1797.
- Harris, Joseph Pratt, *Congressional Control of Administration*, Brookings Institution, Washington, DC, 1964.
- Harrison, Gordon Scott, *Alaska's Constitution: A Citizen's Guide*, Alaska Legislative Research Agency, Juneau, AK, 2013.
- Harrison, Joseph, John Griffith Williams, *The Practice of the Court of Chancery*, William P. Farland, Philadelphia, PA, 1807.
- Harrison, Lowell Hayes, James C. Klotter, *A New History of Kentucky*, University Press of Kentucky, Lexington, KY, 1997.
- Hart, Henry M., Albert M. Sacks, William N. Eskridge, Philip P. Frickey, *The Legal Process: Basic Problems in the Making and Application of Law* (org. ms. 1958), Foundation Press, Westbury, NY, 1994.
- Hart, James S., *The Rule of Law, 1603–1660: Crowns, Courts and Judges*, Routledge, Oxon, UK, 2014.
- Harvey, Charles A., *Maine Civil Practice*, 3d, Thomson West, St. Paul, MN, 2016.
- Haskins, George Lee, *Law and Authority in Early Massachusetts: A Study in Tradition and Design*, Macmillan, New York, NY, 1960.
- Hatsell, John, *Precedents of Proceedings in the House of Commons*, H. Hughes, London, UK, 1785.

- Hawkins, Angus, *Government Appointment By-Elections: 1832–1886*, [w:] *By-Elections in British Politics, 1832–1914*, Thomas G. Otte, Paul Readman (ed.), Boydell, Woodbridge, Suffolk, 2013, s. 51–76.
- Hawkins, William, *A Treatise of the Pleas of the Crown*, John Curwood (ed.), S. Sweet, London, UK, 1824 (wyd. I 1716).
- Haynes, Evan, *The Selection and Tenure of Judges*, National Conference of Judicial Councils, Newark, NJ, 1944.
- Haynes, George H., *Representation and Suffrage in Massachusetts, 1620–1691*, Johns Hopkins University Press, Baltimore, MD, 1894.
- Haynes, George Henry, *The Senate of the United States: Its History and Practice*, Russell & Russell, New York, NY, 1960.
- Heady, Ferrel, *Administrative Procedure Legislation in the States*, University of Michigan Press, Ann Arbor, MI, 1952.
- Heady, Ferrel, *State Constitutions: The Structure of Administration*, National Municipal League, New York, NY, 1961.
- Heins, A. James, *Constitutional Restrictions against State Debt*, University of Wisconsin Press, Madison, WI, 1963.
- Heller, Francis Howard, *The Kansas State Constitution*, Oxford University Press, New York, NY, 2011.
- Hellerstein, Jerome R., Walter Hellerstein, *State Taxation*, Warren, Gorham & Lamont, Valhalla, NY, 2001.
- Henderson, Edith G., *Foundations of English Administrative Law: Certiorari and Mandamus in the Seventeenth Century*, Harvard University Press, Cambridge, MA, 1963.
- Henderson, Thomas A., *Congressional Oversight of Executive Agencies*, University of Florida Press, Gainesville, FL, 1970.
- Henkin, Louis, *Foreign Affairs and the United States Constitution*, Oxford University Press, New York, NY, Oxford, UK, 1996.
- Henretta, James A., “Salutary Neglect”: *Colonial Administration under the Duke of Newcastle*, Princeton University Press, Princeton, NJ, 1972.
- Hepburn, Charles M., *The Historical Development of Code Pleading in America and England*, W.H. Anderson & Co., Cincinnati, OH, 1898.
- Herring, E. Pendleton, *Public Administration and the Public Interest*, McGraw-Hill Co., New York, NY, 1936.
- Herrington, Carolyn D., Frances Fowler, *Rethinking the Role of States and Educational Governance*, [w:] *American Educational Governance on Trial: Change and Challenges*, William Lowe Boyd, Debra Miretzky (ed.), National Society for the Study of Education, Chicago, IL, 2003, s. 271–290.
- Herzberg, Donald G., Alan Rosenthal, *Strengthening the States: Essays on Legislative Reform*, Doubleday, Garden City, NY, 1971.

- Herzik, Eric B., Brent W. Brown, *Gubernatorial Leadership and State Policy*, Greenwood Press, New York, NY, 1991.
- Hevesi, Alan G., *Legislative Politics in New York State: A Comparative Analysis*, Praeger, New York, NY, 1975.
- Hewlett, Richard G., Francis Duncan, *A History of the United States Atomic Energy Commission. Vol. II, Atomic Shield*, Atomic Energy Commission, Germantown, MD, 1972.
- Hicks, Frederick Charles, *Materials and Methods of Legal Research*, Lawyers Co-operative, Rochester, NY, 1923.
- Hicks, John Donald, *The Constitutions of the Northwest States*, University of Nebraska Press, Lincoln, NE, 1990.
- Hicks, William, *The Nature and Extent of Parliamentary Power Considered, in Some Remarks upon Mr. Pitt's Speech in the House of Commons, previous to the Repeal of the Stamp-Act*, John Holt, New York, NY, 1768.
- High, James L., *A Treatise on Extraordinary Legal Remedies: Embracing Mandamus, Quo Warranto, and Prohibition*, Callaghan, Chicago, IL, 1884.
- Hilkey, Charles J., *Legal Development in Colonial Massachusetts, 1630–1686*, Lawbook Exchange, Clark, NJ, 2005 (wyd. I 1910).
- Hill, William C., *The Political Theory of John Taylor of Caroline*, Fairleigh Dickinson University Press, Rutherford, NJ, 1976.
- Hill, William C., *The Vermont State Constitution*, Oxford University Press, New York, NY, 2011.
- Hinds, Asher Crosby, Clarence Cannon, *Hinds' Precedents of the House of Representatives of the United States*, Government Printing Office, Washington, DC, 1907–1908.
- Hinds, Asher Crosby, *Hinds' Precedents of the House of Representatives of the United States*, Government Printing Office, Washington, DC, 1907–1908.
- Hoar, Roger Sherman, *Constitutional Conventions: Their Nature, Powers, and Limitations*, Little, Brown & Co., Boston, MA, 1917.
- Hoffer, Peter Charles, *Rutgers v. Waddington: Alexander Hamilton, the End of the War for Independence, and the Origins of Judicial Review*, Kansas University Press, Lawrence, KA, 2016.
- Hoffman, Ronald, Peter J. Albert (ed.), *Launching the "Extended Republic": The Federalist Era, Perspectives on the American Revolution*, University Press of Virginia, Charlottesville, VA, 1996.
- Hofstadter, Richard, *The Age of Reform*, Vintage Books, New York, NY, 1955.
- Hogarty, Richard A., *Massachusetts Politics and Public Policy: Studies in Power and Leadership*, University of Massachusetts Press, Amherst, MA, 2002.
- Holdsworth, William Searle, *A History of English Law*, Methuen & Co., London, UK, 1923–1926.
- Holland, Randy J., Stephen R. McAllister, James M. Shaman, James S. Sutton, *State Constitutional Law: The Modern Experience*, Thomson West, St. Paul, MN, 2010.
- Holland, Randy J., *The Delaware State Constitution*, Oxford University Press, New York, NY, 2011.

- Horton, Wesley W., *The Connecticut State Constitution*, Oxford University Press, New York, NY, 2011.
- Horwill, Herbert William, *The Usages of the American Constitution*, Oxford University Press, London, UK, 1925.
- Horwitz, Morton J., *The Transformation of American Law, 1780–1860*, Oxford University Press, New York, NY, 1992.
- Horwitz, Morton J., *The Transformation of American Law, 1870–1960: The Crisis of Legal Orthodoxy*, Oxford University Press, New York, NY, 1992.
- Hotchkiss, Willard Eugene, *The Judicial Work of the Comptroller of the Treasury*, Cornell University Press, Ithaca, NY, 1911.
- Howard, A.E. Dick, *The Road From Runnymede: Magna Carta and Constitutionalism in America*, University of Virginia Press, Charlottesville, VA, 1968.
- Howard, A.E. Dick, *Commentaries on the Constitution of Virginia*, University Press of Virginia, Charlottesville, VA, 1974.
- Howell, William G., *Power without Persuasion: The Politics of Direct Presidential Action*, Princeton University Press, Princeton, NJ, 2003.
- Hull Hoffer, William James, *To Enlarge the Machinery of Government: Congressional Debates and the Growth of the American State, 1858–1891*, Johns Hopkins University Press, Baltimore, MD, 2007.
- Hunt, Agnes, *The Provincial Committees of Safety of the American Revolution*, Winn & Judson, Cleveland, OH, 1904.
- Hurst, James Willard, *The Growth of American Law: The Law Makers*, Lawbook Exchange, Union, NJ, 2001 (wyd. I 1950).
- Hutchins, Wells A., *Water Rights Laws in the Nineteen Western States*, Natural Resource Economics Division, Economic Research Service, U.S. Department of Agriculture, Washington, DC, 1972.
- Hyneman, Charles S., Donald S. Lutz, *Introductory Essay*, [w:] *Colonial Origins of the American Constitution: A Documentary History*, Donald S. Lutz (ed.), Liberty Fund, Indianapolis, IN, 1998, s. xx-xxviii.
- Ilbert, Courtenay, *Legislative Methods and Forms*, Clarendon Press, Oxford, UK, 1901.
- Illinois Law and Practice*, Thomson West, St. Paul, MN, 2016.
- Ireland, Robert M., *The Kentucky State Constitution*, Oxford University Press, New York, 2012.
- Jackson, Jeffrey, Donald E. Campbell, Justin L. Matheny, James L. Robertson, *Mississippi Civil Procedure*, Thomson West, Eagan, MN, 2011.
- Jackson, Jeffrey, Mary Miller, Donald Campbell, James L. Robertson, *Encyclopedia of Mississippi Law*, Thomson West, St. Paul, MN, 2001.
- Jacoby, Joan E., *The American Prosecutor: A Search for Identity*, Lexington Books, Lexington, MA, 1980.

- Jaffe, Louis Leventhal, *Judicial Control of Administrative Action*, Little, Brown & Co., Boston, MA, 1965.
- Jagielski, Mariusz, *Prezydent USA jako szef administracji*, Zakamycze, Kraków, 2000.
- Jakubiak, Łukasz, *Instytucja recall w amerykańskim prawodawstwie stanowym*, [w:] *Idee, instytucje i praktyka ustrojowa Stanów Zjednoczonych Ameryki*, Paweł Laidler, Jarosław Szymanek (red.), Wydawnictwo UJ, Kraków, 2014, s. 77-94.
- Jamróż, Adam, *Refleksje o suwerenności narodu. Od genezy do współczesnego jej rozumienia*, [w:] *Konstytucjonalizm, doktryny, partie. Księga jubileuszowa Profesora Andrzeja Zięby*, Robert Kłosowicz, Łukasz Jakubiak, Beata Kosowska-Gąstoł, Grzegorz Kowalski, Tomasz Wiecech (red.), Wydawnictwo UJ, Kraków, 2016, s. 297-314.
- Jamróż, Lech, *Skarga konstytucyjna. Wstępne rozpoznanie*, Wydawnictwo Temida, Białystok, 2011.
- Jaskiernia, Jerzy, Bogdan Mucha, *Bikameralizm w systemie politycznym USA*, [w:] *Idee, instytucje i praktyka ustrojowa Stanów Zjednoczonych Ameryki*, Paweł Laidler, Jarosław Szymanek (red.), Wydawnictwo UJ, Kraków, 2014, s. 95-124.
- Jaskiernia, Jerzy, *Pozycja stanów w systemie federalnym USA*, PWN, Warszawa, 1979.
- Jaskiernia, Jerzy, *Zasada równości w prawie wyborczym USA*, ISP PAN, Warszawa, 1992.
- Jefferson, Thomas, *A Manual of Parliamentary Practice for the Use of the Senate of the United States*, Wilbur Samuel Howell (ed.), Princeton, NJ, Princeton University Press, 2014 (wyd. I 1812).
- Jefferson, Thomas, *Uwagi o państwie Wirginia*, Wiecech, Tomasz (red.), Księgarnia Akademicka, Kraków, 2014 (wyd. I angielskie 1783).
- Jenkins, Jeffery A., Charles Haines Stewart, *Fighting for the Speakership: The House and the Rise of Party Government*, Princeton University Press, Princeton, NJ, 2013.
- Jewell, Malcolm E., Samuel Charles Patterson, *The Legislative Process in the United States*, Random House, New York, NY, 1966.
- Jewell, Malcolm Edwin, Marcia Lynn Whicker, *Legislative Leadership in the American States*, University of Michigan Press, Ann Arbor, MI, 1994.
- Jewell, Malcolm Edwin, Penny M. Miller, *The Kentucky Legislature: Two Decades of Change*, University Press of Kentucky, Lexington, KY, 1988.
- Johnson, Alvin W., *The Unicameral Legislature*, University of Minnesota Press, Minneapolis, 1938.
- Johnson, Gbemende E., *Equal Before the Law? Judicial Deference to Executive Power in the 50 States*, Political Science Dept., Vanderbilt University, Nashville, TN, 2012.
- Jones, Charles O., *The Presidency in a Separated System*, Brookings Institution Press, Washington, DC, 2005.
- Jones, David Lewis, *A Parliamentary History of the Glorious Revolution*, H.M.S.O., London, 1988.

- Jones, David Lewis, *The Judicial Role of the House of Lords before 1870*, [w:] *The Judicial House of Lords 1876–2009*, Louis Jacques Blom-Cooper, Brice Dickson, Gavin Drewry (ed.), Oxford University Press, Oxford, UK, 2011, s. 3–12.
- Jones, Eugene W., *Practicing Texas Politics*, Houghton Mifflin, Boston, MA, 1989.
- Jones, Mary Jeanne Anderson, *Congregational Commonwealth: Connecticut, 1636–1662*, Wesleyan University Press, Middletown, CT, 1968.
- Jones, Matt Bushnell, *Vermont in the Making, 1750–1777*, Harvard University Press, Cambridge, MA, 1939.
- Jordan, David William, *Foundations of Representative Government in Maryland, 1632–1715*, Cambridge University Press, Cambridge, UK, 1987.
- Jordan, James E., *The State Attorney General's Use of Legal Opinions to Influence Public Policy: An Empirical Analysis of the Politics of Legal Advice in the State of Michigan*, Political Science Dept., University of Michigan, Ann Arbor, MI, 1975.
- Joyce, Philip G., *The Congressional Budget Office: Honest Numbers, Power, and Policymaking*, Georgetown University Press, Washington, DC, 2011.
- Joynt, M.M., *Private Bills and the Legislative Process*, Columbia University, New York, NY, 1972.
- Juratowitch, Ben, *Retroactivity and the Common Law*, Hart Publishing, Portland, OR, 2008.
- Kagan, Robert A., *Adversarial Legalism: The American Way of Law*, Harvard University Press, Cambridge, MA, 2001.
- Kahn, Jonathan, *Budgeting Democracy: State Building and Citizenship in America, 1890–1928*, Cornell University Press, Ithaca, NY, 1997.
- Kammen, Michael G., *A Machine That Would Go of Itself: The Constitution in American Culture*, Transaction Publishers, New Brunswick, NJ, 2006.
- Kammen, Michael G., *Deputies and Libertyes: The Origins of Representative Government in Colonial America*, Knopf, New York, NY, 1969.
- Kanazawa, Mark T., Roger G. Noll, *The Origins of State Railroad Regulation: The Illinois Constitution of 1870*, [w:] *The Regulated Economy: A Historical Approach to Political Economy*, Claudia Goldin, Gary D. Libecap (ed.), University of Chicago Press, Chicago, IL, 1994, s. 13–54.
- Kaplan, Lawrence S., Ronald D. Landa, Edward J. Drea, *History of the Office of the Secretary of Defense, Vol. 5. The McNamara Ascendancy, 1961–1965*, Historical Office, Office of the Secretary of Defense, Washington, DC, 2006.
- Karl, Barry Dean, *Executive Reorganization and Reform in the New Deal: The Genesis of Administrative Management, 1900–1939*, Harvard University Press, Cambridge, MA, 1963.
- Keasbey, Edward Q., *The Courts and Lawyers of New Jersey, 1661–1912*, Lewis Historical Pub. Co., New York, NY, 1912.
- Keeney, Michael Stewart, *The Effects of State Constitutional Design of Gubernatorial and Legislative Authority in State Budget Policy*, Virginia State University, Blacksburg, VA, 2012.

- Keiter, Robert B., Tim Newcomb, *The Wyoming State Constitution*, Oxford University Press, New York, 2011.
- Keith, Arthur Berriedale, *Constitutional History of the First British Empire*, Clarendon Press, Oxford, UK, 1930.
- Keller, Morton, *America's Three Regimes: A New Political History*, Oxford University Press, Oxford, UK, 2007.
- Keller, Morton, *The Politics of State Constitutional Revision, 1820–1930*, [w:] *The Constitutional Convention as an Amending Device*, Kermit L. Hall, Harold M. Hyman, Leon V. Sigal (ed.), American Historical Association, Washington, DC, 1981, s. 67.
- Kelley, Christopher S., *The Unitary Executive and the Presidential Signing Statement*, Political Science Dept., Miami University, Miami, FL, 2003.
- Kelly, Alfred Hinsey, Winfred A. Harbison, Herman Belz, *The American Constitution: Its Origins and Development*, Norton, New York, NY, 1991.
- Kelly, John M., *Historia zachodniej teorii prawa*, Bogdan Szlachta (red.), Wydawnictwo WAM, Kraków, 2006.
- Kent, James, *Commentaries on American Law*, O. Halsted, New York, NY, 1826.
- Kernell, Samuel, *James Madison: The Theory and Practice of Republican Government*, Stanford University Press, Stanford, CA, 2003.
- Kettleborough, Charles, *Constitution Making in Indiana*, Indiana Historical Commission, Indianapolis, IN, 1916.
- Key, Valdimer O., Jr., *Southern Politics in State and Nation*, A.A. Knopf, New York, NY, 1949.
- Kiełmiński, Zbigniew, *Władza lokalna w Stanach Zjednoczonych Ameryki*, Wydawnictwa PWSBiA, Warszawa, 1994.
- Kiełmiński, Zbigniew, *Niezawisłość stanów w USA*, [w:] *Państwo i prawo wobec współczesnych wyzwań. Księga jubileuszowa Profesora Jerzego Jaskierni, t. II: Współczesne ustroje państwowe i rozwój demokracji w Polsce*, Ryszard M. Czarny, Kamil Spryszak (red.), Adam Marszałek, Toruń, 2012, s. 401-425.
- Killian, John H., George A. Costello, Kenneth R. Thomas, Larry M. Eig et al., *The Constitution of the United States of America: Analysis and Interpretation*, S. Doc. No. 112-9, Congressional Research Service, Washington, DC, 2013.
- Kisiel, Wiesław, *Władze lokalne w Stanach Zjednoczonych Ameryki: pragmatyczne różnicowanie*, Uniwersytet Jagielloński, Kraków, 1995.
- Klay, William Earle, *Revenue Forecasting*, [w:] *Handbook of Public Budgeting*, Jack Rabin (ed.), M. Dekker, New York, NY, 1992, s. 211-240.
- Klein, Daniel, Majewski, John, *Turnpikes and Toll Roads in Nineteenth-Century America*, Economic History Association, 2008.
- Klein, Philip Shriver, Ari Arthur Hoogenboom, *A History of Pennsylvania*, Pennsylvania State University Press, University Park, PA, 2010.

- Klinck, Dennis R., *Conscience, Equity and the Court of Chancery in Early Modern England*, Ashgate, Farnham, UK, 2010.
- Knight, Barbara B., *Separation of Powers in the American Political System*, George Mason University Press, Fairfax, VA, 1989.
- Koch, Charles H., *Administrative Law and Practice*, Thomson West, Eagan, MN, 2010.
- Koffler, Joseph H., Alison Reppy, *Handbook of Common Law Pleading*, West Pub. Co., St. Paul, MN, 1969.
- Korn, Jessica, *The Power of Separation: American Constitutionalism and the Myth of the Legislative Veto*, Princeton University Press, Princeton, NJ, 1996.
- Koszowski, Maciej, *Anglosaska doktryna precedensu: porównanie z polską praktyką orzeczniczą*, Warszawska Firma Wydawnicza, Warszawa, 2009.
- Kousser, J. Morgan, *The Shaping of Southern Politics: Suffrage Restriction and the Establishment of the One-Party South, 1880–1910*, Yale University Press, New Haven, CT, 1974.
- Kousser, Thad, *Term Limits and the Dismantling of State Legislative Professionalism*, Cambridge University Press, Cambridge, UK, 2005.
- Kramer, Larry, *The People Themselves: Popular Constitutionalism and Judicial Review*, Oxford University Press, New York, NY, 2004.
- Krane, Dale, Stephen Daryl Shaffer, *Mississippi Government and Politics: Modernizers Versus Traditionalists*, University of Nebraska Press, Lincoln, NE, 1992.
- Kraśnicka, Izabela, Anna Ludwikowska, *Wprowadzenie do systemu prawa Stanów Zjednoczonych*, TNOiK, Toruń, 2012.
- Krent, Harold J., *Presidential Powers*, New York University Press, New York, NY, 2005.
- Kromkowski, Charles A., *Recreating the American Republic: Rules of Apportionment, Constitutional Change, and American Political Development, 1700–1870*, Cambridge University Press, Cambridge, UK, 2002.
- Krugler, David F., *This Is Only a Test: How Washington, DC, Prepared for Nuclear War*, Palgrave Macmillan, New York, NY, 2006.
- Kruman, Marc W., *Between Authority and Liberty: State Constitution Making in Revolutionary America*, University of North Carolina Press, Chapel Hill, NC, 1997.
- Krutz, Glen S., *Hitching a Ride: Omnibus Legislating in the U.S. Congress*, Ohio State University Press, Columbus, OH, 2001.
- Kukla, Jon, *Political Institutions in Virginia, 1619–1660*, Garland, New York, NY, 1989.
- Kutler, Stanley I., *Judicial Power and Reconstruction Politics*, University of Chicago Press, Chicago, IL, 1968.
- Kyd, Stewart, *A Treatise on the Law of Corporations*, J. Butterworth, London, UK, 1793.
- Kyle, Chris R., Jason Peacey, *Parliament at Work: Parliamentary Committees, Political Power, and Public Access in Early Modern England*, Boydell Press, Rochester, NY, 2002.
- Laban, Matthew William, *The Speaker of the House of Commons: The Office and Its Holders since 1945*, Queen Mary University, London, UK, 2014.

- Labaree, Benjamin Woods, *Colonial Massachusetts: A History*, KTO Press, Millwood, NY, 1979.
- Labaree, Leonard Woods, *Royal Government in America: A Study of the British Colonial System before 1783*, F. Ungar Pub. Co., New York, NY, 1958.
- LaFave, Wayne R., Jerold H. Israel, Nancy J. King, Orin S. Kerr, *Criminal Procedure*, Thomson West, St. Paul, MN, 2015.
- LaFountain, Robert C., Richard Y. Schauffler, Shauna M. Strickland, Kathryn A. Holt, *Examining the Work of State Courts: An Analysis of 2010 State Court Caseloads*, National Center for State Courts, Williamsburg, VA, 2012 (wersja elektroniczna).
- Laidler, Paweł, *Aktywizm polityczny trzeciej władzy: na przykładzie Sądu Najwyższego USA*, [w:] *Instytucje prawa konstytucyjnego w perspektywie politologicznej*, Zbigniew Kiełmiński, Jarosław Szymanek (red.), Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa, 2013, s. 324-350.
- Laidler, Paweł, *Amerykańska ława przysięgłych jako instytucja polityczna*, [w:] *Idee, instytucje i praktyka ustrojowa Stanów Zjednoczonych Ameryki*, Paweł Laidler, Jarosław Szymanek (red.), Wydawnictwo UJ, Kraków, 2014, s. 125-144.
- Laidler, Paweł, *Interpretacja Konstytucji USA przez Sąd Najwyższy Stanów Zjednoczonych jako główna przyczyna ewolucji zasady podziału władzy*, [w:] *Konstytucja Stanów Zjednoczonych Ameryki. Reminiscencje w 220. rocznicę uchwalenia*, Jolanta A. Daszyńska (red.), Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, 2009, s. 319.
- Laidler, Paweł, *Podstawowe założenia systemu prezydenckiego na przykładzie USA*, [w:] *Systemy rządów w perspektywie porównawczej*, Jarosław Szymanek (red.), Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa, 2014.
- Laidler, Paweł, *Real Check v. Real Balance: Judicial Review in the U.S. Governmental System*, [w:] *United States v. Europe: Conflict v. Collaboration*, Andrzej Mania, Paweł Laidler, Krzysztof Spiechlanin, Łukasz Wordliczek (red.), Wydawnictwo UJ, Kraków, 2005, s. 37.
- Laidler, Paweł, *Sąd Najwyższy Stanów Zjednoczonych Ameryki: od prawa do polityki*, Wydawnictwo UJ, Kraków, 2011.
- Laidler, Paweł, *Urząd Prokuratora Generalnego Stanów Zjednoczonych: konflikt kompetencji*, Wydawnictwo UJ, Kraków, 2004.
- Landis, James McCauley, *The Administrative Process*, Yale University Press, New Haven, CT, 1938.
- Langer, Laura, *Judicial Review in State Supreme Courts: A Comparative Study*, State University of New York Press, Albany, NY, 2002.
- Langer, Tomasz, *Stany w USA: instytucje, praktyka, doktryna*, Miscellanea, Koszalin, 1997.
- Lapsley, Gaillard Thomas, *The County Palatine of Durham: A Study in Constitutional History*, Longmans, Green and Co., New York, NY, 1900.
- Larson, Arthur, Thomas A. Robinson, *Larson's Workers' Compensation Law*, LexisNexis, Newark, NJ, 2010.
- Larson, James Edward, *Reapportionment and the Courts: A Survey of Recent Cases*, Bureau of Public Administration, Birmingham, AL, 1962.

- Larson, Lex K., Arthur Larson, *Workers' Compensation Law: Cases, Materials, and Text*, Lexis-Nexis, Newark, NJ, 2008.
- Laska, Lewis L., *The Tennessee State Constitution*, Oxford University Press, New York, NY, 2011.
- Latzer, Barry, *California's Constitutional Counterrevolution*, [w:] *Constitutional Politics in the States: Contemporary Controversies and Historical Patterns*, G. Alan Tarr (ed.), Greenwood Press, Westport, CT, 1996, s. 149-177.
- Laundy, Philip A., *The Office of Speaker*, Cassell, London, UK, 1964.
- Le Divellec, Armel, *Cabinet as the Leading Part of Parliament: The Westminster Model in Europe*, [w:] *Constitutionalism and the Role of Parliaments*, Katja S. Ziegler, Denis Baranger, A.W. Bradley (ed.), Hart, Oxford, UK, 2007, s. 97-126.
- Leahy, James E., *The North Dakota State Constitution*, Oxford University Press, New York, 2011.
- Leake, James Miller, *The Virginia Committee System and the American Revolution*, Johns Hopkins Press, Baltimore, MD, 1917.
- Lease, Stephen, Carolyn Miller Ross, Kimberly C. Simmons, *Carmody-Wait, 2d, Cyclopedia of New York Practice with Forms*, Thomson West, St. Paul, MN, 1965 (wersja elektroniczna dostępna w systemie Westlaw).
- LeDuc, Don, *Michigan Administrative Law*, Lawyers Cooperative Pub., Rochester, NY, 1993.
- Lee, Anne Feder, *The Hawaii State Constitution: A Reference Guide*, Greenwood Press, Westport, CT, 1993.
- Lee, Charles Robert, *The Confederate Constitutions*, University of North Carolina Press, Chapel Hill, NC, 1963.
- Lee, Eugene C., *The Presiding Officer and Rules Committee in Legislatures of the United States*, Bureau of Public Administration, University of California, Berkeley, CA, 1952.
- Lee, Mordecai, *Bureaus of Efficiency: Reforming Local Government in the Progressive Era*, Marquette University Press, Milwaukee, WI, 2008.
- Leiter, Brian, *American Legal Realism*, [w:] *The Blackwell Guide to the Philosophy of Law and Legal Theory*, Martin P. Golding, William A. Edmundson (ed.), Blackwell Pub., Malden, MA, 2005, s. 50-66.
- Lencsis, Peter M., *Workers Compensation: A Reference and Guide*, Quorum Books, Westport, CT, 1998.
- Lenich, John P., *Nebraska Practice Series. Civil Procedure*, Thomson West, St. Paul, MN, 2016.
- Leser, Oscar, *Report on the Evils of Special and Local Legislation*, Maryland Bar Association, Baltimore, MD, 1904.
- Leshy, John D., *The Arizona State Constitution*, Oxford University Press, New York, NY, 2011.
- Leuchtenburg, William Edward, *The Supreme Court Reborn: The Constitutional Revolution in the Age of Roosevelt*, Oxford University Press, New York, NY, 1995.
- Levi, Edward Hirsch, *An Introduction to Legal Reasoning*, University of Chicago Press, Chicago, IL, 1949.
- Levine, David I., *Remedies: Public and Private*, Thomson West, St. Paul, MN, 2006.

- Levinson, Sanford, *Constitutional Faith*, Princeton University Press, Princeton, NJ, 2011.
- Levy, Richard E., *The Power to Legislate*, Praeger, Westport, CT, 2006,
- Libonati, Michael E., *The Legislative Branch*, [w:] *State Constitutions for the Twenty-First Century*, G. Alan Tarr, Robert F. Williams (ed.), State University of New York Press, Albany, NY, 2006, t. 3, s. 37.
- Liebschutz, Sarah F., *New York Politics & Government: Competition and Compassion*, University of Nebraska Press, Lincoln, NE, 1998.
- Light, Paul Charles, *Monitoring Government: Inspectors General and the Search for Accountability*, Brookings Institution Governance Institute, Washington, DC, 1993.
- Lincoln, Charles Z., *The Constitutional History of New York*, Lawyers Coop., Rochester, NY, 1906.
- Lindahl, Barry A., *Iowa Practice Series. Civil and Appellate Procedure*, Thomson West, St. Paul, MN, 2016.
- Lipset, Seymour Martin, William Schneider, *The Confidence Gap: Business, Labor, and Government in the Public Mind*, Johns Hopkins University Press, Baltimore, MD, 1987.
- Lipson, Leslie, *The American Governor: From Figurehead to Leader*, University of Chicago Press, Chicago, IL, 1939.
- Little, Thomas H., David B. Ogle, *The Legislative Branch of State Government: People, Process, and Politics*, ABC-CLIO, Santa Barbara, CA, 2006.
- Littleton, Thomas, *Littleton's Tenures*, Day, London, UK, 1854 (wyd. I 1482).
- Locke, John, *Two Treatises of Government*, T. Hollis, London, UK, 1764 (wyd. I 1680–1690).
- Loewenberg, Gerhard, Samuel Charles Patterson, Malcolm Edwin Jewell, *Handbook of Legislative Research*, Harvard University Press, Cambridge, MA, 1985.
- Long, Kevin L., *Distinctive Competence: The Role of Virginia Attorney General Opinions in State and Local Governance*, Virginia Center for Public Administration and Policy, Blacksburg, VA, 2004.
- Longley, Lawrence D., Walter J. Oleszek, *Bicameral Politics: Conference Committees in Congress*, Yale University Press, New Haven, CT, 1989.
- Loomis, Dwight, Joseph Gilbert Calhoun, *The Judicial and Civil History of Connecticut*, Boston History Co., Boston, MA, 1895.
- Lousin, Ann, *The Illinois State Constitution*, Oxford University Press, New York, 2011.
- Lowi, Theodore J., *The End of Liberalism: The Second Republic of the United States*, Norton, New York, NY, 1979.
- Luce, Robert, *Legislative Assemblies: Their Framework, Make-Up, Character, Characteristics, Habits, and Manners*, Houghton Mifflin Co., Boston, MA, 1924.
- Luce, Robert, *Legislative Principles: The History and Theory of Lawmaking by Representative Government*, Houghton Mifflin Co., New York, NY, 1930.
- Luce, Robert, *Legislative Problems: Development, Status, and Trend of the Treatment and Exercise of Lawmaking Powers*, Houghton Mifflin Co., Boston, MA, 1935.

- Luce, Robert, *Legislative Procedure: Parliamentary Practices and the Course of Business in the Framing of Statutes*, Houghton Mifflin Co., Boston, MA, 1922.
- Ludwikowska, Anna M., *System prawa Stanów Zjednoczonych, Prawo i prawnicy, struktura władzy, spory prawne*, TNOiK, Toruń, 1999.
- Ludwikowska, Anna M., Ryszard R. Ludwikowski, *Sądy w Stanach Zjednoczonych: struktura i jurysdykcja*, Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa „Dom Organizatora”, Toruń, 2008.
- Lutz, Donald S., *Popular Consent and Popular Control: Whig Political Theory in the Early State Constitutions*, Louisiana State University Press, Baton Rouge, LA, 1980.
- Lutz, Donald S., *The Origins of American Constitutionalism*, Louisiana State University Press, Baton Rouge, LA, 1988.
- Lyons, William, John M. Scheb, Billy Stair, *Government and Politics in Tennessee*, University of Tennessee Press, Knoxville, TN, 2001.
- Macmillan, Margaret Burnham, *The War Governors in the American Revolution*, Columbia University Press, New York, NY, 1943.
- Maddicott, John Robert, *The Origins of the English Parliament, 924–1327*, Oxford University Press, Oxford, UK, 2010.
- Madison, James, Alexander Hamilton, John Jay, *The Federalist Papers*, George W. Carey, James McClellan (ed.), Liberty Fund, Indianapolis, IN, 2001 (wyd. I 1788).
- Magrath, C. Peter, *Yazoo: Law and Politics in the New Republic. The Case of Fletcher v. Peck*, Brown University Press, Providence, RI, 1966.
- Maier, Pauline, *Ratification: The People Debate the Constitution, 1787–1788*, Simon & Schuster, New York, NY, 2010.
- Main, Jackson Turner, *Political Parties before the Constitution*, Norton, New York, NY, 1974.
- Main, Jackson Turner, *The Sovereign States, 1775–1783*, New Viewpoints, New York, NY, 1973.
- Main, Jackson Turner, *The Upper House in Revolutionary America, 1763–1788*, University of Wisconsin Press, Madison, WI, 1967.
- Maitland, Frederic William, *Equity* (1909), [w:] *Equity; The Forms of Action at Common Law: Two Courses of Lectures*, A.H. Chaytor, W.J. Whittaker (ed.), Cambridge University Press, Cambridge, UK, 1910, s. 1-292.
- Maitland, Frederic William, Frederick Pollock, *The History of English Law before the Time of Edward I*, Liberty Fund, Indianapolis, IN, 2008 (wyd. I 1898).
- Maitland, Frederic William, *The Constitutional History of England*, Cambridge University Press, Cambridge, UK, 1919.
- Maitland, Frederic William, *The Forms of Action at Common Law* (1909), [w:] *Equity; The Forms of Action at Common Law: Two Courses of Lectures*, A.H. Chaytor, W.J. Whittaker (ed.), Cambridge University Press, Cambridge, UK, 1910, s. 293-386.

- Małajny, Iwona, *Niektóre formy wpływu legislatywy na działalność egzekutywy w USA*, [w:] *Idee, instytucje i praktyka ustrojowa Stanów Zjednoczonych Ameryki*, Paweł Laidler, Jarosław Szymanek (red.), Wydawnictwo UJ, Kraków, 2014, s. 145-164.
- Małajny, Iwona, *Reguła „kwestii politycznych” w orzecznictwie Sądu Najwyższego USA*, [w:] *Konstytucjonalizm a doktryny polityczno-prawne. Najnowsze kierunki badań*, Ryszard M. Małajny (ed.), Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice, 2008, s. 202.
- Małajny, Ryszard M., *Amerykański prezydencjalizm*, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa, 2012.
- Małajny, Ryszard M., *Doktryna podziału władzy „Ojców Konstytucji” USA*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice, 1985.
- Małajny, Ryszard M., *Pozycja ustrojowa Kongresu USA*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice, 1992–1995.
- Małajny, Ryszard M., *Trzy teorie podzielonej władzy*, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa, 2001.
- Małajny, Ryszard M., *Ustawodawcze oddziaływanie Kongresu na Sąd Najwyższy w USA*, [w:] *Idee, instytucje i praktyka ustrojowa Stanów Zjednoczonych Ameryki*, Paweł Laidler, Jarosław Szymanek (red.), Wydawnictwo UJ, Kraków, 2014, s. 165-180.
- Malbin, Michael J., *Unelected Representatives: Congressional Staff and the Future of Representative Government*, Basic Books, New York, NY, 1980.
- Malone, Dumas, *Jefferson and His Time*, t. 1, *Jefferson the Virginian*, Little, Brown & Co., Boston, MA, 1948.
- Mania, Andrzej, *Department of State 1789–1939. Pierwsze 150 lat udziału w polityce zagranicznej USA*, Wydawnictwo UJ, Kraków, 2011.
- Mania, Andrzej, *Sąd specjalnego przeznaczenia. Foreign Intelligence Surveillance Court (FISC)*, [w:] *Idee, instytucje i praktyka ustrojowa Stanów Zjednoczonych Ameryki*, Paweł Laidler, Jarosław Szymanek (red.), Wydawnictwo UJ, Kraków, 2014, s. 181-204.
- Manning, John, Matthew C. Stephenson, *Legislation and Regulation: Cases and Materials*, Foundation Press, New York, NY, 2010.
- Mansfield, Harvey C., *The Comptroller General: A Study in the Law and Practice of Financial Administration*, Yale University Press, New Haven, CT, 1939.
- Manzer, Ronald A., *Educational Regimes and Anglo-American Democracy*, University of Toronto Press, Toronto, CA, 2003.
- Marcus, Maeva, *Judicial Review in the Early Republic*, [w:] *Launching the “Extended Republic”. The Federalist Era*, Ronald Hoffman, Peter J. Albert (ed.), University Press of Virginia, Charlottesville, VA, 1996.
- Marcus, Maeva (ed.), *Origins of the Federal Judiciary: Essays on the Judiciary Act of 1789*, Oxford University Press, New York, NY, Oxford, UK, 1992.
- Marcus, Richard L., Edward F. Sherman, Howard M. Erichson, *Complex Litigation: Cases and Materials on Advanced Civil Procedure*, West, St. Paul, MN., 2010.
- Marini, John A., Ken Masugi (ed.), *The Progressive Revolution in Politics and Political Science*, Rowman & Littlefield, Lanham, MD, 2005.

- Marks, Thomas C., John F. Cooper, *State Constitutional Law in a Nutshell*, Thomson West, St. Paul, MN, 2003.
- Marshall, Susan E., *The New Hampshire State Constitution*, Oxford University Press, New York, NY, 2011.
- Marsilius of Padua, *Defensor Pacis (The Defender of the Peace)*, Annabel S. Brett (ed.), Cambridge University Press, Cambridge, 2005.
- Martineau, Robert J., Michael E. Solimine, Kent Sinclair, Randy J. Holland, *Appellate Practice And Procedure*, Thomson West, St. Paul, MN, 2005.
- Martineau, Robert J., *Modern Appellate Practice: Federal and State Civil Appeals*, Lawyers Co-operative Pub., Rochester, NY, 1983.
- Martinez, John, *Local Government Law*, Thomson Reuters, St. Paul, MN, 2012.
- Marvel, Richard Douglas, *Decision-Making in the Nebraska Unicameral Legislature for the 1959, 1961, and 1963 Sessions*, University of Nebraska Press, Lincoln, NE, 1966.
- Mashaw, Jerry L., *Greed, Chaos, and Governance: Using Public Choice to Improve Public Law*, Yale University Press, New Haven, CT, 1997.
- Mason, Alpheus Thomas, *The States Rights Debate: Antifederalism and the Constitution*, Prentice-Hall, Englewood Cliffs, NJ, 1964.
- Mason, Edward Campbell, *The Veto Power: Its Origin, Development, and Function in the Government of the United States, 1789–1889*, Russell & Russell, New York, 1967 (wyd. I 1891).
- Mason, Paul, American Society of Legislative Clerks & Secretaries, Mason's Manual Revision Commission, *Mason's Manual of Legislative Procedure*, National Conference of State Legislatures, Denver, CO, 2010.
- Mason, Thomas L., *Governing Oregon: An Inside Look at Politics in One American State*, Kendall/Hunt, Dubuque, IA, 1994.
- Mathews, John Mabry, *Principles of American State Administration*, D. Appleton & Co., New York, NY, 1917.
- May, Janice C., *The Texas State Constitution: A Reference Guide*, Greenwood Press, Westport, CT, 1996.
- May, Thomas Erskine, *A Treatise on the Law, Privileges, Proceedings and Usage of Parliament*, Butterworths, London, UK, 1883.
- Mayer, David N., *The Constitutional Thought of Thomas Jefferson*, University Press of Virginia, Charlottesville, VA, 1994.
- Mayer, Kenneth R., *With the Stroke of a Pen: Executive Orders and Presidential Power*, Princeton University Press, Princeton, NJ, 2001.
- McAfee, Thomas B., Jay S. Bybee, A. Christopher Bryant, *Powers Reserved for the People And the States: A History of the Ninth And Tenth Amendments*, Praeger Publishers, Westport, CT, 2006.
- McBeath, Gerald A., *The Alaska State Constitution*, Oxford University Press, New York, NY, 2011.

- McBeath, Gerald A., Thomas A. Morehouse, *Alaska Politics & Government*, University of Nebraska Press, Lincoln, NE, 1994.
- McCally Morehouse, Sarah, *Executive Leadership and Party Organization in State Legislatures*, [w:] *Encyclopedia of the American Legislative System*, Joel H. Silbey (ed.), C. Scribner's Sons, New York, NY, 1994, t. 2, s. 603-620.
- McCarthy, Charles, *Legislative Reference Department*, [w:] *Readings on American State Government*, Paul Samuel Reinsch (ed.), Ginn & Co., Boston, MA, 1911, s. 63-74.
- McCarthy, Mary B., A.M., *The Widening Scope of American Constitutions*, Dept. of Philosophy Dept., Catholic Univeristy of America, Washington, DC, 1928.
- McClain, Emlin, *Constitutional Law in the United States*, Longmans, Green, & Co., New York, NY, 1910.
- McCloskey, Robert G., Sanford Levinson, *The American Supreme Court*, The University of Chicago Press, Chicago, IL, 2010.
- McCormick, Richard Patrick, *The Second American Party System: Party Formation in the Jacksonian Era*, University of North Carolina Press, Chapel Hill, NC, 1966.
- McCrary, George Washington, Henry L. McCune, *A Treatise on the American Law of Elections*, Callaghan & Co., Chicago, IL, 1897.
- McCraw, Thomas K., *Prophets of Regulation*, Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge, MA, 1984.
- McDonald, Forrest, *Novus Ordo Seclorum: The Intellectual Origins of the Constitution*, University Press of Kansas, Lawrence, KS, 1985.
- McDonald, Roy W., Elaine Grafton Carlson, *McDonald & Carlson Texas Civil Practice*, West Group, St. Paul, MN, 1998.
- McGarity, Thomas O., *Reinventing Rationality: The Role of Regulatory Analysis in the Federal Bureaucracy*, Cambridge University Press, Cambridge, UK, 1991.
- McGoldrick, James M., *Limits on States: A Reference Guide to the United States Constitution*, Praeger, Westport, CT, 2005.
- McGraw, Bradley D. (ed.), *Developments in State Constitutional Law*, West Pub. Co., St. Paul, MN, 1985.
- McIlwain, Charles Howard, *The High Court of Parliament and Its Supremacy: An Historical Essay on the Boundaries between Legislation and Adjudication in England*, Yale University Press, New Haven, CT, 1910.
- McKechnie, William Sharp, *Magna Carta: A Commentary on the Great Charter of King John*, Maclehose & Sons, Glasgow, UK, 1914.
- McKenna, Marian C., *Franklin Roosevelt and the Great Constitutional War: The Court-Packing Crisis of 1937*, Fordham University Press, New York, NY, 2002.
- McKittrick, Eric L., *Andrew Johnson and Reconstruction*, Oxford University Press, New York, NY, 1988.

- McLaughlan, William P., *The Indiana State Constitution*, Oxford University Press, New York, NY, 2011.
- McLaughlin, Andrew C., *The Courts, the Constitution, and Parties: Studies in Constitutional History and Politics*, Lawbook Exchange, Union, NJ, 2001 (wyd. I 1912).
- McMillan, Malcolm Cook, *Constitutional Development in Alabama, 1798–1901*, Reprint Co., Spartanburg, SC, 1978.
- McQuillin, Eugene, Clark Asahel Nichols, et al., *McQuillin Municipal Corporations*, Thomson West, St. Paul, MN, 2002.
- Meador, Daniel John, Thomas E. Baker, Joan E. Steinman, *Appellate Courts: Structures, Functions, Processes, and Personnel*, Matthew Bender, Newark, NJ, 2006.
- Meigs, William Montgomery, *The Relation of the Judiciary to the Constitution*, Lawbook Exchange, Ltd., Clark, NJ, 2007 (wyd. I 1919).
- Merrill, Thomas W., *The Story of Chevron: The Making of an Accidental Landmark*, [w:] *Administrative Law Stories*, Peter L. Strauss (ed.), Foundation Press, New York, NY, 2006, s. 399.
- Mertens, Jacob, et al., *The Law of Federal Income Taxation*, Thomson West, St. Paul, MN, 2012.
- Messinger, I. Scott, *Order in the Courts: A History of the Federal Court Clerk's Office*, Federal Judicial Center, Washington, DC, 2002.
- Meyers, Marvin, *The Jacksonian Persuasion: Politics and Belief*, Stanford University Press, Stanford, CA, 1957.
- Michałek, Krzysztof, *Podział, ale czy do końca? Analiza porównawcza Konstytucji Skonfederowanych Stanów Ameryki i Konstytucji Stanów Zjednoczonych*, [w:] *Konstytucja Stanów Zjednoczonych Ameryki. Reminiscencje w 220. rocznicę uchwalenia*, Jolanta A. Daszyńska (red.), Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, 2009, s. 105.
- Middlekauff, Robert, *The Glorious Cause: The American Revolution, 1763–1789*, Oxford University Press, Oxford–New York, NY, 2005.
- Miewald, Robert D. (ed.), *Nebraska Government & Politics*, University of Nebraska Press, Lincoln, NE, 1984.
- Miewald, Robert D., Peter Joseph Longo, *The Nebraska State Constitution*, Oxford University Press, New York, NY, 2011.
- Mikuli, Piotr, *Zdekoncentrowana kontrola konstytucyjności prawa: Stany Zjednoczone i państwa europejskie*, Oficyna Wydawnicza „Abrys”, Kraków, 2002.
- Millar, Robert Wyness, *Civil Procedure of the Trial Court in Historical Perspective*, Lawbook Exchange, Clark, NJ, 2004 (wyd. I 1952).
- Miller, Charles A., *The Supreme Court and the Uses of History*, Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge, MA, 1969.
- Miller, Elmer I., *The Legislature of the Province of Virginia: Its Internal Development*, AMS Press, New York, NY, 1967 (wyd. I 1907).
- Miller, Penny M., *Kentucky Politics & Government: Do We Stand United?*, University of Nebraska Press, Lincoln, NE, 1994.

- Moakley, Maureen, Elmer E. Cornwell, *Rhode Island Politics and Government*, University of Nebraska Press, Lincoln, NE, 2001.
- Modus Tenendi Parliamentum* (ca. 1322), Sir Thomas Duffus Hardy (ed.), George Edward Eyre and William Spottiswoode, London, UK, 1846.
- Moe, Ronald C., *Administrative Renewal: Reorganization Commissions in the 20th Century*, University Press of America, Lanham, MD, 2003.
- Moncrief, Gary F., Peverill Squire, *Why States Matter: An Introduction to State Politics*, Rowman & Littlefield, Lanham, MD, 2013.
- de Montesquieu, Charles de Secondat, *De l'esprit des lois*, Barrillot & Fils, Geneve, 1748.
- de Montesquieu, Charles de Secondat, *The Spirit of Laws*, [w:] *The Complete Works of M. de Montesquieu*, T. Evans & W. Davis, London, UK, 1777, t. 1.
- Moran, Thomas Francis, *The Rise and Development of the Bicameral System*, Johns Hopkins Press, Baltimore, MD, 1895.
- Morehouse, Sarah McCally, *The Governor as Party Leader: Campaigning and Governing*, University of Michigan Press, Ann Arbor, MI, 1998.
- Morehouse, Sarah McCally, Malcolm Edwin Jewell, *State Politics, Parties, and Policy*, Rowman & Littlefield, Lanham, MD, 2003.
- Morgan, David R., Robert E. England, George G. Humphreys, *Oklahoma Politics & Policies: Governing the Sooner State*, University of Nebraska Press, Lincoln, NE, 1991.
- Morgan, Donald G., *Congress and the Constitution: A Study of Responsibility*, Harvard University Press, Cambridge, MA, 1966.
- Morgan, John Hartman, *Remedies against the Crown*, University of London Press, London, UK, 1925.
- Morrison, Mary Jane, *The Minnesota State Constitution*, Oxford University Press, New York, NY, 2011.
- Mosher, Frederick C., *The GAO: The Quest for Accountability in American Government*, Westview Press, Boulder, CO, 1979.
- Moulton, Roger C., *Separation of Powers, Mixed Government, and the Constitution*, Ph. D., University of Chicago, Chicago, IL, 1981.
- Muchmore, Clyde A., Harvey D. Ellis, Jr., *Oklahoma Appellate Practice*, Thomson West, St. Paul, MN, 2016.
- Mueller, Dennis C., *Public Choice III*, Cambridge University Press, Cambridge, NY, 2003.
- Munroe, John A., *History of Delaware*, University of Delaware Press, Newark, DE, 2001.
- Murfree, William Law, Eugene McQuillin, *A Treatise on the Law of Sheriffs and Other Ministerial Officers*, Gilbert Book Co., St. Louis, MO, 1890.
- Myers, Emily, Andy Bennett, *Opinions*, [w:] *State Attorneys General: Powers and Responsibilities*, Lynne M. Ross, Emily Myers (ed.), National Association of Attorneys General, Washington, DC, 2013, s. 74-83.

- Myers, Emily, *Common Law Powers*, [w:] *State Attorneys General: Powers and Responsibilities*, Lynne M. Ross, Emily Myers (ed.), National Association of Attorneys General, Washington, DC, 2013, s. 27-44.
- Myers, Emily, *Conduct of Litigation*, [w:] *State Attorneys General: Powers and Responsibilities*, Lynne M. Ross, Emily Myers (ed.), National Association of Attorneys General, Washington, DC, 2013, s. 84-104.
- Myers, Emily, *Status in State Government*, [w:] *State Attorneys General: Powers and Responsibilities*, Lynne M. Ross, Emily Myers (ed.), National Association of Attorneys General, Washington, DC, 2013, s. 45-73.
- Nahmod, Sheldon H., Michael L. Wells, Thomas A. Eaton, *Constitutional Torts*, LexisNexis, New Providence, NJ, 2010.
- Namier, L. B., *The Structure of Politics at the Accession of George III*, Macmillan, London, UK, 1929.
- Nash, Gerald D., *State Government and Economic Development: A History of Administrative Policies in California, 1849–1933*, Institute of Governmental Studies, University of California, Berkeley, CA, 1964.
- Naugle, Ronald C., John J. Montag, James C. Olson, *History of Nebraska*, University of Nebraska Press, Lincoln, NE, 2014.
- Nelson, William E., *The Americanization of the Common Law: The Impact of Legal Change on Massachusetts Society, 1760–1830*, University of Georgia Press, Athens, GA, 1994.
- Nelson, William Edward, *The Common Law in Colonial America*, Oxford University Press, New York, NY, 2008.
- Neustadt, Richard E., *Presidential Power and the Modern Presidents: The Politics of Leadership from Roosevelt to Reagan*, Free Press, New York, NY, 1990.
- Nevins, Allan, *The American States During and After the Revolution, 1775–1789*, A.M. Kelley, New York, NY, 1969.
- Newbern, David, John J. Watkins, D. Price Marshall, Brandon J. Harrison, *Arkansas Civil Practice and Procedure, 5th*, Thomson West, St. Paul, MN, 2016.
- Newman, Harry Wright, *The Flowering of the Maryland Palatinate*, Clearfield, Baltimore, MD, 2001.
- Newman, Ralph A., *Equity and Law: A Comparative Study*, Oceana Publications, New York, NY, 1961.
- Nolan, James L., *Reinventing Justice: The American Drug Court Movement*, Princeton University Press, Princeton, NJ, 2001.
- Nolan, Joseph R., Bruce R. Henry, *Massachusetts Civil Practice*, Thomson West, St. Paul, MN, 2016.
- Noyes, Henry S., *The Law of Direct Democracy*, Carolina Academic Press, Durham, NC, 2014.
- Oates, Wallace E. (ed.), *Property Taxation and Local Government Finance*, Lincoln Institute of Land Policy, Cambridge, MA, 2001.

- O'Brien, Bruce R., *God's Peace and King's Peace: The Laws of Edward the Confessor*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia, PA, 1999.
- O'Brien, David M., *Constitutional Law and Politics, Volume 1: Struggles for Power and Governmental Accountability*, W.W. Norton, New York, NY, 2011.
- O'Callaghan, Edmund Bailey, *Origin of Legislative Assemblies in the State of New York*, Weed, Parsons & Co., Albany, NY, 1861.
- Oesterle, Dale A., Richard B. Collins, *The Colorado State Constitution*, Oxford University Press, New York, NY, 2011.
- Ogul, Morris S., *Congress Oversees the Bureaucracy: Studies in Legislative Supervision*, University of Pittsburgh Press, Pittsburgh, PA, 1976.
- Ogul, Morris S., *Congressional Oversight: Structures and Incentives*, [w:] *Congress Reconsidered*, Lawrence C. Dodd, Bruce Ian Oppenheimer (ed.), CQ Press, Washington, DC, 1981, s. 317-331.
- Ohio Jurisprudence, 3d Ed.*, Thomson West, St. Paul, MN, 2013, t. 85, *Statutes* (wersja elektroniczna dostępna w systemie Westlaw).
- Oleszek, Walter J., *Congressional Procedures and the Policy Process*, CQ Press, Washington, DC, 2010.
- O'Neill, William L., *The Progressive Years: America Comes of Age*, Dodd, Mead & Co., New York, NY, 1975.
- Onuf, Peter S., *Statehood and Union: A History of the Northwest Ordinance*, Indiana University Press, Bloomington, IN, 1987.
- Onuf, Peter S., *The Origins of the Federal Republic: Jurisdictional Controversies in the United States, 1775–1787*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia, PA, 1983.
- Orth, John V., *The North Carolina State Constitution*, Oxford University Press, New York, NY, 2011.
- Orth, John V., *The North Carolina State Constitution: With History and Commentary*, University of North Carolina Press, Chapel Hill, NC, 1995.
- Osgood, Herbert L., *The American Colonies in the Seventeenth Century*, Macmillan Co., New York, NY, 1904.
- O'Toole, Laurence J., *American Intergovernmental Relations: Foundations, Perspectives, and Issues*, CQ Press, Washington, DC, 2012.
- Our State Legislatures: Report of the Committee on Legislative Processes and Procedures*, Floyd E. Anderson (ed.), Council of State Governments, Chicago, IL, 1946.
- Owen, David R., Michael Carlton Tolley, *Courts of Admiralty in Colonial America: The Maryland Experience, 1634–1776*, Carolina Academic Press, Durham, NC, 1995.
- Paley, William, *The Principles of Moral and Political Philosophy*, D.L.Le Mahieu (ed.), Liberty Fund, Indianapolis, IN, 2002 (wyd. I 1785).
- Palmer, Kenneth T., G. Thomas Taylor, Marcus A. LiBrizzi, *Maine Politics & Government*, University of Nebraska Press, Lincoln, NE, 1992.

- Palmer, Kenneth T., *The Legislative Process in Maine*, American Political Science Association, Washington, DC, 1973.
- Palmer, R.R., *The Age of the Democratic Revolution*, Princeton University Press, Princeton, NJ, 1959.
- Palmer, Robert C., *The County Courts of Medieval England, 1150–1350*, Princeton University Press, Princeton, NJ, 1982.
- Patterson, Edwin W., *The Insurance Commissioner in the United States: A Study in Administrative Law and Practice*, Harvard University Press, Cambridge, MA, 1927.
- Patterson, James T., *The New Deal and the States: Federalism in Transition*, Greenwood Press, Westport, CT, 1981.
- Perman, Michael, *The Road to Redemption: Southern Politics, 1869–1879*, University of North Carolina Press, Chapel Hill, NC, 1984.
- Peters, Ronald M., *The Massachusetts Constitution of 1780: A Social Compact*, University of Massachusetts Press, Amherst, MA, 1978.
- Peterson, Merrill D. (ed.), *Democracy, Liberty, and Property: The State Constitutional Conventions of the 1820s*, Liberty Fund, Indianapolis, IN, 2010.
- Peterson, Sanford W., *The Genesis and Development of Parliamentary Procedure in Colonial America*, Political Science Dept., Indiana University, 1983.
- Petracca, Mark P., *Rotation in Office: The History of an Idea*, [w:] *Limiting Legislative Terms*, Gerald Benjamin, Michael J. Malbin (ed.), CQ Press, Washington, DC, 1992, s. 19-51.
- Petyt, William, *Ius Parliamentarium: Or The Ancient Power, Jurisdiction, Rights and Liberties, of the Most High Court of Parliament, Revived and Asserted*, J. Nourse & al., London, UK, 1739.
- Philipp, Emanuel L., *Wisconsin State Budget*, [w:] *Proceedings of the Eleventh Meeting of the Governors*, National Conference of Governors, Madison, WI, 1919, s. 32-47.
- Phillips, Charles F., *The Regulation of Public Utilities: Theory and Practice*, Public Utilities Reports, Arlington, VA, 2005.
- Pickerill, J. Mitchell, *Constitutional Deliberation in Congress: The Impact of Judicial Review in a Separated System*, Duke University Press, Durham, NC, 2004.
- Pike, James A., Henry G. Fischer, John William Willis, Robert E. Emeritz, *Administrative Law, Third Series*, Pike & Fischer, Bethesda, MD, 1989.
- Pike, Luke Owen, *A Constitutional History of the House of Lords*, Macmillan, London, UK, 1894.
- Plucknett, Theodore F. T., *Statutes and Their Interpretation in the First Half of the Fourteenth Century*, Lawbook Exchange, Clark, NJ, 2005 (wyd. I 1713).
- Plucknett, Theodore Frank Thomas, *A Concise History of the Common Law*, Liberty Fund, Indianapolis, IN, 2010 (wyd. I 1956).
- Plucknett, Theodore Frank Thomas, *Statutes and Their Interpretation in the First Half of the Fourteenth Century*, W.S. Hein, Buffalo, NY, 1980 (wyd. I 1922).

- Pois, Joseph, *Watchdog on the Potomac: A Study of the Comptroller General of the United States*, University Press of America, Washington, DC, 1979.
- Pole, J. R., *The Seventeenth Century: The Sources of Legislative Power*, University Press of Virginia, Charlottesville, VA, 1969.
- Polenberg, Richard, *Reorganizing Roosevelt's Government: The Controversy Over Executive Reorganization, 1936–1939*, Harvard University Press, Cambridge, MA, 1966.
- Polibiusz, *Dzieje*, Seweryn Hammer (red.), Ossolineum, Wrocław, 1957.
- Politics and Public Policy in Arizona*, Zachary A. Smith (ed.), Praeger, Westport, CT, 1996.
- Pollard, Albert F., *The Evolution of Parliament*, Longmans, Green & Co., London, UK, 1926.
- Pomeroy, Earl S., *The Territories and the United States, 1861–1890*, University of Washington Press, Seattle, WA, 1969.
- Pomeroy, John Norton, Spencer W. Symons, *A Treatise on Equity Jurisprudence as Administered in the United States of America*, Bancroft-Whitney & The Lawyers Cooperative Pub. Co., San Francisco, CA–Rochester, NY, 1941.
- Pomfret, John E., *The Province of East New Jersey, 1609–1702*, Princeton, University Press, Princeton, NJ, 1962.
- Pomfret, John E., *The Province of West New Jersey, 1609–1702*, Princeton University Press, Princeton, NJ, 1956.
- Porritt, Edward, *The Unreformed House of Commons: Parliamentary Representation before 1832*, Cambridge University Press, Cambridge, UK, 1903.
- Porter, Kirk H., *County and Township Government in the United States*, Macmillan, New York, NY, 1922.
- Porter, Mary Cornelia, G. Alan Tarr, *State Supreme Courts: Policymakers in the Federal System*, Greenwood Press, Westport, CT, 1982.
- Pound, Roscoe, *Appellate Procedure in Civil Cases*, Little, Brown & Co., Boston, MA, 1941.
- Pound, Roscoe, *Organization of Courts*, Greenwood Press, Westport, CT, 1979 (wyd. I 1940).
- Powell, Fred Wilbur, *The Recent Movement for State Budget Reform: 1911–1917*, Columbia University, New York, NY, 1918.
- Powell, William S., *North Carolina Through Four Centuries*, University of North Carolina Press, Chapel Hill, NC, 1989.
- Prakash, Saikrishna B., *The Story of Myers and its Wayward Successors: Going Postal on the Removal Power*, [w:] *Presidential Power Stories*, Christopher H. Schroeder, Curtis A. Bradley (ed.), Foundation Press, New York, NY, 2009, s. 165.
- Pratt, Richard, Zachary A. Smith, *Hawai'i Politics and Government: An American State in a Pacific World*, University of Nebraska Press, Lincoln, NE, 2000.
- Prescott, Frank Williams, Joseph Francis Zimmerman, *The Politics of the Veto of Legislation in New York State*, University Press of America, Washington, DC, 1980.

- Principles of Federal Appropriations Law*, 3rd ed., Government Accountability Office (GAO-04-261SP, GAO-06-382SP, GAO-08-978SP, GAO-09-576SP, GAO-12-413SP), Washington, DC, 2004–2012.
- Prosser, William L., Page Keeton, Dan B. Dobbs, Robert E. Keeton, David G. Owen, *Prosser and Keeton on the Law of Torts*, West Pub. Co., St. Paul, MN, 1984.
- Provine, Doris Marie, *Judging Credentials: Nonlawyer Judges and the Politics of Professionalism*, University of Chicago Press, Chicago, IL, 1986.
- Pufendorf, Samuel, *De Jure Naturae et Gentium Libri Octo*, Charles Henry Oldfather, William Abbott (ed.), Clarendon Press, H. Milford, Oxford, UK – London, UK, 1934 (wyd. I 1672).
- Pugh, Donna J., Chris A. Korbakes, James J. Alfini, Charles W. Grau, *Judicial Rulemaking: A Compendium*, American Judicature Society, Chicago, IL, 1984.
- Pułło, Andrzej, *Podział władzy między federacją a stanami w Stanach Zjednoczonych Ameryki*, PWN, Warszawa, 1977.
- Pułło, Andrzej, *Prezydent a Kongres USA w świetle konstytucyjnych zasad podziału i równoważenia władz*, Uniwersytet Gdański, Gdańsk, 1986.
- Purcell, Richard Joseph, *Connecticut in Transition: 1775–1818*, Wesleyan University Press, Middletown, CT, 1963.
- Rabin, Jack (ed.), *Handbook of Public Budgeting*, M. Dekker, New York, NY, 1992.
- Rabushka, Alvin, Pauline Ryan, *The Tax Revolt*, Hoover Institution, Stanford, CA, 1982.
- Rabushka, Alvin, *Taxation in Colonial America*, Princeton University Press, Princeton, NJ, 2008.
- Ransone, Coleman Bernard, *The American Governorship*, Greenwood Press, Westport, CT, 1982.
- Ransone, Coleman Bernard, *The Office of Governor in the South*, Bureau of Public Administration, University of Alabama, Birmingham, AL, 1951.
- Ransone, Coleman Bernard, *The Office of Governor in the United States*, University of Alabama Press, University, AL, 1956.
- Ratchford, Benjamin Ulysses, *American State Debts*, Duke University Press, Durham, NC, 1941.
- Rawle, William, *A View of the Constitution of the United States of America*, Philip H. Nicklin, Philadelphia, PA, 1829.
- Redish, Martin H., *The Constitution as Political Structure*, Oxford University Press, New York, NY, 1995.
- Redish, Martin H., *The Federal Courts in the Political Order: Judicial Jurisdiction and American Political Theory*, Carolina Academic Press, Durham, NC, 1991.
- Redistricting Law 2010*, Peter Wattson (ed.), National Conference of State Legislatures, Denver, CO, 2009.
- Redlich, Josef, *The Procedure of the House of Commons: A Study of its History and Present Form*, Constable, London, UK, 1908.

- Redlich, Norman, John Attanasio, Joel K. Goldstein, *Understanding Constitutional Law*, Lexis-Nexis, Newark, NJ, 2005.
- Rehnquist, William H., *Grand Inquests: The Historic Impeachments of Justice Samuel Chase and President Andrew Johnson*, Morrow, New York, NY, 1992.
- Reid, John Phillip, *Constitutional History of the American Revolution*, University of Wisconsin Press, Madison, WI, 2003.
- Reid, John Phillip, *The Concept of Representation in the Age of the American Revolution*, University of Chicago Press, Chicago, IL, 1989.
- Reid, John Phillip, *The Rule of Law*, [w:] *The Blackwell Encyclopedia of the American Revolution*, Jack P. Greene, J. R. Pole (ed.), Oxford University Press, Oxford, UK, 1991, s. 629-633.
- Reinsch, Paul Samuel, *American Legislatures and Legislative Methods*, The Century Co., New York, NY, 1907.
- Reinsch, Paul Samuel, *English Common Law in the Early American Colonies*, University of Wisconsin, Madison, WI, 1899.
- Reinsch, Paul Samuel (ed.), *Readings on American State Government*, Ginn & Co., Boston, MA, 1911.
- Reynolds, William L., William M. Richman, *The Full Faith and Credit Clause: A Reference Guide to the United States Constitution*, Praeger Publishers, Westport, CT, 2005.
- Richter, Melvin, *The Political Theory of Montesquieu*, Cambridge University Press, Cambridge, UK, 1977.
- Ritz, Wilfred J., Wythe Holt, Lewis H. LaRue (ed.), *Rewriting the History of the Judiciary Act of 1789: Exposing Myths, Challenging Premises, and Using New Evidence*, University of Oklahoma Press, Norman, OK, 1990.
- Robertson, Ross M., *The Comptroller and Bank Supervision: A Historical Appraisal*, Office of the Comptroller of the Currency, Washington, DC, 1968.
- Robinson, Donald L. (ed.), *Reforming American Government: The Bicentennial Papers of the Committee on the Constitutional System*, Westview Press, Boulder, CO, 1985.
- Robinson, Gleeson Edward, J. H. Morgan, *Public Authorities and Legal Liability*, LL.D., London, UK, 1925.
- Robinson, Paul H., John M. Darley, *Justice, Liability, and Blame: Community Views and the Criminal Law*, Westview Press, Boulder, CO, 1995.
- Robinson, William M., *Justice in Grey: A History of the Judicial System of the Confederate States of America*, Russell & Russell, New York, NY, 1968.
- Rodgers, Jack, Robert Sittig, Susan Welch, *The Legislature*, [w:] *Nebraska Government & Politics*, Robert D. Miewald (ed.), University of Nebraska Press, Lincoln, NE, 1984, s. 57-86.
- Rogers, Alan, *Empire and Liberty: American Resistance to British Authority, 1755-1763*, University of California Press, Berkeley, CA, 1974.
- Rohrbough, Malcolm J., *The Land Office Business: The Settlement and Administration of American Public Lands, 1789-1837*, Oxford University Press, New York, NY, 1968.

- Rosenberg, Morton, Todd Tatelman, *Congress's Contempt Power: Law, History, Practice, and Procedure*, Nova Science Publishers, New York, NY, 2008.
- Rosenbloom, David H., *Building a Legislative-Centered Public Administration: Congress and the Administrative State, 1946–1999*, University of Alabama Press, Tuscaloosa, AL, 2000.
- Rosenthal, Alan, *Engines of Democracy: Politics and Policymaking in State Legislatures*, CQ Press, Washington, DC, 2009.
- Rosenthal, Alan, *Governors and Legislatures: Contending Powers*, CQ Press, Washington, DC, 1990.
- Rosenthal, Alan, *Legislative Life: People, Process, and Performance in the States*, Harper & Row, New York, NY, 1981.
- Rosenthal, Alan, *Legislative Performance in the States: Explorations of Committee Behavior*, Free Press, New York, 1974.
- Rosenthal, Alan, *The Decline of Representative Democracy: Process, Participation, and Power in State Legislatures*, CQ Press, Washington, DC, 1998.
- Rose-Ackerman, Susan, Stefanie Egidy, James Fowkes, *Due Process of Lawmaking: The United States in Comparative Perspective*, Cambridge University Press, Cambridge, UK, 2015.
- Ross, Lynne M., Emily Myers (ed.), *State Attorneys General: Powers and Responsibilities*, National Association of Attorneys General, Washington, DC, 2013.
- Rossiter, Clinton, *The American Presidency*, Johns Hopkins University Press, Baltimore, MD, 1987.
- Rossum, Ralph A., G. Alan Tarr, *American Constitutional Law, Volume I: The Structure of Government*, Westview Press, Boulder, CO, 2010.
- Rotunda, Ronald D., John E. Nowak, *Treatise on Constitutional Law: Substance and Procedure*, Thomson West, St. Paul, MN, 2007.
- Rozell, Mark J., *Executive Privilege: Presidential Power, Secrecy, and Accountability*, University Press of Kansas, Lawrence, Kan., 2002.
- Ruling Case Law*, W. McKinney (ed.), Edward Thompson Co., Northport, NY, 1914–1921.
- Ruskell, Richard C., *Davis & Shulman's Georgia Practice and Procedure*, Thomson West, St. Paul, MN, 2016.
- Russell, Laurie E., *Evaluation of Interim Sessions in State Legislatures*, Greenspun College of Urban Affairs Dept., University of Nevada, Las Vegas, Las Vegas, NV, 2011.
- Rutherford, Thomas, *Institutes of Natural Law (1754)*, W. & J. Neal, Baltimore, MD, 1832 (wyd. I 1754).
- Sabato, Larry, *Goodbye to Good-time Charlie: The American Governorship Transformed*, CQ Press, Washington, DC, 1983.
- Sadowska, Elżbieta, *Brytyjski samorząd lokalny po 1945 roku*, Wydawnictwo UJ, Kraków, 2014.
- Salmore, Barbara G., Stephen A. Salmore, *New Jersey Politics and Government: The Suburbs Come of Age*, Rivergate Books, New Brunswick, NJ, 2008.

- Sander, Alfred Dick, *A Staff for the President: The Executive Office, 1921–1952*, Greenwood Press, New York, NY, 1989.
- Sandler, Ross, David Schoenbrod, *Democracy by Decree: What Happens When Courts Run Government*, Yale University Press, New Haven, CT, 2003.
- Saye, Albert Berry, *A Constitutional History of Georgia, 1732–1945*, University of Georgia Press, Athens, GA, 1948.
- Saye, Albert Berry, *A Constitutional History of Georgia, 1732–1968*, University of Georgia Press, Athens, GA, 1970.
- Sayles, George O., *The Functions of the Medieval Parliament of England*, Hambledon Press, London, UK–Ronceverte, WV, 1988.
- Scalia, Antonin, *A Matter of Interpretation: Federal Courts and the Law*, Princeton University Press, Princeton, NJ, 1997.
- Scalia, Antonin, *Common-Law Courts in a Civil-Law System: The Role of United States Federal Courts in Interpreting the Constitution and Laws*, [w:] Antonin Scalia, *A Matter of Interpretation: Federal Courts and the Law*, Amy Gutmann (ed.), Princeton University Press, Princeton, NJ, 1998, s. 3–48.
- Scalia, Antonin, Bryan A. Garner, *Reading Law: The Interpretation of Legal Texts*, Thomson West, St. Paul, MN, 2012.
- Scalia, Laura J., *America's Jeffersonian Experiment: Remaking State Constitutions, 1820–1850*, Northern Illinois University Press, DeKalb, IL, 1999.
- Schick, Allen, *Budget Innovation in the States*, Brookings Institution, Washington, DC, 1971.
- Schick, Allen, *The Federal Budget: Politics, Policy, Process*, Brookings Institution Press, Washington, DC, 2007.
- Schlesinger, Arthur M., *Imperial Presidency*, Houghton Mifflin, Boston, MA, 2004 (wyd. I 1973).
- Schoenbrod, David, *Power Without Responsibility: How Congress Abuses the People Through Delegation*, Yale University Press, New Haven, CT, 1993.
- Schouler, James, *Constitutional Studies*, Dodd, Mead & Co., New York, NY, 1897.
- Scott, Henry Wilson, *The Courts of the State of New York*, Wilson Pub. Co., New York, NY, 1909.
- Sears, David O., Jack Citrin, *Tax Revolt: Something for Nothing in California*, Harvard University Press, Cambridge, MA, 1982.
- Sears, Kenneth C., *Methods of Reapportionment*, University of Chicago Law School, Chicago, IL, 1952.
- Seavoy, Ronald E., *The Origins of the American Business Corporation, 1784–1855*, Greenwood Press, Westport, CT, 1982.
- Seeberger, Edward D., *Sine Die: A Guide to the Washington State Legislative Process*, University of Washington Press, Seattle, WA, 1989.
- Sefton, James E., *The United States Army and Reconstruction, 1865–1877*, Greenwood Press, Westport, CT, 1980.

- Segado, Francisco Fernandez, *James Otis and The Writs of Assistance Case*, [w:] *Common European Legal Thinking: Essays in Honour of Albrecht Weber*, Hermann-Josef Blanke, Pedro Cruz Villalón, Tonio Klein, Jacques Ziller (ed.), Springer International, Heidelberg 2015, s. 1-26.
- Selby, John E., *The Revolution in Virginia, 1775–1783*, Colonial Williamsburg Foundation, Williamsburg, VA, 2007.
- Selsam, J. Paul, *The Pennsylvania Constitution of 1776: A Study in Revolutionary Democracy*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia, PA, 1936.
- Sembor, Edward C., *An Introduction to Connecticut State and Local Government*, University Press of America, Lanham, MD, 2003.
- Sergeant, Thomas, *Constitutional Law: Being a View of the Practice and Jurisdiction of the Courts of the United States, and of Constitutional Points Decided*, P.H. Nicklin, T. Johnson, Philadelphia, PA, 1830.
- Shaeffer, John Nees, *Constitutional Change in the Unicameral States, 1776–1793*, University of Wisconsin, Madison, WI, 1968.
- Shambaugh, Benjamin Franklin, *The Constitutions of Iowa*, State Historical Society of Iowa, Iowa City, IA, 1934.
- Shambaugh, Benjamin F. (ed.), *Statute Law-Making in Iowa*, State Historical Society, Iowa City, IA, 1916.
- Shampansky, Jay R., *Congress' Contempt Power*, Novinka Books, New York, NY, 2003.
- Shane, Peter M., Harold H. Bruff, *Separation of Powers Law: Cases and Materials*, Carolina Academic Press, Durham, NC, 2011.
- Shane, Peter M., Harold H. Bruff, *The Law of Presidential Power: Cases and Materials*, Carolina Academic Press, Durham, NC, 1988.
- Shapiro, David L., *Preclusion in Civil Actions*, Foundation Press, New York, NY, 2001.
- Shapiro, Martin M., *The Supreme Court and Administrative Agencies*, Free Press, New York, NY, 1968.
- Sharfman, I. Leo, *The Interstate Commerce Commission: A Study in Administration Law and Procedure*, The Commonwealth Fund, New York, NY, 1931.
- Sharp, James Roger, *The Jacksonians versus the Banks: Politics in the States after the Panic of 1837*, Columbia University Press, New York, NY, 1970.
- Sheppard, Steve (ed.), *The Selected Writings and Speeches of Sir Edward Coke*, Liberty Fund, Indianapolis, IN, 2003.
- Shinn, Paul L., *Executive Budget Success: Evidence From the American States*, University of Oklahoma, Norman, OK, 2006.
- Shipman, Benjamin J., *Handbook of Common-Law Pleading*, West Pub. Co., St. Paul, MN, 1895.
- Short, Frederick Hugh, Francis Hamilton Mellor, *The Practice on the Crown Side of the Queen's Bench Division*, Stevens and Haynes, London, UK, 1890.

- Short, Lloyd M., *The Development of National Administrative Organization in the United States*, Johns Hopkins Press, Baltimore, MD, 1923.
- Shugerman, Jed Handelsman, *The People's Courts: Pursuing Judicial Independence in America*, Harvard University Press, Cambridge, MA, 2012.
- Siffin, William J., *The Legislative Council in the American States*, Indiana University Press, Bloomington, IN, 1959.
- Silverstein, Gordon, *Law's Allure: How Law Shapes, Constrains, Saves, and Kills Politics*, Cambridge University Press, Cambridge UK, 2009.
- Singer, Norman J., J.D. Shambie Singer, *Sutherland's Statutes and Statutory Construction*, Thomson West, St. Paul, MN, 2008.
- Sitgreaves, Charles, *Manual of Legislative Practice and Order of Business in the Legislature of the State of New Jersey*, B. Davenport, Trenton, NJ, 1836.
- Smith, Chuck, Stephanie Gonzales, *The New Mexico State Constitution*, Oxford University Press, New York, NY, 2011.
- Smith, Daniel A., *Tax Crusaders and the Politics of Direct Democracy*, Routledge, New York, NY, 1998.
- Smith, Franklin A., *Judicial Review of Legislation in New York, 1906–1938*, Columbia University Press, New York, NY, 1952.
- Smith, Herbert C., John T. Willis, *Maryland Politics and Government: Democratic Dominance*, University of Nebraska Press, Lincoln, NE, 2012.
- Smith, John Sidney, *A Treatise on the Practice of the Court of Chancery*, David Graham, Jr. (ed.), T. & J. W. Johnson, Philadelphia, PA, 1842.
- Smith, Joseph Henry, *Appeals to the Privy Council from the American Plantations*, Columbia University Press, New York, NY, 1950.
- Smith, Maurice H., *The Writs of Assistance Case*, University of California Press, Berkeley, CA, 1978.
- Smith, Thomas, *De Republica Anglorum: A Discourse on the Commonwealth of England*, L. Alston, Frederic W. Maitland (ed.), Cambridge University Press, Cambridge, UK, 1906.
- Smith, William Roy, *South Carolina as a Royal Province, 1719–1776*, Macmillan, New York, NY, 1903.
- Smith, William, *The History of the Province of New-York*, New York Historical Society, New York, NY, 1829 (wyd. I 1757).
- Snider, L. Britt, *The Agency and the Hill: CIA's Relationship with Congress, 1946–2004*, Center for the Study of Intelligence, Central Intelligence Agency, Washington, DC, 2008.
- Snowiss, Sylvia, *Judicial Review and the Law of the Constitution*, Yale University Press, New Haven, CT, 1990.
- Solum, Lawrence B., *Stare Decisis, Law of the Case, and Judicial Estoppel*, [w:] *Moore's Federal Practice*, Daniel R. Coquillette, James William Moore, Gregory P. Joseph, Chilton Davis Varner, Georgene Vairo, Sol Schreiber (ed.), Lexis Nexis, New York, NY, 2007, t. 18.

- Sparkes, Peter, *Ejectment: Three Births and a Funeral*, [w:] *Legal Fictions in Theory and Practice*, Maximilian Del Mar, William Twining (ed.), Springer International, Heidelberg, 2015, s. 275-291.
- Spelling, Thomas Crisp, *A Treatise on Extraordinary Relief in Equity and at Law.*, Little, Brown, & Co., Boston, MA, 1893.
- Squire, Peverill, Gary F. Moncrief, *State Legislatures Today: Politics under the Domes*, Longman, Boston, MA, 2010.
- Squire, Peverill, Keith E. Hamm, *101 Chambers: Congress, State Legislatures, and the Future of Legislative Studies*, Ohio State University Press, Columbus, OH, 2005.
- Squire, Peverill, *The Evolution of American Legislatures: Colonies, Territories, and States, 1619-2009*, University of Michigan Press, Ann Arbor, MI, 2012.
- Sracic, Paul A., William C. Binning, *Ohio Government and Politics*, CQ Press, Washington, DC, 2015.
- Stameshkin, David Mitchell, *The Separation of Powers, Unicameralism, and Early State Constitutions: Massachusettes, Pennsylvania, and Kentucky, 1776-1792*, University of Wisconsin, Madison, WI, 1970.
- Stark, Jack, *Prohibited Government Acts: A Reference Guide to the United States Constitution*, Praeger, Westport, CT, 2002.
- Stark, Jack, *The Iowa State Constitution: A Reference Guide*, Greenwood Press, Westport, CT, 1998.
- Stark, Jack, *The Wisconsin State Constitution*, Oxford University Press, New York, NY, 2011.
- Steiner, Gilbert Y., Samuel K. Gove, *The Legislature Redistricts Illinois*, University of Illinois, Urbana, IL, 1956.
- Steinglass, Steven H., Gino J. Scarselli, *The Ohio State Constitution*, Oxford University Press, New York, NY, 2011.
- Stephen, Henry John, *A Treatise on the Principles of Pleading in Civil Actions*, Saunders and Benning, London, UK, 1838.
- Stephens, G. Ross, Nelson Wikstrom, *American Intergovernmental Relations: A Fragmented Federal Polity*, Oxford University Press, New York, NY, 2007.
- Stern, Robert L., *Appellate Practice in the United States*, Bureau of National Affairs, Washington, DC, 1981.
- Stern, Robert L., *Appellate Practice in the United States*, Bureau of National Affairs, Washington, DC, 1989.
- Stern, Robert L., Eugene Gressman, *Supreme Court Practice*, Bureau of National Affairs, Washington, DC, 2002.
- Stewart, William Histaspas, *The Alabama State Constitution*, Oxford University Press, New York, NY, 2011.
- Stickles, Arndt M., *The Critical Court Struggle in Kentucky, 1819-1829*, Indiana University, Bloomington, IN, 1929.

- Stolicki, Dariusz M., *Executive review. Kontrola konstytucyjności prawa przez władzę wykonawczą w Stanach Zjednoczonych*, Kontekst, Kraków, 2013.
- Stolicki, Dariusz, *Recepcja orzecznictwa Sir Edwarda Coke'a w brytyjskim i amerykańskim prawie konstytucyjnym – analiza porównawcza*, [w:] *Konstytucjonalizm, doktryny, partie. Księga jubileuszowa Profesora Andrzeja Zięby*, Robert Kłosowicz, Łukasz Jakubiak, Beata Kosowska-Gąstoł, Grzegorz Kowalski, Tomasz Wiecech (red.), Wydawnictwo UJ, Kraków, 2016, s. 685-706.
- Story, Joseph, *Commentaries on Equity Jurisprudence, as Administered in England and America*, Little & Brown, Boston, MA, 1846.
- Story, Joseph, *Commentaries on the Constitution of the United States*, Hilliard, Gray & Co., Brown, Shattuck, & Co., Boston, MA, Cambridge, MA, 1833.
- Story, Joseph, *Commentaries on the Law of Agency*, Little & Brown, Boston, MA, 1839.
- Strang, Lee J., *Federal Constitutional Law: Federalism Limitations on State and Federal Power*, LexisNexis, Newark, NJ, 2011.
- Stratton, Eugene Aubrey, *Plymouth Colony: Its History & People, 1620–1691*, Ancestry Pub., Salt Lake City, UT, 1986.
- Street, Alfred Billings, *The Council of Revision of the State of New York*, W. Gould, Albany, NY, 1859.
- Struckhoff, David R., Roger Scott, *The American Sheriff*, Justice Research Institute, Joliet, IL, 2003.
- Stubbs, William, *The Constitutional History of England in Its Origin and Development*, Clarendon Press, Oxford, UK, 1903.
- Sullivan, Kathleen M., Gerald Gunther, *Constitutional Law*, Foundation Press/Thomson, New York, NY, 2010.
- Sundquist, James L., *Constitutional Reform and Effective Government*, Brookings Institution, Washington, DC, 1992.
- Sunstein, Cass R., *One Case at a Time: Judicial Minimalism on the Supreme Court*, Harvard University Press, Cambridge, MA, 1999.
- Sunstein, Cass R., *The Cost-Benefit State: The Future of Regulatory Protection*, American Bar Association, Section of Administrative Law and Regulatory Practice, Chicago, IL, 2002.
- Surrency, Erwin C., *History of the Federal Courts*, Oceana Publications, Dobbs Ferry, NY, 2002.
- Sutherland, Jabez G., *Statutes and Statutory Construction*, Callaghan & Co., Chicago, IL, 1891.
- Sutherland, Joel B., *A Manual of Legislative Practice and Order of Business in Deliberative Bodies*, J. Frick & Co., Philadelphia, PA, 1827.
- Sutton, Robert P., *Revolution to Secession: Constitution Making in the Old Dominion*, University Press of Virginia, Charlottesville, VA, 1989.
- Sylvia, Claire M., *The False Claims Act: Fraud Against the Government*, Thomson West, Eagan, MN, 2010.

- Szlachta, Bogdan, *Konstytucjonalizm czy absolutyzm. Szkice z francuskiej myśli politycznej XVI wieku*, Ośrodek Myśli Politycznej, Kraków, 2005.
- Szlachta, Bogdan, *Monarchia prawa. Szkice z historii angielskiej myśli politycznej do końca epoki Tudorów*, Księgarnia Akademicka, Kraków, 2008.
- Szymanek, Jarosław, *Determinanty amerykańskiego systemu prezydenckiego*, [w:] *Idee, instytucje i praktyka ustrojowa Stanów Zjednoczonych Ameryki*, Paweł Laidler, Jarosław Szymanek (red.), Wydawnictwo UJ, Kraków, 2014, s. 205-222.
- Taft, William H., *Our Chief Magistrate and his Powers*, Columbia University Press, New York, NY, 1916.
- Tanner, Joseph R., *English Constitutional Conflicts of the Seventeenth Century, 1603–1689*, Cambridge University Press, Cambridge, UK, 1928.
- Tapping, Thomas, *The Law and Practice of the High Prerogative Writ of Mandamus, as it Obtains Both in England, and in Ireland*, T. & J. W. Johnson, Philadelphia, PA, 1853.
- Tarr, G. Alan (ed.), *Constitutional Politics in the States: Contemporary Controversies and Historical Patterns*, Contributions in Legal Studies, Greenwood Press, Westport, CT, 1996.
- Tarr, G. Alan, *The Judicial Branch*, [w:] *State Constitutions for the Twenty-First Century*, G. Alan Tarr, Robert F. Williams (ed.), State University of New York Press, Albany, NY, 2006, t. 3, s. 85.
- Tarr, G. Alan, *Understanding State Constitutions*, Princeton University Press, Princeton, NJ, 1998.
- Tarr, G. Alan, Mary Cornelia Porter, *State Supreme Courts in State and Nation*, Yale University Press, New Haven, CT, 1988.
- Tarr, G. Alan, Robert F. Williams (ed.), *State Constitutions for the Twenty-First Century*, State University of New York Press, Albany, NY, 2006, t. 1, *The Politics of State Constitutional Reform*.
- Tarr, G. Alan, Robert F. Williams (ed.), *State Constitutions for the Twenty-First Century*, State University of New York Press, Albany, NY, 2006, t. 3, *The Agenda of State Constitutional Reform*.
- Taylor, John, of Caroline, *Construction Construed and Constitutions Vindicated*, Shepherd and Pollard, Richmond, VA, 1820.
- Taylor, John, of Caroline, *Tyranny Unmasked*, Frederick Thornton Miller (ed.), Liberty Fund, Indianapolis, IN, 1992 (wyd. I 1822).
- Teaford, Jon C., *The Rise of the States: Evolution of American State Government*, Johns Hopkins University Press, Baltimore, MD, 2002.
- Teske, Paul Eric, *Regulation in the States*, Brookings Institution Press, Washington, DC, 2004.
- Texas Jurisprudence, 3d Ed.*, Thomson West, St. Paul, MN, 2012, t. 16, *Courts* (wersja elektroniczna dostępna w systemie Westlaw).
- Texas Jurisprudence, 3d edition*, Thomson West, St. Paul, MN, 1972 (wersja elektroniczna dostępna w systemie Westlaw).

- Thach, Charles C., *The Creation of the Presidency, 1775–1789: A Study in Constitutional History*, Liberty Fund, Indianapolis, IN, 2007.
- The Bluebook: A Uniform System of Citation* (15th ed.), Harvard Law Review Association, Cambridge, MA, 1991.
- The Book of States*, Council of State Governments, Lexington, KY, wydania od 1935 do 2015.
- The Question of State Government Capability*, Mavis Mann Reeves (ed.), Advisory Commission on Intergovernmental Relations, Washington, DC, 1985.
- Thomas, George, *The Madisonian Constitution*, Johns Hopkins University Press, Baltimore, MD, 2008.
- Thomas, James D., William H. Stewart, *Alabama Government & Politics*, University of Nebraska Press, Lincoln, NE, 1988.
- Thomas, Peter David Garner, *The Townshend Duties Crisis: The Second Phase of the American Revolution, 1767–1773*, Clarendon Press, Oxford, UK, 1987.
- Thorpe, Francis Newton (ed.), *The Federal and State Constitutions, Colonial Charters, and Other Organic Laws of the States, Territories, and Colonies Now or Heretofore Forming the United States of America*, Government Printing Office, Washington, DC, 1909.
- Thurston, Lee M., William Henry Roe, *State School Administration*, Harper, New York, NY, 1957.
- Tidd, William, *The Practice of the Courts of King's Bench, and Common Pleas in Personal Actions, and Ejectment: to which are added, the Law and Practice of Extents, and the Rules of Court, and Modern Decisions, in the Exchequer of Pleas*, Towar & Hogan, Philadelphia, PA, 1828.
- Tiefer, Charles, *Congressional Practice and Procedure: A Reference, Research, and Legislative Guide*, Greenwood Press, New York, NY, 1989.
- Tinkle, Marshall J., *The Maine State Constitution*, Oxford University Press, New York, NY, 2011.
- Tite, Colin G. C., *Impeachment and Parliamentary Judicature in Early Stuart England*, Athlone Press, London, UK, 1974.
- Tokarczyk, Roman, *Prawo amerykańskie*, Wolters Kluwer, Warszawa, 2011.
- Tolley, Michael Carlton, *State Constitutionalism in Maryland*, Garland Pub., New York, NY, 1992.
- Tomkin, Shelley Lynne, *Inside OMB: Politics and Process in the President's Budget Office*, M.E. Sharpe, Armonk, NY, 1998.
- Topf, Mel A., *A Doubtful and Perilous Experiment: Advisory Opinions, State Constitutions, and Judicial Supremacy*, Oxford University Press, Oxford, UK, 2011.
- Toth, Chris, Adam Eisenstein, Salini Nandipanti, *Criminal Justice*, [w:] *State Attorneys General. Powers and Responsibilities*, Lynne M. Ross, Emily Myers (ed.), National Association of Attorneys General, Washington, DC, 2013, s. 307-327.
- Trask, Roger R., United States. General Accounting Office., *Defender of the Public Interest: The General Accounting Office, 1921–1966*, U.S. General Accounting Office, Washington, DC, 1996.

- Tribe, Laurence H., *American Constitutional Law*, Foundation Press, New York, NY, 2000.
- Trollope, Anthony, *North America*, Chapman & Hall, London, UK, 1862.
- Troy, Daniel E., *Retroactive Legislation*, AEI Press, Washington, DC, 1998.
- Trumbull, J. Hammond, *Historical Notes on the Constitutions of Connecticut, 1639–1818*, Case, Lockwood & Brainard, Hartford, CT, 1901.
- Tucker, St. George, William Blackstone, *Blackstone's Commentaries: with Notes of Reference, to the Constitution and Laws, of the Federal Government of the United States, and of the Commonwealth of Virginia*, Published by William Young Birch, and Abraham Small, Philadelphia, 1803.
- Tucker, St. George, *A View of the Constitution of the United States with Selected Writings* (1803), Wilson, Clyde Norman (ed.), Liberty Fund, Indianapolis, IN, 1999 (wyd. I 1803).
- Tulis, Jeffrey, *The Rhetorical Presidency*, Princeton University Press, Princeton, NJ, 1987.
- Turek, Maciej, *Urząd Wiceprezydenta Stanów Zjednoczonych Ameryki. Analiza politologiczna*, Wydawnictwo UJ, Kraków, 2014.
- Turek, Maciej, *Prezydencka sukcesja*, [w:] *Idee, instytucje i praktyka ustrojowa Stanów Zjednoczonych Ameryki*, Paweł Laidler, Jarosław Szymanek (red.), Wydawnictwo UJ, Kraków, 2014, s. 223–242.
- Turner, Lynn W., *The Ninth State: New Hampshire's Formative Years*, University of North Carolina Press, Chapel Hill, NC, 1983.
- Turner, Ralph V., *Judges, Administrators and Common Law in Angevin England*, Hambledon Press, London, UK, 1993.
- Tyack, David B., Thomas James, Aaron Benavot, *Law and the Shaping of Public Education, 1785–1954*, University of Wisconsin Press, Madison, WI, 1987.
- U.S. Master State Tax Practice and Procedure Guide*, Commerce Clearing House, Riverwoods, IL, 2007.
- Ubbelohde, Carl, *The Vice-Admiralty Courts and the American Revolution*, University of North Carolina Press, Chapel Hill, NC, 1960.
- Utter, Robert F., Hugh D. Spitzer, *The Washington State Constitution*, Oxford University Press, New York, NY, 2011.
- Van Der Slik, Jack R., Kent Redfield, *Lawmaking in Illinois: Legislative Politics, People, and Processes*, Sangamon State University, Springfield, IL, 1986.
- Van Deusen, Glyndon G., *The Jacksonian Era, 1828–1848*, Harper, New York, NY, 1959.
- Van Horn, Carl E., *The State of the States*, CQ Press, Washington, DC, 2006.
- Van Schreeven, William J., *The Conventions and Constitutions of Virginia, 1776–1966*, Virginia State Library, Richmond, VA, 1967.
- Vanderbilt, Arthur T., *The Doctrine of the Separation of Powers and Its Present-Day Significance*, University of Nebraska Press, Lincoln, NE, 1953.
- Varnum, James M., *The Case, Trevett against Weeden*, J. Carter (pub.), Providence, RI, 1787.

- Vidmar, Neil, Valerie P. Hans, *American Juries: The Verdict*, Prometheus Books, Amherst, NY, 2007.
- Vigil, Maurilio E., Michael Olsen, Roy Lujan, *New Mexico Government and Politics*, University Press of America, Lanham, MD, 1990.
- Vile, John R., Mark Eaton Byrnes, *Tennessee Government and Politics: Democracy in the Volunteer State*, Vanderbilt University Press, Nashville, TN, 1998.
- Vile, M.J.C., *Constitutionalism and the Separation of Powers*, Liberty Fund, Indianapolis, IN, 1998.
- Viscusi, W. Kip, *Regulation Through Litigation*, AEI-Brookings Joint Center for Regulatory Studies, Washington, DC, 2002.
- Volokh, Eugene, *The First Amendment and Related Statutes: Problems, Cases and Policy Arguments*, Foundation Press, New York, NY, 2011.
- Waldo, Dwight, *The Administrative State: A Study of the Political Theory of American Public Administration*, Ronald Press Co., New York, NY, 1948.
- Wall, Audrey S., Heather M. Perkins (ed.), *The Book of States*, Council of State Governments, Lexington, KY, 2016.
- Walsh, Correa Moylan, *The Political Science of John Adams: A Study in the Theory of Mixed Government and the Bicameral System*, G.P. Putnam's Sons, New York, NY, 1915.
- Walter, Oliver, *Equality State: Government and Politics in Wyoming*, Eddie Bowers Publishing, Peosta, IA, 2003.
- Warren, Charles, *The Making of the Constitution*, Little, Brown & Co., Boston, MA, 1928.
- Warren, Charles, *The Supreme Court in United States History*, Little, Brown & Co., Boston, MA, 1922.
- Warren, Charles, *The Supreme Court in United States History: Revised Edition*, F.B. Rothman, Littleton, Colo., 1987.
- Warren, George, *Traffic Courts*, Greenwood Press, New York, NY, 1969.
- Warrick, Lyle, Larry Charles Berkson (ed.), *Judicial Selection in the United States: A Compendium of Provisions*, American Judicature Society, Chicago, IL, 1993.
- Watkins, R. Dorsey, *The State as a Party Litigant*, W.S. Hein & Co., Buffalo, NY, 2003 (wyd. I 1927).
- Watson, Richard Abernathy, Rondal G. Downing, *The Politics of the Bench and the Bar: Judicial Selection under the Missouri Nonpartisan Court Plan*, Wiley, New York, NY, 1969.
- Weatherby, James Benjamin, Randy Stapilus, *Governing Idaho: Politics, People, and Power*, Caxton Press, Caldwell, ID, 2005.
- Weinberg, Barry H., *The Resolution of Election Disputes: Legal Principles That Control Election Challenges*, IFES, Washington, DC, 2006.
- Weinstein, Jack B., *Reform of Court Rule-Making Procedures*, Ohio State University Press, Columbus, OH, 1977.
- Weir, David A., *Early New England: A Covenanted Society*, W.B. Eerdmans, Grand Rapids, MI, 2005.

- Welch, Francis X., *Cases and Text on Public Utility Regulation*, Public Utilities Reports, Washington, DC, 1961.
- Weller, Steven, John C. Ruhnka, John A. Martin, *American Small Claims Courts*, [w:] *Small Claims Courts: A Comparative Study*, Christopher J. Whelan (ed.), Oxford University Press, Oxford, UK, 1990, s. 5-23.
- Welles, Edwin S., *The Origin of the Fundamental Orders, 1639*, Wayside Press, Hartford, CT, 1936.
- Wellington, Harry H., *Interpreting the Constitution: The Supreme Court and the Process of Adjudication*, Yale University Press, New Haven, CT, 1990.
- Wells, Michael L., Thomas A. Eaton, *Constitutional Remedies: A Reference Guide to the United States Constitution*, Praeger, Westport, CT, 2002.
- Welter, Rush, *The Mind of America, 1820–1860*, Columbia University Press, New York, NY, 1975.
- Wendel, Thomas, *At the Pinnacle of Elective Success: The Speaker of the House in Colonial America*, [w:] *Power and Status: Officeholding in Colonial America*, Bruce Colin Daniels (ed.), Wesleyan University Press, Middletown, CT, 1986, s. 173-201.
- West, Thomas G., *Progressivism and the Transformation of American Government*, [w:] *The Progressive Revolution in Politics and Political Science*, John A. Marini, Ken Masugi (ed.), Rowman & Littlefield, Lanham, MD, 2005, s. 13-34.
- Weston, Corinne Comstock, *English Constitutional Theory and the House of Lords, 1556–1832*, AMS Press, New York, NY, 1970.
- Wheeler, John P. (ed.), *Salient Issues of Constitutional Revision*, National Municipal League, New York, NY, 1961.
- White, Jean Bickmore, *The Utah State Constitution*, Oxford University Press, New York, NY, 2011.
- White, Kathryn Vesey, *Budget Processes in the States*, National Association of State Budget Officers, Washington, DC, 2015.
- White, Leonard Dupee, *The Jeffersonians: A Study in Administrative History, 1801–1829*, Macmillan, New York, NY, 1951.
- White, Leonard Dupee, *The Jacksonians: A Study in Administrative History, 1829–1861*, Macmillan, New York, NY, 1954.
- Whitehead, John, *The Judicial and Civil History of New Jersey*, Boston History Co., Boston, MA, 1897.
- Whitney, Edson L., *Government of the Colony of South Carolina*, Johns Hopkins Press, Baltimore, MD, 1895.
- Whittington, Keith E., *Constitutional Construction: Divided Powers and Constitutional Meaning*, Harvard University Press, Cambridge, MA, 1999.

- Whittington, Keith E., *Political Foundations of Judicial Supremacy: The Presidency, the Supreme Court, and Constitutional Leadership in U.S. History*, Princeton University Press, Princeton, NJ, 2007.
- Wiecech, Tomasz, *Anglosaska formuła politycznego konstytucjonalizmu*, Wydawnictwo UJ, Kraków, 2014.
- Wiecech, Tomasz, *Konwenanse konstytucyjne*, Wydawnictwo UJ, Kraków, 2011.
- Wiecech, Tomasz, *Ustroje federalne Stanów Zjednoczonych, Kanady i Australii*, Wydawnictwo UJ, Kraków, 2009.
- Wildavsky, Aaron B., *The Politics of the Budgetary Process*, Little, Brown & Co., Boston, MA, 1974.
- Wilkinson, J. Harvie, *From Brown to Bakke: The Supreme Court and School Integration, 1954–1978*, Oxford University Press, New York, NY, 1979.
- Williams, Gregory Howard, *The Law and Politics of Police Discretion*, Greenwood Press, Westport, CT, 1984.
- Williams, Highbee, *Michigan Pleading and Practice, 2d*, Thomson West, St. Paul, MN, 2016.
- Williams, Robert F., *State Constitutional Law: Cases and Materials*, LexisNexis Matthew Bender, Newark, NJ, 2006.
- Williams, Robert F., *The Law of American State Constitutions*, Oxford University Press, New York, NY, 2009.
- Williams, Robert F., *The New Jersey State Constitution*, Oxford University Press, New York, 2012.
- Williams, Robert F., G. Alan Tarr, *Subnational Constitutional Space: A View from the States, Provinces, Regions, Länder, and Cantons*, [w:] *Federalism, Subnational Constitutions, and Minority Rights*, Tarr, G. Alan, Robert F. Williams, Joseph Marko (ed.), Praeger, Westport, CT, 2004, s. 3–24.
- Williamson, Chilton, *American Suffrage: From Property to Democracy, 1760–1860*, Princeton University Press, Princeton, NJ, 1960.
- Willoughby, Westel Woodbury, *The Constitutional Law of the United States*, Baker, Voorhis & Co., New York, NY, 1910.
- Willoughby, William F., *Principles of Legislative Organization and Administration*, Brookings Institution, Washington, DC, 1934.
- Willoughby, William F., *The Movement for Budgetary Reform in the States*, D. Appleton & Co., New York, NY, 1918.
- Willoughby, William F., Westel Woodbury Willoughby, Samuel McCune Lindsay, Frederick Albert Cleveland, *The System of Financial Administration of Great Britain*, Brookings Institute for Government Research, New York, NY, 1917.
- Willrich, Michael, *City of Courts: Socializing Justice in Progressive Era Chicago*, Cambridge University Press, Cambridge, UK, 2003.
- Wilmerding, Lucius, *The Spending Power: A History of the Efforts of Congress to Control Expenditures*, Archon Books, Hamden, CT, 1971.

- Wilson, E. Dotson, *California's Legislature*, Office of State Publishing, Sacramento, CA, 2016.
- Wilson, James, *Considerations on the Nature and Extent of the Legislative Authority of the British Parliament* (1774), [w:] *Collected Works of James Wilson*, Kermit L. Hall, Mark David Hall (ed.), Liberty Fund, Indianapolis, IN, 2007, t. 1, s. 3-31.
- Wilson, James, *Lectures on Law* (1804), [w:] *Collected Works of James Wilson*, Kermit L. Hall, Mark David Hall (ed.), Liberty Fund, Indianapolis, IN, 2007.
- Wilson, Thomas Woodrow, *Congressional Government: A Study in American Politics*, Houghton Mifflin Co., Boston, MA, 1901.
- Wilson, Thomas Woodrow, *Constitutional Government in the United States*, Columbia University Press, New York, NY, 1917 (wyd. I 1908).
- Wilson, Thomas Woodrow, *The State: Elements of Historical and Practical Politics*, D.C. Heath, Boston, MA, 1911.
- Winkle, John W., *The Mississippi State Constitution*, Oxford University Press, New York, NY, 2011.
- Winslow, Clinton I., *State Legislative Committees: A Study in Procedure*, Greenwood Press, Westport, CT, 1974.
- Wirls, Daniel, Stephen Wirls, *The Invention of the United States Senate*, Johns Hopkins University Press, Baltimore, MD, 2004.
- Wise, Sidney, *The Legislative Process in Pennsylvania*, American Political Science Association, Washington, DC, 1971.
- Witkin, B.E., *Witkin's Summary of California Law*, Witkin Legal Institute, Thomson West, San Francisco, CA, St. Paul, MN, 2005.
- Wittke, Carl Frederick, *The History of English Parliamentary Privilege*, Ohio State University, Columbus, OH, 1921.
- Wojnicki, Jacek, *Władza lokalna w USA*, [w:] *Idee, instytucje i praktyka ustrojowa Stanów Zjednoczonych Ameryki*, Paweł Laidler, Jarosław Szymanek (red.), Wydawnictwo UJ, Kraków, 2014, s. 259-274.
- Wójtowicz, Krzysztof, *Uprawnienia nadzwyczajne prezydenta Stanów Zjednoczonych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław, 1995.
- Wood, Gordon S., *The Creation of the American Republic, 1776-1787*, University of North Carolina Press, Chapel Hill, NC, 1998.
- Wood, Horace G., *A Treatise on the Legal Remedies of Mandamus and Prohibition, Habeas Corpus, Certiorari and Quo Warranto*, W. C. Little & Co., Albany, NY, 1880.
- Woodside, Robert E., *Pennsylvania Constitutional Law*, Murrelle Print. Co., Sayre, PA, 1985.
- Woodward, C. Vann, *Origins of the New South, 1877-1913*, Louisiana State University Press, Baton Rouge, LA, 1971.
- Woolf, Harry, Baron Woolf, Jeffrey L. Jowell, A.P. Le Sueur, Catherine M. Donnelly, S.A. De Smith, *De Smith's Judicial Review*, Sweet & Maxwell, London, UK, 2007.

- Woolf, Harry, Jeremy Woolf, Ronald D. Mackay, Itzhak Zamir, *The Declaratory Judgment*, Sweet & Maxwell, London, 2011.
- Wooster, Ralph A., *The People in Power: Courthouse and Statehouse in the Lower South, 1850–1860*, University of Tennessee Press, Knoxville, TN, 1969.
- Wooster, Ralph A., *The Secession Conventions of the South*, Princeton University Press, Princeton, NJ, 1962.
- Wordliczek, Łukasz, *Kształtowanie się uprawnień prezydenta USA w polityce zagranicznej*, Wydawnictwo UJ, Kraków, 2003.
- Wormuth, Francis Dunham, *The Origins of Modern Constitutionalism*, Harper, New York, NY, 1949.
- Woś, Tadeusz, *Niezależne organy regulujące w Stanach Zjednoczonych Ameryki: zagadnienia prawne*, Uniwersytet Jagielloński, Kraków, 1980.
- Wright, Benjamin Fletcher, *The Contract Clause of the Constitution*, Greenwood Press, Westport, CT, 1982.
- Wright, Charles Alan, Arthur R. Miller, *Federal Practice and Procedure*, Thomson West, St. Paul, MN, 1969–2012.
- Wright, Sidney W., *A Study of the Executives in the Early State Constitutions*, Graduate School Dept., University of Illinois, Urbana, IL, 1910.
- Writings of Thomas Jefferson*, Paul Leicester Ford (ed.), G.P. Putnam's Sons, New York, NY, 1905.
- York, Neil Longley (ed.), *Toward a More Perfect Union: Six Essays on the Constitution*, Brigham Young University, Provo, UT, 1988.
- Younger, Richard D., *The People's Panel: The Grand Jury in the United States, 1634–1941*, Brown University Press, Providence, RI, 1963.
- Zaremby, Justin, *Legal Realism and American Law*, Bloomsbury Academic, New York, NY, 2014.
- Zeller, Belle (ed.), *American State Legislatures*, Crowell, New York, NY, 1954.
- Zięba, Andrzej, *Parlament Wielkiej Brytanii*, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa, 1994.
- Zimmerman, Joseph Francis, *Contemporary American Federalism: The Growth of National Power*, State University of New York Press, Albany, NY, 2008.
- Zimmerman, Joseph Francis, *Horizontal Federalism: Interstate Relations*, State University of New York Press, Albany, NY, 2011.
- Zimmerman, Joseph Francis, *Interstate Cooperation: Compacts and Administrative Agreements*, State University of New York Press, Albany, NY, 2012.
- Zimmerman, Joseph Francis, *Interstate Relations: The Neglected Dimension of Federalism*, Praeger, Westport, CT, 1996.
- Zimmerman, Joseph Francis, *The Government and Politics of New York State*, State University of New York Press, Albany, NY, 2008.
- Zimmerman, Joseph Francis, *The New England Town Meeting: Democracy in Action*, Praeger, Westport, CT, 1999.
- Zimmerman, Joseph Francis, *The Recall: Tribunal of the People*, SUNY Press, Albany, NY, 2014.

- Zunz, Edward A., Jr., Edwin F. Chociej, Jr., *New Jersey Practice Series. Appellate Practice and Procedure*, 2d, Thomson West, St. Paul, MN, 2016.
- Zwierzchowski, Eugeniusz, *Prawo i kontrola jego zgodności z konstytucją*, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa, 1997.
- Zwierzchowski, Krzysztof, *Amerykańskie instytucje demokracji bezpośredniej*, Temida 2, Białystok, 2005.

5. Artykuły

- Abascal, Ralph S., John R. Kramer, *Presidential Impoundment Part I: Historical Genesis and Constitutional Framework*, 62 Geo. L.J. 1549 (1974).
- Abascal, Ralph S., John R. Kramer, *Presidential Impoundment Part II: Judicial and Legislative Response*, 63 Geo. L.J. 149 (1974).
- Abel, Kevin M., *The Constitutional Mandate That the Lieutenant Governor Presides over the Senate*, 27 Okla. City U. L. Rev. 645 (2002).
- Abikoff, Kevin T., Note, *The Role of the Comptroller General in Light of Bowsheer v. Synar*, 87 Colum. L. Rev. 1539 (1987).
- Abney, Glenn, *The Line-Item Veto in the States: An Instrument for Fiscal Restraint or an Instrument for Partisanship?*, "Public Administration Review" 1985, Vol. 45, No. 3, s. 372-377.
- Abney, Glenn, Thomas P. Lauth, *Gubernatorial Use of the Item Veto for Narrative Deletion*, "Public Administration Review" 2002, Vol. 62, No. 4, s. 492-503.
- Abney, Glenn, Thomas P. Lauth, *The Governor as Chief Administrator*, "Public Administration Review" 1983, Vol. 43, No. 1, s. 40-49.
- Abourezk, James, *The Congressional Veto: A Contemporary Response to Executive Encroachment on Legislative Prerogatives*, 52 Ind. L.J. 323 (1977).
- Abraham, Henry J., Robert R. Benedetti, *The State Attorney General: A Friend of the Court?*, 117 U. Pa. L. Rev. 795 (1969).
- Abrahamson, Shirley S., *Criminal Law and State Constitutions: The Emergence of State Constitutional Law*, 63 Tex. L. Rev. 1141 (1985).
- Abrahamson, Shirley S., *Divided We Stand: State Constitutions in a More Perfect Union*, 18 Hastings Const. L.Q. 723 (1991).
- Abrahamson, Shirley S., Diane S. Gutmann, *The New Federalism: State Constitutions and State Courts*, 71 Judicature 99 (1991).
- Abramson, Harold I., *A Fifth Branch of Government: The Private Regulators and Their Constitutionality*, 16 Hastings Const. L.Q. 165 (1989).
- Ackerman, Bruce, *The New Separation of Powers*, 113 Harv. L. Rev. 633 (2000).
- Adams, Bret, Alison Garner, Brent Gunson, Andrea Hansen et al., *Environmental and Natural Resources Provisions in State Constitutions*, 22 J. Land Res. & Envtl. L. 73 (2002).
- Adams, Bruce, *Sunset: A Proposal for Accountable Government*, 28 Admin. L. Rev. 511 (1976).

- Adams, George Burton, *The Descendants of the Curia Regis*, "American Historical Review" 1907, Vol. 13, No. 1, s. 11-15.
- Adams, John P., *Legislation by Census: The Alabama Experience*, 21 Ala. L. Rev. 401 (1969).
- Adelman, Lynn, Jon Deitrich, *Saying What the Law Is: How Certain Legal Doctrines Impede the Development of Constitutional Law and What Courts Can Do About It*, 2 Fed. Cts. L. Rev. 87 (2007).
- Adler, David Gray, *The Steel Seizure Case and Inherent Presidential Power*, 19 Const. Comment. 155 (2002).
- Akagi, Roy H., *The Pennsylvania Constitution of 1838*, "Pennsylvania Magazine of History and Biography" 1924, Vol. 48, No. 4, s. 301-333.
- Albert, Lee A., *Justiciability and Theories of Judicial Review: A Remote Relationship*, 50 S. Cal. L. Rev. 1139 (1977).
- Albert, Lee A., *Standing to Challenge Administrative Action: An Inadequate Surrogate for Claim for Relief*, 83 Yale L.J. 425 (1974).
- Albert, Richard, *The Constitutional Imbalance*, 37 N.M. L. Rev. 1 (2007).
- Aldrich, Charles, N.M. Hubbard, *Bribery by Railway Passes*, "North American Review" 1884, Vol. 138, No. 326, s. 89-99.
- Aleinikoff, T. Alexander, *Constitutional Law in the Age of Balancing*, 96 Yale L.J. 943 (1987).
- Aleshire, Bill, *The Texas Attorney General: Attorney or General?*, 20 Rev. Litig. 187 (2000).
- Alexander, Larry, Frederick Schauer, *On Extrajudicial Constitutional Interpretation*, 110 Harv. L. Rev. 1359 (1997).
- Alexander, Larry, Saikrishna B. Prakash, *Reports of the Nondelegation Doctrine's Death are Greatly Exaggerated*, 70 U. Chi. L. Rev. 1297 (2003).
- Alfange, Dean, Jr., *The Relevance of Legislative Facts in Constitutional Law*, 114 U. Pa. L. Rev. 637 (1966).
- Alger, Arthur M., *What Is a Court of Record?*, 34 Am. L. Rev. 70 (1900).
- Allen, J. Michael, III, Jamison W. Hinds, *Alabama Constitutional Reform*, 53 Ala. L. Rev. 1 (2001).
- Allen, Garland, Craig B. Fields, *The Model State Administrative Tax Tribunal Act: Fairness for All Taxpayers*, 10 State and Local Tax Lawyer 83 (2005).
- Allman, Sara B., *Stare Decisis in California Courts: The Decisions that Bind Us*, "Marin Lawyer" Apr. 2011, s. 6.
- Amar, Akhil Reed, *A Neo-Federalist View of Article III: Separating the Two Tiers of Federal Jurisdiction*, 65 B.U. L. Rev. 205 (1985).
- Amar, Akhil Reed, *Marbury, Section 13, and the Original Jurisdiction of the Supreme Court*, 56 U. Chi. L. Rev. 443 (1989).
- Amar, Akhil Reed, *The President, the Cabinet, and Independent Agencies*, 5 U. St. Thomas J.L. & Pub. Pol'y 36 (2010).

- Amar, Akhil Reed, *The Two-Tiered Structure of the Judiciary Act of 1789*, 138 U. Pa. L. Rev. 1499 (1990).
- Amar, Akhil Reed, Neal Kumar Katyal, *Executive Privileges and Immunities: The Nixon and Clinton Cases*, 108 Harv. L. Rev. 701 (1995).
- Anand, Sanjeev, *The Origins, Early History and Evolution of the English Criminal Trial Jury*, 43 Alb. L. Rev. 407 (2005).
- Ancheta, Angelo N., *Redistricting Reform and the California Citizens Redistricting Commission*, 8 Harv. L. & Pol. Rev. 109 (2014).
- Andersen, Daniel E., *Straddling the Federal-State Divide: Federal Court Review of Interstate Agency Actions*, 101 Iowa L. Rev. 1601 (2016).
- Andersen, William R., *Chevron in the States: An Assessment and a Proposal*, 58 Admin. L. Rev. 1017 (2006).
- Anderson, Helen A., *Frenemies of the Court: The Many Faces of Amicus Curiae*, 49 U. Rich. L. Rev. 361 (2015).
- Anderson, Jerry L., Christopher Poynor, *A Constitutional and Empirical Analysis of Iowa's Administrative Rules Review Committee Procedure*, 61 Drake L. Rev. 1 (2012).
- Anderson, Leslie L., *Claims Against States*, 7 Vand. L. Rev. 234 (1954).
- Anderson, Robert M., *Special and Local Acts in Arkansas*, 3 Ark. L. Rev. 113 (1949).
- Anderson, Sarah E., Jonathan Woon, *Delaying the Buck: Timing and Strategic Advantages in Executive-Legislative Bargaining over Appropriations*, "Congress & the Presidency" 2014, Vol. 41, No. 1, s. 25-48.
- Anderson, William, *Special Legislation in Minnesota (I)*, 7 Minn. L. Rev. 133 (1923).
- Anderson, William, *Special Legislation in Minnesota (II)*, 7 Minn. L. Rev. 187 (1923).
- Andresen, Karen, *A Return to Legitimacy: New Hampshire's Constitution of 1776*, "Historical New Hampshire" 1976, Vol. 31, s. 155-162.
- Andrias, Kate, *The President's Enforcement Power*, 88 N.Y.U. L. Rev. 1031 (2013).
- Angstreich, Scott H., *Shoring Up Chevron: A Defense of Seminole Rock Deference to Agency Regulatory Interpretations*, 34 U.C. Davis L. Rev. 49 (2000).
- Ansolahehere, Stephen, James M. Snyder, Jr., *The Effects of Redistricting on Incumbents*, "Election Law Journal" 2012, Vol. 11, No. 4, s. 490-502.
- Ansolahehere, Stephen, James M. Snyder, Jr., *The Incumbency Advantage in US Elections: An Analysis of State and Federal Offices, 1942-2000*, "Election Law Journal" 2004, Vol. 1, No. 3, s. 315-338.
- Anstead, Harry Lee, Gerald Kogan, Thomas D. Hall, *The Operation and Jurisdiction of the Supreme Court of Florida*, 29 Nova L. Rev. 431 (2005).
- Anthony, Robert A., *A Taxonomy of Federal Agency Rules*, 52 Admin. L. Rev. 1045 (2000).
- Anthony, Robert A., *Interpretive Rules, Policy Statements, Guidances, Manuals, and the Like – Should Federal Agencies Use Them to Bind the Public?*, 41 Duke L.J. 1311 (1992).

- Anthony, Robert A., *The Supreme Court and the APA: Sometimes They Just Don't Get It*, 10 Admin. L.J. Am. U. 1 (1996).
- Anzia, Sarah F., Molly C. Jackman, *Legislative Organization and the Second Face of Power: Evidence from U.S. State Legislatures*, "Journal of Politics" 2013, Vol. 75, No. 1, s. 210-224.
- Apollonio, D.E., Raymond J. Raja, *Term Limits, Campaign Contributions, and the Distribution of Power in State Legislatures*, "Legislative Studies Quarterly" 2006, Vol. 31, No. 2, s. 259-281.
- Appel, Brent R., *Item Veto Litigation in Iowa: Marking the Boundaries Between Legislative and Executive Power*, 41 Drake L. Rev. 1 (1992).
- Araiza, William D., *Agency Adjudication, the Importance of Facts and the Limitations of Labels*, 57 Wash. & Lee L. Rev. 351 (2000).
- Aranson, Peter H., Ernest Gellhorn, Glen O. Robinson, *Theory of Legislative Delegation*, 68 Cornell L. Rev. 1 (1982).
- Arend, Anthony Clark, Catherine B. Lotrionte, *Congress Goes to Court: The Past, Present, and Future of Legislator Standing*, 25 Harv. J.L. & Pub. Pol'y 209 (2001).
- Arkush, David J., *The Original Meaning of Recess*, 17 U. Pa. J. Const. L. 1 (2014).
- Arnold, Peri E., *The First Hoover Commission and the Managerial Presidency*, "Journal of Politics" 1976, Vol. 38, No. 1, s. 46-70.
- Asimow, Michael, *Nonlegislative Rulemaking and Regulatory Reform*, 1985 Duke L.J. 381 (1985).
- Asimow, Michael, *Public Participation in the Adoption of Interpretive Rules and Policy Statements*, 75 Mich. L. Rev. 520 (1977).
- Asimow, Michael, *Speed Bumps on the Road to Administrative Law Reform in California and Pennsylvania*, 8 Widener J. of Pub. L. 229 (1999).
- Asimow, Michael, *When the Curtain Falls: Separation of Functions in the Federal Administrative Agencies*, 81 Colum. L. Rev. 759 (1981).
- Aspin, Larry, *Judicial Retention Election Trends: 1964–2006*, 90 Judicature 208 (2007).
- Auerbach, Carl A., *Bonfield on State Administrative Rulemaking: A Critique*, 71 Minn. L. Rev. 543 (1987).
- Austen, Albert A., *The Impartiality of the Speaker of the House of Commons*, "Journal of Rutgers University Libraries" 1960, Vol. 23, No. 2, s. 48-52.
- Austin, Jeanette L., *Rise of Citizen-Suit Enforcement in Environmental Law: Reconciling Private and Public Attorneys General*, 81 Nw. U. L. Rev. 220 (1987).
- Avery, Ralph E., *Article III and Title 11: A Constitutional Collision*, 12 Bankr. Dev. J. 397 (1996).
- Ayers, Marc James, Andrew L. Brasher, *Basics of Certiorari Practice in the Alabama Supreme Court*, 70 Alabama Lawyer 198 (2009).
- B.B.B., *Power to Abolish or Discontinue Office*, 4 A.L.R. 205 (1919).
- Baar, Carl, *Trial Court Unification in Practice*, 76 Judicature 179 (2009).
- Baasch, Ryan, Saikrishna B. Prakash, *Congress and the Reconstruction of Foreign Affairs Federalism*, 115 Mich. L. Rev. 47 (2016).
- Bagley, Nicholas, *The Puzzling Presumption of Reviewability*, 127 Harv. L. Rev. 1285 (2013).

- Baker, Travis J., David M. Hedge, *Term Limits and Legislative-Executive Conflict in the American States*, "Legislative Studies Quarterly" 2013, Vol. 38, No. 2, s. 237-258.
- Baker, Warren E., *Policy by Rule or Ad Hoc Approach—Which Should It Be?*, 22 Law & Contemp. Probs. 658 (1957).
- Bakken, Gordon Morris, *Judicial Review in the Rocky Mountain Territorial Courts*, 15 Am. J. Legal Hist. 56 (1971).
- Bakken, Larry A., Mary G. Alton Mackey, Steven Cross, *Special Laws Project*, 6 Hamline J. Pub. L. & Pol'y 87 (1985).
- Bales, Richard A., *A Constitutional Defense of Qui Tam*, 2001 Wis. L. Rev. 381 (2001).
- Ball, F. Keith, *The Limits of the Mississippi Supreme Court's Rule-Making Authority*, 60 Miss. L.J. 359 (1990).
- Balla, Steven J., *Legislative Organization and Congressional Review of Agency Regulations*, 16 J.L. Econ. & Org. 424 (2000).
- Ballard, Frederick A., *Retroactive Federal Taxation*, 48 Harv. L. Rev. 592 (1935).
- Bandes, Susan, *Reinventing Bivens: The Self-Executing Constitution*, 68 S. Cal. L. Rev. 289 (1995).
- Bandes, Susan, *The Idea of a Case*, 42 Stan. L. Rev. 227 (1990).
- Barbano, Joseph F., *Dual Office Holding – Federal, State and Municipal*, 10 St. John's L. Rev. 83 (1935).
- Barclay, Thomas S., *The Split Session of the California Legislature*, 20 Cal. L. Rev. 42 (1931).
- Barkow, Rachel E., *Insulating Agencies: Avoiding Capture Through Institutional Design*, 89 Tex. L. Rev. 15 (2010).
- Barkow, Rachel E., *More Supreme than Court? The Fall of the Political Question Doctrine and the Rise of Judicial Supremacy*, 102 Colum. L. Rev. 237 (2002).
- Barnett, Stephen R., *Depublication Deflating: The California Supreme Court's Wonderful Law-Making Machine Begins to Self-Destruct*, 45 Hastings L.J. 419 (1994).
- Barnett, Stephen R., *Making Decisions Disappear: Depublication and Stipulated Reversal in the California Supreme Court*, 26 Loy. L.A. L. Rev. 1033 (1993).
- Barrett, Amy Comey, *Procedural Common Law*, 94 Va. L. Rev. 813 (2008).
- Barrilleaux, Charles, Michael Berkman, *Do Governors Matter? Budgeting Roles and the Politics of State Policymaking*, "Political Research Quarterly" 2003, Vol. 56, No. 4, s. 409-417.
- Barron, David J., *The Promise of Cooley's City: Traces of Local Constitutionalism*, 147 U. Pa. L. Rev. 787 (1999).
- Barron, David J., *Why (And When) Cities Have a Stake in Enforcing the Constitution*, 115 Yale L.J. 2218 (2006).
- Barron, David J., Elena Kagan, *Chevron's Nondelegation Doctrine*, 2001 Sup. Ct. Rev. 201 (2001).
- Barron, David J., Martin S. Lederman, *The Commander-in-Chief at the Lowest Ebb – A Constitutional History*, 121 Harv. L. Rev. 941 (2008).
- Barron, David J., Martin S. Lederman, *The Commander-in-Chief at the Lowest Ebb: Framing the Problem, Doctrine, and Original Understanding*, 121 Harv. L. Rev. 689 (2008).

- Barrows, David P., *Legislative Failure and Reform*, 5 Cal. L. Rev. 129 (1917).
- Barry, James T., III, *The Council of Revision and the Limits of Judicial Power*, 56 U. Chi. L. Rev. 235 (1989).
- Bar-Siman-Tov, Ittai, *Legislative Supremacy in the United States: Rethinking the Enrolled Bill Doctrine*, 97 Geo. L.J. 323 (2009).
- Bar-Siman-Tov, Ittai, *The Puzzling Resistance to Judicial Review of the Legislative Process*, 91 B.U. L. Rev. 1915 (2011).
- Basehart, Hubert H., *The Effect of Membership Stability on Continuity and Experience in U.S. State Legislative Committees*, "Legislative Studies Quarterly" 1980, Vol. 5, No. 1, s. 55-68.
- Bassett, Debra Lyn, *In the Wake of Schooner Peggy: Deconstructing Legislative Retroactivity Analysis*, 69 U. Cin. L. Rev. 453 (2001).
- Bator, Paul M., *The Constitution as Architecture: Legislative and Administrative Courts under Article III*, 65 Ind. L.J. 233 (1990).
- Baude, Patrick, *Interstate Dialogue in State Constitutional Law*, 28 Rutgers L.J. 835 (1997).
- Baude, William, *Signing Unconstitutional Laws*, 86 Ind. L.J. 303 (2011).
- Baude, William, *The Judgment Power*, 96 Geo. L.J. 1807 (2008).
- Baum, Marsha, Christian G. Fritz, *American Constitution-Making: The Neglected State Constitutional Sources*, 27 Hastings Const. L.Q. 199 (2000).
- Baum, Lawrence, *Judicial Elections and Judicial Independence: The Voter's Perspective*, 64 Ohio St. L.J. 13 (2003).
- Bauman, John A., Stefan A. Riesenfeld, Richard C. Maxwell, *Judicial Control of Administrative Action by Means of the Extraordinary Remedies in Minnesota*, 33 Minn. L. Rev. 569 (1949).
- Bayefsky, Rachel, *Psychological Harm and Constitutional Standing*, 81 Brook. L. Rev. 3 (2016).
- Beal, Ron, *Ad Hoc Rulemaking: Texas Style*, 41 Baylor L. Rev. 101 (1989).
- Beale, Joseph Henry, *Contempt of Court, Criminal and Civil*, 21 Harv. L. Rev. 161 (1908).
- Beasley, James R., *Emerging Republicanism and the Standing Order: The Appropriation Act Controversy in Connecticut, 1793 to 1795*, "William and Mary Quarterly" 1972, Vol. 29, No. 4, s. 587-610.
- Beatson, Jack, *Legislative Control of Administrative Rulemaking: Lessons from the British Experience*, 12 Cornell Int'l L.J. 199 (1979).
- Beck, J. Randy, *The False Claims Act and the English Eradication of Qui Tam Legislation*, 78 N.C. L. Rev. 539 (2000).
- Becker, Benton, *The History of the Nixon Pardon*, 30 Cumb. L. Rev. 31 (2000).
- Becker, Robert A., *Salus Populi Suprema Lex: Public Peace and South Carolina Debtor Relief Laws, 1783-1788*, "South Carolina Historical Magazine" 1979, Vol. 80, No. 1, s. 65-75.
- Bell, Bernard W., *R-E-S-P-E-C-T: Respecting Legislative Judgments in Interpretive Theory*, 78 N.C. L. Rev. 1253 (2000).
- Bell, Bernard W., *The Model APA and the Scope of Judicial Review: Importing Chevron into State Administrative Law*, 20 Widener L.J. 801 (2010).

- Bell, Peter Alan, *Extrajudicial Activity of Supreme Court Justices*, 22 Stan. L. Rev. 587 (1970).
- Bellia, Anthony J., Jr., *Article III and the Cause of Action*, 89 Iowa L. Rev. 777 (2004).
- Benedict, Bradley A., *Upsetting the Balance: Ignoring the Separation of Powers Doctrine in Council of New York v. Bloomberg*, 72 Brook. L. Rev. 1261 (2007).
- Benjamin, Gerald, *The Diffusion of the Governor's Veto Power*, "State Government" 1982, Vol. 33, No. 55, s. 99-105.
- Benjamin, Gerald, Thomas Gais, *Constitutional Conventionphobia*, 1 Hofstra L. & Pol'y Symp. 53 (1996).
- Benjamin, Gerald, Zachary Keck, *Executive Orders and Gubernatorial Authority to Reorganize State Government*, 74 Alb. L. Rev. 1613 (2011).
- Berch, Neil, *The Item Veto in the States: An Analysis of the Effects Over Time*, "The Social Science Journal" 1992, Vol. 29, No. 3, s. 335-346.
- Berdahl, Robert O., *Legislative Program Evaluation*, "New Directions for Institutional Research" 1977, Vol. 1977, No. 16, s. 1-94.
- Berger, Raoul, *Doctor Bonham's Case: Statutory Construction or Constitutional Theory?*, 117 U. Pa. L. Rev. 521 (1969).
- Berger, Raoul, *Standing to Sue in Public Actions: Is it a Constitutional Requirement?*, 78 Yale L.J. 816 (1969).
- Berkman, Michael B., Christopher Reenock, *Incremental Consolidation and Comprehensive Reorganization of American State Executive Branches*, "American Journal of Political Science" 2004, Vol. 48, No. 4, s. 796-812.
- Berman, Harold J., *The Origins of Historical Jurisprudence: Coke, Selden, Hale*, 103 Yale L.J. 1651 (1994).
- Bernatt, Maciej, *Kontrola sądowa nad interpretacją prawa dokonaną przez organy władzy wykonawczej (perspektywa amerykańska)*, „Państwo i Prawo” 2015, nr 6, s. 39-52.
- Bernick, E. Lee, *Gubernatorial Tools: Formal vs. Informal*, "Journal of Politics" 1979, Vol. 41, No. 2, s. 656-664.
- Bernick, E. Lee, *Special Sessions: What Manner of Gubernatorial Power?*, "State & Local Government Review" 1994, Vol. 26, No. 2, s. 79-88.
- Bernick, E. Lee, Charles W. Wiggins, *The Governor's Executive Order: An Unknown Power*, "State & Local Government Review" 1984, Vol. 16, No. 1, s. 3-10.
- Bernick, Ethan M., E. Lee Bernick, *After the Veto: North Carolina Legislators' Perceptions of Executive-Legislative Relations*, "State & Local Government Review" 2001, Vol. 33, No. 3, s. 166-172.
- Bernick, Ethan M., E. Lee Bernick, *Executive-Legislative Relations: Where You Sit Really Does Matter*, "Social Science Quarterly" 2008, Vol. 89, No. 4, s. 969-986.
- Bernstein, David E., *Brandeis Brief Myths*, 15 Green Bag, 2d 9 (2011).
- Berry, Melissa M., *Beyond Chevron's Domain: Agency Interpretations of Statutory Procedural Provisions*, 30 Seattle U. L. Rev. 541 (2007).

- Berry, Michael J., *Controversially Executing the Law: George W. Bush and the Constitutional Signing Statement*, "Congress & The Presidency" 2009, Vol. 36, s. 244-271.
- Bessler, John, *The Public Interest and the Unconstitutionality of Private Prosecutors*, 47 Ark. L. Rev. 511 (1994).
- Besso, Michael, *Connecticut Legislative Power in the First Century of State Constitutional Government*, 15 Quinnipiac L. Rev. 1 (1996).
- Besso, Michael, *Constitutional Amendment Procedures and the Informal Political Construction of Constitutions*, "Journal of Politics" 2005, Vol. 67, No. 1, s. 69-87.
- Bethurum, B.J., *Old and New Court Controversy*, 6 Ky. L.J. 173 (1918).
- Bezanson, Randall P., *Judicial Review of Administrative Action in Iowa*, 21 Drake L. Rev. 1 (1971).
- Biber, Eric, *The Importance of Resource Allocation in Administrative Law*, 60 Admin. L. Rev. 1 (2009).
- Biber, Eric, *The Price of Admission: Causes, Effects, and Patterns of Conditions Imposed on States Entering the Union*, 46 Am. J. Legal Hist. 119 (2004).
- Bickel, Alexander M., *The Supreme Court 1960 Term. Foreword: The Passive Virtues*, 75 Harv. L. Rev. 40 (1961).
- Bickel, Alexander M., *The Voting Rights Cases*, 1966 Sup. Ct. Rev. 79 (1966).
- Bilder, Mary Sarah, *How Bad Were the Official Records of the Federal Convention?*, 80 Geo. Wash. L. Rev. 1620 (2012).
- Bilder, Mary Sarah, *The Corporate Origins of Judicial Review*, 116 Yale L.J. 502 (2006).
- Billar, Sofia E., Note, *Flooded by the Lowest Ebb: Congressional Responses to Presidential Signing Statements and Executive Hostility to the Operation of Checks and Balances*, 93 Iowa L. Rev. 1067 (2008).
- Billings, Warren M., *Pleading, Procedure, and Practice: The Meaning of Due Process of Law in Seventeenth Century Virginia*, "Journal of Southern History" 1981, Vol. 57, No. 4, s. 569-584.
- Billings, Warren M., *The Growth of Political Institutions in Virginia, 1634 to 1676*, "William and Mary Quarterly" 1974, Vol. 31, No. 2, s. 225-242.
- Bishop, Thomas E., *Evidence Rulemaking: Balancing the Separation of Powers*, 43 Conn. L. Rev. 265 (2010).
- Blachly, Frederick F., Miriam E. Oatman, *Approaches to Governmental Liability in Tort: A Comparative Survey*, 9 Law & Contemp. Probs. 181 (1942).
- Black, Charles L., Jr., *Amending the Constitution: A Letter to a Congressman*, 82 Yale L.J. 189 (1972).
- Black, Charles L., Jr., *Some Thoughts on the Veto*, 40 Law & Contemp. Probs. 87 (1976).
- Black, Charles L., Jr., *The Presidency and Congress*, 32 Wash. & Lee L. Rev. 841 (1975).
- Black, Forrest R., *The "Jurisdictional Fact" Theory and Administrative Finality*, 22 Cornell L.Q. 349 (1937).

- Black, Henry Campbell, *The Law of Judicial Notice*, "American Law Register" 1885, Vol. 33, No. 9, s. 553-573.
- Black, Ryan C., Michael S. Lynch, Anthony J. Madonna, Ryan J. Owens, *Assessing Congressional Responses to Growing Presidential Powers: The Case of Recess Appointments*, "Presidential Studies Quarterly" 2011, Vol. 41, No. 3, s. 570-589.
- Black, Ryan C., Ryan J. Owens, Anthony J. Madonna, Michael S. Lynch, *Adding Recess Appointments to the President's "Tool Chest" of Unilateral Powers*, "Political Research Quarterly" 2011, Vol. 60, No. 4, s. 645-654.
- Blackman, Josh, *The Constitutionality of DAPA Part I: Congressional Acquiescence to Deferred Action*, 103 Geo. L.J. 96 (2015).
- Blackman, Josh, *The Constitutionality of DAPA Part II: Faithfully Executing the Law*, 19 Tex. Rev. L. & Pol. 213 (2015).
- Blackmar, Charles B., *Missouri's Nonpartisan Court Plan from 1942–2005*, 72 Mo. L. Rev. 199 (2007).
- Blair, George S., *Cumulative Voting: An Effective Electoral Device in Illinois Politics*, "Southwestern Social Science Quarterly" 1954, Vol. 34, No. 4, s. 3-18.
- Blanch, James T., *The Constitutionality of the False Claims Act's Qui Tam Provision*, 16 Harv. J.L. & Pub. Pol'y 701 (1993).
- Bland, Oscar E., *Federal Tax Appeals*, 25 Colum. L. Rev. 1013 (1925).
- Blasie, Michael, *A Separation of Powers Defense of Federal Rulemaking Power*, 66 N.Y.U. Ann. Surv. Am. L. 593 (2011).
- Bledsoe, Margaret M., *The Advisory Opinion in North Carolina: 1947 to 1991*, 70 N.C. L. Rev. 1853 (1992).
- Bloch, Susan Low, *The Early Role of the Attorney General in Our Constitutional Scheme: In the Beginning There Was Pragmatism*, 1989 Duke L.J. 561 (1989).
- Blocher, Joseph, *What State Constitutional Law Can Tell Us About the Federal Constitution*, 115 Penn St. L. Rev. 4 (2011).
- Blocher, Joseph, *Reverse Incorporation of State Constitutional Law*, "Southern California Law Review" 2011, Vol. 84, s. 323.
- Bloomenthal, Harold S., *The Revised Model State Administrative Procedure Act – Reform or Retrogression?*, 1963 Duke L.J. 593 (1963).
- Blume, William Wirt, *Legislation on the American Frontier: Adoption of Laws by Governor and Judges*, 60 Mich. L. Rev. 317 (1962).
- Blume, William Wirt, Elizabeth Gaspar Brown, *Territorial Courts and Law: Unifying Factors in the Development of American Legal Institutions: Part I. Establishment of a Standardized Judicial System*, 61 Mich. L. Rev. 39 (1962).
- Blume, William Wirt, Elizabeth Gaspar Brown, *Territorial Courts and Law: Unifying Factors in the Development of American Legal Institutions: Part II. Influences Tending to Unify Territorial Law*, 61 Mich. L. Rev. 467 (1963).

- Blumoff, Theodore Y., *Separation of Powers and the Origins of the Appointment Clause*, 37 Syracuse L. Rev. 1037 (1987).
- Boergers, Kathleen, *The EPA's Supplemental Environmental Projects Policy*, 26 Ecology L.Q. 777 (1999).
- Bogart, William A., *Guardian of Civil Rights or Medieval Relic: The Civil Jury in Canada*, 62 Law & Contemp. Probs. 305 (1999).
- Bogen, David S., *Standing Up for Flast: Taxpayer and Citizen Standing to Raise Constitutional Issues*, 67 Ky. L.J. 147 (1978).
- Boggs, Danny J., Brian P. Brooks, *Unpublished Opinions and the Nature of Precedent*, 4 Green Bag 2d 17 (2000).
- Bogus, Carl T., *The Battle for Separation of Powers in Rhode Island*, 56 Admin. L. Rev. 77 (2004).
- Bologna, Jason, *An Abuse of Power: How the Pennsylvania Supreme Court Uses Article v, Section 10(c) of the Pennsylvania Constitution to Dominate Procedural Lawmaking, and Why Pennsylvania Should Amend This Constitutional Provision*, 71 Temp. L. Rev. 711 (1998).
- Bond, Beverley W., Jr., *The Quit-Rent System in the American Colonies*, "American Historical Review" 1912, Vol. 17, No. 3, s. 496-516.
- Bonfield, Arthur Earl, *The Dirksen Amendment and the Article V Convention Process*, 66 Mich. L. Rev. 949 (1968).
- Bonfield, Arthur Earl, *The Federal APA and State Administrative Law*, 72 Va. L. Rev. 297 (1986).
- Bonforte, Philip S., *Pushing Boundaries – The Role Of Politics In Districting The Federal Circuit System*, 6 Seton Hall Cir. Rev. 29 (2009).
- Bonneau, Chris W., *Electoral Verdicts: Incumbent Defeats in State Supreme Court Elections*, "American Politics Research" 2005, Vol. 33, No. 6, s. 818-841.
- Bonneau, Chris W., *What Price Justice(s)? Understanding Campaign Spending in State Supreme Court Elections*, "State Politics and Policy Quarterly" 2005, Vol. 5, No. 2, s. 107-125.
- Bonneau, Chris W., Melinda Gann Hall, *Does Quality Matter? Challengers in State Supreme Court Elections*, "American Journal of Political Science" 2006, Vol. 50, No. 1, s. 20-33.
- Bonneau, Chris W., Melinda Gann Hall, *Predicting Challengers in State Supreme Court Elections: Context and the Politics of Institutional Design*, "Political Research Quarterly" 2003, Vol. 56, No. 3, s. 337-349.
- Bonneau, Chris W., Melinda Gann Hall, Matthew J. Streb, *White Noise: The Unrealized Effects of Republican Party of Minnesota v. White on Judicial Elections*, "Justice System Journal" 2011, Vol. 32, No. 3, s. 247-268.
- Borchard, Edwin M., *Constitutionality of the Declaratory Judgment*, 30 Yale L.J. 161 (1920).
- Borchard, Edwin M., *Declaratory Judgments in Administrative Law*, 11 N.Y.U. L. Rev. 139 (1933).
- Borchard, Edwin M., *Government Liability in Tort*, 36 Yale L.J. 1 (1924).
- Borchard, Edwin M., *Judicial Relief for Peril and Insecurity*, 45 Harv. L. Rev. 793 (1932).

- Borgmann, Caitlin E., *Appellate Review of Social Facts in Constitutional Rights Cases*, 101 Cal. L. Rev. 1185 (2013).
- Borgmann, Caitlin E., *Rethinking Judicial Deference to Legislation Fact-Finding*, 84 Ind. L.J. 1 (2009).
- Bosacco, Amy, *Developments in State Constitutional Law, 1990: Separation of Powers*, 22 Rutgers L.J. 1034 (1991).
- Bosher, Kate Langley, *The First House of Burgesses*, "North American Review" 1907, Vol. 184, No. 612, s. 733-739.
- Bottenfield, Anthony M., *Congressional Creativity: The Post-Chadha Struggle for Agency Control in the Era of Presidential Signing Statements*, 112 Penn St. L. Rev. 1125 (2008).
- Boudin, Louis B., *Precedents for the Judicial Power: Holmes v. Walton and Brattle v. Hinckley*, 3 St. John's L. Rev. 173 (1929).
- Bouhey, Lynn M., *An Introduction to North Dakota Constitutional Law: Content and Methods of Interpretation*, 63 N.D. L. Rev. 157 (1987).
- Bowers, Douglas E., *From Logrolling to Corruption: The Development of Lobbying in Pennsylvania, 1815–1861*, "Journal of the Early Republic" 1983, Vol. 3, No. 4, s. 439-474.
- Bowers, James R., *Agency Responsiveness to the Legislative Oversight of Administrative Rulemaking: A Case Study of Rules Review in the Illinois General Assembly*, 19 American Review of Public Administration 217 (1989).
- Bowman, Ann O'M., Neal D. Woods, Milton R. Stark, II, *Governors Turn Pro: Separation of Powers and the Institutionalization of the American Governorship*, "Political Research Quarterly" 2010, Vol. 63, No. 2, s. 304-315.
- Bowman, Ann O'M., *Horizontal Federalism: Exploring Interstate Interactions*, "Journal of Public Administration Research and Theory" 2004, Vol. 14, No. 4, s. 535-546.
- Bowman, Dorian, Judith Farris Bowman, *Article I, Section 5: Congress' Power to Expel – An Exercise in Self-Restraint*, 29 Syracuse L. Rev. 1071 (1978).
- Boyd, F. Scott, *Looking Glass Law: Legislation by Reference in the State*, 68 La. L. Rev. 1201 (2008).
- Boyer, Allen D., *"Understanding, Authority, and Will": Sir Edward Coke and the Elizabethan Origins of Judicial Review*, 39 B.C. L. Rev. 43 (1997).
- Brabner-Smith, John W., *Incorporation by Reference and Delegation of Power – Validity of Reference Legislation*, 5 Geo. Wash. L. Rev. 198 (1936).
- Brader, Cory Ruth, Comment, *Toward a Constitutional Chevron: Lessons From Rapanos*, 160 U. Pa. L. Rev. 1479 (2012).
- Bradley, Curtis A., Eric A. Posner, *Presidential Signing Statements and Executive Power*, 23 Duke L.J. 307 (2006).
- Bradley, Curtis A., Trevor W. Morrison, *Historical Gloss and the Separation of Powers*, 126 Harv. L. Rev. 411 (2012).

- Brasfield, Evans B., *Regulation of Electric Utilities by the State Corporation Commission*, 14 Wm. & Mary L. Rev. 589 (1973).
- Bray, Samuel L., *Preventive Adjudication*, 77 U. Chi. L. Rev. 1275 (2010).
- Bray, Samuel L., *The Myth of the Mild Declaratory Judgment*, 63 Duke L.J. 1091 (2014).
- Bray, Samuel L., *The System of Equitable Remedies*, 63 UCLA L. Rev. 530 (2016).
- Brazener, Robert A., *Power of Court to Remove or Suspend Judge*, 53 A.L.R. 3d 882 (1973).
- Breckenridge, Adam C., *Innovation in State Government: Origin and Development of the Nebraska Nonpartisan Unicameral Legislature*, "Nebraska History" 1978, Vol. 59, No. 1, s. 31-46.
- Breitell, Charles D., *Controls in Criminal Law Enforcement*, 27 U. Chi. L. Rev. 427 (1960).
- Breker-Cooper, Steven, *The Appointments Clause and the Removal Power: Theory and Seance*, 60 Tenn. L. Rev. 841 (1993).
- Brennan, William H., Jr., *State Constitutions and the Protection of Individual Rights*, 90 Harv. L. Rev. 489 (1977).
- Bresler, Kenneth, *Rediscovering the Right to Instruct Legislators*, 26 New Eng. L. Rev. 355 (1991).
- Bressman, Lisa Schultz, *Disciplining Delegation after Whitman v. American Trucking Ass'ns*, 87 Cornell L. Rev. 452 (2002).
- Bressman, Lisa Schultz, *Judicial Review of Agency Inaction: An Arbitrariness Approach*, 79 N.Y.U. L. Rev. 1657 (2004).
- Bressman, Lisa Schultz, *Schechter Poultry at the Millennium: A Delegation Doctrine for the Administrative State*, 109 Yale L.J. 1399 (2000).
- Breyer, Stephen G., *Judicial Review of Questions of Law and Policy*, 38 Admin. L. Rev. 363 (1986).
- Breyer, Stephen G., *The Legislative Veto After Chadha*, 72 Geo. L.J. 785 (1984).
- Briffault, Richard, *Beyond Congress: The Study of State and Local Legislatures*, 7 N.Y.U. J. Legis. & Pub. Pol'y 23 (2004).
- Briffault, Richard, *Local Government and the New York State Constitution*, 1 Hofstra L. & Pol'y Symp. 79 (1996).
- Briffault, Richard, *The Disfavored Constitution: State Fiscal Limits and State Constitutional Law*, 34 Rutgers L.J. 907 (2003).
- Briffault, Richard, *The Item Veto in State Courts*, 66 Temp. L. Rev. 1171 (1993).
- Briffault, Richard, *Skelos v. Paterson: The Surprisingly Strong Case for the Governor's Surprising Power to Appoint a Lieutenant Governor*, 73 Alb. L. Rev. 675 (2010).
- Brilmayer, Lea, *Judicial Review, Justiciability and the Limits of the Common-Law Method*, 57 B.U. L. Rev. 807 (1977).
- Brooks, Brian P., *Publishing Unpublished Opinions: A Review of the Federal Appendix*, 5 Green Bag 2d 259 (2002).
- Broussard, James H., *Party and Partisanship in American Legislatures: The South Atlantic States, 1800-1812*, "Journal of Southern History" 1977, Vol. 43, No. 1, s. 39-58.

- Browde, Michael B., M.E. Occhialino, *Separation of Powers and the Judicial Rule-Making Power in New Mexico: The Need for Prudential Constraints*, 15 N.M. L. Rev. 407 (1985).
- Brown, David A., *Collateral Estoppel Effects of Administrative Agency Determinations: Where Should Federal Courts Draw the Line*, 73 Cornell L. Rev. 817 (1988).
- Brown, Elizabeth Gaspar, *Law and Government in the Louisiana Purchase: 1803–1804*, 2 Wayne L. Rev. 169 (1956).
- Brown, Elizabeth Gaspar, *Legal Systems in Conflict: Orleans Territory 1804–1812*, 1 Am. J. Legal Hist. 35 (1957).
- Brown, George D., *Of Activism and Erie – The Implication Doctrine’s Implications for the Nature and Role of the Federal Courts*, 69 Iowa L. Rev. 617 (1984).
- Brown, John Howard, *The ‘Railroad Problem’ and the Interstate Commerce Act*, “Review of Industrial Organization” 2013, Vol. 43, No. 1, s. 7-19.
- Brown, Rebecca L., *Separated Powers and Ordered Liberty*, 139 U. Pa. L. Rev. 1513 (1991).
- Brown, Richard E., *On the State of State Auditing: Analysis; Reflections*, “Public Budgeting & Finance” 1985, Vol. 5, No. 2, s. 75-88.
- Brown, Richard S., *Allocation of Cases in a Two-Tiered Appellate Structure: The Wisconsin Experience and Beyond*, 68 Marq. L. Rev. 189 (1985).
- Brown, Richard, Ray D. Pethel, *A Matter of Facts: State Legislative Performance Auditing*, “Public Administration Review” 1974, Vol. 34, No. 4, s. 318-327.
- Brown, S. Todd, *The Story of Prudential Standing*, 42 Hastings Const. L.Q. 95 (2014).
- Brownell, F. William, *State Common Law of Public Nuisance in the Modern Administrative State*, “Nat. Resources & Env’t” Spring 2010, s. 34.
- Brownell, Roy E., II, Comment, *The Unnecessary Demise of the Line Item Veto Act: The Clinton Administration’s Costly Failure to Seek Acknowledgement of “National Security Rescission”*, 47 Am. U. L. Rev. 1273 (1998).
- Broyhill, James T., Jane Sutter Starke, *Aftershocks of the Loss of the Legislative Veto: Severability and the Need for a Replacement Device*, 7 Pace L. Rev. 609 (1987).
- Brubaker, Ralph, *On the Nature of Federal Bankruptcy Jurisdiction: A General Statutory and Constitutional Theory*, 41 Wm. & Mary L. Rev. 743 (2000).
- Bruff, Harold H., Ernest Gellhorn, *Congressional Control of Administrative Regulation: A Study of Legislative Vetoes*, 90 Harv. L. Rev. 1369 (1977).
- Bruff, Harold H., *Coordinating Judicial Review in Administrative Law*, 39 UCLA L. Rev. 1193 (1992).
- Bruff, Harold H., *Judicial Review and the President’s Statutory Powers*, 68 Va. L. Rev. 1 (1982).
- Bruff, Harold H., *On the Constitutional Status of the Administrative Agencies*, 36 Am. U. L. Rev. 491 (1987).
- Bruff, Harold H., *Presidential Power and Administrative Rulemaking*, 88 Yale L.J. 451 (1979).
- Bruff, Harold H., *Separation of Powers under the Texas Constitution*, 68 Tex. L. Rev. 1337 (1990).
- Bruff, Harold H., *Specialized Courts in Administrative Law*, 43 Admin. L. Rev. 329 (1991).

- Bruhl, Aaron-Andrew, *Using Statutes To Set Legislative Rules: Entrenchment, Separation of Powers, and the Rules of Proceedings Clause*, 19 J.L. & Pol. 345 (2003).
- Bryant, A. Christopher, Carl Tobias, *Youngstown Revisited*, 29 Hastings Const. L.Q. 373 (2002).
- Brynnner, Rock, *Cromwell's Shadow over the Confederation: The Dread of Cyclical History in Revolutionary America*, "Proceedings of the Massachusetts Historical Society, Third Series" 1994, Vol. 106, s. 35-52.
- Bubany, Charles P., Frank F Skillern, *Taming the Dragon: An Administrative Law for Prosecutorial Decision Making*, 13 Am. Crim. L. Rev. 473 (1976).
- Buchanan, G. Sidney, *The Nature of a Pardon Under the United States Constitution*, 39 Ohio St. L.J. 36 (1978).
- Buckley, John T., *The Governor – From Figurehead to Prime Minister: A Historical Study of the New York State Constitution and the Shift of Basic Power to the Chief Executive*, 68 Alb. L. Rev. 865 (2005).
- Bucy, Pamela H., Jonathan Diesenhaus, Marc S. Raspanti, Holly Chestnut, Katherine Merrell, Chad Vacarella, *States, Statutes, and Fraud: A Study of Emerging State Efforts to Combat White Collar Crime*, 31 Cardozo L. Rev. 1523 (2010).
- Budd, Martin L., Note, *Law in Colonial New York: The Legal System of 1691*, 80 Harv. L. Rev. 1757 (1967).
- Buenger, Michael L., *Friction by Design: The Necessary Contest of State Judicial Power and Legislative Policymaking*, 43 U. Rich. L. Rev. 571 (2009).
- Buenger, Michael L., *Of Money and Judicial Independence: Can Inherent Powers Protect State Courts in Tough Fiscal Times?*, 92 Ky. L.J. 979 (2004).
- Bulman-Pozen, Jessica, *Federalism as a Safeguard of the Separation of Powers*, 112 Colum. L. Rev. 459 (2012).
- Bunch, Beverly S., *The Effect of Constitutional Debt Limits on State Governments' Use of Public Authorities*, "Public Choice" 1991, Vol. 68, No. 1/3, s. 57-69.
- Bunn, George, Kathleen Irwin, F. Kyra Sido, *No Regulation Without Representation: Would Judicial Enforcement of a Stricter Nondelegation Doctrine Limit Administrative Lawmaking?*, 1983 Wis. L. Rev. 341 (1983).
- Burbank, Steven B., Sean Farhang, Herbert M. Kritzer, *Private Enforcement*, 17 Lewis & Clark L. Rev. 637 (2013).
- Burbank, Steven B., *The Rules Enabling Act of 1934*, 130 U. Pa. L. Rev. 1015 (1982).
- Burgess, Christine E., *When May a President Refuse to Enforce the Law?*, 72 Tex. L. Rev. 631 (1994).
- Burgess, John W., *The Law of the Electoral Count*, 3 Pol. Sci. Q. 633 (1888).
- Burns, Arnold I., Stephen J. Markman, *Understanding Separation of Powers*, 7 Pace L. Rev. 575 (1987).
- Burns, Michael, *The Legislative Reference Movement in Ohio: From Progressive Ideal to Session Satisfying*, 32 U. Tol. L. Rev. 485 (2001).

- Busbee, George D., *An Overview of the New Georgia Constitution*, 35 Mercer L. Rev. 1 (1984).
- Buzbee, William W., Robert A. Schapiro, *Legislative Record Review*, 54 Stan. L. Rev. 87 (2001).
- Bybee, Jay S., *Advising the President: Separation of Powers and the Federal Advisory Committee Act*, 104 Yale L.J. 51 (1994).
- Bybee, Jay S., *Agency Expertise, ALJ Independence, and Administrative Courts: The Recent Changes in Louisiana's Administrative Procedure Act*, 59 La. L. Rev. 431 (1999).
- Byse, Clark, *Administrative Procedure Reform in Pennsylvania*, 97 U. Pa. L. Rev. 22 (1948).
- Cain, Bruce E., *Redistricting Commissions: A Better Political Buffer?*, 121 Yale L.J. 1808 (2012).
- Calabresi, Steven G., *Caesarism, Departmentalism, and Professor Paulsen*, 83 Minn. L. Rev. 1421 (1999).
- Calabresi, Steven G., *Thayer's Clear Mistake*, 88 Nw. U. L. Rev. 269 (1993).
- Calabresi, Steven G., *The Vesting Clauses as Power Grants*, 88 Nw. U. L. Rev. 1377 (1994).
- Calabresi, Steven G., Christopher S. Yoo, *The Unitary Executive During the First Half-Century*, 47 Case W. Res. L. Rev. 1451 (1997).
- Calabresi, Steven G., Christopher S. Yoo, *The Unitary Executive During the Second Half-Century*, 26 Harv. J.L. & Pub. Pol'y 667 (2003).
- Calabresi, Steven G., Joan L. Larsen, *One Person, One Office: Separation of Powers or Separation of Personnel?*, 79 Cornell L. Rev. 1045 (1994).
- Calabresi, Steven G., Larissa C. Leibowitz, *Monopolies and the Constitution: A History of Crony Capitalism*, 36 Harv. J.L. & Pub. Pol'y 983 (2013).
- Calabresi, Steven G., Saikrishna B. Prakash, *The President's Power to Execute the Laws*, 104 Yale L.J. 541 (1994).
- Calabresi, Steven G., Kevin H. Rhodes, *The Structural Constitution: Unitary Executive, Plural Judiciary*, 105 Harv. L. Rev. 1153 (1992).
- Caldeira, Gregory A., *The Transmission of Legal Precedent: A Study of State Supreme Courts*, "American Political Science Review" 1985, Vol. 79, s. 178-193.
- Caldwell, Lynton K., *Strengthening State Legislatures*, "American Political Science Review" 1947, Vol. 41, No. 2, s. 281-289.
- Calogero, Pascal F., Jr., *Advisory Opinions: A Wise Change for Louisiana and its Judiciary?*, 38 Loy. L. Rev. 329 (1992).
- Caminker, Evan H., *State Immunity Waivers for Suits by the United States*, 98 Mich. L. Rev. 92 (1999).
- Caminker, Evan H., *The Constitutionality of Qui Tam Actions*, 99 Yale L.J. 341 (1989).
- Campbell, Ballard C., *Tax Revolts and Political Change*, "Journal of Policy History" 1998, Vol. 10, No. 1, s. 153-178.
- Campbell, Thomas, *Severability of Statutes*, 62 Hastings L.J. 1495 (2011).
- Cannon, John, W.A. Speck, *Re-election on Taking Office, 1706-90*, "Historical Research" 1978, Vol. 51, No. 124, s. 206-209.

- Cantrell, Ben H., *Review of Administrative Decisions by Writ of Certiorari in Tennessee*, 4 Mem. St. U. L. Rev. 19 (1973).
- Capua, J. V., *Feudal and Royal Justice in Thirteenth-Century England: The Forms and the Impact of Royal Review*, 27 Am. J. Legal Hist. 54 (1983).
- Carberry, Charles M., Comment, *The State Advisory Opinion in Perspective*, 44 Fordham L. Rev. 81 (1975).
- Carey, George W., *Separation of Powers and the Madisonian Model: A Reply to the Critics*, "American Political Science Review" 1978, Vol. 72, No. 1, s. 151-164.
- Carey, John M., Richard G. Niemi, Lynda W. Powell, Gary F. Moncrief, *The Effects of Term Limits on State Legislatures: A New Survey of the 50 States*, "Legislative Studies Quarterly" 2006, Vol. 31, No. 1, s. 105-134.
- Carey, John M., Richard G. Niemi, Lynda W. Powell, *The Effects of Term Limits on State Legislatures*, "Legislative Studies Quarterly" 2000, Vol. 23, No. 2, s. 271-300.
- Carleton, Mark T., *Elitism Sustained: The Louisiana Constitution of 1974*, 54 Tul. L. Rev. 560 (1980).
- Carnes, Charles N., *Administrative License Revocation in Arkansas*, 14 Ark. L. Rev. 139 (1959).
- Carney, Thomas E., Susan Kolb, *The Legacy of Forsey v. Cunningham: Safeguarding the Integrity of the Right to Trial by Jury*, "The Historian" 2007, Vol. 69, No. 4, s. 663-687.
- Carpenter, Charles E., *The No-Citation Rule for Unpublished Opinions: Do the Ends of Expediency for Overloaded Appellate Courts Justify the Means of Secrecy?*, 50 S.C. L. Rev. 235 (1998).
- Carr, Cecil, *Legislative Control of Administrative Rules and Regulations: Parliamentary Supervision in Britain*, 30 N.Y.U. L. Rev. 1045 (1955).
- Carrier, Michael A., *When Is the Senate in Recess for Purposes of the Recess Appointments Clause?*, 92 Mich. L. Rev. 2204 (1994).
- Carrillo, David A., Danny Y. Chou, *California Constitutional Law: Separation of Powers*, 45 U.S.F.L. Rev. 655 (2011).
- Carroll, Ethan L., *The Institutional Speech or Debate Protection: Nondisclosure as Separation of Powers*, 63 Duke L.J. 1153 (2014).
- Carroll, Jenny E., *Nullification As Law*, 102 Geo. L.J. 579 (2014).
- Carroll, Kristy L., Comment, *Whose Statute Is It Anyway?: Why and How Courts Should Use Presidential Signing Statements when Interpreting Federal Statutes*, 46 Cath. U. L. Rev. 475 (1997).
- Carter, John R., David Schap, *Line-Item Veto: Where Is Thy Sting?*, "Journal of Economic Perspectives" 1990, Vol. 4, No. 2, s. 103-118.
- Carter, Nicole E., *Jubelirer v. Rendell: Testing the Waters of the Governor's Item-Veto Power over Appropriations Bills*, 17 Widener L.J. 645 (2008).
- Carter, Stephen L., *The Political Aspects of Judicial Power: Some Notes on the Presidential Immunity Decision*, 131 U. Pa. L. Rev. 1341 (1983).

- Carter, Stephen L., *The Role of the Courts in Separation of Powers Disputes*, 68 Wash. U. L.Q. 669 (1990).
- Carter, Stephen L., *Constitutional Improprieties: Reflections on Mistretta, Morrison, and Administrative Government*, 57 U. Chi. L. Rev. 357 (1990).
- Casey, Pamela M., David B. Rottman, *Problem-Solving Courts: Models and Trends*, 26 Justice System Journal 35 (2005).
- Cash, Robert B., *Presidential Power: Use and Enforcement of Executive Orders*, 39 Notre Dame L. Rev. 44 (1963).
- Casper, Gerhard, *Appropriations of Power*, 13 U. Ark. Little Rock L. Rev. 1 (1990).
- Casper, Gerhard, *An Essay in Separation of Powers: Some Early Versions and Practices*, 30 Wm. & Mary L. Rev. 211 (1989).
- Cass, Ronald A., Peter L. Strauss, *The Presidential Signing Statements Controversy*, 16 Wm. & Mary Bill of Rts. J. 11 (2007).
- Cassell, Paul G., *The Mysterious Creation of Search and Seizure Exclusionary Rules Under State Constitutions: The Utah Example*, 1993 Utah L. Rev. 751 (1993).
- Castello, James E., *The Limits of Popular Sovereignty: Using the Initiative Power to Control Legislative Procedure*, 74 Cal. L. Rev. 491 (1986).
- Catalano, Michael W., *The Single Subject Rule: A Check on Anti-Majoritarian Logrolling*, 3 Emerging Issues in State Const. L. 77 (1990).
- Catterall, Ralph T., *The State Corporation Commission of Virginia*, 48 Va. L. Rev. 139 (1962).
- Caufield, Rachel Paine, *How the Pickers Pick: Finding a Set of Best Practices for Judicial Nominating Commissions*, 34 Fordham Urb. L.J. 163 (2007).
- Caust-Ellenbogen, Sanford N., *Blank Checks: Restoring the Balance of Powers in the Post-Chevron Era*, 32 B.C. L. Rev. 757 (1991).
- Cella, Alexander J., *The Doctrine of Legislative Privilege of Freedom of Speech and Debate: Its Past, Present and Future as a Bar to Criminal Prosecutions in the Courts*, 2 Suffolk U.L. Rev. 1 (1968).
- Chadha, Anita, Anne Permaloff, Robert A. Bernstein, *The Consequences of Independence: Functions and Resources of State Legislative Fiscal Offices*, "State & Local Government Review" 2001, Vol. 33, No. 3, s. 202-207.
- Chase, Oscar G., *American "Exceptionalism" and Comparative Procedure*, 50 Am. J. Comp. L. 277 (2002).
- Cheadle, John B., *The Delegation of Legislative Functions*, 27 Yale L.J. 892 (1918).
- Cheh, Mary M., *When Congress Commands a Thing to Be Done: An Essay on Marbury v. Madison, Executive Inaction, and the Duty of the Courts to Enforce the Law*, 72 Geo. Wash. L. Rev. 253 (2003).
- Chen, Ming H., *Beyond Legality: The Legitimacy of Executive Action in Immigration Law*, 66 Syracuse L. Rev. 87 (2016).
- Cheng, Edward K., *The Myth of the Generalist Judge*, 61 Stan. L. Rev. 519 (2010).

- Chilakamarri, Varu, *Taxpayer Standing: A Step Toward Animal-Centric Litigation*, 10 Animal L. Rev. 251 (2004).
- Chin, Gabriel J., *Unexplainable on Grounds of Race: Doubts About Yick Wo*, 2008 U. Ill. L. Rev. 1359 (2008).
- Christian, Winslow, *Interlocutory Review in California – Practical Justice Unguided by Standards*, 47 Law & Contemp. Probs. 111 (1984).
- Christie, George C., *Judicial Review of Findings of Fact*, 87 Nw. U. L. Rev. 14 (1992).
- Christie, George C., *Lawful Departures From Legal Rules: “Jury Nullification” and Legitimated Disobedience*, 62 Cal. L. Rev. 1289 (1974).
- Christopher, John W., *Tort Reform by the Mississippi Supreme Court*, 24 Miss. C. L. Rev. 427 (2005).
- Cibinic, John, Jr., Jesse E. Lasken, *The Comptroller General and Government Contracts*, 38 Geo. Wash. L. Rev. 349 (1970).
- Clair, Suzanne P., *Separation of Powers: A New Look At the Functionalist Approach*, 40 Case W. Res. L. Rev. 331 (1990).
- Clanton, Bradley S., *Standing and the English Prerogative Writs: The Original Understanding*, 63 Brook. L. Rev. 1001 (1997).
- Clark, Bradford R., *Separation of Powers as a Safeguard of Federalism*, 79 Tex. L. Rev. 1321 (2001).
- Clark, Charles E., *Ancient Writs and Modern Causes of Action*, 34 Yale L.J. 879 (1925).
- Clark, Charles E., *Two Decades of the Federal Civil Rules*, 58 Colum. L. Rev. 435 (1958).
- Clark, Charles E., James W. Moore, *A New Federal Civil Procedure – I. The Background*, 44 Yale L.J. 387 (1935).
- Clark, Charles E., Ferdinand F. Stone, *Review of Findings of Fact*, 4 U. Chi. L. Rev. 190 (1937).
- Clark, Robert, *The Courts, Parliament, and the Executive*, 18 Deakin L. Rev. 211 (2013).
- Clark, Walter, *History of the Supreme Court of North Carolina*, 177 North Carolina Reports 617 (1919).
- Clarke, Conor, *The Uneasy Case Against Auer and Seminole Rock*, 33 Yale L. & Pol’y Rev. 175 (2014).
- Claveloux, Ronald L., *The Conflict Between Executive Privilege and Congressional Oversight: The Gorsuch Controversy*, 1983 Duke L.J. 1333 (1983).
- Clermont, Kevin M., *Sequencing the Issues for Judicial Decisionmaking: Limitations from Jurisdictional Primacy and Intra-suit Preclusion*, 63 Fla. L. Rev. 301 (2011).
- Cleveland, Frederick A., *Evolution of the Budget Idea in the United States*, “Annals of the American Academy of Political and Social Science” 1915, Vol. 62, s. 15-35.
- Clifford, Robert L., *Civil Interlocutory Appellate Review in New Jersey*, 47 Law & Contemp. Probs. 87 (1984).
- Cloe, Lyman H., Sumner Marcus, *Special and Local Legislation*, 24 Ky. L.J. 351 (1936).

- Cobb, Elizabeth Hunter, *Judicial Review of the Legislative Enactment Process: Louisiana's "Journal Entry" Rule*, 41 La. L. Rev. 1187 (1981).
- Cobb, James W., *By Complicated and Indirect Means: Congressional Defense of Statutes and the Separation of Powers*, 73 Geo. Wash. L. Rev. 205 (2004).
- Coffee, John C., Jr., *Delaware Court of Chancery: Change, Continuity – and Competition*, 2012 Colum. Bus. L. Rev. 387 (2012).
- Cohen, Daniel, Peter L. Strauss, *Congressional Review of Agency Regulations*, 49 Admin. L. Rev. 95 (1997).
- Cohn, Henry S., *Connecticut Constitutional History, 1636–1776*, 64 Conn. B.J. 330 (1990).
- Cohn, Henry S., *The Office of the Attorney General of the State of Connecticut and Its Evolution and Duties*, 59 Conn. B.J. 261 (1985).
- Cohn, Margit, *Form, Formula and Constitutional Ethos: The Political Question/Justiciability Doctrine in Three Common Law Systems*, 59 Am. J. Comp. L. 675 (2011).
- Colantuono, Michael G., Comment, *The Revision of American State Constitutions: Legislative Power, Popular Sovereignty, and Constitutional Change*, 75 Cal. L. Rev. 1473 (1987).
- Colby, Paul L., *Two Views on the Legitimacy of Nonacquiescence in Judicial Opinions*, 61 Tul. L. Rev. 1041 (1987).
- Collins, Kristin A., *"A Considerable Surgical Operation": Article III, Equity, and Judge-Made Law in the Federal Courts*, 60 Duke L.J. 249 (2010).
- Collins, Ronald K. L., *Models of Post-Incorporation Judicial Review: 1985 Survey of State Constitutional Individual Rights Decisions*, "Publius. The Journal of Federalism" 1985, Vol. 16, No. 3, s. 111-139.
- Collins, Ronald K. L., *The Once and Future 'New Judicial Federalism' and Its Critics*, 64 Wash. L. Rev. 5 (1989).
- Comer, John C., *The Nebraska Nonpartisan Legislature: An Evaluation*, "State & Local Government Review" 1980, Vol. 12, No. 3, s. 98-102.
- Confer, Christopher C., *To Be about the People's Business: An Examination of the Utility of Non-political/Bipartisan Legislative Redistricting Commissions*, 13 Kan. J.L. & Pub. Pol'y 115 (2004).
- Conklin, Gene B., *Plural Office Holding*, 28 Or. L. Rev. 332 (1949).
- Conley, Richard S., *Signing On and Sounding Off: Presidential Signing Statements in the Eisenhower Administration, 1953–61*, "Congress & The Presidency" 2013, Vol. 40, No. 1, s. 61-83.
- Conley, Richard S., *The Harbinger of the Unitary Executive? An Analysis of Presidential Signing Statements from Truman to Carter*, "Presidential Studies Quarterly" 2011, Vol. 41, No. 3, s. 546-569.
- Cook, Florence, *Procedure in the North Carolina Colonial Assembly, 1731–1770*, "North Carolina Historical Review" 1931, Vol. 8, s. 258-283.
- Cook, Harold J., *Against Common Right and Reason: The College of Physicians Versus Dr Thomas Bonham*, 29 Am. J. Legal Hist. 301 (1985).

- Cooper, Joseph, Ann Cooper, *The Legislative Veto and the Constitution*, 30 Geo. Wash. L. Rev. 467 (1962).
- Cooper, Joseph, William F. West, *Presidential Power and Republican Government: The Theory and Practice of OMB Review of Agency Rules*, "Journal of Politics" 1988, Vol. 50, No. 4, s. 864-895.
- Cooper, Phillip J., *Signing Statements as Declaratory Judgments: The President as Judge*, 16 Wm. & Mary Bill of Rts. J. 253 (2007).
- Cooperrider, Luke K., *The Court, the Legislature, and Governmental Tort Liability in Michigan*, 72 Mich. L. Rev. 187 (1973).
- Corey, John Pitts, *Procedure in the Commons House of Assembly in Georgia*, "Georgia Historical Quarterly" 1929, Vol. 13, No. 2, s. 110-127.
- Corley, Pamela C., *Avoiding Advice and Consent: Recess Appointments and Presidential Power*, "Presidential Studies Quarterly" 2006, Vol. 36, No. 4, s. 670-680.
- Corwin, Edward Samuel, *The "Higher Law" Background of American Constitutional Law*, 42 Harv. L. Rev. 149 (1928).
- Corwin, Edward Samuel, *The Progress of Constitutional Theory Between the Declaration of Independence and the Meeting of the Philadelphia Convention*, "American Historical Review" 1926, Vol. 30, s. 511.
- Costello, Kevin, *The Writ of Certiorari and Review of Summary Criminal Convictions, 1660-1848*, 128 L. Q. Rev. 443 (2012).
- Coulter, E. Merton, *Early Frontier Democracy in the First Kentucky Constitution*, "Political Science Quarterly" 1929, Vol. 39, No. 4, s. 665-677.
- Cox, Archibald, *Executive Privilege*, 122 U. Pa. L. Rev. 1383 (1974).
- Cox, Sarah J., *Prosecutorial Discretion: An Overview*, 13 Am. Crim. L. Rev. 383 (1976).
- Crabb, Michael T., Comment, *"The Executive Branch Shall Construe": The Canon of Constitutional Avoidance and the Presidential Signing Statement*, 56 U. Kan. L. Rev. 711 (2008).
- Crace, Joseph B., Jr., *Gara-mending the Doctrine of Foreign Affairs Preemption*, 90 Cornell L. Rev. 203 (2004).
- Craddock, Larry, *Final Decision Authority and the Central Panel ALJ*, 33 J. Nat'l Ass'n Administration L.J. 471 (2013).
- Craig, Barbara Hickson, *The Congressional Veto and Rulemaking*, "Public Administration Quarterly" 1983, Vol. 6, No. 1, s. 22-42.
- Craig, David W., *Delegation of Power to Administrative Agencies in Pennsylvania*, 11 U. Pitt. L. Rev. 73 (1949).
- Craig, David W., *The Court for Appeals – and Trials – of Public Issues: The First 25 Years of Pennsylvania's Commonwealth Court*, 4 Widener J. of Pub. L. 321 (1995).
- Crain, W. Mark, James C. Miller, III, *Budget Process and Spending Growth*, 31 Wm. & Mary L. Rev. 1021 (1990).
- Crane, Judson E., *A Royal Prerogative in the United States*, 34 W. Va. L. Q. 317 (1928).

- Crawford, Earl T., *The Legislative Status of an Unconstitutional Statute*, 49 Mich. L. Rev. 645 (1951).
- Crick, Carleton M., *The Final Judgment as a Basis for Appeal*, 41 Yale L.J. 539 (1932).
- Criddle, Evan J., *When Delegation Begets Domination: Due Process of Administrative Lawmaking*, 46 Ga. L. Rev. 117 (2011).
- Crider, Kayla, Jeffrey Milyo, *Do State Ethics Commissions Reduce Political Corruption? An Exploratory Investigation*, 3 U.C. Irvine L. Rev. 717 (2013).
- Crittenden, Charles C., *The Surrender of the Charter of Carolina*, "North Carolina Historical Review" 1924, Vol. 1, No. 4, s. 383-402.
- Crocker, Katherine Mims, *Securing Sovereign State Standing*, 97 Va. L. Rev. 2051 (2011).
- Croley, Steven P., *The Majoritarian Difficulty: Elective Judiciaries and the Rule of Law*, 62 U. Chi. L. Rev. 689 (1995).
- Cross, Frank B., *Executive Orders 12,291 and 12,498: A Test Case in Presidential Control of Executive Agencies*, 4 J.L. & Pol. 483 (1988).
- Cross, Frank B., *Institutions and Enforcement of the Bill of Rights*, 85 Cornell L. Rev. 1529 (2000).
- Cross, Frank B., *Shattering the Fragile Case for Judicial Review of Rulemaking*, 85 Va. L. Rev. 1243 (1999).
- Cross, Frank B., *The Constitutional Legitimacy and Significance of Presidential "Signing Statements"*, 40 Admin. L. Rev. 209 (1988).
- Crouch, Winston W., *Two California Models of State Government*, "Proceedings of the Academy of Political Science" 1967, Vol. 28, No. 3, s. 51.
- Cuellar, Mariano-Florentino, *Earmarking Earmarking*, 49 Harv. J. on Legis. 249 (2012).
- Culver, John H., John T. Wold, *Rose Bird and the Politics of Judicial Accountability in California*, 70 Judicature 81 (1986).
- Culver, John H., John T. Wold, *The Defeat of the California Justices: The Campaign, the Electorate, and the Issue of Judicial Accountability*, 70 Judicature 348 (1987).
- Currie, David P., *Misunderstanding Standing*, 1981 Sup. Ct. Rev. 41 (1981).
- Currie, David P., *Separating Judicial Power*, 61 Law & Contemp. Probs. 7 (1998).
- Currie, David P., *Sovereign Immunity and Suits against Government Officers*, 1984 Sup. Ct. Rev. 149 (1984).
- Currie, David P., *The Civil War Congress*, 73 U. Chi. L. Rev. 1131 (2006).
- Currie, David P., *The Distribution of Powers after Bowsher*, 1986 Sup. Ct. Rev. 19 (1986).
- Currie, David P., *The Reconstruction Congress*, 75 U. Chi. L. Rev. 383 (2008).
- Currie, David P., *Through the Looking-Glass: The Confederate Constitution in Congress, 1861-1865*, 90 Va. L. Rev. 1257 (2004).
- Currie, David P., Frank I. Goodman, *Judicial Review of Federal Administrative Action: Quest for the Optimum Forum*, 75 Colum. L. Rev. 1 (1975).
- Curtis, George, *The Checkered Career of Parens Patriae*, 25 DePaul L. Rev. 895 (1976).
- Cutler, Lloyd N., *To Form a Government*, "Foreign Affairs" Fall 1980, s. 126.

- DeBow, Michael, *State Tobacco Litigation and the Separation of Powers: Repairing the Damage*, 31 Seton Hall L. Rev. 563 (2001).
- Daleo, Eric R., *State Constitutions and Legislative Continuity in a 9/11 World: Surviving an "Enemy Attack"*, 58 DePaul L. Rev. 919 (2009).
- Daley, Dorothy M., Donald P. Haider-Markel, Andrew B. Whitford, *Checks, Balances, and the Cost of Regulation: Evidence from the American States*, "Political Research Quarterly" 2007, Vol. 60, No. 4, s. 696-706.
- Dalotto, Juliana Gisela, Comment, *American State Constitutions of 1776–1787: The Antecedents of the Necessary (and Proper) Clause*, 14 U. Pa. J. Const. L. 1315 (2012).
- Dana, David, Susan P. Koniak, *Bargaining in the Shadow of Democracy*, 148 U. Pa. L. Rev. 473 (1999).
- Dangel, Stephanie A.J., *Is Prosecution a Core Executive Function? Morrison v. Olson and the Framers' Intent*, 99 Yale L.J. 1069 (1990).
- Danner, Richard A., *Foreword: Oh, the Treatise!*, 111 Mich. L. Rev. 821 (2013).
- DeMuth, Christopher, *Can the Administrative State be Tamed?*, "Journal of Legal Analysis" 2016, Vol. 8, No. 1, s. 121-190.
- Deukmejian, George, Clifford K. Thompson, *All Sail and No Anchor – Judicial Review Under the California Constitution*, 6 Hastings Const. L.Q. 975 (1979).
- Dauids, Justin G., *State Attorneys General and the Client-Attorney Relationship: Establishing the Power to Sue State Officers*, 38 Colum. J.L. & Soc. Probs. 365 (2005).
- Davies, Ross E., *Remedial Nonacquiescence*, 89 Iowa L. Rev. 65 (2003).
- Davis, Frederick, *Case Commentary: Withrow v. Larkin and the "Separation of Functions" Concept in State Administrative Law*, 27 Admin. L. Rev. 407 (1975).
- Davis, Frederick, *Judicial Review of Rulemaking: New Patterns and New Problems*, 1981 Duke L.J. 279 (1981).
- Davis, Gerald W., *Congressional Power to Require Defense Expenditures*, 33 Fordham L. Rev. 39 (1964).
- Davis, Kenneth Culp, *A New Approach to Delegation*, 36 U. Chi. L. Rev. 713 (1969).
- Davis, Kenneth Culp, *An Approach to Problems of Evidence in the Administrative Process*, 55 Harv. L. Rev. 364 (1942).
- Davis, Kenneth Culp, *Separation of Functions in Administrative Agencies. III. Interpreting the Administrative Procedure Act*, 61 Harv. L. Rev. 612 (1948).
- Davis, Kenneth Culp, *Standing to Challenge Governmental Action*, 39 Minn. L. Rev. 353 (1955).
- Davis, Kenneth Culp, *Standing: Taxpayers and Others*, 35 U. Chi. L. Rev. 601 (1968).
- Davis, Martha S., *Standards of Review: Judicial Review of Discretionary Decisionmaking*, 2 J. App. Prac. & Process 47 (2000).
- Davis, Seth, *Implied Public Rights of Action*, 114 Colum. L. Rev. 1 (2014).
- Davis, Seth, *Standing Doctrine's State Action Problem*, 91 Notre Dame L. Rev. 585 (2015).

- Day, Jonathan, Keith Boeckelman, *The Impact of Legislative Term Limits on State Debt: Increased Spending, Flat Revenue*, "Politics & Policy" 2012, Vol. 20, No. 2, s. 320-338.
- de Larena, Lorelei Ritchie, *Re-evaluating Declaratory Judgment Jurisdiction in Intellectual Property Disputes*, 83 Ind. L.J. 957 (2008).
- Dean, Bruce L., *Rule-Making in Texas: Clarifying the Judiciary's Power to Promulgate Rules of Civil Procedure*, 20 St. Mary's L.J. 139 (1988).
- Dean, Kenneth D., *Legislative Veto of Administrative Rules in Missouri: A Constitutional Virus*, 57 Mo. L. Rev. 1157 (1992).
- DeBow, Michael, *State Tobacco Litigation and the Separation of Powers: Repairing the Damage*, 31 Seton Hall L. Rev. 563 (2001).
- DeForrest, Mark, *In the Groove or in a Rut? Resolving Conflicts Between the Divisions of the Washington State Court of Appeals at the Trial Court Level*, 48 Gonz. L. Rev. 455 (2013).
- Dehn, John C., *The Commander-in-Chief and the Necessities of War: A Conceptual Framework*, 83 Temp. L. Rev. 599 (2011).
- Delahunty, Robert, John Yoo, *Dream On: The Obama Administration's Nonenforcement of Immigration Laws, the DREAM Act, and the Take Care Clause*, 71 Tex. L. Rev. 781 (2013).
- Dellinger, Walter, *The Legitimacy of Constitutional Change: Rethinking the Amendment Process*, 97 Harv. L. Rev. 386 (1983).
- Dennis, James L., *Judicial Power and the Administrative State*, 62 La. L. Rev. 59 (2001).
- Desan, Christine A., *Remaking Constitutional Tradition at the Margin of the Empire: The Creation of Legislative Adjudication in Colonial New York*, 16 Law & Hist. Rev. 257 (1998).
- Desan, Christine A., *The Constitutional Commitment to Legislative Adjudication in the Early American Tradition*, 111 Harv. L. Rev. 1381 (1998).
- Dessem, R. Lawrence, *Congressional Standing to Sue: Whose Vote is This, Anyway?*, 62 Notre Dame L. Rev. 1 (1986).
- Dession, George H., Isadore H. Cohen, *The Inquisitorial Functions of Grand Juries*, 41 Yale L.J. 687 (1932).
- Devins, Neal, *Asking the Right Questions: How the Courts Honored the Separation of Powers by Reconsidering Miranda*, 149 U. Pa. L. Rev. 251 (2000).
- Devins, Neal, *Congressional-Executive Information Access Disputes: A Modest Proposal – Do Nothing*, 48 Admin. L. Rev. 109 (1996).
- Devins, Neal, *Political Will and the Unitary Executive: What Makes an Independent Agency Independent?*, 15 Cardozo L. Rev. 273 (1993).
- Devins, Neal, *Regulation of Government Agencies Through Limitation Riders*, 1987 Duke L.J. 456 (1987).
- Devins, Neal, Louis Fisher, *Judicial Exclusivity and Political Instability*, 84 Va. L. Rev. 83 (1998).
- Devins, Neal, Saikrishna B. Prakash, *Fifty States, Fifty Attorneys General, and Fifty Approaches to the Duty To Defend*, 124 Yale L.J. 2100 (2015).

- Devins, Neal, Saikrishna B. Prakash, *The Indefensible Duty to Defend*, 112 Colum. L. Rev. 507 (2012).
- Devitt, Daniel D., *State Action in Pennsylvania: Suggestions for a Unified Approach*, 3 Emerging Issues in State Const. L. 87 (1990).
- Devlin, John, *Toward a State Constitutional Analysis of Allocation of Powers: Legislators and Legislative Appointees Performing Administrative Functions*, 66 Temp. L. Rev. 1205 (1993).
- Diamond, Shari Seidman, Mary R. Rose, Beth Murphy, *Revisiting the Unanimity Requirement: The Behavior of the Non-Unanimous Civil Jury*, 100 Nw. U. L. Rev. 201 (2006).
- Dilger, Robert Jay, George A. Krause, Randolph R. Moffett, *State Legislative Professionalism and Gubernatorial Effectiveness, 1978–1991*, “Legislative Studies Quarterly” 1995, Vol. 20, No. 4, s. 553–571.
- DiManno, John, *Beyond Taxpayers’ Suits: Public Interest Standing in the States*, 41 Conn. L. Rev. 639 (2008).
- Dinan, John J., *Court-Constraining Amendments and the State Constitutional Tradition*, 38 Rutgers L.J. 983 (2007).
- Dinan, John J., *Framing a People’s Government: State Constitution-Making in the Progressive Era*, 30 Rutgers L.J. 933 (1999).
- Dinan, John J., *The Meaning of State Constitutional Education Clauses: Evidence from the Constitutional Convention Debates*, 70 Alb. L. Rev. 927 (2007).
- Dinan, John J., *The Original Intent and Current Operation of Direct Democratic Institutions*, 70 Alb. L. Rev. 1035 (2007).
- Dixon, Robert G., Jr., *The Congressional Veto and Separation of Powers: The Executive on a Leash*, 56 N.C. L. Rev. 423 (1978).
- Dobbs, Dan B., *Decline of Jurisdiction by Consent*, 40 N.C. L. Rev. 49 (1961).
- Dobie, Armistead M., *Judicial Review of Administrative Action in Virginia*, 8 Va. L. Rev. 557 (1922).
- Dodd, Walter F., *Implied Powers and Implied Limitations in Constitutional Law*, 29 Yale L.J. 137 (1919).
- Dodd, Walter F., *The Function of a State Constitution*, 30 Pol. Sci. Q. 201 (1915).
- Dodd, Walter F., *The Problems of Appellate Courts*, 6 Am. L. Sch. Rev. 681 (1930).
- Dodds, Harold W., *Procedure in State Legislatures*, “Annals of the American Academy of Political and Social Science” 1918, Vol. 77, Supplement, s. 1–112.
- Doernberg, Donald J., *We the People: John Locke, Collective Constitutional Rights, and Standing to Challenge Government Action*, 73 Cal. L. Rev. 52 (1985).
- Doernberg, Donald J., Michael B. Mushlin, *Trojan Horse: How the Declaratory Judgment Act Created a Cause of Action and Expanded Federal Jurisdiction while the Supreme Court Wasn’t Looking*, 36 UCLA L. Rev. 529 (1989).
- Doolan, John C., *The Old Court--New Court Controversy*, 11 Green Bag 177 (1899).

- Dore, Patricia A., *Florida Limits Policy Development Through Administrative Adjudication and Requires Indexing and Availability of Agency Orders*, 19 Fla. St. U. L. Rev. 437 (1991).
- Dorf, Michael C., *Dicta and Article III*, 142 U. Pa. L. Rev. 1997 (1994).
- Dorf, Michael C., Jeffrey A. Fagan, *Problem-Solving Courts: From Innovation to Institutionalization*, 40 Am. Crim. L. Rev. 1501 (2003).
- Dorf, Michael C., *The Relevance of Federal Norms for State Separation of Powers*, 4 Roger Williams U. L. Rev. 51 (1998).
- Dorsey, Tobias S., *Sense and Severability*, 46 U. Rich. L. Rev. 877 (2012).
- Dosal, Sue K., Mary C. McQueen, Russell R. Wheeler, “Administration of Justice Is Archaic.” *The Rise of Modern Court Administration: Assessing Roscoe Pound’s Court Administration Prescriptions*, 82 Ind. L.J. 1293 (2007).
- Dougherty, Candidus, “Necessity Hath No Law”: *Executive Power and the Posse Comitatus Act*, 31 Campbell L. Rev. 1 (2008).
- Douglas, James W., Kim U. Hoffman, *Impoundment at the State Level: Executive Power and Budget Impact*, 34 American Review of Public Administration 252 (2004).
- Douglas, Joshua A., *Procedural Fairness in Election Contests*, 88 Ind. L.J. 1 (2013).
- Dowling, Noel T., *Interstate Commerce and State Power*, 27 Va. L. Rev. 1 (1940).
- Dowling, Noel T., *Interstate Commerce and State Power – Revised Version*, 47 Colum. L. Rev. 547 (1947).
- Downing, Nate, *Stemming the Tide of Fiscal Crisis: The Case for Gubernatorial Budget Reductions*, 47 New Eng. L. Rev. 265 (2012).
- Doyle, Richard B., *The Rise and (Relative) Fall of Earmarks: Congress and Reform, 2006–2010*, “Public Budgeting & Finance” 2011, Vol. 31, No. 1, s. 1-22.
- Dragich, Martha, *State Constitutional Restrictions on Legislative Procedure: Rethinking Analysis of Original Purpose, Single Subject, and Clear Title Challenges*, 38 Harv. J. on Legis. 103 (2001).
- Drake, Winbourne M., *The Mississippi Constitutional Convention of 1832*, “Journal of Southern History” 1957, Vol. 23, No. 3, s. 354-370.
- Dreyfuss, Rochelle C., *Forums of the Future: The Role of Specialized Courts in Resolving Business Disputes*, 61 Brook. L. Rev. 1 (1995).
- Dreyfuss, Rochelle C., *Specialized Adjudication*, 1990 BYU L. Rev. 377 (1990).
- Dubeck, Leslie B., *Understanding Judicial Lockjaw: The Debate over Extrajudicial Activity*, 82 N.Y.U. L. Rev. 569 (2007).
- Dudley, Earl C., Jr., *Getting Beyond the Civil / Criminal Distinction: A New Approach to the Regulation of Indirect Contempts*, 79 Va. L. Rev. 1025 (1993).
- Duff, Patrick W., Horace E. Whiteside, *Delegata Potestas Non Potest Delegari: A Maxim of American Constitution*, 14 Cornell L. Rev. 168 (1929).
- Duffey, Denis P., *The Northwest Ordinance as a Constitutional Document*, 95 Colum. L. Rev. 929 (1995).

- Duffy, John F., *Administrative Common Law in Judicial Review*, 77 Tex. L. Rev. 113 (1998).
- Duker, William F., *The President's Power to Pardon: A Constitutional History*, 18 Wm. & Mary L. Rev. 475 (1976).
- Dumbrell, John W., John D. Lees, *Presidential Pocket-Veto Power: A Constitutional Anachronism?*, "Political Studies" 1980, Vol. 28, No. 1, s. 109-116.
- Dunham, Allison, *History of the National Conference of Commissioners on Uniform State Laws*, 30 Law & Contemp. Probs. 233 (1965).
- Dunning, William Archibald, *Military Government in the South During Reconstruction*, "Political Science Quarterly" 1897, Vol. 12, No. 3, s. 381-406.
- Durchslag, Melvyn R., *The Supreme Court and The Federalist Papers: Is There Less Here Than Meets the Eye?*, 14 Wm. & Mary Bill of Rts. J. 243 (2005).
- Durst, Daniel A., *Pennsylvania Judicial Rulemaking: Steps Toward Increased Public Participation*, 86 Pa. B.A. Q. 47 (2015).
- DuVivier, Katharine K., *Are Some Words Better Left Unpublished: Precedent and the Role of Unpublished Decisions*, 3 J. App. Prac. & Process 397 (2001).
- DuVivier, Katharine K., *String Citations – Part I*, "The Colorado Lawyer" July 2000, Vol. 29, No. 7, s. 83.
- Dwan, Ralph H., Ernest R. Feidler, *The Federal Statutes – Their History and Use*, 22 Minn. L. Rev. 1008 (1937).
- Easterbrook, Frank H., *Formalism, Functionalism, Ignorance, Judges*, 22 Harv. J.L. & Pub. Pol'y 13 (1998).
- Easterbrook, Frank H., Second Annual Henry Lecture, *Judicial Discretion in Statutory Interpretation*, 57 Okla. L. Rev. 1 (2004).
- Easterbrook, Frank H., *Presidential Review*, 40 Case W. Res. L. Rev. 905 (1990).
- Easterbrook, Frank H., *Text, History, and Structure in Statutory Interpretation*, 17 Harv. J.L. & Pub. Pol'y 61 (1994).
- Eaton, Amasa M., *Recent State Constitutions*, 6 Hamline L. Rev. 109 (1892).
- Eaton, Amasa M., *The Development of the Judicial System in Rhode Island*, 14 Yale L.J. 148 (1905).
- Eaton, Timothy, William R. Quinlan, Robert L. Stern, *Resolving Conflicts in the Illinois Appellate Court*, 78 Ill. B.J. 182 (1990).
- Edie, Carolyn A., *Revolution and the Rule of Law: The End of the Dispensing Power*, "Eighteenth-Century Studies" 1977, Vol. 10, No. 4, s. 434.
- Edsall, Preston W., *The Advisory Opinion in North Carolina*, 27 N.C. L. Rev. 297 (1949).
- Edwards, Harry T., *Another "Postscript" to "The Growing Disjunction Between Legal Education and the Legal Profession"*, 69 Wash. L. Rev. 561 (1994).
- Efros, Rollee H., *Statutory Restrictions on Funding of Government Contracts*, 10 Pub. Cont. L.J. 254 (1978).
- Ehrlich, Ludwik, *Petitions of Right*, 45 L. Q. Rev. 60 (1929).

- Eichel, Steven P., *Respectful Disagreement: Nonacquiescence by Federal Administrative Agencies in United States Courts of Appeals Precedents*, 18 Colum. J. L. & Soc. Probs. 463 (1985).
- Eisenberg, Theodore, Stephen C. Yeazell, *The Ordinary and the Extraordinary in Institutional Litigation*, 93 Harv. L. Rev. 465 (1980).
- Eisgruber, Christopher L., *The Most Competent Branches: A Response to Professor Paulsen*, 83 Geo. L.J. 347 (1994).
- Elazar, Daniel J., *A Response to James Gardner's "The Failed Discourse of State Constitutionalism"*, 24 Rutgers L.J. 975 (1993).
- Elazar, Daniel J., *Civil War and the Preservation of American Federalism*, "Publius. The Journal of Federalism" 1971, Vol. 1, No. 1, s. 39-58.
- Elazar, Daniel J., *Federal-State Collaboration in the Nineteenth-Century United States*, "Political Science Quarterly" 1964, Vol. 79, No. 2, s. 248-281.
- Elazar, Daniel J., *The Principles and Traditions Underlying American State Constitutions*, "Publius. The Journal of Federalism" 1982, Vol. 12, s. 11-25.
- Elkins, Marc C., Comment, *Treatment of the Separation of Powers Doctrine in Kansas*, 29 U. Kan. L. Rev. 243 (1981).
- Elling, Richard C., *State Legislative Influence in the Administrative Process: Consequences and Constraints*, "Public Administration Quarterly" 1984, Vol. 7, No. 4, s. 457-481.
- Elliott, E. Donald, *Managerial Judging and the Evolution of Procedure*, 53 U. Chi. L. Rev. 306 (1986).
- Elliott, Shelden D., *The Role of Legislatures in the Development of Law*, 1 S.D. L. Rev. 26 (1956).
- Ellis, Dorsey D., Jr., *Powell v. McCormack and the Power to Expel: Some Unanswered Questions Regarding the Framers' Intent*, 5 Ga. L. Rev. 203 (1971).
- Ellis, Michael J., Note, *The Origins of the Elected Prosecutor*, 121 Yale L.J. 1528 (2012).
- Elton, Geoffrey R., *The Rolls of Parliament, 1449-1547*, "Historical Journal" 1979, Vol. 22, No. 1, s. 1-29.
- Ely, James W., *"That No Office Whatever Be Held During Life or Good Behavior." Judicial Impeachments and the Struggle for Democracy in South Carolina*, 30 Vand. L. Rev. 167 (1977).
- Ely, James W., Jr., *The Contract Clause: Origins and Early Development*, 4 Brigham-Kanner Prop. Rts. Conf. J. 199 (2015).
- Emmert, Craig F., Carol Ann Traut, *State Supreme Courts, State Constitutions, and Judicial Policymaking*, "Justice System Journal" 1992, Vol. 16, s. 37-48.
- Endersby, James W., Michael J. Towle, *Effects of Constitutional and Political Controls on State Expenditures*, "Publius. The Journal of Federalism" 1997, Vol. 27, No. 1, s. 83-98.
- Endris, Lori Kyle, Wayne E. Penrod, *Judicial Independence in Administrative Adjudication: Indiana's Environmental Solution*, 12 St. John's J. Legal Comment. 125 (1996).
- Engdahl, David E., *Characterization of Interstate Arrangements: When Is a Compact Not a Compact?*, 64 Mich. L. Rev. 63 (1965).

- Engdahl, David E., *Immunity and Accountability for Positive Governmental Wrongs*, 44 U. Colo. L. Rev. 1 (1972).
- Engdahl, David E., *Intrinsic Limits of Congress' Power Regarding the Judicial Branch*, 1999 BYU L. Rev. 75 (1999).
- Engdahl, David E., *John Marshall's "Jeffersonian" Concept of Judicial Review*, 42 Duke L.J. 279 (1992).
- Entin, Jonathan L., *Congress, the President, and the Separation of Powers: Rethinking the Value of Litigation*, 43 Admin. L. Rev. 31 (1991).
- Entin, Jonathan L., *Judicial Supermajorities and the Validity of Statutes: How Mapp Became a Fourth Amendment Landmark Instead of a First Amendment Footnote*, 52 Case W. Res. L. Rev. 441 (2001).
- Entin, Jonathan L., *Separation of Powers, the Political Branches, and the Limits of Judicial Review*, 51 Ohio St. L.J. 175 (1990).
- Entin, Jonathan L., Erik M. Jensen, *Taxation, Compensation, and Judicial Independence*, 56 Case W. Res. L. Rev. 965 (2006).
- Epstein, David, Sharyn O'Halloran, *The Nondelegation Doctrine and the Separation of Powers: A Political Science Approach*, 20 Cardozo L. Rev. 947 (1999).
- Epstein, Richard A., *The Historical Origins and Economic Structure of Workers' Compensation Law*, 16 Ga. L. Rev. 775 (1981).
- Epstein, Richard A., *Toward the Revitalization of the Contract Clause*, 51 U. Chi. L. Rev. 703 (1984).
- Epstein, Richard A., *Why the Modern Administrative State Is Inconsistent with the Rule of Law*, 3 N.Y.U. J. L. & Liberty 491 (2008).
- Erlor, H. Abbie, *Legislative Term Limits and State Spending*, "Public Choice" 2007, Vol. 133, No. 3, s. 479-494.
- Eskridge, William N., *Interpreting Legislative Inaction*, 87 Mich. L. Rev. 67 (1988).
- Eskridge, William N., *Overruling Statutory Precedents*, 76 Geo. L.J. 1361 (1988).
- Eskridge, William N., *Relationships between Formalism and Functionalism in Separation of Powers Cases*, 22 Harv. J.L. & Pub. Pol'y 21 (1998).
- Eskridge, William N., *The New Textualism*, 37 UCLA L. Rev. 621 (1990).
- Eskridge, William N., Lauren E. Baer, *The Continuum of Deference: Supreme Court Treatment of Agency Statutory Interpretations from Chevron to Hamdan*, 96 Geo. L.J. 1083 (2008).
- Eskridge, William N., John A. Ferejohn, *Super-Statutes*, 50 Duke L.J. 1215 (2001).
- Eskridge, William N., Philip P. Frickey, *Quasi-Constitutional Law: Clear Statement Rules as Constitutional Lawmaking*, 45 Vand. L. Rev. 593 (1992).
- Esler, Michael, *State High Court Commitment to State Law*, 78 Judicature 25 (1995).
- Estreicher, Samuel, Richard L. Revesz, *Nonacquiescence by Federal Administrative Agencies*, 98 Yale L.J. 679 (1989).

- Eule, Julian N., *Temporal Limits on the Legislative Mandate: Entrenchment and Retroactivity*, 1987 Am. B. Found. Res. J. 379 (1987).
- Evans, Justin W., Mark C. Bannister, *The Meaning and Purposes of State Constitutional Single Subject Rules: A Survey of States and the Indiana Example*, 49 Val. U. L. Rev. 87 (2014).
- Evans, Kevin A., *Challenging Law: Presidential Signing Statements and the Maintenance of Executive Power*, "Congress & The Presidency" 2011, Vol. 38, No. 2, s. 217-234.
- Evans, Kevin A., *Looking before Watergate: Foundations in the Development of the Constitutional Challenges within Signing Statements*, FDR-Nixon, "Presidential Studies Quarterly" 2012, Vol. 42, No. 2, s. 390-405.
- Evans, Larry, Jarrell Wright, Neal Devins, *Congressional Procedure and Statutory Interpretation*, 45 Admin. L. Rev. 239 (1993).
- Ewing, Benjamin, Douglas A. Kysar, *Prods and Pleas: Limited Government in an Era of Unlimited Harm*, 121 Yale L.J. 350 (2011).
- Ewing, Cortez A.M., *Impeachment of Oklahoma Governors*, "American Political Science Review" 1930, Vol. 24, No. 3, s. 648-654.
- Ewing, Thomas E., *Oregon's Hearing Officer Panel*, 23 J. Nat'l Ass'n Administration L.J. 57 (2003).
- Faigman, David L., *Madisonian Balancing: A Theory of Constitutional Adjudication*, 88 Nw. U. L. Rev. 641 (1994).
- Failinger, Marie A., *Can a Good Judge Be a Good Politician – Judicial Elections from a Virtue Ethics Approach*, 70 Mo. L. Rev. 433 (2005).
- Fairfax, Roger A., Jr., *Delegation of the Criminal Prosecution Function to Private Actors*, 43 U.C. Davis L. Rev. 411 (2009).
- Fairfax, Roger A., Jr., *Prosecutorial Nullification*, 52 B.C. L. Rev. 1243 (2011).
- Fairlie, John A., *The Executive Power in the State Constitution*, "Annals of the American Academy of Political and Social Science" 1935, Vol. 181, No. 1, s. 59-73.
- Fairlie, John A., *The Veto Power of the State Governor*, "American Political Science Review" 1917, Vol. 11, No. 3, s. 473-493.
- Fairman, Charles, *Martial Rule and the Suppression of Insurrection*, 23 Ill. L. Rev. 766 (1929).
- Fairman, Charles, *Martial Rule in the Light of Sterling v. Constantin*, 19 Cornell L. Rev. 20 (1933).
- Falcone, David N., L. Edward Wells, *The County Sheriff as a Distinctive Policing Modality*, "American Journal of Police" 1995, Vol. 14, No. 3/4, s. 123-149.
- Falk, Jody K., *State Regulatory Development and Reform: An Overview*, 1985 Ariz. St. L.J. 261 (1985).
- Falkoff, Marc D., *An Empirical Critique of JCAR and the Legislative Veto in Illinois*, 65 DePaul L. Rev. 949 (2016).
- Falkoff, Marc D., *The Legislative Veto in Illinois: Why Jcar Review of Agency Rulemaking Is Unconstitutional*, 47 Loy. U. Chi. L.J. 1055 (2016).
- Fallon, Richard H., *Common Law Court or Council of Revision?*, 101 Yale L.J. 949 (1992).

- Fallon, Richard H., *Executive Power and the Political Constitution*, 2007 Utah L. Rev. 1 (2007).
- Fallon, Richard H., *Jurisdiction-Stripping Reconsidered*, 96 Va. L. Rev. 1043 (2010).
- Fallon, Richard H., *Of Justiciability, Remedies, and Public Law Litigation: Notes on the Jurisprudence of Lyons*, 59 N.Y.U. L. Rev. 1 (1984).
- Fallon, Richard H., *Of Legislative Courts, Administrative Agencies, and Article III*, 101 Harv. L. Rev. 916 (1988).
- Fallon, Richard H., *The Linkage between Justiciability and Remedies: And Their Connections to Substantive Rights*, 92 Va. L. Rev. 633 (2006).
- Farber, Daniel A., *Positive Theory as a Normative Critique*, 68 S. Cal. L. Rev. 1565 (1995).
- Farber, Daniel A., *The Supreme Court and the Rule of Law: Cooper v. Aaron Revisited*, 1982 U. Ill. L. Rev. 387 (1982).
- Farber, Daniel A., Philip P. Frickey, *The Jurisprudence of Public Choice*, 65 Tex. L. Rev. 873 (1987).
- Farina, Cynthia R., *Statutory Interpretation and the Balance of Power in the Administrative State*, 89 Colum. L. Rev. 452 (1989).
- Farmer, Rod, *Power To The People: The Progressive Movement for the Recall, 1890s–1920*, “New England Journal of History” 2001, Vol. 57, No. 2, s. 59-83.
- Farrell, John T., *The Early History of Rhode Island’s Court System. Part II*, “Rhode Island History” 1950, Vol. 9, No. 4 (Oct.), s. 103-117.
- Farrell, Robert C., *The Equal Protection Class of One Claim: Olech, Enquist, and the Supreme Court’s Misadventure*, 61 S.C. L. Rev. 107 (2009).
- Fatovic, Clement, *Blurring the Lines: The Continuities Between Executive Power and Prerogative*, 73 Md. L. Rev. 15 (2013).
- Faust, Martin L., *Results of the Split-Session System of the West Virginia Legislature*, “American Political Science Review” 1928, Vol. 22, No. 1, s. 109-121.
- Favoriti, Richard E., *Executive Orders – Has Illinois a Strong Governor Concept?*, 7 Loy. U. Chi. L.J. 295 (1976).
- Feder, Samuel L., Matthew E. Price, Andrew C. Noll, *City of Arlington v. FCC: The Death of Chevron Step Zero?*, 66 Fed. Comm. L.J. 47 (2013).
- Feinberg, Kenneth R., *The Separation of Powers Issue in the Independent Counsel Debate*, 25 Am. Crim. L. Rev. 171 (1987).
- Feld, Harold, *Saving the Citizen Suit: The Effect of Lujan v. Defenders of Wildlife and the Role of Citizen Suits in Environmental Enforcement*, 19 Colum. J. Envtl. L. 141 (1994).
- Feldman, Jonathan, *Separation of Powers and Judicial Review of Positive Rights Claims: The Role of State Courts in an Era of Positive Government*, 24 Rutgers L.J. 1057 (1993).
- Feldman, Stephen M., Michael D. Blanchard, *Perspectives: Foreword*, 61 Alb. L. Rev. 1491 (1998).
- Fellows, Jonathan B., *Congressional Oversight Through Legislative Veto After INS v. Chadha*, 69 Cornell L. Rev. 1244 (1984).

- Fenster, Herbert L., Christian Volz, *The Antideficiency Act: Constitutional Control Gone Astray*, 11 Pub. Cont. L.J. 155 (1979).
- Ferguson, Margaret Robertson, *Chief Executive Success in the Legislative Arena*, "State Politics & Policy Quarterly" 2003, Vol. 3, No. 2, s. 158-182.
- Ferguson, Margaret Robertson, Cynthia J. Bowling, *Executive Orders and Administrative Control*, "Public Administration Review" 2008, Vol. 68, Supp. 1, s. S20-S28.
- Ferguson, William Scott, *Judicial Financial Autonomy and Inherent Power*, 57 Cornell L. Rev. 975 (1972).
- Fesler, James W., *The Brownlow Committee Fifty Years Later*, "Public Administration Review" 1987, Vol. 47, No. 4, s. 291-296.
- Fesler, James W., *The Independence of State Utility Commissions, I*, "Journal of Politics" 1940, Vol. 2, No. 4, s. 367-390.
- Fetter, Eric, *Laches at Law in Tennessee*, 28 U. Mem. L. Rev. 211 (1997).
- Field, G. Lowell, *Administration by Statute – The Question of Special Laws*, "Public Administration Review" 1946, Vol. 6, No. 4, s. 325-338.
- Field, Oliver Peter, *The Advisory Opinion – An Analysis*, 24 Ind. L.J. 203 (1949).
- Field, Oliver Peter, *The Recovery of Illegal and Unconstitutional Taxes*, 45 Harv. L. Rev. 501 (1932).
- Figinski, M. Albert, *Maryland's Constitutional One-Subject Rule: Neither a Dead Letter Nor an Undue Restriction*, 27 U. Balt. L. Rev. 363 (1998).
- Figley, Paul, *The Judgment Fund: America's Deepest Pocket & Its Susceptibility to Executive Branch Misuse*, 18 U. Pa. J. Const. L. 145 (2015).
- Figley, Paul, Jay Tidmarsh, *The Appropriations Power and Sovereign Immunity*, 107 Mich. L. Rev. 1207 (2009).
- Finkelman, Paul, *Thomas Jefferson, Original Intent, and the Shaping of American Law: Learning Constitutional Law from the Writings of Jefferson*, 62 N.Y.U. Ann. Surv. Am. L. 45 (2006).
- Finlayson, Ralph L., *State Constitutional Prohibitions Against Use of Public Financial Resources in Aid of Private Enterprises*, 1 Emerging Issues in State Const. L. 177 (1988).
- Finnegan, William F., Jr., *Problems and Procedure in Quiet Title Actions*, 26 Neb. L. Rev. 485 (1947).
- Fino, Susan P., *A Cure Worse Than the Disease? Taxation and Finance Provisions in State Constitutions*, 34 Rutgers L.J. 959 (2003).
- Fino, Susan P., *Judicial Federalism and Equality Guarantees in State Supreme Courts*, "Publius. The Journal of Federalism" 1987, Vol. 17, No. 1, s. 51-67.
- Fiorina, Morris P., *Legislative Choice of Regulatory Forms: Legal Process or Administrative Process?*, "Public Choice" 1982, Vol. 39, No. 1, s. 33-66.
- Firmage, Edwin Brown, *The Law of Presidential Impeachment*, 1973 Utah L. Rev. 681 (1973).
- Firmage, Edwin Brown, Richard C. Mangrum, *Removal of the President: Resignation and the Procedural Law of Impeachment*, 1974 Duke L.J. 1023 (1974).

- Fisch, Jill E., *Retroactivity and Legal Change*, 110 Harv. L. Rev. 1055 (1997).
- Fischbach, Jonathan, *The Empty Pot at the End of the Rainbow: Confronting*.
- Fischel, William A., *How Serrano Caused Proposition 13*, 12 J.L. & Pol. 521 (1996).
- Fischer, Robert W., Jr., *Qui Tam Actions: The Role of the Private Citizen in Law Enforcement*, 20 UCLA L. Rev. 778 (1973).
- Fish, Eric S., *Constitutional Avoidance as Interpretation and as Remedy*, 114 Mich. L. Rev. 1275 (2016).
- Fisher, Louis, *Congressional Access to Information: Using Legislative Will and Leverage*, 52 Duke L.J. 323 (2002).
- Fisher, Louis, *Constitutional Interpretation by Members of Congress*, 63 N.C. L. Rev. 707 (1985).
- Fisher, Louis, *Grover Cleveland Against the Senate*, "Congressional Studies" 1979, Vol. 7, s. 11-25.
- Fisher, Louis, *Invoking Executive Privilege: Navigating Ticklish Political Waters*, 8 Wm. & Mary L. Rev. 583 (2000).
- Fisher, Louis, *Separation of Powers: Interpretation Outside the Courts*, 18 Pepp. L. Rev. 57 (1990).
- Fisher, Louis, *Signing Statements: Constitutional and Practical Limits*, 16 Wm. & Mary Bill of Rts. J. 183 (2007).
- Fisher, Louis, *The Efficiency Side of Separated Powers*, "Journal of American Studies" 1971, Vol. 5, No. 2, s. 113-131.
- Fisher, Louis, *The Legislative Veto: Invalidated, It Survives*, 56 Law & Contemp. Probs. 273 (1993).
- Fisher, Michael A., *Going for the Blue Ribbon: The Legality of Expert Juries in Patent Litigation*, 2 Colum. Sci. & Tech. L. Rev. 1 (2001).
- Fite, Katherine B., Louis B. Rubinstein, *Curbing the Supreme Court – State Experiences and Federal Proposals*, 35 Mich. L. Rev. 762 (1937).
- Flaherty, Martin S., *The Most Dangerous Branch*, 105 Yale L.J. 1725 (1996).
- Flanagan, James F., *An Update on Developments in Central Panels and ALJ Final Order Authority*, 38 Ind. L.J. 401 (2001).
- Flango, Victor E., *State Supreme Court Opinions as Law Development*, 11 J. App. Prac. & Process 105 (2010).
- Flatt, Horace P., *Ferguson v. Maddox: Impeachment, Politics, and the Texas Supreme Court*, "Journal of the Texas Supreme Court Historical Society" 2016, Vol. 6, No. 1, s. 38-47.
- Fleming, James R., *Tort Liability of Governmental Units and Their Officers*, 22 U. Chi. L. Rev. 610 (1955).
- Fleming, James, Jr., *Right to a Jury Trial in Civil Actions*, 72 Yale L.J. 655 (1963).
- Fletcher, William A., *The «Case or Controversy» Requirement in State Court Adjudication of Federal Questions*, 78 Cal. L. Rev. 263 (1990).
- Fletcher, William A., *The Discretionary Constitution: Institutional Remedies and Judicial Legitimacy*, 91 Yale L.J. 635 (1982).

- Fletcher, William A., *The Structure of Standing*, 98 Yale L.J. 221 (1988).
- Flick, Hugh M., *The Council of Appointment in New York State*, "New York History" 1934, Vol. 15, s. 253-280.
- Flynn, John J., *Constitutional Difficulties of Utah's Executive Branch and the Need for Reform*, 1966 Utah L. Rev. 351 (1966).
- Fontana, David, *Refined Comparativism in Constitutional Law*, 49 UCLA L. Rev. 2001 (2001).
- Forte, Melina, *May Legislative History Be Considered at Chevron Step One: The Third Circuit Dances the Chevron Two-Step in United States v. Geiser*, 54 Vill. L. Rev. 727 (2009).
- Foster, Sevawn, *Arkansas's Current Procedural Rulemaking Conundrum: Attempting to Quell the Political Discord*, 37 U. Ark. Little Rock L. Rev. 105 (2014).
- Foster, Troy P., *Legislative Review: The Constitutional Defense Council*, 27 Ariz. St. L.J. 355 (1995).
- Fournier, Charles W., *The Case for Special Juries in Complex Civil Litigation*, 89 Yale L.J. 1155 (1980).
- Foy, H. Miles, III, *Some Reflections on Legislation, Adjudication, and Implied Private Actions in the State and Federal Courts*, 71 Cornell L. Rev. 501 (1986).
- Francis, Wayne L., James W. Riddlesperger, *U.S. State Legislative Committees: Structure, Procedural Efficiency, And Party Control*, "Legislative Studies Quarterly" 1982, Vol. 7, No. 4, s. 453-471.
- Francis, Wayne L., *Leadership, Party Caucuses, and Committees in U.S. State Legislatures*, "Legislative Studies Quarterly" 1985, Vol. 10, No. 2, s. 243-257.
- Franck, Lawrence J., *Practice and Procedure in Mississippi: An Ancient Recipe for Modern Reform*, 43 Miss. L.J. 287 (1972).
- Frank, Stephen, *The Oversight of Administrative Agencies by State Supreme Courts: Some Macro Findings*, 32 Admin. L. Rev. 477 (1980).
- Frank, Theodore D., *Requiem for the Final Judgment Rule*, 45 Tex. L. Rev. 292 (1966).
- Frankfurter, Felix, *A Note on Advisory Opinions*, 37 Harv. L. Rev. 1002 (1924).
- Frankfurter, Felix, James Landis, *The Compact Clause of the Constitution: A Study in Interstate Adjustments*, 34 Yale L.J. 685 (1925).
- Franklin, David L., *Enemy Combatants and the Jurisdictional Fact Doctrine*, 29 Cardozo L. Rev. 1001 (2008).
- Frase, Richard, *State Sentencing Guidelines: Diversity, Consensus, and Unresolved Policy Issues*, 105 Colum. L. Rev. 1190 (2005).
- Fraser, George B., Jr., *Actions in Rem*, 34 Cornell L. Rev. 29 (1948).
- Fraser, Kirsten L., "Original Acts," "Meager Offspring," and Titles in a Bill's Family Tree: A Legislative Drafter's Perspective on *City of Fircrest v. Jensen*, 31 Seattle U. L. Rev. 35 (2007).
- Fraser, Thomas J., *Interpretive Rules: Can the Amount of Deference Accorded Them Offer Insight into the Procedural Inquiry*, 90 BYU L. Rev. 1303 (2010).

- Frederick, Brian, Matthew J. Streb, *The Cost of Going for the Gavel: Individual Candidate Spending in Intermediate Appellate Court Elections*, "Justice System Journal" 2011, Vol. 32, No. 1, s. 25-43.
- Freedman, Eric M., *The Law as King and the King as Law: Is a President Immune from Criminal Prosecution before Impeachment?*, 20 Hastings Const. L.Q. 7 (1992).
- Freedman, James O., *Delegation of Power and Institutional Competence*, 43 U. Chi. L. Rev. 307 (1976).
- Freedman, James O., *Summary Action by Administrative Agencies*, 40 U. Chi. L. Rev. 1 (1972).
- Freeman, Jody, *Private Parties, Public Functions and the New Administrative Law*, 52 Admin. L. Rev. 813 (2000).
- Freeman, Jody, *The Private Role in the Public Governance*, 75 N.Y.U. L. Rev. 543 (2000).
- Frenkel, Amelia, *Defining Recess Appointments Clause "Vacancies"*, 88 N.Y.U. L. Rev. 729 (2013).
- Freyer, Tony, *Reassessing the Impact of Eminent Domain in Early American Economic Development*, 1981 Wis. L. Rev. 1263 (1981).
- Frickey, Phillip, *Constitutionality of Legislative Review of Administrative Rules: The Case of Minnesota*, 70 Minn. L. Rev. 1237 (1985).
- Friedelbaum, Stanley H., *State Courts and the Separation of Powers: A Venerable Doctrine in Varied Contexts*, 61 Alb. L. Rev. 1417 (1998).
- Friedman, Barry, *The History of the Countermajoritarian Difficulty, Part One: The Road to Judicial Supremacy*, 73 N.Y.U. L. Rev. 333 (1998).
- Friedman, Barry, *The History of the Countermajoritarian Difficulty, Part Three: The Lesson of Lochner*, 76 N.Y.U. L. Rev. 1383 (2001).
- Friedman, Barry, *"Things Forgotten" in the Debate over Judicial Independence*, 14 Ga. St. U. L. Rev. 737 (1997).
- Friedman, Barry, James E. Gaylord, *Rooker-Feldman From the Ground Up*, 74 Notre Dame L. Rev. 1129 (1998).
- Friedman, Dan, *Applying Federal Constitutional Theory to the Interpretation of State Constitutions: The Ban on Special Laws in Maryland*, 71 Md. L. Rev. 411 (2012).
- Friedman, Dan, *Tracing the Lineage: Textual and Conceptual Similarities in the Revolutionary-Era State Declarations of Rights of Virginia, Maryland, and Delaware*, 33 Rutgers L.J. 929 (2001).
- Friedman, David D., *Making Sense of English Law Enforcement in the Eighteenth Century*, 2 U. Chi. L. Sch. Roundtable 475 (1995).
- Friedman, Lawrence, *Rights of Passage: Divorce Law in Historical Perspective*, 63 Or. L. Rev. 649 (1984).
- Friedman, Lawrence, *State Constitutions in Historical Perspective*, "Annals of the American Academy of Political and Social Science" 1988, Vol. 496, s. 33-42.
- Friedman, Lawrence, *The Constitutional Value of Dialogue and the New Judicial Federalism*, 28 Hastings Const. L.Q. 93 (2000).

- Friedman, Lawrence, *Unexamined Reliance on Federal Precedent in State Constitutional Interpretation: The Potential Intra-State Effect*, 33 Rutgers L.J. 1031 (2002).
- Friendly, Henry J., *In Praise of Erie – And of the New Federal Common Law*, 39 N.Y.U. L. Rev. 383 (1964).
- Friesen, Jennifer, *State Courts as Sources of Constitutional Law: How to Become Independently Wealthy*, 72 Notre Dame L. Rev. 1065 (1997).
- Fritz, Christian G., *Alternative Visions of American Constitutionalism: Popular Sovereignty and the Early American Constitutional Debate*, 24 Hastings Const. L.Q. 287 (1997).
- Fritz, Christian G., *The American Constitutional Tradition Revisited: Preliminary Observations on State Constitution-Making in the Nineteenth-Century West*, 25 Rutgers L.J. 945 (1994).
- Fritz, Christian G., *Rethinking the American Constitutional Tradition: National Dimensions in the Formation of State Constitutions*, 26 Rutgers L.J. 969 (1995).
- Froehlich, Michael J., *Administrative Nonacquiescence in Judicial Decisions*, 53 Geo. Wash. L. Rev. 147 (1985).
- Frohnmeier, Dave, *National Trends in Court Review of Agency Action: Some Reflections on the Model State Administrative Procedure Act and the New Utah Administrative Procedure Act*, 3 B.Y.U. J. Pub. L. 1 (1989).
- Frome, Ted C., *Stopping the Clock in the Wyoming Legislature*, 10 Wyo. L.J. 203 (1955).
- Froomkin, A. Michael, Book Review, *Climbing the Most Dangerous Branch: Legisprudence and the New Legal Process*, 66 Tex. L. Rev. 1071 (1988).
- Froomkin, A. Michael, *In Defense of Administrative Agency Autonomy*, 96 Yale L.J. 798 (1987).
- Froomkin, A. Michael, *The Imperial Presidency's New Vestments*, 88 Nw. U. L. Rev. 1346 (1994).
- Frothingham, Louis A., *The Removal of Judges by Legislative Address in Massachusetts*, "American Political Science Review" 1914, Vol. 8, No. 2, s. 216-221.
- Frug, Gerald E., *The City as a Legal Concept*, 93 Harv. L. Rev. 1057 (1980).
- Fuld, Stanley H., *Commission and the Courts*, 40 Cornell L. Rev. 646 (1955).
- Fuller, Lon L., Kenneth I. Winston, *The Forms and Limits of Adjudication*, 92 Harv. L. Rev. 353 (1978).
- Funk, William, *Legislating for Nonlegislative Rules*, 56 Admin. L. Rev. 1023 (2004).
- Funk, William, *Rationality Review of State Administrative Rulemaking*, 43 Admin. L. Rev. 147 (1991).
- Gais, Thomas, Gerald Benjamin, *Public Discontent and the Decline of Deliberation: A Dilemma in State Constitutional Reform*, 68 Temp. L. Rev. 1291 (1995).
- Galie, Peter J., *The Other Supreme Courts: Judicial Activism Among State Supreme Courts*, 33 Syracuse L. Rev. 731 (1982).
- Galle, Brian D., *Designing Interstate Institutions: The Example of the Streamlined Sales & Use Tax Agreement*, 40 U.C. Davis L. Rev. 1381 (2007).

- Gamm, Gerald, Thad Kousser, *Broad Bills or Particularistic Policy? Historical Patterns in American State Legislatures*, "American Political Science Review" 2010, Vol. 104, No. 1, s. 151-170.
- Ganguly, Jeffy, *Environmental Remediation Through Supplemental Environmental Projects and Creative Negotiation: Renewed Community Involvement in Federal Enforcement*, 26 B.C. Env'tl. Aff. L. Rev. 189 (1998).
- Gans, David H., *Severability as Judicial Lawmaking*, 76 Geo. Wash. L. Rev. 639 (2008).
- Garber, Marc N., Kurt A. Wimmer, *Presidential Signing Statements as Interpretations of Legislative Intent: An Executive Aggrandizement of Power*, 24 Harv. J. on Legis. 363 (1987).
- Gard, Spencer A., *Procedure by Court Rules: Recapturing by the Courts of a Surrendered Authority*, 5 U. Kan. L. Rev. 42 (1956).
- Gardner, James A., *Southern Character, Confederate Nationalism, and the Interpretation of State Constitutions: A Case Study in Constitutional Argument*, 76 Tex. L. Rev. 1219 (1998).
- Gardner, James A., *State Constitutional Rights as Resistance to National Power: Toward a Functional Theory of State Constitutions*, 91 Geo. L.J. 1003 (2003).
- Gardner, James A., *The Failed Discourse of State Constitutionalism*, 90 Mich. L. Rev. 761 (1992).
- Gardner, James A., *The Positivist Foundations of Originalism: An Account and Critique*, 71 B.U. L. Rev. 1 (1991).
- Gardner, James A., *The Positivist Revolution that Wasn't: Constitutional Universalism in the States*, 4 Roger Williams U. L. Rev. 109 (1998).
- Gardner, James A., *What Is a State Constitution?*, 24 Rutgers L.J. 1025 (1993).
- Gardner, James A., Jim Rossi, *Foreword: The New Frontier of State Constitutional Law*, 46 Wm. & Mary L. Rev. 1231 (2005).
- Garg, Arpit K., Jeffrey A. Love, *Presidential Inaction and the Separation of Powers*, 112 Mich. L. Rev. 1195 (2014).
- Garlicki, Leszek, *Regulamin Sejmu w systemie źródeł prawa*, „Przegląd Sejmowy” 1994, nr 4(8), s. 9-28.
- Garland, Merrick B., *Deregulation and Judicial Review*, 98 Harv. L. Rev. 505 (1985).
- Garnett, James L., *The State of the Art in State Executive Branch Reorganization*, "International Journal of Public Administration" 1980, Vol. 2, No. 1, s. 51-79.
- Garrett, Elizabeth, *Term Limitations and the Myth of the Citizen-Legislator*, 81 Cornell L. Rev. 623 (1996).
- Garrett, Elizabeth, *The Purposes of Framework Legislation*, 14 J. Contemp. Legal Issues 717 (2004).
- Garry, Patrick M., *The Unannounced Revolution: How the Court Has Indirectly Effected a Shift in the Separation of Powers*, 57 Ala. L. Rev. 689 (2006).
- Garvey, John H., *A Litigation Primer for Standing Dismissals*, 55 N.Y.U. L. Rev. 545 (1980).
- Gedid, John, *Administrative Procedure for the Twenty-First Century: An Instruction to the 2010 Model State Administrative Procedure Act*, 44 St. Mary's L.J. 241 (2012).

- Gellhorn, Ernest, *Public Participation in Administrative Proceedings*, 81 Yale L.J. 359 (1972).
- Gellhorn, Walter, *Administrative Prescription and Imposition of Penalties*, 1970 Wash. U. L.Q. 265 (1970).
- Gensler, Steven S., *Judicial Case Management: Caught in the Crossfire*, 60 Duke L.J. 669 (2010).
- Gerber, Brian, Cherie Maestas, Nelson Dometrius, *State Legislative Influence over Agency Rulemaking: The Utility of Ex Ante Review*, "State Politics & Policy Quarterly" 2005, Vol. 5, No. 1, s. 24-46.
- Gerber, Brian, Paul Eric Teske, *Regulatory Policymaking in the American States: A Review of Theories and Evidence*, "Political Research Quarterly" 2000, Vol. 53, No. 4, s. 849-886.
- Gerhardt, Michael J., *Non-Judicial Precedent*, 61 Vand. L. Rev. 713 (2008).
- Gerhardt, Michael J., *Rediscovering Nonjusticiability: Judicial Review of Impeachments After Nixon*, 44 Duke L.J. 231 (1994).
- Gerhardt, Michael J., *Toward a Comprehensive Understanding of the Federal Appointments Process*, 21 Harv. J.L. & Pub. Pol'y 567 (1998).
- Gersen, Jacob, *Legislative Rules Revisited*, 74 U. Chi. L. Rev. 1705 (2007).
- Gershman, Bennett L., *Supervisory Power of the New York Courts*, 14 Pace L. Rev. 41 (1994).
- Gevurtz, Franklin A., *The Historical and Political Origins of the Corporate Board of Directors*, 33 Hofstra L. Rev. 89 (2004).
- Gewirtz, Paul, *Remedies and Resistance*, 92 Yale L.J. 585 (1983).
- Geyh, Charles G., *Highlighting a Low Point on a High Court: Some Thoughts on the Removal of Pennsylvania Supreme Court Justice Rolf Larsen and the Limits of Judicial Self-Regulation*, 68 Temp. L. Rev. 1041 (1995).
- Gherardini, Gerald, *Effective Date of Laws*, 11 J. Marshall J. Prac. & Proc. 363 (1978).
- Gibbons, John J., *The Eleventh Amendment and State Sovereign Immunity: A Reinterpretation*, 83 Colum. L. Rev. 1899 (1983).
- Gifford, Daniel J., *Administrative Rulemaking and Judicial Review: Some Conceptual Models*, 65 Minn. L. Rev. 63 (1980).
- Gilbert, Michael D., *Single Subject Rules and the Legislative Process*, 67 U. Pitt. L. Rev. 803 (2006).
- Gilbertson, Seth Forrest, *New Hampshire: Live Free or Die, but in the Meantime...*, 69 Alb. L. Rev. 591 (2006).
- Gilles, Myriam, *An Autopsy of the Structural Reform Injunction: Oops. It's Still Moving*, 58 U. Miami L. Rev. 143 (2003).
- Gilliland, Whitney, *The Certiorari-Type Review*, 26 Admin. L. Rev. 53 (1974).
- Gilmour, Robert S., *The Congressional Veto: Shifting the Balance of Administrative Control*, "Journal of Policy Analysis and Management" 1982, Vol. 2, No. 1, s. 13.
- Ginnane, Robert W., *The Control of Federal Administration by Congressional Resolutions and Committees*, 66 Harv. L. Rev. 569 (1953).
- Ginsburg, Douglas H., *Delegation Running Riot*, 1 Regulation 83 (1995).

- Gitelman, Morton, *The Separation of Law and Equity and the Arkansas Chancery Courts: Historical Anomalies and Political Realities*, 17 U. Ark. Little Rock L. Rev. 215 (1995).
- Gitterman, J. M., *The Council of Appointment in New York*, "Political Science Quarterly" 1892, Vol. 7, No. 1, s. 80-115.
- Givens, Richard A., *The Validity of a Separate Veto of Nongermane Riders to Legislation*, 39 Temp. L.Q. 60 (1965).
- Glaser, Howard B., *Wachtler v. Cuomo: The Limits of Inherent Power*, 14 Pace L. Rev. 111 (1994).
- Glennon, Michael J., *The Use of Custom in Resolving Separation of Powers Disputes*, 64 B.U. L. Rev. 109 (1984).
- Glick, Henry R., *The Promise and the Performance of the Missouri Plan: Judicial Selection in the Fifty States*, 32 U. Miami L. Rev. 509 (1978).
- Glickstein, Jed, *After Midnight: The Circuit Judges and the Repeal of the Judiciary Act of 1801*, 24 Yale J.L. & Human. 543 (2013).
- Glosser, Jeffrey M., *Congressional Reference Cases in the United States Court of Claims: A Historical and Current Perspective*, 25 Am. U. L. Rev. 595 (1976).
- Goebel, Julius, *Constitutional History and Constitutional Law*, 38 Colum. L. Rev. 555 (1938).
- Goebel, Julius, *King's Law and Local Custom in Seventeenth Century New England*, 31 Colum. L. Rev. 416 (1931).
- Gold, David M., *Rites of Passage: The Evolution of the Legislative Process in Ohio, 1799–1937*, 30 Cap. U. L. Rev. 630 (2002).
- Goldberg, John C. P., *The Constitutional Status of Tort Law: Due Process and the Right to a Law for the Redress of Wrongs*, 115 Yale L.J. 524 (2005).
- Goldberg, Maureen M., *Rhode Island's Unique Constitutional History*, 72 Alb. L. Rev. 601 (2009).
- Goldman, Brian P., Note, *Should the Supreme Court Stop Inviting Amici Curiae to Defend Abandoned Lower Court Decisions?*, 63 Stan. L. Rev. 907 (2011).
- Goldschmidt, Jona, *Merit Selection: Current Status, Procedures, and Issues*, 49 U. Miami L. Rev. 1 (1994).
- Goldsmith, Jack L., John F. Manning, *The President's Completion Power*, 15 Yale L.J. 2280 (2006).
- Goldsmith, Jack L., John F. Manning, *The Protean Take Care Clause*, 164 U. Pa. L. Rev. 1835 (2016).
- Goldstein, Joel K., *Taking from the Twenty-Fifth Amendment: Lessons in Ensuring Presidential Continuity*, 79 Fordham L. Rev. 959 (2010).
- Goodman, Leonard S., *Mandamus in the Colonies – The Rise of the Superintending Power of American Courts (I)*, 1 Am. J. Legal Hist. 308 (1957).
- Goodman, Leonard S., *Mandamus in the Colonies – The Rise of the Superintending Power of American Courts (II)*, 2 Am. J. Legal Hist. 1 (1958).
- Goodman, Leonard S., *Mandamus in the Colonies – The Rise of the Superintending Power of American Courts (III)*, 2 Am. J. Legal Hist. 129 (1958).

- Goodman, Sophia C., *Equitable Discretion to Dismiss Congressional-Plaintiff Suits: A Reassessment*, 40 Case W. Res. L. Rev. 1075 (1990).
- Gosling, James J., *Wisconsin Item-Veto Lessons*, "Public Administration Review" 1986, Vol. 46, No. 4, s. 292-300.
- Gough, J. W., *Fundamental Law in the Seventeenth Century*, "Political Studies" 1953, Vol. 1, No. 2, s. 162-174.
- Graber, Mark A., *The Nonmajoritarian Difficulty: Legislative Deference to the Judiciary*, "Studies in American Political Development" 1993, Vol. 7, s. 35-73.
- Grace, Thomas E., *People ex rel. Scott v. Briceland: Powers of the Attorney General Revisited*, 11 J. Marshall J. Prac. & Proc. 441 (1978).
- Grad, Frank P., *The State Constitution: Its Function and Form for Our Time*, 54 Va. L. Rev. 928 (1968).
- Graebner, William, *Federalism in the Progressive Era: A Structural Interpretation of Reform*, "Journal of American History" 1977, Vol. 64, No. 2, s. 331-357.
- Graham, Ann, *Chevron Lite: How Much Deference Should Courts Give to State Agency Interpretation?*, 68 La. L. Rev. 1105 (2008).
- Graham, Cole Blease, Jr., William V. Moore, *Legislative Change in South Carolina*, "Politics & Policy" 1994, Vol. 22, No. 4, s. 755-772.
- Grant, J.A.C., *The Introduction of Bills*, "Annals of the American Academy of Political and Social Science" 1938, Vol. 195, s. 116-122.
- Graves, W. Brooke, *Concepts of Legislative Power in State Constitutions*, 14 La. L. Rev. 749 (1954).
- Graves, W. Brooke, *Some New Approaches to State Administrative Reorganization*, "Western Political Quarterly" 1956, Vol. 9, No. 3, s. 743-754.
- Graves, W. Brooke, *State Constitutional Development: A 25-Year Review*, 8 Wm. & Mary L. Rev. 1 (1966).
- Greco, Gary J., *Standards or Safeguards: A Survey of the Delegation Doctrine in the States*, 8 Administration L.J. Am. U. 567 (1994).
- Green, Michael S., *Legal Realism as Theory of Law*, 46 Wm. & Mary L. Rev. 1915 (2005).
- Green, Milton D., *The Scope of Judicial Review of Administrative Action*, 12 Rocky Mountain L. Rev. 173 (1940).
- Green, Thomas F., Jr., *A Malapropian Provision of State Constitutions*, 24 Wash. U. L.Q. 359 (1939).
- Greenberg, Mark I., *The Right to Jury Trial in Non-Article III Courts and Administrative Agencies after Grandfinanciera v. Nordberg*, 1990 U. Chi. Legal F. 479 (1990).
- Greenblatt, Ray H., *Judicial Limitations on Retroactive Civil Legislation*, 51 Nw. U. L. Rev. 540 (1956).
- Greene, Abner S., *Checks and Balances in an Era of Presidential Lawmaking*, 61 U. Chi. L. Rev. 123 (1994).
- Greene, Abner S., *Discounting Accountability*, 65 Fordham L. Rev. 1489 (1997).

- Greene, Abner S., *Interpretive Schizophrenia: How Congressional Standing Can Solve the Enforce-but-not-Defend Problem*, 81 Fordham L. Rev. 577 (2012).
- Greene, Jack P., *Foundations of Political Power in the Virginia House of Burgesses, 1720–1776*, “William and Mary Quarterly” 1959, Vol. 16, No. 4, s. 485-506.
- Greene, Jack P., *Legislative Turnover in British America, 1696 to 1775: A Quantitative Analysis*, “William and Mary Quarterly” 1981, Vol. 38, No. 3, s. 442-463.
- Greene, Jack P., *The Role of the Lower Houses of Assembly in Eighteenth-Century Politics*, “Journal of Southern History” 1961, Vol. 27, No. 4, s. 451-474.
- Greer, C. Stuart, *Expanding the Judicial Power of the Administrative Law Judge to Establish Efficiency and Fairness in Administrative Adjudication*, 27 U. Rich. L. Rev. 103 (1992).
- Gressman, Eugene, *Take Care, Mr. President*, 64 N.C. L. Rev. 381 (1986).
- Greve, Michael S., *Compacts, Cartels, and Congressional Consent*, 68 Mo. L. Rev. 285 (2003).
- Grewal, Amandeep S., *Legislative Entrenchment Rules in the Tax Law*, 62 Admin. L. Rev. 1011 (2010).
- Griffin, Stephen M., *Constitutionalism in the United States: From Theory to Politics*, 10 Oxford Journal of Legal Studies 200 (1990).
- Griffin, Stephen M., *Constitutional Theory Transformed*, 108 Yale L.J. 2115 (1999).
- Grodin, Joseph R., *Some Reflections on State Constitutions*, 15 Hastings Const. L.Q. 391 (1988).
- Grodin, Joseph R., *The Depublication Practice of the California Supreme Court*, 72 Cal. L. Rev. 514 (1984).
- Groot, Roger D., *The Presentment Jury Before 1215*, 26 Am. J. Legal Hist. 1 (1982).
- Grove, Tara Leigh, *Standing as an Article II Nondelegation Doctrine*, 11 U. Pa. J. Const. L. 781 (2009).
- Grove, Tara Leigh, *Standing Outside of Article III*, 162 U. Pa. L. Rev. 1311 (2014).
- Grove, Tara Leigh, Neal Devins, *Congress’s (Limited) Power to Represent Itself in Court*, 99 Cornell L. Rev. 571 (2013).
- Guild, Frederic H., *The Development of the Legislative Council Idea*, “Annals of the American Academy of Political and Social Science” 1938, Vol. 195, s. 144-150.
- Gunn, L. Ray, *The New York State Legislature: A Developmental Perspective: 1777–1846*, “Social Science History” 1980, Vol. 4, No. 3, s. 267-294.
- Gunning, Robert R., *Back from the Dead: The Resurgence of Due Process Challenges to Retroactive Tax Legislation*, 47 Duq. L. Rev. 291 (2009).
- Gunther, Gerald, *Congressional Power to Curtail Federal Court Jurisdiction: An Opinionated Guide to the Ongoing Debate*, 36 Stan. L. Rev. 895 (1984).
- Gunther, Gerald, *Congressional Responses to Supreme Court Decisions: Distinguishing Constitutionality and Wisdom*, 18 Stanford Lawyer 24 (1983).
- Gunther, Gerald, *The Subtle Vices of the “Passive Virtues” – A Comment on Principle and Expediency in Judicial Review*, 64 Colum. L. Rev. 1 (1964).

- Gwyn, William B., *The Indeterminacy of the Separation of Powers in the Age of the Framers*, 30 Wm. & Mary L. Rev. 263 (1989).
- Gwyn, William B., *The Indeterminacy of the Separation of Powers and the Federal Courts*, 57 Geo. Wash. L. Rev. 474 (1989).
- Haase, Paul J., "Oh My Darling Clemency": Existing or Possible Limitations on the Use of the Presidential Pardon Power, 39 Am. Crim. L. Rev. 1287 (2002).
- Hackman, Amy M., *The Discretionary Function Exception to the Federal Tort Claims Act: How Much is Enough?*, 19 Campbell L. Rev. 411 (1997).
- Haddad, William A., *The Common Law Writ of Certiorari in Florida*, 29 U. Fla. L. Rev. 207 (1977).
- Hahn, Robert W., *State and Federal Regulatory Reform: A Comparative Analysis*, 29 J. Legal Stud. 873 (2000).
- Hale, George E., Scott R. Douglass, *The Politics of Budget Execution: Financial Manipulation in State and Local Government*, "Administration & Society" 1977, Vol. 9, No. 3, s. 367-378.
- Hale, Robert L., *The Supreme Court and the Contract Clause (I)*, 57 Harv. L. Rev. 512 (1944).
- Hale, Robert L., *The Supreme Court and the Contract Clause (II)*, 57 Harv. L. Rev. 621 (1944).
- Hale, Robert L., *The Supreme Court and the Contract Clause (III)*, 57 Harv. L. Rev. 852 (1944).
- Hall, Ford W., *The Common Law: An Account of its Reception in the United States*, 4 Vand. L. Rev. 791 (1951).
- Hall, Kermit L., *The Judiciary on Trial: State Constitutional Reform and the Rise of an Elected Judiciary, 1846-1860*, "The Historian" 1983, Vol. 45, No. 3, s. 337-354.
- Hall, Melinda Gann, *State Supreme Courts in American Democracy: Probing the Myths of Judicial Reform*, "American Political Science Review" 2001, Vol. 95, No. 2, s. 315-330.
- Hall, Matthew I., *Asymmetrical Jurisdiction*, 58 UCLA L. Rev. 1257 (2011).
- Hall, W. Wendell, *Revisiting Standards of Review in Civil Appeals*, 24 St. Mary's L.J. 1045 (1993).
- Hall, W. Wendell, *Standards of Appellate Review in Civil Appeals*, 21 St. Mary's L.J. 865 (1989).
- Haller, Mark H., *Plea Bargaining: The Nineteenth Century Context*, 13 Law & Soc'y Rev. 273 (1979).
- Hamilton, Neil W., J. David Prince, *Legislative Oversight of Administrative Agencies in Minnesota*, 12 Wm. Mitchell L. Rev. 223 (1986).
- Hamm, Keith E., Ronald D. Hedlund, *Accounting for Change in the Number of State Legislative Committee Positions*, "Legislative Studies Quarterly" 1990, Vol. 15, No. 2, s. 201-226 (1990).
- Hamm, Keith E., Ronald D. Hedlund, Nancy Martorano, *Measuring State Legislative Committee Power: Change and Chamber Differences in the 20th Century*, "State Politics & Policy Quarterly" 2006, Vol. 6, No. 1, s. 88-111.
- Hamm, Keith E., Ronald D. Hedlund, Nancy Martorano, *Structuring Committee Decision-Making: Rules and Procedures in US State Legislatures*, "Journal of Legislative Studies" 2001, Vol. 7, No. 2, s. 13-34.

- Hamm, Keith E., Gary F. Moncrief, *Effects of Structural Change in Legislative Committee Systems on Their Performance in U. S. States*, "Legislative Studies Quarterly" 1982, Vol. 7, No. 3, s. 383-399.
- Hamm, Keith E., Roby D. Robertson, *Factors Influencing the Adoption of New Methods of Legislative Oversight in the U. S. States*, "Legislative Studies Quarterly" 1981, Vol. 6, No. 1, s. 133-150.
- Hammond, Susan Webb, *Legislative Staffs*, "Legislative Studies Quarterly" 1984, Vol. 9, No. 2, s. 271-317.
- Hammons, Christopher W., *Was James Madison Wrong? Rethinking the American Preference for Short, Framework-Oriented Constitutions*, "American Political Science Review" 1999, Vol. 93, No. 4, s. 837-849.
- Hanft, Frank W., *The North Carolina General Statutes Commission*, 46 N.C. L. Rev. 469 (1968).
- Hannon, Michael, *A Closer Look at Unpublished Opinions in the United States Courts of Appeals*, 3 J. App. Prac. & Process 199 (2001).
- Hans, Valerie P., *Jury Systems around the World*, "Annual Review of Law and Social Science" 2008, Vol. 4, s. 275-297.
- Hansen, Susan B., *"Life Is Not Fair": Governors' Job Performance Ratings and State Economies*, "Political Research Quarterly" 1999, Vol. 52, No. 1, s. 167-188.
- Hanus, Jerome J., *Certiorari and Policy-Making in English History*, 12 Am. J. Legal Hist. 63 (1968).
- Harding, Alan, *The Origins and Early History of the Keeper of the Peace*, "Transactions of the Royal Historical Society" 1960, Vol. 10, s. 85-109.
- Hardwicke, John W., *The Central Hearing Agency: Theory and Implementation in Maryland*, 14 J. Nat'l Ass'n Administration L.J. 5 (1994).
- Hardwicke, John W., *The Central Panel Movement: A Work in Progress*, 53 Admin. L. Rev. 419 (2001).
- Hargis, B. Newton, *Constitutional Limitations upon Statute Titles in Louisiana*, 6 La. L. Rev. 72 (1944).
- Hargrave, Lee, *Statutory and Hortatory Provisions of the Louisiana Constitution of 1974*, 43 La. L. Rev. 647 (1983).
- Harkins, William J., *The Origin and Development of the Office of Secretary of State of Georgia*, "Georgia Historical Quarterly" 1969, Vol. 53, No. 4, s. 455-462.
- Harrington, Matthew P., *Legacy of the Colonial Vice-Admiralty Courts (Part I)*, 26 J. Mar. L. & Com. 581 (1995).
- Harrington, Matthew P., *Legacy of the Colonial Vice-Admiralty Courts (Part II)*, 27 J. Mar. L. & Com. 323 (1995).
- Harrington, Matthew P., *The Law-Finding Function of the American Jury*, 1999 Wis. L. Rev. 377 (1999).

- Harris, Peter K., *Structural Change in the Communication of Precedent Among State Supreme Courts, 1870–1970*, “Social Networks” 1982, Vol. 4, s. 201–222.
- Harrison, John, *Ex Parte Young*, 60 Stan. L. Rev. 989 (2009).
- Harrison, John, *Jurisdiction, Congressional Power, and Constitutional Remedies*, 86 Geo. L.J. 2513 (1998).
- Harrison, John, *The Constitutional Origins and Implications of Judicial Review*, 84 Va. L. Rev. 333 (1998).
- Harrison, John, *The Role of the Legislative and Executive Branches in Interpreting the Constitution*, 73 Cornell L. Rev. 371 (1988).
- Hart, Henry Melvin, *The Power of Congress to Limit the Jurisdiction of Federal Courts: An Exercise in Dialectic*, 66 Harv. L. Rev. 1362 (1953).
- Hart, Kent R., *Court Rulemaking in Utah Following the 1985 Revision of the Utah Constitution*, 1992 Utah L. Rev. 153 (1992).
- Hartnett, Edward A., *The Standing of the United States: How Criminal Prosecutions Show That Standing Doctrine Is Looking for Answers in All the Wrong Places*, 97 Mich. L. Rev. 2239 (1999).
- Hartsfield, James L., Jr., *Governmental Immunity from Suit and Liability in Texas*, 27 Tex. L. Rev. 337 (1949).
- Hasen, David M., *The Ambiguous Basis of Judicial Deference to Administrative Rules*, 17 Yale J. on Reg. 327 (2000).
- Hasen, Richard L., *Vote Buying*, 88 Cal. L. Rev. 1323 (2000).
- Haskett, Timothy S., *The Medieval English Court of Chancery*, 14 Law & Hist. Rev. 245 (1996).
- Hazard, Geoffrey C., Jr., *From Whom No Secrets Are Hid*, 76 Tex. L. Rev. 1665 (1998).
- Hazard, Geoffrey C., Jr., *Reflections on the Substance of Finality*, 70 Cornell L.Q. 642 (1985).
- Hazard, Geoffrey C., Jr., Harold Chesnin, *Chancery Procedure and the Seventh Amendment: Jury Trial of Issues in Equity Cases before 1791*, 83 Yale L.J. 999 (1974).
- Hazard, Geoffrey C., Jr., Martin B. McNamara, Irwin F. Sentilles, III, *Court Finance and Unitary Budgeting*, 81 Yale L.J. 1286 (1972).
- Hazard, Geoffrey C., Jr., Myron Moskovitz, *An Historical and Critical Analysis of Interpleader*, 52 Cal. L. Rev. 706 (1964).
- Heady, Ferrel, *The Reorganization Act of 1949*, “Public Administration Review” 1949, Vol. 9, No. 3, s. 165–174.
- Hedges, Jeff, *Impeachment Procedure in the Texas Legislature*, 20 J. Am. Soc. Leg. Clerks & Sec. 13 (2015).
- Hedlund, Ronald D., *Entering the Committee System: State Committee Assignments*, “Western Political Quarterly” 1989, Vol. 42, No. 4, s. 597–625.
- Hedlund, Ronald D., Keith E. Hamm, *Political Parties as Vehicles for Organizing U.S. State Legislative Committees*, “Legislative Studies Quarterly” 1996, Vol. 21, No. 3, s. 383–408.

- Hedlund, Ronald D., Samuel C. Patterson, *The Electoral Antecedents of State Legislative Committee Assignments*, "Legislative Studies Quarterly" 1992, Vol. 17, No. 4, s. 539-559.
- Heffron, Florence A., *Legislative Review of Administrative Rules under the Idaho Administrative Procedure Act*, 30 Idaho L. Rev. 369 (1994).
- Hein, Patrick, *In Defense of Broad Recess Appointment Power: The Effectiveness of Political Counterweights*, 96 Cal. L. Rev. 235 (2008).
- Heineman, Ben W., *Law Revision Commission for Illinois*, 42 Ill. L. Rev. 697 (1948).
- Heinselman, E. R., *Mandamus to Governor*, 105 A.L.R. 1124 (1936).
- Heiser, Walter W., *The Opinion Writing Function of Attorneys General*, 18 Idaho L. Rev. 9 (1982).
- Henning, Peter, *An Analysis of the General Statement of Policy Exception to Notice and Comment Procedures*, 73 Geo. L.J. 1007 (1985).
- Henretta, James A., *Foreword: Rethinking the State Constitutional Tradition*, 22 Rutgers L.J. 819 (1991).
- Henschen, Beth M., Robert Moog, Steven Davis, *Judicial Nominating Commissioners: A National Profile*, 73 Judicature 328 (1990).
- Herb, James A., Kimberly J. Kanoff, *The Butler Tetralogy: The Topsy Coachman Doctrine Revisited*, "Florida Bar Journal" July/August 2011, s. 58.
- Herman, Michael S., *Gubernatorial Executive Orders*, 30 Rutgers L.J. 987 (1999).
- Hernandez, Mauricio, *Constitutionally Speaking, Does Retention Matter?*, 75 Alb. L. Rev. 1823 (2012).
- Hershkoff, Helen, *Positive Rights and State Constitutions: The Limits of Federal Rationality Review*, 112 Harv. L. Rev. 1131 (1999).
- Hershkoff, Helen, *State Courts and the "Passive Virtues": Rethinking the Judicial Function*, 114 Harv. L. Rev. 1834 (2001).
- Hershkoff, Helen, *The Michigan Constitution, Judicial Rulemaking, and Erie-Effects on State Governance*, 60 Wayne L. Rev. 117 (2014).
- Herz, Michael, *Deference Running Riot: Separating Interpretation and Lawmaking Under Chevron*, 6 Administration L.J. Am. U. 187 (1992).
- Herz, Michael, *United States v. United States: When Can the Federal Government Sue Itself?*, 32 Wm. & Mary L. Rev. 893 (1991).
- Herzik, Eric B., Charles W. Wiggins, *Governors vs. Legislatures: Vetoes, Overrides, and Policy Making in the American States*, "Policy Studies Journal" 1989, Vol. 17, No. 4, s. 841-862.
- Hessick, F. Andrew, *Rethinking the Presumption of Constitutionality*, 85 Notre Dame L. Rev. 1447 (2010).
- Hester, Conrad, *Reviving Lenity: Prosecutorial Use of the Rule of Lenity as an Alternative to Limitations on Judicial Use*, 27 Rev. Litig. 513 (2008).
- Hetherington, John A.C., *State Economic Regulation and Substantive Due Process of Law*, 53 Nw. U. L. Rev. 13 (1958).

- Hexter, J. H., *Power Struggle, Parliament, and Liberty in Early Stuart England*, "Journal of Modern History" 1978, Vol. 50, No. 1, s. 1-50.
- Heynderickx, David W., *Finding Middle Ground: Oregon Experiments with a Central Hearing Panel for Contested Case Proceedings*, 36 Willamette L. Rev. 219 (2000).
- Hickman, Kristin, Matthew D. Krueger, *In Search of the Modern Skidmore Standard*, 107 Colum. L. Rev. 1235 (2007).
- Higginbotham, Patrick E., *Bureaucracy – The Carcinoma of the Federal Judiciary*, 31 Ala. L. Rev. 261 (1980).
- Higginson, Stephen A., *A Short History of the Right to Petition Government for the Redress of Grievances*, 96 Yale L.J. 142 (1986).
- Higgins, David, *Justices and Parliament in the Early Fourteenth Century*, "Parliamentary History" 1993, Vol. 12, No. 1, s. 1-18.
- Higginson, Stephen A., *A Short History of the Right to Petition Government for the Redress of Grievances*, 96 Yale L.J. 142 (1986).
- Hill, Alfred, *In Defense of Our Law of Sovereign Immunity*, 42 B.C. L. Rev. 485 (2001).
- Hill, Jeffrey S., Kenneth C. Williams, *The Decline of Private Bills: Resource Allocation, Credit Claiming, and the Decision to Delegate*, "American Journal of Political Science" 1993, Vol. 37, No. 4, s. 1008-1031.
- Hills, Roderick M., Jr., *Just Following Orders. In response to Norman R. Williams, Executive Review in the Fragmented Executive: State Constitutionalism and Same-Sex Marriage*, 154 U. Pa. L. Rev. 565 (2006), 156 U. Pa. L. Rev. 165 (2007).
- Hirsch, Sam, *Unpacking Page v. Bartels: A Fresh Redistricting Paradigm Emerges in New Jersey*, "Election Law Journal" 2002, Vol. 1, No. 1, s. 7-23.
- Hoberg, Allen, *Administrative Hearings: State Central Panels in the 1990s*, 46 Admin. L. Rev. 75 (1994).
- Hoberg, Allen, *Ten Years Later: The Progress of State Central Panels*, 21 Journal of the National Association of Administrative Law Judiciary 235 (2001).
- Hofer, Ronald R., *Standards of Review – Looking beyond the Labels*, 74 Marq. L. Rev. 231 (1991).
- Hoff, Samuel B., *The Presidential Pocket Veto: Its Use and Legality*, "Journal of Policy History" 1994, Vol. 6, No. 2, s. 188-208.
- Hoffer, Peter C., N.E.H. Hull, *Power and Precedent in the Creation of an American Impeachment Tradition: The Eighteenth-Century Colonial Record*, "William and Mary Quarterly" 1978, Vol. 36, No. 1, s. 51-77.
- Hoffer, Peter C., N.E.H. Hull, *The First American Impeachments*, "William and Mary Quarterly" 1978, Vol. 35, No. 4, s. 653-667.
- Hoffer, Stephanie, Travis McDade, *Of Disunity and Logrolling: Ohio's One-Subject Rule and the Very Evils It Was Designed to Prevent*, 51 Clev. St. L. Rev. 557 (2004).
- Hoffheimer, Michael H., *Mississippi Courts: 1790–1868*, 65 Miss. L.J. 99 (1995).

- Hoffman, Adam, *Corralling Constitutional Fact: De Novo Fact Review in the Federal Appellate Courts*, 50 Duke L.J. 1427 (2001).
- Hoffman, Jerome A., *Alabama Appellate Courts: Jurisdiction in Civil Cases*, 46 Ala. L. Rev. 843 (1995).
- Hogarty, Richard A., *When Legislators Become Administrators: The Problem of Plural Office-Holding*, 4 Roger Williams U. L. Rev. 133 (1998).
- Hohfeld, Wesley N., *Fundamental Legal Conceptions as Applied in Judicial Reasoning*, 26 Yale L.J. 710 (1917).
- Holdsworth, William Searle, *English Corporation Law in the 16th and 17th Centuries*, 31 Yale L.J. 382 (1922).
- Holdsworth, William Searle, *History of Remedies Against the Crown*, 38 L. Q. Rev. 141 (1922).
- Holland, Randy J., Cynthia Gray, *Judicial Discipline: Independence with Accountability*, 5 Widener L. Symp. J. 117 (2000).
- Holland, Randy J., *State Constitutions: Purpose and Function*, 69 Temp. L. Rev. 989 (1996).
- Holliday, Winston David, Jr., Comment, *Tipping the Balance of Power: A Critical Survey of the Gubernatorial Line Item Veto*, 50 S.C. L. Rev. 503 (1999).
- Holmes, Michael B., *The Constitutional Powers of the Governor and Attorney General: Which Officer Properly Controls Litigation Strategy When the Constitutionality of a State Law is Challenged?*, 53 La. L. Rev. 209 (1992).
- Holt, Wythe, *"To Establish Justice": Politics, The Judiciary Act of 1789, and the Invention of the Federal Courts*, 1989 Duke L.J. 1421 (1989).
- Holton, Woody, *An "Excess of Democracy" – Or a Shortage?: The Federalists' Earliest Adversaries*, "Journal of the Early Republic" 2005, Vol. 25, No. 3, s. 339-382.
- Horack, Frank Edward, *Can American State Legislatures Keep Pace?*, 26 Rocky Mountain L. Rev. 468 (1954).
- Horack, Frank Edward, *Origin and Application of the Banking Clauses in the Constitution of Iowa*, 13 Iowa L. Rev. 293 (1928).
- Horton, Wesley W., *Annotated Debates of the 1818 Constitutional Convention*, 65 Conn. B.J. SI-1 (1991).
- Horton, Wesley W., *Connecticut Constitutional History, 1776–1988*, 64 Conn. B.J. 355 (1990).
- Horton, Wesley W., *Day, Root and Kirby*, 70 Conn. B.J. 407 (1996).
- Horwitz, Paul, *Three Faces of Deference*, 83 Notre Dame L. Rev. 551 (2008).
- Howard, A.E. Dick, *"For the Common Benefit": Constitutional History in Virginia as a Casebook for the Modern Constitution-Maker*, 54 Va. L. Rev. 816 (1968).
- Howard, William M., *Construction and Application of Federal and State Constitutional and Statutory Speech or Debate Provisions*, 24 A.L.R. 6th 255 (2007).
- Howe, Daniel, *Anti-Federalist/Federalist Dialogue and Its Implications for Constitutional Understanding*, 84 Nw. U. L. Rev. 1 (1989).

- Howe, Mark DeWolfe, Louis F. Eaton, Jr., *The Supreme Judicial Power in the Colony of Massachusetts Bay*, "New England Quarterly" 1947, Vol. 20, No. 3, s. 291-316.
- Howell, Larry, "Purely the Creature of the Inventive Genius of the Court": *State ex rel. Whiteside and the Creation and Evolution of the Montana Supreme Court's Unique and Controversial Writ of Supervisory Control*, 69 Mont. L. Rev. 1 (2008).
- Hoxie, R. Gordon, *The Cabinet in the American Presidency, 1789–1984*, "Presidential Studies Quarterly" 1984, Vol. 14, No. 2, s. 209-230.
- Huefner, Steven F., *The Neglected Value of the Legislative Privilege in State Legislatures*, 45 Wm. & Mary L. Rev. 221 (2003).
- Hull, Matthew I., *Standing of Intervenor-Defendants in Public Law Litigation*, 80 Fordham L. Rev. 1539 (2012).
- Hunter, Matthew, *Legislating Around the Appointments Clause*, 91 B.U. L. Rev. 753 (2011).
- Huq, Aziz Z., *Enforcing (but not Defending) 'Unconstitutional' Laws*, 98 Va. L. Rev. 1001 (2012).
- Huq, Aziz Z., *Standing for the Structural Constitution*, 99 Va. L. Rev. 1435 (2013).
- Huq, Aziz Z., *The Negotiated Structural Constitution*, 114 Colum. L. Rev. 1595 (2014).
- Hyneman, Charles S., *Tenure and Turnover of Legislative Personnel*, "Annals of the American Academy of Political and Social Science" 1938, Vol. 195 (Our State Legislators), s. 21-31.
- Idleman, Scott C., *The Emergence of Jurisdictional Resequencing in the Federal Courts*, 87 Cornell L. Rev. 1 (2001).
- Ieyoub, Richard P., Theodore Eisenberg, *State Attorney General Actions, the Tobacco Litigation, and the Doctrine of Parens Patriae*, 74 Tul. L. Rev. 1859 (2000).
- Ingersoll, Henry H., *Confusion of Law and Equity*, 21 Yale L.J. 58 (1911).
- Innes, Joanna, *The Local Acts of a National Parliament: Parliament's Role in Sanctioning Local Action in Eighteenth-Century Britain*, "Parliamentary History" 1998, Vol. 17, No. 1, s. 23-47.
- Ireland, Robert M., *The Problem of Local, Private, and Special Legislation in the Nineteenth-Century United States*, 46 Am. J. Legal Hist. 271 (2004).
- Isseks, Morris Shepp, *The Executive and His Use of the Militia*, 16 Or. L. Rev. 301 (1937).
- Ivanhoe, Robert J., *Congressional Oversight of Administrative Discretion: Defining the Proper Role of the Legislative Veto*, 26 Am. U. L. Rev. 1018 (1977).
- Jackson, Jeffrey, *Judicial Independence, Adequate Court Funding, and Inherent Judicial Powers*, 52 Md. L. Rev. 217 (1993).
- Jackson, Robert H., *A Presidential Legal Opinion*, 66 Harv. L. Rev. 1353 (1953).
- Jackson, Vicki C., *Suing the Federal Government: Sovereignty, Immunity, and Judicial Independence*, 35 Geo. Wash. Int'l L. Rev. 521 (2003).
- Jacobs, Robert D., *Standing of States to Represent the Interests of Their Citizens in Federal Court*, 21 Am. U. L. Rev. 224 (1971).
- Jacoby, Joan E., *The American Prosecutor in Historical Context: From Appointive to Elective Status*, "Prosecutor" No. Sept.-Oct. 1997, s. 25.

- Jaffe, Louis Leventhal, *Judicial Review: Constitutional and Jurisdictional Fact*, 70 Harv. L. Rev. 953 (1957).
- Jaffe, Louis Leventhal, *Judicial Review: Question of Fact*, 69 Harv. L. Rev. 1020 (1956).
- Jaffe, Louis Leventhal, *Judicial Review: Question of Law*, 69 Harv. L. Rev. 239 (1955).
- Jaffe, Louis Leventhal, *Judicial Review: "Substantial Evidence on the Whole Record"*, 64 Harv. L. Rev. 1233 (1956).
- Jaffe, Louis Leventhal, *Law Making by Private Groups*, 51 Harv. L. Rev. 201 (1937).
- Jaffe, Louis Leventhal, *Standing to Secure Judicial Review: Public Actions*, 74 Harv. L. Rev. 1265 (1961).
- Jaffe, Louis Leventhal, *Suits Against Governments and Officers: Damage Actions*, 77 Harv. L. Rev. 209 (1963).
- Jaffe, Louis Leventhal, *Suits Against Governments and Officers: Sovereign Immunity*, 77 Harv. L. Rev. 1 (1963).
- Jaffe, Louis Leventhal, *The Citizen as Litigant in Public Actions: The Non-Hohfeldian or Ideological Plaintiff*, 116 U. Pa. L. Rev. 1033 (1968).
- Jaffe, Louis Leventhal, Edith G. Henderson, *Judicial Review and the Rule of Law: Historical Origins*, 72 L. Q. Rev. 345 (1956).
- Jameson, J. Franklin, *The Early Political Uses of the Word Convention*, "American Historical Review" 1898, Vol. 3, No. 3, s. 477-487.
- Jameson, J. Franklin, *The Origin of the Standing-Committee System in American Legislative Bodies*, "Political Science Quarterly" 1894, Vol. 9, No. 2, s. 246-267.
- Jay, Stewart, *Origins of Federal Common Law: Part One*, 133 U. Pa. L. Rev. 1003 (1985).
- Jay, Stewart, *Origins of Federal Common Law: Part Two*, 133 U. Pa. L. Rev. 1231 (1985).
- Jay, Stewart, *Servants of Monarchs and Lords: The Advisory Role of Early English Judges*, 38 Am. J. Legal Hist. 117 (1994).
- Jefferson, T. Hunter, *Constitutional Wrongs and Common Law Principles: The Case of the Recognition of State Constitutional Tort Actions against State Governments*, 50 Vand. L. Rev. 1525 (1997).
- Jellum, Linda D., "Which Is to Be Master," the Judiciary or the Legislature? When Statutory Directives Violate Separation of Powers, 56 UCLA L. Rev. 837 (2009).
- Jenks, Edward, *The Prerogative Writs in English Law*, 32 Yale L.J. 523 (1923).
- Jenks, William L., *Territorial Legislation by Governor and Judges*, "Mississippi Valley Historical Review" 1918, Vol. 5, No. 1, s. 36-50.
- Jensen, Merrill, *The Creation of the National Domain, 1781-1784*, "Mississippi Valley Historical Review" 1939, Vol. 26, No. 3, s. 323-342.
- Jenson, David C., *From Deference to Restraint: Using the Chevron Framework to Evaluate Presidential Signing Statements*, 91 Minn. L. Rev. 1908 (2007).
- Jewell, Malcolm E., *Constitutional Provisions for State Legislative Apportionment*, "Western Political Quarterly" 1955, Vol. 8, No. 2, s. 271-279.

- Johansen, Robin B., Note, *The New Federalism: Toward a Principled Interpretation of the State Constitution*, 29 Stan. L. Rev. 297 (1977).
- Johnsen, Dawn E., *Functional Departmentalism and Nonjudicial Interpretation: Who Determines Constitutional Meaning?*, 67 Law & Contemp. Probs. 105 (2004).
- Johnsen, Dawn E., *Presidential Non-Enforcement of Constitutionally Objectionable Statutes*, 63 Law & Contemp. Probs. 101 (2000).
- Johnson, Herbert Alan, *The Prerogative Court of New York, 1686–1776*, 17 Am. J. Legal Hist. 95 (1973).
- Joiner, Charles W., Oscar J. Miller, *Rules of Practice and Procedure: A Study of Judicial Rule-Making*, 55 Mich. L. Rev. 623 (1957).
- Jolowicz, John A., *Appeal and Review in Comparative Law: Similarities, Differences and Purposes*, 15 Melbourne University Law Review 618 (1986).
- Jones, Chester Lloyd, *The Improvement of Legislative Methods and Procedure*, “Proceedings of the American Political Science Association” 1913, Vol. 10, s. 191-214.
- Jones, Harry W., *Bill-Drafting Services in Congress and the State Legislatures*, 65 Harv. L. Rev. 441 (1952).
- Jones, Nick, *Mansion or Fortress? The Legal Merits of Temporary Immunity from Criminal Prosecution for Kentucky’s Chief Executive*, 96 Ky. L.J. 669 (2008).
- Jordan, Ellen R., *Specialized Courts: A Choice?*, 76 Nw. U. L. Rev. 745 (1981).
- Jordan, William S., III, *Ossification Revisited: Does Arbitrary and Capricious Review Significantly Interfere with Agency Ability to Achieve Regulatory Goals through Informal Rulemaking*, 94 Nw. U. L. Rev. 393 (2000).
- Josep, Jeffrey H., Barry A. Friedman, *Consumer Redress Through the Small Claims Court: A Proposed Model Consumer Justice Act*, 18 B.C. L. Rev. 839 (1977).
- Joyce, Craig, *The Rise of the Supreme Court Reporter: An Institutional Perspective on Marshall Court Ascendancy*, 83 Mich. L. Rev. 1291 (1985).
- Jurtas, Daniel, *The Narrowing Scope of Appellate Review: Has the Pendulum Swung Too Far?*, “Manitoba Law Journal” 2007, Vol. 32, No. 1, s. 61-77.
- Kaden, Alan Scott, *Judicial Review of Executive Action in Domestic Affairs*, 80 Colum. L. Rev. 1535 (1980).
- Kagan, Elena, *Presidential Administration*, 114 Harv. L. Rev. 2245 (2001).
- Kagan, Robert A., Bliss Cartwright, Lawrence Friedman, Stanton Wheeler, *The Business of State Supreme Courts, 1870–1970*, 30 Stan. L. Rev. 121 (1977).
- Kagan, Robert A., Bliss Cartwright, Lawrence M. Friedman, Stanton Wheeler, *The Evolution of State Supreme Courts*, 76 Mich. L. Rev. 961 (1978).
- Kahle, Thomas W., Stephen R. Schmidt, *Claims Against the State of Ohio: Sovereign Immunity, the Sundry Claims Board and the Proposed Court of Claims Act*, 35 Ohio St. L.J. 462 (1974).
- Kahn, Paul W., *Gramm-Rudman and the Capacity of Congress to Control the Future*, 13 Hastings Const. L.Q. 185 (1986).

- Kahn, Paul W., *Interpretation and Authority in State Constitutionalism*, 106 Harv. L. Rev. 1147 (1993).
- Kainen, James L., *The Historical Framework for Reviving Constitutional Protection for Property and Contract Rights*, 79 Cornell L. Rev. 97 (1993).
- Kalhan, Anil, *Deferred Action, Supervised Enforcement Discretion, and the Rule of Law Basis for Executive Action on Immigration*, 63 UCLA L. Rev. 58 (2015).
- Kallenberger, Maxwell B., *Policing Charitable Organizations: Whose Responsibility Is It?*, 76 La. L. Rev. 661 (2015).
- Kaplan, Benjamin, *Do Intermediate Appellate Courts Have a Lawmaking Function?*, 70 Mass. L. Rev. 10 (1985).
- Kaplan, Benjamin, Warren J. Greene, *The Legislature's Relation to Judicial Rule-Making: An Appraisal of Winberry v. Salisbury*, 65 Harv. L. Rev. 234 (1951).
- Kaplan, Diane S., Note, *The Wyatt Case: Implementation of a Judicial Decree Ordering Institutional Change*, 84 Yale L.J. 1338 (1975).
- Kaplow, Louis, *An Economic Analysis of Legal Transitions*, 99 Harv. L. Rev. 509 (1985).
- Karlan, Pamela S., *Disarming the Private Attorney General*, 2003 U. Ill. L. Rev. 183 (2003).
- Karst, Kenneth L., *Legislative Facts in Constitutional Litigation*, 1960 Sup. Ct. Rev. 75 (1960).
- Karst, Kenneth L., Harold W. Horowitz, *Presidential Prerogative and Judicial Review*, 22 UCLA L. Rev. 47 (1974).
- Kates, Don B., Jr., William T. Barker, *Mootness in Judicial Proceedings: Toward a Coherent Theory*, 62 Cal. L. Rev. 1385 (1974).
- Katsh, Salem M., Alex V. Chachkes, *Constitutionality of No-Citation Rules*, 3 J. App. Prac. & Process 287 (2001).
- Katyal, Neal Kumar, *Internal Separation of Powers: Checking Today's Most Dangerous Branch from Within*, 115 Yale L.J. 2314 (2006).
- Katz, Steven B., *California's Curious Practice of "Pocket Review"*, 3 J. App. Prac. & Process 385 (2001).
- Katz, Stanley N., *Republicanism and the Law of Inheritance in the American Revolutionary Era*, 76 Mich. L. Rev. 1 (1977).
- Katz, Stanley N., *The Politics of Law in Colonial America: Controversies Over Chancery Courts and Equity Law in the Eighteenth Century*, 5 Persp. Am. Hist. 255 (1971).
- Kaufman, Herbert, *Emerging Conflicts in the Doctrines of Public Administration*, "American Political Science Review" 1956, Vol. 50, No. 4, s. 1057-1073.
- Kaufman, Jason, *Corporate Law and the Sovereignty of States*, "American Sociological Review" 2008, Vol. 73, No. 3, s. 402-425.
- Kearney, Deborah K., *The Florida Cabinet in the Age of Aquarius*, 52 Fla. L. Rev. 425 (2000).
- Keefe, J.E., Jr., *Power to Abolish or Discontinue Office*, 172 A.L.R. 1366 (1948).
- Keenan, David S., *Discretionary Justice: The Right to Petition and the Making of Federal Private Legislation*, 53 Harv. J. on Legis. 563 (2016).

- Keilitz, Susan, Roger A. Hanson, Henry W. K. Daley, *Is Civil Discovery in State Trial Courts Out of Control?*, 17 State Ct. J. 8 (1993).
- Keim, C. Ray, *Primogeniture and Entail in Colonial Virginia*, "William and Mary Quarterly" 1968, Vol. 25, No. 4, s. 545-586.
- Keir, D.L., *The Case of the Ship-Money*, 52 L. Q. Rev. 546 (1936).
- Kelley, William K., *Avoiding Constitutional Questions as a Three-Branch Problem*, 86 Cornell L. Rev. 831 (2001).
- Kelly, William D., *Exclusive Judicial Power to Regulate Appellate Practice and Procedure – People v. Cox*, 30 DePaul L. Rev. 969 (1981).
- Kelly, William R., *Water Conservancy District*, 22 Rocky Mountain L. Rev. 432 (1950).
- Kelso, J. Clark, *A Report on the California Appellate System*, 45 Hastings L.J. 433 (1994).
- Kempin, Frederick G., Jr., *Precedent and Stare Decisis: The Critical Years, 1800 to 1850*, 3 Am. J. Legal Hist. 28 (1959).
- Kennedy, Robert H., *Advisory Opinions: Cautious About Non-Judicial Undertakings*, 23 U. Rich. L. Rev. 173 (1989).
- Kersh, Rogan, Suzanne B. Mettler, Grant D. Reeher, Jeffrey M. Stonecash, "More a Distinction of Words than Things": *The Evolution of Separated Powers in American States*, 4 Roger Williams U. L. Rev. 5 (1998).
- Kesavan, Vasam, Michael Stokes Paulsen, *Is West Virginia Unconstitutional?*, 90 Cal. L. Rev. 291 (2002).
- Kesavan, Vasam, J. Gregory Sidak, *The Legislator-in-Chief*, 44 Wm. & Mary L. Rev. 1 (2002).
- Keyser, David R., *State Constitutions and Theories of Judicial Review: Some Variations on a Theme*, 63 Tex. L. Rev. 1051 (1985).
- Kian, Sina, *The Path of the Constitution: The Original System of Remedies, How It Changed, and How the Court Responded*, 87 N.Y.U. L. Rev. 132 (2012).
- Kibbey, Thomas F., *Standardizing the Rules Restricting Publication and Citation in the Federal Courts of Appeals*, 63 Ohio St. L.J. 833 (2002).
- King, Austin A., *A Problematic Procedure: The Struggle for Control of Procedural Rulemaking Power*, 67 Ark. L. Rev. 759 (2014).
- King, Keith, *Indicting the President: Can A Sitting President Be Criminally Indicted?*, 30 Sw. U. L. Rev. 417 (2001).
- King, Nancy J., *The Origins of Felony Jury Sentencing in the United States*, 78 Chi.-Kent. L. Rev. 937 (2003).
- King, Nancy J., Roosevelt L. Noble, *Felony Jury Sentencing in Practice: A Three-State Study*, 57 Vand. L. Rev. 885 (2004).
- King, Susan B., *Executive Orders of the Wisconsin Governor*, 1980 Wis. L. Rev. 333 (1980).
- King, Susan, *State Constitutional Law Bibliography: 1989–1999*, 31 Rutgers L.J. 1623 (2000).
- Kingsbury, Joseph B., *Unicameral Legislatures in Early American States*, "Washington University Studies" 1925, Vol. 13, s. 95-119.

- Kinkopf, Neil, *Of Devolution, Privatization, and Globalization: Separation of Powers Limits on Congressional Authority to Assign Federal Power to Non-Federal Actors*, 50 Rutgers L. Rev. 331 (1998).
- Kintner, Earl W., *Discovery in Administrative Adjudicative Proceedings*, 16 Admin. L. Rev. 233 (1964).
- Kirk, Maurice B., *Legal Drafting: How Should a Document Begin?*, 3 Tex. Tech L. Rev. 233 (1972).
- Klain, Maurice, *A New Look at the Constituencies: The Need for a Recount and a Reappraisal*, "American Political Science Review" 1955, Vol. 49, No. 4, s. 1105-1119.
- Klarner, Carl E., Andrew Karch, *Why Do Governors Issue Vetoes? The Impact of Individual and Institutional Influences*, "Political Research Quarterly" 2008, Vol. 61, No. 4, s. 574-584.
- Klarner, Carl, *The Measurement of the Partisan Balance of State Government*, "State Politics & Policy Quarterly" 2003, Vol. 3, No. 3, s. 309-319.
- Kleps, Ralph N., *Certiorarified Mandamus: Court Review of California Administrative Decisions 1939-49*, 2 Stan. L. Rev. 285 (1949).
- Kloppenber, Lisa A., *Avoiding Constitutional Questions*, 35 B.C. L. Rev. 1003 (1994).
- Klukowski, Kenneth A., *Severability Doctrine: How Much of a Statute Should Federal Courts Invalidate?*, 16 Tex. Rev. L. & Pol. 1 (2011).
- Knapp, Kristien G., *Resolving the Presidential Signing Statement Controversy: New York State as a Separation of Powers Laboratory*, 6 Cardozo Pub. L. Pol'y & Ethics J. 737 (2008).
- Knippa, Paula K., *Primary Jurisdiction Doctrine and the Circumforaneous Litigant*, 85 Tex. L. Rev. 1289 (2007).
- Knowles, Jeffrey G., Note, *Enforcing the One-Subject Rule: The Case for a Subject Veto*, 38 Hastings L.J. 563 (1987).
- Kobach, Kris W., *May "We the People" Speak?: The Forgotten Role of Constituent Instructions in Amending the Constitution*, 33 U.C. Davis L. Rev. 1 (1999).
- Koch, Charles H., Jr., *Judicial Review of Administrative Discretion*, 54 Geo. Wash. L. Rev. 469 (1986).
- Koch, Charles H., Jr., *Policymaking by the Administrative Judiciary*, 25 J. Nat'l Ass'n Administration L.J. 49 (2005).
- Kochan, Donald J., *The Unconstitutionality of Class-Based Statutory Limitations on Presidential Nominations: Can a Man Head the Women's Bureau at the Department of Labor?*, 37 Loy. U. Chi. L.J. 43 (2005).
- Kolber, Michael, *The Mysteries of the Congressional Review Act*, 122 Harv. L. Rev. 2162 (2009).
- Kondo, LeRoy L., *Untangling the Tangled Web: Federal Court Reform through Specialization for Internet Law and Other High Technology Cases*, 2002 UCLA J. L. Tech. 1 (2002).
- Konig, David Thomas, *Dale's Laws and the Non-Common Law Origins of Criminal Justice in Virginia*, 26 Am. J. Legal Hist. 354 (1982).

- Kopel, David B., *The Posse Comitatus and the Office of Sheriff: Armed Citizens Summoned to the Aid of Law Enforcement*, "Journal of Criminal Law and Criminology" 2015, Vol. 104, No. 4, s. 761-850.
- Koppel, Glenn S., *Populism, Politics, and Procedure: The Saga of Summary Judgment and the Rulemaking Process in California*, 24 Pepp. L. Rev. 455 (1997).
- Koppel, Glenn S., *Toward a New Federalism in State Civil Justice: Developing a Uniform Code of State Civil Procedure through a Collaborative Rule-Making Process*, 58 Vand. L. Rev. 1167 (2005).
- Koppel, Glenn S., *When Push Comes to Shove between Court Rule and Statute: The Role of Judicial Interpretation in Court Administration*, 40 Santa Clara L. Rev. 103 (1999).
- Korzi, Michael J., "A Legitimate Function": *Reconsidering Presidential Signing Statements*, "Congress & The Presidency" 2011, Vol. 38, No. 2, s. 195-216.
- Kovacs, Kathryn E., *Leveling the Deference Playing Field*, 90 Or. L. Rev. 583 (2011).
- Kovvali, Aneil, *Seminole Rock and the Separation of Powers*, 36 Harv. J.L. & Pub. Pol'y 849 (2013).
- Kramer, Larry, *The Lawmaking Power of the Federal Courts*, 12 Pace L. Rev. 263 (1992).
- Kramer, Larry D., *The Supreme Court, 2000 Term: Foreword: We, the Court*, 115 Harv. L. Rev. 4 (2001).
- Kramer, Larry D., *Understanding Marbury v. Madison*, "Proceedings of the American Philosophical Society" 2004, Vol. 148, s. 14.
- Kraśnicka, Izabela, *Systemy wyborów sędziów stanowych w USA*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2015, z. 20/A, s. 143-152.
- Krause, Stephen J., *Punishing the Press: Using Contempt of Court to Secure the Right of a Fair Trial*, 76 B.U. L. Rev. 537 (1996).
- Krauss, Rebecca, *The Theory of Prosecutorial Discretion in Federal Law: Origins and Developments*, 6 Seton Hall Cir. Rev. 1 (2009).
- Krent, Harold J., *Executive Control over Criminal Law Enforcement: Some Lessons from History*, 38 Am. U. L. Rev. 275 (1989).
- Krent, Harold J., *From a Unitary to a Unilateral Presidency*, 88 B.U. L. Rev. 523 (2008).
- Krent, Harold J., *Separating the Strands in Separation of Powers Controversies*, 74 Va. L. Rev. 1253 (1988).
- Krieger, Marcia S., "The Bankruptcy Court Is a Court of Equity": *What Does That Mean*, 50 S.C. L. Rev. 275 (1999).
- Kritchevsky, Barbara, *Justiciability in Tennessee, Part One: Principles and Limits*, 15 Mem. St. U. L. Rev. 1 (1984).
- Kritchevsky, Barbara, *Justiciability in Tennessee, Part Two: Standing*, 15 Mem. St. U. L. Rev. 179 (1985).
- Kritchevsky, Barbara, *Justiciability in Tennessee, Part Three: Timing*, 16 Mem. St. U. L. Rev. 177 (1986).

- Kroger, John R., *Supreme Court Equity, 1789–1835, and the History of American Judging*, 34 Hous. L. Rev. 1425 (1998).
- Kron, Alex N., *The Constitutional Validity of Pro Forma Recess Appointments: A Bright-Line Test Using a Substance-over-Form Approach*, 98 Iowa L. Rev. 397 (2012).
- Krotoszynski, Ronald J., Jr., *Reconsidering the Nondelegation Doctrine: Universal Service, the Power to Tax, and the Ratification Doctrine*, 80 Ind. L.J. 238 (2005).
- Krotoszynski, Ronald J., Jr., *Why Deference?: Implied Delegations, Agency Expertise, and the Misplaced Legacy of Skidmore*, 54 Admin. L. Rev. 735 (2002).
- Kruger, Karen J., *Governmental Immunity in Maryland: A Practitioner's Guide to Making and Defending Tort Claims*, 36 U. Balt. L. Rev. 37 (2006).
- Kuehnle, William H., *Standards of Evidence in Administrative Proceedings*, 49 N.Y.L. Sch. L. Rev. 829 (2005).
- Kunsch, Kelly, *Standard of Review (State and Federal): A Primer*, 18 Seattle U. L. Rev. 11 (1994).
- Kurland, Philip B., *The Rise and Fall of the "Doctrine" of Separation of Powers*, 85 Mich. L. Rev. 592 (1986).
- Kurland, Philip B., D.M. Waters, *Public Prosecutions in England, 1854–1879: An Essay on English Legislative History*, 1959 Duke L.J. 493 (1959).
- LaFave, Wayne R., *The Prosecutor's Discretion in The United States*, 1970 Am. J. Comp. L. 532 (1970).
- Lamb, Bromleigh S., *The Emergency Board: Oregon's System of Interim Fiscal Adjustment*, 55 Or. L. Rev. 197 (1976).
- Lambert, Richard M., *The "Ten Pound Act" Cases and the Origins of Judicial Review in New Hampshire*, 43 N.H. Bar. J. 37 (2002).
- Landau, Jack, *A Judge's Perspective on the Use and Misuse of History in State Constitutional Interpretation*, 38 Val. U. L. Rev. 451 (2004).
- Landis, James, *Constitutional Limitations on the Congressional Power of Investigation*, 40 Harv. L. Rev. 153 (1926).
- Langbein, John H., *On the Myth of Written Constitutions: The Disappearance of Criminal Jury Trial*, 15 Harv. J.L. & Pub. Pol'y 119 (1992).
- Langbein, John H., *The Disappearance of Civil Trial in the United States*, 122 Yale L.J. 522 (2012).
- Larson, Lennart V., *Administrative Determinations and the Extraordinary Writs in the State of Washington*, 20 Wash. L. Rev. 22 (1945).
- Lash, Kurt T., *The Constitutional Convention of 1937: The Original Meaning of the New Jurisprudential Deal*, 70 Fordham L. Rev. 459 (2001).
- Latzer, Barry, *Four Half-Truths About State Constitutional Law*, 65 Temp. L. Rev. 1123 (1992).
- Lawless, Robert M., *A Simple Suggestion for Overriding the Line-Item Veto*, 63 Mo. L. Rev. 285 (1998).
- Lawrence, David M., *Private Exercise of Governmental Power*, 61 Ind. L.J. 647 (1986).

- Lawrence, David M., *The Broad Brush and Beyond – Improving Legislative Titles in North Carolina*, 56 N.C. L. Rev. 1175 (1978).
- Lawrence, Michael A., *Do “Creatures of the State” Have Constitutional Rights?: Standing for Municipalities to Assert Procedural Due Process Claims against the State*, 47 Vill. L. Rev. 93 (2002).
- Lawson, Gary, *Delegation and Original Meaning*, 88 Va. L. Rev. 327 (2002).
- Lawson, Gary, *Discretion as Delegation: The “Proper” Understanding of the Nondelegation Doctrine*, 73 Geo. Wash. L. Rev. 235 (2005).
- Lawson, Gary, *Proving the Law*, 86 Nw. U. L. Rev. 859 (1992).
- Lawson, Gary, *Stipulating the Law*, 109 Mich. L. Rev. 1191 (2011).
- Lawson, Gary, *Territorial Governments and the Limits of Formalism*, 78 Cal. L. Rev. 853 (1990).
- Lawson, Gary, *The Rise and Rise of the Administrative State*, 107 Harv. L. Rev. 1231 (1994).
- Lawson, Gary, Christopher D. Moore, *The Executive Power of Constitutional Interpretation*, 81 Iowa L. Rev. 1267 (1996).
- Lawson, Robert G., *Modifying the Kentucky Rules of Evidence – A Separation of Powers Issue*, 88 Ky. L.J. 525 (2000).
- Laycock, Douglas, *The Triumph of Equity*, 56 Law & Contemp. Probs. 53 (1993).
- LeBoeuf, Jacques B., *Limitations on the Use of Appropriations Riders by Congress to Effectuate Substantive Policy Changes*, 19 Hastings Const. L.Q. 457 (1992).
- Ledbetter, Cal, Jr., *The Constitution of 1868: Conqueror’s Constitution or Constitutional Continuity?*, “Arkansas Historical Quarterly” 1985, Vol. 44, No. 1, s. 16-41.
- Lederle, John W., *State Legislative Reorganization*, 31 Marq. L. Rev. 272 (1948).
- Lederle, John W., *The Hoover Commission Reports on Federal Reorganization*, 33 Marq. L. Rev. 89 (1949).
- Lederman, Leandra, *Equity and the Article I Court: Is the Tax Court’s Exercise of Equitable Powers Constitutional?*, 5 Fla. Tax Rev. 357 (2001).
- Lederman, Leandra, Joseph C. Dugan, *King v. Burwell: What Does It Portend for Chevron’s Domain?*, 2015 Pepp. L. Rev. 72 (2015).
- Leduc, Tracy E., *Certiorari in the Florida District Courts of Appeal*, 33 Stetson L. Rev. 107 (2003).
- Lee, Frederic P., *The Office of the Legislative Counsel*, 29 Colum. L. Rev. 381 (1929).
- Lee, Mordecai, *Political-Administrative Relations in State Government: A Legislative Perspective*, “International Journal of Public Administration” 2006, Vol. 29, No. 12, s. 1021-1047.
- Lee, Thomas H., *The Safe-Conduct Theory of the Alien Tort Statute*, 106 Colum. L. Rev. 830 (2006).
- Legrand, Pierre, *Strange Power of Words: Codification Situated*, 9 Tul. Eur. & Civ. L.F. 1 (1994).
- Lemos, Margaret H., *Aggregate Litigation Goes Public: Representative Suits by State Attorneys General*, 126 Harv. L. Rev. 486 (2012).
- Lemos, Margaret H., *State Enforcement of Federal Law*, 86 N.Y.U. L. Rev. 698 (2011).

- Lemos, Margaret H., *The Other Delegate: Judicially Administered Statutes and the Nondelegation Doctrine*, 81 S. Cal. L. Rev. 405 (2008).
- Leonard, James, *Ubi Remedium Ibi Jus, or, Where There's a Remedy, There's a Right: A Skeptic's Critique of Ex Parte Young*, 54 Syracuse L. Rev. 215 (2004).
- Leonard, Meghan E., Joseph V. Ross, *Understanding the Length of State Supreme Court Opinions*, "American Politics Research" 2016, Vol. 44, No. 4, s. 710-733.
- Leonard, Sister Joan de Lourdes, *The Organization and Procedure of the Pennsylvania Assembly, 1682–1776, I. Organization*, "Pennsylvania Magazine of History and Biography" 1948, Vol. 72, No. 3, s. 215-239.
- Leonard, Sister Joan de Lourdes, *The Organization and Procedure of the Pennsylvania Assembly, 1682–1776, II. The Legislative Process*, "Pennsylvania Magazine of History and Biography" 1948, Vol. 72, No. 4, s. 376-412.
- Leshner, Robert O., *Extraordinary Writs in the Appellate Courts of Arizona*, 7 Ariz. L. Rev. 34 (1965).
- Lessig, Lawrence, Cass R. Sunstein, *The President and the Administration*, 94 Colum. L. Rev. 1 (1994).
- Lettow, Renee B., *Reviving Federal Grand Jury Presentments*, 103 Yale L.J. 1333 (1994).
- Levi, Edward, *Some Aspects of Separation of Powers*, 76 Colum. L. Rev. 371 (1976).
- Levin, A. Leo, Anthony G. Amsterdam, *Legislative Control over Judicial Rule-Making: A Problem in Constitutional Revision*, 107 U. Pa. L. Rev. 1 (1958).
- Levin, Ronald M., *The Case for (Finally) Fixing the APA's Definition of "Rule"*, 56 Admin. L. Rev. 1077 (2004).
- Levine, Michael E., Jennifer Forrence, *Regulatory Capture, Public Interest, and the Public Agenda: Toward a Synthesis*, 6 J.L. Econ. & Org. 167 (1990).
- Levine, Peter D., *State Legislative Parties in the Jacksonian Era: New Jersey, 1829–1844*, "Journal of American History" 1975, Vol. 62, No. 3, s. 591-608.
- Levinson, Daryl J., *Rights Essentialism and Remedial Equilibration*, 99 Colum. L. Rev. 857 (1999).
- Levinson, L. Harold, *Interpreting State Constitutions by Resort to the Record*, 6 Fla. St. U. L. Rev. 567 (1978).
- Levinson, L. Harold, *Legislative and Executive Veto of Rules of Administrative Agencies: Models and Alternatives*, 24 Wm. & Mary L. Rev. 79 (1982).
- Levinson, L. Harold, *The Decline of the Legislative Veto: Federal/State Comparisons and Interactions*, "Publius. The Journal of Federalism" 1987, Vol. 17, No. 1, s. 115.
- Levinson, L. Harold, *The Public Law/Private Law Distinction in the Courts*, 57 Geo. Wash. L. Rev. 1579 (1989).
- Levinson, Sanford, *Constitutional Protestantism in Theory and Practice: Two Questions for Michael Stokes Paulsen and One for His Critics*, 83 Geo. L.J. 373 (1994).
- Levinson, Sanford, *Could Meese Be Right This Time?*, 61 Tul. L. Rev. 1071 (1987).

- Levitas, Elliot H., Stanley M. Brand, *Congressional Review of Executive and Agency Actions after Chadha: 'The Son of Legislative Veto' Lives On*, 72 Geo. L.J. 801 (1983).
- Levmore, Saul, *The Case for Retroactive Taxation*, 22 J. Legal Stud. 265 (1993).
- Levy, Richard E., *Written Testimony of Richard E. Levy Before the House Agriculture Committee, State of Kansas*, 42 U. Kan. L. Rev. 265 (1994).
- Levy, Richard E., Sidney A. Shapiro, *Administrative Procedure and the Decline of the Trial*, 51 U. Kan. L. Rev. 473 (2003).
- Lewis, Anthony, *Legislative Apportionment and the Federal Courts*, 71 Harv. L. Rev. 1057 (1958).
- Liberman, Lee S., *Morrison v. Olson: A Formalistic Perspective on Why the Court Was Wrong*, 38 Am. U. L. Rev. 313 (1989).
- Libonati, Michael E., *Intergovernmental Relations in State Constitutional Law: A Historical Overview*, "Annals of the American Academy of Political and Social Science" 1988, Vol. 496, s. 107-116.
- Libonati, Michael E., *State Constitutions and Legislative Process: The Road Not Taken*, 89 B.U. L. Rev. 863 (2009).
- Liebmann, George W., *Delegation to Private Parties in American Constitutional Law*, 50 Ind. L.J. 650 (1975).
- Lillich, Richard, *The Chase Impeachment*, 4 Am. J. Legal Hist. 49 (1960).
- Lincoln, Robert, *Executive Decisionmaking by Local Legislatures in Florida: Justice, Judicial Review and the Need for Legislative Reform*, 25 Stetson L. Rev. 627 (1996).
- Linde, Hans A., *Are State Constitutions Common Law?*, 34 Ariz. L. Rev. 215 (1992).
- Linde, Hans A., *Due Process of Lawmaking*, 55 Neb. L. Rev. 197 (1976).
- Linde, Hans A., *E Pluribus – Constitutional Theory and State Courts*, 18 Ga. L. Rev. 165 (1984).
- Linde, Hans A., *First Things First: Rediscovering the States' Bills of Rights*, 9 U. Balt. L. Rev. 379 (1980).
- Linde, Hans A., *Structures and Terms of Consent: Delegation, Discretion, Separation of Powers, Representation, Participation, Accountability*, 20 Cardozo L. Rev. 823 (1999).
- Linde, Hans A., *The State and the Federal Courts in Governance: Vive la Difference!*, 46 Wm. & Mary L. Rev. 1273 (2005).
- Lindgren, Eric, Priscilla Southwell, *The Effect of Redistricting Commissions on Electoral Competitiveness in U.S. House Elections, 2002–2010*, "Journal of Politics and Law" 2013, Vol. 6, No. 2, s. 13-18.
- Linzer, Peter, *The Meaning of Certiorari Denials*, 79 Colum. L. Rev. 1227 (1979).
- Livermore, Michael A., Richard L. Revesz, *Regulatory Review, Capture, and Agency Inaction*, 101 Geo. L.J. 1337 (2012).
- Livingston, Margit, *Disobedience and Contempt*, 75 Wash. L. Rev. 345 (2000).
- Livingston, William S., *The Security of Tenure of the Speaker of the House of Commons*, "Parliamentary Affairs" 1957, Vol. XI, No. 4, s. 484-504.

- Lloyd, William Henry, *The Courts of Pennsylvania in the Eighteenth Century Prior to the Revolution*, 56 U. Pa. L. Rev. 28 (1908).
- Lloyd-Bostock, Sally, Cheryl Thomas, *Decline of the "Little Parliament": Juries and Jury Reform in England and Wales*, 62 Law & Contemp. Probs. 7 (1999).
- Lobel, Julius, *Conflicts Between the Commander in Chief and Congress: Concurrent Power over the Conduct of War*, 69 Ohio St. L.J. 391 (2008).
- Logan, Wayne A., "Democratic Despotism" and Constitutional Constraint: An Empirical Analysis of Ex Post Facto Claims in State Courts, 12 Wm. & Mary Bill of Rts. J. 439 (2004).
- Long, Justin R., *Intermittent State Constitutionalism*, 34 Pepp. L. Rev. 41 (2006).
- Long, Justin R., *State Constitutional Prohibitions on Special Laws*, 60 Clev. St. L. Rev. 719 (2012).
- Longaker, Richard P., *Andrew Jackson and the Judiciary*, "Political Science Quarterly" 1956, Vol. 71, No. 3, s. 341-364.
- Longlet, Benjamin S., *Gubernatorial Executive Orders in Wisconsin: The Case for Judicial Enforcement*, 2000 Wis. L. Rev. 1323 (2000).
- Lousin, Ann, *Constitutional Intent: The Illinois Supreme Court's Use of the Record in Interpreting the 1970 Illinois Constitution*, 8 J. Marshall J. Prac. & Proc. 189 (1975).
- Lovell, Catherine H., Hanria R. Egan, *Fiscal Notes and Mandate Reimbursement in the Fifty States*, "Public Budgeting & Finance" 1983, Vol. 3, No. 3, s. 3-18.
- Lovitt, Ara, *Fight for Your Right to Litigate: Qui Tam, Article II and the President*, 49 Stan. L. Rev. 853 (1997).
- Lowe, R. Stanley, *Unified Courts in America: The Legacy of Roscoe Pound*, 56 Judicature 316 (1973).
- Lowenstein, Daniel H., *California Initiatives and the Single Subject Rule*, 30 UCLA L. Rev. 936 (1983).
- Lowi, Theodore J., *Two Roads to Serfdom: Liberalism, Conservatism and Administrative Power*, 36 Am. U. L. Rev. 295 (1986).
- Lowrie, S. Gale, *A Constitution for Hawaii*, "American Political Science Review" 1951, Vol. 45, No. 3, s. 770-774.
- Lubbers, Jeffrey S., *Federal Administrative Law Judges: A Focus On Our Invisible Judiciary*, 33 Admin. L. Rev. 109 (1981).
- Lucchetti, Nicholas A., *One Hundred Years of the Doctrine of Primary Jurisdiction: But What Standard of Review Is Appropriate for It?*, 59 Admin. L. Rev. 849 (2007).
- Ludwikowski, Rett R., *Politicization and Judicialization of the U.S. Chief Executive's Political and Criminal Responsibility: A Threat to Constitutional Integrity or a Natural Result of the Constitution's Flexibility?*, 50 Am. J. Comp. L. Supp. 405 (2002).
- Lund, Nelson, *Judicial Review and Judicial Duty: The Original Understanding*, 26 Const. Comment. 169 (2009).
- Lund, Nelson, *Lawyers and the Defense of the Presidency*, 1995 BYU L. Rev. 17 (1995).

- Lutz, Donald S., *The Purposes of American State Constitutions*, "Publius. The Journal of Federalism" 1982, Vol. 12, s. 27.
- Lutz, Donald S., *Toward a Theory of Constitutional Amendment*, "American Political Science Review" 1994, Vol. 88, No. 2, s. 355-370.
- Lynch, Travis, *The Problem with the Lieutenant Governor: A Legislative or Executive Position under the Separation of Powers Clause*, 84 Miss. L.J. Supra 87 (2015).
- Lyon, William H., *Arizona Territory and the Harrison Act of 1886*, "Arizona and the West" 1984, Vol. 26, No. 3, s. 209-224.
- MacDonald, John W., *Legal Research Translated into Legislative Action*, 48 Cornell L. Rev. 401 (1963).
- MacDonald, John W., Simon Rosenzweig, *Law Revision Commission of the State of New York: Its Organization, Procedure, Program, and Accomplishment*, 20 Cornell L. Rev. 415 (1935).
- MacDonald, Karin, *Adventures in Redistricting: A Look at the California Redistricting Commission*, "Election Law Journal" 2012, Vol. 11, No. 4, s. 472-489.
- MacKay, R. A., *Coke: Parliamentary Sovereignty or the Supremacy of the Law?*, 22 Mich. L. Rev. 215 (1924).
- Madara, F. G., *Application of Constitutional Requirement that Bills for Raising Revenue Originate in Lower House*, 4 A.L.R. 2d 973 (1949).
- Maestas, Cherie D., L. Sandy Maisel, Walter J. Stone, *National Party Efforts to Recruit State Legislators to Run for the U.S. House*, "Legislative Studies Quarterly" 2005, Vol. 30, No. 2, s. 277-300.
- Magill, M. Elizabeth, *Agency Self-Regulation*, 77 Geo. Wash. L. Rev. 101 (2009).
- Magill, M. Elizabeth, *Beyond Powers and Branches in Separation of Powers Law*, 150 U. Pa. L. Rev. 603 (2001).
- Magill, M. Elizabeth, *The Real Separation in Separation of Powers Law*, 86 Va. L. Rev. 1127 (2000).
- Magill, M. Elizabeth, *The Revolution That Wasn't*, 99 Nw. U. L. Rev. 47 (2004).
- Magill, Elizabeth, Adrian Vermeule, *Allocating Power Within Agencies*, 120 Yale L.J. 1032 (2011).
- Magliocca, Gerard N., *Veto! The Jacksonian Revolution in Constitutional Law*, 78 Neb. L. Rev. 205 (1999).
- Main, Thomas O., *The Procedural Foundation of Substantive Law*, 87 Wash. U. L. Rev. 801 (2010).
- Majcher, Daniel W., *Administrative Injustice: The Rhode Island State Agency Hearing Process and a Recommendation for Change*, 9 Roger Williams U. L. Rev. 735 (2004).
- Malcolm, C. A., *The Office of Sheriff in Scotland: Its Origin and Early Development*, "Scottish Historical Review" 1923, Vol. 20, No. 80, s. 290-311.
- Maller, Rebecca D., *Intrastate Interventions: The State Executive's Response to Local Nonenforcement*, 36 Cardozo L. Rev. 1533 (2015).

- Mallison, W. T., Jr., *General Versus Special Statutes in Ohio*, 11 Ohio St. L.J. 462 (1950).
- Maltbie, William M., *Judicial Administration in Connecticut Colony before the Charter of 1662*, 23 Conn. B.J. 147 (1949).
- Maltz, Earl M., *Lockstep Analysis and the Concept of Federalism*, "Annals of the American Academy of Political and Social Science" 1988, Vol. 496, s. 98-106.
- Maltz, Earl M., *Rhetoric and Reality in the Theory of Statutory Interpretation: Underenforcement, Overenforcement, and the Problem of Legislative Supremacy*, 71 B.U. L. Rev. 767 (1991).
- Maltz, Earl M., *The Dark Side of State Court Activism*, 63 Tex. L. Rev. 995 (1985).
- Maltz, Earl M., Robert F. Williams, Michael Araten, *Selected Bibliography on State Constitutional Law, 1980–1989*, 20 Rutgers L.J. 1093 (1989).
- Mank, Bradford C., *Does United States v. Windsor (the DOMA Case) Open the Door to Congressional Standing Rights?*, 76 U. Pitt. L. Rev. 1 (2014).
- Manning, John F., *Chevron and Legislative History*, 82 Geo. Wash. L. Rev. 1517 (2014).
- Manning, John F., *Constitutional Structure and Judicial Deference to Agency Interpretations of Agency Rules*, 96 Colum. L. Rev. 612 (1996).
- Manning, John F., *Lawmaking Made Easy*, 10 Green Bag 2d 191 (2007).
- Manning, John F., *Separation of Powers as Ordinary Interpretation*, 124 Harv. L. Rev. 1939 (2011).
- Manning, John F., *Textualism and the Equity of the Statute*, 101 Colum. L. Rev. 1 (2001).
- Manning, John F., *Textualism and the Role of The Federalist in Constitutional Adjudication*, 66 Geo. Wash. L. Rev. 1337 (1998).
- Manning, John F., *Textualism as a Nondelegation Doctrine*, 97 Colum. L. Rev. 673 (1997).
- Manning, John F., *The Nondelegation Doctrine as a Canon of Avoidance*, 2000 Sup. Ct. Rev. 223 (2000).
- Mansfield, Harvey C., *Judicial Review of the Comptroller General*, 20 Cornell L. Rev. 459 (1935).
- Manson, Carl H., *The Drafting of Statute Titles*, 10 Ind. L.J. 155 (1934).
- Marcott, Dalena, *The Duty to Defend: What is in the Best Interests of the World's Most Powerful Client?*, 92 Geo. L.J. 1309 (2004).
- Marcus, Maeva, Robert Teir, *Hayburn's Case: A Misinterpretation of Precedent*, 1988 Wis. L. Rev. 527 (1988).
- Marcus, Richard L., *Of Babies and Bathwater: The Prospects for Procedural Progress*, 59 Brook. L. Rev. 761 (1993).
- Marder, Nancy S., *The Myth of the Nullifying Jury*, 93 Nw. U. L. Rev. 877 (1999).
- Margulies, Peter, *Deferred Action and the Bounds of Agency Discretion: Reconciling Policy and Legality in Immigration Enforcement*, 55 Washburn L.J. 143 (2015).
- Margulies, Peter, *Judging Myopia in Hindsight: Bivens Actions, National Security Decisions, and the Rule of Law*, 96 Iowa L. Rev. 195 (2010).
- Margulies, Peter, *The Boundaries of Executive Discretion: Deferred Action, Unlawful Presence, and Immigration Law*, 64 Am. U. L. Rev. 1183 (2015).

- Marisam, Jason, *The President's Agency Selection Powers*, 65 Admin. L. Rev. 821 (2013).
- Marritz, Donald, *Making Equality Matter (Again): The Prohibition against Special Laws in the Pennsylvania Constitution*, 3 Widener J. of Pub. L. 161 (1993).
- Marshall, William P., *Break up the Presidency? Governors, State Attorneys General, and Lessons from the Divided Executive*, 115 Yale L.J. 2446 (2006).
- Marshall, William P., *Eleven Reasons Why Presidential Power Inevitably Expands and Why It Matters*, 88 B.U. L. Rev. 505 (2008).
- Marston, Jerrilyn G., *The Creation of a Common Law Rule: The Fellow Servant Rule, 1837–1860*, 132 U. Pa. L. Rev. 579 (1984).
- Martin, Boyce F., Jr., *Judges on Judging: In Defense of Unpublished Opinions*, 60 Ohio St. L.J. 177 (1999).
- Martineau, Robert J., *Considering New Issues on Appeal: The General Rule and the Gorilla Rule*, 40 Vand. L. Rev. 1023 (1987).
- Martineau, Robert J., *Contempt of Court: Eliminating the Confusion between Civil and Criminal Contempt*, 50 U. Cin. L. Rev. 677 (1981).
- Martineau, Robert J., *Restrictions on Publication and Citation of Judicial Opinions: A Reassessment*, 28 U. Mich. J.L. Reform 119 (1994).
- Martineau, Robert J., *Subject Matter Jurisdiction as a New Issue on Appeal: Reining in an Unruly Horse*, 1988 BYU L. Rev. 1 (1988).
- Martineau, Robert J., *The Appellate Process in Civil Cases: A Proposed Model*, 63 Marq. L. Rev. 163 (1979).
- Martinez, Albert J., Jr., *The Palatinate Clause of the Maryland Charter, 1632–1776: From Independent Jurisdiction to Independence*, 50 Am. J. Legal Hist. 305 (2008).
- Martinez, John, *A Proposal for Establishing Specialized Federal and State "Takings Courts"*, 61 Me. L. Rev. 467 (2009).
- Marvell, Thomas B., *Appellate Capacity and Caseload Growth*, 16 Akron L. Rev. 43 (1982).
- Mashaw, Jerry L., *Administration and "The Democracy": Administrative Law from Jackson to Lincoln, 1829–1861*, 117 Yale L.J. 1568 (2008).
- Mashaw, Jerry L., *Federal Administration and Administrative Law in the Gilded Age*, 119 Yale L.J. 1362 (2010).
- Mashaw, Jerry L., *Norms, Practices, and the Paradox of Deference: A Preliminary Inquiry into Agency Statutory Interpretation*, 57 Admin. L. Rev. 501 (2005).
- Mashaw, Jerry L., *Prodelegation: Why Administrators Should Make Political Decisions*, "Journal of Law, Economics & Organization" 1985, Vol. 1, No. 1, s. 81-100.
- Mashaw, Jerry L., *Recovering American Administrative Law: Federalist Foundations, 1787–1801*, 115 Yale L.J. 1256 (2006).
- Mashaw, Jerry L., *Reluctant Nationalists: Federal Administration and Administrative Law in the Republican Era, 1801–1829*, 116 Yale L.J. 1636 (2007).

- Mashaw, Jerry L., *The American Model of Federal Administrative Law: Remembering the First One Hundred Years*, 78 Geo. Wash. L. Rev. 975 (2010).
- Mason, Paul, *Methods of Improving Legislative Procedure*, "Annals of the American Academy of Political and Social Science" 1938, Vol. 195, s. 151-158.
- Massaro, Toni M., *Chilling Rights*, Arizona Legal Studies, Discussion Paper No. 16-08 (2016), 88 Colo. L. Rev. 33 (2017).
- Massey, Calvin R., *The Non-Delegation Doctrine and Private Parties*, 17 Green Bag 2d 157 (2014).
- Matheson, Scott M., Jr., *Constitutional Status and Role of the State Attorney General*, 6 U. Fla. J.L. & Pub. Pol'y 1 (1993).
- Matheson, Scott M., Jr., *Eligibility of Public Officials and Employees to Serve in the State Legislature: An Essay on Separation of Powers, Politics, and Constitutional Policy*, 1988 Utah L. Rev. 295 (1988).
- Matsusaka, John G., *The Eclipse of Legislatures: Direct Democracy in the 21st Century*, "Public Choice" 2005, Vol. 124, No. 1, s. 157-177.
- Maute, Judith L., *Selecting Justice in State Courts: The Ballot Box or the Backroom*, 41 S. Tex. L. Rev. 1197 (2000).
- May, Christopher, *Presidential Defiance of "Unconstitutional" Laws: Reviving the Royal Prerogative*, 21 Hastings Const. L.Q. 865 (1994).
- May, Randolph J., *The Public Interest Standard: Is It Too Indeterminate to Be Constitutional?*, 53 Fed. Comm. L.J. 427 (2001).
- Mayer, Kenneth R., *Policy Disputes as a Source of Administrative Controls: Congressional Micro-management of the Department of Defense*, "Public Administration Review" 1993, Vol. 53, No. 4, s. 293-302.
- McAward, Jennifer Mason, *Congress's Power to Block Enforcement of Federal Court Orders*, 93 Iowa L. Rev. 1319 (2008).
- McCarty, Nolan, *Presidential Vetoes in the Early Republic: Changing Constitutional Norms or Electoral Reform?*, "Journal of Politics" 2009, Vol. 71, No. 2, s. 369-384.
- McCorkle, Benjamin, *Arkansas's Nondelegation Doctrine: The Arkansas Supreme Court Defines a Limit on the Delegation of Legislative Authority to a Private Party*, 23 U. Ark. Little Rock L. Rev. 297 (2000).
- McCown, F. Scott, Monica Leo, *When Can an Agency Change the Findings or Conclusions of an Administrative Law Judge?*, 50 Baylor L. Rev. 65 (1998).
- McCoy, Candace, *The Politics of Problem-Solving: An Overview of the Origins and Development of Therapeutic Courts*, 40 Am. Crim. L. Rev. 1513 (2003).
- McCubbins, Mathew D., Roger G. Noll, Barry R. Weingast, *Administrative Procedures as Instruments of Political Control*, 3 J.L. Econ. & Org. 243 (1987).

- McCubbins, Mathew D., Roger G. Noll, Barry R. Weingast, *Structure and Process, Politics and Policy: Administrative Arrangements and the Political Control of Agencies*, 75 Va. L. Rev. 431 (1989).
- McCubbins, Mathew D., Daniel B. Rodriguez, *Canonical Construction and Statutory Revisionism: The Strange Case of the Appropriations Canon*, 14 J. Contemp. Legal Issues 669 (2005).
- McCubbins, Mathew D., Thomas Schwartz, *Congressional Oversight Overlooked: Police Patrols versus Fire Alarms*, "American Journal of Political Science" 1984, Vol. 28, No. 1, s. 165-179.
- McCutchen, Peter B., *Mistakes, Precedent, and the Rise of the Administrative State: Toward a Constitutional Theory of the Second Best*, 80 Cornell L. Rev. 1 (1994).
- McDonald, Michael P., *A Comparative Analysis of Redistricting Institutions in the United States, 2001-02*, "State Politics and Policy Quarterly" 2004, Vol. 4, No. 4, s. 371-395.
- McElhaney, Renee F., *Toward Permissive Appeal in Texas*, 29 St. Mary's L.J. 729 (1998).
- McGarity, Thomas O., *Presidential Control of Regulatory Agency Decisionmaking*, 36 Am. U. L. Rev. 443 (1987).
- McGarity, Thomas O., *Regulatory Analysis and Regulatory Reform*, 65 Tex. L. Rev. 1243 (1987).
- McGarity, Thomas O., *Some Thoughts on "Deossifying" the Rulemaking Process*, 41 Duke L.J. 1385 (1992).
- McGeary, M. Nelson, *Changes in Legislative Sessions*, 25 Temp. L.Q. 449 (1952).
- McGeary, M. Nelson, *The Governor's Veto in Pennsylvania*, "American Political Science Review" 1947, Vol. 41, No. 5, s. 941-946.
- McGinnis, John O., *Models of the Opinion Function of the Attorney General: A Normative, Descriptive, and Historical Prolegomenon*, 15 Cardozo L. Rev. 375 (1994).
- McGinnis, John O., Michael B. Rappaport, *The Constitutionality of Legislative Supermajority Requirements: A Defense*, 105 Yale L.J. 483 (1995).
- McGovern, Benjamin M., *Reexamining the Massachusetts Nondelegation Doctrine: Is the "Areas of Critical Environmental Concern" Program an Unconstitutional Delegation of Legislative Authority*, 31 B.C. Envtl. Aff. L. Rev. 103 (2004).
- McGowan, Carl, *Congress, Court, and Control of Delegated Power*, 77 Colum. L. Rev. 1119 (1977).
- McGrath, William A., Caryl M. Lazzaro, John C. Bilzor, Anne E. Bomar et al., *Project: State Judicial Review of Administrative Action*, 43 Admin. L. Rev. 571-817 (1991).
- McGruther, Jennifer J., Note, *Chevron vs. Stare Decisis: Should Circuit Courts Follow Judicial Precedent or Defer to Agencies as Mandated in Chevron U.S.A., Inc. v. NRDC?*, 81 Wash. U. L.Q. 611 (2003).
- McKay, Ray A., *Coke: Parliamentary Sovereignty or the Supremacy of the Law?*, 22 Mich. L. Rev. 215 (1924).
- McKay, Robert B., *The Judiciary and Nonjudicial Activities*, 35 Law & Contemp. Probs. 9 (1970).
- McKenna, John W., *The Myth of Parliamentary Sovereignty in Late-Medieval England*, "English Historical Review" 1979, Vol. 94, No. 372, s. 481-506.

- McLean, Janet, *The Crown in Contract and Administrative Law*, "Oxford Journal of Legal Studies" 2004, Vol. 24, No. 1, s. 129-154.
- McLean, Janet, *The Transnational Corporation in History: Lessons for Today?*, 79 Ind. L.J. 363 (2004).
- McMahon, Henry T., *The Louisiana Code of Civil Procedure*, 21 La. L. Rev. 1 (1960).
- McMurray, Orrin K., *Some Tendencies in Constitution Making*, 2 Cal. L. Rev. 201 (1914).
- McNeil, Christopher B., *Similarities and Differences between Judges in the Judicial Branch and the Executive Branch: The Further Evolution of Executive Adjudications under the Administrative Central Panel*, 19 J. Nat'l Ass'n Administration L.J. 1 (1998).
- McNeil, Christopher B., *The Model Act Creating a State Central Hearing Agency: Promises, Practical Problems, and a Proposal for Change*, 53 Admin. L. Rev. 475 (2001).
- McPherson, Bruce H., *Revisiting the Manor of East Greenwich*, 42 Am. J. Legal Hist. 35 (1998).
- McWilliams, Wilson C., *The Anti-Federalists, Representation, and Party*, 84 Nw. U. L. Rev. 12 (1989).
- Mead, Joseph W., *Interagency Litigation and Article III*, 47 Ga. L. Rev. 1217 (2013).
- Meador, Lewis B., *The Council of Censors in Vermont*, "Proceedings of the Vermont Historical Society" 1898, Vol., s. 105-137.
- Meador, Daniel J., *An Appellate Court Dilemma and a Solution through Subject Matter Organization*, 16 U. Mich. J.L. Reform 471 (1983).
- Meador, Daniel J., *Inherent Judicial Authority in the Conduct of Civil Litigation*, 73 Tex. L. Rev. 1805 (1995).
- Medina, J. Michael, *The Interjurisdictional Certification of Questions of Law Experience: Federal, State, and Oklahoma – Should Arkansas Follow?*, 45 Ark. L. Rev. 99 (1992).
- Meese, Edwin, III, *Perspective on the Authoritativeness of Supreme Court Decisions: The Law of the Constitution*, 61 Tul. L. Rev. 979 (1987).
- Meigs, William Montgomery, *Independence of Departments of Government*, 23 Am. L. Rev. 594 (1889).
- Meletta, Lisa-Beth C., *Non-Enforcement by a Local Executive: Limitations of Judicial Review and Considerations to Restrain the Use of Executive Power*, 63 N.Y.U. Ann. Surv. Am. L. 511 (2008).
- Meller, Norman, *The Policy Position of Legislative Service Agencies*, "Western Political Quarterly" 1952, Vol. 5, No. 1, s. 109-123.
- Melton, Buckner F., Jr., *Let Me Be Blunt: In Blount, the Senate Never Said that Senators Aren't Impeachable*, 33 Quinnipiac L. Rev. 33 (2014).
- Meltzer, Daniel J., *Congress, Courts, and Constitutional Remedies*, 86 Geo. L.J. 2537 (1998).
- Meltzer, Daniel J., *The History and Structure of Article III*, 138 U. Pa. L. Rev. 1569 (1990).
- Melville, Charles H., *Legislative Control over Administrative Rule Making*, 32 U. Cin. L. Rev. 33 (1963).

- Mergen, Andrew C., *An Environmental Court For Hawaii – Will Other States Follow?*, “ABA Trends” 2016, Vol. 47, No. 3, s. 4-6.
- Mermin, Samuel, “Cooperative Federalism” Again: *State and Municipal Legislation Penalizing Violation of Existing and Future Federal Requirements: I*, 57 Yale L.J. 1 (1947).
- Mermin, Samuel, “Cooperative Federalism” Again: *State and Municipal Legislation Penalizing Violation of Existing and Future Federal Requirements: II*, 57 Yale L.J. 201 (1947).
- Merrill, Maurice H., *Standards – A Safeguard for the Exercise of Delegated Power*, 47 Neb. L. Rev. 469 (1968).
- Merrill, Thomas W., *Article III, Agency Adjudication, and the Origins of the Appellate Review Model of Administrative Law*, 111 Colum. L. Rev. 939 (2011).
- Merrill, Thomas W., *Is Public Nuisance a Tort?*, 4 J. Tort L. 1 (2011).
- Merrill, Thomas W., *Judicial Deference to Executive Precedent*, 101 Yale L.J. 969 (1992).
- Merrill, Thomas W., *Rethinking Article I, Section 1: From Nondelegation to Exclusive Delegation*, 104 Colum. L. Rev. 2097 (2004).
- Merrill, Thomas W., *Step Zero after City of Arlington*, 83 Fordham L. Rev. 753 (2014).
- Merrill, Thomas W., *The Constitutional Principle of Separation of Powers*, 1991 Sup. Ct. Rev. 225 (1991).
- Merrill, Thomas W., Kristin Hickman, *Chevron’s Domain*, 89 Geo. L.J. 833 (2001).
- Metzger, Gillian E., *Administrative Constitutionalism*, 91 Tex. L. Rev. 1897 (2013).
- Metzger, Gillian E., *Ordinary Administrative Law as Constitutional Common Law*, 110 Colum. L. Rev. 479 (2010).
- Metzger, Gillian E., *The Interdependent Relationship Between Internal and External Separation of Powers*, 59 Emory L.J. 423 (2009).
- Meyer, Carlin, *Imbalance of Powers: Can Congressional Lawsuits Serve As Counterweight?*, 54 U. Pitt. L. Rev. 63 (1992).
- Meyers, Roy T., *Late Appropriations and Government Shutdowns: Frequency, Causes, Consequences, and Remedies*, “Public Budgeting & Finance” 1997, Vol. 17, s. 25-38.
- Michael, Douglas C., *The Use of Audited Self-Regulation as a Regulatory Technique*, 47 Admin. L. Rev. 171 (1995).
- Mikesell, John L., *The Path of the Tax Revolt: Statewide Expenditure and Tax Control Referenda since Proposition 13*, “State & Local Government Review” 1986, Vol. 18, No. 1, s. 5-12.
- Mikva, Abner J., *How Well Does Congress Support and Defend the Constitution?*, 61 N.C. L. Rev. 587 (1983).
- Milani, Adam A., Michael R. Smith, *Playing God: A Critical Look at Sua Sponte Decisions by Appellate Courts*, 69 Tenn. L. Rev. 245 (2002).
- Miles, Edwin A., *After John Marshall’s Decision: Worcester v. Georgia and the Nullification Crisis*, “Journal of Southern History” 1973, Vol. 39, No. 3, s. 519-544.
- Millar, Robert Wyness, *New Allegations and Proof on Appeal in Anglo-American Civil Procedure*, 47 Nw. U. L. Rev. 427 (1952).

- Miller, Arthur R., *From Conley to Twombly to Iqbal: A Double Play on the Federal Rules of Civil Procedure*, 60 Duke L.J. 1 (2010).
- Miller, Arthur S., *The President and Faithful Execution of the Laws*, 40 Vand. L. Rev. 389 (1987).
- Miller, Arthur S., *Toward a Concept of Constitutional Duty*, 1968 Sup. Ct. Rev. 199 (1968).
- Miller, Arthur S., George M. Knapp, *The Congressional Veto: Preserving the Constitutional Framework*, 52 Ind. L. Rev. 367 (1977).
- Miller, Eric H., *The Direction and Supervision by Elected Officials of Florida Executive Branch Agencies and Administrative Rulemaking: 1968–2012*, 12 Ave Maria L. Rev. 333 (2014).
- Miller, Eric H., *The Historical Development of Executive Branch Oversight and Control in Florida: 1838–1968*, 13 Ave Maria L. Rev. 371 (2014).
- Miller, Eric H., *Whiley v. Scott: Misinterpreting Florida's Historical Scope of Constitutional Executive Power*, 43 Seton Hall Legis. J. 1 (2019).
- Miller, Geoffrey P., *Government Lawyers' Ethics in a System of Checks and Balances*, 54 U. Chi. L. Rev. 1293 (1987).
- Miller, Geoffrey P., *From Compromise to Confrontation: Separation of Powers in the Reagan Era*, 57 Geo. Wash. L. Rev. 401 (1989).
- Miller, Geoffrey P., *The President's Power of Interpretation: Implications of a Unified Theory of Constitutional Law*, 56 Law & Contemp. Probs. 35 (1993).
- Miller, Mark C. *State Attorneys General, Political Lawsuits, and Their Collective Voice in the Inter-Institutional Constitutional Dialogue*, 48 J. Legis. 1 (2021).
- Miller, Marc L., Ronald F. Wright, *Leaky Floors: State Law Below Federal Constitutional Limits*, 50 Ariz. L. Rev. 227 (2008).
- Miller, Peter, Bernard Grofman, *Redistricting Commissions in the Western United States*, 3 U.C. Irvine L. Rev. 637 (2013).
- Miller, Robert H., *Six of One is not a Dozen of the Other: A Reexamination of Williams v. Florida and the Size of State Criminal Juries*, 146 U. Pa. L. Rev. 621 (1998).
- Mitchell, Jonathan F., *Legislating Clear-Statement Regimes in National-Security Law*, 43 Ga. L. Rev. 1059 (2009).
- Moe, Terry M., *An Assessment of the Positive Theory of "Congressional Dominance"*, "Legislative Studies Quarterly" 1987, Vol. 12, No. 4, s. 475-520.
- Mogel, William A., *Res Judicata and Collateral Estoppel in Administrative Proceedings*, 30 Baylor L. Rev. 463 (1978).
- Monaghan, Henry P., *Constitutional Adjudication: The Who and When*, 82 Yale L.J. 1363 (1973).
- Monaghan, Henry P., *Constitutional Fact Review*, 85 Harv. L. Rev. 229 (1985).
- Monardi, Fred, *"Divided Government" in State Executive Branches*, "Politics & Policy" 2003, Vol. 31, No. 2, s. 232-250.
- Moncrief, Gary F., Richard G. Niemi, Lynda W. Powell, *Time, Term Limits, and Turnover: Membership Stability in U.S. State Legislatures*, "Legislative Studies Quarterly" 2004, Vol. 29, No. 3, s. 357-381.

- Monheimer, Marc H., *Administrative Law: Professional and Occupational Licensing: Standard of Conduct for Administrative License Revocation*, 44 Cal. L. Rev. 403 (1956).
- Monsell, Margaret E., "Stars in the Constellation of the Commonwealth": *Massachusetts Towns and the Constitutional Right of Instruction*, 29 New Eng. L. Rev. 285 (1995).
- Monteiro, G.L., *De Jure Office as Condition of a De Facto Officer*, 99 A.L.R. 294 (1935).
- Montgomery, Seth D., *Discovery in Federal Administrative Proceedings*, 16 Stan. L. Rev. 1035 (1964).
- Moore, John Norton, *Do We Have an Imperial Congress?*, 43 U. Miami L. Rev. 139 (1988).
- Moore, Karen Nelson, *Collateral Attack on Subject Matter Jurisdiction: A Critique of the Restatement (Second) of Judgments*, 66 Cornell L. Rev. 534 (1981).
- Moore, Robert E., *Legislative Resolutions: Their Function and Effect*, 31 Tex. L. Rev. 417 (1952).
- Moore, Terry A., *Does the Alabama Supreme Court Have the Power to Make Rules of Evidence?*, 25 Cumb. L. Rev. 331 (1995).
- Morag-Levine, Nora, *Common Law, Civil Law, and the Administrative State: From Coke to Lochner*, 24 Const. Comment. 601 (2007).
- Morey, Roy D., *The Executive Veto in Arizona: Its Use and Limitations*, "Western Political Quarterly" 1966, Vol. 19, No. 3, s. 504-515.
- Morey, William C., *The First State Constitutions*, "Annals of the American Academy of Political and Social Science" 1893, Vol. 4, s. 201-232.
- Morgan, Edmund S., *Colonial Ideas of Parliamentary Power 1764-1766*, "William and Mary Quarterly" 1948, Vol. 5, No. 3, s. 311-341.
- Morgan, Thomas D., *The General Accounting Office: One Hope for Congress to Regain Parity of Power with the President*, 51 N.C. L. Rev. 1279 (1973).
- Morley, Michael T., *Consent of the Governed or Consent of the Government? The Problems with Consent Decrees in Government-Defendant Cases*, 16 U. Pa. J. Const. L. 637 (2014).
- Morley, Michael T., *Non-Contentious Jurisdiction and Consent Decrees*, 19 U. Pa. J. Const. L. 1 (2016).
- Morris, Allen, Amelia Rea Maguire, *The Unicameral Legislature in Florida*, "Florida Historical Quarterly" 1980, Vol. 58, No. 3, s. 303-314.
- Morris, Allen, *Florida Legislative Committees: Their Growth since 1822*, "Florida Historical Quarterly" 1982, Vol. 61, No. 2, s. 125-147.
- Morris, Thomas M., *State Attorneys General as Interpreters of State Constitutions*, "Publius. The Journal of Federalism" 1987, Vol. 17, No. 1, s. 133-152.
- Morrison, Alan, *A Non-Power Look at Separation of Powers*, 79 Geo. L.J. 281 (1990).
- Morrison, Alan B., *The Administrative Procedure Act: A Living and Responsive Law*, 72 Va. L. Rev. 253 (1986).
- Morrison, Trevor W., *Constitutional Avoidance in the Executive Branch*, 106 Cornell L. Rev. 1189 (2006).

- Morrison, Trevor W., *Private Attorneys General and the First Amendment*, 103 Mich. L. Rev. 589 (2005).
- Morrisroe, Michael, Jr., *Expanding Application of the Special Legislation Clause of the Illinois Constitution*, 3 J. Marshall J. Prac. & Proc. 96 (1969).
- Motomura, Hiroshi, *The President's Dilemma: Executive Authority, Enforcement, and the Rule of Law in Immigration Law*, 55 Washburn L.J. 1 (2015).
- Mullenix, Linda S., *Judicial Power and the Rules Enabling Act*, 46 Mercer L. Rev. 733 (1995).
- Mullenix, Linda S., *Unconstitutional Rulemaking: The Civil Justice Reform Act and Separation of Powers*, 77 Minn. L. Rev. 1283 (1993).
- Mulligan, Lumen N., *Federal Courts Not Federal Tribunals*, 104 Nw. U. L. Rev. 175 (2010).
- Munzer, Stephen R., *A Theory of Retroactive Legislation*, 61 Tex. L. Rev. 425 (1982).
- Munzer, Stephen R., *Retroactive Law*, 6 J. Legal Stud. 373 (1977).
- Murchison, Brian C., *On Ripeness and 'Pragmatism' in Administrative Law*, 41 Admin. L. Rev. 159 (1989).
- Murphy, Richard W., *A "New" Counter-Marbury: Reconciling Skidmore Deference and Agency Interpretive Freedom*, 56 Admin. L. Rev. 1 (2004).
- Murray, Edward R., Note, *Beyond Bowsher: The Comptroller General's Account Settlement Authority and Separation of Powers*, 68 Geo. Wash. L. Rev. 161 (1999).
- Musselman, John E., *Scope of Governor's Call as Constitutional Limitation on Business of Special Session of the Legislature*, 43 Neb. L. Rev. 605 (1964).
- Muyskens, Don, Note, *Item Veto Amendment to the Iowa Constitution*, 18 Drake L. Rev. 245 (1969).
- Myers, Joanna M., *When the Governor Legislates: Post-Enactment Budget Changes and the Separation of Powers in Nevada*, 10 Nev. L.J. 229 (2009).
- Nachbar, Thomas, *The Rationality of Rational Basis Review*, 102 Va. L. Rev. 1627 (2016).
- Nadjari, Maurice H., *New York State's Office of the Special Prosecutor: A Creation Born of Necessity*, 2 Hofstra L. Rev. 97 (1974).
- Nagel, John C., *Replacing the Crazy Quilt of Interlocutory Appeals Jurisprudence with Discretionary Review*, 44 Duke L.J. 200 (1994).
- Nagel, Robert F., *Separation of Powers and the Scope of Federal Equitable Remedies*, 30 Stan. L. Rev. 661 (1978).
- Nagle, John C., *Severability*, 72 N.C. L. Rev. 203 (1993).
- Natelson, Robert G., *Statutory Retroactivity: The Founders' View*, 39 Idaho L. Rev. 439 (2003).
- Natelson, Robert G., *The Origins and Meaning of 'Vacancies that May Happen During the Recess' in the Constitution's Recess Appointments Clause*, 37 Harv. J.L. & Pub. Pol'y 199 (2013).
- Nathanson, Nathaniel L., *Separation of Functions within Federal Administrative Agencies*, 35 Ill. L. Rev. 901 (1940).
- Nathanson, Nathaniel L., *Separation of Powers and Administrative Law: Delegation, the Legislative Veto, and the Independent Agencies*, 75 Nw. U. L. Rev. 1064 (1981).

- Nathanson, Nathaniel L., *The Administrative Court Proposal*, 57 Va. L. Rev. 996 (1971).
- Nauert, Roger C., *The Comptroller: Illinois Chief Fiscal Control Officer*, 8 J. Marshall J. Prac. & Proc. 225 (1975).
- Neef, Marian, Stuart Nagel, *The Adversary Nature of the American Legal System from a Historical Perspective*, 20 N.Y.L.F. 123 (1974).
- Neighbors, William, *Presidential Legislation by Executive Order*, 37 U. Colo. L. Rev. 105 (1964).
- Neil, William M., *The American Territorial System Since the Civil War: A Summary Analysis*, "Indiana Magazine of History" 1964, Vol. 60, No. 3, s. 219-240.
- Nelson, Caleb, *A Re-Evaluation of Scholarly Explanations for the Rise of the Elective Judiciary in Antebellum America*, 37 Am. J. Legal Hist. 190 (1993).
- Nelson, Caleb, *Adjudication in the Political Branches*, 107 Colum. L. Rev. 559 (2007).
- Nelson, Ronald L., *Welcome to the "Last Frontier," Professor Gardner: Alaska's Independent Approach to State Constitutional Interpretation*, 12 Alaska L. Rev. 1 (1995).
- Nelson, William E., *Changing Conceptions of Judicial Review: The Evolution of Constitutional Theory in the States, 1790–1860*, 120 U. Pa. L. Rev. 1166 (1972).
- Nelson, William E., *Politicizing the Courts and Undermining the Law: A Legal History of Colonial North Carolina, 1660–1775*, 88 N.C. L. Rev. 2133 (2010).
- NettikSimmons, Dennis, *Towards a Theory of State Constitutional Jurisprudence*, 46 Mont. L. Rev. 261 (2014).
- Neuborne, Burt, *The Binding Quality of Supreme Court Precedent*, 61 Tul. L. Rev. 991 (1987).
- Nevin, Heather L., Comment, *The Wheeling Bridge Exception: Reopening Executory Judgments of Article III Courts*, 67 U. Chi. L. Rev. 547 (2000).
- New York State Bar Association, *Report of the Committee upon the Duty of Courts to Refuse to Execute Statutes in Contravention of the Fundamental Law*, 38 N.Y. St. B. Ass'n Proc. 230 (1915).
- Newsome, Albert Ray, *Uniform State Archival Legislation*, "American Archivist" 1939, Vol. 2, No. 1, s. 1-16.
- Newton, R. Wayne, *State Supervision and Equalization of Local Assessments*, "Proceedings of the National Tax Association Annual Conference on Taxation" 1928, Vol. 21, s. 328-337.
- Neylan, John Franics, *California's State Budget*, "Annals of the American Academy of Political and Social Science" 1915, Vol. 62, No. 1, s. 69-72.
- Nice, David C., *The Item Veto and Expenditure Restraint*, "Journal of Politics" 1988, Vol. 50, No. 2, s. 487-499.
- Nichol, Gene R., Jr., *Ripeness and the Constitution*, 54 U. Chi. L. Rev. 153 (1987).
- Niemi, Richard G., Laura R. Winsky, *Membership Turnover in U. S. State Legislatures: Trends and Effects of Districting*, "Legislative Studies Quarterly" 1987, Vol. 12, No. 1, s. 115-123.
- Noah, Lars, *Interpreting Agency Enabling Acts: Misplaced Metaphors in Administrative Law*, 41 Wm. & Mary L. Rev. 1463 (2000).

- Norris, Trenton H., *The Judicial Clerkship Selection Process: An Applicant's Perspective on Bad Apples, Sour Grapes, and Fruitful Reform*, 81 Cal. L. Rev. 765 (1993).
- Nourse, Victoria F., *The Vertical Separation of Powers*, 49 Duke L.J. 749 (1999).
- Nourse, Victoria F., *Toward a "Due Foundation" for the Separation of Powers: The Federalist Papers as Political Narrative*, 74 Tex. L. Rev. 447 (1996).
- Nourse, Victoria F., Jane S. Schacter, *The Politics of Legislative Drafting: A Congressional Case Study*, 77 N.Y.U. L. Rev. 575 (2002).
- Novoselsky, Henry, John Peterson, *State Immunity in Illinois: The Court of Claims*, 15 DePaul L. Rev. 340 (1966).
- Nugent, John T., Note, *Removal of Judges by Legislative Action*, 6 J. Legis. 140 (1979).
- Nutting, Charles B., *Legislative Practice Regarding Tort Claims against the State*, 4 Mo. L. Rev. 1 (1939).
- Oakley, John B., Arthur F. Coon, *The Federal Rules in State Courts: A Survey of State Court Systems of Civil Procedure*, 61 Wash. L. Rev. 1367 (1986).
- Oberly, Charles M., III, Fred S. Silverman, *When Worlds Collide: Avoiding Public Showdowns*, 61 J. St. Gov't 94 (1988).
- O'Connell, Anne J., *Political Cycles of Rulemaking: An Empirical Portrait of the Modern Administrative State*, 94 Va. L. Rev. 889 (2008).
- O'Connor, Gary E., *Rule(Make)r and Judge: Minnesota Courts and the Supervisory Power*, 23 Wm. Mitchell L. Rev. 605 (1997).
- Odishaw, Courtney Paige, Note, *Curbing Legislative Chaos: Executive Choice or Congressional Responsibility?*, 74 Iowa L. Rev. 227 (1988).
- Olafsson, Olafur, *Constitutionality of Legislative Approval of Rules*, 74 Mich. B.J. 290 (1995).
- Oliver, John W., *Contempt by Publication and the First Amendment*, 27 Mo. L. Rev. 171 (1962).
- Olken, Samuel R., *Charles Evans Hughes and the Blaisdell Decision: A Historical Study of Contract Clause Jurisprudence*, 72 Or. L. Rev. 513 (1993).
- Olson, Alison G., *Eighteenth-Century Colonial Legislatures and Their Constituents*, "Journal of American History" 1992, Vol. 79, No. 2, s. 543-567.
- O'Neill, Michael E., *Private Vengeance and the Public Good*, 12 U. Pa. J. Const. L. 659 (2010).
- Onuf, Peter S., *New State Equality: The Ambiguous History of a Constitutional Principle*, "Publius. The Journal of Federalism" 1988, Vol. 18, No. 4, s. 53-69.
- Oppenheimer, Reuben, *Administrative Law in Maryland*, 2 Md. L. Rev. 185 (1938).
- Orfield, Lester B., *Appellate Procedure in Equity Cases: A Guide for Appeals at Law*, 90 U. Pa. L. Rev. 563 (1942).
- Orfield, Lester B., *Improving State Legislative Procedure and Processes*, 31 Minn. L. Rev. 161 (1947).
- Orth, John V., *After the Revolution: "Reform" of the Law of Inheritance*, "Law and History Review" 1992, Vol. 10, No. 1, s. 33-44.
- Orth, John V., *Allowing Perpetuities in North Carolina*, 31 Campbell L. Rev. 399 (2009).

- Orth, John V., *Did Sir Edward Coke Mean What He Said?*, 16 Const. Comment. 33 (1999).
- Orth, John V., *Fact and Fiction in the Law of Property*, 11 Green Bag 2d 65 (2007).
- Orth, John V., *Forever Separate and Distinct: Separation of Powers Law in North Carolina*, 62 N.C. L. Rev. 1 (1983).
- Orth, John V., *How Many Judges Does It Take to Make a Supreme Court?*, 19 Const. Comment. 681 (2002).
- Orth, John V., *The North Carolina Constitution and State Constitutional Law: North Carolina Constitutional History*, 70 N.C. L. Rev. 1759 (1992).
- Osgood, Herbert L., *The Corporation as a Form of Colonial Government (I)*, "Political Science Quarterly" 1896, Vol. 11, No. 2, s. 259-277.
- Osgood, Herbert L., *The Corporation as a Form of Colonial Government (II)*, "Political Science Quarterly" 1896, Vol. 11, No. 3, s. 502-533.
- Osgood, Herbert L., *The Corporation as a Form of Colonial Government (II)*, "Political Science Quarterly" 1896, Vol. 11, No. 4, s. 694-715.
- Osgood, Herbert L., *The Proprietary Province as a Form of Colonial Government*, "American Historical Review" 1897, Vol. 2, No. 4, s. 644-664.
- Osgood, Russell K., *Early Versions and Practices of Separation of Powers: A Comment*, 30 Wm. & Mary L. Rev. 279 (1989).
- Ostrander, Ian, Joel Sievert, *The Logic of Presidential Signing Statements*, "Political Research Quarterly" 2013, Vol. 66, No. 1, s. 141-153.
- Ostrom, Brian J., Shauna M. Strickland, Paula L. Hannaford-Agor, *Examining Trial Trends in State Courts: 1976-2002*, 1 J. Empirical Legal Stud. 755 (2004).
- Ostrow, Steven, *Enforcing Executive Orders: Judicial Review of Agency Action under the Administrative Procedure Act*, 55 Geo. Wash. L. Rev. 659 (1987).
- Ourth, Joe R., *Illinois Amendatory Veto: Defining and Enforcing the Limits*, 1987 U. Ill. L. Rev. 691 (1987).
- Owens, Mackubin Thomas, *Micromanaging the Defense Budget*, "Public Interest" 1990, Vol. 105, No. 100, s. 131-146.
- P. M. D., *Constitutionality of Statute Providing for Direct Appeal or Other Review of Orders and Rulings of Governor*, 66 A.L.R. 586 (1930).
- Page, William H., *Constitutionalism and Judicial Rulemaking: Lessons from the Crisis in Mississippi*, 3 Miss. C. L. Rev. 1 (1982).
- Palmer, Ben W., *The Coroner as a Vestigial Remnant: The Lost Crown of the Crowner*, 36 A.B.A. J. 720 (1950).
- Palmer, Ben W., *Vestigial Remnants in the Law: The Decline in Glory of Ancient Officers*, 35 A.B.A. J. 981 (1949).
- Palmer, Robert J., *The Case for a Speech or Debate Privilege for State Legislators in Federal Courts*, 13 Val. U. L. Rev. 501 (1979).

- Palmer, Victor W., *The Evolving Role of Administrative Law Judges*, 19 New Eng. L. Rev. 755 (1984).
- Paltkin, Richard, *Government Reform from an Executive Perspective*, 69 Alb. L. Rev. 851 (2006).
- Pappas, Michael, *No Two-Stepping in the Laboratories: State Deference Standards and Their Implications for Improving the Chevron Doctrine*, 39 McGeorge L. Rev. 977 (2008).
- Parent, Wayne, Michael B. Henderson, *The Party's over: The Rise and Stall of Louisiana Legislative Independence*, 48 Loy. L. Rev. 527 (2002).
- Pargellis, S.M., *The Procedure of the Virginia House of Burgesses, I*, "William and Mary Quarterly" 1927, Vol. 7, No. 2, s. 73-86.
- Pargellis, S.M., *The Procedure of the Virginia House of Burgesses, II*, "William and Mary Quarterly" 1927, Vol. 7, No. 3, s. 143-157.
- Parker, Chauncey G., *An Early Decision on Intercolonial Rights*, 18 Harv. L. Rev. 494 (1905).
- Parker, David C., Matthew Dull, *Divided We Quarrel: The Politics of Congressional Investigations, 1947–2004*, "Legislative Studies Quarterly" 2009, Vol. 34, No. 3, s. 319-345.
- Parker, Richard H., *Constitutional Law – The Legislative Subject Title Requirement*, 9 U. Miami L. Rev. 431 (1955).
- Parks, Julie A., *Lessons in Politics: Initial Use of the Congressional Review Act*, 55 Admin. L. Rev. 187 (2003).
- Parness, Jeffrey A., *Respecting State Judicial Articles*, 3 Emerging Issues in State Const. L. 65 (1990).
- Parry, John T., *Culpability, Mistake, and Official Interpretations of the Law*, 25 Am. J. Crim. L. 1 (1997).
- Parsons, Susan L., *Taxpayers' Suits: Standing Barriers and Pecuniary Restraints*, 59 Temp. L.Q. 951 (1986).
- Passarello, Nicholas, *The Item Veto and the Threat of Appropriations Bundling in Alaska*, 30 Alaska L. Rev. 125 (2013).
- Patterson, Samuel C., *Dimensions of Voting Behavior in a One-Party State Legislature*, "Public Opinion Quarterly" 1962, Vol. 26, No. 2, s. 185-200.
- Paulsen, Michael Stokes, *The Irrepressible Myth of Marbury*, 101 Mich. L. Rev. 2706 (2003).
- Paulsen, Michael Stokes, *The Most Dangerous Branch: Executive Power to Say What the Law Is*, 83 Geo. L.J. 217 (1994).
- Paulus, Norma, *Executive Functions and Nonpolitical Control Functions*, 67 Or. L. Rev. 11 (1988).
- Peabody, Bruce G., John D. Nugent, *Toward a Unifying Theory of the Separation of Powers*, 53 Am. U. L. Rev. 1 (2003).
- Pearson, John K., *The Legislative Veto: Is It Legislation?*, 38 Wash. & Lee L. Rev. 172 (1981).
- Pedersen, William F., Jr., *The Decline of Separation of Functions in Regulatory Agencies*, 64 Va. L. Rev. 991 (1978).
- Percival, Robert V., *Presidential Management of the Administrative State: The Not-So-Unitary Executive*, 51 Duke L.J. 963 (2001).

- Perkins, John A., *State Legislative Reorganization*, "American Political Science Review" 1946, Vol. 40, No. 3, s. 510-521.
- Perlin, Adam A., *The Impeachment of Samuel Chase: Redefining Judicial Independence*, 62 Rutgers L. Rev. 3 (2010).
- Permaloff, Anne, *Methods of Altering State Constitutions*, 33 Cumb. L. Rev. 217 (2003).
- Persily, Nathaniel A., *The Peculiar Geography of Direct Democracy: Why the Initiative, Referendum and Recall Developed in the American West*, 2 Mich. L. & Pol. Rev. 11 (1997).
- Persky, Jonathan D., "Ghosts That Slay": A Contemporary Look at State Advisory Opinions, 37 Conn. L. Rev. 1155 (2004).
- Persson, Torsten, Gerard Roland, Guido Tabellini, *The Separation of Powers and Political Accountability*, "Quarterly Journal of Economics" 1997, Vol. 112, No. 4, s. 1163-1202.
- Pestritto, Ronald J., *The Progressive Origins of the Administrative State: Wilson, Goodnow, and Landis*, "Social Philosophy and Policy" 2007, Vol. 24, No. 1, s. 16-54.
- Peters, Ellen A., *Common Law Antecedents of Constitutional Law in Connecticut*, 53 Alb. L. Rev. 259 (1989).
- Peters, Ellen A., *Getting Away from the Federal Paradigm: Separation of Powers in State Courts*, 81 Minn. L. Rev. 1543 (1997).
- Peters, Ellen A., *State Constitutional Law: Federalism in the Common Law Tradition*, 84 Mich. L. Rev. 583 (1986).
- Peterson, Courtland H., *Rule-Making in Colorado: An Unheralded Crisis in Procedural Reform*, 38 U. Colo. L. Rev. 137 (1966).
- Peterson, David A., *Louisiana's Legislative Suspension Power: Valid Method for Override of Environmental Laws and Agency Regulations?*, 53 La. L. Rev. 247 (1992).
- Peterson, Todd D., *Controlling the Federal Courts Through the Appropriations Process*, 1998 Wis. L. Rev. 993 (1998).
- Peterson, Todd D., *Prosecuting Executive Branch Officials for Contempt of Congress*, 66 N.Y.U. L. Rev. 563 (1991).
- Peterson, Todd D., *Protecting the Appropriations Power: Why Congress Should Care About Settlements at the Department of Justice*, 2009 BYU L. Rev. 327 (2009).
- Peterson, Todd D., *Restoring Structural Checks on Judicial Power in the Era of Managerial Judging*, 29 U.C. Davis L. Rev. 41 (1995).
- Petroski, Karen, *Statutory Genres: Substance, Procedure, Jurisdiction*, 44 Loy. U. Chi. L.J. 189 (2012).
- Petty, Aaron R., *The Hidden Harmony of Appellate Jurisdiction*, 62 S.C. L. Rev. 353 (2010).
- Pfander, James E., *An Intermediate Solution to State Sovereign Immunity: Federal Appellate Court Review of State-Court Judgments after Seminole Tribe*, 46 UCLA L. Rev. 161 (1998).
- Pfander, James E., *Article I Tribunals, Article III Courts, and the Judicial Power of the United States*, 118 Harv. L. Rev. 643 (2004).

- Pfander, James E., *Jurisdiction-Stripping and the Supreme Court's Power to Supervise Inferior Tribunals*, 78 Tex. L. Rev. 1433 (2000).
- Pfander, James E., *Marbury, Original Jurisdiction, and the Supreme Court's Supervisory Powers*, 101 Colum. L. Rev. 1515 (2001).
- Pfander, James E., *Sovereign Immunity and the Right to Petition: Toward a First Amendment Right to Pursue Judicial Claims against the Government*, 91 Nw. U. L. Rev. 899 (1997).
- Pfander, James E., David Baltmanis, *Rethinking Bivens: Legitimacy and Constitutional Adjudication*, 98 Geo. L.J. 117 (2009).
- Pfander, James E., Daniel D. Birk, *Article III Judicial Power, the Adverse-Party Requirement, and Non-Contentious Jurisdiction*, 124 Yale L.J. 1346 (2015).
- Pfander, James E., Emily K. Damrau, *A Non-Contentious Account of Article III's Domestic Relations Exception*, 92 Notre Dame L. Rev. 1 (2016).
- Pfander, James E., Michael J.T. Downey, *In Search of the Probate Exception*, 67 Vand. L. Rev. 1533 (2014).
- Pfander, James E., Jessica Dwinell, *A Declaratory Theory of State Accountability*, 102 Va. L. Rev. 153 (2016).
- Pfander, James E., Jonathan L. Hunt, *Public Wrongs and Private Bills: Indemnification and Government Accountability in the Early Republic*, 85 N.Y.U. L. Rev. 1862 (2010).
- Phelan, Marilyn, *A Synopsis of Texas and Federal Sovereign Immunity Principles: Are Recent Sovereign Immunity Decisions Protecting Wrongful Governmental Conduct*, 42 St. Mary's L.J. 725 (2011).
- Phelps, John B., *Notes on the Early History of the Office of Legislative Clerk*, 10 J. Am. Soc. Leg. Clerks & Sec. 5 (2004).
- Pierce, Richard J., *Distinguish Legislative Rules from Interpretative Rules*, 52 Admin. L. Rev. 547 (2000).
- Pierce, Richard J., *Lujan v. Defenders of Wildlife: Standing as a Judicially Imposed Limit on Legislative Power*, 42 Duke L.J. 1170 (1993).
- Pierce, Richard L., *Reconciling Chevron and Stare Decisis*, 85 Geo. L.J. 2225 (1997).
- Pierce, Richard J., *Rulemaking and the Administrative Procedure Act*, 32 Tulsa L. Rev. 185 (1996).
- Pierce, Richard J., *Seven Ways to Deossify Agency Rulemaking*, 47 Admin. L. Rev. 59 (1995).
- Pierce, Richard J., Sidney A. Shapiro, *Political and Judicial Review of Agency Action*, 59 Tex. L. Rev. 1175 (1981).
- Pierce, Richard J., Sidney A. Shapiro, *Political and Judicial Review of Agency Action*, 59 Tex. L. Rev. 1175 (1981).
- Pildes, Richard, Cass R. Sunstein, *Reinventing the Regulatory State*, 62 U. Chi. L. Rev. 1 (1995).
- Pinsky, David E., *State Constitutional Limitations on Public Industrial Financing: A Historical and Economic Approach*, 111 U. Pa. L. Rev. 265 (1963).
- Pitney, John J., Jr., *Leaders and Rules in the New York State Senate*, "Legislative Studies Quarterly" 1982, Vol. 7, No. 4, s. 491-506.

- Pitsvada, Bernard T., *Flexibility in Federal Budget Execution*, "Public Budgeting & Finance" 1983, Vol. 3, No. 2, s. 83-101.
- Pitzer, Dan D., *The Qui Tam Doctrine: A Comparative Analysis of Its Application in the United States and the British Commonwealth*, 7 Tex. Int'l L.J. 415 (1972).
- Pizzi, William T., *Understanding Prosecutorial Discretion in the United States: The Limits of Comparative Criminal Procedure as an Instrument of Reform*, 54 Ohio St. L.J. 1325 (1993).
- Plaisted, Thais M., *The Source of Colonial Parliamentary Rules*, "Parliamentary Journal" 1976, Vol. 17, s. 7-12.
- Platt, Alexander I., *Preserving the Appointments Safety Valve*, 30 Yale L. & Pol'y Rev. 255 (2012).
- Plucknett, Theodore F. T., *The Origin of Impeachment*, "Transactions of the Royal Historical Society" 1942, Vol. 24, s. 47-71.
- Plumb, William T., Jr., *Tax Refund Suits against Collectors of Internal Revenue*, 60 Harv. L. Rev. 685 (1947).
- Pojanowski, Jeffrey, *Statutes in Common Law Courts*, 91 Tex. L. Rev. 479 (2013).
- Pollock, Stewart G., *State Constitutions as Separate Sources of Fundamental Rights*, 35 Rutgers L. Rev. 707 (1983).
- Pope, James Gray, *An Approach to State Constitutional Interpretation*, 24 Rutgers L.J. 985 (1993).
- Pope, John H., *The Pocket Veto Reconsidered*, 72 Iowa L. Rev. 163 (1986).
- Popkin, William D., *The Collaborative Model of Statutory Interpretation*, 61 S. Cal. L. Rev. 541 (1988).
- Posner, Eric A., *Balance-of-Powers Arguments, the Structural Constitution, and the Problem of Executive "Underenforcement"*, 164 U. Pa. L. Rev. 1677 (2016).
- Posner, Eric A., Adrian Vermeule, *Interring the Nondelegation Doctrine*, 69 U. Chi. L. Rev. 1721 (2001).
- Posner, Eric A., Adrian Vermeule, *Legislative Entrenchment: A Reappraisal*, 111 Yale L.J. 1665 (2002).
- Posner, Eric A., Adrian Vermeule, *Nondelegation: A Post-mortem*, 70 U. Chi. L. Rev. 1331 (2003).
- Posner, Richard A., *Will the Federal Courts of Appeals Survive Until 1984? An Essay on Delegation and Specialization of the Judicial Function*, 56 S. Cal. L. Rev. 761 (1983).
- Pottorff, Julie F., *Political Stew: Item Veto Issues Bubbling to the Top in State Court Jurisdictions*, 1 Emerging Issues in State Const. L. 121 (1988).
- Potts, C.S., *Power of Legislative Bodies to Punish for Contempt*, 74 U. Pa. L. Rev. 691 (1926).
- Potts, C.S., *The Supreme Court Sustains the Declaratory Judgment Act*, 11 Tex. L. Rev. 348 (1933).
- Poulin, Anne Bowen, *Prosecutorial Discretion and Selective Prosecution: Enforcing Protection after United States v. Armstrong*, 34 Am. Crim. L. Rev. 1071 (1997).
- Pound, Roscoe, *Regulation of Judicial Procedure by Rules of Court*, 10 Ill. L. Rev. 163 (1915).
- Pound, Roscoe, *The Rule-Making Power of the Courts*, 12 A.B.A. J. 599 (1926).
- Powell, H. Jefferson, *The Uses of State Constitutional History: A Case Note*, 53 Alb. L. Rev. 283 (1989).

- Powell, Lewis F., Jr., *Stare Decisis and Judicial Restraint*, 47 Wash. & Lee L. Rev. 281 (1990).
- Powell, Lewis F., Jr., *The Relation between the Virginia Court of Appeals and the State Corporation Commission*, 19 Va. L. Rev. 433 (1933).
- Powers, Lonnie A., *Separation of Powers: The Unconstitutionality of the Arkansas Legislative Council*, 36 Ark. L. Rev. 124 (1982).
- Pozen, David E., *Constitutional Bad Faith*, 129 Harv. L. Rev. 885 (2016).
- Pozen, David E., *Self-Help and the Separation of Powers*, 124 Yale L.J. 2 (2014).
- Prakash, Saikrishna B., *A Taxonomy of Presidential Powers*, 88 B.U. L. Rev. 327 (2008).
- Prakash, Saikrishna B., *Fragmented Features of the Constitution's Unitary Executive*, 45 Willamette L. Rev. 101 (2009).
- Prakash, Saikrishna B., *New Light on the Decision of 1789*, 91 Cornell L. Rev. 1021 (2006).
- Prakash, Saikrishna B., *The Chief Prosecutor*, 73 Geo. Wash. L. Rev. 1701 (2005).
- Prakash, Saikrishna B., *The Essential Meaning of the Executive Power*, 2003 U. Ill. L. Rev. 701 (2003).
- Prakash, Saikrishna B., *The Executive's Duty to Disregard Unconstitutional Law*, 96 Geo. L.J. 1613 (2008).
- Prakash, Saikrishna B., *Why the President Must Veto Unconstitutional Bills*, 16 Wm. & Mary Bill of Rts. J. 81 (2007).
- Prakash, Saikrishna B., John C. Yoo, *The Origins of Judicial Review*, 70 U. Chi. L. Rev. 887 (2003).
- Prebble, John, Rebecca Prebble, Catherine V. Smith, *Retrospective Legislation: Reliance, the Public Interest, Principles of Interpretation and the Special Case of Anti-Avoidance Legislation*, "New Zealand Universities Law Review" 2006, Vol. 22, s. 271-299.
- Preis, John F., *Constitutional Enforcement by Proxy*, 95 Va. L. Rev. 1663 (2009).
- Prendergast, William B., *State Legislatures and Communism: The Current Scene*, "American Political Science Review" 1950, Vol. 44, No. 3, s. 556-574.
- Prescott, Frank Williams, *The Executive Veto in Southern States*, "Journal of Politics" 1948, Vol. 10, No. 4, s. 659-675.
- Presidential Lawmaking Powers: Vetoes, Line Item Vetoes, Signing Statements, Executive Orders, and Delegations of Rulemaking Authority*, 68 Wash. U. L.Q. 533 (1990).
- Press, Charles, *Assessing the Policy and Operational Implications of State Constitutional Change*, "Publius. The Journal of Federalism" 1982, Vol. 12, s. 99.
- Price, Polly J., *Full Faith and Credit and the Equity Conflict*, 84 Va. L. Rev. 747 (1998).
- Price, Zachary S., *Enforcement Discretion and Executive Duty*, 67 Vand. L. Rev. 671 (2014).
- Price, Zachary S., *Law Enforcement as Political Question*, 91 Notre Dame L. Rev. 1571 (2016).
- Prosecutorial Discretion*, 34 Geo. L.J. Ann. Rev. Crim. Proc. 197 (2005).
- Provost, Colin, *When is AG Short for Aspiring Governor? Ambition and Policy Making Dynamics in the Office of State Attorney General*, "Publius. The Journal of Federalism" 2010, Vol. 40, No. 4, s. 597-616.

- Pugh, Martin, *'Queen Anne Is Dead': The Abolition of Ministerial By-Elections, 1867–1926*, "Parliamentary History" 2008, Vol. 21, No. 3, s. 351-366.
- Pułko, Andrzej, *O jedno rozumienie podziału władz w nauce prawa konstytucyjnego*, „Państwo i Prawo” 1983, z. 6, s. 30.
- Pushaw, Robert J., Jr., *Article III's Case / Controversy Distinction and the Dual Functions of Federal Courts*, 69 Notre Dame L. Rev. 447 (1994).
- Pushaw, Robert J., Jr., *Congressional Power over Federal Court Jurisdiction: A Defense of the Neo-Federalist Interpretation of Article III*, 1997 BYU L. Rev. 847 (1997).
- Pushaw, Robert J., Jr., *The Inherent Powers of Federal Courts and the Structural Constitution*, 86 Iowa L. Rev. 735 (2001).
- Quillen, William T., Michael Hanrahan, *A Short History of the Delaware Court of Chancery – 1792–1992*, 18 Del. J. Corp. L. 819 (1993).
- R. S. H., *Special Legislation in Virginia*, 42 Va. L. Rev. 860 (1956).
- R. T. K., *Mandamus to Members or Officer of Legislature*, 136 A.L.R. 677 (1942).
- Rabin, Robert L., *Federal Regulation in Historical Perspective*, 38 Stan. L. Rev. 1189 (1986).
- Rabkin, Jeremy A., Neal Devins, *Averting Government by Consent Decree: Constitutional Limits on the Enforcement of Settlements with the Federal Government*, 40 Stan. L. Rev. 203 (1987).
- Radin, Max, *The Doctrine of the Separation of Powers in Seventeenth Century Controversies*, 86 U. Pa. L. Rev. 842 (1938).
- Rafferty, William E., *Gubernatorial Removal and State Supreme Courts*, 11 J. App. Prac. & Process 165 (2010).
- Ramsey, Carolyn B., *The Discretionary Power of Public Prosecutors in Historical Perspective*, 39 Am. Crim. L. Rev. 1309 (2002).
- Ramsey, Michael D., *The Power of the States in Foreign Affairs: The Original Understanding of Foreign Policy Federalism*, 75 Notre Dame L. Rev. 342 (1999).
- Rao, Neomi, *Administrative Collusion: How Delegation Diminishes the Collective Congress*, 90 N.Y.U. L. Rev. 1463 (2015).
- Rapacz, Max P., *Protection of Officers Who Act under Unconstitutional Statutes*, 11 Minn. L. Rev. 585 (1927).
- Rappaport, Michael B., *The Original Meaning of the Recess Appointments Clause*, 52 UCLA L. Rev. 1487 (2005).
- Rappaport, Michael B., *The Unconstitutionality of "Signing and Not-Enforcing"*, 16 Wm. & Mary Bill of Rts. J. 113 (2007).
- Raskin, Jamin B., *Legal Aliens, Local Citizens: The Historical, Constitutional and Theoretical Meanings of Alien Suffrage*, 141 U. Pa. L. Rev. 1391 (1993).
- Raso, Connor N., William N. Eskridge, *Chevron as a Canon, Not a Precedent: An Empirical Study of What Motivates Justices in Agency Deference Cases*, 110 Colum. L. Rev. 1727 (2010).
- Raven-Hansen, Peter, *Making Agencies Follow Orders: Judicial Review of Agency Violations of Executive Order 12,291*, 1983 Duke L.J. 285 (1983).

- Raven-Hansen, Peter, *Regulatory Estoppel: When Agencies Break Their Own "Laws"*, 64 Tex. L. Rev. 1 (1985).
- Rawley, James A., *The General Amnesty Act of 1872: A Note*, "Mississippi Valley Historical Review" 1960, Vol. 47, No. 3, s. 480-484.
- Ray, Joseph M., *Procedural Limitations on the Texas Legislature*, "Southwestern Social Science Quarterly" 1938, Vol. 19, No. 2, s. 152-160.
- Ray, Laura Krugman, *From Prerogative to Accountability: The Amenability of the President to Suit*, 80 Ky. L.J. 739 (1992).
- Redish, Martin H., *Federal Judicial Independence: Constitutional and Political Perspectives*, 46 Mercer L. Rev. 697 (1995).
- Redish, Martin H., *Legislative Response to the Medical Malpractice Insurance Crisis – Constitutional Implications*, 55 Tex. L. Rev. 759 (1977).
- Redish, Martin H., *Separation of Powers, Judicial Authority, and the Scope of Article III: The Troubling Cases of Morrison and Mistretta*, 39 DePaul L. Rev. 299 (1990).
- Redish, Martin H., *Seventh Amendment Right to Jury Trial: A Study in the Irrationality of Rational Decision Making*, 70 Nw. U. L. Rev. 486 (1975).
- Redish, Martin H., *The Passive Virtues, the Counter-Majoritarian Principle, and the "Judicial-Political" Model of Constitutional Adjudication*, 22 Conn. L. Rev. 647 (1990).
- Redish, Martin H., *The Pragmatic Approach to Appealability in the Federal Courts*, 75 Colum. L. Rev. 89 (1975).
- Redish, Martin H., Elizabeth J. Cisar, "If Angels were to Govern": *The Need for Pragmatic Formalism in Separation of Powers Theory*, 1991 Duke L.J. 449 (1991).
- Redish, Martin H., Sopan Joshi, *Litigating Article III Standing: A Proposed Solution to the Serious (But Unrecognized) Separation of Powers Problem*, 162 U. Pa. L. Rev. 1373 (2014).
- Redish, Martin H., Adrianna D. Kastanek, *Settlement Class Actions, the Case-or-Controversy Requirement, and the Nature of the Adjudicatory Process*, 73 U. Chi. L. Rev. 545 (2006).
- Redish, Martin H., Daniel J. La Fave, *Seventh Amendment Right to Jury Trial in Non-Article III Proceedings: A Study in Dysfunctional Constitutional Theory*, 4 Wm. & Mary Bill of Rts. J. 407 (1995).
- Reed, Douglas S., *Twenty-Five Years After Rodriguez: School Finance Litigation and the Impact of the New Judicial Federalism*, 32 Law & Soc'y Rev. 175 (1998).
- Reeder, Chris, *Regulation by Contractors: Delegation of Legislative Power to Private Entities in Texas*, 5 Tex. Tech J. Tex. Admin. L. 191 (2004).
- Regan, Donald H., *The Supreme Court and State Protectionism: Making Sense of the Dormant Commerce Clause*, 84 Mich. L. Rev. 1091 (1986).
- Rehnquist, William H., *The Impeachment Clause: A Wild Card in the Constitution*, 85 Nw. U. L. Rev. 903 (1991).
- Rehnquist, William H., *The Prominence of the Delaware Court of Chancery in the State-Federal Joint Venture of Providing Justice*, 48 Bus. Law. 351 (1992).

- Reid, John Phillip, *Law and History*, 27 Loy. L.A. L. Rev. 193 (1993).
- Reinstein, Robert J., *The Limits of Executive Power*, 59 Am. U. L. Rev. 259 (2009).
- Reinstein, Robert J., Harvey A. Silverglate, *Legislative Privilege and the Separation of Powers*, 86 Harv. L. Rev. 1113 (1973).
- Relyea, Harold C., *The Executive Office of the Vice President: Constitutional and Legal Considerations*, "Presidential Studies Quarterly" 2010, Vol. 40, No. 2, s. 327-341.
- Rennie, Sheldon K., *Bennett v. Plenert: Using the Zone-of-Interests Test to Limit Standing under the Endangered Species Act*, 7 Vill. Envtl. L.J. 375 (1996).
- Resnik, Judith, *Constricting Remedies: The Rehnquist Judiciary, Congress, and Federal Power*, 78 Ind. L.J. 223 (2003).
- Resnik, Judith, *Managerial Judges*, 96 Harv. L. Rev. 374 (1982).
- Revesz, Richard L., *Specialized Courts and the Administrative Lawmaking System*, 138 U. Pa. L. Rev. 1111 (1990).
- Rhodes, Renna, *Principles of Governmental Immunity in Texas: The Texas Government Waives Sovereign Immunity When It Contracts – or Does It?*, 27 St. Mary's L.J. 679 (1996).
- Rich, Malcolm, *Central Panels of Administrative Law Judges: An Introduction*, 65 Judicature 233 (1981).
- Richard, Daniel L., *The War Powers Resolution: Origins, History, Criticism and Reform. Chapter 4: Reporting Under the War Powers Resolution: Section 4*, 2 J. Nat'l Sec. L. 59 (1998).
- Richardson, William A., *Chief Justice of the United States, or Chief Justice of the Supreme Court of the United States?*, 49 New Eng. Hist. & Gen. Reg. 275 (1895).
- Riddell, William Renwick, *Impeachment in England and English Colonies*, 7 N.Y.U. L. Rev. 702 (1930).
- Riedl, Charles A., *To What Extent May Courts under the Rule-making Power Prescribe Rules of Evidence?*, 26 A.B.A. J. 601 (1940).
- Riesenfeld, Stefan A., *Law-Making and Legislative Precedent in American Legal History*, 33 Minn. L. Rev. 103 (1949).
- Riley, Glenda, *Legislative Divorce in Virginia, 1803–1850*, "Journal of the Early Republic" 1991, Vol. 11, No. 1, s. 51-67.
- Riley, William, *Nonpartisan Unicameral–Benefits, Defects Reexamined*, 52 Neb. L. Rev. 377 (1973).
- Risjord, Norman K., Gordon DenBoer, *The Evolution of Political Parties in Virginia, 1782–1800*, "Journal of American History" 1974, Vol. 60, No. 4, s. 961-984.
- Ritz, Wilfred J., *United States v. Yale Todd (U.S. 1794)*, 15 Wash. & Lee L. Rev. 220 (1958).
- Roady, Thomas G., Jr., *Special Legislative Acts and Municipalities under the Tennessee Constitution*, 21 Tenn. L. Rev. 621 (1951).
- Robak, Kim, *The Nebraska Unicameral and Its Lasting Benefits*, 76 Neb. L. Rev. 791 (1997).
- Robel, Lauren K., *Sovereignty and Democracy: The States' Obligations to Their Citizens under Federal Statutory Law*, 78 Ind. L.J. 543 (2003).

- Robel, Lauren K., *The Myth of the Disposable Opinion: Unpublished Opinions and Government Litigants in the United States Courts of Appeals*, 87 Mich. L. Rev. 940 (1989).
- Roberts, Barry Stuart, *The Extent of Federal Judicial Equitable Power: Receivership of South Boston High School*, 12 New Eng. L. Rev. 55 (1976).
- Roberts, Clayton, *The Law of Impeachment in Stuart England: A Reply to Raoul Berger*, 84 Yale L.J. 1419 (1975).
- Robinson, Glen O., *The Making of Administrative Policy: Another Look at Rulemaking and Adjudication and Administrative Procedure Reform*, 118 U. Pa. L. Rev. 485 (1970).
- Robinson, Julia E., *The Role of the Independent Political Executive in State Governance: Stability in the Face of Change*, "Public Administration Review" 1998, Vol. 58, No. 2, s. 119-128.
- Robinson, William H., *Limitations Upon Legislative Inquires under Colorado Advisory Opinion Clause*, 4 Rocky Mountain L. Rev. 237 (1932).
- Rochvarg, Arnold, *Is the Rule of Necessity Really Necessary in State Administrative Law: The Central Panel Solution*, 19 J. Nat'l Ass'n Administration L.J. 35 (1999).
- Rodebush, Curtis, *Separation of Powers in Ohio: A Critical Analysis*, 51 Clev. St. L. Rev. 505 (2004).
- Rodgers, Daniel T., *Republicanism: The Career of a Concept*, "Journal of American History" 1992, Vol. 79, No. 1, s. 11-38.
- Rodriguez, Daniel B., *Presumption of Reviewability: A Study in Canonical Construction and Its Consequences*, 45 Vand. L. Rev. 743 (1992).
- Rodriguez, Daniel B., *State Constitutional Failure*, 2011 U. Ill. L. Rev. 1243 (2011).
- Rodriguez, Daniel B., *State Constitutional Theory and its Prospects*, 28 N.M. L. Rev. 271 (1998).
- Romano, John F., *State Militias and the United States: Changed Responsibilities for a New Era*, 56 A.F. L. Rev. 233 (2005).
- Rose, Carol M., *The Ancient Constitution vs. the Federalist Empire: Antifederalism from the Attack on "Monarchism" to Modern Localism*, 84 Nw. U. L. Rev. 74 (1989).
- Rose, Jonathan, *Executive Oversight of Rulemaking in Arizona: The Governor's Regulatory Review Counsel – the First Three Years*, 1985 Ariz. St. L.J. 525 (1985).
- Rosen, Deborah A., *The Supreme Court of Judicature of Colonial New York: Civil Practice in Transition, 1691–1760*, "Law and History Review" 1987, Vol. 5, No. 1, s. 213-247.
- Rosenberg, Maurice, *Appellate Review of Trial Court Discretion*, 79 F.R.D. 173 (1975).
- Rosenberg, Morton, *Beyond the Limits of Executive Power: Presidential Control of Agency Rulemaking under Executive Order 12,291*, 80 Mich. L. Rev. 193 (1981).
- Rosenberg, Morton, *Presidential Control of Agency Rulemaking: An Analysis of Constitutional Issues That May Be Raised by Executive Order 12,291*, 23 Ariz. L. Rev. 1199 (1981).
- Rosenberg, Morton, *Whatever Happened to Congressional Review of Agency Rulemaking? A Brief Overview, Assessment, and Proposal for Reform*, 51 Admin. L. Rev. 1051 (1999).
- Rosenkranz, Nicholas Quinn, *Federal Rules of Statutory Interpretation*, 115 Harv. L. Rev. 2085 (2002).

- Rosenkranz, Nicholas Quinn, *The Subjects of the Constitution*, 62 Stan. L. Rev. 1209 (2010).
- Rosenthal, Alan, *Legislative Behavior and Legislative Oversight*, "Legislative Studies Quarterly" 1981, Vol. 6, No. 1, s. 115-131.
- Rosenthal, Alan, *Legislative Committee Systems: An Exploratory Analysis*, "Western Political Quarterly" 1973, Vol. 26, No. 2, s. 252-262.
- Rosenthal, Alan, *State Legislative Development: Observations from Three Perspectives*, "Legislative Studies Quarterly" 1996, Vol. 21, No. 2, s. 169-198.
- Rosenthal, Alan, *Turnover in State Legislatures*, "American Journal of Political Science" 1974, Vol. 18, No. 3, s. 609-616.
- Rossi, Jim, *Constitutional Isolationism and the Limits of State Separation of Powers as a Barrier to Interstate Compacts*, 90 Marq. L. Rev. 721 (2007).
- Rossi, Jim, *Dual Constitutions and Constitutional Duels: Separation of Powers and State Implementation of Federally Inspired Regulatory Programs and Standards*, 46 Wm. & Mary L. Rev. 1343 (2005).
- Rossi, Jim, *Final Orders on Appeal: Balancing Independence with Accountability*, 19 J. Nat'l Ass'n Administration L.J. 1 (1999).
- Rossi, Jim, *Institutional Design and the Lingering Legacy of Antifederalist Separation of Powers Ideals in the States*, 52 Vand. L. Rev. 1167 (1999).
- Rossi, Jim, *Respecting Deference: Conceptualizing Skidmore within the Architecture of Chevron*, 42 Wm. & Mary L. Rev. 1105 (2001).
- Rossi, Jim, *State Executive Lawmaking in Crisis*, 56 Duke L.J. 237 (2006).
- Rossi, Jim, *Statutory Nondelegation: Learning from Florida's Recent Experience in Administrative Procedure Reform*, 8 Widener J. of Pub. L. 301 (1999).
- Rossi, Jim, *The 1996 Revised Florida Administrative Procedure Act: A Rulemaking Revolution or Counter-Revolution?*, 49 Admin. L. Rev. 345 (1997).
- Rossi, Jim, *The Puzzle of State Constitutions*, 54 Buff. L. Rev. 211 (2006).
- Rossman, David, *Were There no Appeal: The History of Review in American Criminal Courts*, 81 J. Crim. L. & Criminology 518 (1990).
- Rostow, Eugene V., *President, Prime Minister or Constitutional Monarch?*, 83 Am. J. Int'l L. 740 (1989).
- Rothstein, Samuel, *The Origins of Legislative Reference Services in the United States*, "Legislative Studies Quarterly" 1990, Vol. 15, No. 3, s. 401-411.
- Rottinghaus, Brandon, Adam L. Warber, *Unilateral Orders as Constituency Outreach: Executive Orders, Proclamations, and the Public Presidency*, "Presidential Studies Quarterly" 2015, Vol. 45, No. 2, s. 289-309.
- Rowe, Thomas D., Jr., *No Final Victories: The Incompleteness of Equity's Triumph in Federal Public Law*, 56 Law & Contemp. Probs. 105 (1993).
- Rozell, Mark J., *Executive Privilege Revived?: Secrecy and Conflict During the Bush Presidency*, 52 Duke L.J. 403 (2002).

- Rubenstein, David S., *Administrative Federalism as Separation of Powers*, 72 Wash. & Lee L. Rev. 171 (2015).
- Rubenstein, David S., *Self-Help Structuralism*, 95 B.U. L. Rev. 1619 (2015).
- Rubenstein, William B., *On What a "Private Attorney General" is – And Why it Matters*, 57 Vand. L. Rev. 2129 (2004).
- Rubin, Dale F., *Constitutional Aid Limitation Provisions and the Public Purpose Doctrine*, 12 St. Louis U. Pub. L. Rev. 143 (1993).
- Rubinstein, Arie M., *Verdicts of Conscience: Nullification and the Modern Jury Trial*, 106 Colum. L. Rev. 959 (2006).
- Ruger, Theodore, "A Question Which Convulses a Nation": *The Early Republic's Greatest Debate About the Judicial Review Power*, 117 Harv. L. Rev. 827 (2004).
- Russell, M.J., *Trial by Battle and the Appeals of Felony*, "Journal of Legal History" 1980, Vol. 1, No. 2, s. 135-164.
- Ruud, Millard H., *Legislative Audit of Judicial Opinions – A Proposal*, 32 Tex. L. Rev. 539 (1954).
- Ruud, Millard H., "No Law Shall Embrace More than One Subject", 42 Minn. L. Rev. 389 (1958).
- Ryan, William F., *Rush to Judgment: A Constitutional Analysis of Time Limits on Judicial Decisions*, 77 B.U. L. Rev. 761 (1997).
- Sabatino, Jack M., *Assertion and Self Restraint: The Exercise of Governmental Powers Distributed under the 1947 New Jersey Constitution*, 29 Rutgers L.J. 799 (1998).
- Saferstein, Harvey, *Nonreviewability: A Functional Analysis of "Committed to Agency Discretion"*, 82 Harv. L. Rev. 367 (1968).
- Sagy, Yair, *A Better Defense of Big Waiver: From James Landis to Louis Jaffe*, 98 Marq. L. Rev. 697 (2014).
- Saiger, Aaron J., *Chevron and Deference in State Administrative Law*, 83 Fordham L. Rev. 555 (2014).
- Saiman, Chaim, *Interpreting Immunity*, 7 U. Pa. J. Const. L. 1155 (2005).
- Salamanca, Paul E., James E. Keller, *The Legislative Privilege to Judge the Qualifications, Elections, and Returns of Members*, 95 Ky. L.J. 241 (2007).
- Salant, Tanis J., Lawrence L. Martin, *County Constitutional Officers: A Preliminary Investigation*, "State & Local Government Review" 1993, Vol. 25, No. 3, s. 164-172.
- Salokar, Rebecca M., *Legal Counsel for Congress: Protecting Institutional Interests*, 20 Congress and Presidency 131 (1993).
- Samuels, Seymour, Jr., *Special Legislation Removing Disabilities of Infancy*, 15 Tenn. L. Rev. 655 (1939).
- Sanders, Richard B., Barbara Mahoney, *Restoration of Limited State Constitutional Government: A Dissenter's View*, 59 N.Y.U. Ann. Surv. Am. L. 269 (2003).
- Sanford, D. Gregory, Paul S. Gillies, *And If There Be No Choice Made: A Meditation on Section 47 of the Vermont Constitution*, 27 Vt. L. Rev. 783 (2003).

- Santos, Hubert J., *The Birth of a Liberal State: Connecticut's Fundamental Orders*, 1 Conn. L. Rev. 386 (1968).
- Sargentich, Thomas O., *Contemporary Debate about Legislative-Executive Separation of Powers*, 72 Cornell L. Rev. 430 (1987).
- Sarvis, Robert C., *Legislative Delegation and Two Conceptions of the Legislative Power*, 4 Pierce L. Rev. 317 (2005).
- Sassman, Wyatt, *A Survey of Constitutional Standing in State Courts*, 8 Ky. J. Equine, Agric. & Nat. Resources L. 349 (2016).
- Sattler, Ted, *The High Sheriff in England Today: The Invisible Man?*, "Sheriff" 1992, Vol. 44, No. 4, s. 20-23, 48.
- Saunders, Kevin W., *Interpretative Rules with Legislative Effect: An Analysis and a Proposal for Public Participation*, 1986 Duke L.J. 346 (1986).
- Saxbe, William A., *Functions of the Office of Attorney General of Ohio*, 6 Clev. St. L. Rev. 331 (1957).
- Scaletta, Anthony J., *The Governor's Troops under the Florida Constitution*, 18 Nova L. Rev. 1133 (1994).
- Scalia, Antonin, *Judicial Deference to Administrative Interpretations of Law*, 1989 Duke L.J. 511 (1989).
- Scalia, Antonin, *The Doctrine of Standing as an Essential Element of the Separation of Powers*, 17 Suffolk U.L. Rev. 881 (1983).
- Scalia, Antonin, *The Rule of Law and the Law of Rules*, 56 U. Chi. L. Rev. 1175 (1989).
- Schaefer, Matthew, *Constraints on State-Level Foreign Policy: (Re) Justifying, Refining and Distinguishing the Dormant Foreign Affairs Doctrine*, 41 Seton Hall L. Rev. 201 (2011).
- Schapiro, Robert A., *Contingency and Universalism in State Separation of Powers Discourse*, 4 Roger Williams U. L. Rev. 79 (1998).
- Schapiro, Robert A., *Identity and Interpretation in State Constitutional Law*, 84 Va. L. Rev. 389 (1998).
- Schapiro, Robert A., *Judicial Deference and Interpretive Coordinacy in State and Federal Constitutional Law*, 85 Cornell L. Rev. 656 (2000).
- Scharpf, Fritz W., *Judicial Review and the Political Question: A Functional Analysis*, 75 Yale L.J. 517 (1966).
- Schauer, Frederick, *Ashwander Revisited*, 1995 Sup. Ct. Rev. 71 (1995).
- Schefflin, Alan W., Jon M. VanDyke, *Merciful Juries: The Resilience of Jury Nullification*, 48 Wash. & Lee L. Rev. 165 (1991).
- Scheiber, Harry N., *Innovation, Resistance, and Change: A History of Judicial Reform and the California Courts, 1960–1990*, 66 S. Cal. L. Rev. 2049 (1993).
- Scheidler, Sam F., *Implementation of Constitutional Home Rule in Iowa*, 22 Drake L. Rev. 294 (1973).

- Scher, Seymour, *Conditions for Legislative Control*, "Journal of Politics" 1963, Vol. 25, No. 3, s. 526-551.
- Scherer, Bernard F., *The Supreme Court of Pennsylvania and the Origins of King's Bench Power*, 32 Duq. L. Rev. 525 (1994).
- Schick, Allen, *Off-Budget Expenditure: An Economic and Political Framework*, "OECD Journal on Budgeting" 2007, Vol. 7, No. 3, s. 1-32.
- Schiller, Reuel E., *Rulemaking's Promise: Administrative Law and Legal Culture in the 1960s and 1970s*, 53 Admin. L. Rev. 1139 (2001).
- Schiltz, Patrick J., *Much Ado about Little: Explaining the Sturm und Drang over the Citation of Unpublished Opinions*, 62 Wash. & Lee L. Rev. 1429 (2005).
- Schlam, Lawrence, *State Constitutional Amending, Independent Interpretation, and Political Culture: A Case Study in Constitutional Stagnation*, 43 DePaul L. Rev. 269 (1994).
- Schlanger, Margo, *Civil Rights Injunctions over Time: A Case Study of Jail and Prison Court Orders*, 81 N.Y.U. L. Rev. 550 (2006).
- Schnapper, Eric, *Judges against Judges – Appellate Review of Federal Civil Jury Verdicts*, 1989 Wis. L. Rev. 237 (1989).
- Schoenbaum, Edward J., *A Historical Look at Judicial Discipline*, 54 Chi.-Kent. L. Rev. 1 (1977).
- Schoenbrod, David, *The Delegation Doctrine: Could the Court Give It Substance?*, 83 Mich. L. Rev. 1223 (1985).
- Schoenbrod, David, *Separation of Powers and the Powers That Be: The Constitutional Purposes of the Delegation Doctrine*, 36 Am. U. L. Rev. 355 (1987).
- Schofield, Norman, Gary Miller, Andrew Martin, *Critical Elections and Political Realignments in the USA: 1860–2000*, "Political Studies" 2003, Vol. 51, No. 2, s. 217-240.
- Scholz, John T., Feng Heng Wei, *Regulatory Enforcement in a Federalist System*, "American Political Science Review" 1986, Vol. 80, No. 4, s. 1249-1270.
- Schotland, Roy, *Financing Judicial Elections, 2000: Change and Challenge*, 2001 Mich. St. L. Rev. 849 (2001).
- Schuck, Peter H., E. Donald Elliott, *To the Chevron Station: An Empirical Study of Federal Administrative Law*, 1990 Duke L.J. 984 (1991).
- Schuman, David, *A Failed Critique of State Constitutionalism*, 91 Mich. L. Rev. 274 (1992).
- Schutz, Anthony, *State Constitutional Restrictions on Special Legislation as Structural Restraints*, 40 J. Legis. 39 (2014).
- Schwartz, Bernard, *Administrative Terminology and the Administrative Procedure Act*, 48 Mich. L. Rev. 57 (1949).
- Schwartz, Bernard, *Legislative Control of Administrative Rules and Regulations: The American Experience*, 30 N.Y.U. L. Rev. 1031 (1955).
- Schwartz, Bernard, *Legislative Veto and the Constitution – A Reexamination*, 46 Geo. Wash. L. Rev. 351 (1978).

- Schwartzberg, Nicole, *What Is A 'Recess'? : Recess Appointments and the Framers' Understanding of Advice and Consent*, 28 J.L. & Pol. 231 (2013).
- Scordato, Martin Roger, *Post-Realist Blues: Formalism, Instrumentalism, and the Hybrid Nature of Common-Law Jurisprudence*, 7 Nev. L.J. 263 (2007).
- Scott, Austin, *Holmes vs. Walton: The New Jersey Precedent: A Chapter in the History of Judicial Power and Unconstitutional Legislation*, "American Historical Review" 1899, Vol. 4, No. 3, s. 456-469.
- Scott, Ryan W., *Standing to Appeal and Executive Non-Defense of Federal Law after the Marriage Cases*, 89 Ind. L.J. 67 (2014).
- Section of Administration Law & Regulatory Practice of the Am. Bar Ass'n, *A Blackletter Statement of Federal Administrative Law*, 54 Admin. L. Rev. 1 (2002).
- See, Brenda C., *Written in Stone – The Record on Appeal and the Decision-Making Process*, 40 Gonz. L. Rev. 157 (2004).
- Seeley, Jeremy M., *How the Signing Statement Thought it Killed the Veto; How the Veto May Have Killed the Signing Statement*, 23 BYU L. Rev. 167 (2008).
- Segall, Eric J., *Standing between the Court and the Commentators: A Necessity Rationale for Public Actions*, 54 U. Pitt. L. Rev. 351 (1993).
- Seidenfeld, Mark, *A Syncopated Chevron: Emphasizing Reasoned Decisionmaking in Reviewing Agency Interpretations of Statutes*, 73 Tex. L. Rev. 83 (1994).
- Seidenfeld, Mark, *Playing Games with the Timing of Judicial Review: An Evaluation of Proposals to Restrict Pre-enforcement Review of Agency Rules*, 58 Ohio St. L.J. 85 (1997).
- Seldon, Samuel, *Internal Auditing for the State of New York*, "Accounting Review" 1943, Vol. 18, No. 3, s. 239-244.
- Sellers, Lawrence E., Jr., *1994 Proposals for Rulemaking Reform*, 22 Fla. St. U. L. Rev. 327 (1994).
- Sellers, Mortimer N. S., *The Doctrine of Precedent in the United States of America*, 54 Am. J. Comp. L. 67 (2006).
- Sentell, R. Perry, Jr., *When Is a Special Law Unlawfully Special?*, 27 Mercer L. Rev. 1167 (1976).
- Serfass, Melissa M., Jessie L. Cranford, *Federal and State Court Rules Governing Publication and Citation of Opinions*, 3 J. App. Prac. & Process 251 (2001).
- Shah, Ankur, *Increase Access to the Appellate Courts: A Critical Look at Modernizing the Final Judgment Rule*, 11 Seton Hall Circuit Rev. 40 (2014).
- Shane, Peter M., *Interbranch Accountability in State Government and the Constitutional Requirement of Judicial Independence*, 61 Law & Contemp. Probs. 21 (1998).
- Shane, Peter M., *Legal Disagreement and Negotiation in a Government of Laws: The Case of Executive Privilege Claims against Congress*, 71 Minn. L. Rev. 461 (1987).
- Shane, Peter M., *Legislative Delegation, the Unitary Presidency, and the Legitimacy of the Administrative State*, 33 Harv. J.L. & Pub. Pol'y 103 (2010).
- Shane, Peter M., *Presidential Regulatory Oversight and the Separation of Powers: The Constitutionality of Executive Order No. 12,291*, 23 Ariz. L. Rev. 1235 (1981).

- Shane, Peter M., *The Presidential Statutory Stretch and the Rule of Law*, 87 U. Colo. L. Rev. 1231 (2016).
- Shane, Peter M., *The Separation of Powers and the Rule of Law: The Virtues of "Seeing The Trees"*, 30 Wm. & Mary L. Rev. 375 (1989).
- Shannon, Preston C., *The Evolution of the Virginia's State Corporation Commission*, 14 Wm. & Mary L. Rev. 523 (1973).
- Shapiro, David L., *The Choice of Rulemaking or Adjudication in the Development of Administrative Policy*, 78 Harv. L. Rev. 921 (1965).
- Shapiro, Martin, *Administrative Discretion: The Next Stage*, 92 Yale L.J. 1487 (1983).
- Shapiro, Sidney A., Richard E. Levy, *Heightened Scrutiny of the Fourth Branch: Separation of Powers and the Requirement of Adequate Reasons for Agency Decisions*, 1987 Duke L.J. 387 (1987).
- Sharfman, I. Leo, *Commission Regulation of Public Utilities: A Survey of Legislation*, "Annals of the American Academy of Political and Social Science" 1914, Vol. 53, s. 1-18.
- Sharp, Malcom P., *The Classical American Doctrine of "The Separation of Powers"*, 2 U. Chi. L. Rev. 385 (1935).
- Shaw, John W., *Principled Interpretation of State Constitutional Law: Why Don't the 'Primacy' States Practice What They Preach?*, 54 U. Pitt. L. Rev. 1019 (1993).
- Shaw, Katherine, *Constitutional Nondefense in the States*, 114 Colum. L. Rev. 213 (2014).
- Shelfer, Lochlan F., *Special Juries in the Supreme Court*, 123 Yale L.J. 208 (2013).
- Shenkman, Michael L., *Talking about Speech or Debate: Revisiting Legislative Immunity*, 32 Yale L. & Pol'y Rev. 351 (2013).
- Shepard, Randall T., *The Maturing Nature of State Constitutional Jurisprudence*, 30 Val. U. L. Rev. (1996).
- Shepsle, Kenneth A., *Congress Is a "They," Not an "It": Legislative Intent as Oxymoron*, 12 Int'l Rev. L. & Econ. 239 (1992).
- Shepsle, Kenneth A., Barry R. Weingast, *The Institutional Foundations of Committee Power*, Washington University in St. Louis, Political Economy Working Paper (1986), "American Political Science Review" 1987, Vol. 81, No. 1, s. 85-104.
- Sherman, John W., *Registration of Trademarks under State Law*, 59 A.B.A. J. 515 (1973).
- Sherry, John E., *The Myth that the King Can Do No Wrong: A Comparative Study of the Sovereign Immunity Doctrine in the United States and New York Court of Claims*, 22 Admin. L. Rev. 597 (1970).
- Sherry, Suzanna, *Judicial Federalism in the Trenches: The Rooker-Feldman Doctrine in Action*, 74 Notre Dame L. Rev. 1085 (1998).
- Sherry, Suzanna, *Separation of Powers: Asking a Different Question*, 30 Wm. & Mary L. Rev. 287 (1989).
- Sherry, Suzanna, *The Founders' Unwritten Constitution*, 54 U. Chi. L. Rev. 1127 (1987).

- Shields, Marjorie A., *Application of Municipal Taxpayer Standing Doctrine*, 51 A.L.R. 6th 333 (2010).
- Shimomura, Floyd D., *The History of Claims against the United States: The Evolution from a Legislative toward a Judicial Model of Payment*, 45 La. L. Rev. 625 (1985).
- Short, Lloyd M., *States That Have Not Met Their Constitutional Requirements*, 17 Law & Contemp. Probs. 377 (1952).
- Shugerman, Jed Handelsman, *Economic Crisis and the Rise of Judicial Elections and Judicial Review*, 123 Harv. L. Rev. 1061 (2010).
- Shumate, Roger V., *Tort Claims Against State Governments*, 9 Law & Contemp. Probs. 242 (1942).
- Sidak, J. Gregory, *The President's Power of the Purse*, 1989 Duke L.J. 1162 (1989).
- Sidak, J. Gregory, *The Recommendations Clause*, 77 Geo. L.J. 2079 (1989).
- Siegel, Andrew M., *The Court against the Courts: Hostility to Litigation as an Organizing Theme in the Rehnquist Court's Jurisprudence*, 84 Tex. L. Rev. 1097 (2006).
- Siegel, Jonathan R., *A Theory of Justiciability*, 86 Tex. L. Rev. 73 (2007).
- Siegel, Jonathan R., *Suing the President: Nonstatutory Review Revisited*, 97 Colum. L. Rev. 1612 (1997).
- Siegel, Jonathan R., *The Hidden Source of Congress's Power to Abrogate State Sovereign Immunity*, 73 Tex. L. Rev. 539 (1995).
- Siegel, Jonathan R., *The Use of Legislative History in a System of Separated Powers*, 53 Vand. L. Rev. 1457 (2000).
- Siegel, Stephen A., *The Conscientious Congressman's Guide to the Electoral Count Act of 1887*, 56 Fla. L. Rev. 541 (2004).
- Siemers, David J., Paul T. Beach, *Presidential Coequality: The Evolution of a Concept*, "Congress & the Presidency" 2012, Vol. 39, No. 2, s. 316-339.
- Siewert, Tyler J., *The Cloying Use of Unallotment: Curbing Executive Branch Appropriation Reductions During Fiscal Emergencies*, 95 Minn. L. Rev. 1071 (2011).
- Sigelman, Lee, Nelson C. Dometrius, *Governors as Chief Administrators: The Linkage Between Formal Powers and Informal Influence*, "American Politics Research" 1988, Vol. 16, No. 2, s. 157-170.
- Silbey, Susan S., *Making Sense of the Lower Courts*, "Justice System Journal" 1981, Vol. 13, No. 1, s. 13-27.
- Simes, Lewis M., Paul E. Basye, *The Organization of the Probate Court in America: I*, 42 Mich. L. Rev. 965 (1944).
- Simmons, Michael D., *Section 1983 Litigation: History and Policy Spell the Demise of Qualified Immunity for Private Defendants*, 14 Miss. C. L. Rev. 127 (1993).
- Simmons, Robert H., *The Washington State Plural Executive: An Initial Effort in Interaction Analysis*, "Western Political Quarterly" 1965, Vol. 18, No. 2, s. 363-381.

- Simpson, A.W.B., *The Rise and Fall of the Legal Treatise: Legal Principles and the Forms of Legal Literature*, 48 U. Chi. L. Rev. 632 (1981).
- Simson, Gary J., *Jury Nullification in the American System: A Skeptical View*, 54 Tex. L. Rev. 488 (1977).
- Singer, Richard G., *Justiciability and Recent Supreme Court Cases*, 21 Ala. L. Rev. 229 (1969).
- Sirmans, M. Eugene, *The South Carolina Royal Council*, "William and Mary Quarterly" 1961, Vol. 18, No. 3, s. 373-392.
- Skelton, Keith, *Legislative Interim Committees Created by Resolution*, 38 Or. L. Rev. 97 (1959).
- Sklansky, Ronald, *Changing the Rules on Rulemaking*, "Wisconsin Lawyer" Aug. 1984, s. 10.
- Skowronek, Stephen, *The Conservative Insurgency and Presidential Power: A Developmental Perspective on the Unitary Executive*, 122 Harv. L. Rev. 2070 (2009).
- Slack, Michelle R., *Avoiding Avoidance: Why Use of the Constitutional Avoidance Canon Undermines Judicial Independence – A Response to Lisa Kloppenberg*, 56 Case W. Res. L. Rev. 1057 (2006).
- Slawson, W. David, *Constitutional and Legislative Considerations in Retroactive Lawmaking*, 48 Cal. L. Rev. 216 (1960).
- Smead, Elmer E., *The Rule Against Retroactive Legislation: A Basic Principle of Jurisdiction*, 20 Minn. L. Rev. 775 (1936).
- Smentowski, Brian, *Legal Reasoning and the Separation of Powers: A State-Level Analysis of Disputes Involving Federal Funds Appropriations*, 16 Law & Pol'y 395 (1994).
- Smiljanich, Terrance A., Comment, *Advisory Opinions in Florida: An Experiment in Intergovernmental Cooperation*, 24 U. Fla. L. Rev. 328 (1971).
- Smith, Bryant, *Retroactive Laws and Vested Rights*, 5 Tex. L. Rev. 231 (1927).
- Smith, Christopher E., Heidi Feldman, *Burdens of the Bench: State Supreme Courts' Non-Judicial Tasks*, 84 Judicature 304 (2001).
- Smith, David W., *The Constitutionality of Legislative Councils*, "Western Political Quarterly" 1955, Vol. 8, No. 1, s. 68-81.
- Smith, Hannah M., *Using the Scientific Method in the Law: Examining State Interlocutory Appeals Procedures That Would Improve Uniformity, Efficiency, and Fairness in the Federal Appellate System*, 61 Clev. St. L. Rev. 259 (2013).
- Smith, Joseph H., *Administrative Control of the Courts of the American Plantations*, 61 Colum. L. Rev. 1210 (1961).
- Smith, Joseph Henry, Leo Herhkowitz, *Courts of Equity in the Province of New York: The Cosby Controversy, 1732–1736*, 16 Am. J. Legal Hist. 1 (1972).
- Smith, P. V., *Superintending Control over Inferior Tribunals*, 112 A.L.R. 1351 (1938).
- Smith, Paul C., *Wielding the Gavel: The 2014 NH Speaker's Race*, 20 J. Am. Soc. Leg. Clerks & Sec. 9 (2015).
- Smith, Stephen A., *Impeachment, Address, and the Removal of Judges in Arkansas: A Historical Perspective*, 32 Ark. L. Rev. 253 (1978).

- Snyder, David B., *The Rise and Fall of the Enrolled Bill Doctrine in Pennsylvania*, 60 Temp. L.Q. 315 (1987).
- Snyder, Sheryl G., Robert M. Ireland, *The Separation of Governmental Powers under the Constitution of Kentucky: A Legal and Historical Analysis of L.R.C. v. Brown*, 73 Ky. L.J. 164 (1985).
- Snyder, Terri L., *Legal History of the Colonial South: Assessment and Suggestions*, "William and Mary Quarterly" 1993, Vol. 50, No. 1, s. 18-27.
- Snyder, Vic, *You've Taken an Oath to Support the Constitution, Now What? The Constitutional Requirement for a Congressional Oath of Office*, 23 U. Ark. Little Rock L. Rev. 897 (2001).
- Sobolewski, Marek, *Instytucjonalizacja i personalizacja władzy państwowej*, „Krakowskie Studia Prawnicze” 1970, t. 3, s. 29-54.
- Sohoni, Mila, *The Administrative Constitution in Exile*, 57 Wm. & Mary L. Rev. 923 (2016).
- Southwick, Leslie H., *The Mississippi Court of Appeals: History, Procedures, and First Year's Jurisprudence*, 65 Miss. L.J. 593 (1996).
- Speir, Ian S., Nima H. Mohebbi, *Preservation Rules in the Federal Courts of Appeals*, 16 J. App. Prac. & Process 281 (2015).
- Spence, David B., Frank B. Cross, *A Public Choice Case for the Administrative State*, 89 Geo. L.J. 97 (2000).
- Spicer, George W., *Gubernatorial Leadership in Virginia*, "Public Administration Review" 1941, Vol. 1, No. 5, s. 441-457.
- Spitzer, Hugh D., *Court Rulemaking in Washington*, 6 U. Puget Sound L. Rev. 31 (1982).
- Spitzer, Robert J., *The "Protective Return" Pocket Veto: Presidential Aggrandizement of Constitutional Power*, "Presidential Studies Quarterly" 2001, Vol. 31, No. 4, s. 720-732.
- Sponholtz, Lloyd L., *The Initiative and Referendum: Direct Democracy in Perspective, 1898-1920*, "American Studies" 1973, Vol. 14, No. 2, s. 43-64.
- Spruill, Frank P., Jr., *The Proposed Constitution and Special, Private, and Local Legislation in North Carolina*, 11 N.C. L. Rev. 140 (1933).
- Squire, Peverill, *Legislative Professionalization and Membership Diversity in State Legislatures*, "Legislative Studies Quarterly" 1992, Vol. 17, No. 1, s. 69-79.
- Squire, Peverill, *Measuring State Legislative Professionalism: The Squire Index Revisited*, "State Politics & Policy Quarterly" 2007, Vol. 7, No. 2, s. 211-227.
- Squire, Peverill, *Member Career Opportunities and the Internal Organization of Legislatures*, "Journal of Politics" 1988, Vol. 50, No. 3, s. 726-744.
- Squire, Peverill, *The Evolution of American Colonial Assemblies as Legislative Organizations*, "Congress & the Presidency" 2005, Vol. 32, No. 2, s. 109-131.
- St. John, Richard, Note, *License to Nullify: The Democratic and Constitutional Deficiencies of Authorized Jury Lawmaking*, 106 Yale L.J. 2563 (1997).
- Stack, Kevin M., *Interpreting Regulations*, 111 Mich. L. Rev. 355 (2012).
- Stack, Kevin M., *The President's Statutory Powers to Administer the Laws*, 106 Colum. L. Rev. 263 (2006).

- Stanton, Nile, *History and Practice of Executive Impoundment of Appropriated Funds*, 53 Neb. L. Rev. 1 (1974).
- Stark, Stewart E., Elizabeth Goldman, *Controlling Legislative Shortsightedness: The Effectiveness of Constitutional Debt Limitations*, 1991 Wis. L. Rev. 1301 (1991).
- Starr, C. M., *California's New Office of Administrative Law and Other Amendments to the California APA: A Bureau to Curb Bureaucracy and Judicial Review, Too*, 32 Admin. L. Rev. 713 (1980).
- Starr, Kenneth W., *Judicial Review in the Post-Chevron Era*, 3 Yale J. on Reg. 283 (1986).
- Stearns, Maxwell L., *The Public Choice Case against the Item Veto*, 49 Wash. & Lee L. Rev. 385 (1992).
- Steigman, Todd, *Lowering the Bar: Invalidation of State Laws Affecting Foreign Affairs under the Dormant Foreign Affairs Power after American Insurance Association v. Garamendi*, 19 Conn. J. Int'l L. 465 (2004).
- Steilen, Matthew, *Bills of Attainder*, 53 Hous. L. Rev. 767 (2016).
- Steilen, Matthew, *The Josiah Philips Attainder and the Institutional Structure of the American Revolution*, 60 Howard L. J. 413 (2017).
- Steinberg, Allen, *From Private Prosecution to Plea Bargaining: Criminal Prosecution, the District Attorney, and American Legal History*, 30 Crime & Delinq. 568 (1984).
- Stempel, Jeffrey W., *Two Cheers for Specialization*, 61 Brook. L. Rev. 67 (1995).
- Steneck, Joanne B., Comment, *Primacy Method of State Constitutional Decisionmaking: Interpreting the Maine Constitution*, 38 Me. L. Rev. 491 (1986).
- Stengle, Dan R., James Parker Rhea, *Putting the Genie Back in the Bottle: The Legislative Struggle to Contain Rulemaking by Executive Agencies*, 21 Fla. St. U. L. Rev. 415 (1993).
- Stepanich, Daniel, *Presidential Inaction and the Constitutional Basis for Executive Nonenforcement Discretion*, 18 U. Pa. J. Const. L. 1507 (2016).
- Stephens, Debra L., Bryan P. Harnettiaux, *The Value of Government Tort Liability: Washington State's Journey from Immunity to Accountability*, 30 Seattle U. L. Rev. 35 (2006).
- Stephenson, Matthew C., *Public Regulation of Private Enforcement: The Case for Expanding the Role of Administrative Agencies*, 91 Va. L. Rev. 93 (2005).
- Sterk, Stewart E., Elizabeth S. Goldman, *Controlling Legislative Shortsightedness: The Effectiveness of Constitutional Debt Limitations*, 1991 Wis. L. Rev. 1301 (1991).
- Stern, Nat, *The Indefinite Deflection of Congressional Standing*, 43 Pepp. L. Rev. 1 (2015).
- Stern, Nat, *The Political Question Doctrine in State Courts*, 35 S.C. L. Rev. 405 (1984).
- Stern, Robert L., *Review of Findings of Administrators, Judges and Juries: A Comparative Analysis*, 58 Harv. L. Rev. 70 (1944).
- Sternlight, Jean R., *Rethinking the Constitutionality of the Supreme Court's Preference for Binding Arbitration: A Fresh Assessment of Jury Trial, Separation of Powers, and Due Process Concerns*, 72 Tul. L. Rev. 1 (1997).
- Stewart, Geoffrey S., *Constitutionality of the Legislative Veto*, 13 Harv. J. on Legis. 593 (1976).

- Stewart, Richard B., *Beyond Delegation Doctrine*, 36 Am. U. L. Rev. 323 (1987).
- Stewart, Richard B., *Privprop, Regprop, and Beyond*, 13 Harv. J.L. & Pub. Pol'y 91 (1990).
- Stewart, Richard B., *The Reformation of American Administrative Law*, 88 Harv. L. Rev. 1669 (1975).
- Stewart, Richard B., *Vermont Yankee and the Evolution of Administrative Procedure*, 91 Harv. L. Rev. 1805 (1978).
- Stewart, Richard B., Cass R. Sunstein, *Public Programs and Private Rights*, 95 Harv. L. Rev. 1193 (1982).
- Stigler, George J., *The Sizes of Legislatures*, 5 J. Legal Stud. 17 (1976).
- Stillman, Richard J., II, *The Constitutional Bicentennial and the Centennial of the American Administrative State*, "Public Administration Review" 1987, Vol. 47, No. 1, s. 4-8.
- Stith, Kate, *Congress' Power of the Purse*, 97 Yale L.J. 1343 (1988).
- Stith, Kate, *The Arc of the Pendulum: Judges, Prosecutors, and the Exercise of Discretion*, 117 Yale L.J. 1420 (2008).
- Stoebuck, William R., *Reception of English Common Law in the American Colonies*, 10 Wm. & Mary L. Rev. 393 (1968).
- Stolicki, Dariusz, *Specyfika konstytucjonalizmu stanowego w USA*, "Politeja" 2017, Vol. 14, nr. 3(48), s. 203-239.
- Stolicki, Dariusz, *Struktura administracji stanowej w USA i jej implikacje ustrojowe*, w manuskrypcie (2017).
- Stolicki, Dariusz, *Struktura egzekutywy pluralnej na szczeblu stanowym*, „Przegląd Sejmowy” 2017, zgłoszony do druku.
- Stolicki, Dariusz, *The Constitution of the Confederate States of America, 1861*, "Miscellanea Historico-Iuridica" 2013, t. XII, s. 145-190.
- Stolicki, Dariusz, *The Law and Practice of Government Shutdowns in the United States*, "Ad Americam. Journal of American Studies" 2015, Vol. 16, s. 69-97.
- Stoner, W. Gordon, *Legislating the Incumbent out of Office*, 12 Mich. L. Rev. 293 (1914).
- Straayer, John A., *How Prevalent Are State Legislative Conference Committees?*, "Comparative State Politics" 1996, Vol. 17, No. 4, s. 4-17.
- Strasser, Mark, *Constitutional Limitations and Baehr Possibilities: On Retroactive Legislation, Reasonable Expectations, and Manifest Injustice*, 29 Rutgers L.J. 271 (1998).
- Strauss, David A., *Common Law Constitutional Interpretation*, 63 U. Chi. L. Rev. 877 (1996).
- Strauss, David A., *Constitutional Fundamentalism and the Separation of Powers: The Recess Appointments Case*, 83 U. Cin. L. Rev. 347 (2014).
- Strauss, David A., *Presidential Interpretation of the Constitution*, 15 Cardozo L. Rev. 113 (1993).
- Strauss, Peter L., Cass R. Sunstein, *The Role of the President and OMB in Informal Rulemaking*, 38 Admin. L. Rev. 181 (1986).
- Strauss, Peter L., *Formal and Functional Approaches to Separation-of-Powers Questions. A Foolish Inconsistency?*, 72 Cornell L. Rev. 488 (1987).

- Strauss, Peter L., *From Expertise to Politics: The Transformation of American Rulemaking*, 31 Wake Forest L. Rev. 745 (1996).
- Strauss, Peter L., *On Resegregating the Worlds of Statute and Common Law*, 1994 Sup. Ct. Rev. 429 (1994).
- Strauss, Peter L., *Overseer or "The Decider" – The President in Administrative Law*, 75 Geo. Wash. L. Rev. 696 (2007).
- Strauss, Peter L., *Revisiting Overton Park: Political and Judicial Controls over Administrative Actions Affecting the Community*, 39 UCLA L. Rev. 1251 (1992).
- Strauss, Peter L., *The Place of Agencies in Government: Separation of Powers and the Fourth Branch*, 84 Colum. L. Rev. 573 (1984).
- Strauss, Peter L., *The President and Choices Not to Enforce*, 63 Law & Contemp. Probs. 107 (2000).
- Strauss, Peter L., *The Rulemaking Continuum*, 41 Duke L.J. 1463 (1992).
- Strauss, Peter L., *Was There a Baby in the Bathwater? A Comment on the Supreme Court's Legislative Veto Decision*, 1983 Duke L.J. 789 (1983).
- Strauss, Peter L., *Within Marbury: The Importance of Judicial Limits on the Executive's Power to Say What the Law Is*, 116 Yale L.J. Pocket Part 59 (2006).
- Strauss, Peter L., Cass R. Sunstein, *The Role of the President and OMB in Informal Rulemaking*, 38 Admin. L. Rev. 181 (1986).
- Streisinger, Cory, *The Executive Branch and Centralized Government*, 67 Or. L. Rev. 17 (1988).
- Strouse, Daniel S., *The "Item Veto" Case, Bennett v. Napolitano: What about the Merits?*, 37 Ariz. St. L.J. 165 (2005).
- Strouse, Daniel S., *The Structure of Appropriations Legislation and the Governor's Item Veto Power: The Arizona Experience*, 36 Ariz. L. Rev. 113 (1994).
- Stuchell, Dana, *Constitutional Crisis in Pennsylvania: Pennsylvania Supreme Court v. Pennsylvania General Assembly*, 102 Dick. L. Rev. 201 (1997).
- Sturm, Albert L., *The Development of American State Constitutions*, "Publius. The Journal of Federalism" 1982, Vol. 12, No. 1, s. 57-98.
- Subrin, Stephen N., *How Equity Conquered Common Law: The Federal Rules of Civil Procedure in Historical Perspective*, 135 U. Pa. L. Rev. 909 (1987).
- Sullivan, James F., *The Scope of Procedural Rule-Making in Connecticut: Further Confusion in State v. James and Bartholomew v. Schweizer*, 65 Conn. B.J. 4111 (1991).
- Sullivan, Kathleen M., *Unconstitutional Conditions*, 102 Harv. L. Rev. 1413 (1989).
- Sunderland, Edson R., *A Modern Evolution in Remedial Rights: The Declaratory Judgment*, 16 Mich. L. Rev. 69 (1917).
- Sunstein, Cass R., *Beyond Marbury: The Executive's Power to Say What the Law Is*, 115 Yale L.J. 2580 (2006).
- Sunstein, Cass R., *Chevron Step Zero*, 92 Va. L. Rev. 187 (2006).
- Sunstein, Cass R., *Constitutionalism after the New Deal*, 101 Harv. L. Rev. 421 (1987).

- Sunstein, Cass R., *Informational Regulation and Informational Standing: Akins and beyond*, 147 U. Pa. L. Rev. 613 (1999).
- Sunstein, Cass R., *Law and Administration after Chevron*, 90 Colum. L. Rev. 2071 (1990).
- Sunstein, Cass R., *Nondelegation Canons*, 67 U. Chi. L. Rev. 315 (2000).
- Sunstein, Cass R., *Problems with Rules*, 83 Cal. L. Rev. 953 (1995).
- Sunstein, Cass R., *Reviewing Agency Inaction after Heckler v. Chaney*, 52 U. Chi. L. Rev. 653 (1985).
- Sunstein, Cass R., *Standing Injuries*, 1993 Sup. Ct. Rev. 37 (1993).
- Sunstein, Cass R., *Standing and the Privatization of Public Law*, 88 Colum. L. Rev. 1432 (1988).
- Sunstein, Cass R., *The Myth of the Unitary Executive*, 7 Administration L.J. Am. U. 299 (1993).
- Sunstein, Cass R., *What's Standing after Lujan? Of Citizen Suits, "Injuries," and Article III*, 91 Mich. L. Rev. 163 (1992).
- Surrency, Erwin C., *Revision of Colonial Laws*, 9 Am. J. Legal Hist. 189 (1965).
- Surrency, Erwin C., *The Courts in the American Colonies*, 11 Am. J. Legal Hist. 253 (1967).
- Surrency, Erwin C., *The Development of the Appellate Function: The Pennsylvania Experience*, 20 Am. J. Legal Hist. 173 (1976).
- Susolik, Edward, *Separation of Powers and Liberty: The Appointments Clause, Morrison v. Olson, and Rule of Law*, 63 S. Cal. L. Rev. 1515 (1989).
- Sutherland, Preston G., *Fact Pleading v. Notice Pleading: The Eternal Debate*, 22 Loy. L. Rev. 47 (1976).
- Sutton, Rita, *A More Rational Approach to Complex Civil Litigation in the Federal Courts: The Special Jury*, 1990 U. Chi. Legal F. 575 (1990).
- Swan, Collin D., *Government Contracts and the Federal Circuit: A History of Judicial Remedies Against the Sovereign*, "Journal of the Federal Circuit Historical Society" 2014, Vol. 8, s. 105-119.
- Sward, Ellen E., *Appellate Review of Judicial Fact-Finding*, 40 U. Kan. L. Rev. 1 (1991).
- Sward, Ellen E., *Legislative Courts, Article III, and the Seventh Amendment*, 77 N.C. L. Rev. 1037 (1999).
- Sward, Ellen E., *Values, Ideology, and the Evolution of the Adversary System*, 64 Ind. L.J. 301 (1989).
- Swearingen, Walter E., *Wachtler v. Cuomo: Does New York's Judiciary Have an Inherent Right of Self-Preservation?*, 14 Pace L. Rev. 153 (1994).
- Swift, Byron, *Interpretive Rules and the Legal Opinions of Government Attorneys*, 33 Admin. L. Rev. 425 (1981).
- Swindler, William Finley, *State Constitutions for the 20th Century*, 50 Neb. L. Rev. 577 (1971).
- Swindler, William Finley, *Seedtime of an American Judiciary: From Independence to the Constitution*, 17 Wm. & Mary L. Rev. 503 (1976).
- Symsbury Case*, 1 Conn. Sup. Ct. History 27 (2006).

- Taft, William Howard, *The Boundaries between the Executive, the Legislative and the Judicial Branches of the Government*, 25 Yale L.J. 599 (1916).
- Talcott, Stanley M., *Property Tax Equalization and Assessment: A Proposal for Reform*, 50 Neb. L. Rev. 103 (1971).
- Tardif, Michael, Rob McKenna, *Washington State's 45-Year Experiment in Governmental Liability*, 29 Seattle U. L. Rev. 1 (2005).
- Tarlock, A. Dan, *The Illusion of Finality in General Water Rights Adjudications*, 25 Idaho L. Rev. 271 (1989).
- Tarr, G. Alan, *Constitutional Theory and State Constitutional Interpretation*, 22 Rutgers L.J. 841 (1991).
- Tarr, G. Alan, *Contesting the Judicial Power in the States*, 35 Harv. J.L. & Pub. Pol'y 643 (2012).
- Tarr, G. Alan, *Interpreting the Separation of Powers in State Constitutions*, 59 N.Y.U. Ann. Surv. Am. L. 329 (2003).
- Tarr, G. Alan, *Models and Fashions in State Constitutionalism*, 1998 Wis. L. Rev. 729 (1998).
- Tarr, G. Alan, *Rethinking the Selection of State Supreme Court Justices*, 39 Willamette L. Rev. 1445 (2003).
- Tarr, G. Alan, *State Constitutional Design and State Constitutional Interpretation*, 72 Mont. L. Rev. 7 (2013).
- Tarr, G. Alan, *The New Judicial Federalism in Perspective*, 72 Notre Dame L. Rev. 1097 (1997).
- Tarr, G. Alan, Mary Cornelia Porter, *Introduction: State Constitutionalism and State Constitutional Law*, "Publius. The Journal of Federalism" 1987, Vol. 17, No. 1, s. 1-12.
- Tarr, G. Alan, Robert F. Williams, *Foreword: Getting from Here to There: Twenty-First Century Mechanisms and Opportunities in State Constitutional Reform*, 36 Rutgers L.J. 1075 (2005).
- Taylor, Sheila B., *The Growth and Development of a Centralized Administrative Hearings Process in Texas*, 17 J. Nat'l Ass'n Administration L.J. 113 (1997).
- Teaford, Jon C., *State Administrative Agencies and the Cities, 1890-1920*, 25 Am. J. Legal Hist. 225 (1981).
- Teff, Justin S., *The Judges v. the State: Obtaining Adequate Judicial Compensation and New York's Current Constitutional Crisis*, 72 Alb. L. Rev. 191 (2009).
- Terranova, Christopher, Note, *The Constitutional Life of Legislative Instructions in America*, 84 N.Y.U. L. Rev. 1331 (2009).
- Teter, Michael J., *Gridlock, Legislative Supremacy, and the Problem of Arbitrary Inaction*, 88 Notre Dame L. Rev. 2217 (2013).
- Teter, Michael, *Reinvigorating the Judiciary's Role in Resolving Interbranch Disputes*, 2014 Utah L. Rev. 897 (2014).
- Thayer, James Bradley, *The Origin and Scope of the American Doctrine of Constitutional Law*, 7 Harv. L. Rev. 129 (1893).
- Thibaut, John, Laurens Walker, E. Allan Lind, *Adversary Presentation and Bias in Legal Decisionmaking*, 86 Harv. L. Rev. 386 (1972).

- Thomas, Susan L., *What Constitutes Conviction within Statutory or Constitutional Provision Making Conviction of Crime Ground of Disqualification for, Removal from, or Vacancy in, Public Office*, 10 A.L.R. 5th 139 (1993).
- Thompson, Christopher L., *Special Legislation Analysis in Missouri and the Need for Constitutional Flexibility*, 61 Mo. L. Rev. 185 (1996).
- Thompson, Faith, *Parliamentary Confirmations of the Great Charter*, "American Historical Review" 1933, Vol. 38, No. 4, s. 659-672.
- Thompson, Jonathan, *The Washington Constitution's Prohibition on Special Privileges and Immunities: Real Bite for Equal Protection Review of Regulatory Legislation*, 69 Temp. L. Rev. 1247 (1996).
- Thompson, William N., Lee Gough, John Wallace, *Conflicts of Interest and the State Attorneys General*, 15 Washburn L.J. 15 (1976).
- Thornburg, Lacy H., *Changes in the State's Law Firm: The Powers, Duties and Operations of the Office of the Attorney General*, 12 Campbell L. Rev. 343 (1990).
- Thorne, Samuel E., *Dr Bonham's Case*, 54 L. Q. Rev. 543 (1938).
- Thrush, Andrew, *Commons v. Chancery: The 1604 Buckinghamshire Election Dispute Revisited*, "Parliamentary History" 2007, Vol. 26, No. 3, s. 301-309.
- Tiefer, Charles, *Controlling Federal Agencies by Claims on Their Appropriations? The Takings Bill and the Power of the Purse*, 13 Yale J. on Reg. 501 (1996).
- Tiefer, Charles, *The Constitutionality of Independent Officers as Checks on Abuses of Executive Power*, 63 B.U. L. Rev. 59 (1983).
- Tiefer, Charles, *The Senate and House Counsel Offices: Dilemmas of Representing in Court the Institutional Congressional Client*, 61 Law & Contemp. Probs. 47 (1998).
- Tilbury, Michael, Harold Luntz, *Punitive Damages in Australian Law*, 17 Loy. L.A. L. Rev. 769 (1995).
- Tillman, Seth Barrett, *The Federalist Papers as a Reliable Source for Constitutional Interpretation*, 105 W. Va. L. Rev. 601 (2003).
- Titone, Vito J., *State Constitutional Interpretation: The Search for an Anchor in a Rough Sea*, 61 St. John's L. Rev. 431 (1987).
- Tobias, Carl, *Standing to Intervene*, 1991 Wis. L. Rev. 415 (1991).
- Tokaji, Daniel P., *Public Rights and Private Rights of Action: The Enforcement of Federal Election Laws*, 44 Ind. L. Rev. 113 (2010).
- Tomlinson, Edward A., *Discovery in Agency Adjudication*, 1971 Duke L.J. 89 (1971).
- Tonry, Michael, *The Success of Judge Frankel's Sentencing Commission*, 64 U. Colo. L. Rev. 713 (1993).
- Topf, Mel A., *State Supreme Court Advisory Opinions as Illegitimate Judicial Review*, 2001 L. Rev. M.S.U.-D.C.L 101 (2001).
- Topf, Mel A., *The Jurisprudence of the Advisory Opinion Process in Rhode Island*, 2 Roger Williams U. L. Rev. 207 (1997).

- Topf, Mel A., *The Origins and Early History of Supreme Judicial Court Advisory Opinions in Massachusetts*, 7 Mass. L. Hist. 21 (2001).
- Townsend, Nancy J., *Single Subject Restrictions as an Alternative to the Line-Item Veto*, 1 Notre Dame J.L. Ethics & Pub. Pol'y 227 (1985).
- Treadway, William E., *Problems Peculiar to the Short-Session Legislature*, "Annals of the American Academy of Political and Social Science" 1938, Vol. 195, s. 110-115.
- Treanor, William Michael, *Judicial Review Before Marbury*, 58 Stan. L. Rev. 455 (2005).
- Treanor, William Michael, *The Case of the Prisoners and the Origins of Judicial Review*, 143 U. Pa. L. Rev. 491 (1994).
- Treanor, William Michael, Gene B. Sperling, *Prospective Overruling and the Revival of "Unconstitutional" Statutes*, 93 Colum. L. Rev. 1902 (1993).
- Trent, W. P., *The Case of Josiah Philips*, "American Historical Review" 1896, Vol. 1, No. 3, s. 444-454.
- Tresolini, R. John, *The Development of Administrative Law*, 12 U. Pitt. L. Rev. 362 (1951).
- Trickey, F. David, *Constitutional and Statutory Bases of Governors' Emergency Powers*, 64 Mich. L. Rev. 290 (1965).
- Trott, William M., Note, *Federal Jurisdiction – Suits by a State as Parens Patriae*, 48 N.C. L. Rev. 963 (1970).
- Troy, Daniel E., *When Does Retroactivity Cross the Line? Winstar, Eastern Enterprises and Beyond: Toward a Definition and Critique of Retroactivity*, 51 Ala. L. Rev. 1329 (2000).
- Tucker, Harvey J., *Legislative Logjams: A Comparative State Analysis*, "Western Political Quarterly" 1985, Vol. 38, No. 3, s. 432-446.
- Tucker, Harvey J., *The Use of Consent Calendars in American State Legislatures*, "Journal of the American Society of Legislative Clerks and Secretaries" 2005, Vol. 11, s. 13-21.
- Tucker, Penny, *The Early History of the Court of Chancery: A Comparative Study*, "English Historical Review" 2000, Vol. 115, No. 463, s. 791-811.
- Tulis, Jeffrey K., *On Congress and Constitutional Responsibility*, 89 B.U. L. Rev. 515 (2009).
- Turek, Maciej, *Between the Branches: Where Does the Vice Presidency Belong?*, "Ad Americam. Journal of American Studies" 2010, Vol. 11, s. 119-130.
- Turley, Jonathan, *Constitutional Adverse Possession: Recess Appointments and the Role of Historical Practice in Constitutional Interpretation*, 2013 Wis. L. Rev. 965 (2013).
- Turner, Jesse, *A Phantom Precedent*, 48 Am. L. Rev. 321 (1914).
- Turner, Kathryn, *The Midnight Judges*, 109 U. Pa. L. Rev. 494 (1961).
- Tushnet, Mark V., *The Possibilities of Comparative Constitutional Law*, 108 Yale L.J. 1225 (1999).
- Twomey, Denise C., *The Constitutionality of a Line-Item Veto: A Comparison with Other Exercises of Executive Discretion Not to Spend*, 19 Golden Gate U. L. Rev. 305 (1989).
- Tyler, David W., *Clarifying Departmentalism: How the Framers' Vision of Judicial and Presidential Review Makes the Case for Deductive Judicial Supremacy*, 50 Wm. & Mary L. Rev. 2215 (2009).

- Urofsky, Melvin I., *State Courts and Protective Legislation during the Progressive Era: A Reevaluation*, "Journal of American History" 1985, Vol. 72, No. 1, s. 63-91.
- Urquhart, Joshua G., *Disfavored Constitution, Passive Virtues? Linking State Constitutional Fiscal Limitations and Permissive Taxpayer Standing Doctrines*, 81 Fordham L. Rev. 1263 (2012).
- Vagts, Detlev F., *Military Commissions: The Forgotten Reconstruction Chapter*, 23 Am. U. Int'l L. Rev. 231 (2007).
- Vallorano, Nicholas R., *Illinois Constitution Revisited: Time to Merge the State Treasurer and Comptroller*, 2015 U. Ill. L. Rev. 319 (2015).
- Van Alstyne, Arvo, *Governmental Tort Liability: A Decade of Change*, 1966 U. Ill. L. Forum 919 (1966).
- Van Alstyne, William W., *A Political and Constitutional Review of United States v. Nixon*, 22 UCLA L. Rev. 116 (1974).
- Van Alstyne, William W., *The Role of Congress in Determining Incidental Powers of the President and of the Federal Courts: A Comment on the Horizontal Effect of the Sweeping Clause*, 40 Law & Contemp. Probs. 102 (1976).
- Van Camp, Katie R., *The Pardoning Power: Where Does Tradition End and Legal Regulation Begin?*, 83 Miss. L.J. 1271 (2014).
- Van Cleave, Rachel A., *State Constitutional Interpretation and Methodology*, 28 N.M. L. Rev. 199 (1998).
- Van Hecke, M. T., *Trial by Jury in Equity Cases*, 31 N.C. L. Rev. 157 (1953).
- Vanaskie, Thomas I., *The Independence and Responsibility of the Federal Judiciary*, 46 Vill. L. Rev. 745 (2001).
- Vance, William R., *The Quest for Tenure in the United States*, 33 Yale L.J. 248 (1924).
- Vazquez, Carlos M., *What Is Eleventh Amendment Immunity?*, 106 Yale L.J. 1683 (1997).
- Verdon, Joseph P., *The Vesting Clauses, the Nixon Test, and the Pharaoh's Dreams*, 78 Va. L. Rev. 1253 (1992).
- Verkuil, Paul R., *A Study of Informal Adjudication Procedures*, 43 U. Chi. L. Rev. 739 (1976).
- Verkuil, Paul R., *Public Law Limitations on Privatization of Government Functions*, 84 N.C. L. Rev. 398 (2006).
- Verkuil, Paul R., *Rulemaking Ossification – A Modest Proposal*, 47 Admin. L. Rev. 453 (1995).
- Verkuil, Paul R., *Separation of Powers, the Rule of Law and the Idea of Independence*, 30 Wm. & Mary L. Rev. 301 (1989).
- Vermeule, Adrian, *Contra Nemo Iudex in Causa Sua: The Limits of Impartiality*, 122 Yale L.J. 384 (2012).
- Vermeule, Adrian, *Mead in the Trenches*, 71 Geo. Wash. L. Rev. 347 (2003).
- Vermeule, Adrian, *Saving Constructions*, 85 Geo. L.J. 1945 (1997).
- Vermeule, Adrian, *The Constitutional Law of Congressional Procedure*, 71 U. Chi. L. Rev. 361 (2004).

- Vermeule, Adrian, *The Constitutional Law of Official Compensation*, 102 Colum. L. Rev. 501 (2002).
- Vermeule, Adrian, *The Judicial Power in the State (and Federal) Courts*, 2000 Sup. Ct. Rev. 357 (2000).
- Vermeule, Adrian, *Veil of Ignorance Rules in Constitutional Law*, 111 Yale L.J. 399 (2001).
- Vining, Joseph, *Direct Judicial Review and the Doctrine of Ripeness in Administrative Law*, 69 Mich. L. Rev. 1443 (1971).
- Volokh, Alexander, *The New Private-Regulation Skepticism: Due Process, Non-Delegation, and Antitrust Challenges*, 37 Harv. J.L. & Pub. Pol'y 931 (2014).
- Volokh, Hanah M., *The Two Appointments Clauses: Statutory Qualifications for Federal Officers*, 10 U. Pa. J. Const. L. 745 (2008).
- Vorenberg, James, *Decent Restraint of Prosecutorial Power*, 94 Harv. L. Rev. 1521 (1981).
- Wall, Diane E., David W. Winder, *The Relationship of the Formal Powers of Governors and State Attorneys General*, "Politics & Policy" 1995, Vol. 23, No. 1, s. 67-82.
- Wallach, Elyse H., *Developments in State Constitutional Law: 2005 (Evans v. State, 872 A.2d 539 (Del. 2005))*, 37 Rutgers L.J. 1529 (2006).
- Wallach, Lisa H., *Prosecutorial Misconduct in the Grand Jury: Dismissal of Indictments Pursuant to the Federal Supervisory Power*, 56 Fordham L. Rev. 129 (1987).
- Waller, William L., Jr., Gabe Goza, *The Office of Chief Justice of the Supreme Court of Mississippi*, 29 Miss. C. L. Rev. 469 (2010).
- Wallis, John J., *Constitutions, Corporations, and Corruption: American States and Constitutional Change, 1842 To 1852*, "Journal of Economic History" 2005, Vol. 65, No. 1, s. 211-256.
- Walters, Daniel E., *The Judicial Role in Constraining Presidential Nonenforcement Discretion: The Virtues of an APA Approach*, 164 U. Pa. L. Rev. 1911 (2016).
- Walters, John Nelson, *The Illinois Amendatory Veto*, 11 J. Marshall J. Prac. & Proc. 415 (1978).
- Walthoe, N., *The Council and the Burgesses*, "William and Mary College Quarterly Historical Magazine" 1910, Vol. 19, No. 1, s. 1-9.
- Warnock, Matthew W., *Stifling Gubernatorial Secrecy: Application of Executive Privilege to State Executive Officials*, 35 Cap. U. L. Rev. 983 (2007).
- Warren, Charles, *Political Practice and the Constitution*, 89 U. Pa. L. Rev. 1003 (1941).
- Warren, Manning G., III, *The Notice Requirement in Administrative Rulemaking: An Analysis of Legislative and Interpretive Rules*, 29 Admin. L. Rev. 367 (1977).
- Wasserman, Howard M., *Jurisdiction and Merits*, 80 Wash. L. Rev. 643 (2005).
- Waters, Melissa A., *Common Law Courts in an Age of Equity Procedure: Redefining Appellate Review for the Mass Tort Era*, 80 N.C. L. Rev. 527 (2002).
- Watkins, John J., *Division of Labor between Arkansas's Appellate Courts*, 17 U. Ark. Little Rock L. Rev. 177 (1995).
- Watkins, John J., *Law and Equity in Arkansas – Or, Why to Support the Proposed Judicial Article*, 53 Ark. L. Rev. 401 (2000).

- Watson, H. Lee, *Congress Steps Out: A Look at Congressional Control of the Executive*, 63 Cal. L. Rev. 983 (1975).
- Watts, Irma A., *Why Pennsylvania Abandoned Unicameralism*, "State Government" 1936, Vol. 9, s. 54-55.
- Watts, Kathryn A., *From Chevron to Massachusetts: Justice Stevens's Approach to Securing the Public Interest*, 43 U.C. Davis L. Rev. 1021 (2010).
- Watts, Ronald L., *Foreword: States, Provinces, Länder, and Cantons: International Variety Among Subnational Constitutions*, 31 Rutgers L.J. 941 (2000).
- Waxman, Matthew C., *National Security Federalism in the Age of Terror*, 64 Stan. L. Rev. 289 (2012).
- Waxman, Seth P., *Defending Congress*, 79 N.C. L. Rev. 1073 (2001).
- Weaver, Russell L., *A Foolish Consistency Is the Hobgoblin of Little Minds*, 44 Baylor L. Rev. 529 (1992).
- Weaver, Russell L., *Deference to Regulatory Interpretations: Interagency Conflicts*, 43 Ala. L. Rev. 35 (1991).
- Weaver, Russell L., James T.R. Jones, *The Deliberative Process Privilege*, 54 Mo. L. Rev. 279 (1989).
- Webb, G. Gregg, Keith E. Whittington, *Judicial Independence, the Power of the Purse, and Inherent Judicial Powers*, 88 Judicature 12 (2001).
- Wechsler, Herbert, *The Appellate Jurisdiction of the Supreme Court: Reflections on the Law and the Logistics of Direct Review*, 34 Wash. & Lee L. Rev. 1042 (1977).
- Wechsler, Herbert, *The Courts and the Constitution*, 65 Colum. L. Rev. 1001 (1965).
- Wechsler, Herbert, *Toward Neutral Principles of Constitutional Law*, 73 Harv. L. Rev. 1 (1959).
- Weida, Jason Collins, *A Republic of Emergencies: Martial Law in American Jurisprudence*, 36 Conn. L. Rev. 397 (2004).
- Weingart, Lee C., Note, *Who Keeps the Secrets? A Framework and Analysis of the Separation of Powers Dispute in American Foreign Service Association v. Garfinkel*, 59 Geo. Wash. L. Rev. 193 (1990).
- Weintraub, Harold, *English Origins of Judicial Review by Prerogative Writ: Certiorari and Mandamus*, 9 N.Y.L.F. 1478 (1963).
- Wells, Michael L., *The Order-of-Battle in Constitutional Litigation*, 60 SMU L. Rev. 1539 (2007).
- Wells, Michael L., Walter Hellerstein, *The Governmental-Proprietary Distinction in Constitutional Law*, 66 Va. L. Rev. 1073 (1980).
- Wendel, Thomas, *The Speaker of the House, Pennsylvania, 1701-1776*, "Pennsylvania Magazine of History and Biography" 1973, Vol. 97, No. 1, s. 3-21.
- Wendell, Laura K., *Mistakes Happen: Fixing Them Through Curative Legislation*, 37 Stetson L. Rev. 459 (2008).
- Weresh, Melissa H., *The Unpublished, Non-Precedential Decision: An Uncomfortable Legality*, 3 J. App. Prac. & Process 175 (2001).

- Wertkin, Jeffrey A., *Reintroducing Compromise to the Nondelegation Doctrine*, 90 Geo. L.J. 1055 (2002).
- Westen, Peter, Jeffrey S. Lehman, *Is There Life for Erie after the Death of Diversity?*, 78 Mich. L. Rev. 311 (1980).
- Westin, Alan F., *Out-of-Court Commentary by United States Supreme Court Justices, 1790–1962: Of Free Speech and Judicial Lockjaw*, 62 Colum. L. Rev. 633 (1962).
- Westover, Casey L., *Structural Interpretation and the New Federalism: Finding the Proper Balance between State Sovereignty and Federal Supremacy*, 88 Marq. L. Rev. 693 (2005).
- Wetherington, Gerald T., Donald I. Pollock, *Tort Suits against Governmental Entities in Florida*, 44 Fla. L. Rev. 1 (1992).
- Wheat, Edward M., *The Activist Auditor: A New Player in State and Local Politics*, "Public Administration Review" 1991, Vol. 51, No. 5, s. 385-392.
- Wheeler, Russell, *Extrajudicial Activities of the Early Supreme Court*, 1973 Sup. Ct. Rev. 123 (1973).
- Whitehouse, Sheldon, *Appointments by the Legislature under the Rhode Island Separation of Powers Doctrine: The Hazards of the Road Less Traveled*, 1 Roger Williams U. L. Rev. 1 (1996).
- Whitney, Scott C., *The Case for Creating a Special Environmental Court System*, 14 Wm. & Mary L. Rev. 473 (1973).
- Whitten, Ralph U., *Separation of Powers Restrictions on Judicial Rulemaking: A Case Study of Federal Rule 4*, 40 Me. L. Rev. 41 (1988).
- Whittington, Keith E., Dan Carpenter, *Executive Power in American Institutional Development*, "Perspectives in Politics" 2003, Vol. 1, s. 495-513.
- Wiecech, Tomasz, *Normatywny wymiar brytyjskiej konstytucji*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2012, rok LXXIV, zeszyt 4, s. 19-32.
- Wiggins, Charles W., *Executive Vetoes and Legislative Overrides in the American States*, "Journal of Politics" 1980, Vol. 42, No. 4, s. 1110-1117.
- Wigmore, John H., *All Legislative Rules for Judiciary Procedure Are Void Constitutionally*, 23 Ill. L. Rev. 276 (1928).
- Williams, Jane, *Survey of State Court Opinion Writing and Publication Practices*, 83 Law Lib. J. 21 (1991).
- Williams, Joan, *The Development of the Public/Private Distinction in American Law*, 64 Tex. L. Rev. 225 (1985).
- Williams, Norman R., *Executive Review in the Fragmented Executive*, 154 U. Pa. L. Rev. 565 (2006).
- Williams, Robert F., *Are State Constitutional Conventions Things of the Past? The Increasing Role of the Constitutional Commission in State Constitutional Change*, 1 Hofstra L. & Pol'y Symp. 18 (1996).

- Williams, Robert F., *Equality Guarantees in State Constitutional Law*, 63 Tex. L. Rev. 1195 (1985).
- Williams, Robert F., *Foreword: Looking Back at the New Judicial Federalism's First Generation*, 30 Val. U. L. Rev. xiii (1996).
- Williams, Robert F., *In the Glare of the Supreme Court: Continuing Methodology and Legitimacy Problems in Independent State Constitutional Rights Adjudication*, 72 Notre Dame L. Rev. 1015 (1997).
- Williams, Robert F., *In the Supreme Court's Shadow: Legitimacy of State Rejection of Supreme Court Reasoning and Result*, 35 S.C. L. Rev. 353 (1984).
- Williams, Robert F., *Interpreting State Constitutions as Unique Legal Documents*, 27 Okla. City U. L. Rev. 189 (2002).
- Williams, Robert F., *Methodology Problems in Enforcing State Constitutional Rights*, 3 Ga. St. U. L. Rev. 143 (1987).
- Williams, Robert F., *On the Importance of a Theory of Legislative Power under State Constitutions*, 15 Quinnipiac L. Rev. 57 (1996).
- Williams, Robert F., *Rhode Island's Distribution of Powers Question of the Century: Reverse Delegation and Implied Limits on Legislative Powers*, 4 Roger Williams U. L. Rev. 159 (1998).
- Williams, Robert F., *State Constitutional Law Processes*, 24 Wm. & Mary L. Rev. 169 (1983).
- Williams, Robert F., *State Constitutional Limits on Legislative Procedure: Legislative Compliance and Judicial Enforcement*, "Publius. The Journal of Federalism" 1987, Vol. 17, s. 91-114.
- Williams, Robert F., *State Courts Adopting Federal Constitutional Doctrine: Case-by-Case Adoptionism or Prospective Lockstepping?*, 46 Wm. & Mary L. Rev. 1499 (2005).
- Williams, Robert F., *Statutes as Sources of Law beyond Their Terms in Common-Law Cases*, 50 Geo. Wash. L. Rev. 554 (1982).
- Williams, Robert F., *The State Constitutions of the Founding Decade: Pennsylvania's Radical 1776 Constitution and Its Influences on American Constitutionalism*, 62 Temp. L. Rev. 541 (1989).
- Williams, Robert, Esther Jubb, *Shutting down Government: Budget Crises in the American Political System*, "Parliamentary Affairs" 1996, Vol. 49, No. 3, s. 471-484.
- Wills, Elana Cunningham, *Constitutional Crisis: Can the Governor (or Other State Officeholder) Be Removed from Office in a Court Action after Being Convicted of a Felony?*, 50 Ark. L. Rev. 221 (1997).
- Willscher, Alexander, *The Justiciability of Municipal Preemption Challenges to State Law*, 67 U. Chi. L. Rev. 243 (2000).
- Wilmarth, Arthur E., Jr., *Elusive Foundation: John Marshall, James Wilson, and the Problem of Reconciling Popular Sovereignty and Natural Law Jurisprudence in the New Federal Republic*, 72 Geo. Wash. L. Rev. 113 (2003).
- Wilson, Leanne M., *The Fate of the Dormant Foreign Commerce Clause after Garamendi and Crosby*, 107 Colum. L. Rev. 746 (2007).

- Wilson, Ross A., *A Third Way: The Presidential Nonsigning Statement*, 96 Cornell L. Rev. 1503 (2011).
- Winder, David W., *The Powers of State Attorneys General: A Quantitative Assessment*, "Politics & Policy" 1991, Vol. 19, No. 1, s. 67-91.
- Winkler, Adam, *Voters' Rights and Parties' Wrongs: Early Political Party Regulation in the State Courts, 1886-1915*, 100 Colum. L. Rev. 873 (2000).
- Winter, Stephen L., *The Metaphor of Standing and the Problem of Self-Governance*, 40 Stan. L. Rev. 1371 (1988).
- Winters, Glenn R., *The Merit Plan for Judicial Selection and Tenure - Its Historical Development*, 7 Duq. L. Rev. 61 (1969).
- Wise, Ann, *Louisiana's Division of Administrative Law: An Independent Administrative Hearings Tribunal*, 64 La. L. Rev. 8 (2008).
- Wisłocki, Juliusz, *Symulacja i koluzja w prawie i życiu*, „Nowe Prawo” 1958, nr 5, s. 62.
- Witte, Harry L., *Rights, Revolution, and the Paradox of Constitutionalism: The Processes of Constitutional Change in Pennsylvania*, 3 Widener J. of Pub. L. 383 (1993).
- Wolf, Alexander M., *Taking Back What's Theirs: The Recess Appointments Clause, Pro Forma Sessions, and a Political Tug-of-War*, 81 Fordham L. Rev. 2055 (2013).
- Wood, Diane P., *Generalist Judges in a Specialized World*, 50 SMU L. Rev. 1755 (1997).
- Wood, Gordon S., *Foreword: State Constitution-Making in the American Revolution*, 24 Rutgers L.J. 911 (1993).
- Woodruff, Edwin H., *Chancery in Massachusetts*, 9 B.U. L. Rev. 168 (1929).
- Woods, Neal D., Michael Baranowski, *Legislative Professionalism and Influence on State Agencies: The Effects of Resources and Careerism*, "Legislative Studies Quarterly" 2006, Vol. 31, No. 4, s. 585-609.
- Woods, Neal D., *Separation of Powers and the Politics of Administrative Rule Review*, "State Politics & Policy Quarterly" 2015, Vol. 15, No. 3, s. 345-365.
- Woolbridge, Frederick, *A History of Separation of Powers in Ohio: A Study in Administrative Law*, 13 U. Cin. L. Rev. 191 (1939).
- Woolhandler, Ann, *Governmental Sovereignty Actions*, 23 Wm. & Mary Bill of Rts. J. 209 (2014).
- Woolhandler, Ann, *Old Property, New Property, and Sovereign Immunity*, 75 Notre Dame L. Rev. 919 (2000).
- Woolhandler, Ann, *Patterns of Official Immunity and Accountability*, 37 Case W. Res. L. Rev. 396 (1987).
- Woolhandler, Ann, *Public Rights, Private Rights, and Statutory Retroactivity*, 94 Geo. L.J. 1015 (2005).
- Woolhandler, Ann, *The Common Law Origins of Constitutionally Compelled Remedies*, 107 Yale L.J. 77 (1997).
- Woolhandler, Ann, Michael G. Collins, *State Standing*, 81 Va. L. Rev. 387 (1995).

- Woolhandler, Ann, Caleb Nelson, *Does History Defeat Standing Doctrine?*, 102 Mich. L. Rev. 689 (2004).
- Wooters, Garry J., *The Appropriations Power as a Tool of Congressional Foreign Policy Making*, 50 B.U. L. Rev. 34 (1972).
- Wordliczek, Łukasz, *War Powers Resolution – bilans trzydziestolecia*, „Przegląd Sejmowy” 2004, Vol. 12, nr 1 (60).
- Wright, Andrew McCanse, *Constitutional Conflict and Congressional Oversight*, 98 Marq. L. Rev. 881 (2014).
- Wright, Gerald, *Do Term Limits Affect Legislative Roll Call Voting? Representation, Polarization, and Participation*, “State Politics & Policy Quarterly” 2007, Vol. 7, No. 3, s. 256-280.
- Wright, R. George, *At What Is the Supreme Court Comparatively Advantaged?*, 116 W. Va. L. Rev. 535 (2013).
- Wróblewski, Artur W., *Źródła uprawnień prezydenta Stanów Zjednoczonych w polityce zagranicznej w świetle kształtowania się instytucji judicial review*, „Politeja” 2008, nr 9, s. 7.
- Wurzel, Harold, *The Origin and Development of Quo Minus*, 49 Yale L.J. 39 (1939).
- Yackee, Jason Webb, Susan Webb Yackee, *Testing the Ossification Thesis: An Empirical Examination of Federal Regulatory Volume and Speed, 1950–1990*, 80 Geo. Wash. L. Rev. 1414 (2012).
- Yackle, Larry W., *A Worthy Champion for Fourteenth Amendment Rights: The United States in Parens Patriae*, 92 Nw. U. L. Rev. 111 (1997).
- Yackle, Larry W., *Choosing Judges the Democratic Way*, 69 B.U. L. Rev. 273 (1989).
- Yates, Andrew W., *Using Inherent Judicial Power in a State-Level Budget Dispute*, 62 Duke L.J. 1463 (2013).
- Yesnowitz, Jamie, Eileen Reichenberg Sherr, *State Independent Tax Tribunals: A Popular Alternative to Resolving Disputes*, “The Tax Adviser” Sep. 2013.
- Yetter, Taylor, *Governing the Governor: How the States Should Indict a Sitting State Executive*, 85 Miss. L.J. Supra 1 (2015), SSRN 2559983.
- Yoder, Michael L., *Separation of Powers: No Longer Simply Hanging in the Balance*, 79 Geo. L.J. 173 (1990).
- Yoo, Christopher S., Steven G. Calabresi, Anthony J. Colangelo, *The Unitary Executive in the Modern Era, 1945–2004*, 90 Iowa L. Rev. 601 (2005).
- Yoo, Christopher S., Steven G. Calabresi, Laurence D. Nee, *The Unitary Executive During the Third Half-Century, 1889–1945*, 80 Notre Dame L. Rev. 1 (2004).
- Yoo, John C., *The First Claim: The Burr Trial, United States v. Nixon, and Presidential Power*, 83 Minn. L. Rev. 1435 (1998).
- Young, Chester Raymond, *The Evolution of the Pennsylvania Assembly, 1682–1748*, “Pennsylvania History” 1968, Vol. 35, No. 2, s. 147-168.
- Young, Ernest A., *Constitutional Avoidance, Resistance Norms, and the Preservation of Judicial Review*, 78 Tex. L. Rev. 1549 (2000).

- Young, Gordon S., *Congressional Regulation of Federal Courts' Jurisdiction and Processes: United States v. Klein Revisited*, 1981 Wis. L. Rev. 1189 (1981).
- Young, Gordon S., *Public Rights and the Federal Judicial Power: From Murray's Lessee through Crowell to Schor*, 35 Buff. L. Rev. 765 (1986).
- Zabdyr-Jamróż, Michał, *Zasada rządów prawa w koncepcji Alberta Venn Diceya*, „Politeja” 2013, Vol. 10, nr 23.
- Zeigler, Matthew J., *Marrero v. Commonwealth: The Commonwealth Court Struggles to Preserve the Political Question Doctrine in Pennsylvania*, 8 Widener J. of Pub. L. 781 (1999).
- Zeigler, Donald H., *Rights Require Remedies: A New Approach to the Enforcement of Rights in the Federal Courts*, 38 Hastings L.J. 665 (1987).
- Zellmer, Sandra Beth, *Sacrificing Legislative Integrity at the Altar of Appropriations Riders: A Constitutional Crisis*, 21 Harv. Envtl. L. Rev. 457 (1997).
- Zemsky, Robert M., *Power, Influence, and Status: Leadership Patterns in the Massachusetts Assembly, 1740–1755*, “William and Mary Quarterly” 1969, Vol. 26, No. 4, s. 502-520.
- Zentner, Scot J., *Liberalism & Executive Power: Woodrow Wilson & the American Founders*, “Polity” 1994, Vol. 26, No. 4, s. 579-599.
- Ziaja, Andrew J., *Hot Oil and Hot Air: The Development of the Nondelegation Doctrine through the New Deal, a History, 1813–1944*, 35 Hastings Const. L.Q. 921 (2008).
- Ziegler, Edward H., Jr., *Legitimizing the Administrative State: The Judicial Development of the Nondelegation Doctrine in Kentucky*, 4 N. Ky. L. Rev. 87 (1977).
- Zimmerman, Joseph Francis, *National-State Relations: Cooperative Federalism in the Twentieth Century*, “Publius. The Journal of Federalism” 2001, Vol. 31, No. 2, s. 15-30.
- Zipursky, Benjamin C., *Civil Recourse, Not Corrective Justice*, 91 Geo. L.J. 695 (2003).
- Ziskind, Martha A., *Judicial Tenure in the American Constitution: English and American Precedents*, 1969 Sup. Ct. Rev. 135 (1969).
- Zitter, Jay M., Annot., *Construction and Application of Political Question Doctrine by State Courts*, 9 A.L.R.6th 177 (2005).
- Zoeller, Gregory F., *Duty to Defend and the Rule of Law*, 90 Ind. L.J. 513 (2015).
- Zoldan, Evan C., *Reviving Legislative Generality*, 98 Marq. L. Rev. 625 (2014).
- Zoldan, Evan C., *The Equal Protection Component of Legislative Generality*, 50 U. Rich. L. Rev. 1333 (2016).
- Zucker, Bruce, Monica Her, *The People's Court Examined: A Legal and Empirical Analysis of the Small Claims Court System*, 37 U.S.F.L. Rev. 315 (2003).
- Zuckert, Michael, *On the Separation of Powers: Liberal and Progressive Constitutionalism*, “Social Philosophy and Policy” 2012, Vol. 29, No. 2, s. 335-364.
- Zurcher, Arnold John, *The Presidency, Congress and Separation of Powers: A Reappraisal*, “Political Research Quarterly” 1950, Vol. 3, No. 1, s. 75-97.
- Annot., *Jurisdiction, at the Instance of Governmental Agency, to Enjoin an Act Amounting to a Crime*, 40 A.L.R. 1145 (1926).

- Annot., *Jurisdiction, at the Instance of Governmental Agency, to Enjoin an Act Amounting to a Crime*, 91 A.L.R. 315 (1934).
- Annot., *Questions or Controversy Between Public Officers as within Contemplation of Declaratory Judgment Acts*, 103 A.L.R. 1094 (1936).
- Annot., *Right of Municipality to Invoke Constitutional Provisions against Acts of State Legislature*, 116 A.L.R. 1037 (1938).
- Annot., *Unconstitutional Statute or Veto as Protection against Civil or Criminal Responsibility for Act or Omission in Reliance Thereon*, 53 A.L.R. 268 (1928).
- Annot., *Unconstitutionality of Statute as Defense to Mandamus Proceeding*, 30 A.L.R. 378 (1924).
- Annot., *Unconstitutionality of Statute as Defense to Mandamus Proceeding*, 129 A.L.R. 941 (1940), (supplementing 30 A.L.R. 378).
- Case Comment, *Municipal Corporation Standing to Sue the State: Rogers v. Brockette*, 93 Harv. L. Rev. 586 (1980).
- Comment, *Federal Common Law and Article III: A Jurisdictional Approach to Erie*, 74 Yale L.J. 325 (1964).
- Comment, *Federal Jurisdiction: State Parens Patriae Standing in Suits against Federal Agencies*, 61 Minn. L. Rev. 691 (1977).
- Comment, *General and Special Laws in Louisiana*, 16 La. L. Rev. 768 (1956).
- Comment, *General, Special, Local and Private Legislation: A Mississippi Overview*, 56 Miss. L.J. 327 (1986).
- Comment, *State Court Assertion of Power to Determine and Demand Its Own Budget*, 120 U. Pa. L. Rev. 1187 (1972).
- Comment, *State Immunity From Suit without Consent: Scope and Implications*, 1971 Wis. L. Rev. 879 (1971).
- Comment, *State Standing to Challenge Federal Administrative Action: A Re-examination of the Parens Patriae Doctrine*, 125 U. Pa. L. Rev. 1069 (1977).
- Comment, *Taxpayers' Suits: A Survey and Summary*, 69 Yale L.J. 895 (1960).
- Note, *Appointing State Attorneys General: Evaluating the Unbundled State Executive*, 127 Harv. L. Rev. 973 (2014).
- Note, *California's Constitutional Amendomania*, 1 Stan. L. Rev. 279 (1949).
- Note, *Congressional Access to the Federal Courts*, 90 Harv. L. Rev. 1632 (1977).
- Note, *Congressional Power under the Appointments Clause after Buckley v. Valeo*, 75 Mich. L. Rev. 627 (1977).
- Note, *Congressional Restrictions on the President's Appointment Power and the Role of Long-standing Practice in Constitutional Interpretation*, 120 Harv. L. Rev. 1914 (2007).
- Note, *Congressional Veto of Administrative Action: The Probable Response to a Constitutional Challenge*, 1976 Duke L.J. 285 (1976).
- Note, *Convergence of the Substantial Evidence and Arbitrary and Capricious Standards of Review during Informal Rulemaking*, 54 Geo. Wash. L. Rev. 541 (1986).

- Note, *Executive Revision of Judicial Decisions*, 109 Harv. L. Rev. 2020 (1996).
- Note, *Filling the Void: Judicial Power and Jurisdictional Attacks on Judgments*, 87 Yale L.J. 164 (1977).
- Note, *Gubernatorial Executive Orders as Devices for Administrative Direction and Control*, 50 Iowa L. Rev. 78 (1964).
- Note, *Immunity from Judicial Control of Executive Officers and Members of the Legislature*, 23 Harv. L. Rev. 633 (1910).
- Note, *Immunity of State Executive from Arrest*, 35 Harv. L. Rev. 185 (1921).
- Note, *Inequality in Property Tax Assessments: New Cures for an Old Ill*, 75 Harv. L. Rev. 1374 (1962).
- Note, *Influence of the Writ of Error on the Scope of Appellate Review in the Federal Courts*, 32 Colum. L. Rev. 860 (1932).
- Note, *Initiative and Referendum – Do They Encourage or Impair Better State Government?*, 5 Fla. St. U. L. Rev. 925 (1977).
- Note, *Judicial Resolution of Inter-Agency Legal Disputes*, 89 Yale L.J. 1595 (1980).
- Note, *Nonstatutory Executive Authority to Bring Suit*, 85 Harv. L. Rev. 1566 (1972).
- Note, *Open Meeting Statutes: The Press Fights for the “Right to Know”*, 75 Harv. L. Rev. 1199 (1962).
- Note, *Prospective Operation of Decisions Holding Statutes Unconstitutional or Overruling Prior Decisions*, 60 Harv. L. Rev. 437 (1947).
- Note, *Protecting the Public Interest: Nonstatutory Suits by the United States*, 89 Yale L.J. 118 (1979).
- Note, *Res Judicata in Administrative Law*, 49 Yale L.J. 1250 (1940).
- Note, *Severability of Legislative Veto Provisions: A Policy Analysis*, 97 Harv. L. Rev. 1182 (1984).
- Note, *The Constitutional Status of the Court of Claims*, 68 Harv. L. Rev. 527 (1955).
- Note, *The Governor’s Right to Sue*, 19 Harv. L. Rev. 524 (1906).
- Note, *The Scope of Common Law Certiorari and Some Statutory Changes*, 19 Iowa L. Rev. 137 (1933).
- Note, *The State as a Party Defendant: Abrogation of Sovereign Immunity in Tort in Maryland*, 36 Md. L. Rev. 653 (1977).
- Note, *The Validity of Restrictions on the Modern Advisory Opinion*, 29 Me. L. Rev. 305 (1978).
- Note, *Use of Contempt Power to Enforce Subpoenas and Orders of Administrative Agencies*, 71 Harv. L. Rev. 1541 (1958).
- Note, *Validity of a Statute as a Question for an Administrative Commission*, 30 Harv. L. Rev. 386 (1917).
- Frequently Asked Multistate Tax Questions*, 27 J. St. Tax’n 47 (2009).
- Symposium on State Constitutional History*, 53 Alb. L. Rev. 258 (1989).
- Symposium on State Constitutional Jurisprudence*, 15 Hastings Const. L.Q. 391 (1988).

Symposium: Separation of Powers in State Constitutional Law, 4 Roger Williams U. L. Rev. 1 (1998).

Symposium: The Emergence of State Constitutional Law, 63 Tex. L. Rev. 959 (1985).

6. Raporty badawcze

1996–97 *Administrative Rules Review Directory and Survey*, National Association on Administrative Rules Review, Rochester, NY, 1997.

Administrative Procedure Laws in the United States: A Comparative Study, Texas Civil Judicial Council, Austin, TX, 1957.

Allen, Bob, Sarah Miller, *The Constitutionality of Executive Spending Powers*, Harvard Law School Federal Budget Policy Seminar, Briefing Paper No. 38 (2008), https://web.archive.org/web/20200728193338/http://law.harvard.edu/faculty/hjackson/Constitutionality-OfExecutive_38.pdf (dostęp: 30.11.2024).

American Bar Association, *Report of the Task Force on Presidential Signing Statements and the Separation of Powers Doctrine* (2006), https://web.archive.org/web/20130810154848/http://www.abanow.org/wordpress/wp-content/files_flutter/1273179616signstatereport.pdf (dostęp: 30.11.2024).

American State Legislatures in Mid-Twentieth Century: Final Report of the Committee on Legislative Processes and Procedures of the National Legislative Conference, Council of State Governments, Chicago, IL, 1960.

American State Legislatures. Their Structures and Procedures, Council of State Governments, Report RM-460, Lexington, KY, 1971.

Apportionment of State Legislatures, Advisory Commission on Intergovernmental Relations, Report A-15, Washington, DC, 1962.

A State Department of Administration, Council of State Governments, Chicago, IL, 1957.

Benjamin, Gerald, Blair Horner, John Kaehny, Lawrence Norden, *Executive Orders, Actions the Governor Can Take to Make New York Government More Open, Accountable and Democratic*, Reinvent Albany (2010), https://web.archive.org/web/20150525032258/http://reinventalbany.org/wp-content/uploads/2011/03/reinvent_albany_executive_orders.pdf (dostęp: 30.11.2024).

Berkson, Larry C., Scott Beller, Michelle Grimaldi, *Judicial Selection in the United States – A Compendium of Provisions*, American Judicature Society, Chicago, IL, 1980.

Birkhead, Nathaniel A., Jeffrey J. Harden, Jason H. Windett, *Understanding Executive Vetoes in the American States*, State Politics and Policy Conference, Bloomington, IN, May 2014.

Brass, Clinton T., *Shutdown of the Federal Government: Causes, Processes, and Effects*, Congressional Research Service, CRS Report RL34680 (2013).

- Calabresi, Steven G., *The Legal Significance of Presidential Signing Statements*, Federalist Society, Pub. No. 21 (2006), https://web.archive.org/web/20100720202903/http://www.fed-soc.org/doclib/20070321_CalabresiSigningStatements.pdf (dostęp: 30.11.2024).
- Caesar, James W., *The Constitution as Political Theory: Between Rationalism and Reverence*, 2014 Walter Berns Constitution Day Lecture, Washington, DC.
- Carey, Maeve P., Alissa M. Dolan, Christopher M. Davis, *The Congressional Review Act: Frequently Asked Questions*, CRS Report R43992 (2016).
- Cass, Ronald A., *Delegation Reconsidered: A Delegation Doctrine for the Modern Administrative State*, George Mason Legal Studies Research Paper, No. LS 16-07 (2016), SSRN 2741208.
- Cohen, Edwin S., *State Income Tax Conformity: Knotty Problems In The Branches of the Federal Tree*, 13th William & Mary Annual Tax Conference, Williamsburg, VA, 1967, s. 51, Paper 633.
- Comparison of State Civil Defense Legislation*, Office of Civil and Defense Mobilization, Washington, DC, 1960.
- Compensation of Legislators and Frequency of Legislative Sessions*, Texas Legislative Council, Austin, TX, 1956.
- Continuity of Government: Suggested State Legislation, 1959*, Office of Civil and Defense Mobilization, Washington, DC, 1959.
- Doyle, Charles, *Impeachment Grounds: A Collection of Selected Materials*, CRS Report 98-882 A (1998).
- Duffy, Daniel, Janet Brierton, George Coppolo, Joseph Holstead, Patricia O'Rourke, Christopher Reinhart, *Constitutional and Statutory Impeachment Provisions in 50 States*, Connecticut Office of Legislative Research, OLR Report No. 2004-R-0146 (2004).
- Ellis, Steven, *Gubernatorial Executive Orders under the Michigan Constitution of 1963*, Michigan State University College of Law, Digital Commons, No. 1149 (2004), <https://web.archive.org/web/20200709165846/http://digitalcommons.law.msu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1149&context=king> (dostęp: 30.11.2024).
- Fiscal Services for the State Legislatures*, Council of State Governments, Report RM-352, Chicago, IL, 1961.
- Fishback, Price V., Shawn Everett Kantor, *The Adoption of Workers' Compensation in the United States, 1900–1930*, National Bureau of Economic Research, Working Paper 5840 (1996), <https://core.ac.uk/download/pdf/6820254.pdf> (dostęp: 30.11.2024).
- Fisher, Louis, *Committee Controls of Agency Decisions*, CRS Report RL33151 (2005).
- Fisher, Louis, *Legislative Vetoes after Chadha*, CRS Report RS22132 (2005).
- Fremont-Smith, Marion R., *Attorney General Oversight of Charities*, Hauser Institute, Working Paper No. 41 (2007), https://web.archive.org/web/20210413100949/http://cpl.hks.harvard.edu/files/cpl/files/workingpaper_41.pdf (dostęp: 30.11.2024).
- Fujitani, Takeshi, Jared Shirck, *The Capacity to Reprogram, Rescind, and Impound*, Harvard Law School Federal Budget Policy Seminar, Briefing Paper No. 8 (2005), <https://web>.

- archive.org/web/20170325154355/http://www.law.harvard.edu/faculty/hjackson/ExecutiveSpendingPowers_8.pdf (dostęp: 30.11.2024).
- General Accounting Office, *Biennial Budgeting: Three States' Experiences*, Report to the Chairman, Committee on Rules, House of Representatives, GAO-01-132 (2000).
- Glassman, Matthew E., *Congressional Membership and Appointment Authority to Advisory Commissions, Boards, and Groups*, CRS Report RL33313 (2009).
- Goerd, John A., *Small Claims and Traffic Courts: Case Management Procedures, Case Characteristics, and Outcomes in 12 Urban Jurisdictions*, National Center for State Courts, Williamsburg, VA, 1992.
- Gray, Cynthia, *A Study of State Judicial Disciplinary Sanctions*, American Judicature Society, Des Moines, IA, 2002.
- Greenfield, Margaret, *Legislative Reapportionment*, Bureau of Public Administration, University of California, Legislative Problems, No. 1, Berkeley, CA, 1951.
- Halstead, T. J., *Presidential Review of Agency Rulemaking*, CRS Report RL32855 (2005).
- Heitshusen, Valerie, *The Office of the Parliamentarian in the House and Senate*, Congressional Research Service, CRS Report RS20544 (2014).
- Hogue, Henry B., *Statutory Qualifications for Executive Branch Positions*, CRS Report RL33886 (2015).
- Hrdinová, Jana, Natalie Helbig, Anna Raup-Kounovsky, *Enterprise IT Governance in State Government: State Profiles*, Center for Technology in Government, Albany, NY, 2009.
- Jackman, Molly C., *Letting Majorities Rule: The Potential Impact of the Discharge Rule on the Fate of Immigration Reform*, Brookings Institution, August 2013 (2013).
- Jackson, Lauren, Pamela J. Kahler, Gordon Malaise, Rick Champagne, Elisabeth Shea, Eric Mueller, *The Legislative Process in Wisconsin*, Wisconsin Legislative Reference Bureau, RB 14-2 (2014).
- Judicial Selection: The Process of Choosing Judges*, American Bar Association (2008), https://web.archive.org/web/20160915024407/http://www.americanbar.org/content/dam/aba/migrated/JusticeCenter/Justice/PublicDocuments/judicial_selection_roadmap.auth-checkdam.pdf (dostęp: 30.11.2024).
- Kelley, Christopher S., *A Comparative Look at the Constitutional Signing Statement: The Case of Bush and Clinton*, Midwest Political Science Association, Chicago, IL, Apr. 3-6, 2003.
- Kosar, Kevin R., *Regular Vetoes and Pocket Vetoes: An Overview*, Congressional Research Service, CRS Report RS22188 (2013).
- Legislative Councils: Organization, Staff and Appropriations*, Council of State Governments, Report RM-328, Chicago, IL, 1959.
- Legislative Reference Bureaus and Library Services*, Council of State Governments, Report RM-339, Chicago, IL, 1960.

- Lindquist, Stefanie A., *Judicial Activism and State Supreme Courts: Institutional Design and Judicial Behavior* (2013), https://web.archive.org/web/20170210154939/http://www.law.uchicago.edu/files/files/State%20Court%20Activism_3.pdf (dostęp: 30.11.2024).
- Love, Margaret Colgate, Susan M. Kuzma, *Civil Disabilities of Convicted Felons. A State-by-State Survey*, U.S. Dept. of Justice, Office of Pardon Attorney, Washington, DC, 1996, <https://web.archive.org/web/20170601024537/https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/pr/195110.pdf> (dostęp: 30.11.2024).
- Maloney Johnson, Phyllis, *No Adequate Remedy at Law: Equity in Massachusetts 1692–1877*, Yale Law School, Student Legal History Papers, No. 2 (2012).
- McCarthy, Martha, Carol Langdon, Jeanette Olson, *State Education Governance Structures*, Indiana Education Policy Center, Denver, CO, 1993.
- Moe, Ronald C., *The President's Reorganization Authority: Review and Analysis*, Congressional Research Service, CRS Report RL30876 (2001).
- Montana Legislative Council, *Comparative Information on Interim Committees for 10 States* (2004), <https://web.archive.org/web/20180202131533/http://leg.mt.gov/content/Committees/Administration/Legislative%20Council/2013-14/Committee-Topics/interim%20cmtes-selected%20state%20comparisons%202004revisedSBF.pdf> (dostęp: 30.11.2024).
- Mr. President... Mr. Speaker... Report of the Committee on Organization of Legislative Services of the National Legislative Conference*, Council of State Governments, Chicago, IL, 1963.
- Professional Assistance for Legislative Standing and Interim Committees and Legislative Leaders*, Council of State Governments, Report RM-353, Chicago, IL, 1961.
- Putney, Bryant, *Reorganization of State Governments*, CQ Press, Editorial Research Reports (1938), <https://doi.org/10.4135/cqresrre1938052300> (dostęp: 30.11.2024).
- Raher, Stephen, *Judicial Review of Legislative Procedure: Determining Who Determines the Rules of Proceedings*, Midwest Political Science Association, 67th Annual National Conference, Chicago, IL, Apr. 2, 2009.
- Reinhart, Christopher, *Burden of Proof for Impeachment*, Connecticut Office of Legislative Research, OLR Report No. 2004-R-0144 (2004).
- Reinhart, Christopher, *Impeachment of State Officials*, Connecticut Office of Legislative Research, Report 2004-R-0184 (2004).
- Relyea, Harold C., *Executive Office of the President: An Historical Overview*, Congressional Research Service, CRS Report 98-606 (2008).
- Report and Recommendations of the Task Force on Lawyers' Political Contributions: Part II*, American Bar Association, Chicago, IL, 1998.
- Report of Governors' Conference on Civil Defense and Disaster Preparedness, Sacramento, California, October 13–14, 1955*, Sacramento, CA, 1956.
- Restoring the Balance: Legislative Review of Administrative Regulations*, National Conference of State Legislatures, Legislative Improvement and Modernization Committee, Denver, CO, 1978.

- Rivera, Jason D., Janet M. Wagner, *Executive Prerogative: The Use of Executive Orders in New Jersey*, William J. Hughes Center for Public Policy, Stockton University (2010), <https://web.archive.org/web/20220308164323/https://intraweb.stockton.edu/eyos/hughescenter/content/docs/Publications/Whole%20Paper.pdf> (dostęp: 30.11.2024).
- Rosenberg, Morton, *Investigative Oversight: An Introduction to the Law, Practice and Procedure of Congressional Inquiry*, CRS Report 95-464 (1995).
- Rosenberg, Morton, *Presidential Claims of Executive Privilege: History, Law, Practice and Recent Developments*, CRS Report RL30319 (2008).
- Rosenberg, Morton, *The Congressional Review Act after 15 Years: Background and Considerations for Reform. A Draft Report Prepared for the Administrative Conference of the United States* (2011), <https://web.archive.org/web/20201117054532/https://www.acus.gov/sites/default/files/documents/COJR-Draft-CRA-Report-9-16-11.pdf> (dostęp: 30.11.2024).
- Rottman, David B., Anthony Champagne, Roy Schotland, Neal Kauder et al., *Call to Action: Statement of the National Summit on Improving Judicial Selection*, National Center for State Courts, Williamsburg, VA, 2002.
- Seam, Puja, Brad Shron, *Government Shutdowns*, Harvard Law School, Federal Budget Policy Seminar, Briefing Paper No. 10 (2005).
- Senate Committee on Government Operations, *Study on Federal Regulation: Congressional Oversight of Regulatory Agencies*, S. Doc. No. 95-26, 95th Cong., 1st Sess., Washington, DC, 1977.
- Settlement of Claims against the States*, Council of State Governments, Chicago, IL, 1950.
- Smelcer, Susan Navarro, *Role of the Senate in Judicial Impeachment Proceedings*, Congressional Research Service, CRS Report R41172 (2010).
- Squire, Peverill, *Quorum Rules in Historical Perspective: Their Use and Abuse*, 12th Annual State Politics and Policy Conference, Houston, TX, Feb. 16–18, 2012.
- Tharp, Stacey M., *Legislative Powers of Rules Review in the States and Congressional Powers of Rule Review*, Virginia Administrative Law Advisory Committee (2001), <https://web.archive.org/web/20240616080319/http://codecommission.dls.virginia.gov/documents/alac/studies/2001/legrev1.pdf> (dostęp: 30.11.2024).
- The Amendatory Veto: The Governor as Participant in the Legislative Process*, South Dakota Legislative Research Council, Issue Memorandum 95-10 (1995).
- The Offices of Legislative Clerks and Secretaries in the States*, Council of State Governments, Report BX-310, Chicago, IL, 1957.
- Voter Opinion on the Election or Appointment of State Supreme Court Justices*, Ayres, McHenry & Associates – American Justice Partnership Foundation (2008), https://web.archive.org/web/20120906095909/http://www.legalreforminthenews.com/2008PDFS/State_Supreme_Court_Elected_vs._Appointed_7-8-08.pdf (dostęp: 30.11.2024).
- Walstrum, T., *The Illinois Budget Crisis in Context: A History of Poor Fiscal Performance*, “Chicago Fed Letter” 2016, No. 365.

- Ward, Robert B., *Gubernatorial Powers to Address Budget Gaps during the Fiscal Year*, Nelson Rockefeller Institute of Government (2010), https://web.archive.org/web/20170808055312/http://www.rockinst.org/pdf/budgetary_balance_ny/2010-06-17-Gubernatorial_Powers.pdf (dostęp: 30.11.2024).
- Washington Commission on State Debt, *State Debt Limits*, Apr. 10, 2011, <https://web.archive.org/web/20161221150648/http://www.tre.wa.gov/documents/debtCommissionStateDebtLimits100411.pdf> (dostęp: 30.11.2024).
- Wattson, Peter S., *Judging Elections, Returns and Qualifications of a Legislator*, State of Minnesota, Office of Senate Counsel (2008), https://web.archive.org/web/20220522162705/http://www.ncsl.org/Portals/1/documents/lsss/judging_elections.pdf (dostęp: 30.11.2024).
- Wheeler, Russell R., A. Leo Levin, *Judicial Discipline and Removal in the United States*, Federal Judicial Center, FJC Staff Paper 79-2, Washington, DC, 1979.
- Yoshpe, Harry B., *Our Missing Shield: The U.S. Civil Defense Program in Historical Perspective*, Federal Emergency Management Agency, Report No. DCPA 01-79-C-0294, Washington, DC, 1981.
- Zimmermann, Frederick Lloyd, Mitchell Wendell, *The Law and Use of Interstate Compacts*, Council of State Governments, RM-355A, Lexington, KY, 1976.

7. Inne

- Adams, Glenn, *Maine Recalls Government Shutdown 20 Years Ago*, “Bangor Daily News” June 26, 2011, <http://bangordailynews.com/2011/06/26/politics/maine-recalls-government-shutdown-20-years-ago/> (dostęp: 30.11.2024).
- Availability and Types of Discovery*, Federal Administrative Adjudication Project, Administrative Conference of the United States / Stanford Law School (2015), <https://acus.law.stanford.edu//discovery> (dostęp: 30.11.2024).
- Beecher, Janice A., *The All Commissioners List*, IPU Research Note (2007), <https://web.archive.org/web/20160304051102/http://ipu.msu.edu/research/pdfs/All%20Commissioners%20List%20-%202007.pdf> (dostęp: 30.11.2024).
- Collateral Consequences Resource Center, *State-Specific Guides to Pardon, Sealing & Expungement*, <https://ccresourcecenter.org/state-restoration-profiles/50-state-comparisonjudicial-expungement-sealing-and-set-aside> (dostęp: 30.11.2024, stan na 10.2021).
- Education Commission of the States, *System/Institutional Governing Boards* (2016), <https://web.archive.org/web/20151018024917/http://ecs.force.com/mbdata/mbquestU?Rep=PS-G02&SID=a0i700000009vZI&Q=Q0668> (dostęp: 30.11.2024).
- Erickson, Brenda, *Expulsion of State Legislators* (2008), https://web.archive.org/web/20220625060701/http://ncsl.typepad.com/the_thicket/files/expulsion_2.DOC (dostęp: 30.11.2024).
- Erickson, Brenda, *Expulsions of State Legislators Are Rare*, The Thicket, National Conference of State Legislatures (April 1, 2013), <https://web.archive.org/web/20230911055614/https://>

- ncsl.typepad.com/the_thicket/2013/04/expulsions-of-state-legislators-are-rare.html (dostęp: 30.11.2024).
- Haggerty, Todd, Erica Michel, *Don't Forget to Turn Out the Lights*, The Thicket, National Conference of State Legislatures (Oct. 1, 2013), https://web.archive.org/web/20230911055614/http://ncsl.typepad.com/the_thicket/2013/10/dont-forget-to-turn-out-the-lights-.html (dostęp: 30.11.2024).
- Hoadley, Benjamin, Bishop of Bangor, *The Nature of the Kingdom, or Church, of Christ*, Sermon Preached Before the King, Royal Chapel at St. James's (March 31, 1717), [w:] *Sixteen Sermons, to Which are Added Six Sermons upon Public Occasions*, J. & P. Knapton, London, UK, 1754.
- Illinois Spending Continues without an FY2016 Budget*, Institute for Illinois' Fiscal Sustainability, Civic Federation (Aug. 20, 2015), <https://www.civiced.org/iifs/blog/illinois-spending-continues-without-fy2016-budget> (dostęp: 30.11.2024).
- Matthiesen, Wickert & Lehrer, *State Sovereign Immunity and Tort Liability in All 50 States* (2016), <https://web.archive.org/web/20220202043147/https://www.mwl-law.com/wp-content/uploads/2013/03/STATE-GOVERNMENTAL-LIABILITY-IN-ALL-50-STATES-CHART-GLW-00211981.pdf> (dostęp: 30.11.2024).
- Minnesota Management & Budget, *State Government Shutdown: Executive Summary* (Oct. 2011), <https://web.archive.org/web/20200306151757/https://www.leg.state.mn.us/docs/2011/other/110903.pdf> (dostęp: 30.11.2024).
- Minnesota Office of the Legislative Auditor, *Jurisdiction*, <http://www.auditor.leg.state.mn.us/htm> (dostęp: 30.11.2024).
- Municipal Securities Rulemaking Board, *Electronic Municipal Market Access Dataport*, <http://dataport.emma.msrb.org/> (dostęp: 30.11.2024).
- National Association of State Boards of Education, *State Education Governance Matrix* (2016), <https://web.archive.org/web/20170721194949/http://www.nasbe.org/wp-content/uploads/Governance-matrix-January-2016.pdf> (dostęp: 30.11.2024).
- National Association of State Boards of Education, *State Education Governance Models* (2020), <https://nasbe.nyc3.digitaloceanspaces.com/2020/03/State-Education-at-a-Glance-2020.pdf> (dostęp: 30.11.2024).
- National Center for State Courts, *Court Structure Charts* (2018), https://web.archive.org/web/20181026112454/http://www.courtstatistics.org/Other-Pages/State_Court_Structure_Charts/ (dostęp: 30.11.2024).
- National Center for State Courts, *Court Statistics Project* (2024), <http://www.courtstatistics.org/> (dostęp: 30.11.2024).
- National Center for State Courts, *Removal of Judges* (2021), https://web.archive.org/web/20211206073359/http://www.judicialselection.com/judicial_selection/methods/removal_of_judges.cfm?state (dostęp: 30.11.2024).

- National Conference of State Legislatures, *Executive Veto Powers* (Nov. 16, 2022), <https://www.ncsl.org/about-state-legislatures/separation-of-powers-executive-veto-powers> (dostęp: 30.11.2024).
- National Conference of State Legislatures, *Full- and Part- Time Legislatures* (July 28, 2021), <https://www.ncsl.org/about-state-legislatures/full-and-part-time-legislatures> (dostęp: 30.11.2024).
- National Conference of State Legislatures, *Gubernatorial Veto Authority with Respect to Major Budget Bill(s)* (aktualizacja Dec. 2008), <https://web.archive.org/web/20201206004948/http://www.ncsl.org/research/fiscal-policy/gubernatorial-veto-authority-with-respect-to-major.aspx> (dostęp: 30.11.2024).
- National Conference of State Legislatures, *Late State Budgets* (July 1, 2020), <https://www.ncsl.org/fiscal/late-state-budgets> (dostęp: 30.11.2024).
- National Conference of State Legislatures, *Legislative Sessions with Limited Scope* (2015), <https://web.archive.org/web/20170609134159/http://www.ncsl.org/research/about-state-legislatures/legislative-sessions-with-limited-scope.aspx> (dostęp: 30.11.2024).
- National Conference of State Legislatures, *Legislative Staff Services: Profiles of the 50 States and Territories* (2006), https://web.archive.org/web/20100312032613/http://www.ncsl.org/print/legismgt/2006_Legis_Staff_Profiles.pdf (dostęp: 30.11.2024).
- National Conference of State Legislatures, *State Sovereign Immunity and Tort Liability* (Aug. 2010), <https://web.archive.org/web/20200207025100/http://www.ncsl.org/research/transportation/state-sovereign-immunity-and-tort-liability.aspx> (dostęp: 30.11.2024).
- National Conference of State Legislatures, *The Term-Limited States* (Nov. 12, 2020), <https://web.archive.org/web/20220401115219/http://www.ncsl.org/research/about-state-legislatures/chart-of-term-limits-states.aspx> (dostęp: 30.11.2024).
- North Carolina General Assembly, Research Division, *Disciplinary Actions by the General Assembly against Members of the House or Senate* (2012), <https://web.archive.org/web/20180226064122/http://www.ncleg.net/library/Documents/DisciplinaryActionsAgainst-Members.pdf> (dostęp: 30.11.2024).
- O'Neal, Emmet, *Distrust of State Legislatures – The Cause; the Remedy*, [w:] *Proceedings of the Sixth Meeting of the Governors of the States of the Union*, C. W. Reitler, Denver, CO, s. 214-241.
- Ostermeier, Eric, *The Top 50 Longest-Serving Governors of All Time*, Smart Politics, Humphrey School of Public Affairs, University of Minnesota (Apr. 10, 2013), <https://web.archive.org/web/20190130163006/http://editions.lib.umn.edu/smartpolitics/2013/04/10/the-top-50-longest-serving-gov/> (dostęp: 30.11.2024).
- Sheck, Tom, *Shutdown Day 8: All quiet as record book awaits*, Capitol View, MPR News (July 8, 2011), <https://web.archive.org/web/20230828060635/https://www.mprnews.org/story/2011/07/08/shutdown-day-8-all-quiet-as-record-book-awaits> (dostęp: 30.11.2024).

- State Comptrollers: Technical Activities and Functions*, National Association of State Auditors, Comptrollers and Treasurers, Lexington, KY, 2014.
- State Treasury Activities and Functions*, National Association of State Treasurers, Lexington, KY, 2012.
- Strickland, Shauna M., Richard Y. Schauffler, Robert C. LaFountain, Kathryn A. Holt, *State Court Organization*, National Center for State Courts, Williamsburg, VA, 2012, <http://www.ncsc.org/sco> (dostęp: 30.11.2024).
- Tribe, Laurence H., *The Constitutionality of the Debt Ceiling*, Dorf on Law (July 16, 2011), <https://web.archive.org/web/20180608225417/http://www.dorfonlaw.org/2011/07/guest-post-on-debt-ceiling-by-laurence.html> (dostęp: 30.11.2024).
- United States Census Bureau, Geography Division, *Census Regions and Divisions of the United States* (2016), http://www2.census.gov/geo/pdfs/maps-data/maps/reference/us_regdiv.pdf (dostęp: 30.11.2024).
- Vermont Secretary of State, *Pocket Veto* (2015), <https://web.archive.org/web/20170730093739/https://www.sec.state.vt.us/archives-records/state-archives/government-history/continuing-issues/vetoes/pocket-veto.aspx> (dostęp: 30.11.2024).
- Volokh, Eugene, *Nevada Supreme Court Orders Violation of Nevada Constitution*, The Volokh Conspiracy (July 10, 2003), <http://www.mail-archive.com/volokh-l@listserv.ucla.edu/> (dostęp: 30.11.2024).
- Walker, Chris, *Most Cited Supreme Court Administrative Law Decisions*, Notice & Comment, Yale Journal on Regulation / ABA Section of Administrative Law & Regulatory Practice (Oct. 9, 2014), <https://web.archive.org/web/20200716200935/http://yalejreg.com/nc/most-cited-supreme-court-administrative-law-decisions-by-chris-walker/> (dostęp: 30.11.2024).
- Webster, Daniel, *Second Reply to Hayne*, U.S. Senate, 21st Cong., 1st Sess. (Jan. 26-27, 1830), [w:] *Register of Debates*, Gales & Seaton, Washington, DC, 1830, t. 8, s. 58-80.
- West's 50 State Statutory Surveys*, nr 0095, *Government: Laws and Statutes*, § 6, *Procedure for Adoption of Rules* (West 2016).
- West's 50 State Statutory Surveys*, nr 0095, *Government: Laws and Statutes*, § 7, *Unpublished Opinions* (West 2016).
- West's 50 State Statutory Surveys*, nr 0170, *Utilities / Telecommunications*, § 17, *Ratemaking* (West 2016).

Wykaz ważniejszych skrótów

A. – Atlantic Reporter (seria druga i kolejna)
A.B.A. J. – “American Bar Association Journal”
A.F. L. Rev. – “Air Force Law Review”
A.G. – Attorney General
A.L.R. – American Law Reports
Admin. L. J. Am. U. – “Administrative Law Journal of the American University”
Admin. L. Rev. – “Administrative Law Review”
aff’d – affirmed
Akron L. Rev. – “Akron Law Review”
Ala. L. Rev. – “Alabama Law Review”
Alaska L. Rev. – “Alaska Law Review”
Alb. L. Rev. – “Albany Law Review”
Am. B. Found. Res. J. – “American Bar Foundation Research Journal”
Am. Crim. L. Rev. – “American Criminal Law Review”
Am. J. Comp. L. – “American Journal of Comparative Law”
Am. J. Comp. L. Supp. – “American Journal of Comparative Law Supplement”
Am. J. Crim. L. – “American Journal of Criminal Law”
Am. J. Int’l L. – “American Journal of International Law”
Am. J. Legal Hist. – “American Journal of Legal History”
Am. Jur. – American Jurisprudence
Am. L. Rev. – “American Law Review”
Am. U. Int’l L. Rev. – “American University International Law Review”
Am. U. L. Rev. – “American University Law Review”
Animal L. Rev. – “Animal Law Review”
App. Div. – Appellate Division
Ariz. L. Rev. – “Arizona Law Review”
Ariz. St. L. J. – “Arizona State Law Journal”
Ark. L. Rev. – “Arkansas Law Review”
Assem. – Assembly
Atl. – Atlantic Reporter (pierwsza seria)
Ave Maria L. Rev. – “Ave Maria Law Review”
B.C. Env’tl. Aff. L. Rev. – “Boston College Environmental Affairs Law Review”
B.C. L. Rev. – “Boston College Law Review”
B.U. L. Rev. – “Boston University Law Review”
B.Y.U. J. Pub. L. – “Brigham Young University Journal of Public Law”

Bankr. Dev. J. – “Bankruptcy Developments Journal”
 Baylor L. Rev. – “Baylor Law Review”
 Brigham-Kanner Prop. Rts. Conf. J. – “Brigham-Kanner Property Rights Conference Journal”
 Brook. L. Rev. – “Brooklyn Law Review”
 Buff. L. Rev. – “Buffalo Law Review”
 Bus. Law. – Business Lawyer
 BYU L. Rev. – “Brigham Young University Law Review”
 C.J. – Chief Justice
 C.J.S. – Corpus Juris Secundum
 C.P. – Court of Common Pleas
 Cal. L. Rev. – “California Law Review”
 Campbell L. Rev. – “Campbell Law Review”
 Cap. U. L. Rev. – “Capital University Law Review”
 Cardozo L. Rev. – “Cardozo Law Review”
 Cardozo Pub. L. Pol’y & Ethics J. – “Cardozo Public Law, Policy, and Ethics Journal”
 Case W. Res. L. Rev. – “Case Western Reserve Law Review”
 Cath. U. L. Rev. – “Catholic University Law Review”
 Ch. – Court of Chancery
 Chi.-Kent. L. Rev. – “Chicago-Kent Law Review”
 Cir. – Circuit
 Civ. App. – Court of Civil Appeals
 Clev. St. L. Rev. – “Cleveland State Law Review”
 Colum. Bus. L. Rev. – “Columbia Business Law Review”
 Colum. J. Envtl. L. – “Columbia Journal of Environmental Law”
 Colum. J. L. & Soc. Probs. – “Columbia Journal of Law and Society Problems”
 Colum. L. Rev. – “Columbia Law Review”
 Colum. Sci. & Tech. L. Rev. – “Columbia Science and Technology Law Review”
 Cong. – Congress
 Conn. B.J. – “Connecticut Bar Journal”
 Conn. J. Int’l L. – “Connecticut Journal of International Law”
 Conn. L. Rev. – “Connecticut Law Review”
 Conn. Sup. Ct. History – Connecticut Supreme Court History
 Const. Comment. – Constitutional Commentary
 Cornell Int’l L.J. – “Cornell International Law Journal”
 Cornell L. Rev. – “Cornell Law Review”
 Cornell L.Q. – “Cornell Law Quarterly”
 Crim. App. – Court of Criminal Appeals
 Crime & Delinq. – Crime and Delinquency
 Ct. App. – Court of Appeals

Cumb. L. Rev. – “Cumberland Law Review”
 Deakin L. Rev. – “Deakin Law Review”
 Del. J. Corp. L. – “DeLaw Journal of Corporate Law”
 DePaul L. Rev. – “DePaul Law Review”
 Dick. L. Rev. – “Dickinson Law Review”
 Dist. – District
 Drake L. Rev. – “Drake Law Review”
 Duke L.J. – “Duke Law Journal”
 Duq. L. Rev. – “Duquesne Law Review”
 E.O. – Executive Order
 Ecology L.Q. – “Ecology Law Quarterly”
 Emerging Issues in State Const. L. – “Emerging Issues in State Constitutional Law”
 Emory L.J. – “Emory Law Journal”
 Ex. – Court of Exchequer
 Ex. Ch. – Exchequer Chamber
 Exec. Order – Executive Order
 F. – Federal Reporter (seria druga i kolejne)
 F. App’x. – Federal Appendix
 F. Cas. – Federal Cases
 F. Supp. – Federal Supplement
 F.R.D. – Federal Rules Decisions
 Fed. – Federal Reporter (seria pierwsza)
 Fed. Comm. L.J. – “Federal Communications Law Journal”
 Fed. Cts. L. Rev. – “Federal Courts Law Review”
 Fla. L. Rev. – “Florida Law Review”
 Fla. St. U. L. Rev. – “Florida State University Law Review”
 Fla. Tax Rev. – “Florida Tax Review”
 Fordham L. Rev. – “Fordham Law Review”
 Fordham Urb. L.J. – “Fordham Urban Law Journal”
 G.A. – General Assembly
 Ga. L. Rev. – “Georgia Law Review”
 Ga. St. U. L. Rev. – “Georgia State University Law Review”
 Geo. L.J. – “Georgetown Law Journal”
 Geo. L.J. Ann. Rev. Crim. Proc. – “Georgetown Law Journal Annual Review of Criminal Procedure”
 Geo. Wash. Int’l L. Rev. – “George Washington International Law Review”
 Geo. Wash. L. Rev. – “George Washington Law Review”
 Golden Gate U. L. Rev. – “Golden Gate University Law Review”
 Gonz. L. Rev. – “Gonzaga Law Review”

- H.D. – House of Delegates
- H.L. – House of Lords
- H.R. – House of Representatives
- Hamline J. Pub. L. & Pol’y – “Hamline Journal of Public Law and Policy”
- Hamline L. Rev. – “Hamline Law Review”
- Harv. Envtl. L. Rev. – “Harvard Environmental Law Review”
- Harv. J. on Legis. – “Harvard Journal on Legislation”
- Harv. J.L. & Pub. Pol’y – “Harvard Journal of Law and Public Policy”
- Harv. L. & Pol. Rev. – “Harvard Law and Politics Review”
- Harv. L. Rev. – “Harvard Law Review”
- Hastings Const. L.Q. – “Hastings Constitutional Law Quarterly”
- Hastings L.J. – “Hastings Law Journal”
- Hofstra L. & Pol’y Symp. – “Hofstra Law and Policy Symposium”
- Hofstra L. Rev. – “Hofstra Law Review”
- Hous. L. Rev. – “Houston Law Review”
- Idaho L. Rev. – “Idaho Law Review”
- Ill. B.J. – “Illinois Bar Journal”
- Ill. L. Rev. – “Illinois Law Review”
- Ind. L. Rev. – “Indiana Law Review”
- Ind. L.J. – “Indiana Law Journal”
- Int’l Rev. L. & Econ. – “International Review of Law and Economics”
- Iowa L. Rev. – “Iowa Law Review”
- J. – Justice
- J. Am. Soc. Leg. Clerks & Sec. – “Journal of the American Society of Legislative Clerks and Secretaries”
- J. App. Prac. & Process – “Journal of Appellate Practice and Process”
- J. Contemp. Legal Issues – “Journal of Contemporary Legal Issues”
- J. Crim. L. & Criminology – “Journal of Criminal Law and Criminology”
- J. Empirical Legal Stud. – “Journal of Empirical Legal Studies”
- J. L. & Pol. – “Journal of Law and Politics”
- J. L. Econ. & Org. – “Journal of Law, Economics, and Organization”
- J. Land Res. & Envtl. L. – “Journal of Land, Resources, and Environmental Law”
- J. Legal Stud. – “Journal of Legal Studies”
- J. Legis. – “Journal of Legislation”
- J. Mar. L. & Com. – “Journal of Maritime Law and Commerce”
- J. Marshall J. Prac. & Proc. – “Journal of Marshall Journal of Practice and Procedure”
- J. Nat’l Ass’n Administration L.J. – “Journal of National Association Administration Law Journal”
- J. Nat’l Sec. L. – “Journal of National Security Law”

J. St. Gov't – "Journal of State Government"
 J. St. Tax'n – "Journal of State Taxation"
 J. Tort L. – "Journal of Tort Law"
 K.B. – Court of King's Bench
 Kan. J.L. & Pub. Pol'y – "Kansas Journal of Law and Public Policy"
 Ky. J. Equine, Agric. & Nat. Resources L. – "Kentucky Journal of Equine, Agricultural, and Natural Resources Law"
 Ky. L.J. – "Kentucky Law Journal"
 L. Q. Rev. – "Law Quarterly Review"
 L. Rev. M.S.U.-D.C.L. – "Law Review of the Michigan State University – Detroit College of Law"
 La. L. Rev. – "Louisiana Law Review"
 Law & Contemp. Probs. – "Law and Contemporary Problems"
 Law & Hist. Rev. – "Law and History Review"
 Law & Pol'y – "Law and Policy"
 Law & Soc'y Rev. – "Law and Society Review"
 Law Lib. J. – "Law Library Journal"
 Lewis & Clark L. Rev. – "Lewis and Clark Law Review"
 Loy. L. Rev. – "Loyola Law Review"
 Loy. L.A. L. Rev. – "Loyola Law Administrative Law Review"
 Loy. U. Chi. L.J. – "Loyola University Chicago Law Journal"
 Marq. L. Rev. – "Marquette Law Review"
 Mass. L. Hist. – Massachusetts Law History
 Mass. L. Rev. – "Massachusetts Law Review"
 McGeorge L. Rev. – "McGeorge Law Review"
 Md. L. Rev. – "Maryland Law Review"
 Me. L. Rev. – "Maine Law Review"
 Mem. St. U. L. Rev. – "Memphis State University Law Review"
 Mercer L. Rev. – "Mercer Law Review"
 Mich. B.J. – "Michigan Bar Journal"
 Mich. L. & Pol. Rev. – "Michigan Law and Politics Review"
 Mich. L. Rev. – "Michigan Law Review"
 Mich. St. L. Rev. – "Michigan State Law Review"
 Minn. L. Rev. – "Minnesota Law Review"
 Miss. C. L. Rev. – "Mississippi College Law Review"
 Miss. L.J. – "Mississippi Law Journal"
 Miss. L.J. Supra – "Mississippi Law Journal Supra"
 Mo. L. Rev. – "Missouri Law Review"
 Mont. L. Rev. – "Montana Law Review"
 N. Ky. L. Rev. – "Northern Kentucky Law Review"

N.C. L. Rev. – “North Carolina Law Review”
 N.D. L. Rev. – “North Dakota Law Review”
 N.E. – North Eastern Reporter
 N.H. Bar. J. – “New Hampshire Bar Journal”
 N.M. L. Rev. – “New Mexico Law Review”
 N.W. – North Western Reporter
 N.Y. St. B. Ass’n Proc. – New York State Bar Association Proceedings
 N.Y.L. Sch. L. Rev. – “New York Law School Law Review”
 N.Y.L.F. – “New York Law Forum”
 N.Y.U. Ann. Surv. Am. L. – “New York University Annual Survey of American Law”
 N.Y.U. J. L. & Liberty – “New York University Journal of Law and Liberty”
 N.Y.U. J. Legis. & Pub. Pol’y – “New York University Journal of Legislation and Public Policy”
 N.Y.U. L. Rev. – “New York University Law Review”
 Neb. L. Rev. – “Nebraska Law Review”
 Nev. L.J. – “Nevada Law Journal”
 New Eng. Hist. & Gen. Reg. – “New England Historical and Genealogical Register”
 New Eng. L. Rev. – “New England Law Review”
 Notre Dame J.L. Ethics & Pub. Pol’y – “Notre Dame Journal of Law, Ethics, and Public Policy”
 Notre Dame L. Rev. – “Notre Dame Law Review”
 Nova L. Rev. – “Nova Law Review”
 Nw. U. L. Rev. – “Northwestern University Law Review”
 Ohio St. L.J. – “Ohio State Law Journal”
 Okla. City U. L. Rev. – “Oklahoma City University Law Review”
 Okla. L. Rev. – “Oklahoma Law Review”
 Op. Att’y Gen. – Opinions of the Attorneys General
 Op. Confed. Att’y Gen. – Opinions of the Confederate Attorneys General
 Op. O.L.C. – Opinions of the Office of Legal Counsel
 Or. L. Rev. – “Oregon Law Review”
 P. – Pacific Reporter (seria druga i kolejne)
 Pa. B.A. Q. – “Pennsylvania Bar Association Quarterly”
 Pac. – Pacific Reporter (seria pierwsza)
 Pace L. Rev. – “Pace Law Review”
 Penn St. L. Rev. – “Penn State Law Review”
 Pepp. L. Rev. – “Pepperdine Law Review”
 Persp. Am. Hist. – “Perspectives in American History”
 Pierce L. Rev. – “Pierce Law Review”
 Pol. Sci. Q. – “Political Science Quarterly”
 Pub. Cont. L.J. – “Public Contract Law Journal”
 Pub. L. – Public Law

Q.B. – Court of Queen’s Bench
 Quinnipiac L. Rev. – “Quinnipiac Law Review”
 Res. – Resolution
 Rev. Litig. – “Review of Litigation”
 rev’d – reversed
 Rocky Mountain L. Rev. – “Rocky Mountain Law Review”
 Roger Williams U. L. Rev. – “Roger Williams University Law Review”
 Rutgers L. Rev. – “Rutgers Law Review”
 Rutgers L.J. – “Rutgers Law Journal”
 S. – Senate
 S. Cal. L. Rev. – “Southern California Law Review”
 S. Ct. – Supreme Court Reporter
 S. Tex. L. Rev. – “Southern Texas Law Review”
 S.C. L. Rev. – “South Carolina Law Review”
 S.D. L. Rev. – “South Dakota Law Review”
 S.E. – South Eastern Reporter
 S.W. – South Western Reporter
 Santa Clara L. Rev. – “Santa Clara Law Review”
 Seattle U. L. Rev. – “Seattle University Law Review”
 Sess. – Session
 Seton Hall Cir. Rev. – “Seton Hall Circuit Review”
 Seton Hall L. Rev. – “Seton Hall Law Review”
 SMU L. Rev. – “Southern Methodist University Law Review”
 So. – Southern Reporter
 St. John’s J. Legal Comment. – “St. John’s Journal of Legal Commentary”
 St. John’s L. Rev. – “St. John’s Law Review”
 St. Louis U. Pub. L. Rev. – “St. Louis University Public Law Review”
 St. Mary’s L.J. – “St. Mary’s Law Journal”
 Stan. L. Rev. – “Stanford Law Review”
 Stat. – Statutes at Large
 State Ct. J. – “State Court Journal”
 Stetson L. Rev. – “Stetson Law Review”
 Suffolk U.L. Rev. – “Suffolk University Law Review”
 Sup. Ct. Rev. – “Supreme Court Review”
 Sw. U. L. Rev. – “Southwestern University Law Review”
 Syracuse L. Rev. – “Syracuse Law Review”
 Temp. L. Rev. – “Temple Law Review”
 Temp. L.Q. – “Temple Law Quarterly”
 Tenn. L. Rev. – “Tennessee Law Review”

Tex. Int'l L.J. – "Texas International Law Journal"
 Tex. L. Rev. – "Texas Law Review"
 Tex. Rev. L. & Pol. – "Texas Review Law and Policy"
 Tex. Tech J. Tex. Admin. L. – "Texas Tech Journal of Texas Administrative Law"
 Tex. Tech L. Rev. – "Texas Tech Law Review"
 Tul. Eur. & Civ. L.F. – "Tulane European and Civil Law Forum"
 Tul. L. Rev. – "Tulane Law Review"
 Tulsa L. Rev. – "Tulsa Law Review"
 U. Ark. Little Rock L. Rev. – "University of Arkansas Little Rock Law Review"
 U. Balt. L. Rev. – "University of Baltimore Law Review"
 U. Chi. L. Rev. – "University of Chicago Law Review"
 U. Chi. L. Sch. Roundtable – "University of Chicago Law School Roundtable"
 U. Chi. Legal F. – "University of Chicago Legal Forum"
 U. Cin. L. Rev. – "University of Cincinnati Law Review"
 U. Colo. L. Rev. – "University of Colorado Law Review"
 U. Fla. J.L. & Pub. Pol'y – "University of Florida Journal of Law and Public Policy"
 U. Fla. L. Rev. – "University of Florida Law Review"
 U. Ill. L. Forum – "University of Illinois Law Forum"
 U. Ill. L. Rev. – "University of Illinois Law Review"
 U. Kan. L. Rev. – "University of Kansas Law Review"
 U. Mem. L. Rev. – "University of Memphis Law Review"
 U. Miami L. Rev. – "University of Miami Law Review"
 U. Mich. J.L. Reform – "University of Michigan Journal of Law Reform"
 U. Pa. J. Const. L. – "University of Pennsylvania Journal of Constitutional Law"
 U. Pa. L. Rev. – "University of Pennsylvania Law Review"
 U. Pitt. L. Rev. – "University of Pittsburgh Law Review"
 U. Puget Sound L. Rev. – "University of Puget Sound Law Review"
 U. Rich. L. Rev. – "University of Richmond Law Review"
 U. S.F. L. Rev. – "University of San Francisco Law Review"
 U. St. Thomas J.L. & Pub. Pol'y – "University of St. Thomas Journal of Law and Public Policy"
 U. Tol. L. Rev. – "University of Toledo Law Review"
 U.C. Davis L. Rev. – "University of California Davis Law Review"
 U.C. Irvine L. Rev. – "University of California Irvine Law Review"
 U.S. – United States Reports
 UCLA J. L. Tech. – "UCLA Journal of Law Technology"
 UCLA L. Rev. – "UCLA Law Review"
 Utah L. Rev. – "Utah Law Review"
 Va. L. Rev. – "Virginia Law Review"
 Val. U. L. Rev. – "Valpraiso University Law Review"

Vand. L. Rev. – “Vanderbilt Law Review”
 Vill. Envtl. L.J. – “Villanova Environmental Law Journal”
 Vill. L. Rev. – “Villanova Law Review”
 Vt. L. Rev. – “Vermont Law Review”
 W. Va. L. Q. – “West Virginia Law Quarterly”
 W. Va. L. Rev. – “West Virginia Law Review”
 Wake Forest L. Rev. – “Wake Forest Law Review”
 Wash. & Lee L. Rev. – “Washington and Lee Law Review”
 Wash. L. Rev. – “Washington Law Review”
 Wash. U. L. Rev. – “Washington University Law Review”
 Wash. U. L.Q. – “Washington University Law Quarterly”
 Washburn L.J. – “Washburn Law Journal”
 Wayne L. Rev. – “Wayne Law Review”
 Widener J. of Pub. L. – “Widener Journal of Public Law”
 Widener L. Symp. J. – “Widener Law Symposium Journal”
 Widener L.J. – “Widener Law Journal”
 Willamette L. Rev. – “Willamette Law Review”
 Wis. L. Rev. – “Wisconsin Law Review”
 Wm. & Mary Bill of Rts. J. – “William and Mary Bill of Rights Journal”
 Wm. & Mary L. Rev. – “William and Mary Law Review”
 Wm. Mitchell L. Rev. – “William Mitchell Law Review”
 Wyo. L.J. – “Wyoming Law Journal”
 Y.B. – Year Book
 Yale J. on Reg. – “Yale Journal on Regulation”
 Yale J.L. & Human. – “Yale Journal of Law and Humanities”
 Yale L. & Pol’y Rev. – “Yale Law and Policy Review”
 Yale L.J. – “Yale Law Journal”
 Yale L.J. Pocket Part – “Yale Law Journal Pocket Part”

Wykaz nie obejmuje powszechnie przyjętych skrótów nazw stanów i instytucji, imion monarchów angielskich i brytyjskich, a także skrótów występujących wyłącznie w nazwach spraw sądowych.

Summary

The Principle of Separation of Powers at the State Level in the USA

Separation of powers is one of the cornerstone principles of American constitutional law. However, while the implementation of this principle at the federal level has been extensively studied, there is a relative paucity of comparative research on separation of powers at the state level. The present book seeks to fill that gap by comprehensively analyzing how separation of powers operates at the state level. The book focuses on three principal research questions:

First: What are the key differences between state and federal versions of the separation of powers?

Second: Where do significant interstate variations appear?

Third: Do similarities between the states reflect shared political traditions, nationwide historical influences or interstate constitutional dialogue?

The book consists of six chapters. The first one presents the origins and evolution of the principle of separation of powers in state constitutional law. The second, third, and fourth chapters treat respectively of the legislative, executive, and judicial branches, analyzing their forms and structures as well as the allocation of governmental powers between them. The fifth and sixth discuss structural norms governing interbranch relations.

Chapter 1 of the book explores the historical evolution of the principle of separation of powers within American states. It begins with two major sources that shaped American ideas about separation of powers: political theory and colonial practices. On one hand, the book examines separation of powers as a political doctrine, tracing its origins from the earlier concepts of mixed monarchy and balanced government, as well as the medieval doctrine of the king's two bodies; discusses how 17th century political thinkers, impelled by the political and governmental upheaval of the Civil War and the Interregnum, shaped the principle of the separation of powers; and analyzes how that principle has been developed by later political thinkers, most notably John Locke and Montesquieu, whose ideas shaped the attitudes of American founding fathers towards governmental organization.

On the other hand, the book discusses the practical adaptation of these theories in colonial America, describing how colonies implemented their own distinctive governance structures, initially influenced heavily by British political traditions. Starting with the early forms of corporate, charter, and royal colonies, chapter 1 analyzes the transformation of colonial institutions, detailing the establishment and development of legislative assemblies, executive branches, and judiciaries in colonial America. Significant attention is given to the period leading up to and immediately following the American Revolution, during which states drafted their first constitutions, laying foundational precedents for modern constitutional governance.

These early constitutions introduced innovations such as long-term weakening of the executive and the emergence of judicial review.

In examining the 19th century, the book notes how state constitutional innovation and distinctive approaches to the separation of powers led to divergence between state and federal models of separation of powers. The impact of the Jacksonian period, characterized not only by democratization, but also by the weakening of legislative authority, and the introduction of plural executive and elected judiciary, is highlighted. The subject of constitutional legislation and its impact on the separation of powers is also addressed. Particular attention is given to the evolution of constitutional frameworks in the Southern states, where the effect of secession and Reconstruction, as well as the origins of one-party rule, are discussed, and in the Western states, where the 19th century trends in American state constitutionalism found their fullest expression.

Turning to the 20th century, chapter 1 deals with the Progressive Era, explaining how progressivism introduced new administrative structures, which altered traditional relationships among the branches and promoted a more centralized executive power, but also how the progressive constitutional program has ultimately failed. Furthermore, the book examines the emergence and implications of the administrative state, detailing how administrative agencies became increasingly influential, reshaping the interactions and balance of powers among legislatures, executives, and judiciaries across various states. Finally, chapter 1 discusses the mid-century era of managerial constitutionalism and modern trends, such as introduction of legislative term limits and greater judicial activism.

Ultimately, the historical overview sets the stage for deeper analysis by demonstrating how the state-level separation of powers in the United States evolved distinctly, adapting federal ideas to local contexts and innovations, thus creating a diverse constitutional landscape across American states.

Chapter 2 is devoted to an in-depth exploration of legislative power within state governments, presented through two dimensions: substantive (the nature of legislative power) and institutional (the structural organization of legislatures). The chapter begins with the discussion of the definition of legislative power and of the concept of the plenary nature of state legislative power. Thereafter, limitations, including substantive restrictions outlined explicitly in state constitutions, procedural requirements, and doctrines such as the non-delegation principle, are discussed. Additionally, the concept of private legislation, which is prevalent in state legislative practice, is analyzed, along with specific limitations on such legislation.

The institutional dimension provides a comprehensive examination of the structural organization of state legislatures. Considerable attention is given to bicameralism, electoral systems, apportionment principles, and the impact of session length and professionalization on legislative productivity and quality of governance. Internal organizational aspects, such as legislative leadership structures, roles of presiding officers, party leaders, and committee systems, are examined in some detail. The composition, functions, and authority of legislative

committees – including interim committees operating between legislative sessions – are also discussed. Moreover, the role of legislative support agencies, such as legal advisory bodies, fiscal analysis services, and auditing institutions, is highlighted, emphasizing their contributions to effective policymaking.

The procedural dimensions of legislative operations are thoroughly discussed, encompassing various types of legislative sessions (regular, special, budgetary, and organizational) and principles governing legislative proceedings, such as deliberation, transparency, and subject unity. Finally, the chapter addresses legislative delegation, analyzing both the traditional non-delegation doctrine and its exceptions. Variations in state practices range from strict adherence to more permissive delegation models, with implications for the balance of legislative control and administrative authority.

Chapter 3 provides an in-depth examination of executive power within state governments. Again, the analysis is structured around two principal dimensions: substantive and institutional. In substantive terms, executive power is broadly characterized as encompassing the responsibility to implement laws, maintain public safety and order, enforce legal compliance through judicial mechanisms, and oversee budgetary execution. The discussion highlights distinct categories of executive functions, including discretionary powers, ministerial duties, and quasi-judicial responsibilities. Considerable attention is devoted to the concept of prosecutorial and executive discretion.

The institutional dimension covers the organizational structure and plural character of state executive branches. This includes a detailed exploration of constitutional provisions establishing a plural executive system prevalent across almost all states, where executive power is distributed among multiple independently elected officials, such as the governor, lieutenant governor, secretary of state, treasurer, comptroller, and attorney general. Each office's roles, authorities, and interactions within the executive branch are discussed. Special emphasis is placed on the gubernatorial office, examining the governor's broad constitutional and administrative responsibilities, their powers of appointment and removal, and their role in coordinating state administration and policy.

Additionally, the chapter discusses the administrative frameworks of state governments, distinguishing between departmental and dispersed structures. The organization and functions of state agencies, their relationships with governors, and mechanisms ensuring accountability and oversight within executive administration are comprehensively analyzed. The analysis further explores the decentralization of administrative functions through local and specialized state agencies, reflecting significant diversity in administrative governance across states.

Interrelations within plural executive structures are thoroughly assessed, including gubernatorial oversight, budgetary authority, executive reorganization powers, and executive orders. Attention is also given to inter-executive disputes and their judicial resolution, demonstrating the complexity and dynamic nature of executive governance at the state level.

The chapter concludes by examining state administrative agencies, addressing their constitutional status, regulatory and adjudicative functions, and their unique role as institutions combining executive, legislative, and judicial characteristics. The analysis underlines variations in state practices regarding the positioning of these agencies within the constitutional framework, addressing ongoing debates over their classification within traditional separation of powers models.

Chapter 4 deals with the judicial power of state government. In substantive terms, judicial power is treated as the power to decide cases and controversies, and is thus analyzed through the lens of principles such as justiciability, standing, and the concrete nature of judicial proceedings. Conditions like ripeness, mootness, and specific legal interests required for standing are presented as essential components shaping judicial practice. The judicial power's inherent limitations – particularly regarding advisory opinions or abstract interpretations – are highlighted as distinguishing features of judicial authority in the U.S. states.

Institutionally, the chapter explores the varied structures of state judicial systems. Significant attention is given to constitutional frameworks guiding the appointment, selection, tenure, and accountability of judges, demonstrating wide variation across state constitutions. Judicial independence and accountability mechanisms – including methods of judicial selection (election, appointment, merit-based systems), judicial tenure, impeachment, and other removal processes – are thoroughly analyzed. The hierarchy and organization of appellate and lower courts, as well as the existence of specialized tribunals (e.g., probate, family, juvenile, and administrative courts), further illustrate the diversity in judicial structures.

The role and importance of jury trials within state judicial systems receive detailed analysis, underscoring their constitutional significance, variability in application, and procedural implications. Administrative aspects of court operations – including judicial administration, budgeting, and management of judicial resources – are also discussed, emphasizing autonomy and financial independence as vital conditions for effective judicial functioning.

Special attention is given to courts' incidental powers, such as remedial discretion and judicial rule-making power, which significantly affect interactions between the judiciary and other branches. The significance of judicial lawmaking and the principle of *stare decisis* is also emphasized.

Chapter 5 explores structural norms governing relationships between the three branches of the state government. It groups them under five basic headings: separation, coordinacy, mutual independence, autonomy, and comity. The principle of separation militates against institutional, functional, and personal overlap among legislative, executive, and judicial branches, prohibiting the concentration of multiple types of powers within a single entity or individual. The principle of coordinacy reflects the concept that all branches possess equal legitimacy in their constitutional roles and no one of them can claim any kind of superiority over the others. The principle of mutual independence emphasizes that each governmental branch must operate free from undue interference by other branches. This independence

manifests primarily through the anti-commandeering principle, personal independence, and financial independence.

The fourth structural principle addressed is autonomy, again with various dimensions, such as personal and administrative autonomy, procedural autonomy, budgetary independence, and deliberative privilege. This principle ensures that each branch can independently determine its internal organization, select its personnel, establish procedural rules, and manage financial matters without undue external influence. Finally, the principle of comity calls for good faith inter-branch cooperation.

Finally, Chapter 6 addresses the principle of checks and balances, starting with the legislative mechanisms for checking executive power, most notably the legislature's "power of the purse." This authority involves legislative control over state budgets, taxation, and expenditures, constituting a critical tool for influencing and constraining executive actions. Special attention is devoted to conditional appropriations, legislative oversight of state financial commitments, and mechanisms designed to prevent executive financial discretion, such as legislative controls over off-budget financing and restrictions on executive impoundment practices. Additionally, legislative approval of executive nominations, legislative vetoes, oversight through committees, and impeachment procedures are meticulously detailed, emphasizing their significance in restraining executive authority.

Subsequently, the chapter addresses the legislature's more limited means of checking judicial power, emphasizing historical reluctance to allow legislative interference in judicial decisions. Nonetheless, legislatures possess certain instruments, such as authority over judicial appointments, jurisdictional regulations, and the control over judicial budgets and salaries, serving as checks against potential judicial excesses.

Executive checks on legislative power are analyzed next, focusing primarily on the gubernatorial veto, including regular, selective, and amendatory vetoes. Executive review – the authority of executive officials to disregard unconstitutional statutes – is also discussed. Subsequently, executive checks on judicial power – primarily in the form of the pardon power – are reviewed.

Finally, judicial checks on the political branches are explored, consisting primarily of judicial review of legislation and of executive action. The discussion focuses primarily on the standards of review, as well as on the procedural forms and their impact on the availability of review.

The book's concluding chapter synthesizes key insights and provides answers to central research questions outlined in the introduction. First, it explores differences between the separation of powers at the federal and state levels, noting that state-level divergences tend to weaken each of the three branches of government. Second, the hypotheses explaining the patterns of interstate similarities in the field of separation of powers are tested. As it turns out, neither political culture, nor region, nor historical trends, nor partisan profile, nor urbanization can explain those similarities. Thus, the book ultimately concludes that state separation

of powers law is best explained through the “laboratories of democracy” theory: courts treat constitutional law as an essentially common law field, freely borrowing arguments and precedents from other jurisdictions.

Keywords: United States of America, law, constitutional law, separation of powers principle, states of the USA

W serii *Societas* pod redakcją Bogdana Szlachty ukazały się:

1. Grzybek Dariusz, *Nauka czy ideologia. Biografia intelektualna Adama Krzyżanowskiego*, 2005.
2. Drzonek Maciej, *Między integracją a europeizacją. Kościół katolicki w Polsce wobec Unii Europejskiej w latach 1997–2003*, 2006.
3. Chmieleński Maciej, *Max Stirner. Jednostka, społeczeństwo, państwo*, 2006.
4. Nieć Mateusz, *Rozważania o pojęciu polityki w kręgu kultury attyckiej. Studium z historii polityki i myśli politycznej*, 2006.
5. Sokołów. *Życie i legenda*, oprac. Andrzej A. Zięba, 2006.
6. Porębski Leszek, *Między przemocą a godnością. Teoria polityczna Harolda D. Laswella*, 2007.
7. Mazur Grzegorz, *Życie polityczne polskiego Lwowa 1918–1939*, 2007.
8. Węc Janusz Józef, *Spór o kształt instytucjonalny Wspólnot Europejskich i Unii Europejskiej 1950–2005. Między ideą ponadnarodowości a współpracą międzyrządową. Analiza politologiczna*, 2006.
9. Karas Marcin, *Integryzm Bractwa Kapłańskiego św. Piusa X. Historia i doktryna rzymsko-katolickiego ruchu tradycjonalistycznego*, 2008.
10. *European Ideas on Tolerance*, red. Guido Naschert, Marcin Rebes, 2009.
11. Gacek Łukasz, *Chińskie elity polityczne w XX wieku*, 2009.
12. Zemanek Bogdan S., *Tajwańska tożsamość narodowa w publicystyce politycznej*, 2009.
13. Lenczarowicz Jan, *Jalta. W kręgu mitów założycielskich polskiej emigracji politycznej 1944–1956*, 2009.
14. Grabowski Andrzej, *Prawnicze pojęcie obowiązywania prawa stanowionego. Krytyka niepozytywistycznej koncepcji prawa*, 2009.
15. Kich-Masłej Olga, *Ukraina w opinii elit Krakowa końca XIX – pierwszej połowy XX wieku*, 2009.
16. Citkowska-Kimla Anna, *Romantyzm polityczny w Niemczech. Reprezentanci, idee, model*, 2010.
17. Mikuli Piotr, *Sądy a parlament w ustrojach Australii, Kanady i Nowej Zelandii (na tle rozwiązań brytyjskich)*, 2010.
18. Kubicki Paweł, *Miasto w sieci znaczeń. Kraków i jego tożsamości*, 2010.
19. Żurawski Jakub, *Internet jako współczesny środek elektronicznej komunikacji wyborczej i jego zastosowanie w polskich kampaniach parlamentarnych*, 2010.
20. *Polscy eurodeputowani 2004–2009. Uwarunkowania działania i ocena skuteczności*, red. Krzysztof Szczerski, 2010.
21. Bojko Krzysztof, *Stosunki dyplomatyczne Moskwy z Europą Zachodnią w czasach Iwana III*, 2010.

22. *Studia nad wielokulturowością*, red. Dorota Pietrzyk-Reeves, Małgorzata Kułakowska, Elżbieta Żak, 2010.
23. Bartnik Anna, *Emigracja latynoska w USA po II wojnie światowej na przykładzie Portorykańczyków, Meksykanów i Kubańczyków*, 2010.
24. *Transformacje w Ameryce Łacińskiej*, red. Adam Walaszek, Aleksandra Giera, 2011.
25. Praszałowicz Dorota, *Polacy w Berlinie. Strumienie migracyjne i społeczności imigrantów. Przegląd badań*, 2010.
26. Głogowski Aleksander, *Pakistan. Historia i współczesność*, 2011.
27. Brązkiewicz Bartłomiej, *Choroba psychiczna w literaturze i kulturze rosyjskiej*, 2011.
28. Bojenko-Izdebska Ewa, *Przemiany w Niemczech Wschodnich 1989–2010. Polityczne aspekty transformacji*, 2011.
29. Kołodziej Jacek, *Wartości polityczne. Rozpoznanie, rozumienie, komunikowanie*, 2011.
30. *Nacjonalizmy różnych narodów. Perspektywa politologiczno-religioznawcza*, red. Bogumił Grott, Olgierd Grott, 2012.
31. Matyasik Michał, *Realizacja wolności wypowiedzi na podstawie przepisów i praktyki w USA*, 2011.
32. Grzybek Dariusz, *Polityczne konsekwencje idei ekonomicznych w myśli polskiej 1869–1939*, 2012.
33. Woźnica Rafał, *Bułgarska polityka wewnętrzna a proces integracji z Unią Europejską*, 2012.
34. Ślufińska Monika, *Radykałowie francuscy. Koncepcje i działalność polityczna w XX wieku*, 2012.
35. Fyderk Łukasz, *Pretorianie i technokraci w reżimie politycznym Syrii*, 2012.
36. Węc Janusz Józef, *Traktat lizboński. Polityczne aspekty reformy ustrojowej Unii Europejskiej w latach 2007–2009*, 2011.
37. Rudnicka-Kassem Dorota, *John Paul II, Islam and the Middle East. The Pope's Spiritual Leadership in Developing a Dialogical Path for the New History of Christian-Muslim Relations*, 2012.
38. Bujwid-Kurek Ewa, *Serbia w nowej przestrzeni ustrojowej. Dzieje, ustrój, konstytucja*, 2012.
39. Cisek Janusz, *Granice Rzeczypospolitej i konflikt polsko-bolszewicki w świetle amerykańskich raportów dyplomatycznych i wojskowych*, 2012.
40. Gacek Łukasz, *Bezpieczeństwo energetyczne Chin. Aktywność państwowych przedsiębiorstw na rynkach zagranicznych*, 2012.
41. Węc Janusz Józef, *Spór o kształt ustrojowy Wspólnot Europejskich i Unii Europejskiej w latach 1950–2010. Między ideą ponadnarodowości a współpracą międzyrządową. Analiza politologiczna*, 2012.
42. *Międzycywilizacyjny dialog w świecie słowiańskim w XX i XXI wieku. Historia – religia – kultura – polityka*, red. Irena Stawowy-Kawka, 2012.

43. *Ciekawość świata, ludzi, kultury... Księga jubileuszowa ofiarowana Profesorowi Ryszardowi Kantorowi z okazji czterdziestolecia pracy naukowej*, red. Renata Hołda, Tadeusz Paleczny, 2012.
44. Węc Janusz Józef, *Pierwsza polska prezydencja w Unii Europejskiej. Uwarunkowania – procesy decyzyjne – osiągnięcia i niepowodzenia*, 2012.
45. Zemanek Adina, *Córki Chin i obywatelki świata. Obraz kobiety w chińskich czasopismach o modzie*, 2012.
46. Kamińska Ewa, *Rezeption japanischer Kultur in Deutschland. Zeitgenössische Keramik als Fallstudie*, 2012.
47. Obeidat Hayssam, *Stabilność układu naftowego w warunkach zagrożeń konfliktami w świetle kryzysu w latach siedemdziesiątych XX i na progu XXI wieku*, 2012.
48. Ścigaj Paweł, *Tożsamość narodowa. Zarys problematyki*, 2012.
49. Głogowski Aleksander, *Af-Pak. Znaczenie zachodniego pogranicza pakistańsko-afgańskiego dla bezpieczeństwa regionalnego w latach 1947–2011*, 2012.
50. Miżejewski Maciej, *Ochrona pluralizmu w polityce medialnej Włoch*, 2012.
51. Jakubiak Łukasz, *Referendum jako narzędzie polityki. Francuskie doświadczenia ustrojowe*, 2013.
52. *Skuteczność polskiej prezydencji w Unii Europejskiej. Założone cele i ich realizacja*, red. Krzysztof Szczerski, 2013.
53. *Stosunki państwo–Kościół w Polsce 1944–2010*, red. Rafał Łatka, 2013.
54. Gacek Łukasz, Trojnar Ewa, *Pokoju negocjacje czy twarda gra? Rozwój stosunków ponad Cieśniną Tajwańską*, 2012.
55. Sondag-Cedarmas Joanna, *Nacjonalizm włoski. Genez i ewolucja doktryny politycznej (1896–1923)*, 2013.
56. Rudnicka-Kassem Dorota, *From the Richness of Islamic History*, 2013.
57. Fudała Piotr, Fyderek Łukasz, Kurpiewska-Korbut Renata, *Budowanie parlamentaryzmu. Doświadczenia z Afganistanu, Iraku i Kurdystanu irackiego*, 2012.
58. Dardziński Piotr, *Kapitalizm nieobjawiony. Doktryna ładu społecznego, politycznego i ekonomicznego w myśli Wilhelma Röpkego*, 2013.
59. *The Taiwan Issues*, ed. Ewa Trojnar, 2012.
60. Rebes Marcin, *Mędzy respondere i imputatio. Martina Heideggera i Józefa Tischnera hermeneutyka odpowiedzialności w horyzoncie ontologii, agatologii i aksjologii*, cz. I: 2014; cz. II, III: 2018.
61. Kurpiewska-Korbut Renata, *Spółeczność międzynarodowa wobec Kurdów irackich*, 2013.
62. Pietrzyk-Reeves Dorota, *Ład rzeczypospolitej. Polska myśl polityczna XVI wieku a klasyczna tradycja republikańska*, 2012.
63. Matykiewicz-Włodarska Aleksandra, *Marion Gräfin Dönhoff. Idee i refleksje polityczne*, 2012.

64. Reczyńska Anna, *Braterstwo a bagaż narodowy. Relacje w Kościele katolickim na ziemiach kanadyjskich do I wojny światowej*, 2013.
65. *Współczesne transformacje. Kultura, polityka, gospodarka*, red. Monika Banaś, Joanna Dziadowiec, 2013.
66. Grott Olgierd, *Instytut Badań Spraw Narodowościowych i Komisja Naukowych Badań Ziem Wschodnich w planowaniu polityki II Rzeczypospolitej Polskiej na Kresach Wschodnich*, 2013.
67. *Teoretyczne i praktyczne problemy kultury politycznej. Studia i szkice*, red. Monika Banaś, 2013.
68. *Podejścia badawcze i metodologie w nauce o polityce*, red. Barbara Krauz-Mozer, Paweł Ścigaj, 2013.
69. *Narratives of Ethnic Identity, Migration and Politics. A Multidisciplinary Perspective*, eds. Monika Banaś, Mariusz Dzieglewski, 2013.
70. *Promoting Changes in Times of Transition and Crisis: Reflections on Human Rights Education*, eds. Krzysztof Mazur, Piotr Musiewicz, Bogdan Szlachta, 2013.
71. Bar Joanna, *Po ludobójstwie. Państwo i społeczeństwo w Rwandzie 1994–2012*, 2013.
72. *Włochy wielokulturowe. Regionalizmy, mniejszości, migracje*, red. Karolina Golemo, 2013.
73. *Stany Zjednoczone wczoraj i dziś. Wybrane zagadnienia społeczno-polityczne*, red. Agnieszka Małek, Paulina Napierała, 2013.
74. Plichta Paweł, *Estera w kulturach. Rzecz o biblijnych toposach*, 2014.
75. Czekańska Renata, *Wartości autoteliczne w kulturze symbolicznej na przykładzie indyjsko-polskich spotkań literackich*, 2014.
76. Włodarski Bartosz, *Szkoła Nauk Politycznych UJ 1920–1949*, 2014.
77. *Arabska wiosna w Afryce Północnej. Przyczyny, przebieg, skutki*, red. Ewa Szczepankiewicz-Rudzka, 2014.
78. Bajor Piotr, *Partnerstwo czy członkostwo. Polityka euroatlantycka Ukrainy po 1991 r.*, 2014.
79. Gabryś Marcin, Kijewska-Trembecka Marta, Rybkowski Radosław, Soroka Tomasz, *Kanada na przełomie XX i XXI wieku. Polityka, społeczeństwo, edukacja*, red. Marta Kijewska-Trembecka, 2014.
80. Trojnar Ewa, *Tajwan. Dylematy rozwoju*, 2015.
81. Głogowski Aleksander, *Policja Państwowa i inne instytucje bezpieczeństwa na Wileńszczyźnie w latach 1918–1939*, 2015.
82. Krzyżanowska-Skowronek Iwona, *Teorie zmiany na przykładzie włoskiej polityki wschodniej*, 2015.
83. Rysiewicz Mikołaj, *Monarchia – lud – religia. Monarchizm konserwatywnych środowisk politycznych Wielkiej Emigracji w latach 1831–1848*, 2015.
84. Szymkowska-Bartyzel Jolanta, *Nasza Ameryka wyobrażona. Polskie spotkania z amerykańską kulturą popularną po roku 1918*, 2015.

85. Napierała Paulina, *In God We Trust. Religia w sferze publicznej USA*, 2015.
86. Paluszkiwicz-Misiaczek Magdalena, *Szacunek i wsparcie. Kanadyjski system opieki nad weteranami*, 2015.
87. *Детерминанты и перспективы политики европейской интеграции Республики Молдова*, под научной редакцией Петра Байора, 2015.
88. *Eastern Chessboard. Geopolitical Determinants and Challenges in Eastern Europe and the South Caucasus*, ed. Piotr Bajor, Kamila Schöll-Mazurek, 2015.
89. Mazur Wojciech, *Pod wiatr. Francja i lotnictwo wojskowe II Rzeczypospolitej (1921–1938)*, 2015.
90. Węc Janusz Józef, *Traktat lizboński. Polityczne aspekty reformy ustrojowej Unii Europejskiej w latach 2007–2015*, 2016.
91. Fyderk Łukasz, *Autorytarne systemy polityczne świata arabskiego. Adaptacja i inercja w przededniu Arabskiej Wiosny*, 2015.
92. Kwieciński Rafał, *Zjednoczenie Chin? Proces reintegracji Wielkich Chin na przełomie XX i XXI w.*, 2016.
93. Grabowski Marcin, *Rywalizacja czy integracja? Procesy i organizacje integracyjne w regionie Azji i Pacyfiku na przełomie XX i XXI wieku*, 2015.
94. Laidler Paweł, Turek Maciej, *Cena demokracji. Finansowanie federalnych kampanii wyborczych w Stanach Zjednoczonych Ameryki*, 2016.
95. Bajor Piotr, *Contemporary Azerbaijan in Social and Political Dimension*, 2016.
96. Balwierz Ida, *Czasopismo „Apollo”. Jego miejsce i rola w odrodzeniu poezji i kultury arabskiej*, 2016.
97. Bajor Piotr, *Kierunek Zachód. Polityka integracji europejskiej Ukrainy po 1991 r.*, 2016.
98. *Polska i Rumunia w Europie Środkowej w XX i XXI wieku. Studia, materiały i eseje poświęcone pamięci prof. dra hab. Wojciecha Rojka. Polonia și România în Europa Centrală în secolele XX și XXI. Studii, materiale și eseuri dedicate in memoriam prof. univ. dr. Wojciech Rojek*, red. Agnieszka Kastory, Henryk Walczak, 2017.
99. Mazur Wojciech, *Lot ku burzy. Polska w przygotowaniach Zachodu do wojny powietrznej marzec-sierpień 1939 roku*, 2017.
100. Gabryś Marcin, Soroka Tomasz, *Canada as a Selective Power. Canada's Role and International Position after 1989*, 2017.
101. Głuszek Alicja, *Współpraca amerykańsko-meksykańska w zwalczaniu handlu ludźmi na przełomie XX i XXI wieku*, 2017.
102. Paleczny Tadeusz, *Relacje międzykulturowe w dobie kryzysu ideologii i polityki wielokulturowości*, 2017.
103. Czubik Agnieszka, Dziwisz Dominika, Szczepankiewicz-Rudzka Ewa, Tarnawski Marcin, *Nowe wyzwania dla ochrony praw człowieka*, 2017.
104. Gabryś Marcin, *Przewodnik po konstytucji Kanady. Część pierwsza. Akt Konstytucyjny z 1867 roku*, 2016.

105. Porębski Leszek, *Technika w perspektywie społecznej*, 2017.
106. Gabrys Marcin, *Przewodnik po konstytucji Kanady. Część druga. Akt Konstytucyjny z 1982 roku*, 2017.
107. Dulak Michał, *Demokratyczna legitymizacja polskiej polityki europejskiej. Analiza systemowa*, 2017.
108. Turek Maciej, *Prawybory prezydenckie w USA. Bilans czterech dekad*, 2017.
109. Oblicza Ameryki. *Szkice o społeczeństwie, kulturze i polityce Stanów Zjednoczonych*, red. Paulina Napierała, Rafał Kuś, 2016.
110. Kuś Rafał, *Retoryka polityczna Richarda Nixona*, 2018.
111. Modrzejewska Magdalena, *Josiah Warren – the First American Anarchist. “The Remarkable American”*, 2017.
112. Mazur Wojciech, *Niebo rozwianych nadziei. Zachodni sojusznicy wobec wojny powietrznej w Polsce we wrześniu 1939 roku*, 2018.
113. Małek Agnieszka, *Polityka migracyjna Włoch w latach 1861–2011*, 2018.
114. Kastory Agnieszka, *Rola Obywatelskiego Klubu Parlamentarnego w kształtowaniu polskiej polityki wschodniej w latach 1989–1991*, 2018.
115. Kułakowska Małgorzata, *W poszukiwaniu spójności wspólnotowej. Polityka rządu brytyjskiego w latach 2001–2010*, 2018.
116. Biliński Piotr, *Wacław Tokarz 1873–1937. Historyk walk o niepodległość Polski*, 2018.
117. Golemo Karolina, Małek Agnieszka, *Włochy – mozaika kultur*, 2018.
118. Modrzejewska Magdalena, *Stephen Pearl Andrews – anarchia i społeczeństwo. Studia z amerykańskiego anarchizmu indywidualistycznego*, 2016.
119. *Podsumowanie VIII kadencji PE. Wyzwania integracji europejskiej w latach 2014–2019*, red. Agnieszka Nitszke, Janusz Józef Węc, 2019.
120. *Między wiedzą a władzą. Bezpieczeństwo w erze informacji*, red. Piotr Bajor, Artur Gruszcak, 2019.
121. *Security Outlook 2018*, ed. Artur Gruszcak, 2019.
122. Kulpińska Joanna, *Transatlantyckie trendy migracyjne na przestrzeni stulecia. Studium przypadku wychodźstwa z powiatu strzyżowskiego*, 2019.
123. Rebes Marcin, *Od epistemologii do ontologii. Hermeneutyka wolności Martina Heideggera w dyskusji z Immanuelem Kantem*, 2019.
124. *Prawa człowieka wobec wyzwań współczesnego świata*, red. Agnieszka Czubik, Dominika Dziwisz, Ewa Szczepankiewicz-Rudzka, 2019.
125. Górską Katarzyna, *Miasto, barrios i kultura popularna w Peru – tożsamość kulturowa nowych mieszkańców Limy*, 2020.
126. Kania Marta, *Projekt Qhapaq Ñan. Wyzwania nowego modelu polityki wobec dziedzictwa kulturowego ludów tubylczych*, 2019.
127. Czajkowski Marek, *Przestrzeń kosmiczna w strategii bezpieczeństwa narodowego USA*, 2020.

128. Łuszczkiewicz Antonina, *Kulturowe dziedzictwo Indii w Pięciu Zasadach Pokojowego Współistnienia i jego rola w relacjach chińsko-indyjskich (1954–2014)*, 2020.
129. Hebda Wiktor, *Polityka oraz sektor energetyczny w wybranych państwach Europy Południowo-Wschodniej (Serbia, Chorwacja, Bułgaria, Grecja, Rumunia)*, 2019.
130. Nyzio Arkadiusz, *Rakowiecka w remoncie*, 2020.
131. *Systemy bezpieczeństwa. Wymiar lokalny i państwowy*, red. Piotr Bajor, 2021.
132. *Bezpieczeństwo regionalne. Węzłowe problemy i procesy*, red. Piotr Bajor, 2021.
133. *Eastern Partnership: The Role and Significance in the Process of Transformation of the Countries of Eastern Europe and the South Caucasus*, red. Piotr Bajor, 2021.
134. *Pamięć i dziedzictwo kulturowe. Studia i szkice in memoriam profesor Andrzej Pankowicz (1950–2011)*, red. Paweł Plichta, 2022.
135. Koman Kacper, Syta Ziemowit, *Raport. Pierwsza fala pandemii COVID-19 W Polsce. Ograniczenia i pomoc kierowana do przedsiębiorców / Raport. The First Wave of the COVID-19 Pandemic in Poland Restrictions and Assistance Addressed to Entrepreneurs*, 2022.
136. Moskal Anna, *Collaborative Platforms in the European Union from the Standpoint of Sustainable Development*, 2022.
137. Karas Marcin, *Filozofia i kultura*, 2022.
138. *The War Must Go On. Dynamika wojny w Ukrainie i jej reperkusje dla bezpieczeństwa Polski*, red. Artur Gruszcak, 2023.
139. Porębski Leszek, *Krajobraz (po) rewolucji. Przemiany społeczne jako konsekwencja rozwoju technologii informacyjnych i komunikacyjnych*, 2023.
140. Tkachuk Olesia, *Rosja wobec wymiaru wschodniego Europejskiej Polityki Sąsiedztwa Unii Europejskiej*, 2023.
141. *Uwarunkowania i rozwój Partnerstwa Wschodniego – aspekty polityczne, gospodarcze i społeczne*, red. Piotr Bajor, 2022.
142. *Wspólnoty wartości. Dziedzictwo i tożsamość*, red. Franciszek Czech, Leszek Korporowicz, Paweł Plichta, 2023.
143. Bogdan Zemanek, *Taipingowie w Poznaniu*, 2025.

Zasada podziału władz (ang. *separation of powers*) ma centralne znaczenie dla amerykańskiego prawa konstytucyjnego, zarówno na szczeblu federalnym, jak i stanowym. To wokół niej zbudowana jest cała struktura wszystkich konstytucji amerykańskich, wyraźnie wyodrębniających władzę ustawodawczą, wykonawczą i sądową oraz traktujących o każdej z nich w odrębnej jednostce systematyki ogólnej. Ona również wytycza sferę kompetencji najważniejszych organów stanu i określa normy, na których opierają się ich wzajemne relacje i interakcje. Ona wreszcie była postrzegana przez twórców konstytucjonalizmu amerykańskiego jako kluczowy element konstytucyjnego systemu hamulców mających z jednej strony zapewnić ograniczenie władzy publicznej, z drugiej zaś — skuteczną ochronę wolności jednostki.

Podstawowym przedmiotem zainteresowania niniejszej rozprawy jest trójpodział władz na szczeblu stanowym. Praca traktuje również o trzecim z wymienionych aspektów podziału władz, tj. horyzontalnym podziale kompetencji wewnątrz legislatywy, egzekutywy i sądownictwa, gdyż struktura każdej z władz ma kluczowe znaczenie dla jej pozycji ustrojowej względem pozostałych.

